

שבוע פרשת פינחס

(5 - 11 July 20)

י"ג - י"ט תמוז תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמְרוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרָכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבִאֲדָתָם מִתָּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמְרוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קימ

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

ב ט בְּמֶה יִזְכֶּה נַעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרְךָ:
י בְּכָל־לִבִּי דִרְשֵׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגִּי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
יא בְּלִבִּי צַפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטֵּא־לְךָ:
יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְּרֹתִי כָל־מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֲרַחֲתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתְּעֹשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמֵי־דֶרֶךְ תִּהְלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵּיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקּוּדֶיךָ לְשֹׁמֵר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶיךָ לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בִּישׁוֹר לֵבִי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֹׁמֵר אֶל־תַּעֲזוּבִנִי עַד־מָאֹד:

המשך תהלים בעמוד פב

אגרות קודש

ב"ה, ימי הגאולה יב-יג תמוז, ה'תשכ"ג

- שנת קן להסתלקות רבנו הזקן -

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו

ומענייני ימים אלה: קדמה לגאולה זו, תפלת ובקשת בעל הגאולה, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל: יהי ה' אלקינו עמנו כאשר ה' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו - וכפי שפירשה וביארה - ל' תפלה ובקשה, ותוכנה.

ותפלה עושה - וכפי' השני בכתוב (שאמרו אז כ"ק מו"ח אדמו"ר) ל' הבטחה, אשר ראו כל עמי הארץ כי נתקיים בו 'הווי' לי בעוזרי גוי' וגמלו כל טוב.

ובכל שנה ושנה בתקופת ימים אלה - עת רצון היא לכאוי"א והתעוררות להחלטות טובות ללכת בדרכי אבות בעלי מסירת נפש על התומ"צ, ובפרט העניינים עליהם מסר נפשו בעל הגאולה, ועיי"ז ה' אלקיו עמו ואין און ועמל, כ"א ילך מחיל אל חיל; ועדי היכן - עד יראה אל אלקים בציון, בגאולה הכללית האמתית והשלימה.

בברכה לבשו"ט בטוב הנהנ"ג

מ. שניאורסאהן

כללי פרטי. נדפס בלקו"ש ח"ח ע' 333 והושלמה עפ"י צילום האגרת.

קדמה לגאולה: ראה בפרטיות בקונטרס יב-יג תמוז תרצ"א (ס' הקונטרסים קעה ואילך).

תפלת ובקשת: ראה הוספות לתו"א סד"ה ואני נתתי.

ותפלה עושה: ראה ויק"ר פ"ק, ה.

הוי' לי.. וגמל כו': ראה ד"ה הוי' לי וד"ה הגומל - בקונטרס הנ"ל.

ה' אלקיו.. און ועמל: ראה לקו"ת בפרשתנו ד"ה לא הביט וביאורו.

ילך מחיל: ברכות בסופה: היוצא כו'. אבל אדה"ז בשו"ע שלו (אוי"ח ר"ס קנה) הביא לפס"ד הגירסא:

כל היוצא כו'.

ועדי היכן: מדרש תהלים מזמור פד.

תשובה.. השבת הנפש: לקו"ת דברים כד, ד.

הנשמה.. מסירת הרצון: שם עא, ג ואילך.

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין ב
כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	ב) מזמורי תהלים קיט, קכ ג
אדמו"ר הזקן רכט	ג) מאמר ד"ה תפילה למשה איש האלקים גו'
כב) שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות	ה"ג תמוז ה'תשכ"ט ה
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רכט	ד) שיחת יום א' פ' פינחס, י"ג תמוז, ה'תשכ"ט . כט
כג) לקוטי תורה קודש ישראל	ה) לקוטי-שיחות פרשת פינחס כרך יג מ
אדמו"ר הזקן רלב	ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
כד) תורת חיים	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מד
אדמו"ר האמצעי רמא	ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס מז
כה) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פינחס מז
אדמו"ר ה"צמח צדק" רמא	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת פינחס פה
כו) תורת שמואל תרל"ב	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
אדמו"ר מוהר"ש רמג	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת פינחס צו
כז) קונטרס העבודה	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צח
אדמו"ר מוהרש"ב רמד	
כח) ספר המאמרים – קונטרסים	שיעורי רמב"ם
אדמו"ר מוהרי"צ רמה	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פינחס קא
כט) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת פינחס קנה
אדמו"ר מוהרי"צ רמט	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת פינחס קנה
ל) ספר הזכרונות פרק כב רנב	טז) נביאים וכתובים
לא) אגרות קודש	ירמיה פרק לח, דניאל פרק ד-ה קסז
אדמו"ר מוהרי"צ רנד	יז) משניות – מסכת תמיד
לב) רמב"ם – הלכות בית הבחירה רנה	ביאור קהתי קסט
לג) חומש לקריאה בציבור רנו	יח) עין יעקב מסכת מגילה קעח
לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רסח	יט) מסכת שבת עם ביאורים
לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ו רסט	מדף קכא עד דף קכז קפ
לו) לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס ער	כ) מדרש רבה למגילת איכה ריב
לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רעא	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בתהלים, בתחילת פרק צ (המתאים למספר שנותיו של הרבי הרי"צ)
 2 שנולד ב"ב תמוז תר"מ, החל מיום י"ב תמוז תשכ"ט, והמאמר הוגה על ידי
 3 הרבי ויצא לאור לקראת י"א ניסן תנש"א, תחילת שנת ה'צ' של הרבי):
 4 תפלה למשה תפילה שהתפלל משה רבינו איש האלקים גו'¹,
 5 ומבאר כ"ק מו"ח כב' קדושת
 6 מורי וחמי אדמו"ר הרבי הרי"צ
 7 בשיחתו הידועה² שמזמור
 8 זה פרק צ' בתהלים שניף לגאולה
 9 השחרור מבית הסוהר די"ט פסלו
 10 של האדמו"ר הזקן ביום י"ט כסלו
 11 (בשנת תקנ"ט) [פירוש
 12 שאדמו"ר הזקן היה אומר
 13 בכל יום שעור תהלים כמו
 14 שגחלק ספר התהילים לימי
 15 החדש³, וכיון שהמזמור
 16 "תפלה למשה" הוא התחלת
 17 שעור תהלים החדשי דיום
 18 י"ט לחדש, שבו אומרים לפי
 19 חלוקה זו את הפרקים צ"ו הרי
 20 אומר אדמו"ר הזקן ביום גאולתו
 21 (י"ט פסלו) מזמור זה].
 22 וממשיך הרבי הרי"צ בשיחה,
 23 שדוד מלך ישראל שהוא
 24 המחבר והמסור של ספר תהלים
 25 היה לו בקבלה⁴ שמזמור זה
 26 שנקבע כפרק צ' בתהלים חברו
 27 משה, כדאיתא כמובא
 28 במדרש⁵ אחד-עשר מזמורים
 29 אמר משה, כנגד אחד-עשר
 30 שבטים.
- וממשיך הרבי הרי"צ בשיחה, ופירוש להבין הקשר דשלישה
 מעון אתה גו', וסיום המזמור⁶ הוא ויהי נעם
 אדני גו', "מעון ונעם" הן אותן האותיות. וצריך להבין הקשר דשלישה
 הענינים (שיכות המזמור לגאולה די"ט פסלו, שמזמור זה חברו משה,
 והשיכות ד"מעון ונעם"). גם צריך להבין, מה שמביא ראיה מהמדרש
 שמזמור זה חברו משה, והרי במזמור עצמו נאמר שהוא "תפלה למשה".
 (ב) ויש לבאר על-פי הידוע⁷ שבגאולה די"ט פסלו התחל הענין ד"פועז
 מעינותיך חוצה, שהוא הכנה וכלי ל"אתי מר, דא מלכא

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס י"א ניסן – תנש"א. (1) תהלים צדי"ק**, א. (2) ליל כ' כסלו תרצ"ד (לקו"ד כרך א צז, א ואילך). (3) לקו"ד שם. וכן נהגו הנשיאים שלאחריו, ממלאי מקומו – מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס ב"קובץ מכתבים" שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק (ע' 200). אג"ק שלו ח"ג ע' תעג ואילך. (4) וברד"ק עה"פ: תפלה זו מצאה דוד כתובה, והיתה קבלה אצלם שהיתה למשה רבינו, וכתבה בספרו זה. (5) שוחר טוב עה"פ. הובא בפרש"י עה"פ. (6) פסוק י"ז (בגימטריא טו"ב). (7) ספר השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(*) ב"ב תמוז זה [תשכ"ט – שנת אמירת המאמר] התחילה שנת הצדי"ק להולדת כ"ק אדמו"ר מהרי"צ נ"ע, והתחילו לומר אז מזמור צדי"ק שבתהלים – ע"פ המנהג (דלהלן בשו"ג הבא) לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו. (***) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס ב"קובץ מכתבים" שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק (ע' 214). אג"ק שלו ח"א ע' לא. ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שמא. סה"מ י"א ניסן ע' 1 ואילך) – מתחילים ב"א ניסן שנה זו (תנש"א – שנת הדפסת המאמר) אמירת מזמור צדי"ק שבתהלים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְשִׁיחָא⁸ יבוא הארון, זה מלך המשיח. הבעל-שם-טוב גילה שהייתה לו
2 עליית נשמה וכשבא להיכל המשיח, שאל את מלך המשיח 'אימתי קא אתי
3 מר', מתי יבוא אדוני, ומלך המשיח ענה לו 'לכשיפוצו מעיינותיך (תורת
4 החסידות שידר הבעל-שם-טוב) חוצה' ועל כך אמרו שעיקר עניין זה של
5 הפצת מעיינות החסידות 'חוצה'
6 התחיל עם גאולת אדמור"ר הוקן בייט
7 כסלו שאז התחיל שלב חדש בהתגלות
8 והתפשטות תורת החסידות. ועל-פי-
9 זה, שְׂכִינֹת מְזֻמָּרוּת זה "תפילה
10 למשה" לְגֵאוּלָּה דִּי"ט כְּסֵלוֹ
11 מוֹרָה (גם) על שְׂכִינֹתוֹ
12 לְגֵאוּלָּה הָעֲתִידָה כי כאמור
13 הגאולה העתידה תבוא על ידי הפצת
14 מעיינות החסידות, ודבר זה התחיל
15 בייט כסלו. וְזֶהוּ הקשר של מזמור זה
16 לגאולה הוא ההסבר לכך שְׁלֹאֲחֵרִי
17 שְׁאוּמֵר בְּשִׁיחָה, שְׁמֻזְמָרוּת זה
18 שִׁיף לְגֵאוּלָּה דִּי"ט כְּסֵלוֹ,
19 מְמַשִּׁיף שְׁמֻזְמָרוּת זה חֲבֵרוֹ
20 מְשֶׁה, דְּמֻשָּׁה הוא גֵּאוּלָּה
21 רִאשׁוֹן בגאולת בני ישראל ממצרים
22 הוא גֵּאוּלָּה אַחֲרֹן בגאולת בני
23 ישראל מהגלות האחרונה.⁹ וְנִמְדִּיק
24 במאמר שְׁדוּד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הִיָּה
25 לוֹ כְּקִבְלָה שְׁמֻזְמָרוּת זה חֲבֵרוֹ
26 מְשֶׁה, שְׁבִיזָה מְרֻמָּז, דְּעִנְיָן
27 מְשֶׁה שְׁנוּגֵעַ כָּאן לחיבור
28 תפילה זו, הוא זה שְׁמֻשָּׁה גֵּאוּלָּה
29 אֶת יִשְׂרָאֵל מְגֻלֹת מִצְרַיִם,
30 שְׁהִגְאוּלָּה מְמַצְרִים היא הַקְדָּמָה
31 עַל-יְדֵי דוֹד מֶלֶךְא מְשִׁיחָא מלך המשיח, וכאמור בנבואת מיכה על
- הקשר שבין גאולת מצרים לגאולה העתידה "כִּימִי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת"¹¹.
וּמִבֵּיא הרבי הרי"צ בשיחתו בהקשר זה אֶת מֶלֶךְא מְמַצְרִים הַמְדָּרֵשׁ האמור:
אֶחָד-עֶשֶׂר מְזֻמָּרוּיִם אָמַר מְשֶׁה, דְּבִ"אֶחָד עֶשֶׂר במשמעות
הפנימית של מספר זה שְׁנֵי עִנְיָנִים.
אֶחָד עניין אחד במספר אחד עשר
הוא שְׁלֹפְנֵי (וּלְמַעַלָּה מְ) עֶשֶׂר,
עניין זה שהמספר אחד-עשר נעלה
מהמספר עשר, ולכן נמצא לפניו הוא
אור-אין-סוף האור האלוקי הבלתי
מוגבל שְׁלֹמְעֵלָה מְעֶשֶׂר
סְפִירוֹת שהם עשר כוחות אלוקיים
שכל אחד מהם בא ב'ציוור' מסוים כמו
חכמה או חסד, ואילו האור האין-סוף
הוא למעלה מכל 'ציוור', ועל האין-סוף
נאמר ב'פתח אליהו' אֶנְתָּה¹² הוא
חַד וְלֹא בְּחוּשְׁבֵּן¹³, אתה הוא
אחד ולא בחשבון (כלומר, איננו נמנה
יחד עם עשר הספירות, ויש מצב בו
ה'אחד', הוא האין-סוף, והעשר, הם
הספירות, הם נבדלים זה מזה והאין-
סוף לא נרגש בספירות, וְ"אֶחָד
עֶשֶׂר" הוא הַמְשָׁכָה והתגלות
ההשפעה של "אֶחָד" ("חַד וְלֹא
בְּחוּשְׁבֵּן") הוא האין-סוף
בְּ"עֶשֶׂר", כָּל הָעֶשֶׂר
סְפִירוֹת¹⁴, וְעַד בְּסְפִירַת
הַמְלָכוֹת שהיא האחרונה והתחתונה
מבין עשר הספירות. וְאֶדְרָבָה, ואין
הכוונה שה"אחד" נמשך בעיקר בספירות העליונות מבין העשר ונמשך גם
בספירות המלכות אלא אדרבה עֶקֶר הַמְשָׁכָה בְּחִינַת "חַד וְלֹא

(8) כמ"ש באגה"ק הידועה דהבעש"ט, נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו. (9) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שעה"פ להאריז"ל פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים. (10) וכידוע דבגאולת מצרים נתחדש כללות ענין הגאולה ונפתח הצינור על כל הגאולות, גם על גאולה העתידה (ד"ה כימי צאתך ה'תש"ח פ"ב – סה"מ ה'תש"ח ע' 164). (11) מיכה ז, טו. (12) תקו"ז בהקדמה (יז, א). (13) אוה"ת דברים ע' יט. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' מח. סה"מ עטר"ת ע' תקפו. (14) ראה עד"י אוה"ת דברים, ויהל אור שם. ועפ"י יש לבאר מ"ש במדרש (שמו"ר פמ"ב, ח, הובא בסה"מ עטר"ת שם) ש"אחד עשר" רומז על "מיוחד שבעשרה כו' אנכי ה' אלקיך" – דלכאורה, הרי גם "אנכי" הוא בכלל עשרת הדברות, ואיך זה מתאים עם הביאור ש"אחד-עשר" הוא פנימיות הכתר שאינו נמנה במנין הספירות, "חד ולא בחושבן", וגם במדרש נקרא "מיוחד שבעשרה" * ? וע"פ מ"ש בפנים יש לומר, דזה שגם "אנכי" (חד ולא בחושבן) נכלל בעשרת הדברות הוא, כי הכוונה דמתן-תורה היא להמשיך "אחד" ב"עשר", ע"ד הפירוש ד"אחד עשר" שבפנים.

(* בסה"מ עטר"ת שם דב"אנכי" וכללים ב' הבחינות שבכתר. ובזה מבאר ב' הדיעות אם "אנכי" נמנה בתרי"ג מצוות או שאינו נמנה – שפנימיות הכתר אינו נמנה, וחיצוניות הכתר נמנה. אבל לכאורה אין זה ביאור על הדיקו שבפנים ההערה, כי מפורש שם (ריש ע' תקפח) ד"מיוחד שבעשרה" הוא "חד ולא בחושבן", וצריך ביאור השייכות דבחינת "חד ולא בחושבן" ל"מיוחד שבעשרה". ואכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּחוֹשֶׁבֶן" בעשר הספירות הוא בספירת המלכות, כי שרש
- 2 ספירת המלכות הוא בפנימיות הכתר בבחינת 'כתר עליון'
- 3 (שלמעלה מהספירות) יש פנימיות וחיצוניות. וכמובן הפנימיות היא ענין עמוק
- 4 ונעלה יותר מהחיצוניות, והשורש של ספירת המלכות ב'כתר' הוא בפנימיות
- 5 הכתר, דְּכָל הַסְּפִירוֹת שָׂרָשָׁם
- 6 בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַכֶּתֶר שְׁנֵמָנָה
- 7 בְּמִנְיַן עֶשֶׂר סְפִירוֹת¹⁵, כמבואר
- 8 בקבלה וחסידות, מקומו ודרגתו של
- 9 ה'כתר' הוא למעלה מעשר הספירות
- 10 ועם זאת הוא שורש ומקור לספירות
- 11 ולכן נמנה עם הספירות (וכשהכתר
- 12 נמנה, אין הדעת נמנה כך שהמספר
- 13 נשאר עשר), ושייכות זו של הכתר
- 14 לספירות שבגללה הכתר שנמנה עם
- 15 הספירות היא בחיצוניות הכתר,
- 16 וְשָׂרָשׁ סְפִירַת הַמַּלְכוּת הוּא
- 17 בְּפָנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר שְׂאֵינוּ נִמְנָה
- 18 בְּמִנְיַן הַסְּפִירוֹת¹⁵, אלא נעלה
- 19 מהספירות ודרגה זו, פנימיות הכתר,
- 20 היא בחינת "חד ולא בחושבן".
- 21 אחד שאינו בחשבון ומניין עשר
- 22 הספירות, ואלה הם פני הדברים מצד
- 23 השורש והמקור שדוקא ספירת
- 24 המלכות באה מפנימיות הכתר, ובוה
- 25 יש לה יתרון ומעלה על כל הספירות
- 26 אֶלָּא שְׁבַגְלוֹי, סְפִירַת
- 27 הַמַּלְכוּת הִיא לְמִטָּה מִכָּל
- 28 הַסְּפִירוֹת, וְעַד שְׂיָרְדָה מְעוֹלָם
- 29 הַאֲצִילוֹת (הראשון והנעלה מארבעה
- 30 העולמות הכלליים אצילות-בריאה-
- 31 יצירה-עשיה) לְהִיּוֹת מְקוֹר
- 32 לְהוֹת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
- 33 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה¹⁶, וזו ירידה גדולה
- 34 כי הביטול לאלוקות ואחדות ה' בעולם
- 35 האצילות הם באופן נעלה מאד, למעלה
- 36 מכפי שהוא בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, והירידה של ספירת המלכות היא
- 37 להיות מקור להתהוותם עַד לירידה להיות מקור להתהוות לְעוֹלָם-הָהָא
- 38 הַגָּשְׁמִי. וְלַעֲתִיד-לָבֹא בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה גִלּוֹי שָׂרָשׁ סְפִירַת
- 39 הַמַּלְכוּת ("חד ולא בחושבן") בְּסְפִירַת הַמַּלְכוּת [ויבִפְרֹט
- כְּמוֹ שְׂיָרְדָה בְּבִרְיָאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה¹⁶ שם בפרט יהיה גילוי
- שורשה] וְעַל-יְדֵי-זֶה שְׁשׂוּרָה הַמַּלְכוּת יתגלה בספירת המלכות, יהיה גילוי
- זֶה – בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה עַד בְּעוֹלָם-הָהָא
- הַגָּשְׁמִי, וְאֶדְרָבָה, ואין הכוונה שיעקר הגילוי יהיה בעולמות העליונים
- הרוחניים וגם בעולם הזה הגשמי אלא
- אדרבה עֵקֶר הַגִּלּוֹי יִהְיֶה
- בְּעוֹלָם-הָהָא הַגָּשְׁמִי, וְעַל-
- יְדֵי-זֶה שהאור האלוקי הנעלה של
- פנימיות הכתר (שורש ומקור ספירת
- המלכות) יאיר בעולם הזה הגשמי
- תְּשַׁלֵּם הַכֶּנֶּה האלוקית העליונה
- שבשכילה נברא העולם היא הכוונה
- והמטרה דְּ"דִירָה
- בְּתַחְתּוֹנִים"¹⁷, כדברי המדרש
- 'נתאה הקדוש ברוך הוא להיות לו
- דירה בתחתונים', היינו שְׁעוֹלָם-
- הָהָא הַתַּחְתּוֹן שְׂאֵין עוֹלָם
- תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ¹⁸ יִהְיֶה
- "דִּירָה לוֹ יְתִבְרָךְ", מקום ראוי
- להשראת וגילוי אלוקות "לו"
- לְעֲצֻמוֹתוֹ¹⁹, ואין הכוונה שרק
- הארה מעטה מהאלוקות תאיר בעולם
- הזה אלא שעצמותו ומהותו של הקדוש
- ברוך הוא בעצמו תשכון ותאיר בגילוי
- ב'תחתונים', העולם הזה הגשמי שאין
- תחתון למטה ממנו.
- וְעַל-פִּי-זֶה האמור לעיל אודות
- עניינו ומעלתו של המספר אחד-עשר
- יֵשׁ לְבָאָר מֵה שְׁמִבִּיא הַרְבִּי
- הַרְיִי"צ בְּשִׂיחָה אֶת מֵאֵמֶר
- הַמְּדַרְשׁ "אֶחָד-עֶשֶׂר
- מִזְמוֹרִים אֵמֶר מִשֶּׁה", למרות
- שהשייכות של הפרק למשה מפורשת
- בפסוק 'תפלה למשה' שְׁבִיבָה מִרְמָז
- הַשִּׁיכּוֹת דְּמִזְמוֹר "תִּפְלָה
- לְמִשֶּׁה" לְגֵאוּלָּה הַעֲתִידָה, שְׁעִנְיָנו שֶׁל מִזְמוֹר זֶה [שהוא הראש והתחלה]²⁰
- הָרִאשׁ וְהַתְּחִלָּה²⁰ דְּאֶחָד-עֶשֶׂר הַמִּזְמוֹרִים הַבָּאִים שְׁכוֹלִם נִאֲמָרוּ
- עַל יְדֵי מִשֶּׁה] הוּא הַמִּשְׁכָּת "אֶחָד" ("חד ולא בחושבן")
- בְּ"עֶשֶׂר" (בְּכָל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת, עַד בְּסְפִירַת הַמַּלְכוּת)

(15) ע"ח שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א, הובא בסה"מ עטר"ת שם. לקו"ת בחוקותי מו, ג. ובכ"מ. ע"ח שער כג (שער מוחין דצלם) פ"ה, הובא בלקו"ת שה"ש י, ב. ובכ"מ. (16) ראה לקמן הערה 24. (17) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"י, ג. ו. (18) תניא פל"ג. (19) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ. – נסמנו בתו"מ סה"מ שבט ע' שח הערה 32. (20) היינו שבי'עתיק' עצמו הוא הראש והתחילה. ולכן, המשכתו בעשר (השתלשלות) היא ב'סיום' שלהם, ע"ד סוף מעשה במחשבה תחלה (ד"ה ביום השני גו' ה'תשל"ב (תו"מ סה"מ סיון ע' שנא ואילך). ובכ"מ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ושלמית הדבר תהיה בגאולה העתידה שאז תושלם הכוונה של 'דירה
- 2 בתחתונים', כמבואר לעיל.
- 3 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר מֶה שֶׁמִּמָּשִׁיךְ בְּשִׂיחָה ד' "מַעוֹן" האמור
- 4 בתחילת הפרק הוא אותיות "נַעַם" ²¹ שבסיום הפרק, כמבואר לעיל,
- 5 דְּמִבְּאָר בְּדִרוּשִׁים מאמרי חסידות
- 6 דְּבוּר-הַמִּתְחִיל הפותחים בפסוק
- 7 "תַּפְּלָה לַמֶּשֶׁה" ²² ד' "מַעוֹן"
- 8 הוא 'מַלְכוּת' וְנִקְרָאת ספירת
- 9 המלכות בְּשֵׁם "מַעוֹן", מְלִשׁוֹן
- 10 דִּירָה וּבֵית, עַל-דֶּרֶךְ מאמר
- 11 חכמינו ז"ל על הכתוב האמור בכהן
- 12 הגדול יִכְפֹּר בערו ובעד ביתו 'בֵּיתוֹ'
- 13 - זו אֲשֶׁתוֹ ²³ והאשה, בחינת
- 14 מקבל מהאיש שהוא בחינת משיע,
- 15 היא משל לספירת המלכות המקבלת
- 16 מהספירות שמעליה] וְ"נַעַם"
- 17 (תַּעֲנוּג) הוא 'עֲתִיק', כמבואר
- 18 בחסידות, שתי הבחינות שביכתו
- 19 עליון, חיצונית הכתר הנקראת 'אריך'
- 20 אנפין' ופנימית הכתר הנקראת 'עתיק'
- 21 יומין' הם 'אריך' עניין הרצון ו'עתיק'
- 22 עניין העונג (ולכן גם בנפש האדם
- 23 הרצון והעונג הם כוחות שלמעלה
- 24 מהשכל והמידות) ו"מַעוֹן"
- 25 אותיות "נַעַם" הוא רמז על כך
- 26 שֶׁשֶׁרֶשׁ ה'מַלְכוּת' הרמוזה
- 27 ב'מַעוֹן' הוא ב'עֲתִיק' ²⁴ הרמוז
- 28 ב'נַעַם'.
- 29 וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּזֶּה שֶׁמִּבְּאֵר הרבי
- 30 הרי"צ בְּשִׂיחָה האמורה לעיל
- 31 בְּהִמְשֵׁךְ לְהַעֲנִין ד' אַחַד-
- 32 עֶשֶׂר, ש' "מַעוֹן" הוא
- 33 אותיות "נַעַם", הוא לְרִמּוֹז,
- 34 שֶׁהַגְּלוּי ד' אַחַד" ("חד וְלֹא
- 35 בְּחוּשָׁבֵן") האין-סוף שלמעלה
- 36 מהספירות ב'עֶשֶׂר" (עֶשֶׂר
- 37 סְפִירוֹת) יִהְיֶה בְּעֵקֶר בְּסִפִּירַת
- הַמַּלְכוּת, כִּי שֶׁרֶשׁ סְפִירַת הַמַּלְכוּת' הוא
- ב'עֲתִיק'.
- ג) וּבִבְאוּר הַעֲנִין בְּפִרְטוּת יוֹתֵר, יוֹכֵן עַל-פִּי
- מֶה שֶׁכָּתַב אֲדַמוֹר"ר (מְהוֹרֵשׁ"ב)
- נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן בְּמִאָּמֶר דְּבוּר-הַמִּתְחִיל הַזֶּה ²⁵,
- דְּאִיתָא בְּזִהְרָה ²⁶ ש'תַּפְּלָה לַמֶּשֶׁה" היא תַּפְּלַת
- עֶשֶׂר ²⁷. דִּזֶּה הַחֲלּוּק בֵּין "תַּפְּלָה לְדוֹד" ²⁸
- ל'תַּפְּלָה לַמֶּשֶׁה", ד'תַּפְּלָה לְדוֹד" היא תַּפְּלַת
- עֶנִי, ו'תַּפְּלָה לַמֶּשֶׁה" היא תַּפְּלַת עֶשֶׂר. וּמִדִּיק
- בְּמִאָּמֶר, הָרִי עֲנִין הַתַּפְּלָה הוא שֶׁמִּתְפַּלֵּל
- לְהַקְבֵּה שְׁמִימָלָא אֶת מַחְסוֹרוֹ ²⁹, וְכִינֵן שֶׁהָעֶשֶׂר
- אֵינוֹ חֶסֶד שוֹם דְּבִרָה ³⁰, מֵהוּ עֲנִין תַּפְּלַת עֶשֶׂר.
- וּבִיּוֹתֵר צָרִיךְ בְּאוּר עַל-פִּי מֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
- ז"ל ³¹ עַל הַפְּסוּק ³² דִּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ,
- דִּי מַחְסוֹרוֹ, וְאִי אֵתָּה מְצִינָה לְעֶשֶׂר, אֵין הַמְצוּוה
- מַחֲבִיבַת לַהֲפֹךְ אֶת הָעֵנִי לְעֶשֶׂר
- "אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ", אֲפִילוֹ
- סוֹס לְרִכְבַּ עָלָיו וְעָבַד לְרוּץ
- לְפָנָיו". שֶׁאֵם הִיא רִגִּיל בְּכָךְ וְהַדְּבָר
- חֶסֶד לוֹ, יֵשׁ לִסְפֵּק לַעֲנִי גַם סוֹס לְרִכְבַּ
- עָלָיו וְעָבַד לְרוּץ לְפָנָיו (לִפְנוֹת לוֹ אֶת
- הַדְּרֵךְ). דְּמִזָּה שְׂצִיר לִסְפֵּק לַעֲנִי גַם

(21) לקו"ת וס' הליקוטים להאריז"ל עה"פ. (22) מאמרי אדה"ז – אתהלך לאזניא ע' קנז. סה"מ תר"ס ע' נט. (23) משנה ריש מסכת יומא. וראה לקו"ת ברכה ק, ב. (24) בסה"מ אתהלך לאזניא ובסה"מ תר"ס שם, דפירוש הכתוב "מעון אתה היית לנו בדור ודור" הוא המלכות כמו שירדה בבי"ע להוות הזמן. ולהעיר מלקו"ת ברכה שם (ק, א"ב), דזה שהמלכות נקראת "בית" [הן מצד זה שהיא דרגא הכי תחתונה, כמו בית שעשוי מאבנים, דומם, והן מצד זה ששורש המלכות הוא בעתיק, כמו בית שהוא מקיף הרחוק] – הוא בעיקר בירידתה בבי"ע. (25) דשנת תר"ס – נדפס בסה"מ תר"ס ע' מט ואילך. (26) ראה זח"א קסח, ב. (27) ראה גם נדרים לח, א שמשא הי' עשיר. (28) תהלים פו, א. (29) ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב. (30) ראה ד"ה זאת חוקת התורה דש"פ חו"ב י"ב תמוז שנה זו (תשכ"ט (לעיל ס"ע 8 ואילך)), דזה שמשא הי' עשיר בגשמיות הוא לפי שהי' עשיר ברוחניות. (31) כתובות סז, ב. (32) ראה טו, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 את הדברים הללו מוכן שֶׁעֵנִין הַעֲשִׂיּוֹת הוּא לֹא רַק שְׂאִינוֹ
- 2 חֶסֶד שׁוֹם דָּבָר ("אֶפִּילוֹ סוֹס לְרֶכֶב עָלָיו וְעָבַד לְרוֹץ
- 3 לְפָנָיו"), כִּי יִתְכַּן מִצֵּב שְׁבוּ הַדְּבָרִים חֲסִידִים לָאָדָם וּמִסְפָּקִים לוֹ אוֹתָם וְהוּא
- 4 עֵדִין עֲנִי, אֲלֵא שֶׁהוּא הַעֲשִׂיר, לֹא רַק שֶׁלֹּא חֶסֶד לוֹ אֶפִּילוֹ אֵת זֶה אֲלֵא
- 5 מְשַׁפֵּעַ בְּרַבּוֹי הַשְּׁפַע³³. וְעַל-
- 6 פִּי-זֶה צָרִיף לְהִבִּין עוֹד יוֹתֵר, 1 לְפָנָיו". דְּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁעֵנִין הַעֲשִׂיּוֹת הוּא לֹא רַק
- 7 מִהוּ עֵנִין 'תַּפְּלַת עֲשִׂיר' וְעַל 2 שְׂאִינוֹ חֶסֶד שׁוֹם דָּבָר ("אֶפִּילוֹ סוֹס לְרֶכֶב עָלָיו
- 8 מֵה הוּא מִתְפַּלֵּל? 3 וְעָבַד לְרוֹץ לְפָנָיו") אֲלֵא שֶׁהוּא מְשַׁפֵּעַ בְּרַבּוֹי
- 9 וּמִבְּאֵר בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת³⁴ 4 הַשְּׁפַע³³. וְעַל-פִּי-זֶה צָרִיף לְהִבִּין עוֹד יוֹתֵר, מִהוּ
- 10 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת וְגַם בְּמֶאֱמָר 5 עֵנִין 'תַּפְּלַת עֲשִׂיר'. וּמִבְּאֵר בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת³⁴ וְגַם
- 11 דִּיבּוּר-מִתְחַלֵּל 'תַּפְּלָה לְמִשְׁה' שֶׁל 6 בְּמֶאֱמָר הַנִּזְכָּר-לְעֵיל³⁵, דְּתַפְּלַת עֲשִׂיר' הִיא לֹא
- 12 הַרְבֵּי הַרשָׁב הַנִּזְכָּר-לְעֵיל³⁵, 7 בְּשִׁבְלִי עֲצָמוֹ. וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ³⁶ עַל הַפְּסוּק
- 13 דְּתַפְּלַת עֲשִׂיר' הִיא אֲכָן לֹא 8 'תַּפְּלָה לְמִשְׁה': מְשַׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה,
- 14 בְּשִׁבְלִי עֲצָמוֹ כִּי לְעֲצָמוֹ לֹא חֶסֶד 9 לְשִׁלְשָׁה שְׁבָאוֹ לְטוֹל כּו' מֵאֵת הַמֶּלֶךְ כּו', בָּא
- 15 דְּבִר. וְכִדְאִיתָא 10 הַשְּׁלִישִׁי, אֲמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: מֵה אֵתָּה מְבַקֵּשׁ. אֲמַר
- 16 בְּמִדְרָשׁ³⁶ עַל הַפְּסוּק 'תַּפְּלָה 11 לוֹ, אִינִי מְבַקֵּשׁ עַל עֲצָמֵי דָבָר, אֲלֵא מְדִינָה
- 17 לְמִשְׁה': מְשַׁל לְמָה הַדָּבָר 12 פְּלוֹנִית הִיא חֲרִבָּה וְהִיא שְׁלֵף, גְּזֹר שֶׁתִּבְנֶה כּו',
- 18 דּוֹמָה, לְשִׁלְשָׁה שְׁבָאוֹ לְטוֹל 13 בְּךָ מִשְׁה לֹא בִקֵּשׁ לְעֲצָמוֹ אֲלֵא בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל.
- 19 כּו' מֵאֵת הַמֶּלֶךְ כּו', בָּא 14 וְלִכְאוּרָה בְּאוּר זֶה צָרִיף לְבֹאוֹר נוֹסֵף. דְּכִינִן
- 20 הַשְּׁלִישִׁי, אֲמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: 15 שֶׁתַּפְּלָה הִיא עֲבוּדָה שְׁבֻלָּב³⁷, הָרִי מוֹכֵן, שְׁגַם
- 21 מֵה אֵתָּה מְבַקֵּשׁ. אֲמַר לוֹ, 16 בְּשִׁמְתַּפְּלָל עֲבוּר אַחֲרִים, הַתַּפְּלָה שְׁלוֹ הִיא
- 22 אִינִי מְבַקֵּשׁ עַל עֲצָמֵי דָבָר, 17 בְּאֶפֶן שֶׁהַחֲסִידוֹן שְׁלֵהֶם נוֹגֵעַ לְלִבּוֹ (שֶׁל הָאָדָם
- 23 אֲלֵא בִקֵּשׁה שֶׁלִּי הִיא לְמַעַן הַמֶּלֶךְ 18 הַמִּתְפַּלֵּל), וְכֵאלּוֹ שֶׁהוּא עֲצָמוֹ הוּא הַחֶסֶד (וְכָל
- 24 עֲצָמוֹ מְדִינָה פְּלוֹנִית הִיא 19 שֶׁהַחֲסִידוֹן שְׁלֵהֶם נוֹגֵעַ לוֹ יוֹתֵר, תַּפְּלָתוֹ הִיא
- 25 חֲרִבָּה וְהִיא שְׁלֵף, גְּזֹר 20 גְּדוּלָּה יוֹתֵר), הָרִי שְׁגַם הַתַּפְּלָה עֲבוּר אַחֲרִים
- 26 שֶׁתִּבְנֶה כּו', (וְהוּא לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ 21 הִיא מְצִד זֶה שֶׁהוּא חֶסֶד, וְלְמָה נִקְרָאת בְּשֵׁם
- 27 (לְפִי נֹסֶחַ מִדְרָשׁ תַּהִלִּים מִהֲדוֹרֹת 22 'תַּפְּלַת עֲשִׂיר'.
- 28 כּוֹבֵר הַמִּצְוִיין כֹּאן בַּהֲעֵרָה): "... מִשֵּׁל 23 וְנִקְוִידַת הַבְּאוּר בְּנֶה הוּא, דְּעֵנִין הַעֲשִׂיּוֹת הוּא
- 29 לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם שְׁבָאוֹ לְטוֹל דּוֹרוֹן 24 לֹא רַק שֵׁישׁ לוֹ דִּי צָרְכִּיו בְּהִרְחָבָה,
- 30 מִן הַמֶּלֶךְ... בֹּא רִאשׁוֹן וְכִבְדּוֹ, אֲמַר לוֹ 25 וְעוֹד יוֹתֵר מְדִי צָרְכִּיו, אֲלֵא שֶׁהוּא עֲשִׂיר בְּעֲצָם.
- 31 מֵה אֵתָּה מְבַקֵּשׁ, אֲמַר לוֹ בְּשִׁבְלִי 26 וְהָעֵנִין הוּא, דְּ'עֲשִׂיר' וְ'עֵנִי' הוּא מְשַׁפֵּיעַ
- 32 מִמִּדְרָתִי אִנִּי מְבַקֵּשׁ שֶׁתֵּת לִי דּוֹרִיה 27 וּמִקְבֵּל³⁸. דְּמִזֶּה מוֹכֵן, שְׁגַם כְּשֵׁישׁ לוֹ שְׁפַע
- 33 נָתַן לוֹ, בֹּא הַשְּׁנִי וְנָתַן לוֹ, בֹּא הַשְּׁלִישִׁי, 28 מְרַבָּה, אֲכָל הַשְּׁפַע שֵׁישׁ לוֹ הוּא לֹא מְשַׁל עֲצָמוֹ
- 34 אֲמַר לוֹ מֵה אֵתָּה מְבַקֵּשׁ אֲמַר לוֹ אִינִי 29 אֲלֵא שֶׁקֵּבֵל מֵאַחֲרִים, הוּא 'עֵנִי', מְקַבֵּל. וְעֵנִין
- 35 מְבַקֵּשׁ עַל עֲצָמֵי כֻלּוֹם אֲלֵא מְדִינָה 30 הָ'עֲשִׂיר' הוּא, שֶׁמְצִיד עֲצָמוֹ יֵשׁ לוֹ הַכֹּל [וְיֵשׁ
- 36 פְּלוֹנִית שֶׁהִיא חֲרִיבָה וְהִיא שֶׁלֶךְ גּוֹזֵר 31 לְקֶשֶׁר זֶה עִם מֶאֱמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁹ אֵין עֵנִי אֲלֵא
- 37 שֶׁתִּבְנֶה, אֲמַר לִיה הַמֶּלֶךְ זֶה עֲטָרָה 40 יֵשׁ לוֹ הַכֹּל [וְיֵשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם מֶאֱמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁹
- 38 גְּדוּלָּה הִיא לֹא..."] בְּךָ מִשְׁה לֹא 41 מִשְׁה הִיא 'תַּפְּלַת עֲשִׂיר' אֵף עַל פִּי

(33) כ"ה הלשון בסה"מ תר"ס ע' נד. (34) המשך תער"ב ח"ב ס"פ שעה (ס"ע תשעה ואילך). ספר השיחות תורת שלום ע' 183. (35) ע' נח. (36) שוחר טוב ויל"ש עה"פ. מדרש תהלים באבער שם. (37) תענית ב, א. (38) ראה שמור"ר פלא"א, ה. תנחומא משפטים ט. וראה סה"מ תרכ"ז ע' שצט ואילך. קונטרסים ח"א (קוט, א ואילך). (39) ראה נדרים מא, א: אין עני אלא בדעה. כתובות סח, א: עני – עני בדעת; עשיר – עשיר בדעת.

ביאור בדרך אפשר

בנמרא אִין עֲנִי אֶלֶּא בְּדַעַת וְאִין עֲשִׂיר אֶלֶּא בְּדַעַת, כִּי יְדַעַת
הוא הַכֶּהֱרָה וְהַרְגֵּשָׁה⁴⁰, כמבואר בחסידות שהשכל נחלק לשלושה
חלקים: חכמה, בינה ודעת. והחכמה והבינה הם חלקי השכל שמשמשים
להבנה והשגה של הדברים. ואילו דעת היא הכרה והרגשה, היינו הקשר
האישי של האדם לעניין שגורם לו

5 האישי של האדם לעניין שגורם לו

1 להיות קשור ושייר לעניין שהבין
2 ומהמעלות אחת המעלות
3 שבהפכה והרגשה עניין הדעת
4 על השפלה והשגה (חכמה
5 ובינה), הוא, דכשאדם
6 משפיל ומבין איזה דבר
7 בהבנה שכלית בלבד, ללא התקשרות
8 ונגיעה אישית לדבר, אין זה שהוא
9 בעצמו יודע את הדבר⁴¹ הוא
10 אמנם הבין את הדבר, אבל הדבר לא
11 קשור ולא מחובר אל העצם והמהות
12 שלו ורק אלא שמקבל⁴¹ את
13 הידיעה ואת ההבנה מהשכל של
14 הזולת שהשפיע לו ידיעה זו.
15 וענין ההפכה וההרגשה הוא,
16 שהוא בעצמו מכיר ומרגיש
17 את הדבר⁴² ויש לו שייכות וחיבור
18 אישי עם הדבר, ורק אז הוא יוצא
19 ממצב של 'מקבל' מאחרים והעניין
20 הופך להיות חלק מהמהות שלו עצמו.
21 וזהו ההסבר הפנימי לכך שענין
22 העניות והעשירות הוא בעקר
23 ב'דעת', כמאמר חכמינו ו'ל הנוכר
24 לעיל אין עני אלא בדעת ואין עשיר
25 אלא בדעת' דכיון שהידיעה
26 שמצד ההשפלה וההכנה היא
27 כמו ידיעה נקנית שהיא דבר נבדל
28 מהאדם עצמו ודבר נוסף על עצם
29 מהותו אכל הוא בעצמו אינו
30 יודע, לכן גם לאחר שיש לו
31 השפלה והכנה והוא אכן קנה את
32 הידיעה, עדיין הוא עצמו נשאר
33 'עני' (חסר), ועל-ידי ה'דעת'
34 דוקא הוא יוצא מעניותו וכבר אינו 'מקבל' ונעשה 'עשיר'.
35 והאדם עצמו הוא חסר

39 דוֹקָא הוּא יוֹצֵא מֵעֲנִיּוֹתוֹ וּכְבֹר

ביאור בדרך אפשר

40 וְהָיָה יָדָעוּ⁴³ בתורת החסידות דַּעְנִין הַתִּקָּף הוּא בִּידְעָת'.
41 וְדִשְׁאָדָם מַחְלִיט לַעֲשׂוֹת אֵיזָה דְּבַר מִפְּנֵי שְׂמִיכָר וּמִיָּגִישׁ
42 וַיֵּשׁ לוֹ הַתְּקַשְׁרוֹת אִישִׁית אֶל הַדְּבַר שֶׁכֵּן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת, הַהִחְלָטָה
43 הִיא בְּתִקָּף גָּדוֹל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִהַחְלָטָה שְׂמַצֵּד הַהִבְנָה
44 וְהַהֲשָׁגָה כֹּאשֶׁר הַדְּבַר מַחְוִיב רַק

וְהַשִּׁגְהָה כֹּאשֶׁר הַדְּבַר מִחוּיֵיב רַק 44

מצד השכל בלבד, אבל האדם לא
מחובר לכך אישית. **וְהִטְעָם עַל זֶה**
שההכרה וההרגשה היא הרבה יותר
בתוקף מאשר ההבנה וההשגה **הוּא,**
כִּי הַשָּׂגָה הִיא בְּדֶרֶךְ שֶׁקָּלָא
וּטְרִיא, מתוך דיון השוקל את
הצדדים השונים של הדבר ולכן השגה
היא באופן **שְׁנוֹתָנָת מְקוֹם**
ואפשרות **לְהַשָּׂגָה אַחֶרֶת** וכפי
שמוסבר בחסידות ש'השכל נושא
הפכים' ונותן מקום לשתי דיעות
הפוכות וסותרות. **וְלִכֵּן הֵחָלָטָה**
שְׁמַצַּד הַהַשָּׂגָה אֵינָה בְּתִקְףָּהּ
כֹּל־כֵּן⁴⁴ כי ההחלטה אמנם
התקבלה לכיוון מסוים אבל השכל
מקבל ומסכים גם לאופן הפוך.
וְהַהֲכָרָה וְהַהֲרָגָשָׁה הִיא
בְּעֵצֶם הַסִּבְרָא בנקודה הכי עמוקה
ופנימית שלה, **דְּבַעֲצֵם הַסִּבְרָא**
בתוך העומק של הסברא **אֵין נִתְיַנֵּת**
מְקוֹם לְסִבְרָא הַפְּכִית ושם
הסברא היא בתוקף רב, **וְלִכֵּן**
הֵחָלָטָה שְׁמַצַּד הַהֲכָרָה
אֵינָה מְשַׁתְּנֵית וגם אם יאמרו לו
סברא הפוכה דעתו לא תשתנה.
וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֹאמַר, דְּזֶה
שֶׁה'חֻמְתָּהּ-וּבִינָה' ההבנה
וההשגה **עֲצָמָם (בְּלִי 'דַּעַת'**
שהיא הכרה והרגשה) **הֵם בְּחִינַת**
עֲנִיּוּת, הוּא לֹא רַק בְּנוֹגֵעַ
לְהָאָדָם [כִּי הִידִיעָה שְׁמַצַּד
'חֻמְתָּהּ-וּבִינָה' הִיא דְּכָר נֹסֵף
עַל עֲצֻמּוֹתָּהּ וּמֵהוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם,
זֶה, 'עֲנִי',] אֵלּא גַם בְּנוֹגֵעַ

40) סה"מ עת"ר ע' קטו ואילך (תרפ"ח ע' פג ואילך). ובכ"מ. 41) כ"ה הלשון בהמשך תער"ב ח"ב פשמ"ה (ע' תשח), אלא ששם מבואר ענין זה בנוגע לבינה דוקא (משא"כ בחכמה). 42) להעיר מסה"מ עת"ר שם (ע' קיד. שם ע' קטז), דענין הלימוד הוא בחכמה ובינה, משא"כ הדעת היא בכח עצמו דוקא. אלא שבסה"מ עת"ר שם מדבר בענין לימוד שרב מלמד את תלמידו וכיו"ב. ויש לומר, שעד"ז הוא בהאדם עצמו, דבחור"ב – החור"ב מלמדים את האדם עצמו, משא"כ הדעת. 43) ראה סה"מ עת"ר ע' קיח (וראה שם ריש ע' קיט). תרפ"ח ע' פה. 44) דנוסף לזה שמצד האדם אין ההחלטה בתוקף, לפי שהידיעה שמצד ההשגה היא כמו ידיעה נקנית (כנ"ל בפנים) – גם מצד ההשגה אין ההחלטה בתוקף כ"כ, כבפנים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

משהו שהוא מקבל מאחרים. והשני שיש לו ריבוי שפע, הרבה יותר מהנצרך
 לו, תלויים זה בזה. שבכדי שהענינים שיהא מכרח בהם
 ("די מחסור") יהיו אצלו לא באפן שמקבל אותם משל
 אחרים כמו העני אלא מצד עצמו ומצד מהותו לא חסר לו דבר,
 הוא דוקא על-ידי רבוי
 השפע שלמעלה ממלוי
 החסרון וריבוי השפע הוא הגורם
 לכך שמה שיש לו הוא מצד עצמו.
 והענין בעבודה משמעות הדברים
 בעבודת ה' של כל אחד ואחד הוא,
 דכשהעבודת האדם היא רק
 כפי השגת השכל שלו עד כמה
 שהשכל מחייב ולא יותר, אזי, נוסף
 לזה שהעבודה היא במקדידה
 והגבלה ("די מחסור") ולא
 יותר מהנדרש והמתחייב, הוא
 חסר (בפנימיות) גם עבודה
 זו, מצד המהות שלו עצמו, גם
 העבודה ברמה המוגבלת (עד כמה
 שהיא מתחייבת מצד השכל) היא לא
 מושלמת כיון שמצד ההשגה
 המבוססת על הבנה שכלית יש
 נתינת מקום להיפך כמבואר
 לעיל, כי השכל מעצם טבעו נושא
 הפכים. ובכדי שתהיה עבודתו
 את ה' באפן שלא ישאר בו
 שום נתינת מקום להיפך וכל
 דבר שבניגוד לעבודת ה' יהיה מושלל
 אצלו מכל וכל, הוא דוקא על-
 ידי העבודה שלמעלה
 ממדידה והגבלה מעל ומעבר
 למה שמתחייב ומתבקש על פי השכל
 - 'עשירות' כמו עשיר בגשמיות
 שיש לו ריבוי השפע.
 ובכדי לבאר ענין העשירות
 שלמעלה ממלוי החסרון,
 מקדים הרבי הרש"ב במאמר⁴⁶

להשפלה וההשגה עצמן. כיון שבהשגה ד'חכמה-ובינה'
 יש נתינת מקום להשגה הפכית ולכן גם מה שהוא מבין ומשיג,
 ולפי זה מחליט מה לעשות, איננו בתוקף גדול כל כך]. וכיון שהוא
 'עשיר' בעצם מהותו, הרי מוכן, שאין שפך בו שום חסרון⁴⁵
 כלל. ולכן, הגם שהחסרון של
 אלה שהתפלל עבורם נוגע
 לו ואכפת לו ביותר, והתפלה
 שמתפלל עבורם היא כאלו
 שהוא עצמו היה החסר,
 וכמבואר לעיל שזה מתוך 'עבודה
 שבלב, מפל-מקום לא נעשה
 על-ידי-זה חסרון בו עצמו,
 והתפלתו היא 'תפלת עשיר'
 ולא מתוך תחושת חסרון, וכפי
 שממשיך ומפרט להלן.
 (ד) ויובן זה בהקדים, דענין
 העשירות בפשטות הוא,
 כמובא לעיל (סעיף ג)
 מהמאמר, שהעשיר יש לו
 לא רק די צרכיו, אלא שהוא
 משפע ברבוי השפע הרבה יותר
 מהנדרש והנצרך לו. ועל-פי-זה,
 החלוק ההבדל בין עני גם
 כשיש לו די מחסורו ולמעשה
 לא חסר לו דבר, לעשיר - הוא
 בשני ענינים. א' ענין אחד
 שגם באותם הדברים שישנם
 גם לעני ואכן לא חסר לו, אינו
 דומה העני לעשיר. דהעני
 מצד עצמו מצד המהות שלו, מבלי
 שידוקק לאחרים, הוא חסר גם
 דברים אלה (כנ"ל שם), ורק
 שבפעל ישנם לו דברים אלה. וב' שהעשיר הוא
 משפע ברבוי השפע - רבוי שפע שלא ישנו
 כלל לעני. ולכאורה צריך לומר, דברוחניות,
 שני הענינים תלויים זה בזה. שבכדי שהענינים
 שיהא מכרח בהם ("די מחסור") יהיו אצלו לא
 באפן שמקבל אותם משל אחרים אלא מצד
 עצמו, הוא דוקא על-ידי רבוי השפע שלמעלה
 ממלוי החסרון. והענין בעבודה הוא,
 דכשהעבודת האדם היא רק כפי השגת השכל
 שלו, אזי, נוסף לזה שהעבודה היא במקדידה
 והגבלה ("די מחסור"), הוא חסר (בפנימיות)
 גם עבודה זו, כיון שמצד ההשגה יש נתינת
 מקום להיפך. ובכדי שתהיה עבודתו את ה' באפן שלא ישאר בו שום נתינת
 מקום להיפך, הוא דוקא על-ידי העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה -
 'עשירות'.

ובכדי לבאר ענין העשירות שלמעלה ממלוי החסרון, מקדים במאמר⁴⁶,

(45) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 206, דענין העשירות הוא ש"אינו שייך ענין החסרון כלל". (46) סה"מ תר"ס שם ס"ע נג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנזכר (משנת תר"ס), שגם במלוי החסרון ולא רק בעניין העשירות
2 יש שני ענינים שונים, כמו שכתוב בתורה שמצווה לתת צדקה לעני
3 די מחסורו אשר יחסר לו, ואמר רבותינו ז"ל בגמרא
4 "אשר יחסר לו, מלמד שצריך למלא כל חסרון שחסר לו אפילו סוס
5 לרכב עליו ועבד לרוץ
6 לפניו". והינו ש"די
7 מחסורו" הוא שצריך לספק
8 לו לעני כל הדברים הנצרכים
9 לכל אחד, לכל אדם בדרך כלל
10 ולאחר-זה מוסיף "אשר
11 יחסר לו", שצריך לספק לו
12 גם מה "אשר יחסר לו" לעני
13 זה בפרט ("סוס לרכב עליו
14 ועבד לרוץ לפניו") מצד זה
15 שדרכו בכך⁴⁷ כי כך היה רגיל
16 לפני שנהיה עני. ונעשירות הוא
17 רבוי שפע, למעלה גם
18 מ"אשר יחסר לו" שזה למעלה
19 מ"די מחסורו", כמבאר לעיל.
20 ומבאר הרבי הרש"ב במאמר הנזכר,
21 דשלישה ענינים אלה [שני
22 הענינים שבמלוי החסרון,
23 שהם "די מחסורו" ו"אשר יחסר לו"
24 ונעשירות] ישנם גם למעלה
25 באלוקות [וכידוע⁴⁸ בתורת
26 החסידות שכל הענינים
27 שלמטה במציאות הגשמית בעולם
28 הזה משתלשלים מענינם כפי
29 שזה למעלה באלוקות, כי הרי הכול
30 בא מלמעלה ולכל דבר גשמי יש שורש
31 ומקור רוחני אלוהי וכפי שממשיך
32 ומפרט.
33 והענין הוא, דבגלויים ההארה
34 וההתגלות של האור האלוהי
35 שלמעלה יש שלש מדרגות
36 בכללות. דרגה אחת 'ממלא כל
37 עלמין', דרגה שנייה, למעלה מזה
38 'סובב כל עלמין' ודרגה שלישית
39 עצמות אור-אין-סוף
40 שלמעלה ממלא כל
41 עלמין ו'סובב כל עלמין'
42 היינו למעלה משתיהם וכפי שממשיך ומבאר.
- 'ממלא כל עלמין' הוא האור האלוהי המתלבש בעולמות
ובנבראים בהתלבשות פנימית כדי להחיות אותם כל עולם וכל נברא
לפי ערכם. והארה זו נקראת 'ממלא כל עלמין' וקמאמר רבותינו
ז"ל⁴⁹ בגמרא ובמדרש מה הנפש של החיות שבאדם ממלאה את
הגוף, כך בדרך זו הקב"ה
ממלא את העולם, דקמו
שחיות הנפש המתלבשת
בגוף היא לפי אפן אברי
הגוף ובהתאמה מלאה לכל אבר
ואבר, דבכל אבר החיות היא
לפי ערכו ואינה דומה החיות
שבראש, למשל, לחיות שברגל, על-
דרך-זה הוא פחיות שהקדוש-
ברוך-הוא מחייה את העולמות
ד'ממלא כל עלמין', שהוא
מחיה כל עולם וכל נברא
לפי ערכו⁵⁰ בהתאם למהותו
ויכולתו שלו להכיל.
ו'סובב כל עלמין' הוא האור
האלוקי שלמעלה מהתלבשות
פנימית בעולמות ומפני מעלתו
והיותו אור בלתי מוגבל הוא למעלה
מהתלבשות פנימית בעולמות ונבראים
מוגבלים, שלכן הוא 'סובב'
ומקיף את העולמות בשנה
ומאיר בכל העולמות ובכל הנבראים
במידה שוה, שהרי איננו מותאם לכל
נברא ולכל עולם לפי ענינו ומהותו,
אבל עם זאת שאיננו מתלבש
בפנימיות, מכל-מקום גם אור נעלה זה
ה'סובב' שיקף לעולמות (שלכן
נקרא בשם 'סובב כל עלמין'
שם שמורה על שייכות ל'עלמין').
והוא אופן ההארה והגילוי של אור
זה אור ה'סובב' על-דרך חיות
הנפש עצמה, היינו לא עניין זה
בנפש שהיא מחייה את הגוף אלא מה
שהנפש עצמה היא חי
בעצם, דהגם שהיא הנפש
עצמה למעלה באין-ערך נעלית
ללא כל יחס והשוואה מהחיות
המתפשטת ממנה ומתלבשת בגוף בהתלבשות פנימית (כמו

(47) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ג. (48) ראה תניא רפ"ג. (49) מדרש תהלים מזמור קג. ובברכות י, א: מה הקב"ה מלא כל העולם, אף נשמה מלאה את כל הגוף. ובויק"ר פ"ד, ח: הנפש הזו ממלא את הגוף, והקב"ה ממלא את עולמו. (50) ראה בארוכה לקו"ת אמור לא, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ההתלבשות של אור ה'מלא' בעולמות, מפל-מקום עם כל מעלתו
 2 וריחוק הערך של עצם הנפש לגבי חלק הנפש המתלבש בגוף, בכל זאת הוא
 3 כמו מקור לא מקור ישיר שיש לו קשר ושייכות גלויה וישירה לדבר
 4 שבא ממנו אבל לפחות 'כמו מקור' שממנו נמשכת החיות
 5 המתפשטת ומתלבשת בגוף.
 6 ובחינה זו למעלה באלוקות, שעצם
 7 הנפש היא משל אליה נקראת
 8 בשם 'חי עולמים' (חי
 9 בפפתח). דהחלוק ההבדל בין
 10 'חי' (פפתח) ל'חי' (בצירי)
 11 הוא, ד'חי עולמים', תבת
 12 המילה 'חי' דבוקה
 13 ל'עולמים', הינו החיות של
 14 העולמות - 'ממלא כל
 15 עולמין' שהיא החיות המתלבשת
 16 בעולמות ומתאמת לעולמות, ו'חי'
 17 עולמים', תבת המילה 'חי'
 18 אינה דבוקה ל'עולמים' ללמד
 19 שיש הבדלה וריחוק בין החיות בה
 20 מדובר ובין העולמות, הינו בחינת
 21 'חי בעצם' חיות כשלעצמה -
 22 'סובב כל עולמין' שגם כשיש לה
 23 שייכות לעולמות הרי זה באופן של
 24 'סובב' רמקין. ויש לומר, דזה
 25 שגם בחינת 'חי בעצם'
 26 ('סובב כל עולמין') נקראת
 27 'חי עולמים' אף על פי שמצד
 28 מהותה היא רחוקה ומובדלת
 29 מהעולמות הוא לפי שהוא האור
 30 ה'סובב' כמו מקור אם כי לא מקור
 31 ישיר שממנו נמשכת ויורדת
 32 מלמעלה למטה חיות העולמות.
 33 ומוסיף הרבי הרש"ב במאמר⁵¹,
 34 דבחינת 'סובב כל עולמין'
 35 נקראת גם בנוסף לכך שהיא נקראת
 36 'חי עולמים' בשם 'חיי החיים'
 37 וכפי שממשיך ומבאר. ד'חיים'
 38 בלבד הוא החיות המתפשטת
 39 מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו להאיר
 40 לעולמות ולהחיות נבראים
- ומתלבשת בעולמות (והיא החיות הנקראת 'ממלא כל עולמין'
 כמבואר לעיל), ובחינת 'סובב כל עולמין' האור הבלי גבול שממנו
 נמשכת חיות העולמות והיא המקור למלא כל עולמין' נקראת
 'חיי החיים', השורש והחיות של 'חיים'. וזהו שאמרו רבותינו
 ז"ל⁵² בגמרא "מחיה חיים יתן
 לך חיים" (ובלשון הגמרא: "אמר
 רבה, כי מיפטרי רבנן מהדרי
 בפומבדיתא אמרי הכי נאשר החכמים
 נפריים זה מזה בעיר פומבדיתא, הם
 אומרים כן) מחיה חיים יתן לך חיים
 ארוכים וטובים ומתקנין", פי
 "מחיה חיים" (בחינת 'חיי
 החיים') היא בחינת 'סובב כל
 עולמין' הוא המקור שממנו
 נמשכים 'חיים' היורדים
 להתלבש בנבראים, בחינת 'ממלא כל
 עולמין'.
 וזהו שאמרו רבותינו ז"ל⁵³
 בגמרא על הפסוק⁵⁴ בתהלים
 מזמור שיר ליום השבת,
 "מזמור שיר לעתיד-לבא ימות
 המשיח ליום שכולו שבת
 ומנוחה לחיי העולמים",
 "חי העולמים" בפפתח⁵⁵, כך
 שהמילה 'חי' לא דבוקה ונסמכת
 למילה 'עולמים' וכמבואר לעיל הוא
 בחינת 'סובב כל עולמין',
 ולעתיד-לבא תהיה שביטה
 ומנוחה גם מבחינת 'חי
 העולמים' וגם בחינה נעלית זו
 תתבטל ותיכלל בבחינות שלמעלה
 ממנה, פי אז בימות המשיח יהיה
 בכל המציאות גלוי עצמות אור-
 אין-סוף שלמעלה לגמרי
 משיכות לעולמות (למעלה
 גם מ'סובב כל עולמין' שעם
 חיותו 'סובב', סוף סוף יש לו שייכות
 כלשהי לעולמות). וכמו
 שכתוב⁵⁶ בהושע יחינו מימים
 ביום השלישי יקמנו ונחיה
- המתפשטת ומתלבשת בגוף, מפל-מקום הוא
 כמו מקור שממנו נמשכת החיות המתפשטת
 ומתלבשת בגוף. ובחינה זו נקראת בשם 'חי
 עולמים' (חי בפפתח). דהחלוק בין 'חי'
 ל'חי' (בצירי) הוא, ד'חי עולמים', תבת 'חי'
 דבוקה ל'עולמים', הינו החיות של העולמות -
 'ממלא כל עולמין', ו'חי עולמים', תבת 'חי'
 אינה דבוקה ל'עולמים', הינו בחינת 'חי בעצם'
 - 'סובב כל עולמין'. ויש לומר, דזה שגם בחינת
 'חי בעצם' ('סובב כל עולמין') נקראת 'חי
 עולמים' הוא לפי שהוא כמו מקור שממנו
 נמשכת חיות העולמות. ומוסיף במאמר⁵¹,
 דבחינת 'סובב כל עולמין' נקראת גם בשם 'חיי
 החיים'. ד'חיים' הוא החיות המתפשטת
 ומתלבשת בעולמות ('ממלא כל עולמין'),
 ובחינת 'סובב כל עולמין' שממנו נמשכת חיות
 העולמות נקראת 'חיי החיים'. וזהו שאמרו
 רבותינו ז"ל⁵² "מחיה חיים יתן לך חיים", פי
 "מחיה חיים" (בחינת 'חיי החיים') הוא המקור
 שממנו נמשכים 'חיים'.
- וזהו שאמרו רבותינו ז"ל⁵³ על הפסוק⁵⁴
 מזמור שיר ליום השבת, "מזמור שיר
 לעתיד-לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי
 העולמים", "חי העולמים" בפפתח⁵⁵, הוא בחינת
 'סובב כל עולמין', ולעתיד-לבא תהיה שביטה
 ומנוחה גם מבחינת "חי העולמים", פי אז יהיה
 גלוי עצמות אור-אין-סוף שלמעלה משיכות
 לעולמות (למעלה גם מ'סובב כל עולמין').
 וכמו שכתוב⁵⁶ יחינו מימים ביום השלישי
 יקמנו ונחיה לפננו, ואיתא ב'לקוטי תורה'⁵⁷

(51) סה"מ תר"ס שם ע' נה"ו (52) יומא עא, א. (53) סוף מס' תמיד. (54) תהלים צב, א. (55) בסה"מ תר"ס שם ע' נו) "ועי"ש בתויו"ט שצ"ל חי בפפתח". וצ"ע דבתויו"ט שם מפורש שצ"ל חי בצירי. ואולי יש לומר דבהמאמר מביא מתויו"ט שצ"ל חי" (ולא חיי), ולאח"ז מוסיף עוד ענין (לא מהתויו"ט) - "בפפתח". אבל גם לפירוש זה צ"ע, כי גירסת התויו"ט שם היא "חיי" (בשני יודין) אלא שמקיים גם גירסת הרע"ב "חיי" (ביו"ד אחד), והלשון בסה"מ תר"ס שם הוא "שצ"ל חי". (56) הושע ו, ב. (57) דרושים לר"ה סד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְפָנָיו, וְאֵיתָא וּמוֹבָא בְּלִקְוֵי תוֹרָה⁵⁷ לְאִדְמוֹר הוֹקֵן שְׁלִפִי
2 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי כוונת הפסוק היא ד'יּוֹמִים" הֵם שְׁנֵי הַגְּלוּיִים
3 הַהָאֲרוֹת הָאֱלוּקִיּוֹת ד'מִמְלָא כָּל עֲלָמִין וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין,
4 וְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הוּא גְלוֹי עֲצָמוֹת אֹר־אֵין-סוֹף שְׁלִמְעָלָה
5 מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת. דְּזָהוּ
6 "בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחְיָה
7 לְפָנָיו" - 'לִפְנֵי מַלְשׁוֹן פְּנִימִיּוֹת,
8 הֵינּוּ פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין-
9 סוֹף הַנִּעְלָה גַם מִמְּלָא' וגם מ'סוֹבֵב'
10 וְאֵין לוֹ כֹּל שִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, אֵלָא
11 שְׂבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ גַּם עֲצָמוֹת הָאֱלֻקֹּת
12 תֵּאֵיר וְתִתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַמְּצִיאוֹת
13 הַגְּשִׁמִּית. וְלִהְיֵיר, שְׁהַפִּירוּשׁ
14 הַפְּשׁוּט ב'יּוֹמִים" וְיּוֹם
15 הַשְּׁלִישִׁי הוּא שְׁהָ שְׁלִשָּׁה
16 זְמָנִים שְׁלוֹשׁ תְּקוּפוֹת (מִצְבִּים)
17 שְׁנוֹת. "יּוֹמִים" הֵם עוֹלָם-הֵהָה
18 וְגַן-עֶדֶן אוֹ עוֹלָם-הֵהָה וְיָמֹת
19 הַמְּשִׁיחַ, וְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
20 הוּא תַּחֲתֵית הַמֵּתִים⁵⁸. וְהַקָּשֶׁר
21 שֶׁל שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים בַּפְּסוּק זֶה,
22 הַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט וְהַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי
23 הוּא⁵⁹, שְׁבִשְׁנֵי הַזְּמָנִים
24 ד'יּוֹמִים" (שְׁהֵם עוֹלָם הוּא וְגַן עֶדֶן
25 אוֹ עוֹלָם הוּא וְיָמֹת הַמְּשִׁיחַ בְּתַחֲלִילָתָם,
26 לִפְנֵי תַּחֲתֵית הַמֵּתִים) הֵם הַגְּלוּיִים
27 ד'אֹר הַמְּמָלָא' וְאֹר
28 הַסּוֹבֵב, וּבְתַחֲתֵית הַמֵּתִים
29 שְׁעִלִּיה אֹמֵר הַכְּתוּב 'בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי'
30 יִהְיֶה גְלוֹי הָעֲצָמוֹת].
31 וּשְׁלִשָּׁה עֲנִינִים הֵנּוּ - ל שְׁנֵי
32 הָעֲנִינִים שְׁבִמְלֵי הַחֲסָרוֹן שֶׁל
33 הַעֲנִי ("דִּי מַחְסוֹרוֹ" כִּפִּי הַנַּחֲוֶן
34 לוֹ בַּלְבָּד וְ"אֲשֶׁר יַחְסֹר לוֹ"
35 בְּהַתָּאם לְמָה שֶׁהִיא רִגִּיל) וְעֲשִׁירוֹת
36 שֶׁהִיא לֵאל חֲסָרוֹן כָּלל, כַּמְּבֹאֵר לַעֲלִי
37 בְּאִרְכּוֹת - כִּפִּי שְׁהֵם בְּגִלּוּיִים
38 שְׁלִמְעָלָה בְּאֱלֻקֹּת, הֵם בְּשִׁלְשׁ
39 מְדָרְגוֹת הֵנּוּ, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
- וּמִפְּרִט. שְׁנֵי הָעֲנִינִים ד'מְלֵי הַחֲסָרוֹן' דִּי מַחְסוֹרוֹ וְאֲשֶׁר יַחְסֹר לוֹ
הֵם שְׁנֵי הַגְּלוּיִים ד'אֹר הַמְּמָלָא' שְׁעִינֵנו הוּא דִּי מַחְסוֹרוֹ וְ"אֹר
הַסּוֹבֵב' שְׁעִינֵנו הוּא 'אֲשֶׁר יַחְסֹר לוֹ'. דְּכִינֵן שְׁגָם 'אֹר הַסּוֹבֵב'
שֶׁיֵּךְ לְעוֹלָמוֹת וְנִקְרָא 'מְמָלָא כָּל עֲלָמִין', לָכֵן בְּשִׁאֹר זֶה ה'סוֹבֵב'
אֵינוֹ מִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם, הָעוֹלָם
הוּא חֲסֵר וִישׁ לְהַשְׁלִים וּלְמַלֵּא אֵת
הַחֲסִירוֹן הַזֶּה. וְכַמְּאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל⁶⁰ בַּגְּמָרָא וּבְמִדְרַשׁ עַל
הַפְּסוּק⁶¹ הַאֲמֹר עַל שֶׁשֶּׁת יָמֵי
בְּרֵאשִׁית וַיְכַל אֱלֹקִים בְּיוֹם
הַשְּׁבִיעִי, "מָה הָיָה הָעוֹלָם
חֲסֵר אַחֲרֵי הַשְׁלֵמָה מְלַכְתָּ הַבְּרִיאָה
בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי לַמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית -
מְנוּחָה, כָּא שְׁבַת בָּאָה
מְנוּחָה", "מְנוּחָה" בַּשּׁוּנָה
מִלְּמַלְכָּה וְעֵשִׂיה שֶׁהִיא בְּהַתְּלִשּׁוֹת
וּבְקִשּׁוֹר קְרוֹב הִיא בְּחִינַת 'אֹר
הַסּוֹבֵב' שְׁלִמְעָלָה מִהָאֹר
ה'מְמָלָא' הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם,
וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן לְמִדּוֹת שְׁמִדּוּבָר
בַּעֲנֵן שְׁאֵינוֹ קָשׁוֹר וְשִׁיךְ לְעוֹלָם
בְּשִׁיכּוֹת יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלֹּא הָיָה גְלוֹי
זֶה שֶׁל אֹר ה'סוֹבֵב' בְּעוֹלָם,
"הָיָה הָעוֹלָם חֲסֵר" וְלֹא הִיתָה
בּוֹ שְׁלִימוֹת, לְשָׂבָא שְׁבַת וְנִמְשָׁךְ
וְנִתְגַּלָּה אֹר זֶה ה'סוֹבֵב',
נִתְמָלָא הַחֲסָרוֹן שֶׁל הָעוֹלָם.
וְלָכֵן גַּם הַגְּלוֹי ד'אֹר הַסּוֹבֵב'
לְמִדּוֹת שְׁכַאמוֹר הוּא מְרוּחֵק וְנִבְדֵּל
מִהָעוֹלָם הוּא מְלֵי הַחֲסָרוֹן.
אֵלָא שְׁמַצֵּד שְׁנֵי אֲכָן יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין
מְלֵי הַחֲסִירוֹן שֶׁל הָעוֹלָם עַל יְדֵי
הַמְּשַׁכֵּת אֹר ה'סוֹבֵב' (הַמְּרוּחֵק וְנִבְדֵּל)
לְמִלְּי הַחֲסָרוֹן שְׁעַל יְדֵי אֹר ה'מְמָלָא'
(הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּפְנִימִיּוֹת), וְהַהֲבֵדֵל הוּא
שְׁמִלְּי הַחֲסָרוֹן שְׁעַל-יְדֵי
הַגְּלוֹי ד'אֹר הַמְּמָלָא' הוּא
עַל-דֶּרֶךְ "דִּי מַחְסוֹרוֹ" כְּמוֹ
מְלֵי הַחֲסִירוֹן שֶׁל הַעֲנִי בְּדַבְרִים

(58) ראה בארוכה אוה"ת נ"ך להושע שם ס"ג"ד (ע' תלג). (59) ראה גם ד"ה יחינו מיומיים תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' טו"ז), תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קמז, א. סה"מ תרצ"א ע' רמט). בסה"מ תרנ"ט שם [ועד"ז בסה"מ קונטרסים ותרצ"א שם] יומיים שהם עוה"ז וג"ע .. בחי' ממכ"ע וסוכ"ע". אבל בכ"מ, שבג"ע הוא גילוי הממלא והגילוי דסובב יהי' בימות המשיח (ראה ד"ה לה"ע תחיית המתים ה'תשמ"ו ס"ד ואילך (תו"מ סה"מ אייר ע' רכג ואילך). (וש"נ). (60) פירש"י עה"פ בראשית ב, ב. פירש"י ד"ה ויכל - מגילה ט, א (וראה ב"ר פ"י, ט). תוד"ה חצבה - סנהדרין לח, א. (61) בראשית שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 ומנויות מלמטה למעלה – "בְּכָל לִבְכָּךְ, בְּכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ" 45 - הם בְּשֵׁלֶשׁ מַדְרָגוֹת הַנִּלְכָּד, כפי שממשיך ומפרט. 46 הָאֱהָבָה ד' "בְּכָל לִבְכָּךְ" היא אהבה לאלוקות בְּבַחֲיִנַת 'מַמְלָא 47 כָּל עֲלָמִין'. דְּעַל־יְדֵי שְׂתִיבּוּנָן האדם שְׂהִיחִית שֶׁל כָּל דְּבָר 48 הוּא אֱלֻקִּית, יתעורר ברגש של 49 אהבה ורצון להתקרב לאלוקות יָבֵא 50 לְאֱהָבָה אֶת ה' "בְּכָל לִבְכָּךְ, 51 בְּשֵׁנִי יִצְרִיךָ" 64 וכפי שדרשו 52 חכמינו ז"ל ממה שנאמר 'בְּכָל לִבְכָּךְ' 53 ולא 'בְּכָל לִבְךָ' שהכוונה לאהבת ה' הן 54 עם היצר הטוב והן עם היצר הרע. 55 דְּכִיּוֹן שְׂהִיחִית האלוּקִית 56 דְּבַחֲיִנַת 'מַמְלָא כָּל עֲלָמִין' 57 מְלַבֶּשֶׁת בְּנִבְרָאִים 58 בְּפִנְיִמִיתָם, לְכֵן עַל־יְדֵי 59 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בחיות זו שהיא דבר 60 ניכר ונרגש, נִרְגָּשֶׁת חַיּוֹת זו גַּם 61 בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית והיצר הרע. 62 וְהָאֱהָבָה ד' "בְּכָל נַפְשְׁךָ" היא 63 אהבת ה' ורצון להתקרב לאלוקות 64 בְּבַחֲיִנַת 'סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין' אור 65 הבלִיגְבוֹל שלמעלה מהתלבשות 66 פְּנִימִית בעולמות. דְּעַל־יְדֵי 67 הַהִתְבּוֹנְנוֹת שהאדם מתבונן בשכלו 68 שְׂהִיחִית הָאֱלֻקִּית שְׂמַתְלַבֶּשֶׁת 69 בְּעוֹלָמוֹת בהתלבשות פְּנִימִית בדרך 70 'מַמְלָא כָּל עֲלָמִין' הִיא הָאֲרָה 71 מועטת ומצומצמת בְּלִבָּד שְׂבָאִין- 72 עֲרָךְ שאין לה כל יחס והשוואה 73 לְגַבִּי עֲצָמוֹת אור־אֵין-סוֹף 74 ('סוֹכֵב'), נִרְגָּשׁ אֲצִלוֹ 75 הַהִפְלָאָה והרוממות דְּאור־אֵין- 76 סוֹף, וְעַל־יְדֵי־זֶה מתוך תחושת 77 ההפלאה והרוממות של אור ה'סוֹכֵב' 78 יָבֵא לְהָאֱהָבָה ד' "בְּכָל 79 נַפְשְׁךָ", שְׂאֵהֲבָתוֹ אֶת הוֹי' 80 הִיא בָּאֶפֶן דְּמִסִּירַת־נֶפֶשׁ 81 (כדרשת חכמינו ז"ל על הכתוב 'בְּכָל 82 נַפְשְׁךָ' "אֲפִילוֹ אם מִשְׁהוּ הַמִּנְגַּד

1 שְׁנַחֲצִים לוֹ בִּיחֹר, וּמִלּוֹי הַחֲסָרוֹן שְׂעַל־יְדֵי גִלּוֹי 'אור הַסּוֹכֵב' 2 הוּא עַל־דֶּרֶךְ "אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ, אֲפִילוֹ סוֹס לָרֶכֶב עָלָיו וְעֶבֶד 3 לְרוֹץ לְפָנָיו" שגם זה חסרון אבל לא כמילוי דבר המוכרח אלא רק משום 4 שהורגל בזה. וְעֲשִׂירוֹת הגילוי בדרגה השלישית האמורה לעיל הוּא גִלּוֹי 5 עֲצָמוֹת אור־אֵין-סוֹף 6 שְׂלִמְעֵלָה מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת 7 לגמרי, אֲפִילוֹ לא כמו השייכות של 8 אור ה'סוֹכֵב'. 9 (ה) וְהִנֵּה הַחֲלּוּקִי הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי 10 האופנים האמורים בעניין החסרון 11 "דִּי מַחְסוּרוֹ" וְ"אֲשֶׁר יִחְסֹר 12 לוֹ" (בְּנוֹגֵעַ לְעֵנִי כְּפִשּׁוּטוֹ) 13 הוּא לֹא רַק בְּזֶה שְׂהִשְׁפַּע ד' "אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ" הוּא 14 הַנִּיתָן לְעֵנִי כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת הַחֲסָרוֹן 15 ד' "אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ" הוּא שְׁפַע 16 גְּדוֹל יוֹתֵר בְּפֻעַל ("אֲפִילוֹ 17 סוֹס לָרֶכֶב עָלָיו וְעֶבֶד לְרוֹץ 18 לְפָנָיו"), אֲלֹא גַם שְׁעָנָן 19 "אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ" והנתינה 20 וההשפעה שנועדו להשלים את 21 הַחֲסָרוֹן הַזֶּה הוּא דְּוָקָא לְמִי 22 שְׂדַרְכּוּ בְּכָךְ לְפָנֵי שְׁנֵיהֶם עֵנִי. 23 וְעַל־פִּי הַמִּדּוּעַ שְׂכָל הָעֲנִינִים 24 שְׂבַתְרָה הֵם בְּתַכְלִית הַדִּיקָה, 25 צְרִיךְ לוֹמַר, שְׂהִדְמִיּוֹן שֶׁל 26 שְׁנֵי הַגִּלּוּיִים ד' אֲשֶׁר הַמַּמְלָא' 27 וְאִי־אֵין הַסּוֹכֵב לְשֵׁנִי הָעֲנִינִים 28 ד' "דִּי מַחְסוּרוֹ" שהוּא בְּדוּמָה 29 לְאֹר ה'מַמְלָא' וְ"אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ" 30 שהוּא בְּדוּמָה לְאֹר ה'סוֹכֵב' הוּא לֹא 31 רַק מְפָנִי שְׂגִלּוֹי 'אור הַסּוֹכֵב' 32 הוּא גִלּוֹי נֶעְלָה יוֹתֵר ולמעשה 33 יֵשׁ כָּאֵן הָאֲרָה וְהַתְגַּלּוּת יוֹתֵר גְּדוֹלָה 34 מֵאִשֶׁר בְּגִלּוֹי אֹר ה'סוֹכֵב', אֲלֹא גַם 35 לְפִי שְׁעָנָן מִלּוֹי הַחֲסָרוֹן שֶׁל 36 הַעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים שְׂעַל־יְדֵי גִלּוֹי 37 'אור הַסּוֹכֵב' הוּא דְּוָקָא לְמִי 38 שְׂדַרְכּוּ בְּכָךְ כְּפִי שְׂמַמְשִׁיךְ וּמִבְּאֹר. 39 וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאֹר בְּזֶה עַל־פִּי 40 מֵה שְׂכָתוֹב בְּמַאמְרֵי 62 חֲנוּכָּה, 41 שֶׁל הַרְבֵּי הַרְשָׁב, שְׂשֵׁלֶשׁ 42 הַמַּדְרָגוֹת שְׂבָאֱהָבָה שֶׁל הָאָדָם 43 לְקִדּוּשׁ־בִּרְיוֹן־הוּא, הָאִמּוּרוֹת בְּפִסּוֹק

(62) סה"מ תר"ס שם ע' נד ואילך. (63) ראה גם תו"מ סה"מ תשרי ע' צב ואילך. וש"נ. (64) ואתחנן ו, ה. ברכות נד, א במשנה. ספרי (הובא בפירש"י) עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לאלוקות נוטל את נפשו⁶⁴, על האדם לוותר על חייו ולא לכפור בה'
 2 חס-שלום, והמשמעות של מסירות נפש במובן הרוחני היא), שרועה
 3 לצאת ממציאותו ולא להיות מוגבל בגדרי וגבולות המציאות שלו
 4 וליפלל באור-אין-סוף כמשל אור קטן שנכלל באבוקה גדולה ומאבד
 5 את מציאותו. ואהבה זו של 'בכל
 6 נפש', שהיא אהבה לאלוקות
 7 שבבחינת 'סובב כל עמין' היא רק
 8 בנפש האלקית בשונה מאהבה
 9 'בכל לבבך' שהיא 'בשני יצירך' וגם
 10 בנפש הבהמית. ושני טעמים לזה
 11 שאהבה זו, 'בכל נפש' היא רק בנפש
 12 האלוהית. כי ההשגה [באופן כזה
 13 שההתבוננות השכלית לא נשאת
 14 דבר מופשט אלא יורדת למודעות
 15 האישית שלו באופן דהכרה
 16 והרגשה, שאז דוקא מביאה
 17 ההשגה [אהבה] בהפלאה
 18 דאור-אין-סוף והרוממות
 19 וההבדלה שלו, היא השגה (והכרה
 20 והרגשה) אשר יכולה להיות רק
 21 בנפש האלקית, ששרשה של
 22 הנפש האלוהית למעלה באלוקות
 23 הוא בשם הוי', שהם שש
 24 לאור האין-סוף 'אור הסובב'⁶⁵.
 25 מה-שאין-בן כלל הנבראים,
 26 שאינם בדרגה של הנפש האלוהית,
 27 פיון ששרשם של הנבראים הוא
 28 משם אלקים⁶⁵, ומצומצמת
 29 'אור הממלא'⁶⁶, אי-אפשר
 30 לא יכולה להיות בהם [אפילו
 31 במלאכים שהם נבראים רוחניים
 32 נעלים ומפל-שפן בנפש
 33 הבהמית שיש בה תעורבת טוב
 34 ורע] ההשגה [באופן דהכרה
 35 והרגשה] ביהוי', 'אור
 36 הסובב' ולכן אהבת ה' בדרגה זו,
 37 המרומזת ב'בכל נפש' קיימת רק
 38 בנפש האלוהית. וגם, וישנו טעם
 39 נוסף מדוע אהבה זו היא רק בנפש
 40 האלוהית (ולא 'בשני יצירך') לפי
 41 שגשג הבהמית ענינה הוא
 42 מציאות במובן של ישות עצמית והעדר הביטול, והאהבה ד'בכל
 43 נפש' היא שרועה לצאת ממציאותו להשתחרר מהגדרים
 44 וההגבלות שלו וליפלל באור-אין-סוף, והרי התכללות היא דווקא
- מתוך התבטלות, ועניינה הוא איבוד המציאות הפך ענין המציאות.
 וממשיך ומוסיף ביאור במהות ההבדל בין אהבת ה' 'בכל לבבך' לאהבת ה'
 'בכל נפש', דהאהבה ד'בכל לבבך', הבאה על-ידי
 ההתבוננות של האדם וההכרה וההרגשה שלו שהחיות של כל
 דבר הוא אלקות, שיכת
 למציאותו של האדם האהב
 ולא דורשת ממנו יציאה מגדרי
 המציאות שלו. [דכמו שהאדם
 אוהב את עצמו, הינו שהוא
 אוהב את החיות העובדה שהוא
 חי ורועה בהתפשטות החיות
 בו, היינו שהחיות שבנפשו נתגלה
 ותתפשט בגופו כמו-כן פשמיין
 ומרגיש שהעקר של כל הנבראים
 וכל המציאות הוא החיות
 האלקית שמחיה אותם, הוא
 רועה באלקות ושואף להתקרב
 לאלקות]. ולכן, אהבה זו
 שקשורה במציאות שלו שיכת גם
 לנפש הבהמית שעניינה הוא
 המציאות של האדם. מה-שאין-בן
 האהבה ד'בכל נפש',
 שהיא הרצון לצאת
 ממציאותו וליפלל באור-
 אין-סוף, כמבואר לעיל בהרחבה,
 היא רק בנפש האלקית.
 דכיון ששרשה של הנפש
 האלוהית היא בשם הוי' ('אור
 הסובב'), וגם לאחר שירדה
 משורשה ומקורה העליון למטה
 להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה היא
 עדיין חלק משם הוי' ועדיין
 דבוקה בו, כמו שכתוב⁶⁷ בתורה
 בפרשת האזינו כי חלק הוי' עמו
 ומבואר בחסידות שהכוונה לנשמה
 האלוהית שהיא חלק אלוהי ממעל
 ממש, לכן יש לה הרצון לצאת
 ממציאותה וליפלל בשרשה,
 'אור הסובב' ומטעם זה אהבת ה'
 'בכל נפש' שיכת דווקא לנפש
 האלוהית.
 ועל-פי הידוע⁶⁸ בתורת החסידות שירידת הנשמה משורשה
 ומקורה הנעלה למעלה באלוקות למטה להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה
 הגשמי היא "ירידה צורה עלה", ירידה שהמטרה והתכלית שלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ש'דרכם בכך' קודם הירידה. ומזה ש'מביא במאמר מה שאמרו
רבותינו ז"ל "מה היה העולם כללות הבריאה חסר - מנוחה"
כו', מוכן דקשלא ישנו כאשר אין גלוי 'אור הסוכב'
("מנוחה") הוא חסרון גם בעולם, וצריך להבין מדוע אכן העדר
גילוי אור הסוכב' בעולם הוא חסרון

שצריך השלמה?

ויש לומר, דכיון שעקר
הפונה התכלית והמטרה בירידת
הנשמה למטה היא (לא)
בשכיל העליון של הנשמה
עצמה, (אלא) בכדי לתקן
[ולהעלות⁶⁹] את העולם⁷⁰,
על ידי עבודת ה' בלימוד התורה וקיום
המצוות במשך השנים שבהן הנשמה
נמצאת בגוף גשמי בעולם הזה לכן
על-ידי האהבה ד'בכל
נפשך" של הנשמות כמו
שירדו למטה בעולם, כאשר

בהיותה בעולם הזה הנשמה מתעוררת
באהבת ה' בדרגה של 'בכל נפשך'
ומתקשרת באור הסוכב' כמבואר
לעיל, מתעלה העולם למדרגה
נעלית יותר מקמו שהוא מצד
עצמו, שנעשה העולם הגשמי
עצמו שיקף לדרגת אור
הסוכב' (על-דרך שיכות
הנשמות הפועלות בעולם ומתקנות
ומעלות את העולם ל'אור
הסוכב'), ועד, והקשר והשייכות
של העולם לאור הסוכב' כתוצאה
מעבודת הנשמות הוא עד כדי כך
ששפאנו מאיר גלוי אור
הסוכב', "העולם הוא חסר"
וזהו אמנם חסרון באופן של 'אשר
יחסר לו' ולא באופן של 'די מחסור',
כמבואר לעיל, אבל זה עדיין חסרון
שצריך תיקון והשלמה.

(ז) ויש להוסיף באור בזה,
על-פי מה שכתוב במאמר⁷¹
חנוכר של הרבי הרש"ב דשני
הענינים ד'אור הסוכב' ו'אור
הממלא' הם שני השמות
הנ"ל שהוא השם השייך לאור האלוני
הבלי גבול, אור הסוכב' ואלקים

הינו שעל-ידי ירידתה למטה תתעלה הנשמה
למדרגה נעלית יותר מקמו שהיתה במקורה ושורשה קדם
ירידתה כי אם אחרי כל הירידה הגדולה הנשמה תחזור רק למעמדה ומצבה
קודם הירידה ולא יותר, הרי הירידה אינה כדאית, ומזה מוכן, שהפונה

המטרה והתכלית בירידת הנשמה

למטה היא שתתעלה בסופו של
דבר למעלה משרשה, וכיוון
שבשורשה יש לנשמה אהבת ה' בחינת
'בכל נפשך', כמבואר לעיל באריכות,
נמצא שאהבת ה' של הנשמה כשהיא
מתעלית לאחר הירידה, היא בדרגה
גבוהה יותר והיא האהבה
ד'בכל מאדך', מסירת-נפש
יצאה מוחלטת מגדרי המציאות
וקליון ביטול מוחלט והתכללות
בעצמות אור-אין-סוף העצם
והמהות של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
שלמעלה גם מ'אור הסוכב'

שהוא אמנם אור אין-סוף ובלי גבול
אבל לא עצמותו.
ועל-פי-זה יש לומר, דזה
שמלוי החסרון של הבריאה
שעל-ידי גלוי אור הסוכב'
הוא על-דרך "אשר יחסר
לו" למי שהיה דרכו בך,
הוא מפני הדמיון ביניהם בפנימיות
הענינים לפי שהנשמות היו
רגילות (לפני ירידתן למטה)
בגלוי אור הסוכב' שהרי שם
הוא שורש ומקור הנשמות, כמבואר
לעיל באריכות.

(ו) וצריך להבין, דלפי באור
הנ"ל, זה שגלוי אור
הסוכב' הוא בכלל מלוי
החסרון (ושייך ל'אשר יחסר לו'),
הוא דוקא בנוגע לנשמות כי
מאחר ששורש ומקור הנשמות הוא
מדרגה זו, אור הסוכב', הרי בירידתן
למטה, הענין חסר להן, מה-שאין-
כן בנוגע לנבראים ככלל אין
שיקף לומר לנאורה שגלוי
אור הסוכב' הוא מלוי
החסרון, כיון שאין דרכם
בך קודם שנבראו, בשונה מהנשמות

עליה", הינו שעל-ידי ירידתה למטה תתעלה
למדרגה נעלית יותר מקמו שהיתה קדם
ירידתה, מוכן, שהפונה בירידת הנשמה למטה
היא שתתעלה למעלה משרשה, והיא האהבה
ד'בכל מאדך', מסירת-נפש וקליון בעצמות
אור-אין-סוף שלמעלה גם מ'אור הסוכב'. ועל-
פי-זה יש לומר, דזה שמלוי החסרון שעל-ידי
גלוי אור הסוכב' הוא על-דרך "אשר יחסר לו"
למי שהיה דרכו בך, הוא לפי שהנשמות היו
רגילות (לפני ירידתן למטה) בגלוי אור
הסוכב'.

(ו) וצריך להבין, דלפי באור הנ"ל, זה שגלוי
'אור הסוכב' הוא בכלל מלוי
החסרון, הוא דוקא בנוגע לנשמות, מה-שאין-
כן בנוגע לנבראים אין שיקף לומר לנאורה
שגלוי אור הסוכב' הוא מלוי החסרון, כיון
שאין דרכם בך. ומזה ש'מביא במאמר מה
שאמרו רבותינו ז"ל "מה היה העולם חסר -
מנוחה" כו', מוכן דקשלא ישנו גלוי אור
הסוכב' ("מנוחה") הוא חסרון גם בעולם. ויש
לומר, דכיון שעקר הפונה בירידת הנשמה
למטה היא (לא) בשכיל העליון של הנשמה,
אלא) בכדי לתקן [ולהעלות⁶⁹] את העולם⁷⁰,
לכן על-ידי האהבה ד'בכל נפשך" של
הנשמות כמו שירדו למטה בעולם, מתעלה
העולם למדרגה נעלית יותר מקמו שהוא מצד
עצמו, שנעשה שיקף לדרגת אור הסוכב' (על-
דרך שיכות הנשמות ל'אור הסוכב'), ועד,
ששפאנו מאיר גלוי אור הסוכב', "העולם
הוא חסר".

(ז) ויש להוסיף באור בזה, על-פי מה שכתוב
במאמר⁷¹ דשני הענינים ד'אור הסוכב'
ו'אור הממלא' הם שני השמות הנ"ל ואלקים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהוא השם ששייך לאור האלוהי המצומצם לפי ערך העולמות והנבראים,
2 אור ה'ממלא'. וְכַמְבָּאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת⁷² בתורת החסידות שְׁשֵׁם
3 אֱלֹקִים הוּא לֹא רַק הַמִּגֵּן וְנִרְתֵּק הַכִּסִּי שְׁמַעְלִים וּמִסְתִּיר
4 עַל הָאֹר שֶׁל שֵׁם הַיְוִי⁷³ ומצמצם אותו כדי שיהיה בהתאם לעולמות
5 ולנבראים, אֲלָא שְׁגַם הָאֹר שֶׁל
6 שֵׁם הַיְוִי כְּמוֹ שְׁנִמְשָׁף 1 וְכַמְבָּאֵר בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת⁷² שְׁשֵׁם אֱלֹקִים הוּא לֹא
7 וּמִתְצַמֵּצֵם עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים 2 רַק הַמִּגֵּן וְנִרְתֵּק שְׁמַעְלִים וּמִסְתִּיר עַל הָאֹר שֶׁל
8 לְהִיּוֹת מְקוֹר לְנִבְרָאִים לְבֹרֹא 3 שֵׁם הַיְוִי⁷³, אֲלָא שְׁגַם הָאֹר שֶׁל שֵׁם הַיְוִי כְּמוֹ
9 אוֹתָם וּלְהַחֲיוֹתָם, שֶׁבְּכָלִּלוֹת הוּא 4 שְׁנִמְשָׁף וּמִתְצַמֵּצֵם עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים לְהִיּוֹת
10 הָאֹר הַמְצוּמָצֵם 'אֹר הַמְּמַלֵּא', 5 מְקוֹר לְנִבְרָאִים, שֶׁבְּכָלִּלוֹת הוּא 'אֹר הַמְּמַלֵּא',
11 נִקְרָא 'אֱלֹקִים' הֵינּוּ שְׁלֹאֲחֵר 6 נִקְרָא 'אֱלֹקִים'. וְעַל-פִּי מָה שֶׁכָּתוּב בַּתְּנַיָּא⁷⁴
12 הַמְצוּמָצֵם גַּם הָאֹר שְׁקוּדֵם הַצְמּוּם 7 שֶׁהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם הֵיא מִשֵּׁם הַיְוִי (הַיְוִי) - מְלִשּׁוֹן
13 וְהָעוֹלָם הִיָּה נִקְרָא בְּשֵׁם הַיְוִי, נִקְרָא 8 מִתְּחֵלָה 'אֱלֹקִים'. וְעַל-פִּי מָה
14 שֶׁכָּתוּב בַּתְּנַיָּא⁷⁴ ב'שַׁעַר הַיְחוד 9 עֲצָמוֹ, הָיָה הָעוֹלָם בְּטֵל בְּמִצְיָאוֹת, וְלִכְן
15 וְהָאֲמוּנָה' שֶׁהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם 10 הַתְּהוּוֹת בְּפִעַל הָיָה עַל-יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים, יֵשׁ
11 לֹמֵר, שֶׁעַל-דִּרְךָ-זֶה הוּא גַם בְּעֵינֵי 'אֹר הַסּוֹכֵב'
12 'אֹר הַמְּמַלֵּא', שֶׁעֵקֶר חַיּוֹת הָעוֹלָם הוּא מֵ'אֹר
13 הַסּוֹכֵב' (הַיְוִי), אֲלָא שֶׁבְּכִדִּי שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה
14 מְגַבֵּל, הַמְשָׁכָת הַחַיּוֹת בְּעוֹלָם הֵיא עַל-יְדֵי 'אֹר
15 הַמְּמַלֵּא' ('אֱלֹקִים'). וְשֵׁנִי עֵינֵינִים בְּזוֹה. א' שֶׁעֲצָם
16 חַיּוֹת הָעוֹלָם הוּא מֵ'אֹר הַסּוֹכֵב', אֲלָא שְׁאֵם
17 הָיָה נִמְשָׁף בּוֹ חַיּוֹת מֵ'אֹר הַסּוֹכֵב' עֲצָמוֹ, לֹא
18 הָיָה הָעוֹלָם מְגַבֵּל (כֹּל-כֹּף) וְכֹל הַנִּבְרָאִים הָיוּ
19 בְּשׁוּהָ [וְעַל-דִּרְךָ הַמְּבָאֵר בַּתְּנַיָּא⁷⁶, שְׁאֵם הַתְּהוּוֹת
20 הָעוֹלָם הָיָה מִשֵּׁם הַיְוִי עֲצָמוֹ, לֹא הָיָה בּוֹ
21 הַתְּחַלְקוֹת זְמַן וּמְקוֹם], וְעַל-יְדֵי שֶׁהַחַיּוֹת
22 (שְׁמֵ'אֹר הַסּוֹכֵב') נִמְשָׁכָת עַל-יְדֵי 'אֹר הַמְּמַלֵּא'
23 (שְׁמַחְלָפְשֵׁת בְּכָל נִבְרָא לְפִי עֲרֹפֹ), נַעֲשִׂית בְּהֵם
24 הַתְּחַלְקוֹת. וְעוֹד עֵינֵינִי בְּזוֹה, שְׁגַם הַחַיּוֹת דְּ'עוֹלָם'
25 (שְׁבִהֲגִבְלָה וּבִהֲתַחְלָקוֹת) שְׁנִמְשָׁכָת מֵ'אֹר
26 הַמְּמַלֵּא' הוּא (לֹא מִצֵּד עֲצָמוֹ, אֲלָא) מִצֵּד 'אֹר
27 הַסּוֹכֵב'.
28 וְהָעֵינֵינִי הוּא, דְּמִבְּאֵר בְּמִאֲמָר (הוֹכָא לְעִיל
29 סְעִיף ד'), דְּ'אֹר הַמְּמַלֵּא' הוּא דְּגִמַּת
30 חַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַמְּתַפְשֶׁטֶת בְּגוֹף, וְ'אֹר הַסּוֹכֵב'
31 הוּא דְּגִמַּת חַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה, 'חֵי בְּעֲצָם'. וְעַל-פִּי הַמְּבָאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר⁷⁷ דִּזְהָ

ת"ר"ס שם ע' נה. (72) המשך תרס"ו ע' רכב. ובכ"מ. וראה גם סהמ"צ להצ"צ סב, א דענין יחוד הוי' ואלקים הוא היחוד דסוכב וממלא. (73) כמ"ש (תהלים פד, יב) כי שמש ומגן הוי' אלקים — שעהיה"א רפ"ד. (74) שעהיה"א שם. (75) שעהיה"א שם. וראה זח"ג רנו, סע"ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. (76) שעהיה"א פ"ז (פב, א). (77) ד"ה בראשית ברא ה'תשי"ג פ"ג (סה"מ תשי"ג ס"ע כא ואילך). וראה גם המשך תרס"ו ע' קעז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דָּוָה שֶׁהַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת מֵהִנָּפֵשׁ מִחַיָּה אֶת הַגּוֹף, הוּא
2 לְפִי שֶׁהִיא הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת בְּנוֹף לַהֲחִיּוֹת דְּבוּקָה בְּנֶפֶשׁ עֲצָמָה
3 שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה, הַמְקוֹר שֶׁל הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת בְּנוֹף 'חַי בְּעֵצָם'
4 נְכִי דְרָגָת הַתְּפַשְּׁטוֹת הַחַיּוֹת (מִצַּד עֲצָמָה) אֵין בְּכַחַה
5 לְהַחֲיֹת דָּבָר אַחֵר (כִּי הִיא רַק
6 הָאֵרָה מוֹרַעַת מִהַחַיּוֹת עֲצָמָה), וְזֶה
7 שֶׁהַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת מֵהִנָּפֵשׁ
8 מִחַיָּה אֶת הַגּוֹף, הוּא לְפִי
9 שֶׁהִיא הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת דְּבוּקָה
10 בְּנֶפֶשׁ שֶׁהִיא 'חַי בְּעֵצָם', יֵשׁ
11 לוֹמֵר, דְּכִמּוֹ-כֵן הוּא בְּעֵנִין
12 'אוֹר הַמִּמְלָא' וְ'אוֹר הַסּוֹכֵב',
13 דְּהִכָּח שֶׁבְּ'אוֹר הַמִּמְלָא'
14 (הַתְּפַשְּׁטוֹת הַחַיּוֹת) לְהַחֲיֹת
15 אֶת הַנִּבְרָאִים וְכַמְבּוֹאֵר לְעִיל
16 שֶׁהַהֲתוֹת (וְהַקִּיּוֹם וְהַחַיּוֹת) שֶׁל
17 הַנִּבְרָאִים בְּפוֹעַל הִיא מֵאוֹר הַמִּמְלָא'
18 הוּא (לֹא מִצַּד אוֹר הַמִּמְלָא'
19 עֲצָמָה, אֲלָא) מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּבוּק בְּ'אוֹר הַסּוֹכֵב',
20 הַמִּמְלָא' דְּבוּק בְּ'אוֹר הַסּוֹכֵב',
21 שֶׁהוּא הַסּוֹכֵב הוּא 'חַי בְּעֵצָם'.
22 וְנֶעֱלֵ-פִי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה
23 שֶׁכְּתוּב בְּמִאֲמָר (הוֹבָא לְעִיל
24 סְעִיף ד') דְּבַחֲנִית 'אוֹר
25 הַסּוֹכֵב' נִקְרָא 'חַיֵּי הַחַיִּים',
26 אוֹ 'חַי עוֹלָמִים' ('חַי' בְּפִתְחָה
27 שְׁפִירוּשׁוֹ שֶׁהַמִּלָּה 'חַי' אֵינָה דְּבוּקָה
28 לְמִלָּה 'עוֹלָמִים', כִּשְׁנֵי מִ'חַי' בְּצִירִי,
29 כַּמְבּוֹאֵר לְעִיל), דִּישׁ לוֹמֵר, דִּישׁ
30 הַשְּׁמוֹת 'חַיֵּי הַחַיִּים' וְ'חַי
31 עוֹלָמִים' מוֹרִים עַל שְׁנֵי
32 עֲנִינִים שׁוּנִים. דָּוָה שֶׁנִּקְרָא
33 'חַיֵּי הַחַיִּים' הוּא לְפִי שֶׁמִּמֶּנּוּ
34 נִמְשָׁכַת הַחַיּוֹת דְּ'אוֹר
35 הַמִּמְלָא', וְזֶה שֶׁנִּקְרָא 'חַי
36 עוֹלָמִים' הוּא לְפִי שֶׁמִּמֶּנּוּ
37 נִמְשָׁךְ הַכָּח בְּחַיּוֹת דְּ'אוֹר
- הַמִּמְלָא' שְׂמִצָּד עֲצָמָה שֶׁהִיא 'חַי בְּעֵצָם' (מִצַּד עֲצָמָה) אֵין בְּכַחַה לְהַחֲיֹת דָּבָר, וְזֶה שֶׁהַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת מֵהִנָּפֵשׁ מִחַיָּה אֶת הַגּוֹף, הוּא לְפִי שֶׁהִיא דְּבוּקָה בְּנֶפֶשׁ עֲצָמָה שֶׁהִיא 'חַי בְּעֵצָם' אֵין בְּכַחַה לְהַחֲיֹת דָּבָר, וְזֶה שֶׁהַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת מֵהִנָּפֵשׁ מִחַיָּה אֶת הַגּוֹף, הוּא לְפִי שֶׁהִיא דְּבוּקָה בְּנֶפֶשׁ עֲצָמָה שֶׁהִיא 'חַי בְּעֵצָם', יֵשׁ לוֹמֵר, דְּכִמּוֹ-כֵן הוּא בְּעֵנִין 'אוֹר הַמִּמְלָא' וְ'אוֹר הַסּוֹכֵב', דְּהִכָּח שֶׁבְּ'אוֹר הַמִּמְלָא' (הַתְּפַשְּׁטוֹת הַחַיּוֹת) לְהַחֲיֹת אֶת הַנִּבְרָאִים הוּא (לֹא מִצַּד עֲצָמָה, אֲלָא) מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְּבוּק בְּ'אוֹר הַסּוֹכֵב', 'חַי בְּעֵצָם'. וְנֶעֱלֵ-פִי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מֵה שֶׁכְּתוּב בְּמִאֲמָר (הוֹבָא לְעִיל סְעִיף ד') דְּבַחֲנִית 'אוֹר הַסּוֹכֵב' נִקְרָא 'חַיֵּי הַחַיִּים' אוֹ 'חַי עוֹלָמִים' ('חַי' בְּפִתְחָה), דִּישׁ לוֹמֵר, דִּישׁ הַשְּׁמוֹת 'חַיֵּי הַחַיִּים' וְ'חַי עוֹלָמִים' מוֹרִים עַל שְׁנֵי עֲנִינִים. דָּוָה שֶׁנִּקְרָא 'חַיֵּי הַחַיִּים' הוּא לְפִי שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכַת הַחַיּוֹת דְּ'אוֹר הַמִּמְלָא', וְזֶה שֶׁנִּקְרָא 'חַי עוֹלָמִים' הוּא לְפִי שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ הַכָּח בְּחַיּוֹת דְּ'אוֹר הַמִּמְלָא' לְהַחֲיֹת אֶת הַחַיּוֹת אֶת הַגּוֹף שֶׁבְּחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת לְהַחֲיֹת אֶת הַגּוֹף מִתְגַּלָּה עֵנִין 'חַי בְּעֵצָם' (בְּזֶה שֶׁבִּיכְלָתוֹ לְהַחֲיֹת אֶת הַגּוֹף), אָף שֶׁ'עֲצָמָה' הוּא לְמַעַלָּה מֵהַתְּפַשְּׁטוֹת⁷⁸, הוּא לְפִי שֶׁעֵנִין 'חַי בְּעֵצָם' הוּא (גַּם) הָעֵצָם שֶׁל הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת⁷⁹. וְנֶעֱלֵ-פִי-זֶה יֵשׁ לוֹמֵר הַכֹּהֵן בְּזֶה שֶׁ'אוֹר הַסּוֹכֵב' נִקְרָא 'חַיֵּי הַחַיִּים', שֶׁהַחַיּוֹת (הַמִּתְפַּשְּׁטוֹת⁸⁰ וְהָעֵצָם) שֶׁל הַחַיִּים ('אוֹר הַמִּמְלָא') הוּא 'אוֹר הַסּוֹכֵב'. וְיֵשׁ

78) דזה שאור הוא מעין המאור, הוא ע"ד כמו שהוא באור השמש דזה שהוא אור הוא לפי שהשמש היא בהירה (המשך תרס"ו שם. ובכ"מ), שעד"ז הוא בהתפשטות הנפש, דלפי שהנפש היא חי בעצם, לכן התפשטות הנפש הוא חיות. אבל אין זה ביאור לכאורה על זה שבחיות המתפשטת מתגלה הענין ד'חי בעצם'. וראה הערה הבאה. 79) לכאורה, עד"ז הוא באור, ש'מהותו הוא המאור' (סה"מ ה'תש"ג ע' 174. ובכ"מ). אבל יש לומר, דזה שאור מהותו הוא המאור, הוא – שכל מהותו הוא גילוי המאור, היינו שישנם שני ענינים: המאור עצמו וגילוי המאור. משא"כ בחיות, באם מהותו של החיות המתפשט הי' זה שהוא 'גילוי הנפש', לא הי' מתגלה בו הענין ד'חי בעצם'. ולכן צ"ל שמהותה של החיות המתפשטת היא הענין ד'חי בעצם' עצמו כמו שהוא בגילוי. 80) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 12.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לגבי הנפש ש'חי בעצם (שהוא בדוגמת אור ה'סובב') הופך להיות העצם של
2 'אור המתפשט' (שהוא בדוגמת אור ה'ממלא').
- 3 **וַיֹּשֶׁ לֹאמַר, דַּעֲלִידֵי שְׁנֵי הָעֲנָנִים שְׂבַחֲמִית הַמְּלָכֶשֶׁת בְּעוֹלָם**
4 - ענין אחד **שְׂבַגְלוֹי** כפי שהיא יורדת ומתגלה בפועל היא חיות
5 **מַגְבֵּלַת** המהווה ומחיה עולם מוגבל,
6 והענין השני **וְשְׂבַפְנִימִית** היא
7 **בְּלִתִּי מַגְבֵּלַת (שְׁלֶכֶן בִּיכְלָתוֹ)**
8 של אור ה'ממלא', למרות היותו בגילוי
9 אור מוגבל שמצד עצמו אין לו את
10 היכולת לכך, **לְהוֹת** ולהחיות את
11 **הַנְּבָרָאִים** המוגבלים, **כְּנִ"ל** -
12 **יִשְׁנֵם דְּגַמַּת שְׁנֵי עֲנָנִים אֵלֶּה**
13 הקיימים באור המהווה ומחיה את
14 העולם גם **בְּעוֹלָם** עצמו.
15 **דְּבַחֲצִינִימִית, הַחֲחִית שְׂהָעוֹלָם**
16 **צָרִיף אֵלֶּיהָ** בהיותו מציאות
17 מוגבלת ומצומצמת היא רק חיות
18 **מִצְמָצְמַת** ומונעטת וזה האופן
19 שבו החיות באה לעולם בפועל
20 **וְנִגְלִי 'אֹר הַסּוֹבֵב' הוּא**
21 **בְּכָל 'עֲשִׁירוֹת' מַעַל וּמַעַבֵּר**
22 **לְנֶצֶחַ. וּבְפִנִּימִית הָעוֹלָם,**
23 **נִרְגָּשֶׁת הַפְּנִימִית שֶׁל הַחֲחִית**
24 **שָׁבוּ, דְּזָה שֵׁישׁ בָּהּ בְּתוֹךְ הַחֲחִית**
25 **הַמְצוּמָצְמַת הַכֹּחַ לְהַחֲחִית הוּא**
26 **לְפִי שֶׁהִיא** למרות שבפועל היא
27 **הֹאֶרָה מוֹעֵטת דְּבִיּוּקָה בְּדִרְגַּת 'חִי**
28 **בְּעָצֶם. וְעַל־יְדֵי דִרְגַּת "בְּכָל**
29 **נִפְשָׁה" דִּהְנִשְׁמוֹת,** כשהנשמה
30 מתעוררת באהבת ה' 'בכל נפש'
31 השייכת לאור ה'סובב' מתגלה
32 **הַפְּנִימִית שְׂבַעוֹלָם** האלוהות
33 שלמעלה מהגבלה, אור ה'סובב'.
34 **וְעַל־יְדֵי־זֶה, גַּם הָעוֹלָם**
35 **שֶׁלְכֹאֶרֶה הוּא** בדרגה נמוכה **חֶסֶר**
36 **הַגְּלוֹי ד'אֹר הַסּוֹבֵב' והעדר**
37 **אֹר ה'סובב' הוּא חֲסִירוֹן** לגביו, **וְעַל־**
38 **יְדֵי גְלוֹי 'אֹר הַסּוֹבֵב' נִתְמָלָא**
39 **הַחֲסִירוֹן שְׂבַעוֹלָם** והעולם נתקן
40 ומתעלה ובא לשלמות.
41 **(ח) וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה** בדומה למבואר
42 לעיל אודות גילוי אור ה'סובב' באור
43 ה'ממלא' (שהם שתי הדרגות באופן
44 ההשפעה ומילוי החסרון לענין - 'די מחסור', השייך לאור ה'ממלא' ראש
- יחסר לו' השייך לאור ה'סובב') שעל־ידיה יש, בסופו של דבר, גילוי אור
ה'סובב' בעולם, הוּא גם **בְּעֲנֵן הַעֲשִׁירוֹת** (הדרגה השלישית, הנעלית
ביותר, בגילוי והשפעה), כך הוא גם בענין **גְלוֹי עֲצֻמוֹת אֹר־אֵין־סוֹף**
שְׂלִמְעָלָה מ'אֹר הַסּוֹבֵב', שְׂעַל־יְדֵי גְלוֹי עֲנָן זֶה ענין
ה'עצמות' **בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל**, על
ידי אהבת ה' בדרגה השלישית,
הנעלית ביותר, 'בכל מאורך', **יְהִיָּה**
לְעַתִּיד־לְבֹא בימות המשיח **מַעֲיֵן**
גְלוֹי זֶה שכיום הוא בנשמות ישראל
גם **בְּעוֹלָם**⁸¹.
וְעַל־פִּי־זֶה **יֵשׁ לְבָאֵר מָה**
שְׂכַתוֹב בַּמָּאֲמָר⁸² הנזכר,
דיבור־המתחיל 'תפלה למשה'
לאדמו"ר הרשב"ב **בְּבֹאֵר מָאֲמָר**
הַמְדַּרְשׁ שִׁתְּפַלַּת מֹשֶׁה
הִיתָה לֹא בְּשִׁבִּיל עֲצֻמוֹ אֵלָּא
בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, שְׂפָנְסַת־
יִשְׂרָאֵל מקור נשמות ישראל היא
בְּחִינַת מַלְכוּת שהיא בבחינת
'מקבל' את ההארה וההשפעה
מהספירות שלמעלה ממנה, **וּבִקְשַׁת**
מֹשֶׁה ('תְּפִלַּת עֲשִׁיר')
בְּשִׁבִּיל כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל הִיתָה
שְׂיִמְשָׁף בְּבַחֲחִינַת הַמַּלְכוּת אף
שהיא הספירה האחרונה בעשר
הספירות **גְלוֹי עֲצֻמוֹת אֹר־**
אֵין־סוֹף ('עֲשִׁירוֹת שהיא עניינו
של משה) **וְעַל־פִּי־זֶה מְבָאֵר**
בַּמָּאֲמָר שֶׁם מָה שְׂכַתוֹב
בַּמְדַּרְשׁ, הַמּוֹבָא בְּתַחֲלִיל הַמָּאֲמָר,
שְׂבִקְשַׁת מֹשֶׁה עֲבוּר יִשְׂרָאֵל
הִיא עַל־דֶּרֶךְ הַבְּקָשָׁה מהמלך
"מְדִינָה פְּלוֹנִית כּו' גָּזֹר
שְׂתַבְּנָה", **ד'מְדִינָה" הִיא**
בְּחִינַת מַלְכוּת, וְהַבְּקָשָׁה
"גָּזֹר שְׂתַבְּנָה" היא שְׂיִמְשָׁף
גְלוֹי עֲצֻמוֹת אֹר־אֵין־סוֹף
בְּבַחֲחִינַת הַמַּלְכוּת, **שְׂעַל־יְדֵי־**
זֶה שיומשך בה מה'עצמות'
"תְּבִנָּה" בחינת המלכות
בְּבַחֲחִינַת כְּנֵן עַדִּי עַד, בניין
נצחי].
וְצָרִיף בַּאֲוִיר, דְּבִקְשַׁת מֹשֶׁה
בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל האמורה בפרק זה של 'תפלה למשה' הִיתָה בְּשִׁבִּיל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יִשְׂרָאֵל כְּפִשׁוּטָם, כְּמִבְאָר בַּמִּדְבָּר, וּבִמְאָמַר מִבְּקָר שְׂבָקָשָׁת
- 2 מִשָּׁה בְּשָׂבִיל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל הִיא בְּשָׂבִיל בְּחִינַת הַמַּלְכוּת
- 3 ולכאורה הביאור שבמאמר סותר את הביאור לפי פשוטו.
- 4 וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּעַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת גְּלוֹי עֲצָמוֹת אוֹר אֵין-סוּף
- 5 בְּיִשְׂרָאֵל, כִּפִּי שְׂמוּכָן לִפִּי הַפִּירוּשׁ
- 6 הַפְּשׁוּט עַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה גְלוֹי
- 7 זֶה שֶׁל עֲצָמוֹת הָאֱלֹהִיּוֹת בְּבְחִינַת
- 8 הַמַּלְכוּת, שֶׁרֶשׁ הָעוֹלָם, וְעַל-
- 9 יְדֵי-זֶה - בָּעוֹלָם וּנְמַצָּא שֶׁהַבִּקְשָׁה
- 10 עַל הַגְּלוּי בִּישְׂרָאֵל הִיא, לְמַעֲשֶׂה,
- 11 בִּקְשָׁה עַל הַגְּלוּי בְּבְחִינַת הַמַּלְכוּת
- 12 וּבְעוֹלָם כִּלְכָּל, וּשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים עוֹלָם
- 13 בְּקִנָּה אֶחָד.
- 14 וְלִהְיוּסִיף, דְּכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
- 15 לְעִיל (סְעִיף ז) בְּעֵנֶן גְּלוֹי
- 16 'אוֹר הַסּוֹכֵב' שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּעוֹלָם
- 17 עַל-יְדֵי יִשְׂרָאֵל כֹּאשֶׁר הֵם
- 18 מִתְּעוֹרְרִים בִּאֲהֶבֶת ה' 'בְּכָל נִפְשָׁךְ',
- 19 שֶׁזָּהוּ עַל-יְדֵי שְׂמֻגָּלִים אֵת
- 20 פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם
- 21 (וּכְמִבְּאוֹר שֶׁם שֶׁהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל אוֹר
- 22 ה'מִמְּלָא' שֶׁהוּא אוֹר מוֹגְבֵּל, הַמַּחֲיִיָּה
- 23 אֵת הָעוֹלָם הַמּוֹגְבֵּל בְּפוֹעַל, הוּא אוֹר
- 24 ה'סּוֹכֵב' הַבִּלְתִּי מוֹגְבֵּל) עַל-דֶּרֶךְ-
- 25 זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְגְלוּי אוֹר-
- 26 אֵין-סוּף עֵינֵין הַעֲצָמוֹת
- 27 שְׂלֵמַעְלָה מ'אוֹר הַסּוֹכֵב'
- 28 שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל-יְדֵי יִשְׂרָאֵל
- 29 בְּעוֹלָם, שֶׁזָּהוּ עַל-יְדֵי
- 30 שְׂמֻגָּלִים אֵת פְּנִימִיּוֹת וְשֶׁרֶשׁ
- 31 הַמַּלְכוּת הַמוֹדֵרֶשֶׁת בְּאוֹר-אֵין-סוּף
- 32 עֲצָמוֹ. וּכְמִבְּאוֹר בְּמִאָמַר⁸³
- 33 בְּפִירוּשׁ "מִדִּינָה פְּלוֹנִית הִיא
- 34 שְׂלֵק", שְׂדִיק הַלְשׁוֹן "שֵׁל" מִרְמֹז
- 35 דְּשֶׁרֶשׁ בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הוּא
- 36 בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ.
- 37 וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּמַהֲטָעָמִים אֶחָד
- 38 הַטָּעָמִים עַל זֶה שְׂמֻבִּיא בְּמִאָמַר
- 39 (הוֹבָא לְעִיל סְעִיף ד) מַה
- 40 שְׂתֻבּוֹב בְּהוֹשֵׁעַ "יִחְיֶינוּ מִיָּמִים
- 41 בְּיָוִם הַשְּׁלִישִׁי" גו' וּמִבְּאוֹר
- 42 דְּ"יּוֹמָיִם" שְׁנֵי יָמִים הֵם שְׁנֵי
- 43 הַגְּלוּיִים דְּאוֹר הַמִּמְלָא
- 44 וְאוֹר הַסּוֹכֵב, וְ"יּוֹם

- 45 הַשְּׁלִישִׁי" הוּא גְלוֹי עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוּף, וְשִׁלְשָׁה גְלוּיִים
- 46 אֵלּוּ מִתְגַּלִּים בְּשִׁלְשָׁה זְמָנִים, שְׁלוֹשָׁה יָמִים שׁוֹנִים, הוּא לְרִמְזוֹ,
- 47 דְּהֵגֶם שְׁ"זְמָן' הוּא מִגְּדֵרֵי הָעוֹלָם⁷⁶ כְּמוֹבָא לְעִיל מ'שֶׁר הַיְחָדוֹר
- 48 וְהַאֲמוּנָה' בְּסִפְר הַתְּנִיָּא שֶׁהוּמָן וְהַמָּקוֹם הֵם הַהֲגֵדָרָה וְהַהֲגֵבָלָה שֶׁל מִצִּיאוֹת
- 49 הָעוֹלָם, וְהַחַיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם
- 50 (הַמִּלְפָּשֶׁת בּוֹ בְּפְנִימִיּוֹתוֹ)
- 51 הוּא 'אוֹר הַמִּמְלָא', אוֹר מוֹגְבֵּל
- 52 שֶׁמְצוּמָצֵם לִפִּי גִדְרֵי הָעוֹלָם שֶׁהַהֲגֵבָלָה
- 53 שֶׁלּוֹ הִיא בְּעֵינֵין הוּמָן מִכָּל-מָקוֹם
- 54 שִׁיף הָעוֹלָם גַּם ל'אוֹר
- 55 הַסּוֹכֵב' הַנִּעֲלָה מִהַהֲגֵבָלוֹת הַלְלוֹ
- 56 וְאִפִּילוֹ גַּם ל'אוֹר-אֵין-סוּף
- 57 שְׂלֵמַעְלָה עוֹד יוֹתֵר מ'אוֹר
- 58 הַסּוֹכֵב'.
- 59 וְלִהְיֶיר, שְׂעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
- 60 בְּנוֹגֵעַ ל'מָקוֹם' [שְׂגֵדֵר
- 61 הָעוֹלָם הוּא מָקוֹם וְ"זְמָן"⁷⁶
- 62 כְּמִבְּאוֹר לְעִיל], דְּעֵנֶן הַמָּקוֹם
- 63 שְׂבָעוֹלָם הוּא שִׁישׁ בּוֹ חֲלוּקִי
- 64 דְּרִגּוֹת מַעְלָה וּמַטָּה⁸⁴ הֵינּוּ
- 65 דְּרִגּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת וּדְרִגּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת,
- 66 דְּהֵגֶם שֶׁהַתַּחֲלֻקוֹת מַעְלָה
- 67 וּמַטָּה שְׂבָעוֹלָם הוּא מִצַּד
- 68 הַחֲלוּקִי בְּחַיּוֹת הַמִּלְפָּשֶׁת בּוֹ,
- 69 'אוֹר הַמִּמְלָא' שֶׁהוּא אוֹר שִׁישׁ בּוֹ
- 70 דְּרִגּוֹת שׁוֹנוֹת, בְּשׁוֹנָה מֵאוֹר ה'סּוֹכֵב'
- 71 הַמֵּאִיר בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל דְּרָגָה בְּשׁוּוֹה
- 72 [כְּמִאָמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁸⁵
- 73 בְּמִדְרַשׁ נְטִיָּה הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא אֵת
- 74 יֵד יְמִינוֹ כְּבִיכּוֹל וּבִרְאָ שְׂמִימִם,
- 75 נְטִיָּה שְׂמָאלוֹ וּבִרְאָ אֶרֶץ,
- 76 דְּ"שְׂמִימִם" (עוֹלָמוֹת
- 77 הָעֲלִיּוֹנִים) הֵם מִבְּחִינַת
- 78 "יָמִין", וְ"אֶרֶץ" (עוֹלָמוֹת
- 79 הַתַּחְתּוֹנִים) הֵם מִבְּחִינַת
- 80 "שְׂמָאל", וְהַחֲלוּקִי הַחֲבָדִּים
- 81 דְּ"יָמִין" וְשְׂמָאל' הוּא בְּחַיּוֹת

- 30 מַעְלָה וּמַטָּה שְׂבָעוֹלָם הוּא מִצַּד הַחֲלוּקִי בְּחַיּוֹת הַמִּלְפָּשֶׁת בּוֹ, 'אוֹר הַמִּמְלָא'
- 31 [כְּמִאָמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁸⁵ נְטִיָּה יְמִינוֹ וּבִרְאָ שְׂמִימִם, נְטִיָּה שְׂמָאלוֹ וּבִרְאָ אֶרֶץ,
- 32 דְּ"שְׂמִימִם" (עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים) הֵם מִבְּחִינַת "יָמִין", וְ"אֶרֶץ" (עוֹלָמוֹת
- 33 הַתַּחְתּוֹנִים) הֵם מִבְּחִינַת "שְׂמָאל", וְהַחֲלוּקִי דְּ"יָמִין" וְשְׂמָאל' הוּא בְּחַיּוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עצמו, שהיא גילוי והתפשטות מסויימת מה'חומר' עצמו **הוא דגמת 'אור'** 40
הסוכב' שהוא גלוי הארה והתפשטות מסויימת של **עצמות אור'** 41
אין-סוף אך לא העצם עצמו, **'נתקון' (עשיה), ציור פרטי,** צורה 42
מסויימת ומוגדרת **הוא דגמת 'אור הממלא' שמתלבש בכל** 43
עולם ובכל נברא לפי ערכו 44
והיכולת שלו לקלוט ולהכיל, בהתאם 45
לגדרי המציאות הפרטית המסויימת 46
שלו. 47
וזוהו גם מה שכתוב 48
במאמר⁸⁹ דיבור-המתחיל 'תפילה 49
למשה' הנזכר **בפרוש נסח ברפת** 50
"בורא נפשות" (שמכרכים) 51
כברכה אחרונה על אוכלין ומשקין 52
שאינם מיני דגן ואינם משבעת המינים 53
– "ברוך... בורא נפשות רבות וחסרונן, 54
על כל מה שבראת להחיות בהם נפש 55
כל חי, ברוך חי העולמים", 56
ד'חסרונן' לשון רבים היינו 57
שני חסרונות **הם שני העניינים** 58
ד'מילוי החסרון' האחד מילוי 59
החסרון **שמצד 'ממלא כל** 60
עלמין' (ידי מחסור) ו'סוכב כל 61
עלמין' והשני, מילוי החסרון שמצד 62
אור ה'סוכב' (אשר יחסר לו), **ו'על** 63
כל מה שבראת להחיות 64
בהם", דפרש ב'טור'⁹⁰ (ספר 65
'טור' אורח-חיים מארבעת הטורים) 66
שהם 'מה שבראת להחיות בהם' 67
דברים שאינם באים למילוי החסרון 68
והצורך אלא **הבאים לעדון** 69
ולתענוג, לשם הנאה, הוא ענין 70
רבוי השפע ד'עשירות' 71
שמצד הדרגה השלישית, הכי נעלית, **גלוי עצמות אור-אין-סוף,** 72
דיש לומר, שמהטעמים אחד הטעמים **שמביא** הרבי הרש"ב 73
פירוש זה של ה'טור' במאמר, הוא לרמז, שגם אפילו **בעולם** 74
העשיה (כולל גם אפילו **עולם-הזה הגשמי) ישנם שלשת** 75
העניינים וגם בעולם הזה הגשמי יש לא רק הארת אור ה'ממלא' ואור 76
ה'סוכב' אלא אפילו גילוי עצמות האין-סוף. 77
אמנם שיש הבדלים לגבי אופן ההארה, כפי שממשיך ומפרט: 78

דבחינת 'אור הממלא' שבה יש חילוקי מדרגות ואינו דומה החיות 1
שאור ה'ממלא' מאיר ומשפיע בדרגות עליונות, לחיות שהוא מאיר ומשפיע 2
בדרגות תחתונות **כמו שכתוב ב'המשך ההלולא'⁸⁶** קבוצת 3
מאמרים של הרבי הרי"צ שיצאו לאור ליו"ד שבט תש"י, יום הסתלקותו, 4
(וזה לשונו שם במאמר דיבור-המתחיל 5
באתי לגני תש"י: "וכמו שכתוב אף ידי 6
יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואיתא 7
במדרש נטה ימינו וברא שמים ונטה 8
שמאלו וברא ארץ, וידוע דיד ימין 9
מורה על האור והגילוי יותר, וזהו 10
וימיני טפחה שמים, דשמים הכוונה 11
עולמות העליונים שם הגילוי בבחינת 12
ימין שהוא גילוי האור, והאור עצמו 13
הוא בבחינת גילוי, וארץ הכוונה 14
עולמות תחתונים הם מבחינת שמאל 15
שאין האור בגילוי כל כך, וגם האור 16
עצמו בא בבחינת העלם והסתרה" 17
ומוכן גם בפשטותן, מקל- 18
מקום למרות שאכן ההבדלים בין 19
עולמות עליונים לעולמות תחתונים, 20
היינו גדרי ה'מקום', הם מפני ההבדלים 21
במדרגת אור ה'ממלא' המתלבשת 22
בכל עולם, בכל זאת **קללות כל** 23
העולמות נחלקים מצד מהותם 24
לשלשה עולמות פריאה- 25
יצירה-ועשיה⁸⁷, שהם דגמת 26
שלשה גלויים הנ"ל המרומזים 27
ב'יומים' יוים השלישי' היינו אור 28
ה'ממלא', אור ה'סוכב' ועצמות האין- 29
סוף, כפי שממשיך ומפרט. 30
וכמבאר בכמה מקומות⁸⁸, 31
בתורת החסידות כיצד שלוש 32
העולמות בריאה-יצירה-עשייה מקבילים לשלוש הדרגות האמורות, עצמות 33
האלוקות, אור ה'סוכב' ואור ה'ממלא' **ש'חמר' (פריאה), עצם** 34
המציאות שלמעלה מ'צורה' ה'חומר' עצמו, קודם שהוא מקבל 35
'צורה' ו'ציר' מסרים **ו'גלוי' וכפי שהוא למעלה מגילוי מחוץ לעצמותו,** 36
הוא דגמת העלם העצמי דעצמות אור-אין-סוף, עצמות 37
האלוקות עלומה מעצם מהותה, כי העצם עצמו נעלה מכדי לבוא לידי כל 38
ביטוי וגילוי **'צורה' (יצירה), גלוי החמר,** דרגה נמוכה מה'חומר' 39

(86) באתי לגני ה'שית פ"א (סה"מ ה'תש"י ע' 111-12). (87) תניא פמ"ט (סט, א). (88) הגהות לד"ה פתח אלי תרנ"ח ע' יא ואילך. (89) ס"ע נז ואילך. (90) אור"ח סימן רז. הובא גם בשו"ע אדה"ז שם ס"ב. בטור שם מפרש גם חסרונן. וי"ל, דזה שבהמאמר מביא פירוש הטור רק על "להחיות בהם" – כי לפי פירוש הטור "חסרונן" הוא "צרכי סיפוקן כו' שהם הנרחיים לצורך קיום חיותם" (ב"י שם; שו"ע אדה"ז שם), ובהמאמר מבואר דב"ח חסרונן" לשון רבים נכלל גם החסרון ד"אשר יחסר לו" לפי שהי' דרכו בכך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֵלָא שֶׁחַיִּית הָאֱלֹקִית הַמְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָם בַּהֲתַלְבוּשׁוֹת פְּנִימִית
 - 2 ('אור הממלא') היא בגלוי בעולם וכל המתבונן במציאות העולם
 - 3 מבין שיש לו בורא, וזה שגם גלוי חיות זו החיות המלוכשת בעולם,
 - 4 אור ה' ממלא' הוא על-ידי העבודה דישראל ויכמו שנתבאר
 - 5 בדבור-המתחיל במאמר הפותח
 - 6 בפסוק "זאת חקת התורה" ⁹¹
 - 7 של שנה זו, תשכ"ט, שגלוי שלש
 - 8 הענינים די'אור הממלא' אור
 - 9 הסובב' ועצמות אור-אין-
 - 10 סוף הנה הגילוי של שלושתם הוא
 - 11 על-ידי שלש האהבות
 - 12 די'בכל לבבך שהיא אהבת ה'
 - 13 השייכת לאור ה' ממלא' ובכל
 - 14 נפשך אהבת ה' השייכת לאור
 - 15 הסובב ובכל מאדך' אהבת ה'
 - 16 השייכת לעצמות האין-סוף], ולכאורה
 - 17 נשאלת השאלה, אם אור ה' ממלא' הוא
 - 18 בגלוי בעולם, מדוע יש צורך בעבודת
 - 19 בני ישראל (אהבת ה' בכל לבבך) כדי
 - 20 לגלות אותו, ועל כך בא המענה
 - 21 שהצורך בעבודת בני ישראל הוא,
 - 22 כי זה שהחיות די'אור
 - 23 הממלא' היא בגלוי בעולם,
 - 24 הוא שבעולם נרגש שהוא
 - 25 חי, כי עצם העבודה שהעולם
 - 26 התהווה והוא מתקיים היא אכן הוכחה
 - 27 שיש לו חיות אבל עדיין אין נרגש
 - 28 בו ולא נראה בו בגלוי שהחיות
 - 29 שבו היא אלקות ואפשר לטעות,
 - 30 חלילה, במקור החיות, ועל-ידי
 - 31 העבודה דישראל העובדים את
 - 32 ה' בכל לבבך נרגש בעולם
 - 33 שהחיות שבו היא אלקות.
 - 34 וגלוי זה הוא גם עכשו, בזמן
 - 35 הגלות בעולם-הזה.
 - 36 והחיות די'אור הסובב'
 - 37 שאינה מלבשת בעולם
 - 38 בהתלבשות פנימית ורק 'סובבת'
 - 39 ומקיפה עליו מלמעלה, ומכל-
 - 40 שפן אור-אין-סוף עצמות
 - 41 האלקות שלמעלה מ'אור
 - 42 הסובב' - המשתקם ועצם
 - 43 הגלוי שלהם היא על-ידי העבודה דישראל, והגלוי
 - 44 דהמשכות אלו יהיה לעתיד-לבא, בימות המשיח (שאו יהיה
- גלוי 'אור הסובב') ותחתית המתיים (שתהיה אחרי ביאת המשיח
- ואז יהיה גלוי עצמות אור-אין-סוף שלמעלה מ'אור
- הסובב'), פנ"ל (סעיף ד).
- ט) ומבאר עוד הרבי הרש"ב בפמאמר ⁹² דיבור-המתחיל 'תפלה למשה'
- הנזכר, וזה שמשה נקרא
- 'עשיר' [וכנ"ל סעיף ג
- 'ש'תפלה למשה' היא
- 'תפלת עשיר'], הוא לפי
- שמשך הוא בדרגה רוחנית נעלית
- הנקראת בחינת 'דעת עליון',
- הדרגה העליונה של 'דעת', כפי
- שממשיך ומבאר.
- והענין הוא, ד'דעת תחתון'
- הדרגה התחתונה בבחינת הדעת מקבל
- מחיצוניות הפתר, בבחינת 'כתר
- עליון' (שלמעלה מעשר הספירות) יש
- פנימיות (הנקראת 'עתיק יומין', כדלהלן,
- ואחד הפירושים בשם זה הוא שמדובר
- בבחינה פנימית שלמעלה מהתגלות
- אלא 'נעתק', היינו נבדל, מ'יומין'
- במשמעות של אור וגילוי) ויש חיצוניות
- הנקראת 'אריף' (היא בחינת 'אריך
- אנפין', ואחד הפירושים בכך הוא ששם
- זה הוא על שם הגילוי). ו'דעת
- עליון' מקבל הארה והשפעה
- מפנימיות הפתר, 'עתיק' (היא
- בחינת 'עתיק יומין' שבוך כלל היא
- למעלה מגילוי, כאמור).
- והחלוק ההבדל בין 'אריף'
- חיצוניות הכתר ל'עתיק' פנימיות
- הכתר הוא, ש'אריף' הוא
- שרש ומקור הנאצלים, היינו
- הנבראים, החל מהספירות של עולם
- האצילות, בחינת 'סובב כל
- עלמין' [וכנ"ל סעיף ד
- ש'אור הסובב' הוא אמנם נעלה
- ומרום מהעולמות אבל מכל-מקום
- הוא כמו מעין מקור לעולמות
- אם כי לא מקור גלוי וישיר], ולכן
- 'אריך' הוא ההתחלה, הבחינה הכי
- עליונה, של הנאצלים והנבראים
- ו'עתיק' הוא בחינה תחתונה
- שפמאציל, הבורא, עצמות אור-
- עולמות. וכיין שגלוי 'אור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסובב' ('אריף') הוא בכלל מלוי החסרון, ואמנם אינו בכלל
 - 2 ידי מחסורו אבל הוא כן בכלל אשר יחסר לו' (כמבואר לעיל באריכות)
 - 3 וענין ה'עשירות' והשפע הרב, מעל ומעבר לנדרש כדי למלא את
 - 4 החיסרון, הוא דוקא בעצמות אור-אין-סוף שלמעלה מ'אור
 - 5 הסובב' ('עתיק'), לכן גם
 - 6 ב'דעת', הדרגה של משה רבינו,
 - 7 תפילה למשה, ענין ה'עשירות'
 - 8 הוא דוקא ב'דעת עליון'
 - 9 שמקבל מפנימיות הכתר, כי
 - 10 הדרגה התחתונה שבדעת עדיין שייכת
 - 11 למילוי החיסרון.
 - 12 ועל-פי המבאר לעיל (סעיף
 - 13 ד) ששלילת הענייות (חסרון)
 - 14 בצורה מוחלטת, ולא רק השלמת
 - 15 החיסרון בלבד היא דוקא על-ידי
 - 16 העשירות שלמעלה ממלוי
 - 17 החסרון בלבד, מה-שאין-כן
 - 18 כשהשפע הוא רק "די
 - 19 מחסורו" [כולל גם
 - 20 הוא ענין "אשר יחסר לו",
 - 21 אפילו סוס לרכב עליו ועבד
 - 22 לרוץ לפניו] נשאר
 - 23 (בפנימיות) חסרון גם בנוגע
 - 24 לשפע המצמצם, כי השלמת
 - 25 החיסרון בפועל אכן יכולה להיות גם
 - 26 על ידי שפע מצומצם, אבל שלילת
 - 27 החיסרון לגמרי יכולה להיות רק על ידי
 - 28 עשירות, כי כאשר ההשלמה היא על
 - 29 ידי שפע מצומצם, סוף סוף גם בו יש
 - 30 חסרון (בפנימיות), ולפי זה צריך
 - 31 לומר, דגם כשהעבודה
 - 32 שהיהודי עובד את ה' היא מצד
 - 33 הדעת, הכרה והרגשה, מתוך
 - 34 הכרה והרגשה באלוקות אצל הדעת'
 - 35 היא רק 'דעת תחתון' שמקבל
 - 36 מ'אריף', חיצונית הכתר, עדיין
 - 37 העבודה היא כמו דבר נוסף
 - 38 עליו וכמו ענין שמחוץ למציאות
 - 39 האישית שלו, והאדם עצמו
 - 40 (בפנימיותו) חסר העבודה,
 - 41 הינו שנשאר מקום באדם
 - 42 בחינה מסוימת בנפש האדם ששם
 - 43 אין מאיר גלוי אלקות. דהגם
 - 44 שענין ההכרה וההרגשה (גם
- אפילו ד'דעת תחתון' דעת בדרגה נמוכה) הוא שהאדם עצמו
- מכיר ומרגיש אלוקות (כנ"ל סעיף ג), מקל-מקום בין
- שענינו עיקר המהות של האדם הוא מציאות (ולא שענינו
- ועיקר מהותו הוא הרגשת אלקות), הרי ההכרה וההרגשה
- שלו באלקות היא כמו דבר
- נוסף עליו ורק כאשר ההכרה
- וההרגשה של האדם באלוקות היא
- בדרגה העליונה של דעת, דעת עליון,
- הדבר נהיה כל מציאותו (כפי שיבואר
- להלן).
- ובעמק יותר יש לומר, דזה
- שבבעבודה ד'דעת תחתון'
- נשאר עדיין חסרון וההכרה
- וההרגשה באלוקות עדיין לא 'תופסת'
- את כל מציאותו, הוא לא רק
- מפני שהאדם וההכרה שלו
- באלקות הם עדיין שני דברים
- שונים כי הדעת באלוקות עדיין לא
- נהייתה כל מציאותו, אלא שגם
- מצד ההכרה עצמה (ההכרה
- ד'דעת תחתון') יש עדיין
- נתינת מקום למציאות
- שמחוץ לאלקות⁹³ כי ההכרה
- עצמה אינה מושלמת כפי שממשיך
- ומבאר. דכיון ש'דעת תחתון'
- מקבל הארה והשפעה מחיצוניות
- הכתר, 'אריף', דבכללות
- באופן כללי, בחינת 'אריף' הוא
- בחינת 'אור הסובב' שהוא
- כמו מקור לעולמות, לכן
- בגלל השייכות לעולמות של אור זה
- שממנו 'דעת תחתון' מקבל, גם מצד
- ה'דעת' עצמו יש נתינת
- מקום למציאות וההכרה
- וההרגשה איננה ברמה כזו שאין מקום
- כלל למציאות כלשהי מלבד האלוקות
- עצמה. וזה גופא עצמו העובדה
- שההכרה וההרגשה היא בדרגה זו
- הוא הסבה לזה שעל-ידי
- גלוי דרגה זו באדם נשאר
- הוא במציאותו, מציאות
- גם מצד ה'דעת' עצמו יש נתינת מקום למציאות. וזה גופא הוא הסבה לזה
- שעל-ידי גלוי דרגה זו באדם נשאר הוא במציאותו, מציאות שמחוץ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 ההכרה וההרגשה שלו באלוקות הייתה בתכלית השלימות **אֵלָא שְׁלִגְבִי**
 46 **מִשָּׁה, גַּם הַחֲסָרוֹן דְּכִנְסַת־יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם** להשלמת
 47 חיסרון זה – הרי לגביו, לאמתו של דבר **אֵינוֹ חֲסָרוֹן, כִּי 'דַּעַת עֲלִיוֹן'**
 48 **מִקְבֵּל מַעֲתִיק,** וכאמור הכוונה לעצמות האלוקות **וְלֹכֵן נִרְגַּשׁ בּוֹ**
 49 במשה שדרגתו היא 'דעת עליון'
 50 **שְׁאֲמַתִּית הַמַּצְאוֹ יִתְבַּרֵּךְ הוּא**
 51 **אֲמַתִּית הַמַּצְאוֹת שֶׁל כָּל**
 52 **הַנִּמְצָאִים וְאִינֶם חֲסָרִים**
 53 **מְאוּמָּה** וכמובאר לעיל שאל מול
 54 הארת והתגלות עצמותו, כל הנבראים
 55 בטלים בביטול מוחלט ולא נשאר שום
 56 פרט במציאות שיש בו נתינת מקום
 57 אחרת, ומאחר שמשה מקבל מ'עתיק',
 58 הרי לגביו זה המצב האמיתי של כל
 59 המציאות ולכן תפילתו על בני ישראל
 60 היא תפילת עשיר.
 61 **וְהִגַּם שְׁמִשָּׁה הַתְּפִלָּה**
 62 **עֲלֵיהֶם, דַּעֲנֵן הַתְּפִלָּה הוּא**
 63 **לְמִלְאוֹת הַחֲסָרוֹן -** ואם כן
 64 נשאלת השאלה, אמנם מצד משה
 65 'דעת עליון' אין שום חיסרון בהכרה
 66 והרגשה באלוקות לא רק אצלו אלא
 67 גם בכל המציאות, אבל הרי תפילתו
 68 היא על החיסרון של בני ישראל,
 69 ואם כן מדוע זו תפילת עשיר שלא
 70 חסר לו מאומה, **יֵשׁ לוֹמֵר,** שאמנם
 71 משה התפלל על השלמת החיסרון
 72 של בני ישראל אבל אין הכוונה
 73 לחיסרון כפשוטו אלא **שֶׁהִתְפַּלֵּה**
 74 **שְׁלֹו הִיְתָה שְׁעֲנֵן זֶה**
 75 **(שֶׁהָאֲמַת הִיא שְׁאִינֶם**
 76 **חֲסָרִים מְאוּמָּה וגם הם בטלים**
 77 **לאלוקות בביטול מוחלט) יְהִיָּה**
 78 **נִרְגַּשׁ בְּגִלּוֹי גַּם אֲצֵלָם** ויחדור
 79 גם בגדרי המציאות שלהם. **אֲבָל**
 80 **בְּמִשָּׁה הָיָה נִרְגַּשׁ זֶה**
 81 **(שְׁאִינֶם חֲסָרִים מְאוּמָּה)**
 82 **בְּגִלּוֹי, גַּם כְּשֶׁהָיָו בני ישראל**
 83 **בְּמַצֵּב שֶׁהִצְרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל**
 84 **עֲלֵיהֶם, וְלֹכֵן הַתְּפִלָּה שְׁלֹו**
 85 **הִיא 'תְּפִלַּת עֲשִׂיר' כִּי מְצִידוֹ בּוֹדֵאִי שְׁאִין שׁוֹם חֲסָרוֹן וּמְצִידוֹ כֹּל**
 86 **הַמַּצְאוֹת בְּטִלָּה לִאֲמִיתָה יִמְצָאוּ** של הקדוש-ברוך-הוא וגם התפילה על
 87 בני ישראל שיושלם החיסרון שלהם היא רק שענין זה יורגש אצלם בגלוי
 88 כפי שמורגש אצלו.

1 **שְׁמַחוּן לְאֱלֻקֹּת** ואינו מבטל לאלוקות ברמה כזו שההכרה וההרגשה
 2 באלוקות 'תפוס' את כל מציאותו לגמרי. **וּבְכַדִּי שִׁיתְמַלֵּא הַחֲסָרוֹן**
 3 שקיים ברמת הביטול **לְגַמְרִי, הִינֵנו שְׁלֹא יְהִיָּה שׁוֹם מְקוֹם** ושום
 4 פרט במציאות האדם **שְׁאִין מְאִיר בּוֹ גִלּוֹי אֱלֻקֹּת, הוּא דוּקָא**
 5 **עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּדְעַת**
 6 **עֲלִיוֹן שְׁמִקְבֵּל מִפְּנֵימִיּוֹת**
 7 **הַכְּתָר, 'עֲתִיק', דְּבִקְלָלוֹת**
 8 שבאופן כללי, בחינת 'עתיק' הוא
 9 **עֲצָמוֹת אֹרֶא־אֵין־סוֹף. דְּלִגְבִי**
 10 **עֲצָמוֹת אֹרֶא־אֵין־סוֹף אֵין**
 11 **שׁוֹם מַצְיָאוֹת שְׁחוּן מִמֶּנּוּ**
 12 אלא הכול בטל לפניו בתכלית הביטול,
 13 **וְאִדְרָבָה, ולא זו בלבד שאל מול**
 14 **עצמות האלוקות לא יכולה להיות שום**
 15 **מציאות שלא מתבטלת אלא אדרבה**
 16 **אֲמַתִּית הַמַּצְאוֹ יִתְבַּרֵּךְ הוּא**
 17 **הִיא אֲמַתִּית הַמַּצְיָאוֹת שֶׁל כָּל**
 18 **הַנִּמְצָאִים**⁹⁴ המציאות האלוקית,
 19 שהיא ורק היא אכן מציאות אמיתית
 20 היא היא המציאות האמיתית של כל
 21 נברא. **וְלֹכֵן עַל־יְדֵי גִלּוֹי 'דַּעַת**
 22 **עֲלִיוֹן' הַמְּקַבֵּל מַעֲתִיק,** מעצמותו,
 23 **הַכְּתָר הָאֲדָם בְּאֱלֻקֹּת הִיא**
 24 **בְּאִפְּן שְׁזוֹ (הַכְּתָר אֱלֻקֹּת)**
 25 **הִיא כָּל מַצְיָאוֹתוֹ** ואכן לא נשאר
 26 שום פרט במציאותו שלא בטל
 27 לאלוקות לגמרי.
 28 **וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה**
 29 **שִׁתְפַּלֵּא מִשָּׁה 'לְמִלְאוֹת**
 30 **הַחֲסָרוֹן דְּכִנְסַת־יִשְׂרָאֵל** ולהביא
 31 לידי כך שה'דעת' שלהם באלוקות
 32 תהיה בשלמות **נִקְרָאת בְּשֵׁם**
 33 **'תְּפִלַּת עֲשִׂיר', אִפְּ שֶׁהִתְחַסְרוֹן**
 34 **דְּכִנְסַת־יִשְׂרָאֵל הָיָה בּוֹדֵאִי**
 35 **נִגּוּעַ לוֹ בְּמַאֲד, ומאחר שהחיסרון**
 36 **של בני ישראל נגע לו והיה אכפת לו**
 37 **מאד, לכאורה תמוה איך יתכן**
 38 **תפילתו הייתה תפילת עשיר שלא**
 39 **חסר לו דבר, וההסבר הוא כִּי מִשָּׁה**
 40 **הוּא בְּחִינַת 'דַּעַת עֲלִיוֹן'**
 41 **(כנ"ל), ואצלו ההכרה וההרגשה באלוקות הייתה בדרגה עליונה וּמְצִיד**
 42 **'דַּעַת עֲלִיוֹן, עֲנֵן הָעֲשִׂירוֹת, אֵין שִׁיף עֲנֵן הַחֲסָרוֹן** ולכן
 43 תפילתו היא תפילת עשיר, וכפי שממשיך ומבאר. **הִינֵנו, דְּנוֹסָף לְזֶה**
 44 **שֶׁבְּמִשָּׁה עֲצָמוֹ אֵין שִׁיף שׁוֹם חֲסָרוֹן חֲסִי־וְשִׁלּוֹם, ובוודאי**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וילהוסיף, דָּוָה שְׁתַּפְּלַת מִשָּׁה נִקְרָאת 'תַּפְּלַת עֲשִׂיר' הוּא לֹא
2 רַק מִפְּנֵי שְׁאֵפִילוֹ גַם אַז (בְּעַת הַתַּפְּלָה תוֹךְ כְּדִי הִבְקֶשָׁה עַל הַשְׁלַמַּת
3 הַחִסְרוֹן, דָּבָר שֶׁלֹּאֵוֹרָה הוּא הִפֵּךְ הָעֲשִׁירֹת) הִיָּה 'עֲשִׂיר', כִּמְבֹאֵר
4 לַעֲלֹל אֲלֹא יִתְּרָה מִזֶּה, שֶׁהַתַּפְּלָה שָׁלוּ הִיָּתָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא
5 'עֲשִׂיר'. כְּלוּמָר, מִצְבּוֹ כִּי־עֲשִׂיר שֶׁלֹּא
6 חָסֵר לוֹ מֵאוּמָה וְיֵשׁ לוֹ שְׁפַע רַב,
7 וּבִרְוֵנוּת, כִּמִּי שֶׁהִבְקִיתָ שְׁלוֹ
8 וְהִבְטִיטָה שְׁלוֹ בִּאלּוּקוֹת הֵם בְּתַלְמִית
9 הַשְׁלִימוֹת, הוּא הַגּוֹרֵם לְהַפְּלִיתוֹ כִּי
10 תַּפְּלַת מִשָּׁה שִׁיתְמַלֵּא
11 הַחִסְרוֹן דִּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל
12 [דִּכְנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
13 כִּפְּשׁוּטוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה -
14 הַחִסְרוֹן דִּבְחִינַת הַמְּלָכוֹת
15 שִׁיוּשֶׁפֶע בָּה שְׁפַע רַב מִהַסְפִּירוֹת
16 שֶׁלִּמְעַלָּה מִמֶּנָּה, וְשָׁל הָעוֹלָם
17 שִׁתּוֹקֵן וְיִתְעַלָּה וְיִחְבֹּטֵל לְאֻלּוּקוֹת]
18 הוּא שִׁיתְמַלֵּא הַחִסְרוֹן
19 לְגַמְרִי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם
20 מְקוֹם (וְשׁוּם עֵינֵין וְשׁוּם פֶּרֶט,
21 בְּנִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל, בְּסִפְרֵית הַמְּלָכוֹת
22 וּבְעוֹלָם כּוֹל) שְׁאֵין מֵאִיר בּוֹ
23 גְּלוֹי אֲלֻקוֹת, וּבִכְדֵי שִׁיתְמַלֵּא
24 הַחִסְרוֹן לְגַמְרִי בְּצוּרָה מוֹשְׁלֵמַת
25 הוּא דִּוְקָא עַל־יְדֵי גְלוֹי יִדְעַת
26 עֲלִיּוֹן, דַּעַת בִּאלּוּקוֹת בְּדִרְגָּה
27 הַגְּבוּהָה וְהַנְּעֻלִית בְּנִ"ל כִּמְבֹאֵר לַעֲלֹל
28 בְּאִירִיכּוֹת.
29 יו"ד) וְיֵשׁ לוֹמָר, דַּעַת־יְדֵי
30 שְׁדָּוֵד הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בַּעַל סֵפֶר
31 הַתְּהִלִּים כְּתָב וְכָלֹל אֶת הַמְּזֻמּוֹר
32 'תַּפְּלָה לְמִשָּׁה' בְּסִפְרֵי
33 תְּהִלִּים שְׁנֵאֲמָר עַל־יְדֵי כָּל
34 יִשְׂרָאֵל, גַּם עַל־יְדֵי אֲנָשִׁים
35 פְּשׁוּטִים שְׁאִינֵם יְכוּלִּים לְלַמּוֹד תּוֹרָה
36 בְּעִיּוֹן, נִתֵּן הַכֹּחַ לְכָל אֶחָד
37 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, גַּם אִם הוּא אִישׁ
38 פְּשׁוּט לְגַלּוֹת בְּחִינַת הָעֲשִׁירֹת
39 שְׁבּוֹ (מִצַּד בְּחִינַת מִשָּׁה
40 שְׁבָכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל⁹⁵ וּבְדִבְרֵי
41 אֲדָמוֹר דְּהוֹקֵן בְּסִפְרֵי הַתְּנַיִן: "... כִּי כָל
42 נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מִשָּׁה רַבִּינוּ עַל־יְדֵי־הַשְּׁלֹם, כִּי הוּא
43 מִשְׁבַּעָה רוּעִים הַמְּמַשִּׁיכִים חַיּוֹת וְאֻלּוּקוֹת לְכָלֹת נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּכֵן

נִקְרָאִים בְּשֵׁם רוּעִים. וּמִשָּׁה רַבִּינוּ עַל־יְדֵי־הַשְּׁלֹם הוּא לְכָלֹת כּוֹלָם, וְנִקְרָא רַעֲיִיא
מִהִימָנָא. דְּהֵינּוּ שְׁמַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָלֹת יִשְׂרָאֵל, לִידַעַת אֶת ה', כָּל אֶחָד
כְּפִי הַשְּׁגָת נִשְׁמַתוֹ וְשׁוֹרְשָׁה לְמַעַלָּה וְיִנְיָקָתָה מְשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמַת מִשָּׁה רַבִּינוּ
עַל־יְדֵי־הַשְּׁלֹם, הַמְּשׁוֹרֶשֶׁת בְּדַעַת הָעֲלִיּוֹן שֶׁבְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאִצִּילוֹת..."),
וְעַל־יְדֵי־זֶה - בְּאִמְצָעוֹת גִּילּוֹי
וּבִיטּוֹי בְּחִינַת הָעֲשִׂירֹת שְׁבּוֹ לְמַלְאוֹת
וְלִהְיוֹת הַחִסְרוֹן דִּבְחִינַת
הַמְּלָכוֹת וְשָׁל הָעוֹלָם, וְלַעֲשׂוֹת
זֹאת בְּאוֹפֵן שֶׁל מְלוֹי הַחִסְרוֹן
לְגַמְרִי, בְּצוּרָה מוֹשְׁלֵמַת שֶׁלֹּא
יִהְיֶה מְקוֹם וּפֶרֶט כִּלְשָׁהוּ בְּעוֹלָם
שְׁאֵין מֵאִיר בּוֹ גְּלוֹי אֲלֻקוֹת.
וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם מֵאִמָּר
הַמְּדֻרָשׁ⁹⁶ בְּפֶרוֹשׁ דְּבִרֵי הַכְּתוּב
בְּתַהֲלִים כֹּאֵן עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ "אִישׁ
הָאֲלֻקִּים", שֶׁבִּמְשָׁה הָיוּ שְׁתֵּי
הַבְּחִינּוֹת, גַּם 'אִישׁ' וְגַם 'אֻלּוּקִים'
"בְּשִׁעָה שֶׁעָלָה לְרִקְיעַ -
אִישׁ, וּבְשִׁעָה שֶׁיָּרַד מִן
הָרְקִיעַ - אֲלֻקִּים", וּמִבְּאֵר
כִּי "מִו"ח כְּב' קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחִמִּי
אֲדָמוֹר" הִרְבִּי הַרִּי"צ בְּשִׁיחָה
הַנִּי"ל (שֶׁהוּבָאָה בְּתַחֲלַת
הַמֵּאֲמָר)⁹⁷, דְּאֲדָם' (תּוֹרָה)
הַמְּתִיחִס לְשֶׁכֶל מוֹחִין⁹⁸ הוּא
לְמַעַלָּה מֵאִישׁ' (תּוֹרָה הַמְּתִיחִס
לְהַגִּישׁ מִדּוֹת⁹⁸), וְיִמָּה שֶׁכְּתוּב
בְּמִדְרָשׁ "בְּשִׁעָה שֶׁעָלָה
לְרִקְיעַ - אִישׁ" וְלִכְאוּרָה יֵשׁ
לְתַמּוּהָ עַל כֵּךְ שֶׁהָיָה 'אֲדָם' הוּא תּוֹרָה
יֹתֵר נַעֲלָה מֵאִישׁ' וְכֹאֵן מְדוּבָר בְּמִשָּׁה
רַבִּינוּ כְּפִי שֶׁהוּא בְּמִצְבּוֹ נַעֲלָה, כִּשְׁעָלָה
לְמִדּוּם, הוּא לְהוֹרֹת שְׁגָם בְּעַת
הַתַּפְּלָה, בְּשִׁמְתֻבּוֹן הָאֲדָם
הַמְּתַפְּלֵל בְּדִרְגּוֹת הִכִּי נַעֲלוֹת
וּמִשְׁיָג אוֹתָם בְּטוֹב, וְנִמְצָא
בְּמִצְבּוֹ שֶׁל "עוֹלָה לְרִקְיעַ", גַּם אִז
צָרִיף לִזְכּוֹר שֶׁהוּא "אִישׁ",
שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִדּוֹת שֶׁצָּרִיף לְכַרְבֵּן
לְהַפְּרִיד אֶת הַטּוֹב מִהָרַע וּלְזַכֵּן
שִׁיחֵיו מִעוֹדְנוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִם
הַתַּפְּלָה שְׁלוּ הִיא כְּזוֹ, אוֹי
הַתַּפְּלָה) הוּא מִתְעַלָּה לְדִרְגַּת "אֲלֻקִּים", "אֲלֻקִּים" מְלִשׁוֹן

(95) תְּנַיִן רַפְמ"ב. (96) דְּב"ר (פִּי"א, ד) עַה"פ (בְּרַכָּה לָג, א) וְזֹאת הִבְרַכָּה גו' אִישׁ הָאֲלֻקִּים. וְרָאָה גַם מִדְרַשׁ תְּהִלִּים כֹּאֵן בְּשִׁנְיֵי לִשׁוֹן. (97) לְקו"ד קי, ב וְאִילָךְ. (98) לְקו"ד שֵׁם קִז, ב. וּבִכְ"מ - רָאָה סֵפֶר הָעֲרִכִּים-חֲב"ד עֶרֶךְ אָדָם ס"ט. וּש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דין 99 ו"אלקים" מלשון פח וגבורה¹⁰⁰, שהוא האדם שהתפלל
 - 2 בצורה האמורה לעיל פח וגבורה לעשות דין בעצמו
 - 3 שהנהגתו בפעל תהיה פדכעי כלומר, התפילה משיגה את מטרתה
 - 4 ויש לה השפעה על מעשיו של האדם בפועל.
 - 5 ועל-פי המבאר לעיל באריות
 - 6 דענינו של משה (המדגש
 - 7 ב"תפלה למשה") הוא זה
 - 8 שמשה היה 'עשיר' שלא חסר
 - 9 לו דבר, והוא תוכן תפילתו שגם
 - 10 לנשמות ישראל לא יחסר דבר, צריך
 - 11 לומר, שעבודת "איש
 - 12 האלקים" האמורה לעיל, היינו
 - 13 עבודת התפילה באופן שעל ידה האדם
 - 14 נעשה בעל כוח וגבורה להנהגה
 - 15 ראויה, שיכת לענין
 - 16 ה'עשירות' כפי שממשיך ומבאר.
 - 17 והענין הוא, דשלשה
 - 18 הענינים שלמעלה (אור
 - 19 המלא', אור הסובב' ואור-
 - 20 אין-סוף, עצמות האלקות
 - 21 שלמעלה מ'אור הסובב' יש
 - 22 דגמתם באדם. שהגלויים
 - 23 ההארה וההתפשטות והנשמה הם
 - 24 דגמת הגלויים ד'אור
 - 25 המלא' ד'אור הסובב' שהם
 - 26 'גלויים' מהאלקות אך אינם האלקות
 - 27 עצמה, ועצם הנשמה היא
 - 28 דגמת עצמות אור-אין-סוף.
 - 29 וכמו שלמעלה באלקות, מצד
 - 30 הגלויים וההארה ד'אור
 - 31 המלא' ד'אור הסובב' יש
 - 32 נתינת מקום למציאות
 - 33 שמחוץ לאלקות והביטול
 - 34 לאלקות אינו בתכלית השלימות, וזה
 - 35 שאמתית המציאות המציאות
 - 36 האמתית של כל הנמצאים היא
 - 37 אלקות הוא דוקא מצד
 - 38 עצמות אור-אין-סוף (כנ"ל
 - 39 סעיף ט וכמבאר שם שאפילו מצד
 - 40 אור הסובב', הביטול אינו בתכלית
 - 41 השלימות כי אור הסובב' הוא 'כמו
- מקור' לעולמות), על-דרך-זה הוא בעבודת האדם, שבכדי
שההתבוננות שבתפלה תהיה באפן שתפעל ותהיה לה השפעה
מוחלטת ומכרעת על הנהגתו במשך כל היום, "איש
האלקים", הוא על-ידי שהתפלה שלו קשורה עם עצם
הנשמה, משה, 'עשירות' ולא
די בהתעוררות ה'גלויים' של הנשמה
בעת התפילה.
(א) ולהוסיף, דמבאר
במאמר¹⁰¹ הנזכר דיבור-המתחיל
'תפילה למשה', שבתפלת משה
על פנסת-ישראל, היא
ספירת המלכות, שני ענינים.
ענין אחד הוא שתוכן התפילה הוא
שתהיה המשכת התגלות של
הארה מעצמות אור-אין-סוף
שעל-ידי-זה אפשר יכולה
להיות עלית ספירת המלכות
(מלמטה ממקומה כספירה הכי
אחרונה למעלה) בעצמות אור-
אין-סוף, וענין שני ועל-ידי-זה
שתהיה עליית המלכות לעצמותו ית'
נעשית אחר-כך המשכת גילוי
העצמות בספירת המלכות
(מלמעלה למטה).
ויש לומר, דשני ענינים אלה
(בספירת המלכות עלייתה
מלמטה למעלה והמשכת עצמותו
במלכות מלמעלה למטה) הם על-
ידי שני הענינים האמורים
ב"איש האלקים" [בשעה
שעלה לרקיע - איש, ובשעה
שיירד מן הרקיע - אלקים"]
שבעבודת האדם כפי שממשיך
ומפרט. דעל-ידי העבודה
ד"בשעה שעלה לרקיע -
- 1 "אלקים" מלשון פח וגבורה¹⁰⁰, שהוא האדם שהתפלל
2 בצורה האמורה לעיל פח וגבורה לעשות דין בעצמו
3 שהנהגתו בפעל תהיה פדכעי כלומר, התפילה משיגה את מטרתה
4 ויש לה השפעה על מעשיו של האדם בפועל.
5 ועל-פי המבאר לעיל באריות
6 דענינו של משה (המדגש
7 ב"תפלה למשה") הוא זה
8 שמשה היה 'עשיר' שלא חסר
9 לו דבר, והוא תוכן תפילתו שגם
10 לנשמות ישראל לא יחסר דבר, צריך
11 לומר, שעבודת "איש
12 האלקים" האמורה לעיל, היינו
13 עבודת התפילה באופן שעל ידה האדם
14 נעשה בעל כוח וגבורה להנהגה
15 ראויה, שיכת לענין
16 ה'עשירות' כפי שממשיך ומבאר.
17 והענין הוא, דשלשה
18 הענינים שלמעלה (אור
19 המלא', אור הסובב' ואור-
20 אין-סוף, עצמות האלקות
21 שלמעלה מ'אור הסובב' יש
22 דגמתם באדם. שהגלויים
23 ההארה וההתפשטות והנשמה הם
24 דגמת הגלויים ד'אור
25 המלא' ד'אור הסובב' שהם
26 'גלויים' מהאלקות אך אינם האלקות
27 עצמה, ועצם הנשמה היא
28 דגמת עצמות אור-אין-סוף.
29 וכמו שלמעלה באלקות, מצד
30 הגלויים וההארה ד'אור
31 המלא' ד'אור הסובב' יש
32 נתינת מקום למציאות
33 שמחוץ לאלקות והביטול
34 לאלקות אינו בתכלית השלימות, וזה
35 שאמתית המציאות המציאות
36 האמתית של כל הנמצאים היא
37 אלקות הוא דוקא מצד
38 עצמות אור-אין-סוף (כנ"ל
39 סעיף ט וכמבאר שם שאפילו מצד
40 אור הסובב', הביטול אינו בתכלית
41 השלימות כי אור הסובב' הוא 'כמו

(99) ראה ב"ר פל"ג, ד (בסופה). ועוד. פירש"י עה"פ נח ח, א. וראה בהנסמן ב"שערי זהר" לברכות ס, ב. (100) כמ"ש (יחזקאל יז, יג) ואת אילי הארץ לקח (סה"מ עטר"ת ע' שס. תרפ"ח ע' סט. קונטרסים ח"א צז, א. ועוד). ובסה"מ תרפ"ח שם מובא (בהמשך לפסוק זה) גם מ"ש בשו"ע אדה"ז (או"ח ס"ה ס"ג): וכשמוזכר שם אלקים יכוין שהוא תקיף ואמין. (101) ס"ע נח ואילך. וראה שם ע' סב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 איש", שגם בהתבוננות בתפלה (עלה לרקיע) הוא זוכר שיש
2 לו מדות (איש) שצריך לברך ולזכך (והתפלה נותנת לו את
3 הכוח לה), דזה שהתפלה שלו היא באפן זה הוא על-ידי
4 שהתפלה שלו קשורה עם עצם הנשמה (כנ"ל סעיף
5 יו"ד), הוא המשכת הארה
6 מעצם הנשמה (מלמעלה)
7 למטה אל הכוחות של הנשמה
8 שלמטה (מהעצם) שעל-ידיה
9 מתעלים הענינים התחתונים
10 שבו לתפלה (התעלות מלמטה
11 למעלה) - על-ידיה נמשכת
12 הארה מעצמות אור-אין-סוף
13 לרוחם ולהעלות את ספירת
14 המלכות לשרשה בעצמותו
15 יתברך (בהתעלות מלמטה למעלה).
16 ועל-ידי העבודה ד"בשעה
17 שיריד מן הרקיע - אלקים",
18 דעל-ידי שהתפלה קשורה
19 עם עצם הנשמה היא פועלת
20 על הנהגתו בפועל במשך כל
21 היום, הוא המשכת וגלוי
22 עצם הנשמה בענינים
23 התחתונים שבו עניני המעשה -
24 על-ידיה הוא המשכת
25 וגלוי עצמותו יתברך בספירת
26 המלכות, וכשון המדרש לגבי
27 הבקשה מהמלך "גזר שתבנה"
28 והכוונה ל'בנין' ספירת המלכות
29 בבחינת בנן עדי עד בנין'
30 נצחי.
31 ויש לומר דזהו הטעם הפנימי
32 לענין המוכר בתחילת המאמר
33 שהתחלת המזמור של תפלה
34 למשה' הוא "אדני מעון
35 אתה" גו', וסיום המזמור
36 הוא "ויהי נעם אדני" גו',
37 וכאמור בתחילת המאמר 'מעון' ונועם'
- 1 לרקיע - איש", שגם בהתבוננות בתפלה הוא
2 זוכר שיש לו מדות שצריך לברך ולזכך, דזה
3 שהתפלה שלו היא באפן זה הוא על-ידי
4 שהתפלה שלו קשורה עם עצם הנשמה (כנ"ל
5 סעיף יו"ד), הוא המשכת הארה מעצם הנשמה
6 (מלמעלה למטה) שעל-ידיה מתעלים
7 הענינים התחתונים שבו לתפלה - על-ידיה
8 נמשכת הארה מעצמות אור-אין-סוף לרוחם
9 ולהעלות את ספירת המלכות לשרשה בעצמותו
10 יתברך. ועל-ידי העבודה ד"בשעה שיריד מן
11 הרקיע - אלקים", דעל-ידי שהתפלה קשורה
12 עם עצם הנשמה היא פועלת על הנהגתו במשך
13 כל היום, הוא המשכת וגלוי עצם הנשמה
14 בענינים התחתונים שבו - על-ידיה הוא
15 המשכת וגלוי עצמותו יתברך בספירת המלכות,
16 "גזר שתבנה" בבחינת בנן עדי עד.
17 ויש לומר דזהו שהתחלת המזמור הוא "אדני
18 מעון אתה" גו', וסיום המזמור הוא "ויהי
19 נעם אדני" גו', דבתחלת המזמור מדבר בענין
20 ספירת המלכות כמו שעולה בשרשה ב'עתיק',
21 ולכן נאמר "מעון" שקאי על המלכות (כנ"ל
22 סעיף ב), אלא ש'מעון' הוא אותיות "נועם" שמורה על עליית המלכות
23 ב'עתיק', ובסיום המזמור מדבר בענין 'עתיק' ("נועם") שנמשך בבחינת
24 המלכות, ועל-ידי בחינת המלכות - בעולמות בריאה-יצירה-עשיה עד
25 בעולם-הזה הגשמי. ונאמר "ויהי נעם אדני" אלקינו עלינו", כי עקר הגלוי
26 הוא לישראל, ועל-ידיה ימשך מעין גלוי זה בכל העולם⁷¹, בגאולה
27 האמתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

- 6 גמרא
7 שנינו במשנתנו שכוין קערה על צואה של קטן, הגמרא מביאה
8 מעשה ממנו יתבאר דברי המשנה: מספרת הגמרא: רב יהודה ורב
9 ירמיה בר אבא ורב חנן בר רבא, איקלעו לבי נ-זודמנו לבית אבין
10 דמן העיר נשיקא, לרב יהודה ורב ירמיה בר אבא
- 1 יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זבאי כשהיה בערב - מקום
2 ששמו ערב, שהניח אדם קערה בשבת על עקרב שלא תישך, ואמר
3 רבן יוחנן בן זבאי, כיון שלא היה העקרב רץ אחרי אדם לנושכו,
4 הושינו לו מחפאת - חושש אני שאותו אדם חייב חטאת על צידת
5 העקרב בשבת.

בס"ד. שיחת יום א' פ' פינחס, י"ג תמוז, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

1...מו. לאחרונה נדפסו²²³ – בנוגע להמאורע שהי' קשור עם קן הגבורה²²⁴ – כמה אגרות-קודש מאדמו"ר הזקן²²⁵, אדמו"ר האמצעי²²⁶ והצמח-צדק²²⁷, שתוכנם הוא, שלאח"ז מתעוררת מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחילה, להיותה "נחלה בלי מצרים"²²⁸ (כפי שכבר נדפס, ומסתמא ישנו אצל הקהל).

5 ויש לקשר גם התוועדות זו עם אחד המכתבים הנ"ל – שהרי גם הענין של י"ב-י"ג תמוז הי' באופן ש"מתוך אפילה אורה", ו"מתוך צרה רווחה"²²⁹, וכפי שאמרו הגוים בעצמם, שעי"ז יתוסף אצל בני"י עוד יו"ט ועוד ענין ביהדות שלא הי' עד אז²³⁰, ואכן ניתוסף היו"ט די"ב-י"ג תמוז, שבו מתאספים בני"י ומתדברים בנוגע ל"חיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו".

9 מז. באחת מאגרות-קודש הנ"ל²³¹, כותב רבינו הזקן לא' שהי' אצלו ענין של מדת הדין והגבורה: "אל ירך לבבך, חזק ואמץ, כמארז"ל²³² שלשה צריכין חיזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ", ומסיים, "ונכון יהי' לבך בטוח בה' .. שימלא חסרונוך .. כי כך הן מדותיו של הקב"ה .. וכסדרן למעלה חסד דין רחמים כו'".

13 והעירו על זה²³³ – שהמקום היחידי שבו נמצא מארז"ל הנ"ל הוא במסכת ברכות²³², ושם הלשון הוא: "ארבעה צריכין חזוק, ואלו הן, תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ".

15 ולהעיר: אם באגה"ק של רבינו הזקן היתה כתובה רק אות אחת – ג' (צריכין חיזוק), הי' אפשר לומר שזוהי העתקה מכת"י רבינו הזקן, והמעתיק טעה וכתב ג' במקום ד'; אבל כיון שבאגה"ק נימנו בפרטיות הדברים שצריכים חיזוק – "תורה ותפלה ודרך ארץ", הנה כדי לומר שזוהי טעות המעתיק, צ"ל שהטעות אינה רק באות אחת, ג' במקום ד', אלא הטעות היא גם בהשמטת "מעשים טובים", ומובן, שטעות כזו היא מציאות רחוקה.

20 ולכן, היתה ההשתדלות לתרץ זאת באופן אחר.

21 מח. ובהקדמה:

22 בכלל בענינים כגון אלו, ידוע, שאצל הראשונים היו כתבי-יד שלא הגיעו לדינו, ועד שמצינו אפילו בזמנים של רבינו הזקן שיש ענינים שנאבדו כו'. וא"כ, יתכן שאצל רבינו הזקן הי' כתבי-יד ממדרש שבו נאמר ג' צריכין חיזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ".

25 אבל עדיין קשה:

26 כיון שבגמרא נאמר "ארבעה צריכין חיזוק", ואין לומר שבגמרא נשתנה מ"ג" ל"ד", שהרי הגמרא מפרטת ד' דברים, "תורה ומע"ט תפלה ודרך ארץ", וממשיכה לבאר בנוגע לכולם "מנין שנאמר כו' –

229) מדרש תהלים כב, ז. ועוד. וראה גם מכתב מחרת ימי הגאולה יב"ג תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' קסד ואילך), ובהנסמך שם.

230) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"א סל"א (תורת מנחם חל"א ע' 130). וש"נ.

231) אגרת קצת הנ"ל הערה 225.

232) ברכות לב, ב.

233) ראה הערה בקונטרס הנ"ל ע' 12. ולאח"ז באג"ק אדה"ז שם ע' תלא.

223) בקונטרס "קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט" (ג' תמוז, ה'תשכ"ט) ע' 11 ואילך.

224) ראה שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז ס"ט הערה 57, ובשוה"ג להערה 61 (תורת מנחם חנ"ז ע' 25). וש"נ.

225) אג"ק שלו אגרות קצו-קצח (ע' תל ואילך). וש"נ.

226) אג"ק שלו אגרת עו (ע' רעח). וש"נ.

227) אג"ק שלו אגרת פב (ס"ע קסח ואילך). וש"נ. יהל אור ע' צז.

228) שבת קיח, סע"א.

הרי אפילו אם הי' לרבינו הזקן כת"י שבו מופיעה הגירסא "ג' צריכים חיזוק", אינו מובן: מדוע בחר להביא גירסא שאינה רגילה, ולא הגירסא המפורסמת בש"ס ובעין יעקב?!

אך באמת, כד דייקת שפיר, יש לבאר דיוק לשון רבינו הזקן "שלשה צריכין חיזוק" ע"פ נגלה – שהרי מצינו בגמרא כמה ענינים שיש בהם פלוגתא, ואח"כ נקבע הדין באופן כך או באופן אחר, ועד"ז בנדר"ד, שאע"פ שבגמרא נאמר "ארבעה צריכין חיזוק", מדייק רבינו הזקן במכתבו שלפי המסקנא הנה רק "שלשה צריכין חיזוק, תורה ותפלה ודרך ארץ", ולא "מעשים טובים", כדלקמן.

ומכאן רואים שני דברים:

(א) עד כמה יש לדייק בכל ענין המובא בדברי רבותינו נשיאנו¹⁸, אפילו בענין המובא כאילו בדרך אגב, כבנדר"ד, שבנוגע לתוכן האגרת אין נפק"מ אם הדברים שצריכין חיזוק הם ג' או ד', ואעפ"כ, מצד אמיתית הענין, מדייק רבינו הזקן לכתוב כפי המסקנא.

(ב) עד כמה צריכים להזהר שלא לשנות הגירסא כו' [כפי שישנם כאלו שאצלם הרי זה א' הדברים הקלים: כשמתעוררת אצלם איזו קושיא, הנה במקום להתייגע למצוא תירוץ, מעדיפים לומר שזוהי טעות בגירסא... ועד שמזה באים ענינים שהם היפך השכל הפשוט...] – שהרי אפילו בנדר"ד (שרבינו הזקן כותב באגה"ק "שלשה צריכין חיזוק", היפך המפורש בגמרא "ארבעה כו'") שלכאורה אין מקום כלל לשקו"ט בדבר, אעפ"כ, אין זו טעות באגה"ק, אלא אדרבה, זוהי מסקנת הדברים (למרות שבגמרא נאמר "ארבעה", ולא מצינו בשום מקום "שלשה").

מט. והביאור בזה:

בנוגע לארבעה הדברים שנימנו בגמרא שצריכין חיזוק ("שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כחו"²³⁴) – הרי הסיבה לכך בפשטות היא בגלל הקושי שבדבר, והיינו, שכאשר צריכים ללמוד תורה, הנה מצד הקושי שבדבר, יש צורך בחיזוק. ועד"ז בנוגע למעשים טובים, שזהו ענין המצוות. ועד"ז בנוגע לתפלה. ועד"ז בנוגע ל"דרך ארץ" – שבזה נכלל גם ענין המסחר, כדברי רש"י: "אם סוחר הוא לסחורתו" [וזהו מה שמביא רבינו הזקן באגה"ק שכתב לא' שעסק במסחר], וכיו"ב בשאר ענינים של פרנסה.

וענין זה – הצורך בחיזוק בכל א' מארבעה דברים אלו – תלוי בסוגיית הגמרא במסכת קידושין ובמסכת בבא קמא:

במסכת קידושין²³⁵ שנינו: "נשאלה שאילה .. תלמוד גדול או מעשה גדול. נענה ר"ט ואמר מעשה גדול, נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו²³⁶ תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה". וכן שנינו במסכת ב"ק²³⁷: "גדול לימוד תורה, שהלמוד מביא לידי מעשה".

ועפ"ז נמצא, שאם רק בטוחים בהלימוד, אזי ברור הדבר שיבואו לידי מעשה, כי, אם נאמר שיכול להיות לימוד שלא יביא לידי מעשה, היתה הגמרא צריכה לחלק ולומר "גדול לימוד תורה" רק בנוגע ללימוד שמביא לידי מעשה, וכיון שהגמרא אומרת "גדול לימוד" סתם, "שהלימוד מביא לידי מעשה", הרי מובן, שכל לימוד, אם הוא רק לימוד כדבעי, בהכרח שיביא לידי מעשה.

ובנוגע לעניננו:

לפי הדעה ש"מעשה גדול" – מובן, שמעשה הו"ע בפני עצמו, ודורש השתדלות מיוחדת. ובמילא, גם כאשר יהי' אצלו חיזוק ב"תורה" – לא יועיל הדבר ל"מעשים טובים", אלא צריך חיזוק מיוחד בשביל "מעשים טובים".

אמנם, במה דברים אמורים – רק לפי הדעה ש"מעשה גדול"; אבל לפי הדעה ש"גדול לימוד" כיון

התלמוד שמביא לידי מעשה".

(237) יז, א.

(234) פרש"י שם.

(235) מ, ב.

(236) ראה שהש"ר פ"ב, יד (ה): "נמנו וגמרו גדול הוא

- 1 "שהלימוד מביא לידי מעשה" – הרי כשיש לו חיזוק בלימוד התורה, שוב אינו צריך חיזוק מיוחד בנוגע
2 ל"מעשים טובים", שהרי הלימוד מביא לידי מעשה.
- 3 ועפ"ז, מ"ש בגמרא "ארבעה צריכין חיזוק, תורה ומעשים טובים כו'", היינו, שגם כאשר ישנו חיזוק
4 ב"תורה", אין זה מספיק, כיון שעדיין יכול להיות חסרון ב"מעשים טובים", ויש צורך בחיזוק מיוחד
5 בנוגע ל"מעשים טובים" – הרי זה לפי הדעה ש"מעשה גדול" (ולא "לימוד גדול").
- 6 אמנם, כיון שהמסקנא (הן בקידושין והן בב"ק) היא ש"לימוד גדול" שהלימוד מביא לידי מעשה,
7 וכפי שפוסק הרמב"ם בהל' תלמוד תורה²³⁸ (ורבינו הזקן מעתיק זאת בהלכות ת"ת שלו²³⁹) "אין לך
8 מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה (שקול) כנגד כל המצוות,
9 שהתלמוד מביא לידי מעשה" – אין צורך בחיזוק בנוגע ל"ארבעה דברים", "תורה ומעשים טובים וכו'",
10 כי, כאשר ישנו חיזוק בנוגע לתורה, הרי בדרך ממילא יהיו גם ה"מעשים טובים", ובמילא מספיק החיזוק
11 ב"שלשה דברים, תורה ותפלה ודרך ארץ".
- 12 ולכן, כאשר רבינו הזקן צריך לכתוב הלכה למעשה – בנוגע לסוחר שצריך להתחזק בעניניו – עליו
13 לכתוב לפי המסקנא ש"לימוד גדול שמביא לידי מעשה", ולכן כותב "שלשה צריכין חיזוק, תורה ותפלה
14 ודרך ארץ", כי, כשישנו חיזוק בנוגע ל"תורה", שוב אין צורך בחיזוק מיוחד בנוגע ל"מעשים טובים".
- 15 נ. וענין זה נוגע לא רק להבנת אגה"ק הנ"ל (במקום לומר שיש טעות כו'), אלא נוגע גם לפועל –
16 דכיון שגדול לימוד שמביא לידי מעשה, הרי ישנה הבטחה שאם רק יהי' הלימוד כדבעי, בודאי יומשך
17 הדבר בענין של מעשה – "מעשים טובים".
- 18 וזהו גם כללות הענין ד"נזכרים ונעשים" – שכאשר קורין את המגילה ("נזכרים"), שזהו גם ענין של
19 תלמוד תורה, הרי זה נמשך בודאי למעשה ("נעשים"), כיון שהדין הוא שגדול לימוד שמביא לידי
20 מעשה.
- 21 וכן הוא בנוגע לכל אחד ואחד – כפי שממשיך רבינו בעל השמחה במכתבו⁵ בנתינת ברכה מיוחדת
22 לכל עוסקי הרבצת תורה – שאין זה נשאר בהפצת התורה בלבד, אלא ההפצה היא באופן שהלימוד הוא
23 כדבעי למהוי, ואז, "גדול לימוד שמביא לידי מעשה", אשר, "המעשה הוא העיקר"⁵.
- 24 ואז ישנם גם כל הענינים שנמשכים ע"י תומ"צ, החל מ"ונתתי גשמיכם בעתם" ועד ל"ואולך אתכם
25 קוממיות"²⁴⁰, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- 26 * * *
- 27 נא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה תפלה למשה גו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).
- 28 * * *
- 29 נב. בעמדנו בחג הגאולה של בעל השמחה והגאולה, שזהו גם יום הולדתו – הרי זה הזמן המתאים
30 להזכיר אודות התקנה שלו,
- 31 – ובעצם, הנה כפי שאמר בעצמו²⁴¹, אין זו תקנה שלו; זוהי תקנה שהיתה כבר כמה זמן לפניו,
32 אלא שהוא גילה ופירסם זאת, וצוה וביקש שיקיימו זאת –
33 בנוגע ללימוד שיעורי חת"ת²⁴²;
- 34 חומש – ללמוד בכל יום שיעור חומש כפי שנחלק לשבעת ימי השבוע, עם פירוש רש"י: ביום ראשון

ע' רסח.

(242) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ה ס"ל (תורת מנחם

חמ"ד ע' 100). וש"נ.

(238) פ"ג ה"ג.

(239) פ"ד ה"ב.

(240) בחוקותי כו, יג.

(241) ראה סה"ש תרצ"ו ס"ע 145. וראה גם אג"ק שלו ח"ד

— מהתחלת הסדרה עד שני, ביום שני — משני עד שלישי, ועד"ז בכל יום וענינו, ועד לסיום הסדרה ביום הש"ק.

תהלים — לומר בכל יום אחר התפלה שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החודש, וכמסופר בזה²⁴³, שזהו ענין מיוחד בפני עצמו ששייך לאחרית התפלה, גם אצל אלו שאומרים תהלים קודם התפלה²⁴⁴.

וכידוע גם מה ששאלו בנוגע לאגרת הקודש של רבינו הזקן אודות י"ט כסלו²⁴⁵: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק²⁴⁶ פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום כו'" — הרי הפסוק "פדה בשלום נפשי" הוא בשיעור של יום שלישי בשבוע, ולא בשיעור תהלים החדשי, כמדובר לעיל²⁴⁷ שזהו המזמור²⁴⁸ "תפלה למשה"? — והשיב על זה בעל השמחה והגאולה (כפי שכבר נדפס בא' ממכתביו²⁴⁹), שהסדר הרגיל בכל עת הי' לומר שיעור תהלים החדשי, אך היו זמנים שבהם היו אומרים תהלים בשופר, ואז היו מוסיפים גם השיעור תהלים כפי שנחלק לימי השבוע, ובהתאם לכך היתה גם אמירת הפסוק "פדה בשלום נפשי" בי"ט כסלו שחל ביום השלישי בשבוע.

וכן שיעור תניא — כפי שבעל השמחה והגאולה חילק את ספר התניא לימות השנה, הן לשנה פשוטה והן לשנה מעוברת, כך, שבמשך השנה יסיימו פעם אחת את כל ספר התניא על כל חלקיו.

וכל זה — בהוספה על כל שאר השיעורים בנגלה ובחסידות שיש לכאור"א לפום שיעורא דילי'.

נג. וכאן המקום להתעכב על ענין הקשור עם שיעורי החומש של י"ב וי"ג תמוז בקביעות שנה זו — הפרשה האחרונה בפ' בלק (השיעור די"ב תמוז), והפרשה הראשונה בפ' פינחס (השיעור די"ג תמוז) — שהענין המשותף שבהם הוא ענינו של פינחס:

בסיום הפרשה הקודמת (פ' בלק²⁵⁰) מסופר: "והנה איש מבני ישראל בא ויקרב . . את המדינית לעיני משה וגו'", וכדברי הגמרא במסכת סנהדרין²⁵¹ — שמביא גם רש"י בפירושו על התורה²⁵² — שזמרי בן סלוא טען למשה בנוגע למדינית: "זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך", ו"נתעלמה ממנו (ממשה) הלכה", עד שבא פינחס "ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך כו", א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא וכו'".

ובהמשך לזה נאמר בהתחלת פ' פינחס²⁵³, שבגלל פעולתו של פינחס "בקנאו את קנאתי גו'", "הנני נותן לו את בריתי שלום".

וכאן רואים איך שפירוש רש"י במקום אחד קשור עם פירושו בכמה מקומות — שאזיל לשיטתי', וקשור גם עם כמה עניני הלכה שנתבארו בגמרא ובפוסקים, ועד לדברי האחרונים — כפי שיתבאר לקמן.

נד. הביאור בענין "בת יתרו מי התירה לך" (אף שלכאורה מובן הדבר בפשטות, שהרי "משה קודם מ"ת נשא, וכשניתנה תורה כולן בני נח היו, ונכנסו לכלל מצוות והיא עמהם כו'²⁵⁴), שהטענה היתה שמשה הוא כהן, וגירות אסורה לכהן, והשקו"ט בהתירון שמשה "פירש מן האשה", ולשיטת רש"י בפירושו על התורה²⁵⁵, אין זו פרישה בעלמא, אלא גירושין²⁵⁶.

— הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס²⁵⁷ בלקו"ש ח"ח ע' 285 ואילך.

(250) כה, ו.

(251) פב, א.

(252) עה"פ שם, ר"ז.

(253) שם, יא"ב.

(254) פרש"י סנהדרין שם.

(255) בהעלותך יב, א.

(256) אלא שלא רצה לגלות זאת, כיון ש"קשין גירושין . .

(ש)אפילו מזבח מוריד עליו דמעות" (סנהדרין כב, א).

(257) בשילוב שיחת ש"פ מטו"מ שנה זו.

(243) ראה סה"מ תש"ח ע' 264 בהערה. סה"ש תרפ"ז ע'

116.

(244) ראה גם תורת מנחם חכ"ג ע' 68. וש"נ.

(245) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

(246) תהלים נה, יט.

(247) במאמר ד"ה תפלה למשה בתחלתו (תורת מנחם חנ"ז

ע' 38).

(248) תהלים מזמור צ.

(249) אג"ק שלו ח"ג ע' תעג ואילך. וש"נ.

- 1 נה. ויש להוסיף ולהתעכב גם על ענין הקשור עם הפרשה די"ג תמוז:
- 2 בפרשת היום נאמר²⁵⁸: "והיתה לו גו' ברית כהונת עולם גו' ויכפר על בני ישראל", ואיתא בספרי²⁵⁹
- 3 ענין נפלא ("א' געוואלדיקער ענין") – ש"עומד ומכפר עד שיחיו המתים", והיינו, שאין זה ענין שהוצרך
- 4 להיות רק בשעת מעשה החטא כדי לכפר עליו, אלא יש צורך בענין של כפרה "עד שיחיו המתים".
- 5 ובפשטות – הרי זה קשור עם מ"ש ביהושע²⁶⁰ בנוגע ל"עון פעור", "אשר לא הטהרנו ממנו עד היום
- 6 הזה", וכפי שמבאר הרגצ'ובי²⁶¹ שמכאן ראי' שכפרת פינחס היא פעולה נמשכת ("עד שיחיו המתים"),
- 7 וטעם הדבר – לפי שזהו עון נמשך, ובלשון הגמרא²⁶²: "קשורה בו ככלב .. בעולם הזה .. לעולם הבא",
- 8 ולכן גם הכפרה צריכה להיות נמשכת "עד שיחיו המתים", שאז יהי' "יום הדין הגדול", שבו יקונח
- 9 החטא לגמרי.
- 10 ולפלא, שהרגצ'ובי אינו מביא שענין זה מפורש בדברי התוספות²⁶³:
- 11 איתא בגמרא²⁶⁴: "מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור". ומבואר בתוס'
- 12 (מ"מדרש אגדה"), שאין זה ענין שהי' רק בשעתו, אלא "בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בכנות מואב",
- 13 – ולהעיר בדרך אגב, שמכאן ראי' נוספת להענין ד"הימים האלה נזכרים ונעשים"¹⁰¹, שכאשר
- 14 "נזכרים" גם לאחר שיעברו כמה שנים, אזי "נעשים". בדרך כלל מביאים ענין זה מכתבי האריז"ל¹⁰²,
- 15 ומביאים רמז לדבר מדברי המשנה במסכת גיטין²⁶⁵; וענין זה מוכח גם מדברי התוס' הנ"ל, ש"בכל שנה
- 16 ושנה בעת כו'" –
- 17 "בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה
- 18 רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה, חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו".
- 19 ומכאן רואים שזהו ענין נמשך, שלכן מתחדש הקטרוג בכל שנה ושנה, ויש צורך בענין של זכות
- 20 וכפרה על זה; וכשם שבפעם הראשונה היתה ההתחלה ע"י משה, שאמר לפינחס "קריינא דאיגרתא איהו
- 21 להוי פרוונקא", ואח"כ נעשה הענין בפועל ע"י פינחס – כן הוא בכל שנה ושנה, ש"נשקע למקום ששקעו
- 22 משה רבינו", ונעשית הכפרה ע"י פינחס "עד שיחיו המתים".
- 23 נו. והענין בזה – שלעת"ל יקריים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"²⁶⁶, ואז "יחיו המתים",
- 24 היינו, שיתבטל כל ענין המיתה, "ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים"²⁶⁷ (כידוע אריכות הדברים
- 25 בזה²⁶⁸) – כיון שיתבטל "רוח הטומאה", שהוא מקור המיתה, ויקריים מ"ש²⁶⁹ "מחי' חיים יתן לך חיים",
- 26 שיומשך ממקור החיים לנשמה בגוף למטה.
- 27 ומעין זה נעשה אצל כאו"א ע"י לימוד התורה – כידוע מאמר רבינו הזקן (כפי שסופר כמ"פ ע"י
- 28 רבינו נשיאנו²⁷⁰) בענין "זוטרא דבכו מחי' מתים"²⁷¹, שע"י לימוד התורה בכחו של כאו"א מישראל
- 29 להחיות את השכל הקר כמת, ולכן נקרא "מחי' מתים", ועד שאין ענין יוצא מידי פשוטו – תחיית המתים
- 30 כפשוטה.
- 31 וענין זה קשור גם עם המדובר ביום הש"ק, בהתוועדות י"ב תמוז²⁷², ש"נתכרכמו פניו של משה" בשמעו
- 32 אודות "טומאת מת", ואמר "במה תהא טהרתו"²⁷³, עד שאמר לו הקב"ה שישנו הענין דפרה אדומה.

(267) ישע"י כה, ח.

(268) ראה גם ד"ה בלע המות לנצח תשכ"ה (תורת מנחם

חמ"ד ע' 146 ואילך). וש"נ.

(269) יומא עא, א.

(270) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 195. אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ

ח"ד ס"ע שטו. ח"ה ס"ע שעא (נעתק ב"היום יום" יא סיון).

(271) ע"ז יו"ד, ב. וראה סה"ש תש"ג ע' 99.

(272) בתחלתה (תורת מנחם חנ"ז ע' 19 ואילך). וש"נ.

(273) במדב"ר פ"ט, ד. תנחומא חוקת ו.

(258) שם, יג.

(259) ס"פ בלק. וראה סנהדרין שם, ב.

(260) כב, יז.

(261) עה"ת פרשתנו עה"פ, ולסנהדרין שם.

(262) סוטה ג, ב.

(263) ראה גם לקו"ש ח"י"ח ע' 347 הערה 44.

(264) שם יד, א.

(265) ספ"ג (וראה גם תורת מנחם ח"כ ע' 85 הערה 10).

וש"נ).

(266) זכרי' יג, ב.

וכן הוא בנוגע לכללות ענין הגלות:

ענין הגלות – שהו"ע של כפרה, כדאיתא בגמרא במסכת מכות²⁷⁴ (והובא בתוס'²⁷⁵) – הוא בדוגמת עונש מיתה, וכפי שהאריך בזה בספר החינוך²⁷⁶.

ועז"נ²⁷⁷ "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר . . לא עלי' עול" – כדאיתא במדרש²⁷⁸ שקאי על ד' הגלויות: "פרה זו מצרים – עגלה יפה פי' מצרים²⁷⁹, אדומה זו בבל – אנת הוא רישא דדהבא²⁸⁰, תמימה זו מדי (שעל ידם הי' בנין ביהמ"ק) . . אשר לא עלה עלי' עול זו מלכות רביעית (אדום)",

וזהו "ויקחו אליך פרה גו'" – שלוקחים את כל הגלויות ומביאים אותם אל משה, "גואל ראשון" שהוא גם "גואל אחרון"²⁸¹, "הגואל" מכל גלות וגלות, ועל ידו נעשית שריפת הגלות – כסיום דברי המדרש: "ושרף את הפרה – ויהיבת ליקידת אשתא"²⁸²,

ובאופן שעוד לפני השריפה הרי זה כבר ברשותו של משה – כהפירוש הפשוט במ"ש "ויקחו אליך", ועד ש"נקראת על שמך"²⁸³, ורק לאחר"ז נעשית שריפת הפרה.

נז. וכל זה תלוי ב"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"²⁸⁴ – שע"י הניצוץ משה שבכל אחד מישראל (שמצד זה נעשה אצלו ענין היראה "מילתא זוטרתית")⁹⁷, יש בכחו לשרוף את הגלות שבו, ועי"ז לקרב את שריפת הגלות הכללית.

ובפשטות – וכאמור לעיל (ס"א) שאין לשכוח על העיקר – להוסיף בלימוד התורה, נגלה ופנימיות, ובהידור בקיום המצוות,

שעי"ז מבטלים את סיבת הגלות – "מפני חטאינו", ובדרך ממילא בטל המסובב – "גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו",

וממשיכים למטה מעשרה טפחים את ביהמ"ק השלישי ואת הגאולה האמיתית והשלימה, ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ובעגלא דידן.

* * *

נח. בימי י"ב-י"ג תמוז נהוג גם לערוך "מגבית" עבור המוסדות שנקראים ע"ש בעל השמחה והגאולה – "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש"²⁸⁵.

ובודאי יתן כל אחד כפי נדבת לבו הטהור, ללא מדידות והגבלות.

ואלו הרוצים – יציינו גם שמם בצירוף שם אמם, כדי להזכירם על הציון של בעל השמחה, לכל המצטרך להם,

ועד ל"ברית . . עולם"²⁸⁶ של "פינחס זה אליהו"²⁸⁶, שהוא ה"מבשר טוב"²⁸⁷ – ביאת משיח צדקנו, כמדובר, בקרוב ממש.

* * *

(283) פרש"י עה"פ.
 (284) תניא רפל"ז.
 (285) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סנ"ו (תורת מנחם חנ"ג ע' 248). ורש"י.
 (286) תיב"ע וארא ו, יח. פרדר"א פמ"ז. זהר ח"ב קצ, סע"א.
 ח"ג (רע"מ פינחס) רטו, א. יל"ש ר"פ פינחס. פרש"י ב"מ קיד, ב (ד"ה לאו מר כהן). רלב"ג מלכים-א יז, א.
 (287) ישע"י נב, ז. וראה פרש"י בחוקותי כו, מב. רמב"ם הל' מלכים פי"ב ה"ב. ועוד.

(274) ב, ב.
 (275) שם יא, סע"ב.
 (276) מצוה תי.
 (277) חוקת יט, ב.
 (278) יל"ש עה"פ (רמז תשנט).
 (279) ירמ' מו, כ.
 (280) דניאל ב, לח.
 (281) ראה שמור" פ"ב, ד"ו. דב"ר ספ"ט. זח"א רנג, א.
 שעה"פ ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים עה, ב.
 (282) דניאל ז, יא.

- 1 נט. דובר כמ"פ²⁸⁸, שבנוגע ל"חיים", לא שייך שיהי' ענין של הפסק, ח"ו, ואח"כ יתחיל עוה"פ
2 מחדש.
- 3 — ענין שאינו עיקר, אלא רק טפל ומצטרף, יתכן שיהי' בו הפסק, ואח"כ יתחיל עוד הפעם, כיון
4 שעיקר הדבר נשאר שלם, ומה שנשתנה הי' רק פרט או דבר טפל שבו; אבל לא שייך לומר שהעיקר
5 יתבטל ואח"כ יתחיל עוה"פ, כיון שאז אין מי שיתחיל, מאחר שהעיקר נתבטל.
- 6 וכמו"כ בענין החיים, שזהו ענין עיקרי — אם יהי' בו הפסק ח"ו, אזי יהי' צורך ב"מחיי חיים"²⁶⁹
7 שיחדש עוה"פ את ענין החיים מלכתחילה, שזהו רק בכחו של מי ש"מפתח החיים" נמצא בידו²⁸⁹.
- 8 ומזה מובן גם בנוגע לענין התומ"צ — שכיון ש"הם חיינו ואורך ימינו", לא שייך לומר שיהי' בזה
9 הפסק ח"ו.
- 10 ופירוש הדבר:
- 11 אע"פ שיש זמנים ביום שבהם לא עוסקים בלימוד התורה — הרי זה באופן שלימוד התורה שלפנ"ז
12 הוא באופן של פעולה נמשכת (כלשון הרגצ'ובי)²⁹⁰ גם על הרגעים והשעות שלאח"ז.
- 13 וזהו גם פשוט הענין במשמעות דברי הגמרא במסכת מנחות²⁹¹, שגם מי שלומד "פרק אחד שחרית
14 ופרק אחד ערבית" ה"ה מקיים (לא רק מצות לימוד התורה סתם, אלא גם) הציווי "והגית בו יומם
15 ולילה"²⁹²:
- 16 הפירוש הפשוט שרוצים לומר בזה הוא — שהלימוד ד"פרק אחד שחרית" הוא "יומם", והלימוד
17 ד"פרק אחד ערבית" הוא "לילה". אבל הפירוש במ"ש "והגית בו יומם ולילה" הוא — לא רק פעם אחת
18 ביום ופעם אחת בלילה, אלא שהלימוד יהי' ללא הפסק.
- 19 ועכצ"ל שזהו באופן של "פעולה נמשכת" — שכאשר מסיים הלימוד ד"פרק אחד שחרית", וע"פ
20 תורה אינו מחוייב ללמוד יותר, אין זה בגלל שלאח"ז ישנן שעות שבהן אין לימוד התורה, אלא זהו
21 בגלל שלימודו בתורה בהתחלת היום נמשך אח"כ על כל היום, עד ל"ערב", שאז לומד "פרק אחד
22 ערבית".
- 23 וע"ד שמצינו הענין ד"פעולה נמשכת" בכמה ענינים בתורה, וכאמור לעיל (סנ"ה) בנוגע לפעולת
24 פינחס, שהיתה לפני ריבוי שנים, שהיא מכפרת מידי יום ביום, "עד שיחיו המתים".
- 25 ס. ומזה מובן גם בנוגע לסיום שנת הלימודים בישיבות וכיו"ב — שזהו רק סיום "שנת לימודים",
26 אבל בענין ה"לימודים", לא שייך הפסק.
- 27 ואדרבה — כמדובר כמ"פ²⁹³, שכיון שבסיום שנת הלימודים אין ענין ה"סדרים" שמודד ומגביל כו',
28 ואלו שמצד גילם מכריחים אותם עדיין ללמוד לימודי-חול בעל-כרחם, נפטרים (בסיום שנת הלימודים)
29 מלימודי חול — אזי צריכים להוסיף בלימוד התורה יותר מאשר במשך הזמנים שישנם גם לימודי חול,
30 או במשך הזמנים שמצד סדרי הישיבה סוגרים את דלת הישיבה, ובמילא צריך לצאת מהישיבה.
- 31 וזהו גם תוספת ביאור בהסדר שהנהיג רבינו, בעל השמחה והגאולה²⁹⁴, שבבוא הזמן שע"פ הלוח
32 מסתיימת שנת הלימודים, יוסיפו הבחורים בהפצת התורה והיהדות — לא רק במקומם הם, אלא גם לחפש
33 מקומות שבהם יכולים להוסיף בהחשק ובהשייכות ללימוד התורה וקיום המצוות, שזהו ענין ה"שליחות"
34 שנוסעים ה"שלוחים" בחדשי הקיץ, כל אחד שמסוגל לכך, לפום שיעורא דילי'.

293 ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ד סכ"ח ואילך (תורת מנחם ח"מ ע' 220 ואילך). וש"נ.
294 ראה סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה 61 שם. וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סס"א (תורת מנחם ח"ג ע' 252). שם ע' 319. וש"נ.

288 ראה תורת מנחם חכ"ט ריש ע' 66. וש"נ.
289 ראה תענית ב, סע"א. וש"נ.
290 ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סט"ו (תורת מנחם ח"ג ס"ע 208 ואילך). וש"נ.
291 צט, ב.
292 יהושע א, ח.

1 וכמדובר כמ"פ, שכללות השליחות ענינה הוא "חיזוק היהדות" – לדבר אודות יהדות, ו"המעשה הוא
2 העיקר" – אודות קיום מצוות מעשיות.

3 וע"פ המדובר לעיל (ס"ה ואילך) אודות סדר הדברים באגרת-הקודש של בעל השמחה והגאולה,
4 ש"חיזוק התורה" בא לפני "חיזוק היהדות" – צריך כל אחד מהם לפעול הענין ד"חיזוק התורה", עי"ז
5 ש"יקח" עמו ענינים בתורה, בנגלה ובחסידות, וה"פתיחה" וה"כניסה" ו"כיבוש" המקום שיגיע אליו,
6 יתחיל בכך שישמעו ממנו ענין ("א" וואָרט") בנגלה וענין ("א" וואָרט") בחסידות, חדור בהתלהבות אור
7 וחיות, כפי שהתורה מכילה, וכפי שצריכה לבוא לידי ביטוי הן לעצמו, ועאכו"כ במקום חדש שבו צריך
8 לפרוץ ("דורכברעכן") את הענינים שעד עתה העלימו על עיני יהדות, תורה ומצוות'.

9 סא. וכמדובר כמ"פ²⁹⁵ שכן הוא גם בנוגע לזמן שבו שולחים את הילדים ל"מחנה-קיץ" ("קעמפ"):
10 שלא כדעת הטועים, שעושים זאת כדי למעט בטירחא של הילדים בלימוד התורה וקיום המצוות,
11 אלא אדרבה:

12 כאשר הילד נמצא בעיר, ובמשך כמה שעות ביום נמצא בישיבה ותלמוד-תורה וכיו"ב, אזי ישנה
13 השפעה אחת שמקבל בהיותו בישיבה ותלמוד-תורה, ולאחרי כן, כשיוצא לרחוב, יש לו השפעה שאינה
14 בכיוון זה, ולפעמים – גם בכיוון הפכי.

15 ועד כדי כך, שלעת-עתה ישנם מקרים ספורים שגם ה"בית" משפיע בכיוון הפכי, להיפך ממה ששומע
16 בישיבה וב"חדר", ולכאורה אין עצה לדבר, כיון שהולך בכל יום לביתו לאכול ולישון.

17 ובזה יש מעלה יתירה בזמני הקיץ, כאשר הילד נמצא ב"מחנה-קיץ" – שבמשך כל כ"ד שעות
18 המעט-לעת נמצא באותה סביבה, ללא השפעת ה"חוץ", הרחוב, וכל ענין המנגד, כיון שבמשך כל הזמן
19 נמצא הוא ברשותם ובאחריותם – והרי זה מזכותם וחובתם – של המדריכים והמדריכות ושל הנהלת
20 ה"מחנה קיץ",

21 ועליהם לנצל את השבועות האלו שהילדים ניתנים לרשותם לגמרי, ולפעול שהילדים או הילדות יהיו
22 "נרות להאיר"⁹⁸ – שבחזרתם העירה, לאחר זמן הקיץ, יאירו (לא רק את הבית, ולא רק את הרחוב,
23 אלא) אפילו בישיבה, ב"חדר" ובתלמוד-תורה שבו לומדים, שהוא אכן מוסד קדוש, ולומדים בו על
24 טהרת הקודש, אבל בעניני קדושה אין סוף, להיותם קשורים ונלקחים מהקב"ה שהוא אין-סופי, כך,
25 שיכולים תמיד להוסיף באור וחיות, והם (הילדים) יהיו השלוחים של הקב"ה – ע"י השפעת המדריכים
26 והמדריכות והנהלה – שעל ידם יתוסף ב"נר מצוה ותורה אור"¹²⁴ בבית-הכנסת ובבית-המדרש, בביתם
27 כפשוטו, ועד שיגיע גם ב"חוצה".

28 סב. וכמדובר כמ"פ אודות גודל האחריות והזכות בזה שניתנה לאמהות:
29 ישנם אבות שאינם מתמצאים כ"כ בכל הקשור ל"מחנות קיץ" – לאיזה "מחנה קיץ" כדאי לשלוח
30 את הילדים, ואינם בקיאים כ"כ באופן ההנהגה ב"מחנה קיץ".

31 ובהקדמה – שבכמה מחנות צריכים לדרוש מההנהלה ומהמדריכים, שבמקום ריבוי ההשתדלות בנוגע
32 לאכילה ושתי' כפשוטם של הילדים, ישתדלו ב"אכילה ושתי'" ד"לכו לחמו בלחמי"²⁹⁶, שזהו ענין התורה
33 ומצוותי²⁹⁷.

34 ובעיקר – מתייראים הנהלות המחנות מפני האמהות: מה תאמר האמא אם זמן לימודו של הילד יתארך
35 בעוד חצי שעה, ובמילא יחסר לו בזמני הטיול והמשחק וכו'...!

36 ובכן: יש מספיק עבור אכילה ושתי', שינה וטיול וכו', הנחוצים לבריאות הגוף ולהבראת הגוף, שיהי'

(295) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ד סל"ג (תורת מנחם
ח"מ ע' 224). תורת מנחם חנ"ג ע' 62. וש"נ.
(296) משלי ט, ה.
(297) ראה קה"ר פ"ב, כד. וש"נ.

1 "בריא ושלם", כפסק הרמב"ם²⁹⁸, וביחד עם זה, ישאר זמן רב ללימוד התורה, ועד לאופן של לימוד
2 המביא לידי מעשה – קיום המצוות בהידור.

3 ותבוא עליהן ברכה – על כל האמהות שיצחקו וידרשו ויתבעו אצל ההנהלה של כל "מחנה-קייץ",
4 ובפרט בנוגע ל"מחנה" שבו נמצאים בנה או בתה, להשתדל ביתר שאת וביתר עוז בחיזוק היהדות של
5 כל אחד ואחת מהם, ע"י הנהגה מתאימה ולימודים מתאימים, וכל הענינים בהתאם לזה.

6 ועד – כמדובר לעיל – שהילדים יביאו עמהם בריאות וברכה וישועה והצלחה להוריהם, כאשר יחזרו
7 מה"מחנות-קייץ" באופן ש"כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך הוי"ו"²⁹⁹.

8 * * *

9 סג. [לאחרי שכו"כ מהמסובים נגשו אל כ"ק אדמו"ר שליט"א עם בקבוקי משקה ודיברו משך זמן
10 בקשר לעניניהם הפרטיים – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

11 כנראה שמצד הפרטים שוכחים לפעמים על העיקר (כנ"ל ס"א):

12 ישנם כמה אנשים פרטיים שהוצרכו לגשת באמצע ההתוועדות בשביל דבר המוכרח. אבל, ישנם גם
13 כאלו שמיד נפל בסברתם שגם הם צריכים לגשת; אם לא יראו שגם הוא ניגש עם בקבוק משקה, ואמר
14 "לחיים" ג"פ, ודיבר דוקא באריכות (לחזור אותו דבר ג"פ), הרי זה סימן שהוא לא "חסיד", ועאכו"כ
15 שאינו "מקושר", ועאכו"כ שאינו "שפיץ חב"ד" – ... כאילו זהו כל ענין ההתוועדות של י"ב-י"ג תמוז;
16 צריכים אמנם גם את הענין של חיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו, אבל העיקר הוא –
17 שכולם יראו שהם ניגשו ודיברו וכו'.

18 זוהי הנהגה ש"לא שערום אבותינו" – כשיש הכרח אזי נגשים, אבל אין זה שייך להתוועדות. יכולים
19 לשאול ע"י מכתב, או להיכנס בזמן הרגיל, שזהו גם זמן של "עת רצון"; אבל, התוועדות במעמד כמה
20 עשרות בישראל, אינה מיועדת לכך שאיש פרטי ידבר באופן פרטי אודות ענין פרטי!

21 ויתירה מזה:

22 יש כאלו שאין להם שום סיבה לגשת, אבל חבירו מרמז לו: ראה, פב"פ נגש, וא"כ מה אתה נופל
23 ממנו? ! למה אתה לא נגש? ! ... – אין לו על מה לדבר, אבל כשלוחצים אותו – אינו יכול להיות יוצא
24 מן הכלל... ומוכרח גם הוא לגשת, ומתחיל לחשוב על מה לדבר – ענין שלא שייך ל"ב-י"ג תמוז, לא
25 שייך אלי, ולא שייך גם אליו! ... הוא מחפש איזה "קרוב", או איזה ענין שקרה לפני כמה שנים, או
26 איזה ענין שיכול לקרות לאחר כמה שנים... ובגלל זה צריכים לעמוד מסביב מאות יהודים ולהתעכב! ...

27 וכאמור, כיון ששנים או שלשה עשו זאת, אזי באים אחרים ומעוררים ודוחפים איש את רעהו שגם
28 הם יעשו כן; וכיון ש"המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה"³⁰⁰, הנה לאחר שהוא דחף את חבירו,
29 ופלוני עלה ודיבר באריכות גדולה יותר ממי שדיבר לפניו, אזי "הוא נענה תחילה" – שבדאי צריך הוא
30 בעצמו לגשת ולדבר, ובאריכות גדולה יותר, שהרי הוא לא יכול להיות פחות מה"מסובב" שלו! ובינתיים
31 צריך כל הקהל להמתין!

32 רוב הענינים שניגשו לדבר אודותם – היו יכולים להתדבר או לכתוב אודותם בשבוע שעבר או בשבוע
33 הבא, ורק חלק עשירי או פחות מזה הם ענינים שיש להם שייכות ל"ב-י"ג תמוז.

34 למה צריכה להיות הנהגה כזו בכל התוועדות? ! בשביל מה? ! ולמי יש תועלת מזה? !

35 ובכלל – מהו הצורך במנהגים חדשים? ! – ה' בעבר "עולם שלם" עם חסידים, חסידים גדולים
36 וחסידים זקנים, שהאריכו בתפלה ובלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור³⁰¹, ואז לא ה' כל ה"סדר"
37 הלזה.

(300) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"ל. וש"נ.

(301) חסר קצת (המו"ק).

(298) ה' דעות רפ"ד.

(299) ישע"י סא, ט.

וזאת – לא בגלל שאז היו פחות ענינים שצריך לבקש עליהם... המצב כיום – לאחר שהשי"ת ברח
את בני" בהרחבה כו' – הוא שלא בערך טוב יותר מכמו שהי' בעבר בליטא או פולין!
ולא מדובר כאן בנוגע לחסרון ברוחניות!... – מכל אלו שניגשו לדבר, לא שאל אף אחד אודות
מחשבה זרה בתפלה!... זהו מג' הענינים שאין אדם ניצול מהם בכל יום (כדאיתא בגמרא³⁰²), כך, שקרה
לו הדבר הלילה בתפלת מעריב, ואעפ"כ לא עלה על דעתו לשאול על זה; זה לא מפריע לו!...
אף אחד לא שאל אודות ענין רוחני; אף אחד לא שאל על המאמר – אף שיש כמה קושיות בזה;
אף אחד לא שאל על הענינים שדובר אודותם בהתוועדות דשבת; לכאורה: לאחר שדובר בשבת ענין
שאינו מובן³⁰³ – איך הי' יכול לישון בלילה?! בהזדמנות הראשונה הי' צריך לגשת ולשאול! – אף
אחד לא חשב על זה!...
ובכן: בשלמא מי שמתנהג כן בגלל שאינו בקי בנגלה וחסידות – עליו אין קושיא; אבל מדובר
אודות חסיד זקן, שגדל בין חסידים, ובידעו איך התנהגו בעבר, יודע שלא היתה הנהגה וסדר כזה; גם
הוא צריך להתנהג כן?... אלא מאי, יש ענין שמעיק וכואב לו (ככל הענינים וההצדקות שבזה) – אזי
תבוא עליו ברכה, ויוושע בכל המצטרך לו, אבל צריך להתחשב גם מה הי' מנהג חסידים במשך כל
הדורות, כפי שזוכרים כולם!
אלא שכל אחד חושב שזהו ענין השייך למישהו אחר, ומה שנוגע בעיקר הוא – "מה יאמרו הבריות":
לאחרי שניגשו שנים-שלשה אנשים, הנה אם הוא לא יהי' הרביעי – אזי "שומו שמים"! אין ביכלתו
לסבול זאת, ולכן צריך הוא להיות הרביעי שניגש!
[וכן הוא בשאר הענינים, ולדוגמא³⁰⁴: כאשר אחד מעמיד "טייפ" – מיד עושים כן כל הבחורים;
כאשר אחד "גונב" מאמר – צריכים כולם "לגנוב" מאמרים!].
ועוד זאת, שבנוגע לכל ענינים אלו [ועד"ז כשמדובר אודות אמירת "אמן יהא שמ"י רבא", "ברוך
הוא וברוך שמו"³⁰⁵, סדר בנגלה או בחסידות וכיו"ב] – הנה אע"פ שיש וועדים ומסדרים, "ועד
המסדר"³⁰⁶ וכו' – אין איש שם על לב; יש רק אחד ויחיד שצריך לדאוג לכך!... ובכן: אינני יכול להיות
"ממלא מקומו" של "ועד המסדר"! אין לי לא כח ולא זמן בשביל זה, ואין זה תפקידי! – בחמש דקות
אלו הייתי יכול לדבר אודות ענין שיש בו איזה תוכן!... ומה גם שסוכ"ס הרי זה י"ג תמוז, ומדוע גם
ביום כזה צריך אני לדבר אודות ענינים שגורמים כאב-לב ("הארץ-ווייטאָג")?...
וכיון שאין לדבר סוף, וכבר אינני יודע מה לעשות – חשבתי אולי להפסיק לערוך התוועדויות... וכך
יעסוק כל אחד בלימוד התורה וקיום המצוות בכרם שלו, וידעו, שהסדר ד"אל תקרי יְיָ" אלא יְיָ"³⁰⁷,
הרי זה ענין של פולין, ולא הענין של חב"ד!
[ואח"כ אמר:]
סד. כרגיל בכל התוועדות, ובפרט בהתוועדות הקשורה עם בעל השמחה והגאולה בקשר למאסר
והגאולה שהיו במדינה ההיא – הנה כאן המקום להזכיר³⁰⁸ שבמדינה ההיא יש עדיין כמה שנשארו
במיצר ובשב"י, ורק "הנצנים נראו בארץ"³⁰⁹, שיצאו לחירות באופן יחסי עכ"פ בערך מעמדם ומצבם עד
עתה.

(308) אע"פ שיש כאלו שכבר מפקים מרוב עייפות – כיון
שלא ניגשו, ובמילא אין להם בכלל מה לעשות בהתוועדות!...
אם לכל-הפחות הי' ניגש – לא הי' מפקה, כיון שהצליח
במשימתו ("ער האָט אויסגעפירט ענינו"), אבל כיון שלא ניגש,
והוא יושב בצפיפות ודוחק, וחם לו... ואילו הענינים שמדברים
אודותם – או שכבר כתובים ובמילא יודע אותם, או שמלכתחילה
לא שמע אותם... לא פלא שהוא מפקה! והוא גם צודק, שכן, מה
ענינו לכל ההתייגעות הלזו במשך ריבוי שעות, כאשר אין לו מזה
תועלת?....

(309) שה"ש ב, יב.

(302) ב"ב קסד, סע"ב. הובא בתניא פ"ב.
(303) ברשימת א' המזכירים, שביום א' בבוקר, התעניין כ"ק
אדמו"ר שליט"א אם יש שאלות על המדובר בפירוש רש"י,
בהביעו מורת-רוח על העדר ההתעניינות כו'.
(304) ראה גם שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז סי"א (תורת מנחם
חנו" ע' 31 ואילך). וש"נ.
(305) ראה גם תורת מנחם חנו" ע' 466. וש"נ.
(306) ראה גם תורת מנחם חמ"א ע' 19. ריש ע' 300.
(307) ראה לקו"ד ח"א קלא, א. קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133.
ועוד.

- 1 ויעזור השי"ת שיהי' הענין המדובר לעיל (במאמר³¹⁰ ולאחרי המאמר³¹¹) – "ויקחו אליך פרה וגו'
2 אשר לא עלה עלי' עול"²⁷⁷, דקאי על הגלות דמלכות אדום²⁷⁸, שהיא בבחי' "חוצפא בלי תגא"³¹² –
3 שיהי' ענין שריפת הפרה, ובאופן ד"נתן עליו מים חיים"³¹³ – תוספת חיים בלימוד התורה וקיום המצוות
4 במשך הרגעים שנשארו עדיין להיות בגלות,
5 ואז תהי' היציאה מהגלות ביתר עריכות ("געשמאקער"), מתוך שמחה וטוב לבב, ו"כספם וזהבם
6 אתם"³¹⁴, שכולל את כל הענינים הגשמיים, ועאכו"כ "בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו ובכנותינו"³¹⁵ – כל
7 הנפשות, הקרובים והרחוקים גם יחד, מתוך בריאות הנכונה, ובטוב הנראה והנגלה.
8 וכל זה – בעגלא דידן, ובקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו, בגאולה האמיתית
9 והשלימה.
10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי גו' כן בקודש גו' וכבודך". ואח"כ צוה
11 לגנן ניגון ה"בינוני", ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (כבא הרביעית – פעם אחת), והניגון "ניע זשוריצי
12 כלפאצי"].

(313) חוקת יט, יז.

(314) ישעי' ס, ט.

(315) בא יר"ד, ט.

(310) תורת מנחם חנ"ז ע' 4 ואילך.

(311) לעיל סג"ו.

(312) ראה סנהדרין צט, ב. וש"נ.

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 הישראל הקדים ונתן מעשר ללוי קודם הפרשת תרומה גדולה,
2 וְנִטְּלָה הַיָּמִינוּ – מהמעשר ראשון תְּרוּמַת מַעֲשֶׂה, וְלֹא נִטְּלָה הַיָּמִינוּ
3 תְּרוּמַת גְּדוּלָּה, כלומר, הלוי שקיבל את המעשר ראשון, לא נתן
4 ממנו לכהן תרומה גדולה, על אף שמעולם לא ניתנה מתבואה זו
5 תרומה גדולה. והיה מקום לומר, שהמעשר ראשון אסור באכילה
6 כדין טבל עד שתופרש ממנו תרומה גדולה לפי החשבון, ומוקצה
7 הוא, ומשמיענו התנא שאין צריך להפריש ממעשר זה תרומה
8 גדולה, ומותר באכילה, וְכִי הָאֵל דְּאִמְרֵי רַבִּי אֶבְרָהָם רִישׁ לְקִישׁ,
9 מַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן שֶׁהַקְדִּימוֹ לַתְּרוּמָה בְּעוֹד הַתְּבוּאָה בְּשִׁבּוּלִין, פְּטוּר
10 הַמַּעֲשֶׂה מִתְּרוּמַת גְּדוּלָּה, ואין חייב הלוי ליתן לכהן תרומה גדולה
11 כלל, שְׁנֵאֲמַר לגבי חיוב הלויים להפריש תרומות מעשר (במדבר יח
12 כו), 'וְתִרְמֹזֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה', מַעֲשֶׂה מִן הַמַּעֲשֶׂה, ודורשים מכאן,
13 רק מַעֲשֶׂה (תרומת מעשר) מִן הַמַּעֲשֶׂה (מעשר ראשון) אֲמַרְתִּי לָךְ
14 להפריש, וְלֹא תְּרוּמַת גְּדוּלָּה וְתִרְמֹזֹת מַעֲשֶׂה, מִן הַמַּעֲשֶׂה.
15 רב פפא מקשה על דרשה זו: אֲמַר לִיה רַב פָּפָא לְאַבְי, אִי הָכִי,
16 שִׁפְטֵרָה הַתּוֹרָה מִלְּהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה מִן הַמַּעֲשֶׂה, אִזִּי אֲפִילוּ
17 באופן שֶׁהַקְדִּימוֹ לאחר שכבר נתמרחח התבואה בְּכָרִי, נִמְי לִפְטֹר
18 – גם יפטר מלהפריש תרומה גדולה מן המעשר, ומדוע נקט ריש
19 לקיש דין זה דווקא בהקדימו בשיבולים.
20 מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה אַבְי לרב פפא, עֲלֶיךָ – כדי שלא תאמר
21 כן אֲמַר קָרָא עוד לגבי ציווי הלויים בתרומת מעשר (במדבר יח כט),
22 מִכָּל מִתְּנוּתֵיכֶם תְּרִימוּ וְגו' אֵת כָּל תְּרוּמַת ה', וְתִבֵּית כָּל בָּאָה
23 לרבות, שכל צד של תרומה הנמצא במעשר חייב הלוי להרים
24 לכהן, וכיון שלא הפריש הישראל תרומה גדולה, הרי שיש
25 במעשר שביד הלוי חלק מן התרומה שהיה צריך לקבל הכהן,
26 וחייב הלוי להפרישו קודם שיפריש תרומת מעשר.
27 נמצא אם כן, שהפסוק הראשון פוטר את הלוי מלהפריש תרומה
- גדולה מהמעשר ראשון, והפסוק השני מחייבו בכך. שואלת
הגמרא: וְכָה רִאִיתָ להעמיד הפסוק הפוטר, כשהקדים מעשר
לתרומה בעוד התבואה בשיבולים, ואת הפסוק המחייב,
כשהקדים מעשר לתרומה לאחר מירוח בכרי, הלא אפשר לומר
להיפך. משיבה הגמרא: הָאֵי – תבואה זו שהתמרחח בכרי, אִידֶּנּוּ –
נעשית דגן, וכיון שקרויה דגן, כבר חלה עליה חובת תרומה
שנאמר בה (דברים יח ד) 'רִאשִׁית דִּגְנְךָ', ולכן מסתבר שהפסוק
המחייב נאמר עליה, שכשנטל הלוי את המעשר קודם שהופרש
ממנה תרומה, עליו להשיב תחילה לכהן אחד מחמישים שהיה
צריך הכהן לקבל מיד הישראל, ואחר כך אחד מעשרה לתרומת
מעשר. וְהָאֵי – ותבואה זו שהיא עדיין שיבולים, קודם שנתמרחח,
לֹא אִידֶּנּוּ – לא נעשית עדיין דגן, ולא התחייבה בתרומה קודם
שקיבלה הלוי, ולכן מסתבר שעליה אמרה תורה שאם הקדים
המעשר לתרומה, שוב אינו חייב בהפרשת תרומה גדולה
המעשר.
עוד שנינו במשנה: וּמַעֲשֶׂה שְׁנֵי יוֹבֵי' והקדש שנפדו, שמותר לפנותם
לפי שאינם מוקצה. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: לֹא
צָרִיכָא, אלא באופן שֶׁפִּדְאוּ בעליו, וְנָתַן אֵת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֵת
הַחֹמֶשׁ, שהפודה מעשר שני שלו, וכן הפודה הקדש שהקדיש,
צריך להוסיף על דמיו חומש, וְהָאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן התנא, דְּאִין חֹמֶשׁ
מְעַבֵּב את הפדיון, והמעשר שני מותר באכילה מחוץ לירושלים,
וההקדש מותר בהנאה ובאכילה, וממילא אינם מוקצה.
עוד שנינו במשנה: וְהַתּוֹרָמָס הִיבֵשׁ כּו' מפני שהוא מאכל לעיזים.
מבארת הגמרא: דְּוִוְקָא תורמוס יִבֵּשׁ מותר לפנותו, אֲכָל לָהּ, לֹא.
מֵאֵי מְעַמָּא אסור לפנותו כשהוא לח, בִּין דְּמָרִיר – שהוא מר, לֹא
אֲכָלָה אותו העז, ואינו עומד לבהמה והוא מוקצה.

לקוטי שיחות פרשת פינחס כרך יג*

לא ידעה משה – וא"כ מה⁶ מכריחו כאן לפרש
 שידע ההלכה ונתעלמה ממנו?⁷
 (ב) בפי' הב' ג"כ קשה ע"ד הנ"ל: לכאורה
 כוונת רש"י⁸ במ"ש "ראוי" היתה פרשה זו להכתב
 וכו' שלא נאמרה לו עדיין פרשה זו, ומפרש
 הטעם למה לא נאמרה לו: "שזכו בנות צלפחד
 וכו'". וקשה למה דוקא כאן מפרש רש"י הטעם
 שלא נאמרה לו עדיין ולא בפ' הקודמות הנ"ל.
 (ג) אם כוונת רש"י ליישב איך יתכן שמה לא ידע
 הלכה זו, הו"ל להעתיק מהכתוב רק "ויקרב משה
 וגו'", ומזה הי' מובן שכוונתו לכללות הענין, ולמה
 הוצרך להעתיק גם "ויקרב משה" את משפטן?⁹
 (ד) בפירושו לפ' בהעלותך (בדיני פסח שני) –
 (פירוש שלכאורה דומה הוא לפירושו השני כאן),
 כתב רש"י "וראוי" היתה פרשה זו להאמר וכו' שזכו
 אלו שתאמר על ידיהן – וצלה"ב למה שינה כאן
 וכתב "ראוי" היתה פרשה זו להכתב וכו' ונכתבה על
 ידן¹⁰.

א. על הפסוק¹ "ויקרב משה את משפטן (של
 בנות צלפחד) לפני ה'", מעתיק רש"י התיבות
 "ויקרב משה את משפטן" ומפרש: "נתעלמה
 הלכה ממנו. וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר
 והדבר אשר יקשה מכן תקריבון אלי². ד"א ראוי'
 היתה פרשה זו להכתב על ידי משה אלא שזכו
 בנות צלפחד ונכתבה על ידן".
 לכאורה כוונתו להסביר התמי' – איך יתכן
 שבסוף הארבעים שנה משה לא ידע דין עיקרי
 כסדר נחלות, "משפטן" של בנות צלפחד? –
 ומיישב זה בב' אופנים: (א) דודאי הי' ידוע לו
 משפטן מתחילה, אלא שנענש ו"נתעלמה הלכה
 ממנו". (ב) ש"ראוי" היתה פרשה זו להכתב וכו'".
 וצריך להבין:

(א) הלא מצינו כמה פעמים בתורה, גם לפני פרשה
 זו, שנסתפק משה בהנוגע להלכה מסויימת³ ורש"י
 לא פירש בהן שנתעלמה הלכה ממנו⁴ – הרי
 שתופס רש"י כי אמנם יתכן לומר שהלכה זו לא
 שמעה משה עדיין מהקב"ה⁵, ולכן אין לתמוה איך

(6) בגו"א כאן כתב: דאל"כ לקמן בפ' מסעי לא כתיב רק ויצו
 משה ע"פ ה' וכו' וכאן הוצרך להביא משפטן לפני ה' אלא מפני
 שנתעלמה ממנו הלכה.
 ועדיין צ"ע:

(א) בפ' פסח שני נאמר "עמדו ואשמעה וגו'" (ולא ככפ'
 מסעי) ומ"מ לא פרש"י שנתעלמה הלכה כו'.

(ב) אם הוכחתו של רש"י היא ממש"נ בפ' מסעי (שעוד לא
 למדה התלמיד) הו"ל לרש"י להביא הוכחה בפירוש.

(7) ומ"ש רש"י שנתעלמה ממנו הלכה במעשה זמרי (בלק כה,
 ו) היינו לפי שנא' שם "והמה בוכים" והיינו על שנתעלמה הלכה.
 וראה גם פרש"י שם, ז: ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו למשה
 מקובלני ממך כו'. אבל זה (שפנחס ידעה) בפני עצמו אינו הוכחה
 שנתעלמה הלכה כי לולא חידוש פרש"י – פשוטי דקראי משמע
 שמעשה פנחס הי' קנאה דחלוז השם. כן – אפ"ל שלמד זה (או
 דקס"ד שיש ללמוד זה) – במדות שהתורה נדרשת בהן באותן
 שאדם לומדן עצמו.

אלא שבהמשך למה שכתב פרש"י שנתעלמה הלכה (ממ"ש
 "והמה בוכים") מפ' ראה מעשה וכו'.

(8) וכן הבין במשכיל לדוד כאן. ראה לעיל הערה 3.

(9) ואין לומר שכוונת רש"י שמה ידע ההלכה ועשה עצמו
 כלא יודע (עיני הדין!) ושאל מהקב"ה בכדי שתכתב הפרשה ע"י
 בנות צלפחד!

(10) בספרי אי' בב' מקומות ל' אמירה ובש"ס (סנהדרין ח, א.
 ב"ב קיט, א) אי' ל' כתיבה, בנוגע לכאן ובמקושש (ובנוגע לפסח
 שני לא נזכר בש"ס), ורש"י בוחר בלשונו של הספרי בפסח שני
 ובלשונו של הש"ס כאן!

(*) מלא יו"ד כי במסורת כולם מלאים חוץ א' (בית שמואל
 שמות גטין). וראה מנחת שי ר"פ פינחס ושי"ל לזוהר (רכ, א?)
 וכו'.

(1) פרשתנו כו, ה.

(2) דברים א, יז.

(3) בתיב"ע כאן (ובהנ"ל) שבארבעה דינים: כאן. פ' מגדף:
 אמור כד, י ואילך (ובפרש"י). פ' פסח שני: בהעלתך ט, ו ואילך.
 פ' מקושש: שלח טו, לב ואילך (ובפרש"י). וראה גם מסעי לו,
 א ואילך. וראה לקמן הערה 7, 24. ועוד.

(4) וראה במושב זקנים עה"ת כאן: פר"ש נתעלמה ממנו וכו'
 וקשה אמאי לא פ"י כך במקושש או במגדף, כי גם לשם נסתפק
 במיתתן.

(5) ואף שכתב רש"י ב"ר בהר"א כולן נאמרו כללותיהן
 ודקדוקיהן מסיני" וא"כ איך יתכן לומר שלא נאמרה הלכה זו
 למשה עדיין – ראה לקו"ש ח"ח ע' 39 הערה 45 שרש"י מדייק
 "אף כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (ולא כללותיהן ופרטיהן
 ודקדוקיהן) כמ"ש לפנינו בנוגע לשמויטה) כי הפרטים (של כולן)
 לא נאמרו בסיני. ושרש"י ס"ל בפשט"מ כר"י* דכללים נאמרו
 בסיני ופרטים באהל מועד**.*. ופ' מקושש עצים ומגדף וכו'
 יוכיחו. וראה פרש"י שמיני י, כ. ובשיחת ש"פ שמיני תשכ"ט
 בארוכה. וראה גם אוה"ח כאן.

* ראה גם לקו"ש פ' בהר תשל"ו ט"ה ואילך.

** להעיר מפרש"י משפטים (כד, יב) שכל תרי"ג מצות בכלל עשה"ד
 תן. ותלויות בהם.

מתאים לומר שמשה "הקריב" לפני הקב"ה "את" 24
משפטן" – הפס"ד וההלכה. 25

ולכן מפרש רש"י שאכן ידע כבר משה את 26
ההלכה, ושפיר נקט הכתוב ל' "משפט" להדגיש 27
שהמדובר הוא בפס"ד ברור וידוע לו, ובכל זה הי' 28
זקוק "להקריב" את המשפט לפני הקב"ה לפי 29
שבשעה זו "נתעלמה הלכה ממנו" (וכאילו אמר 30
הכתוב ש"משפט" זה הי' בידו ונתעלם ממנו 31
בשעה זו¹⁵ וע"כ הקריבו לפני ה'). וזהו גם טעמו 32
של רש"י שמעתיק (לא רק תיבת "משפטן" לחודא, 33
אלא) גם "וויקרב) משה", כי לשון "משפט" שייך 34
כאן רק לגבי משה מכיון שהוא ידע ההלכה מכבר 35
(משא"כ אם היתה השאלה ע"י אחר לא הי' מתאים 36
תואר זה). 37

ועדיין יש לתמוה, איך שייך לומר שנתעלם 38
הלכה ממשה¹⁶ רבן של כל ישראל שקבל תורה 39
מסיני וכו', ולכן ממשיך רש"י "וכאן נפרע וכו'", 40
להסביר שהלכה זו נתעלמה ממנו בתור עונש: לפי 41
"שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם 42
תקריבון אלי", לכן נפרע במדה כנגד מדה¹⁷ 43
שנתעלמה ממנו ההלכה. 44

ג. אלא שלפי' זה קשה: והלא אמירתו של 45
משה "והדבר אשר יקשה וגו'" היתה בשנה 46
הראשונה לאחר יצי' מ¹⁸, וטענת בנות צלפחד 47
היתה בשנת הארבעים, כמו שפרש"י לפנ"ז¹⁹, ואיך 48
יתכן שהקב"ה המתין ל"ט שנה ולא סיבב סיבה 49
שיתתקן הדבר (הדורש תיקון) מיד²⁰; ובפרט שע"י 50
העיכוב עלולים ישראל לטעות ולחשוב שנכון 51
הדבר שנטל עטרה כו', מאחר ששמעו כזאת מפי 52
משה רבינו²¹? 53

(15) וזהו גם מה שרש"י מדייק עה"פ והדבר אשר יקשה מכם וגו' (דברים א, יז): נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד.

(16) להעיר מפרש"י פקודי לח, כב. שמיני י, כ.

(17) ראה בפרש"י נז ח, יא. יתרו יח, יא. נשא ה, כד. ועוד.

(18) ראה פרש"י יתרו שם, יג.

(19) פרשתנו כז, ב.

(20) במשכיל לדוד כאן כתב (וראה גם ברא"ם דברים א, יז) שנפרע דוקא בהלכה זו לתוספות פרעון כשראתה עין נשים מה שלא ראתה עינו (עדמ"ש בתנחומא כאן) אבל לפרש"י (בפסוק ז) הרי ראו פ' זו כתובה במרום, וא"כ הרי לא היו סתם נשים וכו'. וגם מ"ש שהי' לטובתו בזה שהי' סמוך למיתתו שלא יוכל איזה רשע לביישו בזה קודם לכן בחייו, הרי מובן שיותר הי' נחשב לטובתו להעמידו על טעותו מיד, וגם שלא יטעו בזה ישראל, ככפנים.

(21) ראה פרש"י תשא לד, ו. אבל כאן שעלולים כל ישראל לטעות שעשה כהוגן הי' צ"ל נפרע מיד. אלא שלהיות שמ"מ יש

ה) ידוע, שכאשר רש"י מפרש ב' פירושים בענין 1
א', ה"ז מפני שכל אחד מהם לבדו אין בו כדי 2
ליישב הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים, ומה שיש 3
להקשות לפי' האחד, אין להקשות לפי' השני – 4
והפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשוטו של מקרא; 5
וצריך להבין: מה הן הקשיים בכ"א מפירושים אלו 6
שבשבילם הוזקק רש"י להביא שניהם¹¹? 7

ב. והביאור בכל זה:

עצם הענין, שמשה נסתפק בנוגע להלכה 9
מסויימת, אין בזה משום תמי', כי כנ"ל, י"ל 10
שהלכה זו עדיין לא שמעה מהקב"ה; ואפילו בסוף 11
שנת הארבעים, כמו בנדוד"ד – וכו"כ דינים ועיקרים 12
נאמרו בפרשיות שלאחרי פרשתנו. אלא שכאן 13
הוקשה לרש"י בלישנא דקרא "וויקרב משה את) 14
משפטן" – מדוע תיאר הכתוב הענין בל' "משפט" 15
ולא בל' "דבר", שהוא לשון הרגיל בכגון דא, וכמו 16
שמצינו כ"פ בפרשיות הקודמות¹² (וכמובא גם 17
ברש"י כאן: "והדבר אשר יקשה מכם גו'")? 18

ההפרש בין "דבר" (בנדוד"ד) ל"משפט": "דבר" 19
כולל כל הענין המדובר, הטענות והשקו"ט וכו'; 20
"משפט" פירושו¹³ – הפס"ד והבירור (דההלכה) 21
שבהענין¹⁴. ומכיון ששאלת משה מהקב"ה היא 22
לכאורה מצד אי ידיעתו ההלכה והפס"ד, א"כ איך 23

(11) במשכיל לדוד כתב דלפי' הראשון קשה דסנהדרין (ח, א): מי כתיב והשמיעכם ושמעתי כתיב אי גמירנא גמירנא ואי לא אזלינא וגמירנא.

אבל בפרש"י אינו מעתיק תיבת "ושמעתי" דמזה מוכח דעל ל' "תקריבון אלי" נפרע. וכן מוכח מזה שלא העתיק רש"י בפירושו לפסוק זה (דברים א, יז – שגם שם פ' שנסתלק ממנו משפט בנות צלפחד) אלא התיבות "תקריבון אלי".

וגם מ"ש דלפי' ב' ק"ק שלא נאמרה לו פ' נחלות עד האידנא – ראה לקמן בפנים שקשה לפ' כן בכונת רש"י. ולקמן ס"ג שכונת רש"י גם לפי' זה שנאמרה הלכה לפנ"ז.

בש"ח כתב: דלטעם הראשון קשה מנ"ל דנתעלמה ממנו הלכה דלמא משה לא רצה לפסוק הלכה בלי ידיעת הקב"ה כמו דכתיב לעיל גבי ויהי אנשים גו' בפ' בהעלותך דלא פ' שם שכאן נפרע ממנו ה"ה ה"כ, לכך פ' ד"א. ולפי' ד"א קשה למה לא כתיב הכא כמו התם עמדו ואשמעה וגו' לכן פ' גם טעם הראשון. ואינו מובן:

א) מה נשתנה הלכה זו שלא רצה לפסוק בלי ידיעת הקב"ה מכל שאר ההלכות שפסק?

ומה שמביא ראי' מפ' בפסח שני הרי שם י"ל שלא ידע משה ההלכה כדלקמן בפנים.

ב) איך משמע במ"ש "ויקרב משה את משפטן" (ולא "עמדו ואשמעה") שנתעלמה ממנו הלכה? וראה לקמן בפנים ס"ב.

(12) ראה יתרו יח, טז. כב. כו. משפטים כב, ח. ועוד.

(13) ראה במלבי"ם ותורה תמימה כאן.

(14) ראה פרש"י תצוה (כח, טו): טענות הבע"ד כו' שמברר כו'.

ומכיון שכן, מובן שהתעלמות ההלכה ה"ז
חסרון במעלת מסירת ההלכה ממשה רבינו לבנ"י;
אולם יוצאות מן הכלל הן שתי ההלכות הנ"ל
(במעשה זמרי ובטענת בנות צלפחד): ע"י
ש"נתעלמה ההלכה" ממשה אז לא הפסידו בנ"י
בקבלתן, כי גם לולא התעלמות ההלכות לא היו
יכולים לקבלן ממשה עצמו בשעה ההיא –
וכדלהלן.

דהנה אי' בגמרא²⁷: "כל ת"ח שמורה הלכה
ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו, ואם לאו
אין שומעין לו". ופי' בתוס'²⁸ "דהיינו דוקא היכא
דהוא עצמו נוגע בדבר", דאז אין שומעים לו אם
לא אמרה קודם המעשה.

והנה בנדר"ד הי' זה בשעת מעשה ומשה הי'
"נוגע בדבר" – בשתי ההלכות (דמעשה זמרי
וטענת בנות צלפחד)²⁹:

במעשה זמרי פרש"י³⁰: "אמרו לו, משה, זו
אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי
התירה לך", בדבריהם אלו עשאוהו "נוגע בדבר"
בהנידון, ולכן יש מקום לומר שבנדר"ז אינו נאמן
לומר שההלכה היא ד"קנאין פוגעין בו"³¹.

וכן בטענת בנות צלפחד הרי אמרו "והוא לא
הי' גוי' בעדת קרח"³² – וכיון ש"נזקקו לומר"³³
שלא הי' בעדת קרח שחלקו על משה הרי נעשה
משה "נוגע בדבר" בנידון זה³⁴, ולכן י"ל ש"אין
שומעין לו" בפסק הלכה זו³⁵.

(27) יבמות עז, א.

(28) שם ד"ה א.

(29) ראה השק"ט בשו"ת צ"צ חאהע"ז סי' סו (ס' גיד) אם
נקרא נוגע בדבר (בנדר"ז דת"ח שמורה הלכה כו') גם כשאין בזה
הנאת ממון, שנחלקו בזה מהרי"ט (שו"ת חת"מ סי' פ) ומהריב"ל
(הובא בשו"ת מהרי"ט שם) וש"ך (חו"מ סי' מו סקס"ו).

(30) בלק כה, ו.

(31) ואף שאמרה גם קודם מעשה כמבואר בפרש"י בלק (כה),
ז) – הרי כל ששמעו ההלכה או נתעלמה מהם וכמש"נ כל עת
ב"י והמה בוכים ואפילו פנחס נזכר רק כשראה מעשה.

(32) פרשתנו כז, ג.

(33) ל' פרש"י פרשתנו שם.

(34) ראה ברבינו בחי' . וראה גם ברמב"ן פרשתנו שם.

(35) ומ"מ לאחרי ששמעה מהקב"ה הי' נאמן מפני כמה
טעמים:

(א) להסוברים דבת"ח שמורה הלכה ובא וכו' לא חיישינן
דמשקר אלא שאומר בדדמי (ראה דעות בזה בשו"ת הצ"צ שם)
הרי מכיון שאמר לו הקב"ה ההלכה בפי' בנוגע לבנות צלפחד
נסתלק החשש שאומר בדדמי.

1 ולכן מפרש רש"י: "ד"א ראוי' היתה וכו'",
2 היינו: ד"א למה נתעלמה ממנו הלכה
3 (ולא שחזור (בפירושו זה) ממ"ש בתחלה
4 שנתעלמה הלכה ממנו (כי אין בזה קושי, וגם מל'
5 "משפטן" מוכח שצ"ל כן כנ"ל)) –

6 לא משום ש"כאן נפרע וכו'", אלא שאדרבא
7 "ראוי' היתה פרשה זו להכתב ע"י משה, אלא שזכו
8 בנות צלפחד ונכתבה על ידן". ולב' הפי' – מדייק
9 ואומר "להכתב", ו"נכתבה", דוקא, שרק כתיבתה
10 של הפרשה והלכה זו בתורה באה בזכותן של בנות
11 צלפחד, אבל אמירתה של הלכה זו מהקב"ה לא
12 באה על ידן, כי כבר אמרה למשה (אלא שנתעלמה
13 ממנו בתור עונש או בכדי שתכתב על ידי בנות
14 צלפחד).

15 אמנם לפי' זה קשה: האם בשביל זכותן של
16 בנות צלפחד יפסיד משה רבינו – שתתעלם הלכה
17 ממנו²²? ולכן מביא רש"י פירושו הראשון (ויתרה
18 מזו – תופסו כעיקר) שנתעלמה ממנו הלכה מפני
19 ש"נפרע על שנטל עטרה וכו".²³

20 ד. מהענינים המופלאים הרמוזים בפרש"י זה:
21 לשון זו ש"נתעלמה הלכה" ממשה נאמרה גם
22 בס"פ בלק במעשה זמרי, ולכאורה דורש ביאור:
23 למה דוקא בשנים אלו נתעלמה הלכה ממנו²⁴?

24 והביאור בזה ע"ד ההלכה (ויומתק יותר הפי'
25 שע"ד הפשט): התעלמות ההלכה ממשה הו"ע
26 הנוגע לא רק למשה, אלא גם לכל ישראל שהם
27 מקבלי ההלכה ממשה. שהרי אינם יודעים כלל ע"ד
28 מציאות פס"ד זה עד שתיאמר פעם שני' וילמדה
29 משה לישראל. ועוד: גם לאחר זה, הרי זו הלכה
30 שהיתה בה שכחה ואינה דומה להלכה שלא חלה
31 עלי' שכחה לעולם²⁵. ואמחז"ל²⁶: מיגמר
32 בעתיקתא קשיא מחדתא. (בענינו – עכ"פ בנוגע
33 למשה).

לדחוק דלמה בשביל זה תושלל ממשה אפשריות גדולה יותר
לעשות תשובה, ולכן (גם מטעם זה, וראה לקמן סוס"ג) פי' זה
הוא הראשון והעיקרי.

(22) דוגמא ומעין – הדין דאין אומרים לאדם חטא בשביל
שיזכה חביבין. ראה אנצ"י תלמודית בערכו הריעות בזה.

(23) ראה לעיל הערה 21.

(24) ראה פרש"י מטות לא, כא. אבל שם מובן הטעם: לפי
שבא משה לכלל כעס וכו' משא"כ כאן.

(25) ראה נדרים לח, סע"א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סוף ה"י
ובמ"מ והערות שם.

(26) יומא כט, א.

אפשריות לקבלן ממשה מפני היותו "נוגע בדבר",
ולכן סבב הקב"ה שתתעלמנה ממנו דוקא הלכות
אלו שלא יגיע הפסד – מהתעלמות ההלכה – לבני.
(משיחת ש"פ פינחס תשכ"ו)

ומעתה, זה ש"נתעלמה ההלכה" במעשה זמרי
וטענת בנות צלפחד אינו ענין של הפסד דקבלת
הלכות אלו, כי גם לולא ההתעלמות לא היתה

ג) מכיון שבפ' זו נאמר גם "ואם אין לו בת וגו'" ה"ז "מעשה
אחרינא בהדה" שאז נאמן (יבמות צח, א).

דפשוט דאין החשוד להטות משפט נחלת בנות צלפחד, חשוד שישול
(ע"י שיכחוב זה בתשב"כ) ולעולם המציאות דס"ת כשירה וכל הדינים
הקשורים בו.

ב) לכל הדעות נאמן במילתא דעבידא לגלויי (פרש"י יבמות
שם ד"ה דהא, ט"ז יו"ד סוס"י רמב. שו"ת צ"צ שם) והרי כאן
עבידא לגלויי כשתכתב ס"ת למטה*.

(*) ואין לומר דכיון שגם כתיבת ס"ת למטה הוא ע"י משה לא יהי'
נאמן גם בכתיבתו והוא נוגע בדבר.

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

שארפן זה שהשברים ראויים לאפיה כמלאכת התנור, נחשבים
כראויים לעשות מעין מלאכתם הראשונה. ורבי יהודה סבר, דלא
דמי – שמלאכת האפיה על גבי שברים אינה דומה למלאכת
האפיה בתנור, שכן ה"הם – שם בתנור ה"הפן דהיינו העצים והאש
הוא מ"פנים בתוך חללו, ואילו ה"הא – כאן בשברי התנור ה"הפן
הוא מ"פנים דהיינו מחוץ לשבר. וטעם נוסף שאין המלאכות
דומות, ה"הם – שם בתנור האפיה נעשית במעו"מ – שמדביקים את
הפת בדפנות התנור ועומדת שם, ואילו ה"הא – כאן בשברי התנור,
ל"א מעו"מ – הפת אינה עומדת אלא מוטלת בשכיבה על שולי
השבר, שהוא שוכב כרעפים השוכבים על רוחבם בעת שאופים
עליהם.
הגמרא דנה בהמשך הבריייתא של שברי תנור ישן. שנינו
בבריייתא: ה"היד רבי יוסי מ"שום רבי א"לעזר בן י"הקב, על ש"ברי תנור
י"שן ש"פנים בשבת, ועל כ"סיוו ש"אינו צ"ריך בית יד.
הגמרא מביאה את ההלכה למעשה בענין טלטול כיסוי תנור: א"מר
ר"בנא, כ"מאן מ"טלטלין ה"הידנא – כשיטת מי אנו נוהגים עתה,
שאנו מטלטלים כ"סיוו ד"תנור ד"מ"הא מ"הס"א – כיסוי התנורים של
העיר מחסיא, ד"אין ל"הם ב"ית א"חיה – בית יד לאחוז אותם בו, כ"מאן
– כשיטת מי, הלא כשיטת רבי א"לעזר בן י"הקב שסבר שאינו צריך
בית יד לאחוזו כדי שיהא מותר לטלטלו, אלא מותר גם בלא בית
יד.

משנה

המשנה עוסקת באופנים בהם אבן וחמורה מותרים בטלטול, ובדין
תוספת אהל ארעי: ה"אבן ש"הניחה מערב שבת כ"פיריה – דלעת
יבשה וחלולה ששואבים בה מים, א"ם האבן קשורה היטב אל פי
הדלעת, ו"מ"לאין כ"ה (בדלעת) מים ו"האבן א"ינה נ"פלת, מ"מלאין כ"ה
– מותר לשאוב בשבת בדלעת זו, ולאבן שבה אין דין 'מוקצה
מחמת גופו' כיון שהיא נחשבת כחלק מן הכלי. וא"ם לא – ואם אין
האבן קשורה היטב אל הדלעת, וכשממלאים מים היא נופלת, א"ן
מ"מלאין כ"ה, כיון שהאבן אינה נחשבת חלק מן הכלי אלא היא
כשאר אבנים האסורות בטלטול, ועל כן אף הדלעת אסורה שהרי
נעשתה מבעוד יום בסיס לדבר האסור בטלטול.

שברי תנור בשבת, שמדובר בתנור שאינו מחובר לקרקע, שלרבי
יהודה שאינו נחשב כלי המקבל טומאה, גם אינו נחשב לכלי
המותר בטלטול בשבת, ולכן גם שבריו אסורים בטלטול, ולחכמים
שגם תנור כזה נחשב כלי המקבל טומאה, גם נחשב לכלי המותר
בטלטול בשבת, ולכן גם שבריו מותרים בטלטול.
רב אשי מקשה על דברי רבא: מ"תק"ף ל"ה – (מקשה) ר"ב א"שי, א"י ה"בי
– אם כך שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בטלטול שברי תנור
ישן, היא בשברי תנור כזה שהוסק על פי הבור, שלרבי יהודה אף
הוא עצמו אינו נחשב כלי, א"דמ"פ"לני – עד שהם חולקים ב"ש"כרי
תנור זה, ל"פ"לני – עליהם לחלוק ב"תנור זה נ"פ"ה – (עצמו), וממילא
נדע את דין שבריו, שהרי ה"הש"הא – עתה ששמענו ד"תנור זה נ"פ"ה
– (עצמו) ל"רבי יהודה לא ה"י מ"נא – אינו נידון ככלי, וממילא עליו
להאסר בטלטול, ש"כרי מ"פ"הא – וכי צריך לומר ששבריו אסורים
בטלטול.
לכן חזר רב אשי לבאר את המחלוקת בשברי כלים כדברי אביי,
אך באופן מסוים: א"לא א"מר ר"ב א"שי, ל"ע"לם ביאור מחלוקתם הוא
ב"מ"ק"הא – כפי שאמרנו בתחילה, שנחלקו בשברי תנור
גמור (המחובר לקרקע) הראויים למלאכה כל שהיא ולא
למלאכתם הראשונה, האם מותרים בטלטול או לא, ומדובר
ב"ע"ש"ה מ"ש"הא – באופן שהשברים ראויים לאפות על גביהם
כעין שאופים על גבי רעפים, ולכן נחלקו דווקא בשברי תנור ולא
בשברי כלי, אף שדינים שוה, כיון שבאופן זה ראויים למלאכה
שהיא מעין מלאכתם הראשונה של אפיה, אך מלאכה זו אינה
ממש כמלאכתם הראשונה, שכן אפיה רגילה היא בתוך התנור,
ואפיה זו היא מבחוץ על גבי שבריו.
רב אשי מבאר את מחלוקתם בזה: ור"ב מ"איר אמר דבריו באופן זה
דווקא ולכן נקט תנור, אף שסבר שגם כשהשברים ראויים רק
למלאכה אחרת לגמרי מותרים בטלטול, שכן ל"רבי יהודה
שסבר שצריך שיעשו דווקא מעין מלאכתם הראשונה ק"מ"ר –
אמר רבי מאיר את דבריו אלו. ואמר לרבי יהודה כך, ל"דיי א"פילו
ב"ע"ש"ה מ"עין מ"לאכה – לדעתי אף כשהשברים ראויים למלאכה
אחרת מותר לטלטלם, ולא רק כשראויים לאפיה על גבם, א"לא
ל"דייך – אך גם לדעתך שצריך שיעשו מעין מלאכתם הראשונה,
א"דיי ל"י מ"הא ד"הא"י נ"ו"נא מ"לאכתו הוא – מכל מקום הודה לי

**בראשית מה, כד – וישלח את אחיו וילכו ויאמר
אלהם אל תרגזו בדרך**

קב

**ביאור, דמ"ש אל תרגזו בדרך ואמרו"ל (תענית י,
ב) "אל תתעסקו בדבר הלכה", זהו רק נגלה תורה,
משא"כ נסתר תורה הרי אדרבה מצינו בזהר הקדוש
כמה וכמה פעמים בתנאים ואמוראים, שבהיותם בדרך
התעסקו בה, ומבאר הגמ' שם**

אל תרגזו בדרך אמר רבי אליעזר אמר להם יוסף
לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגזו בדרך,
איני, והאמר ר' אלעאי בר ברכי' שני תלמידי חכמים
שמהלכים בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויין לישרף
שנא' (מלכים-ב, ב, יא) ויהי המה הלך ודבר והנה רכב
אש וסוסי אש ויפרדו בין שניהם, טעמא דאיכא דיבור,
הא ליכא דיבור ראויין לישרף, לא קשיא הא למיגרס הא
לעיונא.

תענית י, ב

**לישרף באש, דכתיב והנה סוסי אש וכתיב בההוא
עניינא הלך ודבר ואהכי כתבי' לאשמעינן דאי לאו
שהיו הולכין בדבר של הלכה לא היו ניצולין. הא
למיגרס, מבעי לי' באורחא אבל במלתא דמבעי לי'
לעיונא לא.**

פרש"י

**כתיב אל תרגזו בדרך ואמרו"ל אל תתעסקו בדבר
הלכה והובא בפרש"י בחומש על פסוק זה.
ואמר זה יוסף¹ – יסוד, לאחיו שהם בעלמא דנוקבא²**

(1) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר
לי' לבית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים
וביאורים בשי"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם
פוטיר, והנסיין הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על
ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספר ו' פעמים הוי' כי
הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדותי' ח"ש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד
15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא
להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי זהר
לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3).
אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".
(2) פירוש: מבואר בחסידות (ראה תורה אור כח, א ואילך. ביאור
זהר להצמח צדיק עמוד קסו ואילך. לקוטי שיחות חלק י' עמוד 119
ואילך), דהשבתים הי' עבודתם לבר הניצוצות דבי"ע, וזהו בחי'
מלכות דאין מלך בלא עם מלשון עוממות זהו שהעולם נראה כיש

– מלכות, ודבר הלכה הוא³ במלכות אותיות הכלה,
א"כ יתעסקו גם בדרך בדבר הלכה דמל' לתרגזו דוקא.
שורגז בגי' גבור"ה, היינו גבורתה של תורה שבעל פה
וכחה עז, שהוא העיון בתורה בדבר הלכה והוא בחי'
מלחמתה⁵ של תורה.
וטעמא דהא מילתא שבעיון בדבר הלכה, אל יתעסקו

ודבר נפרד, והכח לברר הבירורים בא מיוסף הצדיק שהי' בחי' יסוד
דאצילות.

ועי' יחיד דיוסף והשבתים, דיוסף בחי' "דכר" – המשפיע (יסוד),
והשבתים בחי' "נוקבא" – מקבלים (מלכות), שהו"ע "מאלמים
אלומים בתוך השדה" שמשותחים ליוסף, עי"ז מקבלים השבתים
הכח לברר בירור העולם שיוכלו הניצוצות באלקות, ע"ש. (ראה
גם לעיל סימן יז).

וז"ל התורה אור שם: ...והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך השדה,
שזה הי' עבודת השבתים ראובן שמעון כו' שהיו מבררים הניצוצין
שנפלו בבחי' פירוד בשבירת הכלים והיו מעלים אותם בבחי' מ"ן
להתכלל במלכות דאצילות וכו'. עד"מ כמו שקושרים העמרים
שמקבצין כמה שבולים רבים מאוד ומחברין אותן וקושרין אותן
באגודה אחת וזהו נקרא אלמה כידוע, והרי מתחלה היו השבולים
מפורדים זה מזה ועי' קשריה זו היו לאחדים, כמו"כ ממש הוא
ענין הבירורים והעלאת הניצוצות הנ"ל כשמעלין אותן מטורי
דפרודי להתכלל בבחי' מ"ן באחדות ה' שנמצא נעשו ונכללו
בבחי' אחד ממש מה שהיו בתחלה בבי' פירוד ורבויו וכו'. ע"ש
כל הביאור.

(3) "מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה" הקדמת תיקוני זהר
(פתח אליהו יז, ב). ראה אור התורה פרשת יתרו עמוד א' וז"ל:
והנה תורה שבכתב ותורה שבעל פה הם בחי' דכר ונוק' כי מלכות
פה תורה שבעל פה קרינן לה. והענין שכמו עד"מ שעיקר גידול
והיות הולד ברמ"ח אברים ושס"ה גידין הוא דוקא עי' עיבור
בבטן האם שהוא שרשו נמשך עי' טיפת דכר מ"מ בטפה
ההיא אין התחלקות העצמות והגידין כו' נגלים בפועל ממש כלל
רק שהם בהעלם ובכח אבל יציאתם מההעלם אל הגילוי הוא
עי' שהייה ט' חדשים בבטן הנקבה ששם מצטייר הולד ונעשה
בנין שלם, וכך עם היות שתורה שבכתב הוא שורש ומקור לכל
ההלכות שבתורה שבעל פה מ"מ כל עיקרי ההלכות מבוארות יפה
בתורה שבעל פה דוקא ובה הן מתגלות ונגדלות ממש, משא"כ
בתורה שבכתב הן נרמזות ברמז בעלמא ביתור אות או תיבה ומזה
נעשה מסכת שלימה בתורה שבעל פה בביאור כל פרטי הלכות
ודקדוקיהן כו'. והיינו עיקר התגלות רצון העליון הוא נשמת כל
אצי' וחיותם וכמ"ש בזהר ויחי דף רמ"ה הנה גילוי זה הוא דוקא
עי' תורה שבעל פה, ע"ש.

(4) הלכה אותיות הכלה, פרי עץ חיים (שערי הנהגת הלימוד) פרק
ז. עמק המלך שער עולם התהו ריש פרק מו. לקוטי תורה פרשת ראה
עמוד ל, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים וכתובים עמוד קלט,
ושי"י. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן יד.

(5) מבאר דיוסף לא רצה שיתעסקו השבתים "בדברי הלכה" שהוא
חלק ה"נגלה" דתורה, בגלל שהוא בחי' "מלחמתה של תורה" בחי'
גבורות וכו', אלא יתעסקו בנסתר – פנימיות – התורה כדלקמן. ראה
הערה 10.

זה מתחייב בנפשו, וכמה פעמים איתא בזהר הקדוש שבדרך צריך לעסוק בתורה. וכמ"ש בזהר חלק א' פרשת ויגש דף ר"ד ע"ב ר"ה ע"א ר' חייא ורב יוסף הוו אזלי באורחא ואשתדלי באורייתא.

אך יש לומר גם כן שזהו בנגלה בתורה, כי למיגרס צריך להיות בדרך וכמו שאמרו רז"ל בתענית דף י', אך בכמה מקומות בזהר הקדוש מה שעסקו בתורה בדרך הי' זה בנסתר בתורה.

ואולי יש לפרש מה שאמרו בתענית שם הא למיגרס והא לעיוני, למיגרס הוא בפשטן של דברים היינו בנגלה, זה אסור בדרך, ולעיוני היינו בנסתר בתורה שהוא גנוז בהנגלה וצריך לעיין ולמצוא אותו, זה צריך להיות¹² בדרך, וד"ל¹³.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קצ

בדרך, הוא כי דר"ך בגי' ס"ג קס"א בחי' בינה⁷ גבורה, ורוגז בדבר הלכה, רוגז בגי' גבורה הנה יתגברו הגבורות והדינים ביותר, וכשתצרף⁸ דר"ך לרוגז גי' מ"ת ח"ו.

והלכה הוא מלשון⁹ הליכה, דהיינו הליכה בדרך, הנה הנה אמינא, שאדרכה בדרך יתעסקו בדבר הלכה, לכן אמר יוסף לאחיו שאל יתעסקו בדבר הלכה בדרך. מה שאין כן¹⁰ בנסתר בתורה, הרי אדרכה מצינו בזהר הקדוש כמה וכמה פעמים שבהיותם בדרך התעסקו בה.

ואדרכה בדרך צריך לעסוק בתורה, ובאבות פרק ג' משנה ד' והמהלך בדרך¹¹ יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי

(6 פירוש: דר"ך בגי' 224, וכן שם ס"ג (63) + קס"א (161) = 224. וכידוע שם ס"ג הוא בבינה כזה: יו"ד (20) + ה"י (15) + ו"א (13) + ה"י (15) = 63. ושם "אהי" הוא בבינה, ושם אהי במילוי יודין בגי' קס"א, כזה: אל"ף (111) + ה"י (15) + יו"ד (20) + ה"י (15) = 161, קס"א. ונבמ"א מבואר, דהמילוי זהו כמו תולדה דבינה, וזהו ששם ס"ג הוא בינה, ו"קסא" שהוא המילוי דשם אהי דבינה הוא גבורה, דגבורה בא מבינה].

(* ראה לעיל סימן מד הערה 01, ביאור הטעם דשם אהי-ה הוא ב"בינה").

(7 ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רסז וז"ל: הליכה הוא בבחי' גבורות, כי הליכה הוא בדרך ודרכים הם בחי' גבורות כמ"ש במאורי אור מע' דרך ע"ש. והיינו מה שכתוב ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט, שהדרך צריך שמירה, כי מהגבורות יכול להיות יניקה ללעומת זה, והיינו מה שכל הדרכים הם בחזקת סכנה (ירושלמי ברכות ד, ד), והליכה בדרך הוא בחי' גבורות כמ"ש צדק לפניו יהלך, וצדק איהו דין.

ובלקוטי לוי יצחק, בהערות לזהר שמות-דברים עמוד תלט כתב וז"ל: דרך הוא גבורות כמ"ש (תהלים קב, כד) ענה בדרך כחי. ובתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קסז וז"ל: דרכים נקראים הגבורות כמ"ש במאורי אור מע' דרך ע"ש. וסימנך (משלי ל, יט) דרך גבר בעלמא, גבר דוקא בחי' גבורות, כמ"ש (תהלים יט, ו) ישיש כגבור לרוץ אורח, כגבור דוקא, בחי' גבורות, ע"ש.

(8 דרך (בגי' 224) + רוגז (216) = 440, מ"ת.

(9 פירוש: מבאר דמצד שני טעמים, השבטים היו מתעסקים "בדבר הלכה" דוקא, הן מצד השבטים (הגבורה), והן מצד ההליכה בדרך (החפצא), והוא:

א) שהשבטים עבודתם הוא במלכות - היינו בירורי הניצוצות דעולמות ביי"ע, דאין מלך בלא עם מלשון עוממות כנ"ל, ע"י הלכה למעשה.

ב) "הלכה" מלשון "הליכה", היינו בדרך הליכה בפרט צריכים ללמוד "הלכה".

וע"כ הדגיש וביקש יוסף מהם "אל תתעסקו בדבר הלכה".

(10 חז"ל קכד, ב (ברע"ח), הובא ונתבאר באגה"ק שם.

(11 ראה שיחות קודש ה'תשמ"א ואתחנן ביאור הפרקי אבות,

שמבאר דמ"ש "והמהלך בדרך יחידי" הפירוש הוא, אפילו יחידי וכ"ש רבים, ע"ש. וראה הערה 12.

(12 נמצא דהפירוש של הלקוטי לוי יצחק בתירוצי הגמרא "הא למיגרס הא לעיוני" הוא שונה ולהיפך מפרש"י, דלפרש"י "הא למיגרס" לימוד התורה לגירסא זה מותר וצ"ל בדרך, משא"כ לעיוני אסור, ולפי הלקוטי לוי יצחק, הוא להיפך, "הא למיגרס" - נגלה תורה אסור בדרך, "הא לעיוני" - פנימיות התורה מותר וצ"ל בדרך. וי"ל, דעפ"י פירוש הלקוטי לוי יצחק יומתק יותר א) הלשון של הגמרא, (ב) והסדר בהגמ', והיינו:

א) דיוק הלשון בהגמרא הוא, ד"הא למיגרס" דהוא נגלה תורה - הלשון הוא "אל תתעסקו בדבר הלכה" והלכה הוא חלק הנגלה, ו"הא לעיוני" דהיינו נסתר תורה הלשון בהגמרא הוא "ואין ביניהם דברי תורה" (אינו מדגיש דוקא "הלכה") דקאי על לעיוני - נסתר תורה (ראה גם הערה 13).

ב) ויומתק גם הסדר בהגמרא, דהגמ' מתחיל ממה שאסור, שאמר יוסף לאחיו "אל תתעסקו בדבר הלכה", ומקשה (ממה שמותר וצריך) ממאחז"ל "שני ת"ח שמהלכים בדרך" שצריכים לעסוק בתורה, וע"ז מתרץ הגמ', ומתחיל בראשונה לבאר מה שאסור "הא לגירסא" דקאי על יוסף ואחיו, ואח"כ מה שמותר "הא לעיוני" והוא קאי על המאחז"ל (הנזכר שנית) "שני ת"ח שמהלכים בדרך".

נמצא הסדר בהגמ' הוא בדיוק יותר וד"ל.

(13 להעיר, דלפי ביאור הלקוטי לוי יצחק, משמע דגם מ"ש במשנה אבות הנ"ל "המהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה וכו'", היינו ג"כ התעסקות בדבר בנסתר בתורה, ויומתק:

א) הוא משנה במסכת אבות ואמרו רז"ל (ב"ק ל, א) "האי מאן דבעי למיהו חסידא כו' לקיים... מילי דאבות", "חסידא" רמז לפנימיות התורה.

ב) והמאן דאמר הוא רבי חנינא בן חכניאי שהי' דורש (תגיגה יד,

ב) מעשה מרכבה - נסתר תורה, ובא בהמשך סיפור בגמ' בתנאים שהלכו בדרך ודרשו במעשה מרכבה. ראה שם שיחות קודש ה'תשמ"א, וד"ל.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פינחס

כה, יא – פינחס* בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי

א. בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

מצינו אצל פינחס – פינחס זה אליהו, מבשר הגאולה; פינחס שהרגו לזמרי – הניח עצמו הצדה, ומסר נפשו לקנא קנאת ה' ("בקנאו את קנאתי גוי"ס³), ולכן, גם בשעה שנתעלמה הלכה ממושה רבינו, זכה פינחס לכיון אל ההלכה לאמיתתה, שהרי אף ש"הבא לימלך אין מורין לו", הרי כן היא ה"הלכה"⁵.

והענין בזה – שמצד הנשמה רצונו של כל אחד ואחד מישראל לקיים את רצון הבורא, ומצד הנשמה אין מקום לענין של טעות כו', אלא שכאשר ישנן פניות אישיות, הרי זה מעלים על הנשמה. אבל כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שאינו חושב על עצמו כלל, ומתמסר לגמרי לקיים ולמלא רצון הבורא – כפי שצריך להיות מצד הנשמה – אזי בודאי יכין אל האמת⁷.

ומצד מסירת נפשו – "הנני נותן לו את בריתי שלום", ונעשה הענין ד"פינחס זה אליהו", שיבוא ויבשר לבני ישראל בשורת הגאולה על ידי משיח – כ, כאמור, בשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא.

ב. וכיון שבשביל גילוי המשיח יש צורך בענין של מסירת נפש דוקא, הרי מובן, שכללות ענין העבודה – שתכליתה הוא ביאת המשיח – צריכה להיות מתוך מסירת נפש. והענין בזה – שתכלית הכוונה בבריאת העולם הוא שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁸, והרי ענין זה יושלם בביאת המשיח.

וזוהו שאמרו רז"ל⁹ על הפסוק¹⁰ "ורוח אלקים מרחפת על פני המים", "זה רוחו של מלך המשיח" – שהענין דרוחו של משיח ישנו כבר **מתחילת הבריאה**, כיון שזוהי תכלית כוונת הבריאה.

(* **פסוק כה, יא פינחס...** – בענין "פינחס זה אליהו" עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פינחס סימן ח' ובהנסמן שם, ובילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת שמות סימן ריט. רלה. רלט הערה ו. רנ. פרשת וארא סימן קלד. צו. קלב. קלט. קמ. פרשת ויקרא סימן קטו. פרשת אחרי סימן ב. ו. ב. יד. מא. פרשת בחוקותי סימן לה בפירוש נור הקודש השלם. רכט. רמג. פרשת חוקותי סימן קלח. קכו. פרשת בלק סימן קב. תקח. תכח. תקלט. תקמ. תקמג. ועיין גם כן פרשת יגש סימן עב. פרשת וישב סימן מה. פרשת שלח סימן קנא.

(1) נסמן באגרות קידוש כ"ק אדמו"ר חלק א עמוד קס.

(2) פירוש רש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.

(3) פינחס כה, יא.

(4) סנהדרין פא, א. פירוש רש"י בלק כה, ו.

(5) סנהדרין שם.

(6) ראה רמב"ם הלכות גירושין סוף פרק ב.

(7) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חלק ט עמוד 63.

(8) פינחס כה, יב.

(9) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. בראשית רבה ספ"ג. במדבר רבה פ"ג, ו. תניא ריש פרק לו. ובכמה מקומות.

(10) בראשית רבה פ"ב, ד. רפ"ח.

(11) בראשית א, ב.

ולכן, כללות ענין העבודה, ובפרט בכל זמן משך הגלות, צריכה להיות מתוך מסירת נפש, היינו, להניח את עצמו הצדה, ולעבוד את ה' באופן של אתכפיא וקבלת עול – כי לגילוי המשיח באים על ידי מסירת נפש דוקא.

וזוהו גם הביאור בהמדובר ב"ט כסלו¹², שהאל"ף ב"ת של חסידות הוא ענין הנחת עצמותו, אתכפיא וקבלת עול. – דלכאורה, ה' צריך להיות סדר העבודה באופן שתחילה תהי' עבודתו על פי שכלו ורצונו, ליתן גם לו תפיסת מקום ("מ'אָל אים אויך געבן אַן אָרט"), ואחר כך ידרשו עבודה נעלית יותר, באופן של הנחת עצמותו, ואף על פי כן, מיד בתחלת העבודה תובעים לכל לראש ("נאָך איידער וואָס ווען") אתכפיא וקבלת עול, "ברעכן זיך און ניט טאָן וואָס עס ווילט זיך", ואדרבה "טאָן וואָס עס ווילט זיך ניט" –

כי המכוון בכל עניני העבודה הוא ענין המסירת נפש, שדוקא על ידי זה זוכים לגילוי אורו של משיח צדקנו, במהרה בימינו.

תורת מנחם התוועדיות ה'תשי"ד חלק א עמוד 280

ב. פינחס... [והשיב את חמתי]. אמר רבי שמעון בן לקיש פינחס הוא אליהו¹³, א"ל הקב"ה אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתיד ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ג, כג-כד) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

ילקוט שמעוני רמז תשנא

ג. פינחס בגימטריא נחמ"ו נחמ"ו¹⁴ לומר שיבא לנחם ולבשר לישראל כדכתיב (ישעי' נב, ז) מה נאוו על ההרים וגו' וכתיב (מלאכי ג, כג) הנה אנכי שולח וגו'.

פענח רזא (מבעלי התוספות)

ד. את בריתי שלום. ו' קטיעא (קידושין סו:) כי פינחס הוא אליהו¹⁵. וכן אליה כתיב חסר ו' ויעקוב מלא ו¹⁶, שנטל ו' מאליהו למשכון עד שיבא עם המשיח ויגאל את בניו¹⁷. וזהו יגל יעקב ישמח ישראל (תהלים יד, ז) **ישמח אותיות משיח**. שישמח לימות המשיח ויחזיר הו' ויהא אליהו שלם. **שלום בגימטריא זהו משיח**.

בעל הטורים

(12) סעיף מ (תורת מנחם התוועדיות ה'תשי"ד חלק א עמוד 254).

(13) מובא בערוך ערך ורוע, וילקוט שמעוני כאן, וראה לקוטים חלק ז עד, ומדרש אגדה ומדרש הגדול כאן. וראה ב"מ קיג: אשכחיה רבה בר אבוא לאלהו דקאי בבית הקברות של כעו"ס וכו', אמר ל" לא כהן הוא מר (דאיכא למאן דאמר דאלהו הוא פינחס, דכתיב ב' קנא קנאתי, וכן בפינחס בקנאו את קנאתי) כו'. וראה תרגום יונתן בן עוזיאל שמוות ו, יח, בבא בתרא קאא: ובתוס' שם ד"ה שבעה.

(14) שפנחס הוא אליהו ויבא לבשר לישראל. ועיין מש"כ הפענח רזא בפרשת בחוקותי. **במדרש (ילקוט שמעוני רמז תשנא):** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פינחס סימן ח, ובהנסמן שם.

(15) פדר"א מז, ועיין בבא מציעא קיד: רש"י ד"ה לאו כהן מר.

(16) **ויעקוב מלא ו' . . שיבא עם המשיח:** עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי סימן רכז, ובהנסמן שם. עיין גם ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת פינחס סימן מב. מה. מז.

(17) עיין מדרש חסרות ויתרות.

♦ יום ראשון י"ג תמוז ♦

כה (י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יא) פִּינֶחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת־חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

יא פִּינֶחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן כֹּהֵן אֲחִי נָתַתִּי חֲמַתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנִי אֶת קִנְאָתִי בִּפְנִיהוֹן וְלֹא שִׁיעִית אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:

ויחסו אחר אהרן. בקנאו את־קנאתי. בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף, שהיה לי לקצף. כל לשון "קנאה" הוא המתחרה לנקם נקמת דבר, אנפרטמנט בלעז.

כ"י פִּינֶחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן • (סנהדרין פב. סוטה מב) לְפִי שֶׁהָיוּ הַשִּׁבְטִים מְבִזִּים אוֹתוֹ: הָרְאִיתֶם בֶּן פּוֹטִי זֶה שֶׁפֶּטֶם אָבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבֹדֶת אֱלִילִים וְהֵרַג נָשִׂיא שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ בָּא הַכְּתוּב

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחות שבת פרשת פינחס, כ"א תמוז, ה'תשכ"ו

וביום השבת־קודש פרשת פנחס שלאחרי המאסר והגאולה (בשנת תרפ"ז), ברך בעל המאסר והגאולה "ברכת הגומל" בעת שעלה לתורה - בהתאם לפסק־דין רבנו הזקן בנוגע לחולה שנתרפא, שמברך הגומל כשחוזר לבוריו לגמרי, ומזה מובן גם בנוגע להיווצר מבית האסורים, שכל זמן שלא חזר לביתו, לא נקרא ש"יצא מהסכנה לגמרי".

וביום השבת־קודש פרשת פנחס שלאחרי המאסר והגאולה (בשנת תרפ"ז), ברך בעל המאסר והגאולה "ברכת הגומל" בעת שעלה לתורה - בהתאם לפסק־דין רבנו הזקן בנוגע לחולה שנתרפא, שמברך הגומל כשחוזר לבוריו לגמרי, ומזה מובן גם בנוגע להיווצר מבית האסורים, שכל זמן שלא חזר לביתו, לא נקרא ש"יצא מהסכנה לגמרי".

~ נקודות משיחות קודש ~ שיחות שבת פרשת פינחס, ה'תשכ"ה

(א) אף אם נניח שהוא עושה זאת מתוך מניעים אישיים, הרי ההלכה קובעת "לעולם יעסק אדם בתורה ומצוות אף־על־פי שלא לשמה, שמותוף שלא לשמה בא לשמה" - ובמיוחד לפי המשמעות הפנימית של "ממותף שלא לשמה" בא לשמה, שהאדם מוגיע אחר־כך לידי "לשמה", מפני שעכשו הוא עושה זאת "שלא לשמה" רק בחיצוניות, אף

ההוראה שאפשר ושאצריך ללמד מפירושו רש"י זה, מובנת בפשטות: כאשר רואים אדם העושה מעשה טוב, הרי אף שיש הוכחות רבות לכך שהוא עושה זאת, לכאורה, מפני מניעים אישיים - אסור בכל זאת לשלל את מעשהו הטוב, כי:

שפתי חכמים

על זמרי ומתריץ, 'בנקמו את נקמתי', כלומר דקנאה לשון נקמה. ותו קשה ליה, היאך שייך למכתב אהקדוש ברוך הוא 'בנקמו את נקמתי'. ומתריץ, 'בקצפו' כו', כלומר דנקמה הוא בא על ידי קצף, משום הכי נקט לישנא דקנאה, וכן כל לשון 'נקמה' שכתוב בהקדוש ברוך הוא לשון קצף הוא. ותו קשה ליה, כיון דקנאה היינו נקמה, למה לא כתיב בהדיא 'בנקמו את נקמתי'. ומתריץ, כל לשון קנאה כו', כלומר קודם שעושה נקמה מתחרה בלבד ויש לו קנאה עליו לעשות בו נקמה, אם כן התחלת הנקמה יש בו קנאה, לכך כתיב לשון קנאה: ד'המתחרה' לשון 'חרה': תורה יב

משום הכי מקשה רש"י הכא, דלא שייך הכא לתריץ בן: ב רצונו לומר, דשני דברים הן, חדא שהוא בן פוטי, רצונו לומר אשתו של אלעזר היתה ממשפחת יתרו, ואביה פטם עגלים לעבודת אלילים, בדפירש רש"י לעיל בפרשת וארא, ועוד שהרג נשיא שבט מישראל. והא דנקט רש"י שפיטם 'אבי אמו' עגלים לעבודת אלילים, לאו למימרא דפשיטא ליה לרש"י דאבי אמו היה מזרע יתרו, אלא לאו דקא הוא, אלא חדא נקט, כי ספק הוא אם אמו היתה מזרע יתרו או אבי אמו. וקל להבין: ד דקשה לרש"י, דקנאה אינו אלא שנושא עליו שנאה בלבד, ופינחס לא היה לו קנאה בלבד

כה (יא) א דאם לא כן, הא כתיב לעיל בסוף פרשת בלק פִּינֶחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, וְלָמָּה כָּתִיב כָּאן, אֲלֹא עַל פְּרָחַי כְּדֵי לִיחַסוֹ. וְאִם כֵּן קָשָׁה, וְלָמָּה לִּיה לִיחַסוֹ, וְהֲלֹא כָּבֵד יִחַסוֹ לְעִיל אַחֵר אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן גְּבִי הָאִי מַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ, דְּכָתִיב וַיֵּרָא פִּינֶחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקַּח וְגו'. וּמִתְרַץ, לְפִי שֶׁהָיוּ הַשִּׁבְטִים מְבִזִּין אוֹתוֹ הוֹצֵר הַכְּתוּב לִיחַסוֹ עוֹד שֶׁהוּא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן. אִי נִמְיֵשׁ לֹמֵר דְּמִשּׁוּם הַכִּי יִחַסוֹ לְעִיל אַחֵר אֶהֱרֹן, כְּלֹמֶר, כְּמוֹ שֶׁאֶהֱרֹן הָיָה עוֹצֵר הַמִּגְפָּה מִיִּשְׂרָאֵל בְּקֻחָתוֹ אֶת הַמַּחֲתָה, כִּי פִינֶחָס עֲצֵר הַמִּגְפָּה מִיִּשְׂרָאֵל בְּהַרְיגַת אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וְלָכֵךְ יִחַסוֹ אַחֵר אֶהֱרֹן.

בפנימיות וב"תורה" פונתו היא **לשמה**. ולכן "מתוך שלא לשמה" - מה"תורה" והפנימיות שלו בקיום התורה והמצוות "שלא לשמה" הוא "בא לשמה" - שהפנימיות הנסתרת באה לידי גילוי.

ב) פיון שהוא מצוה ללמד ולקיים מצוות על-פי "שלקן ערוך", אסור לפוסלו, כי הוא עלול עקב זאת להפסיק ללמד תורה וכו'. צריך רק לעוררו שיתחיל ללמד **לשמה**, שיגיע מהר ככל האפשר לידי "בא לשמה".

ג) והעיקר: לעולם אין לדעת את הנעשה בלבד של האלת, כפי שרואים ברור בענייננו, שאפילו השבטים, למרות שהיו בידם הוכחות ברורות, לכאורה, שפינחס עשה זאת **שלא לשמה**, הרי הקדוש-ברוך-הוא - אשר "ה' יראה ללבב" - העיד עליו שעשה זאת **רק** מפני קנאת ה'.

ענין נוסף בכך:

מי שמבטל את האלת העושה מעשה טוב, בטענה שהלה עושה זאת ממניעים אישיים, עלול לטען שהוא מבטל מצד הקדושה: פיון שאני עניי בטבעי (- כך הוא חושב לעצמו), איני מסגל לסבל גאון, ולכן, בראותי יהודי הלומד תורה בהתלהבות או מקים מצוות בהדור, באפן היכול להראות פיוהרא - איני יכול לסבל זאת ולשתק.

על כך נלמדת ההוראה מפרוש רש"י זה, המסביר את לעגם של השבטים על קנאתו של פינחס, שנבעה מרצונם להגן על כבודו של משה, והקדוש-ברוך-הוא "יחסו אחר

(יב) לכן אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום:

יב ככן אמר הא אגא גור לה ית קנמי שלם:

עמו טובה, אף כאן פירש לו הקדוש-ברוך-הוא שלומותיו.

כז"א את-בריתי שלום • (סנדרין פב) דתהא ליה לברית שלום, כאדם המחזיק טובה וחסותי למי שעושה

יג ויהיה לה ולבנותי בתרומה קנס כהנת עלם חלף די קני קדם אלהה וכפר על בני ישראל:

(יג) ויהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על-בני ישראל:

שפתי חכמים

מאחי ומרי, שהוא הבטחה, נופלת בו שבועה לקיים הבטחתו, אלא לפירוש הרב שאמר, פירש לו שלומותיו כאדם המחזיק טובה, ואין בזה שום הבטחה, מה שבועה נופלת בו עד שיאמר שתהא לו שבועתי זאת לשבועת שלום. ויש לדחוק וליישב, דעיקר ברית הוא על כהונת עולם, שעיקר כהנים גדולים הם מנרע פינחס, ואגב הברית מבשר אותו שמחזיק לו טובה וחסות על שעשה עמו טובה והוא השלום: תורה יג

יחוייב שיהא גם לגבי 'שלום' כמותו, שפירוש 'הנני נתן לו את בריתי' שתהא לו לברית 'שלום' ול'ברית כהנת עולם'. והוסיף למ"ד במלת 'שלום', להורות על 'בעבור' הצריך לו, להורות שהברית הזאת בעבור שלום ובעבור כהונת עולם. ואחר שגלה זה ב'שלום', אין צריך לגלותו ב'כהנת עולם'. עד כאן לשונו: ופירוש, ששלח לו 'מן חן לך' על הטובה שעשה לו. כתב הרא"ם, ויש לתמוה, בשלמא לפירוש ההקדים אכן עזרא שפירש שהשלום ששלח לו הוא שלא יירא

(יב) ה קשה לרש"י, למה בתיב 'בריתי', הנה ליה למימר 'את ברית שלום'. ומתרג, 'בריתי שאני נתן לו תהא לו לברית שלום'. ומשום הכי לא נכתב בקרא 'ברית שלום', שלא יהא מלת 'שלום' דביקות, אלא הוא כמו מקרא קצר, וכמו שפירש רש"י וברונו לברכה. והרא"ם פירש, הוסיף מלת 'שתהא לו' לברית שלום, ולא הספיק במלת 'הנני נתן לו' הכתוב לעיל, מפני שכתוב אחריו 'ויהיה לו ברית כהנת עולם', שלא הספיק לו מלת 'נתן לו' ומלת 'בריתי' הכתובים לעיל,

וְלֹא נִמְשַׁח, לֹא בָּא לְכָלל כְּהֵנָּה עַד כָּאן. וְכֵן שָׁנִינוּ בְּזִבְחִים: לֹא נִתְּכֶנָּה פִּינְחָס עַד שֶׁהֲרִגוּ לְזִמְרִי. לֹא־לֵהִיו • בְּשָׂבִיל אֲלֵהִיו, כְּמוֹ (במדבר יא): "הִמְקַנָּא אֶתָּה לִי", (זכריה א): "וְקִנְיָתִי לְצִיּוֹן" - בְּשָׂבִיל צִיּוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 320)

הַחֲכָמִים בְּקִשׁוֹ לְנִדְוָתוֹ, וּבִלְבָד שֶׁתוֹסֵר חֲמַתוֹ שֶׁל הַקֹּב"ה מֵעַל יִשְׂרָאֵל וְתִפְסַק הַמִּזְבֵּחַ. פִּיזָצָא בְּזָה, אָנוּ מוֹצְאִים אֲצֵל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְתִלְמִידָיו, שֶׁלֹּא אַחַת הַפְּקִירוֹ אֶת הָעוֹלָם-הַבָּא שֶׁלֹּהֶם לְמַעַן טוֹבָתוֹ שֶׁל יְהוּדֵי שָׁנִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 153)

מִבְּאֵר בְּחִסְדֵּינִי, שֶׁכַּחַת הַהוֹלָדָה הוּא בְּעֵצֶם כַּח אֱלֹקִי (בְּהִיּוֹתוֹ) פֶּעַן כַּח הַבְּרִיָּאָה יֵשׁ מֵאִין, שֶׁהוּא בְּחִיק הַבוֹרָא בְּלִבָּד, אֲלֵא שִׁיכְלַת אֱלֹקִית זוֹ נִתְּנָה אֵף לְבִשְׁר־וָדָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח, עמ' 1327)

זְקוּק לְכַפֵּרָה תְּמִידִית? אֲלֵא הַמְשַׁמְעוּת הַפְּנִימִית שֶׁל חֲטָא פְּעוֹר הִיא: הַחֲשֵׁבֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם וְעֵשְׂתֶם עֵקֶר, וּמִדָּה זוֹ מִצְוִיָּה בְּקוֹרְבָנוּ תְּמִיד.

יִדְּשׁוּם גִּבְרָא בֵּר יִשְׂרָאֵל קְטִילָא דִּי אֲתִקְטֵל עִם מְדִינְתָא זְמִירִי בֵּר סְלוּא רַב בֵּית אֲבָא לְבֵית שְׁמַעוֹן:

שְׁמַעוֹן. דְּבָר אַחֵר: לְהוֹדִיעַ שֶׁבָחוּ שֶׁל פִּינְחָס, שְׂאֵף-עַל-פִּי שָׁזָה הִיָּה נְשִׂיא, לֹא מְנַע אֶת עֲצָמוֹ מִלְּקַנָּא לְחִלּוּל הַשֵּׁם, לְכַף הוֹדִיעֵךְ הַכְּתוּב מִי הוּא הַמֶּכֶּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת פינחס, ה'תשכ"ח

שׁוֹלָלֶת שְׁתֵּי הַנְּחוֹת אֵלּוּ: "בְּמָקוֹם שִׁיחַס אֶת הַצִּדִּיק לְשִׁבַּח", שֶׁפִּינְחָס הוּא "בֶּן אֶהְרֹן", וְיֵשׁ בּוֹ תְּכוּנוֹתָיו שֶׁל אֶהְרֹן "רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמְטִיל אֶהְבָּה", בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וּבְאוֹתָהּ דָּרָךְ "יחַס אֶת הָרָשָׁע לְגִנְאִי", שֶׁהַמַּעֲשֶׂה שֶׁל "וַיִּקְרַב... אֶת הַמִּדְיָנִית" לֹא נִבֵּעַ מִמּוֹדַת הַחֶסֶד, אֲלֵא לְהַפֵּךְ, מֵהִיּוֹת

כִּי-יְהִיָּה לּוֹ • בְּרִיתִי זֹאת. בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם • שְׂאֵף-עַל-פִּי שֶׁכָּבַר נִתְּנָה כְּהֵנָּה לְזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן, לֹא נִתְּנָה אֲלֵא לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו שֶׁנִּמְשַׁחוּ עִמּוֹ וּלְתוֹלְדוֹתֵיהֶם שִׁינְלָדוֹ אַחֵר הַמְשַׁחָתוֹ, אֲבָל פִּינְחָס שֶׁנּוֹלַד קִדְּם לְכֵן

וְהִיתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהוֹנֵת עוֹלָם (כה, יג) פִּינְחָס שֶׁלֹּא בְּרָצוֹן חֲכָמִים... בְּקִשׁוֹ לְנִדְוָתוֹ, אֱלֹלִי שֶׁקִּפְצָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְאָמְרָה: וְהִיתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהוֹנֵת עוֹלָם (ירושלמי סנהדרין ס"ט). פִּינְחָס הַעֲמִיד בְּסִכְנָה לֹא רַק אֶת גּוֹפּוֹ (שֶׁכֵּן בְּנֵי שִׁבְט שְׁמַעוֹן הָיוּ עֹלִלִים לְהִרְגוֹ) אֲלֵא אֵף אֶת נַשְׁמָתוֹ (שֶׁהָרִי

תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאֱלֹקָיו (כה, יג) פִּינְחָס קָנָא לַכַּח הָאֱלֹקִי שֶׁבְּנֵי-יִשְׂרָאֵל נִצְלוּ לְרַעָה כְּאֲשֶׁר נָהוּ אַחֲרֵי בְנוֹת מוֹאָב.

וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל (כה, יג) שְׁעַד עֵתָה לֹא זֶה, אֲלֵא עוֹמֵד וּמְכַפֵּר עַד שִׁיחִיו הַמֵּתִים (ספרי). מֵה וְנִשְׁתַּנָּה חֲטָא פְּעוֹר מִשְׁאָר חֲטָאֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא

(יד) וַיִּשֶׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכֶה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת-הַמִּדְיָנִית זְמִירִי בֶּן-סְלוּא נְשִׂיא בֵּית-אֲבָ לְשְׁמַעוֹן:

כִּי-יְהִיָּה אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְגו'. בְּמָקוֹם שִׁיחַס אֶת הַצִּדִּיק לְשִׁבַּח, יחַס אֶת הָרָשָׁע לְגִנְאִי. נְשִׂיא בֵּית-אֲבָ לְשְׁמַעוֹן. לְאַחַד מִחֲמִשְׁתֵּי בְּתֵי אֲבוֹת שֶׁהָיוּ לְשִׁבְט

"בְּמָקוֹם שִׁיחַס אֶת הַצִּדִּיק לְשִׁבַּח, יחַס אֶת הָרָשָׁע לְגִנְאִי" (רש"י).

לְכַאוֹרָה, מֵהוּ הִגְנָא לְזִמְרִי בְּהִיּוֹתוֹ "נְשִׂיא בֵּית אֲבָ לְשְׁמַעוֹן"? הַקְּסֵב לְכָךְ הוּא: הַשִּׁבְטִים סָבְרוּ שֶׁזִּמְרִי פָּעַל מִתּוֹךְ חֶסֶד, וּפִינְחָס - מִתּוֹךְ אֲכֻזְרִיּוֹת, כְּדִלְעִיל, וְהַתּוֹרָה

שפתי חכמים

שְׁמַעוֹן, אֲלֵא לֹא הִיָּה נְשִׂיא אֲלֵא לְאַחַד מִחֲמִשְׁתֵּי וְכו', וְהוּא גִנְאִי: יִדְּלָטֵעַם רֹאשׁוֹן קָשָׁה, דְּלֹא הָוָה לִיָּה לְמַכְתָּב אֲלֵא וְהָאִישׁ שֶׁחֲטָא עִם הַמִּדְיָנִית זְמִירִי וְגו', 'הַמֶּכֶה' דְּכִתִּיב בְּקִרְאָה לְמָה לִי, מִשּׁוּם הִכִּי פִּירֵשׁ דְּבָר אַחֵר. וּלְפִי דְּבָר אַחֵר קָשָׁה, לְעִיל הִיָּה לּוֹ לְהוֹכִיר, לְכֵן אָמַר טַעַם רֹאשׁוֹן. וְקָל לְהַבִּין: תּוֹרָה טו

וְהָנָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא' וְגו', שֶׁם הִיָּה לוֹ לְהוֹכִיר. וּמִתְרַץ, כְּשֶׁם וְכו' יִחַס אֶת הָרָשָׁע לְגִנְאִי, דְּכָל מִי שֶׁהוּא יוֹתֵר גָּדוֹל חֲטָאוֹ נִמְי יוֹתֵר גָּדוֹל. הָרֹא"ם: הַנֶּאֱמָר לְפָרֹשׁ, דְּמָה שֶׁפִּירֵשׁ רִשִׁי' נְשִׂיא בֵּית אֲבָ לְאַחַד' כּו', קָאִי אֲדִלְעִיל, מֵה שֶׁפִּירֵשׁ כִּף יִחַס אֶת הָרָשָׁע לְגִנְאִי. כְּלוּמַר, שֶׁלֹּא תֵּאמַר, הוּאִיל וּמִצְוֵנוּ דְּזִמְרִי הִיָּה נְשִׂיא, לֹא תֵּאמַר שֶׁהִיָּה נְשִׂיא עַל כָּל שִׁבְט

(יג) וְרָצוֹנוֹ לומר, וְהִיתָה' שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה מוֹסֵב עַל 'בְּרִית' דְּכִתִּיב לְעִיל מִיָּנִיָּה, וְ'בְּרִית' לְשׁוֹן נִקְבָּה הוּא. וְהָרֹא"ם פִּירֵשׁ, מֵלֵת וְהִיתָה' אֵינָה דְּבוּקָה עִם מֵלֵת 'בְּרִיתִי שְׁלוֹם', כִּי 'בְּרִיתִי שְׁלוֹם' לֹא תִהְיֶה בְּרִית כְּהוֹנָה, רַק הִיא דְּבוּקָה עִם מֵלֵת 'בְּרִיתִי', שֶׁהַבְּרִית תִּהְיֶה לְ'בְּרִית כְּהוֹנֵת עוֹלָם' כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה לְ'בְּרִית שְׁלוֹם': תּוֹרָה יד (יד) ח דָּקְשָׁה לְרִשִׁי, דְּכִתִּיב לְעִיל,

"נָשִׂיא בֵּית אֵב לְשִׁמְעוֹנִי", אֲשֶׁר עַל שְׁמֵעוֹן אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה "כָּלִי חָמֵס מִכְרוּתֵיהֶם". כְּלוּמֹר, בְּמַעֲשָׂהוּ שֶׁל זְמָרִי הַתַּבְּטָא הֵהֵפֵךְ מִמִּדַּת הַחֶסֶד - מִדַּת הָאֲכֻזְרִיּוּת: כִּי אִם בַּתְּקוּפָה שָׁבָה "וַיַּחַל הָעַם לִזְנוֹת...", וְכֹאֲשֶׁר הַחֹטָא הוֹבִיל לִידֵי "וַיִּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל, שָׁלַח בָּהֶם מַגֶּפֶה" - אִזּוֹ מִכְרִיז זְמָרִי "לְעֵינֵי כָל עַדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" שְׁאֲרִמִּית **מִתְרַת** לְיִשְׂרָאֵל, וּבִמְקוֹם לְעוֹרֶרָם לְתִשׁוּבָה - הוּא, לְהִפָּךְ, **מוֹנֵעַ** אֶת הַתִּשׁוּבָה, בְּנוֹתְנוֹ לָהֶם "הַתֵּר" לָכֵף מִ"נָשִׂיא שֶׁבֶט בְּיִשְׂרָאֵל" - הָרִי זֶה אֲכֻזְרִיּוּת קָשָׁה בְּיֹתֵר. כְּלוּמֹר, הַהִבְדֵּל בֵּין זְמָרִי לְבֵין פִּינְחָס, הוּא קוּטְבִי: זְמָרִי פָּעַל לְמַעֲשֵׂה בְּאֲכֻזְרִיּוּת הַקָּשָׁה בְּיֹתֵר, וְכִסָּה זֹאת בְּ"אֲצֻטְלָא" שֶׁל חֶסֶד, וְלַעֲוֹמֹת זֹאת, פִּינְחָס עָשָׂה מַעֲשֵׂה הַנִּנְרָאָה כְּאֲכֻזְרִי, אֵף זֶה הַחֶסֶד הַעֲצוּם בְּיֹתֵר. הַהוֹרָאָה הַנִּלְמָדֶת מִכֶּף גִּלְגִּי כָּל דּוֹר וָדוֹר, וְלִגְבִּינוּ, מוֹבִנֶת

בְּפִשְׁטוֹת:

בַּתְּקוּפָה שֶׁל מַגֶּפֶה רוּחָנִית ר"ל, כְּאֲשֶׁר רואים מְקַנָּא קְנָאָת ה' - אֲסוּר לְבַטְלוֹ וְכו', לְמִרּוֹת שְׁאִין הוּא מִשָּׁה שְׁבָדוֹר, וְאִפְּלוֹ אֵינּוּ כֹהֵן, כְּדִלְעִיל. וְהַתּוֹרָה מְסַפֶּרֶת וְאוֹמֶרֶת, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבָּד שֶׁקְנָאָת ה' תִּבְּיֵא לִידֵי "וַתַּעֲצֹר הַמַּגֶּפֶה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", אֲלֹא אֵף תִּגְרֹם לְשָׁלוֹם **אַמְתִּי** - "הַנִּנְי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם", וְעַל־יְדֵי שְׁלוֹם אַמְתִּי, לְהִפָּךְ מִפְּרוּד וּמִשְׁנָאָת חֲנָם, תִּתְבַּטֵּל הַגְּלוּת הַנִּגְרָמֶת מִשׁוּם כֶּף. וְזֶהוּ הַקָּשֶׁר שֶׁל פִּנְחָס לְאַלְיָהוּ מִבֶּשֶׁר הַגָּאוּלָּה, כְּמֵאֲמֹר חַז"ל "פִּנְחָס הוּא אֱלֹהֵינוּ", כִּי עַל־יְדֵי הַתִּנְהַגּוּתוֹ שֶׁל פִּנְחָס נִזְכָּה לְגָאוּלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה, שֶׁתִּכְרֹז עַל־יְדֵי אֱלֹהֵינוּ הַנִּבְיָא (זֶה פִּינְחָס) - אֲשֶׁר תִּגְרֹם לְקִרְבּוֹ הַלְבָּבוֹת "וְהַשִּׁיב לֵב אֲבוֹת עַל בָּנִים, וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם", בְּקִרְבּוֹ מִמֶּשׁ.

(טו) וַיֵּשֶׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה הַמִּדְיָנִית כֹּזֵבִי בַת־צוּר
רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית־אֵב בְּמִדְיָן הוּא: פ

טו וַיֵּשֶׁם אֶתְמָא דְאַתְקֻטִּילַת מִדְיָנָתָא כֹּזֵבִי
בַת צוּר רִישׁ אַמִּי בֵּית אֵבָא בְּמִדְיָן הוּא:

הִיא חֲשׁוֹב מְכַלֵּם, שְׁנֵאֲמֹר "רֹאשׁ אֲמוֹת"; וְלִפִּי שְׁנֵהֲג בְּדִין כְּעֵצָמוֹ לְהַפְקִיר בָּתוֹ, מִנְּאֻי שְׁלִישִׁי. **בֵּית־אֵב** • חֲמִשָּׁה בְּתֵי אֲבוֹת הָיוּ לְמִדְיָן (בְּרַאשִׁית כח): עֵיפָה וְעִפְר וְחִנּוֹךְ וְאַבְיָדָע וְאַלְדָּעָה, וְזֶה הִיא מֶלֶךְ לְאַחַד מֵהֶם.

כז וַיֵּשֶׁם הָאִשָּׁה הַמִּכָּה גֹגִי • לְהוֹדִיעַ שְׁנֵאֲמֹרֵי שֶׁל מִדְיָנִים, שֶׁהַפְקִירוֹ בַת מֶלֶךְ לִזְנוּת, כְּדִי לְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ אֲמוֹת • אֶחָד מִחֲמִשַּׁת מַלְכֵי מִדְיָן (בְּמִדְבָר לא): "אֶת־אֹנִי וְאֶת־רָקֵם וְאֶת־צוּר גֹּגִי", וְהוּא

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

טז וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יז) צֹרֹר אֶת־הַמִּדְיָנִים וְהַבִּיתִּים אוֹתָם:

יז אֲעַק יֵת מִדְיָנָאִי וְתִקְטֹל יִתְהוֹן:

כט צֹרֹר • כְּמוֹ: "צֹרֹר", "שְׁמֹר", לְשׁוֹן הָזֶה, עֲלִיכֶם לְאַיֵּב אוֹתָם.

(יח) כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִבְלֵיהֶם אֲשֶׁר־נִפְּלוּ לָכֶם
עַל־דְּבַר פְּעוֹר וְעַל־דְּבַר כֹּזֵבִי בַת־נְשִׂיא מִדְיָן אַחֲתָם
הַמִּכָּה בְּיוֹם־הַמַּגֶּפֶה עַל־דְּבַר פְּעוֹר:

יח אַרְי מַעֲיָקִין אַנּוּן לְכוּן בְּנִבְלֵיהוֹן דִּי
נִבְלִילוֹ לְכוּן עַל עֶסֶק פְּעוֹר וְעַל עֶסֶק כֹּזֵבִי
בַת רִפָּא דְּמִדְיָן אַחֲתָהוֹן דְּאַתְקֻטִּילַת כְּיוּמָא
דְּמוֹתָנָא עַל עֶסֶק פְּעוֹר:

שפתי חכמים

שְׁבָכְלָן, וְזֶהוּ שְׁכָחוֹב 'רֹאשׁ אוֹמוֹת':
ג יֵשׁ מְקָשִׁים, לְמַדָּה מִנְּאֻי שְׁלִישִׁי וְלֹא
שְׁנֵי, דְּהֵינּוּ כְּדִי בְּדִין שְׁלֹא מִנְּאֻי רֹאשׁוֹן
אֵף שֶׁהִיא רֹאשׁ אוֹמוֹת. וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּאִי
מִנְּאֻי שְׁנֵי הָיוּ אֲמִינָא לֹא מִשׁוּם בְּדִין
מִנְּאֻי שְׁנֵי, אֲלֹא מִשׁוּם שֶׁהִיא צָעִיר
בְּדָמִים יוֹתֵר מִכָּלֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
הַחֲשׁוֹב שְׁבָכְלָן אִפְּלוֹ הִכִּי לֹא מִנְּאֻי
רֹאשׁוֹנָה. אֲבָל הַשְׁתָּא דְּמִנְּאֻי שְׁלִישִׁי,
עַל כְּרִחַף מִשׁוּם בְּדִין: תורה טו

שֶׁהִיא בַת מֶלֶךְ לֹא מִנְּע כו'. וַיֵּשׁ
לֹמֵר, דְּמַדָּה שְׁפִירֵשׁ רִשִּׁי לֹא מִנְּע וְכו',
רְצוֹנוֹ לֹמֵר לֹא הִיא יָרָא שְׁיַעֲנֵשׁ
בְּשִׁבְלִי אִם יִהְיֶה הוּאִיל וְהִיא נְשִׂיא,
כְּדִפְרִשׁ רִשִּׁי: מ רְצוֹנוֹ לֹמֵר, מַדָּה
דְּכְתִּיב בְּקֶרָא 'רֹאשׁ אוֹמוֹת' מִשְׁמַע
דְּצוּר הִיא רֹאשׁ עֲלֵיהֶם, וְאַחֲרָיָה כֶּף
כְּתִיב 'בֵּית אֵב' מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִיא רֹאשׁ
אֲלֹא עַל בֵּית אֵב. וּמִתְרַץ, דְּיֹדָאִי לֹא
הִיא רֹאשׁ אֲלֹא עַל אֶחָד מִחֲמִשַּׁת בְּתֵי
אֲבוֹת שֶׁל מִדְיָן, אֲבָל הוּא הִיא הַחֲשׁוֹב

(טו) ב מְקָשִׁים הָעוֹלָם, מִנְּאֻי לִיה
דְּמִשׁוּם שְׁנֵאֲמֹר, דְּלִמָּא דַּעֲתָן הִיא
לְהַחֲטִיא אוֹתָם כְּדִי שֶׁתִּסְוֹר הַשְׁכִּינָה
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי הִיא מִתְיָרָאִים מִיִּשְׂרָאֵל.
וַיֵּשׁ לֹמֵר, בְּדִין דְּקִנְיָ מִדְיָן הִלְכוּ לָהֶם
וּסְבִירָא לָהּ דְּאִין בְּבָלְעָם שׁוּם
מִמִּשְׁוֹת, אִם כֵּן אֵיף עָשׂוּ מַעֲשֵׂה כְּזֶה
עַל פִּי עֲצָתוֹ, אֲלֹא מִשׁוּם שְׁנֵאֲמֹר עָשׂוּ:
ל וְאִם תֵּאֲמַר, וְלִמָּדָה לֹא תִּירֶץ כְּמוֹ
שֶׁתִּירֶץ לְעִיל לְהוֹדִיעַ שֶׁבָּחוּ שֶׁל פִּינְחָס
כו', הָיוּ לִיה לְמִימָר נָמִי אֵף עַל פִּי

כ"י כי צררים הם לכם וגו' על-דבר-פעור • שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותכם אחר פעור. ואת מואב לא צוה להשמיד, מפני רותע

שהיתה צתידה לצאת מהם, כדאמרינן ב'בבא קמא' (לח) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ רשימות חוברת נ עמ' 12-13 – מתוך 'לקראת שבת')

אכילה לשם תאוה – ע"ז של פעור

כשאדם אוכל מאכל, והמאכל נותן לו חיות וכח – הרי הוא בבחינת "מקבל" מהמאכל. והנה, אם אוכל את המאכל לשם שמים הרי הוא מעלה את המאכל לקדשה (תניא פ"ו) ונמצא שהוא גם "משפיע" על המאכל ומעלה אותו, אבל באכילה לשם תאוה ותענוג אינו אלא מקבל, ומפסלת המלאכים.

וזוה ענין עבודה-זרה של פעור: אדם הרוצה רק את ההנאה הגופנית מהמאכל, הרי זה כאלו הוא "עובד" ומשתתף ל"פסלת" המלאכים.

בנבליהם אשר-נקלו לכם על-דבר-פעור (כה, יח)

עבודת פעור היתה כלשון רש"י (כה, ג ד"ה פעור) "על-שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזוהי עבודתו". וקשה, כיצד יכלו ישראל לטעות אחר עבודה-זרה שפלה ונחותה כזו?!

ויש לומר הבאור בזה על דרך החסידות:

איתא ב'לקוטי תורה' (שלח מו, ד. ושם נסקנו המקורות) שכל התענוגים הגשמיים הם באמת "פסלת" המלאכים העליונים.

כו (א) ויהי אחרי המגפה פ ויאמר יהוה אל-משה ואל אהרן בן-אהרן הכהן לאמר: ויהי אחרי המגפה פ ויאמר יהוה אל-משה

כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה, נמסרו לו במנין, עכשו כשקרב למות ולהחזיר צאנו, מחזירים במנין.

כ"י ויהי אחרי המגפה וגו' • משל לרועה שנוכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות. דבר אחר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יח עמ' 326 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משל לרועה שמונה הצאן שבעדרו

ישראל היה הורג שנים, ודיני ישראל שמונה רבוא ושמונת אלפים.

וצריך באור: משמעות הכתוב בפשטנינו (לפי המובן ממשלו של רש"י) היא שהמנין היה לידע מנין הנותרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אלף מ'ישראל, ולפי חשבון ההרגים על ידי שופטי ישראל, נמצא שהרגו למעלה מ"ז

ויהי אחרי המגפה..שאו את-ראש | כל-עדת בני-ישראל

משל לרועה שנוכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות (כו, א"ב. ובפרש"י) ובסיום פרשת בלק, כתוב "ויאמר משה אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'". וברש"י שם: "כל אחד ואחד מדני

שפתי חכמים

והכיתם אותם וגו', וכתוב בפרשת משות נ'קם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך, שמע מינה דבמלחמת מדין תולה מיתת משה, לכן סמך מנין ישראל למלחמת מדין. והוצרך לטעם של דבר אחר, משום דלטעם ראשון קשה ולא היה לו למנות אלא המתים במגפה וממילא היה יודע הנותרים, לכן פירש דבר אחר וכו'. ולדבר אחר קשה, סוף סוף עדיין לא הגיע זמן מיתת משה, לכן פירש גם טעם ראשון. וקל להבין: תורה ב

צ'רור, עליכם לאיב אותם תמיד, משום הכי כתיב בלשון הווה. ואם כן קשה, למה לא יאיבו את המואבים לכל הפחות שלא יתחננו בהם ולאסור אף הנקבות, ועל זה פירש משום רות וכו'. ובנה יתורץ למה דעת רש"י משונה מכל המדקדקים, שכולם סוברים שהוא מקור במקום צווי, וכמו שכתב הר"א: תורה א

(יח) הוכרח לפרש כן, מפני שאין אדם נעשה צורר לאחרים אלא מפני הרעה שבאה לו מאחרים, ולא מצינו שעשו להם ישראל שום רעה. לכן פירש שהפקירו וכו', מפני שבסיבותיהם היו מוכרחים להפקיר בנותיהם לזנות כדי להטעותם בפעור. רא"ם: ע ואם תאמר, ולמה לא כתב אלא טעם אחד, ובפרשת משות כתב שני טעמים לשבח. ויש לומר, דקשה לרש"י, מודכתיב הכא צ'רור את המדינים והכיתם אותם, למה לי מלת צ'רור כיון דכתיב והכיתם, אלא על כרחך צריך לומר, משום הכי כתיב

ובגדון דין: הריגת החוטאים היתה פדיון, ולא היה משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות הנותנים להזהר בשמירתם. מה שאין-כן המגפה ארעה בתוצאה מקר שנתעלמה ממשה ההלכה ד"הבועל ארמית קנאין פוגעין בו", ואחר הריגת זמרי על ידי פנחס נעצרה המגפה, ולכן הצרך למנות את הנותנים אחר המגפה, בדגמת רועה שנקנסו זאבים בצאנו.

רבו (כמובא ברמב"ן), רבוי מכלל לגבי הנופלים במגפה, ושם לא מצינו מניין! הבאור בזה: תפקידו של רועה הוא לשמור על הצאן. כאשר הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנותרות כדי להבטיח שמעתה יזהר יותר בשמירתם. ברם, הדבר שיהי רק בהזק התלוי בשומר, שהרי לגבי הזק שאינו באשמתו לא תועיל זהירות יתרה בשמירה.

ב קבילו ית חשבון כל כנשתא דבני ישראל
מפר עשרין שני וילעלא לבית אבתהון
כל נפק חילא בישראל:

(ב) שָׁאוּ אֶת־רֹאשׁוֹ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:

כ"ג. לְבֵית אֲבֹתָם. על שבת האבץ יתיחסו, ולא אחר האם.

ג ומליל משה ואלעזר פהנא אקרו לממני
יתהון במישרנא דמואב על ירדנא דירחו
למיקר:

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם בְּעֶרְבַת מוֹאָב
עַל־יַרְדֵּן יִרְחוֹ לֵאמֹר:

כ"ד. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם. דברו עמם על זאת, שצוה המקום למנותם. לאמר. אקרו להם: צריכים אתם להמנות מבן עשרים שנה ומעלה.

ד מפר עשרין שני וילעלא כמא די פקיד יי
ית משה ובני ישראל די נפקו מארעא
דמצרים:

(ד) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ה. כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה. שיהא מנינם מבן עשרים שנה ומעלה, שנאמר (שמות ל): "כל העבר על' הפקדים וגו'".

♦ יום שני י"ד תמוז ♦

ה ראובן בוכר בנא דישראל בני ראובן חנוף
זרעית חנוף לפלוא זרעית פלוא:

(ה) רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּף מִשְׁפַּחַת
הַחֲנֹכִי לְפָלֹא מִשְׁפַּחַת הַפְּלָאִי:

שפתי חכמים

לא הנה ליה למימר אלא ובני ישראל ותו לא. לכך הוצרך לפרש ולהביא אותו פסוק האמור בכי תשא, דאותו ציווי לא נאמר אלא ליוצאי מצרים. ואם תאמר, מכל מקום היה לו להביא מפסוק הנאמר בפרשת במדבר סיני. ויש לומר, דמנין הנאמר בפרשת במדבר סיני לא היה אלא לפי שעה ביום הקמת המשכן ולא לדורות. אבל המנין שנאמר בכי תשא נאמר אף לדורות, דמשמע 'כי תשא את ראש וגו', לעולם בשתמנה אותם לא תמנה אלא מבן עשרים שנה: תורה ה

ב'ערבות מואב על ירדן ירחו'. ומה הן הדברים שדברו, 'לאמר מבן עשרים וגו', דברו אתם על זאת: תורה ד (ד) ש ואם תאמר, למה מביא פסוק הנאמר בפרשת כי תשא ולא מביא פסוק דכתיב כאן שנאמר 'שאו את ראש וגו' מבן עשרים שנה' וגו'. ויש לומר, משום דקשה לרש"י, ד'כאשר צוה' משמע דכבר צוה להם וגם ישראל יודעין כבר, וצווי דהכא עדיין לא ידעו אלא כשאמר להם משה. ועוד קשה לרש"י, למה ליה למכתב 'ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים',

(ב) צ משום דבמשפחה אין חילוק אם הולך אחר האב או אחר האם, דהא הכל שבת אחר הוא, אפילו אם יהיו משפחות הרבה בשבת אחד. אבל בשבטים יש חילוק אם האם משבט אחר: תורה ג (ג) ק רצונו בזה, דמלת 'אותם' קאי אדברים שדברו אל ישראל; לאפוקי שלא תפרש כמו 'אתם', שדברו עם ישראל: ר ד'לאמר' לא קאי אידידי משה ואלעזר, אלא קאי אשלמשה, דהיינו 'מבן עשרים שנה' וגו'. והכי קאמר קרא: 'וידבר משה ואלעזר הבהן אותם', רצונו לומר הדברים,

בני אבותיהם. וזה הוא שמפרש על ידי דוד (תהלים קכב): "שְׁבִט־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל". - השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם, לפיכך בכלם כתיב: "החנכי", "הפלאי", אבל בימנה לא הצריך לומר "משפחת הימני" - לפי שהשם קבוע בו: יו"ד בראש ויה"א בסוף.

כ"י משפחת החנכי. לפי שהיו האמות מבזין אותם ואומרים: מה אלו מתיחסין על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצרים באמותיהם? אם בגופם היו מושלים - קל-יחמר בנשותיהם! לפיכך הטיל הקדוש-ברוך-הוא שמו עליהם: ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר: מעיד אני עליהם שהם

(י) לְחַצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֵרוֹנִי לְכַרְמִי מִשְׁפַּחַת הַכַּרְמִי: וְלַחֲצֵרוֹן זִרְעִית זִרְעִית חֲצֵרוֹן לְכַרְמִי זִרְעִית פְּרָמִי:

(י) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הָרְאוּבֵנִי וַיְהִיו פְּקָדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

(ח) וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב:

(ט) וּבְנֵי אֱלִיאָב נִמְוָאל וְדָתָן וְאַבִּירָם הוּא-דָתָן וְאַבִּירָם קְרִיאֵי הָעֵדָה אֲשֶׁר הָצוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּעֵדַת-קֶרַח בְּהַצֹּתָם עַל-יְהוָה:

כ"י אֲשֶׁר הָצוּ. את ישראל על משה. בהצתם. את העם על ה'. הָצוּ. השיאו את ישראל לריב על משה, לשון 'הפעילו'.

(י) וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת-קֶרַח בְּמֹת הָעֵדָה בֹּאֲכַל הָאֵשׁ אֵת חֲמֹשִׁים וּמֵאוֹתָיִם אִישׁ וַיְהִיו לְגֵם:

כ"י וַיְהִיו לְגֵם. לאותב ולזכרון, (במדבר יז) לַמֶּעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר, לַחֲלֹק עוֹד עַל הַכְּהֵנָה.

(יא) וּבְנֵי-קֶרַח לֹא-מָתוּ: ׀ יא ובני קרח לא מתו:

כ"י וּבְנֵי קֶרַח לֹא-מָתוּ. (במ"ד סנהדרין ק') לְפִיכָךְ (סנהדרין ק') נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהֶנָם וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁם, וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלָקָה הִרְהוּרִי תִשׁוּבָה בְּלִבָּם,

שפתי חכמים

(י) ב כלומר, מלשון גם המורה על האות, כמו 'כנס על הגבעה', 'כנשא נס הרים': תורה יא (יא) ג רצונו לתרץ, היאך יתכן שלא מתו, הא כתיב 'את כל האדם אשר לקרח', שמע מינה דגם הבנים נכללים ב'אשר'. ב'מלשון 'ערי מבצר', כלומר התקין להם הקדוש ברוך הוא מקום גבוה שלא העמיקו כל כך בגיהנם ולא מתו: תורה יב

פעול, וצריך לפרש מי הוא הפעול, הָצוּ את ישראל. כתב הר"א:ם: ולא ידעתי למה שנה הפעולים ואמר שהאחד מהם הוא ישראל והאחד מהם הוא העם, ולמה לא יהיו שניהם ממין אחד. ושם יא לומר, כיון שהכפיל הפסוק בלשוננו במה שאמר 'הָצוּ' 'בהצותם', לכן אמר 'הָצוּ' את ישראל, ו'בהצותם' הוא העם, או להיפך. עד כאן לשונו: תורה יב

(ה) ת ואם תאמר, הא גבי אומות העולם גם כן כתיב הכי, דכתיב 'וירד העמלקי והכנעני'. ויש לומר, אי הנה כתיב כאן 'בני ראובן משפחת החנוכי' ולא כתיב 'חנוך' לא הנה קשה מידי כמו גבי 'העמלקי', אבל עכשיו דכתיב 'בני ראובן חנוך משפחת החנוכי' קשה למה הטיל ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה: תורה יב (ט) א מפני שמלות 'הָצוּ' 'בהצותם' הם מבנין הפעיל היוצא לאחר שהוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לג עמ' 173)

בלבם, כפרושי רש"י, שלכן מן ההכרח שיאבדו מתוך קהל זה. מה שאין כן קהל אחר, שלא היו עדים בדבר, אין סיבה שיאבדו מתוכו. לכן מסופר על בני קרח רק בפְּרִשְׁתָּנוּ, כי לאחר שִׁכְבַּר לא היה הקהל שהיה בזמן המחלוקת (כפי שפרש רש"י בפְּרִשְׁת חוקת כ. כב) שִׁכְבַּר כלו מתי מדבר, יצאו בני קרח מן המקום שנתבצר להם (ראה רש"י), ואז התברר לבני ישראל שלא מתו.

יב בני שמעון לירציתיהוּן לנמואל ורעית
נמואל לימין ורעית ימין לנבין ורעית נבין:

(יב) בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפַּחַתָּם לְנִמּוּאֵל מִשְׁפַּחַת
הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְנָבִין מִשְׁפַּחַת
הַיָּבִינִי:

(יג) לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזֶּרַחִי לְשֹׁאֵל מִשְׁפַּחַת הַשֹּׁאֵלִי: יג לְזֶרַח וְרַעִית זֶרַח לְשֹׁאֵל וְרַעִית שֹׁאֵל:

נסעו מבארות בני יעקן מוסרה, שם מת אהרן. והלא בהר החר מת? וממוסרה עד הר החר, שמונה מסעות יש למפרע? אלא שחזרו לאחוריהם, ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות: משפחת שמעי ועזיאל, ומבני יצחק לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי; והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש, שמתו במגפה בדבר בלעם,

כ"י לְזֶרַח • הוא (שמות ו) צחר, לשון צהר, אבל משפחת אהר בטלה וכן חמש משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה, וכן אצבון לגד, הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא ירושלמית, (סוטה פ"א. יומא פ"א) שִׁכְשַׁמַּת אֶהְרֹן נִסְתַּלְקוּ עֲנָנִי כְבוֹד, ובאו הפנענים להלחם בישראל, ונתנו לב לחזר למצרים, וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהר החר למוסרה, שנאמר (דברים י): "ובני ישראל

שפתי חכמים

מבני אשר, ומבני אשר לא נמנה כאן אלא 'ישן', ובפרשת ויגש בתיב 'ישן' ו'ישן', וזהו שפירש רש"י שבע משפחות: † ואם תאמר, והא לעיל בפְּרִשְׁת חקת פירש שבע מסעות, ויש לומר דלעיל חשיב מהר החר ואילך, ולא הר החר בכלל: כ כלומר, דל'יצחק היו שלשה בנים, קרח ונפג וזכרי, ולא מנה כאן כי אם משפחת הקרחי, ונפג וזכרי בטלו, והואיל ובטל הרוב כאלו בטלו כלן, נמצא מבני לוי נפלו שלש משפחות, שמעי ועזיאל ויצחקי: ‡ יש מקשים, דלמא ארבע משפחות שחסרו הם שמעי ועזיאל, ונפג וזכרי שהם בני יצחק. יש לומר, דמשפחות הלוי אינן אלא אותן שמונה האמורות בפְּרִשְׁת במדבר, ולא נמנו שם נפג וזכרי, וקרחי דחשיב כאן הוא במקום היצחקי. ר"ס: * פירוש, השבע משפחות דקרא, ולא תאמר שהלויים

אלא על קרח צריך לומר דמה שפירש רש"י וכן אצבון לגד הוא על פי מדרש ירושלמי דשבע משפחות חסרים, ולית ליה נמי למדרש ירושלמי דאין נקראת משפחה אלא מיורדי מצרים. ובהו יתורץ הצריך עיון של הרא"ם, שכתב אף קשה והלא רש"י עצמו כתב אחר זה שכל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים, והנולדים משם והלאה לא נקראו על שמם, ואם כן איך מונה האוני והא אינו מבאי מצרים, וצריך עיון, עד כאן לשונו. ויש מפרשים וכן אצבון לגד, כלומר אל תתמה על שינוי השם של זרע, שהרי אצבון לגד משבט גד גם הוא נשתנה שמו. והא דכתב רש"י 'הרי שבע משפחות' והא לא היו לפי זה אלא ששה משפחות, יש לומר הרי שבע וכו' דנקט רש"י רצונו לומר על משפחת 'ישן' שהוא

(יג) ח רצונו לתרץ, הא לא חשיב כאן אלא באי מצרים שנמנו בפְּרִשְׁת ויגש, והתם בתיב 'ובני שמעון' ומואל וימין ואהר וזכין וצחר ושאל בן הכנענית, והכא מנה 'זרח' והתם לא נמנה, וגם 'אהר' לא מנה כאן. ומפרש, ד'זרח' דמנה כאן יש לומר היינו 'צחר', ו'צחר' לשון צהר, דה"א מתחלף בחי"ת, ו'זרח' גם כן הוא לשון אור, אבל משפחת 'אהר' על קרח בטלה: ו ואין להקשות, והא רש"י עצמו מפרש לקמן 'לאוני' אומר אני זו משפחת אצבון. יש לומר, דהא דפירש הכא הוא על פי המדרש דשבע משפחות בטלו, אבל ליה לא סבירא ליה. וזהו נמי שפירש רש"י לקמן דלא נקראת משפחה אלא אלו שירדו למצרים, ואוני לא היה מיורדי מצרים, ולמה חשב אותו, דאין לומר דאני הוא אצבון אין דמיון לאוני עם אצבון,

שיעור יומי ליום שני י"ד תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת פינחס
נה
אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון במנין זה ממנין הראשון שבמדבר סיני, נראה שכל כ"ד אלף
נפלו משבט של שמעון.

(יד) אלה משפחת השמעוני שנים ועשרים אלף ומאתים: ם
יד אלין זרעית שמעון עשרין ותריין אלפין ומאתן:

(טו) בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני:
טו בני גד לזרעיתהון לצפון זרעית צפון לחגי זרעית חגי לשוני זרעית שוני:

(טז) לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי:
טז לאזני זרעית אזני לערי זרעית ערי:
טז לאזני • אומר אני שזו משפחת אצבון, ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו.

(יז) לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי:
יז לארוד זרעית ארודי לאראלי זרעית אראלי:

(יח) אלה משפחת בניגד לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ם
יח אלין זרעית בני גד למניניהון ארבעין אלפין וחמש מאה:

(יט) בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ בנען:
יט בני יהודה ער ואונן ומית ער ואונן בארץא דבנען:

(כ) ויהיו בני יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הירחי:
כ ויהיו בני יהודה לזרעיתהון לשלה זרעית שלה לפרץ זרעית פרץ לזרח זרעית זרח:

(כא) ויהיו בני פרץ לחצון משפחת החצרני לחמול משפחת החמולי:
כא ויהיו בני פרץ לחצון זרעית חצון לחמול זרעית חמול:

(כב) אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ם
כב אלין זרעית יהודה למניניהון שבעין ושפא אלפין וחמש מאה:

שפתי חכמים

במי היו בדבר בלעם, שלא מצינו שהלויים חטאו בדבר בלעם: כ דבמדבר סיני היו פקדיהם חמשים ותשעה אלף ושלש מאות, וכאן לא נמנו כי אם עשרים ושנים אלף ומאתים, נמצאו חסרים שלשים ושבעה אלף ומאה: ל כלומר, העשרים וארבעה אלף שמתו בדבר בלעם, כלם נפלו משבטו של שמעון, הואיל ומצאנו דשבטו של שמעון חטאו יותר משאר שבטים, שהרי הנשיא של שמעון חטא: תורה יד

(טז) מ כלומר, 'אזני' שמנה כאן לא נמנה בבאי מצרים, לקף צריך לומר שהוא 'אצבון', אבל איני יודע כו. ואם תאמר, והא לעיל פירש רש"י וכן אצבון לגד – פירשתי נה לעיל: תורה יז

(כג) בְּנֵי יִשְׂשָׁכָר לְמִשְׁפַּחְתָּם תּוֹלַע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי
לְפָנָה מִשְׁפַּחַת הַפּוֹנִי:

(כד) לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת
הַשְּׁמֵרָנִי:

אֲרֶךְ וְנֶעֱמָן יֵצְאוּ מִכָּל אֶחָד מִשְׁפָּחָה רַבָּהּ, וְנִקְרְאוּ
תּוֹלְדוֹת שְׁאָר הַבָּנִים עַל שֵׁם בָּלַע, וְתּוֹלְדוֹת הַשָּׁנִים
הָלָלוּ נִקְרְאוּ עַל שְׁמֵם. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר בְּבִנְי מְכִיר
שֶׁנֶּחֱלָקוּ לַשְּׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת: אַחַת נִקְרְאתָ עַל שְׁמוֹ,
וְאַחַת נִקְרְאתָ עַל שֵׁם גִּלְעָד בְּנוֹ. חֲמֵשׁ מִשְׁפָּחוֹת
חֲסִירוֹ מִבְּנָיו שֶׁל בְּנִימִין. כָּאֵן נִתְקַיְּמָה מִקְצַת נְבוֹאָת
אֲמֹ, שֶׁקָּרָאתוֹ "בֶּן אוֹנִי" - בֶּן אֲנִינּוּתִי, וּבְפִילָגֶשׁ
בְּגִבְעָה נִתְקַיְּמָה כָּלָה. זֶה מִצְּאָתִי בִּיסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי
מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן.

כ"י לְיִשׁוּב • הוּא יוֹב הָאֲמֹר בְּיֻרְדֵי מִצְרַיִם, כִּי
כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם יֻרְדֵי מִצְרַיִם. וְהַנּוֹלָדִין
מִשֵּׁם וְהַלָּאָה לֹא נִקְרְאוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמֵם, חוּץ
מִמִּשְׁפַּחוֹת אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה שֶׁנּוֹלְדוּ כָּלֵם בְּמִצְרַיִם,
וְאֲרֶךְ וְנֶעֱמָן בְּנֵי בָלַע בֶּן בְּנִימִין. וּמִצְּאָתִי בִּיסּוּדוֹ
שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן, שֶׁיִּקְרָה אֲמֵן לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהִיָּתָה
מִצְרַת מֶהֱם, לְכַךְ נִחְלָקוּ לְמִשְׁפָּחוֹת כְּחֻצְרוֹן וְחִמּוּל,
שֶׁהָיוּ בְּנֵי בָנִים לַיהוּדָה, וְחִבְר וּמִלְכִּיאֵל, שֶׁהָיוּ בְּנֵי
בָנִים שֶׁל אֲשֵׁר. וְאֵם אֲגָדָה הִיא, הָרִי טוֹב, וְאֵם לֹא,
אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהָיוּ לְבָלַע בְּנֵי בָנִים הַרְבֵּה, וּמִשְׁנִים הָלָלוּ

(כה) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת יִשְׂשָׁכָר לְפָקְדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְשִׁשִּׁים אָלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: ׀

(כו) בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד מִשְׁפַּחַת הַסֹּרְדִי
לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֵלֹן לְיַחֲזָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲזָאֵלִי:

(כז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלֹנִי לְפָקְדֵיהֶם שִׁשִּׁים אָלֶף
וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ׀

(כח) בְּנֵי יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם:

שפתי חכמים

שְׁלֹא נִקְרָא יוֹסֵף שְׁבַט בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ מִפְּנֵי
שֶׁבֶכֶר נֶחֱלַק לְשִׁבְטִים אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה.
בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן שֶׁחֹשֵׁב
עוֹבֵר כִּילּוּד, נִמְנוּ אֲבִי וּבֶן לְשָׁנִים,
כִּפְרִץ וּבְנָיו מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם מִיֻּרְדֵי
מִצְרַיִם, אֲבָל לְפִירוּשׁ רִש"י קָשָׁה.
מִשּׁוֹם הֵכִי הוּצָרָה לומר שֶׁהָיוּ לְבָלַע
בָּנִים הַרְבֵּה חוּץ מֵאֲרֶךְ וְנֶעֱמָן, וְנִקְרְאוּ
הֵם עַל שְׁמוֹ, מֵה שֶׁאֵין בֶּן בְּיוֹסֵף.
הַרְאִים ר' פִּירוּשׁ, זֶה גַם כֵּן מִיסּוּדוֹ שֶׁל
רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן, וְלָכֵן פִּירַשׁ זֶה קוֹדֵם
לְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּתָלַח: תוֹרָה כה

בְּסִפְרֵי אֲגָדָה הָרִי טוֹב וְאִנִּי רִשָּׁאִי
לְחָלֹק עָלָיו, וְאֵם לֹא אוֹמֵר אֲנִי כו'.
כְּלומר, וְאֵם טַעֲמָא דְנִפְשִׁיָּה קָאֵמֵר,
אוֹמֵר אֲנִי גַם כֵּן טַעַם אַחֵר מִעֲצָמִי:
כִּי פִירוּשׁ, אֲרֶךְ וְנֶעֱמָן שֶׁנִּמְנוּ
לְמִשְׁפָּחוֹת, אֵינוֹ אֵלֶּה מִפְּנֵי רְבוּיָם,
שֶׁנּוֹלְדוּ מִכָּל אֶחָד מֵהֶם בָּנִים הַרְבֵּה,
וְרִאיוֹ לְכָל אֶחָד מֵהֶם לְהִקְרָא בְּשֵׁם
מִשְׁפָּחָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ מִיֻּרְדֵי
מִצְרַיִם. וּמִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְשֹׂאֵל, מֵאַחֵר
שֶׁאֲרֶךְ וְנֶעֱמָן מִפְּנֵי רְבוּיָהֶם נִקְרְאוּ
מִשְׁפָּחָה, לֹא הָיָה לְבָלַע אֲבִיהֶם
לְהִקְרָא מִשְׁפָּחָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, כְּמוֹ

(כד) גַּם בְּפִרְשַׁת וַיִּגַּשׁ. וּפִירוּשׁ רִש"י
בְּדִבְרֵי הַיָּמִים סִימָן ז', כִּי 'זוֹב' הוּא
שְׁמוֹ, וְלִפִּי שְׁנֵיתֵי שְׁבוּ לְלִמּוּד תּוֹרָה
דְּכִתִּיב 'וּמִבְנֵי יִשְׂשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה
לְעִתִּים', לְכָךְ זָכָה וְנִקְרָא 'יִשׁוּב':
כְּלומר, גַּם אֵלֶּה נּוֹלְדוּ בְּמִצְרַיִם:
עַרְצוֹנו לומר, שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ טַעַם לְמָה
נִמְנוּ מִשְׁפָּחוֹת אֲרֶךְ וְנֶעֱמָן בְּנֵי בָנִים שֶׁל
בְּנִימִין, כִּינן שֶׁלֹּא מִיֻּרְדֵי מִצְרַיִם הָיוּ:
וְהֵכִי פִירוּשׁוֹ, אֵל תִּקְשֶׁה הִיאָף שִׁיִּיק
דְּבִנֵי בָנִים יִקְרְאוּ מִשְׁפָּחוֹת עַל שְׁמֵם.
וּמִפְּרֵשׁ, כְּחֻצְרוֹן וְחִמּוּל וכו': זַ כְּלומר,
אֵם רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן מִצָּא טַעַם זֶה

(כט) בְּנֵי מִנְשָׁה לְמֹכִיר מִשְׁפַּחַת הַמֹּכִירִי וּמֹכִיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי:

(ל) אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת הָאִיעֶזְרִי לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת הַחֲלָקִי:

(לא) וְאַשְׁרֵי־אֵל מִשְׁפַּחַת הָאֲשֻׁרָאִלִי וְשֵׁכֶם מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁכֶמִי:

(לב) וְשִׁמְדָּע מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְדֵּעִי וְחֶפֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶפְרִי:

(לג) וְצִלְפָּחַד בֶּן־חֶפֶר לֹא־הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפָּחַד מַחֲלָה וְנֹעָה חַגִּלָּה מִלֶּכָּה וְתִרְצָה:

(לד) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת מִנְשָׁה וּפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְחֳמִשִּׁים אָלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת: ׀

(לה) אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְשׁוֹתֶלַח מִשְׁפַּחַת הַשֹּׁתֶלַחִי לְדָבָר מִשְׁפַּחַת הַבְּכָרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי:

(לו) וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתֶלַח לְעֶרְן מִשְׁפַּחַת הָעֶרְנִי:

כ"י וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹתֶלַח וְגו' • שָׂאָר בְּנֵי שׁוֹתֶלַח שֶׁנֶּקְרְאוּ תוֹלְדוֹתֵיהֶם עַל שֵׁם שׁוֹתֶלַח, וּמִעֶרְן יֵצְאָה מִשְׁפָּחָה רַבָּה וְנִקְרְאוּת עַל שְׁמוֹ, וְנִתְחַשְּׁבוּ בְּנֵי שׁוֹתֶלַח לְשֵׁנֵי מִשְׁפָּחוֹת. צֶא וְחֹשֶׁב, וְתִמְצָא בְּפִרְשָׁה זוֹ חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע מִשְׁפָּחוֹת, וּמִבְּנֵי לֹדִי שְׁמוֹנֶה, הָרִי

(לו) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְפְקֻדֵיהֶם שָׁנִים וְשִׁלְשִׁים אָלֶף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחַתָּם: ׀

לֹדִי אֵלֶּיךָ וְרַעֲיָת בְּנֵי אֶפְרַיִם לְמִנְגִּינְהוֹן תְּלַחֵן וְתִרְנֵן אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה אֵלֶּיךָ בְּנֵי יוֹסֵף לְנִרְעִינְהוֹן:

(לח) בְּנֵי בְנִימֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְכָל־עַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַבְּלָעִי
לְאִשָּׁבֶל מִשְׁפַּחַת הָאִשָּׁבֶלִי לְאַחֵירָם מִשְׁפַּחַת
הָאַחֵירָמִי:

לח בְּנֵי בְנִימֹן לְזִרְעֵיהֶן לְכָל־עַמּוּל זִרְעִית בְּלַע
לְאִשָּׁבֶל זִרְעִית אִשָּׁבֶל לְאַחֵירָם זִרְעִית
אַחֵירָם:

כ"י לְאַחֵירָם • הוּא אָחִי שְׂרִיד לְמִצְרַיִם, וְלִפִּי שְׁנִקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף שֶׁהָיָה אָחִיו וְרַם מִמֶּנּוּ, נִקְרָא אָחֵירָם.
(לט) לְשׁוֹפָם מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹפָמִי לְחוֹפָם מִשְׁפַּחַת
הַחוֹפָמִי:

לט לְשׁוֹפָם זִרְעִית שׁוֹפָם זִרְעִית שׁוֹפָם לְחוֹפָם זִרְעִית
חוֹפָם:

כ"י לְשׁוֹפָם • הוּא מִפִּים, עַל שֵׁם שֶׁהָיָה יוֹסֵף שְׁפוּףָה בֵּין הָאֲמוֹת.

(מ) וַיְהִי בְּנִיבְלַע אֶרֶד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֶרְדִּי
לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי:

מ וַיְהִי בְּנֵי בְלַע אֶרֶד וְנַעֲמָן זִרְעִית הָאֶרְדִּי
לְנַעֲמָן זִרְעִית נַעֲמִי:

(מא) אֵלֶּה בְּנֵי־בְנִימֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֵלֶּף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ׀

מא אֵלֶּיךָ בְּנֵי בְנִימֹן לְזִרְעֵיהֶן וּמִנְגִּיהֶן
אַרְבָּעִין וְחֲמִשָּׁה אֲלָפִין וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:

(מב) אֵלֶּה בְּנֵי־דָן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוֹחָם מִשְׁפַּחַת
הַשּׁוֹחָמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם:

מב אֵלֶּיךָ בְּנֵי דָן לְזִרְעֵיהֶן לְשׁוֹחָם זִרְעִית
שׁוֹחָם אֵלֶּיךָ זִרְעִית דָּן לְזִרְעֵיהֶן:

כ"י לְשׁוֹחָם • הוּא חֲשִׁים.

(מג) כָּל־מִשְׁפַּחַת הַשּׁוֹחָמִי לְפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְשֵׁשִׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ׀

מג כָּל זִרְעִית שׁוֹחָם לְמִנְגִּיהֶן שְׁתֵּין וְאַרְבַּע
אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(מד) בְּנֵי אֲשֵׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיִמְנָה מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה
לְיִשׁוּי מִשְׁפַּחַת הַיִּשׁוּי לְבְרִיעָה מִשְׁפַּחַת הַבְּרִיעִי:

מד בְּנֵי אֲשֵׁר לְזִרְעֵיהֶן לְיִמְנָה זִרְעִית יִמְנָה
לְיִשׁוּי זִרְעִית יִשׁוּי לְבְרִיעָה זִרְעִית בְּרִיעָה:

(מה) לְבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר מִשְׁפַּחַת הַחֶבְרִי לְמִלְכִּיאֵל
מִשְׁפַּחַת הַמִּלְכִּיאֵלִי:

מה לְבְנֵי בְרִיעָה לְחֶבֶר זִרְעִית חֶבֶר לְמִלְכִּיאֵל
זִרְעִית מִלְכִּיאֵל:

(מו) וְשֵׁם בֶּת־אֲשֵׁר שָׂרָח:

מו וְשֵׁם בֶּת־אֲשֵׁר שָׂרָח:

כ"י וְשֵׁם בֶּת־אֲשֵׁר שָׂרָח • לִפִּי שֶׁהָיָה קִנְיַת בְּחַיִּים, מִנָּאָה כָּאֵן.

(מז) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־אֲשֵׁר לְפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְחֲמִשִּׁים אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ׀

מז אֵלֶּיךָ זִרְעִית בְּנֵי אֲשֵׁר לְמִנְגִּיהֶן חֲמִשִּׁין
וְחֶלֶתָּא אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(מח) בְּנֵי נִפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְיַחֲזָאֵל מִשְׁפַּחַת הַיַּחֲזָאֵלִי לְגֻנִּי מִשְׁפַּחַת הַגֻּנִּי:

(מט) לְיֹצֵר מִשְׁפַּחַת הַיֹּצֵרִי לְשֵׁלֹם מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלֹמִי:

(נ) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נִפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אָלֶף וָאַרְבַּע מֵאוֹת:

(נא) אֵלֶּה פְקֻדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אָלֶף וָאַלֶּף שִׁבְעַת מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

♦ יום שלישי ט"ו תמוז ♦

(נב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

נב וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(נג) לְאַלֶּה תַּחֲלֹק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת:

נג לְאַלִּין תַּתְּפֹּלֵג אֶרְעָא בְּאַחְסָנָא בְּמִנְיָן שְׁמֵהּ:

נ"א לְאַלֶּה תַּחֲלֹק הָאָרֶץ • וְלֹא לַפְּחוּתִים מִבֶּן עֶשְׂרִים, אֶף־עַל־פִּי שִׁבְאוֹ לְכָל־עֶשְׂרִים בְּטָרְם חֲלוּק הָאָרֶץ - שְׁהָרִי שִׁבַּע שָׁנִים כָּבָשׁוּ וְשִׁבַּע חֲלָקוֹ, לֹא

נָטְלוּ חֶלֶק בְּאֶרֶץ אֶלֹא אֱלוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת אָלֶף וָאַלֶּף, וְאִם הָיָה לְאַחַד מֵהֶם שְׁשָׁה בָנִים, לֹא נָטְלוּ אֶלֹא חֶלֶק אֶבְיָהֶם לְבָדוֹ.

(נד) לָרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תִּמְעָט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ:

נד לְסִגְיָא תִּסְגֹּון אַחְסָנְתָהוֹן וְלְיַעֲרִי תִּזְעֲרוֹן אַחְסָנְתָהוֹן גְּבֵר לְפֻום מִנְיָנָהִי תַתִּיבָה אַחְסָנְתָה:

נ"א לָרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ • לְשִׁבְט שְׁהִיָּה מִרְבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין נִתְּנוּ חֶלֶק רַבִּי, וְאֶף־עַל־פִּי שֵׁלֹא הָיוּ הַחֲלָקִים שְׁוִים - שְׁהָרִי הַכֹּל לְפִי רַבּוּי הַשִּׁבְט חֲלָקוֹ הַחֲלָקִים - לֹא עָשׂוּ אֶלֹא עַל־יְדֵי גֹוֶרֶל. וְהַגֹּוֶרֶל הָיָה עַל־פִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כִּמוֹ שֶׁמִּפְּרֹשׁ ב'בְּכָא בַתְרָא' (דף קיח) : אֲלַעְזֹר הַכֹּהֵן הָיָה מְלַבֵּשׁ בְּאוֹרִים וְתַמִּים, וְאוֹמֵר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ: אִם שִׁבְט פְּלוֹנִי עוֹלָה, תָּחוּם פְּלוֹנִי עוֹלָה עִמּוֹ. וְהַשִּׁבְטִים הָיוּ כְּתוּבִים בִּי"ב פְּתָקִין, וִי"ב

גְּבוּלִים בִּי"ב פְּתָקִין, וּבְכָל־לֹם בְּקָלְפִי, וְהַנְּשִׂא מְכָנִים יָדוֹ לְתוֹכָהּ וְנוֹטֵל שְׁנֵי פְתָקִין: עוֹלָה בְּיָדוֹ פְתָק שֶׁל שֵׁם שִׁבְטוֹ וּפְתָק שֶׁל גְּבוּל הַמִּפְרָשׁ לוֹ, וְהַגֹּוֶרֶל עֲצָמוֹ הָיָה צוּחַ וְאוֹמֵר: אֲנִי הַגֹּוֶרֶל עֲלִיתִי לְגְבוּל פְּלוֹנִי לְשִׁבְט פְּלוֹנִי, שְׁנַאֲמֵר: "עַל־פִּי הַגֹּוֶרֶל". וְלֹא נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ בְּמִדָּה, לְפִי שֵׁשׁ גְּבוּל מְשֻׁבַּח מִחֲבֵרוֹ, אֶלֹא בְשׁוּמָא: בֵּית כּוֹר רַע כְּנָגֵד בֵּית סָאָה טוֹב, הַכֹּל לְפִי הַדָּמִים.

שפתי חכמים

(נג) פירוש, 'לאלה' הנזכרים לעיל, דהיינו 'שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים', שהם באי הארץ, 'תחלק הארץ', ברבי יונתן. ומפני שלא היה הכתוב צריך לזה, דמיתחלק הארץ בנחלה במספר שמות' הבא אחריו ידענו שלא לה הנזכרים לעיל

תחלק, ומה תלמוד לומר 'לאלה', דמשמע מיעוטא לאלה ולא לזולתם, לא בא למעט אלא לאלה דוקא שהם מבני עשרים ומעלה ולא לאחרים. הר"א"ם: תורה נד

(נד) ב ואף על פי שנתחלקה לחלקים שונים, מכל מקום לא נתחלקה הארץ

אלא לשנים עשר תחומין אינם שוין, ומעשה נסים היתה החלוקה, שגורלות כל אנשי השבט יתחברו יחדיו, במכוון לקר, כמו שהיה גם כן נס שלא עלה גורל חלק גדול בארץ לשבט מועט באוכלוסין (ועיין במרחיץ הארז ובגמרא: תורה נה

(נח) אַדְּ-בְּגוּרְלִי יַחֲלֵק אֶת־הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת מְטוֹת - נח בָּרַם בְּעֶדְכָא תַתְּפֻלַּג יַת אַרְעָא לְשִׁמְהוֹן שְׁבִטֵי אַבְהֵתְהוֹן יַחֲסִנּוּן : אַבְתָּם יִנְחִלוּ:

"לשמות מטות אבתם ינחלו", שאחר שנטלו הבנים, חלקיה לפי האבות שיצאו ממצרים. ואלו מתחלה חלקיה למנצן יוצאי מצרים, לא היו נוטלין אלו הארבעה אלא שני חלקים, עכשו נטלו ארבעה חלקים. אף בגורל יצאו יהושע וכלב, וכן הוא אומר (שופטים א) : "ויתנו לכלב את חברון פאשר דבר משה", ואומר (יהושע ט) : "על-פי ה' נתנו לו את-העיר אשר שאל". מטות אבתם יצאו גרים ועבדים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 347)

ודעת, וגם 'חלוקה' זו היא למעלה מטעם ודעת. ובשון אדמו"ר הזקן בתנ"א (אגרת הקודש סוף סימן ז) : 'תרון האור הזה הפרטי לנשמות פרטיות - אינו בחינת טעם ודעת מושג, אלא למעלה מבחינת הדעת, שפק עלה במחשבה . . . ודוגמתו למטה הוא בחינת הגורל ממש.

כ"ז - לשמות מטות אבתם • אלו יוצאי מצרים. שנה הכתובי נחלה זו מכל הנחלות שבתורה, שכל הנחלות, החיים יורשים את המתים, וכאן מתים יורשים את החיים. ביצד? שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בְּכָאֵי הָאָרֶץ, לזה אחד ולזה שלשה. האחד נטל חלק אחד, והשלשה נטלו שלשה, שנאמר : "לאלה תחלק הארץ". חזרה נחלתן אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשוה. וזהו שנאמר :

אף בגורל יחלק את הארץ (כו, נח)

לכל יהודי ישנה מצוה אחת השיכת לו במיוחד, שבה הוא 'זהיר טפי' (שבת קיח). זוהי המשמעות הפנימית של 'חלוקת הארץ' - לכל יהודי ניתן 'חלקו' המיוחד לו בעבודתו לקונו. לכן נחלקה הארץ בגורל דוקא, פי גורל הוא למעלה מטעם

(נח) עַל־פִּי הַגּוּרָל תִּחְלַק נַחֲלָתוֹ בֵּין רַב לְמַעֵט : נח על פום עֶדְכָא תַתְּפֻלַּג אַחֲסִנְתְּהוֹן בֵּין סְגִיאֵי לְזַעֲרֵי :

כ"ח - על-פי הגורל • הגורל היה מדבר, כמו שפירשתי ; מגיד שנתחלקה ברוח הקדש, לכך נאמר : "על-פי ה'".

(נח) וְאַלֶּה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשִׁינִי לְקָהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לְמִרְיִי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְיִי :

וואלין מנני לואי לזרעיתיהו לגרשון זרעית גרשון לקהת זרעית קהת למררי זרעית מררי :

וְאַלֶּה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשִׁינִי לְקָהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי לְמִרְיִי מִשְׁפַּחַת הַמִּרְיִי :

שפתי חכמים

כלומר שלא נחלק בגורל, והא בתיב 'על פי הגורל', אלא יצאו יהושע וכלב וכו' : תורה נו
(נו) ח דאם לא כן, 'על פי הגורל' למה לי, הא בתיב 'אף בגורל יחלק' וגו', אלא לומר שעל פי רוח הקדש, כלומר בשעה שיצאו הקלפים היה הקול עולה עם הקלפים ואומר : אני גורל של תחום עכו עליתי לשבט פלוני. והוצרך לזה, דאם לא כן, מאחר שלפי רבוי השבט ולפי מיעוט השבט היו חלקים, ואם כן למה חלקו בגורל, שמא יפול לשבט מרובה באוכלוסין חלק מועט, לכן פירש שהגורל היה על פי רוח הקדש : תורה נו

שהם בני עשרים וראויים לירש : ו רצונו לומר, אצל אביהן של שני אחים שכבר מתו, שמע מינה שהמתים יורשים את החיים. ואחר כך חלקו אותן שני אחים הכל בשוה, לפי שהוא ירושת אביהן. ואחר כך יורש בן אחד כמו אלו שלשה בנים. והא דקאמר אצל אבי אביהן ולא אמר אצל אביהן, משום דאלו לא חזרה נחלתן אלא אצל אביהן שהיו מבני עשרים ומעלה בשיצאו ממצרים, למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד מבני הארץ לאביו, הלא כל אחד חוזר ומוריש לבניו ולא לבני אחיו (ועיי' בגמרא ובמורה הארץ) : פירוש, ד'אף' מיעוט הוא,

(נח) ג רצונו לומר, הא לעיל בתיב 'לאלה תחלק הארץ', משמע לאותן שנבנסים לארץ ישראל, וכאן משמע ליוצאי מצרים : ד נראה הטעם, משום דכל דבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה אינו חוזר, והכא הבטיח הקדוש ברוך הוא ליתן ליוצאי מצרים את ארץ ישראל ומתו כלם במדבר, לכן צוה השם יתברך שתחזור הנחלה ליוצאי מצרים והם ינחילו את בניהם. ובזה יתורץ נמי מה שנאמר לעיל בפ' שנת ונאמר ונתתי אותה לכם מורשה' וגו', ולא בתיב ונתתי אותה לכם ירושה, אלא רמוז שלא יבנסו לארץ ולא יירשום, רק שהם יירשו את בניהם אחריהם : ה רצונו לומר,

(נח) אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת לְוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנֵי מִשְׁפַּחַת
הַחֲבֵרֹנִי מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת
הַקְּרָחִי וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרָם:

נח"י אלה משפחת לוי. חסר כאן משפחת השמעוני והעזיאל, וקצת מן היצחקי.

(נט) וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ עֲמֶרָם יוֹכָבֵד בַּת־לְוִי אִשְׁרֵי יִלְדָה
אֹתָהּ לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם וַתֵּלֶד לְעֲמֶרָם אֶת־אֶהֱרֹן
וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת מְרִים אֶחָתָם:

נח"י אִשְׁרֵי יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם • (סוטה יב) אִשְׁתּוֹ
יִלְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם, [לִדְתָהּ בְּמִצְרַיִם] וְאִין הוֹרְתָהּ
בְּמִצְרַיִם. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לַתּוֹךְ הַחוּמָה יִלְדָתָהּ. וְהִיא

(ס) וַיֵּלֶד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר
וְאֶת־אִיתָמָר:

(סא) וַיָּמָת נָדָב וְאֲבִיהוּא בְּהַקְרִיבָם אִשְׁזָרָה לְפָנָי
יְהוָה:

(סב) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר
מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי לֹא הִתְפַּקְּדוּ בַּתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

נח"י כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות
נמנין בני עשרים שנה. ומה טעם? כי לא נתן להם

(נט) מ פירוש, משום שהכתוב קצר
ולא פירש מי ילדה, הוצרך לומר
'אשתו ילדה'. ואחר כך קשה לרש"י,
'במצרים' למה לי, הוכרח לדרוש
שלידתה היתה במצרים ולא הורתה,
ואי אפשר זה אלא כשנולדה בין
החומות: תורה ס
(סב) * רצונו לתרץ מה שכתב 'כי לא
התפקדו בתוך בני ישראל', הא מנה
אותם. ומתרץ, שלא נמנו מבן עשרים
בישראל אלא מבן חדש: כ כתב
הרא"ם, צריך עיון, והא לעיל בפרשת
במדבר בתיב 'אף את משה לוי וגו',
וכתב רש"י שני טעמים, אחד בראי
לגיון המלך כו', ואחד צפה הקדוש
ברוך הוא שעתידה לעמוד גזירה וכו',
ומנא ליה לשני טעמים אלו, הא הכא
בתבה התורה טעם למה לא התפקדו
בתוך בני ישראל. ושקלא יש לומר
שהטעם שבתבה התורה הוא על
היותם נמנים מבן חדש ומעלה ולא
מבן עשרים ומעלה, בדכתיב 'מבן
חדש ומעלה, כי לא התפקדו בתוך בני
ישראל, מבן עשרים ומעלה, אבל
הטעם שאמרו רבותינו וכו' לברכה
אינו אלא על שלא נמנו בתוך בני

ישראל אלא אלו בפני עצמן ואלו
בפני עצמן, והכתוב הוצרך לצוות
שלא ימנה שבט לוי עם שבטי ישראל.
אבל איני יודע איך היה אפשר שימנה
אלו עם אלו, מאחר שאלו מבן חדש
ומעלה ואלו מבן עשרים ומעלה,
וצריך עיון. עד כאן לשונו: ולי נראה
דהוקשה להם, כי מנין בני ישראל היה
שלא על פי לידתן אלא לפי הדגלים,
ואם כן היה לו למנות שבט לוי אחר
מסע שני הדגלים כפי נסיעתם, ולמה
נמנו בפני עצמן, ועל זה נתנו שני
טעמים: תורה סג

סג אליו מנגני משה ואֵלֶעֶזֶר כֹּהֵנָא דִּי מִנּוּ
יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב עַל יַרְדֵּן
דִּירְחוּ :

(סג) אֱלֹהִים פִּקְדוֹי מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פִּקְדּוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יִרְחוּ :

סד ובאליו לא היה גבר ממנגני משה ואֵלֶעֶזֶר
כֹּהֵנָא דִּי מִנּוּ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא
דְּסִינִי :

(סד) וּבְאֵלֹהִים לֹא־הָיָה אִישׁ מִפִּקְדוֹי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פִּקְדּוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר סִינִי :

"נתנה ראש ונשובה מצרימה", והנשים אומרות:
"תנה־לנו אחזה", לך נסמכה פְּרִשְׁתִּי בנות
צִלְפַּחַד לְכָאן.

נ"ט וּבְאֵלֹהִים לֹא־הָיָה אִישׁ וְגו' • אָבֵל עַל
הַנָּשִׁים לֹא נִגְזְרָה גְזֵרַת הַמִּרְגָּלִים, לְפִי שֶׁהֵן הָיוּ
מִחֻבָּבוֹת אֶת הָאָרֶץ; הַנָּשִׁים אומרים (במדבר יד) :

סו ארי אמר יי להון ממת ימותון במדברא
ולא אשתאר מנהון אנש אלהן כלב בר
יפנה ויהושע בר נון :

(סו) כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בְּמִדְבָּר וְלֹא־
נֹתַר מֵהֶם אִישׁ בִּי אִם־כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה וִיהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נוּן: ׀

א וקריבא בנת צלפחד בר חפר בר גלעד בר
מכיר בר מנשה לזרעית מנשה בר יוסף
ואליון שמחת בנתה מחלה נעה וחגלה
ומלכה ותרצה :

כו (א) וּתְקַרְבָּנָה בְּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן־חֹפֶר בֶּן־גִּלְעָד
בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֹהִים
שְׁמוֹת בְּנֹתָיו מַחֲלָה נָעֻה וְחַגְלָה וּמַלְכָּה וְתֹרֵצָה:

באחד מהם ליחסו לשבת, הרי זה צדיק בן צדיק.
ואם יחסו לגנאי, כגון (מ"ב כה) "בא ישמעאל בן־נתניה
בן אלישמע" בידוע שכל הנזכרים עמו - רשעים
היו. מחלה נעה וְגו' • ולהלן הוא אומר (במדבר לו) :
"וּתְהַיָּיְנָה מַחֲלָה תֹרֵצָה", מגיד שכלן שקולות זו
כזו, לפיכך שנה את סדרן.

נ"ט לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף • לָמָּה נֶאֱמַר? וְהֵלֹא
כָּבֵד נֶאֱמַר "בֶּן־מְנַשֶּׁה"? אֵלֹא לומר לך: יוסף חבב
אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י) : "וַהֲעֵלַתָּם אֶת־עַצְמוֹתַי
וְגו'", וּבְנֹתָיו חֻבְּבוּ אֶת הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּנֶה־לָּנוּ
אֲחֻזָּה". וּלְלַמֶּדְךָ, שֶׁהָיוּ כָּלֵם צַדִּיקִים, שֶׁכָּל מִי
שֶׁמַּעֲשִׂיו וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתָיו סְתוּמִים, וּפְרָט לך הַכְּתוּב

בוקמא קדם משה וקדם אלעזר כֹּהֵנָא
וְקָדָם רַבְרַבָּא וְכָל כְּנֻשְׁתָּא בְּתֵרַע מִשְׁפָּן
זְמַנָּא לְמִימָר :

(ב) וּתַעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֲלֶעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלִפְנֵי
הַנְּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לֵאמֹר:

ידע, אלעזר ידע? אלא סרס המקרא ודרשהו, דברי
רבי יאשיה. אבא חנן משום רבי אלעזר אומר: בבית
המדרש היו יושבים, ועמדו לפני כלם (ב"ב קיט, ספרי) •

נ"ט לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי אֲלֶעֶזֶר • מַגִּיד, שֶׁלֹּא עָמְדוּ
לִפְנֵיהֶם אֵלֹא בְּשַׁנְת הָאֲרָבָעִים אַחֵר שְׁמַת אֲהֶרֶן. לִפְנֵי
מֹשֶׁה • וְאַחֲר־כֵּן לִפְנֵי אֲלֶעֶזֶר? אֲפָשִׁי, אִם מֹשֶׁה לֹא

ג אבונא מית במדברא והוא לא היה בגו
כְּנֻשְׁתָּא דְּאִדְמִנּוּ עַל יי כְּנֻשְׁתָּא דְּקִרַח אַרְי
בְּחֻבָּבָה מִית וּבְנִין לֹא הוּוּ לָהּ :

(ג) אֲבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה
הַנּוֹעָדִים עַל־יְהוָה בְּעֶדְת־קִרַח כִּי־בַחֲטָאוֹ מֵת
וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ:

שפתי חכמים

(ב) ׀ ובאלו אמר וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי
אֲלֶעֶזֶר הַכֹּהֵן וְגו' ואחר כך 'לפני
משה' תורה ג

אבינו: תורה סד
כו (א) ג כלומר, עוד טעם למה נאמר
'מנשה בן יוסף' תורה ב

(סד) ל רצונו לתרץ למה כתיב 'איש'
'ולא נותר אחד' מיבעי ליה: מ פירוש,
שגם הן היו מחבבות את הארץ, אמרו
'תנה לנו אחזה בתוך אחי

הוא, אלא בַּחֲטָאוֹ לְבַדּוֹ מֵת וְלֹא הִחְטִיא אֶת אַחֵרִים עִמּוֹ. (שבת צו) רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים הִיא. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מִן הַמַּעֲפִילִים הִיא.

כ"י • וְהוּא לֹא-הָיָה וְגו'. (שם קיח, ספרי) לְפִי שֶׁהָיוּ בָּאוֹת לֹמֵר: "בַּחֲטָאוֹ מֵת", נִזְקְקוּ לֹמֵר לֹא בַּחֲטָא מִתְּלוֹנָנִים וְלֹא בַּעֲדַת קֶרֶח שֶׁהָצִו עַל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-

ד לָמָּה יִגְרַע שֵׁם-אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין אֲרִי לִית לֵה בַר הַב לָנָא אַחֲסָנָא בְּגוֹ אַחֵי אַבִּינָא:

(ד) לָמָּה יִגְרַע שֵׁם-אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תִּנְהַלְנוּ אַחֲוָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִינוּ:

(כ"ב קיט). כִּי אֵין לוֹ בֶּן. הָא אִם הָיָה לוֹ בֶּן, לֹא הָיָה תּוֹבְעוֹת כָּלוּם; מַגִּיד, שֶׁחֲכַמְנִיתִּיר הָיוּ.

כ"י • לָמָּה יִגְרַע שֵׁם-אֲבִינוּ • אֲנוּ בַּמָּקוֹם בֶּן עוֹמְדוֹת, וְאִם אֵין הַנִּקְבוֹת חֲשׂוֹבוֹת זָרַע, תְּחִיבָם אֲמַנּוּ לִיבָם

ה וְקָרַב מֹשֶׁה יֵת דִּינְהוֹן קָדָם יי:

(ה) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: פ

(סנהדרין שם). דְּבַר אַחֵר: רְאוּיָה הִיְתְּהִי פִרְשָׁה זֹו לְהַפְתֵּב עַל-יְדֵי מֹשֶׁה, אֲלֵא שְׂזָכוּ בְּנוֹת צִלְפָּחֵד וְנִכְתְּבָה עַל-יָדָן.

כ"י • וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-מִשְׁפָּטָן • (סנהדרין ח) נִתְעַלְמָה הַלֵּכָה מִמָּנוּשׁ, וְכֹאֵן נִפְרַע עַל שְׁנֵטל 'עֲטָרָה', לֹמֵר (דברים א): "וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרֹבוּן אֵלַי"

♦ יום רביעי ט"ז תמוז ♦

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה לְמִימֵר:

(י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ז יָאוֹת בְּנֵת צִלְפָּחֵד מְמַלְלֵן מִתֵּן תִּתֵּן לְהוֹן אַחֲוִית אַחֲסָנָא בְּגוֹ אַחֵי אַבִּינָהוֹן וְמַעֲבֵר יֵת אַחֲסָנָת אַבִּינָהוֹן לְהוֹן:

(ז) בֶּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּבִרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲוִית נִחְלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶם וְהַעֲבִירָה אֶת-נִחְלָת אֲבִיהֶן לָהֶן:

צ צִלְפָּחֵד דְּבִרְתָּ • יָפָה תְּבַעוּ; אֲשֶׁרִי אָדָם שֶׁהִקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹדֶה לְדַבְּרֵיוֹ. נָתַן תִּתֵּן • (כ"ב קיח) שְׁנֵי חֲלָקִים: חֶלֶק אֲבִיהֶן שֶׁהָיָה מִיּוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְחֶלֶקוֹ

כ"י • בֶּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דְּבִרְתָּ • בְּתַרְגוּמוֹ: "יָאוֹת" א. כֶּךָ כְּתוּבָה פִּרְשָׁה זֹו לִפְנֵי בְּמִרוֹם; מַגִּיד, שֶׁרָאָתָה עֵינֶן מַה שֶּׁלֹּא רָאָתָה עֵינֵי שֶׁל מֹשֶׁה. בֶּן בְּנוֹת

שפתי חכמים

וְאֲשַׁמְעָה וְגו', לָכֵן פִּירַשׁ גַּם טַעַם רֵאשׁוֹן: תוֹרָה (ז) פִּירוּשׁ, שְׁרִשִּׁי רוּצָה לִפְרֹשׁ דְּבָרֵי הַמִּתְרַגֵּם שֶׁתִּרְגֵּם 'יָאוֹת', שֶׁרְצוֹנוֹ לֹמֵר יָפָה תְּבַעוּ בְּנוֹת צִלְפָּחֵד, שֶׁכָּךְ דִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֹנָם לְבָרְכָה 'כֵּן בְּנוֹת צִלְפָּחֵד דּוֹבְרוֹת', שֶׁכָּךְ כְּתוּבָה פִּרְשָׁה זֹו לִפְנֵי בְּמִרוֹם. רֵא"ם: ב הֵרֵא"ם הָאֲרִירִי כָּאֵן. וְסוֹף דְּבָרָיו, שְׁרִשִּׁי לִישְׁנָא דְּבִרְיִיתָא נִקְטַב בְּלִישְׁנֵיהּ, אִף עַל גַּב דִּיהוּיָא בְּרִיִּיתָא אֲתִיָּא כְּמָאן דֹּאֲמַר לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נִחְלָקָה הָאֲרִירִי, לֹא מִשּׁוֹם דְּסָבִירָא לִיָּה כְּוֹתִיָּה, אֲלֵא מִשּׁוֹם דְּמִנְיָה מְצִי לְמִלְלָה לְמָאן דֹּאֲמַר לְבָאֵי הָאֲרִירִי. 'נָתַן תִּתֵּן' שְׁנֵי חֲלָקִים בְּנִכְסֵי חֶפֶר, בְּתוֹרַת חֻרָה, שְׁאוֹתָם חֲלָקִים שְׁנֵטְלוּ בְּנֵי חֶפֶר שֶׁהָיוּ מִבְּאֵי

שְׁאֲמָרוּ 'כִּי אֵין לוֹ בֶּן', מַגִּיד שֶׁדִּרְשְׁנוֹת הָיוּ, וְעַל מַה שְׁאֲמָרוּ 'אֲנוּ בַּמָּקוֹם בֶּן', אֲמָרוּ מַגִּיד שֶׁחֲכַמְנִיתִּיר הָיוּ. וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ: תוֹרָה ה (ה) שֶׁדָּאָם לֹא כֵן, לְקַמֵּן בְּפִרְשַׁת מִסְעִי לֹא כְּתִיב רַק 'וַיָּצֵא מֹשֶׁה עַל פִּי ה' כֵּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף' וְגו', וְכֹאֵן הוּצָרָה לְהַבִּיא מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה', אֲלֵא שֶׁנִּתְעַלְמָה כו': ה דִּלְטַעַם רֵאשׁוֹן קִשְׁיָה, מְנַלִּיָּה דְּנִתְעַלְמָה מִמָּנוּ הַלֵּכָה, דִּלְמָא מֹשֶׁה לֹא רָצָה לְפָסוּק הַלֵּכָה בְּלִי יְדִיעַת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ דְּכְתִיב לְעִיל גַּבִּי 'וַיְהִי אֲנָשִׁים' וְגו' בְּפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ, דִּלְמָא פִּירַשׁ שֵׁם שְׁכָאן נִפְרַע מִמָּנוּ, הוּא הָדִין הָכָא נִמִּי, לָכֵן פִּירַשׁ דְּבַר אַחֵר. וְלִפִּי דְּבַר אַחֵר קִשְׁיָה, לָמָּה לֹא כְּתִיב הָכָא כְּמוֹ הָתֵם 'עֲמִדוּ

(ג) ע דָּאָם לֹא כֵן מֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה אִם מֵת בַּחֲטָאוֹ: פ וַיֹּאמֶר כָּאֵן 'אֲבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר' וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר 'וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ' וְגו', מַה לְהֵלֵן מְקוֹשֵׁשׁ, אִף כָּאֵן מְקוֹשֵׁשׁ: צ דְּכְתִיב בְּפִרְשַׁת שְׁלַח לָךְ 'וַיַּעֲפִילוּ לַעֲלוֹת' וְגו', דְּוַיַּעֲפִילוּ בְּגִימְטְרִיא 'צִלְפָּחֵד', וּמִפְּנֵי שֶׁהִתּוֹרָה כְּסֻתָּה וְלֹא גִלְתָּה אוֹתוֹ לָכֵן אָמַר מִן הַמַּעֲפִילִים הִיא, שֶׁלֹּא הִרְשִׁיעַ כָּל כֶּךָ בְּחִילוֹל שְׁבֹת: תוֹרָה ד (ד) כֵּן רְצוֹנוֹ לְתַרְץ, דְּכָל 'כִּי' נִתְיַנֵּן טַעַם הוּא אֲשַׁלְמַעְלָה, וְהָכָא מַה טַעַם הוּא אֲשַׁלְמַעְלָה, אֲדַרְבָּה בְּשִׁבִּיל שְׁאֵין לוֹ בֶּן לָכָךְ יִגְרַע. וְגַרְע, לָכֵן פִּירַשׁ דְּהָכִי קָאֲמַר, לָמָּה יִגְרַע וְתֵן לָנוּ נִחְלָה כִּי אֵין לוֹ בֶּן, אֲבָל אִם הִיא כו': ה הִקְשָׁה מוה"ר, דְּבִפְרָק יֵשׁ נִחְלִין אֲמָרוּ עַל מַה

(ב"ב ק) תסב נחלה, לא נצטוה אלא לאותו הדור בלבד. וכן "והעברתם את-נחלתו לבתו", בכלל הוא אומר "ונתתם", וכבת הוא אומר: "והעברתם".

עם אחיו בנכסי חפר. והעברת. לשון העברה (ס"א עברה) (ב"ב קטו) הוא במי שאינו מניח בן לירשו. דבר אחר: על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה; שלא

ח ועם בני ישראל תמלל למימר גבר ארי ימות ובר לית לה ומעברון ית אחסנתה לבתה:

(ח) ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש ביימות ובן אין לו והעברתם את-נחלתו לבתו:

ט ואם לית לה ברתא ותתנון ית אחסנתה לאחיה:

(ט) ואם-אין לו בת ונתתם את-נחלתו לאחיו:

י ואם לית לה אחין ותתנון ית אחסנתה לאחי אביה:

(י) ואם-אין לו אחים ונתתם את-נחלתו לאחי אביו:

יא ואם לית אחין לאביה ותתנון ית אחסנתה לקריבה דקריב לה מנרעיתה וברת יתה ויתיה לבני ישראל לגזרת דין קמא די פקיד יי ית משה:

(יא) ואם-אין אחים לאביו ונתתם את-נחלתו לשאריו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה ויתיה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יהוה את-משה: פ

כ"י- לשאריו הקרב אליו ממשפחתו • (ספרי. ב"ב קט) ואין 'משפחה' קרויה אלא משפחת האב.

יב ואמר יי למשה סק לטורא דעבראי הדין וחזי ית ארעא די יהבית לבני ישראל:

(יב) ויאמר יהוה אל-משה עלה אליהר העברים הנה וראה את-הארץ אשר נתתי לבני ישראל:

משה לנחלת בני גד ובני ראובן, שמח ואמר: כמדמה לי שהתר לי נדרי. משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו. נכנס לשער - והוא אחריו, לחצר - והוא אחריו, לטרקלין - והוא אחריו. פיון שבא לכנס לסיטון, אמר לו: בני, מכאן ואילך אתה אסור לכנס.

כ"י- עלה אליהר העברים • (במדבר רבה) למה נסמכה לכאנה? פיון שאמר הקדוש-ברוך-הוא: "נתן תתן להם", אמר: אותי צוה המקום להנחיל, שמא התרה הגזרה ואכנס לארץ? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: גזרתי במקומה עומדת (ספרי). דבר אחר: פיון שגכנס

שפתי חכמים

להנשא פי אם לבני דודיהו, לכן פירש גם טעם ראשון: תורה ח (יב) ה פירוש, הא הר העברים הוא הר נבו, וכיון שעלה משם להר נבו שוב לא ירד, ומת שם מיד, בדכתיב בפרשת וזאת הברכה, ולמה נסמכה וכו': ו דלטעם ראשון קשה, למה שמח, דלמא הא דכתיב 'נתן תתן' בלומר על ידי צוואתך, וכמו שכתוב לקמן בפרשת מסעי, לכן פירש דבר אחר. ולפירוש דבר אחר קשה, איך נסמך זה לכאן, לכן פירש גם טעם ראשון. וקל להבין: ו 'לקיטון' היינו לחדר. ויבא החדרה' תרגום יונתן יעניל לקיטונא: תורה יג

היו לו בנים הנכנסים לארץ עד שיחרו לו חלקיהם שנטלו בארץ, וצריך עיון. עד כאן לשון הרא"ם: ג רצונו לומר, שיש לו להקדוש ברוך הוא עברה וזעם עליו, לכך אינו מניח בן לירשו: ד ורצונו לומר, שלא תקשה, והא כתיב בפרשת ואלה מסעי ולא תסב נחלה' וגו', דאין אשה משבט זה רשאה להנשא לאיש משבט אחר, ומפרש דלא נצטווה אלא לאותו הדור ולא לדורות הבאים. ולטעם ראשון קשה, הנה לו לינקד 'והעברת' בסוגל פיון שהוא לשון עברה, לכן פירש דבר אחר. ולפירוש דבר אחר קשה, למה כתיב בבנות צלפחד 'והעברתם', דהא לא היו רשאות

הארץ החזירו כולן לחפר שהיה מיוצאי מצרים בדכתיב 'לשמות משות אבותם ינחלו', ונמצא כאלו זכה חפר בכל החלקים וירשו ממנו כל בניו, וצלפחד ירש שני חלקים לפי שהיה בכור, וכל אחיו כל אחד חלק אחד, הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביהם בנכסי חפר, ועל אותן שני חלקים כתב קרא 'נתן תתן'. ורש"י נקט בלישניה 'חלק אביהן וחלקו עם אחיו בנכסי חפר' כלשון הברייתא, ואין בננתו לומר רק שני חלקי אביהן עם אחיו בנכסי חפר, אבל משל חפר עצמו לא נטלו כלום, שהרי לכאי הארץ נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים, וחזרה לא שייך ביה, שהרי לא

(יג) וְרֵאִיתָה אֹתָהּ וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמִּיד גַּם־אֶתָּה יְיָ וְתַחֲזִי יָתָה וְתַתְּכֶנָּשׁ לַעַמִּיד אֲף אֶת כָּמָא דִּי אַתְּכִנִּישׁ אַהֲרֹן אַחִיד:

הָאָמִינוּ, לְכָךְ בִּקְשׁ מֹשֶׁה שִׁיכְתֹּב סִרְחוּנוֹ, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: אֲף הוּא מִן הַמַּמְרִים הִיָּה (יִדְמָא ב). מִשָּׁל לַשְׁתִּי נָשִׁים שְׁלוּקוֹת בְּבֵית־דִּין: אַחַת קִלְקִלָהּ וְאַחַת אָכְלָה פִּגְלִי שְׁבִיעִית וְכו', אֲף כָּאן, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִזְכִּיר מִיתָתוֹ, הִזְכִּיר סִרְחוּנוֹ, לְהוֹדִיעַ שְׁלֹא הָיְתָה בָּהֶם אָלָא זֶה בְּלִבָּר.

כִּי־כֹּאֲשֶׁר נֹאסַף אַהֲרֹן אַחִיד • מִכָּאן, שֶׁנִּתְאַוָּה מֹשֶׁה לְמִיתָתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן. דְּבָר אַחֵר: אֵין אֶתָּה טוֹבֵט מִמֶּנּוּ. (דְּבָרִים לב): "עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדַּשְׁתָּם". הָא אִם קִדַּשְׁתָּם אוֹתִי, עֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לְהַפְטֹר. בְּכָל מְקוֹם שֶׁכָּתֹב מִיתָתָם, כָּתֹב סִרְחוּנוֹ, לְפִי שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה עַל דּוֹר הַמִּדְבָּר לְמוֹת בַּמִּדְבָּר בְּעוֹן שְׁלֹא

יִד כָּמָא דִּי סְרִיכְתוֹן עַל מִימְרֵי בַּמִּדְבָּרָא דְּצֹן בְּמַצִּית כְּנֻשָּׁתָא לְקַדְשׁוֹתֵי כְּמָא לְעִינֵיהוֹן אַנְוֹן מִי מַצִּוֹת רַקָּם מִדְבָּרָא דְּצֹן:

(יד) כֹּאֲשֶׁר מְרִיתָם פִּי בַּמִּדְבָּר־צֹן בְּמִרְיַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישָׁנִי בַּמִּים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מִרְיַת קֹדֶשׁ מִדְבָּר־צֹן: ס

כִּי־כֹּאֲשֶׁר מִי־מִרְיַת קֹדֶשׁ • הֵם לְבָדֶם, אֵין בָּהֶם עוֹזֵם אַחֵר. דְּבָר אַחֵר: הֵם שֶׁהִמְרוּ בַּמִּדְבָּר, הֵם הָיוּ שֶׁהִמְרוּ בַּיָּם־סוּף, הֵם עֲצָמָם שֶׁהִמְרוּ בַּמִּדְבָּר צִין.

טו וַיִּמְלִיל מֹשֶׁה עִם יְיָ לְמִימָר: וְעוֹסְקִין בְּצִרְכֵּי צְבוּר. לֵאמֹר • אָמַר לוֹ: הִשְׁיִבֵנִי אִם אֶתָּה מִמְּנָה לָהֶם פְּרִנָּס, אִם לֹאוּ.

(טו) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר:

כִּי־וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־ה' וְגו' • לְהוֹדִיעַ שֶׁבָּחָן שֶׁל צִדִּיקִים, שֶׁכְּשֶׁנִּפְטְרִין מִן הָעוֹלָם מְנִיחִין צִרְכָּן

טז יִמְנִי יְיָ אֱלֹהֵי רִוְחָתִי לְכָל בִּסְרָא גִבֹּר עַל כְּנֻשָּׁתָא:

(טז) יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר אִישׁ עַל־הָעֵדָה:

כִּי־יִפְקֹד ה' • כִּינֹן שֶׁשֹּׁמֵעַ מֹשֶׁה שָׁאֵמַר לוֹ הַמְּקוֹם: "תֵּן נִחֲלַת צִלְפַּחֵד לְבִנוֹתָיו", אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה

כִּי־יִפְקֹד ה' • כִּינֹן שֶׁשֹּׁמֵעַ מֹשֶׁה שָׁאֵמַר לוֹ הַמְּקוֹם: "תֵּן נִחֲלַת צִלְפַּחֵד לְבִנוֹתָיו", אָמַר: הִגִּיעַ שְׁעָה

שְׁתֵּי חֲכָמִים

עוֹן אַחֵר. לָכֵן פִּירֵשׁ דְּבָר אַחֵר וְקָאֵי עַל יִשְׂרָאֵל. וּלְפִירוּשׁ שֶׁל דְּבָר אַחֵר קֵשָׁה, מֵאִי בְּעֵי הָכָא בְּעוֹן יִשְׂרָאֵל, לְכָךְ צִרִיד לְטַעַם רֵאשׁוֹן: תוֹרָה טו (טו) ׀ רְצוּנוֹ לֹאִמַר, לָמָּה אָמַר מֹשֶׁה עֲנֵנִי זֶה וְלֹא הִתְפַּלֵּל שִׁיכְנֹס: ׀ דָּאִם לֹא כֵן, 'לֵאמֹר' לָמָּה לִי, דִּבְשִׁלְמָא וַיְדַבֵּר ה' לֵאמֹר 'כִּבֵּר פִּרְשׁוּ בּוֹ צֹא וְאָמַר לָהֶם דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים, אוֹ צֹא וְאָמַר לָהֶם דְּבָרֵי וְהִשְׁכִּנִּי אִם יִקְבְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֵל ה'', אָבָל כָּאן שְׁנֵי הַטַּעְמִים בְּלָתִי נְכוּנִים. לָכֵן פִּירֵשׁ הַשִּׁיבֵנִי וְכו'. וְעֵינִן בִּפְרָשַׁת וְאֶתְחַנֵּן: תוֹרָה טו (טז) ׀ נִרְאָה לִי דִקְשָׁה לְרִשִּׁי וּלְרִבּוֹתֵינוּ וְכוּנִם לְבָרְכָה שֶׁאָמַר שֶׁאָמַר לוֹ הַשִּׁיבֵנִי וְכו', וְכִי יִהְיֶה הַדּוֹר

(יג) ח מִדְּלָא כְּתִיב 'כֹּאֲשֶׁר נֹאסַף אַבְרָהָם' אוֹ שְׁאָר צִדִּיקִים: ט כְּלוֹמַר, וְכִשְׁם שֶׁהוּא מֵת בְּשִׁבִּיל עוֹן זֶה כִּי אֶתָּה תָּמוּת: * וְאִם תֹּאמַר, וְהָא בִּפְרָשָׁה זֶה לֹא כְּתִיב 'עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתָּם'. וַיֵּשׁ לֹאִמַר, דְּלִפִּירוּשׁ דְּבָר אַחֵר שֶׁפִּירֵשׁ אֵין אֶתָּה טוֹב מִמֶּנּוּ, מִשְׁמַע כְּשֶׁם שֶׁאֶהֲרֹן מֵת וְעֵדִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ, כִּי מֹשֶׁה זָמוּת אֲף עַל פִּי שְׁלֹא יִגִּיעַ זְמַנוֹ, וְהִזְכִּיר מִצִּינוֹ שְׁמֹתוֹ קוֹדֶם זְמַנָּה, וּמִתְרַץ דְּהָא כְּתִיב גִּבִּי מִיתַת מֹשֶׁה 'עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתָּם' וְכו'. וְהוֹצֵרָךְ לְטַעַם שֶׁל דְּבָר אַחֵר, דְּלְטַעַם רֵאשׁוֹן קֵשָׁה, וְהָא לֹא הָיְתָה מִיתַת מֹשֶׁה בְּמִיתַת אַהֲרֹן, דְּהָא אַהֲרֹן רָאָה בְּחִיָּו שֶׁנִּתְנָה גְּדוּלָּתוֹ לְבָנוֹ, מֵה שֶׁאֵין כֵּן גִּבִּי מֹשֶׁה, לָכֵן פִּירֵשׁ דְּבָר אַחֵר. וּלְפִירוּשׁ שֶׁל דְּבָר אַחֵר קֵשָׁה, דְּמִשְׁמַע מִכָּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן וְגו'

לפניו: רבוננו של עולם! גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה; מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו.

כדאי הוא יהושע לטל שכר שמושו, שלא משג מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כ): "נצר תאנה יאכל פריה". אלהי הרוחת. למה נאמר? אמר

ידי יפוק קדמיהון ידי ועול קדמיהון ידי נפקנן ידי ועלנן ולא תהי כנשתא דיי כענא די לית להן רעי:

וְאֶשְׁרֵי־יָצָא לַפְּנִיָּהּ וְאֶשְׁרֵי יָבֵא לַפְּנִיָּהּ וְיֹצֵיאִם וְאֶשְׁרֵי יָבִיאם וְלֹא תִהְיֶה עֲרֵת יְהוָה בְּצִאֲן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רָעָה:

ויאמר לו הלנו אתה וגו'". וכן בדרך הוא אומר (ש"ס): "כִּי־הוּא יוֹצֵא וְיָבֵא לַפְּנִיָּהּ" - יוצא בראש ונכנס בראש. וְאֶשְׁרֵי יוֹצֵיאִם • בְּזִכְיוֹתָיו. וְאֶשְׁרֵי יָבִיאם • בְּזִכְיוֹתָיו. דבר אחר: "וְאֶשְׁרֵי יָבִיאם" שלא תעשה לך בדרך שאתה עושה לי, שאיני מכניסן לארץ.

כ"ט • אֶשְׁרֵי־יָצָא לַפְּנִיָּהּ • לא בדרך מלכי האמות, שיושבים בבתייהם ומשלחין את חילותיהם למלחמה, אלא כמו שעשיתי אני, שנלחמתי בסיוחן ועוג, שנאמר (במדבר כא): "אֶל־תִּירָא אֹתוֹ". ובדרך שעשה יהושע, שנאמר (יהושע ה): "וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו

יח ואמר יי למשה דבר לך ית יהושע בר נון גבר די רוח נבואה בה ותסמוך ית ידך עלוהי:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון אִישׁ אֶשְׁרֵי־רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו:

את־ידך עליו • תן לו מתרגמן שידרש בתייג, שלא יאמרו עליו: לא היה לו להרים ראש בימי משה.

כ"ט • קַח־לְךָ • קחנו בדרים: אשירך, שזכית להנהיג בניו של מקום. לך • את שבדוק לך, את זה אתה מכיר. אֶשְׁרֵי־רוּחַ בּוֹ • באשר שאלת, שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד. וְסִמַּכְתָּ

יט ותקים יתה לקדם אלעזר כהנא ולקדם כל כנשתא ותפקד יתה לעיניהן:

(יט) וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל־הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם:

כ"ט • וְצִוִּיתָה אֹתוֹ • על ישראל: דע, שטרחנין הם, סרכנים הם; על־מנת שתקבל עליך.

שפתי חכמים

אעשה, ואברור את יהושע, שנה אתה מכיר אשר רוח בו באשר שאלת: ב מדכתיב אחריו 'למען ישמעו כל עדת בני ישראל', ומה ישמעו, אלא שתתן לו מתורגמן. מצאתי: ג דעל כרחק הסמיכות של הרב לתלמיד הוא ענין רשות להורות ולדון לאסור ולהתיר. ואם כן, הכא גבי יהושע, אי הסמיכות הוא לאחר מות משה, למה נתן לו רשות, דלאחר מותו אין צריך רשות אלא בחייו של משה. ואין לומר דלקא האי 'וסמכת' וגו' הוא נתינת ההוד, דאם כן היה לו להסמיק מאמר 'ונתת מהודך עליו' למלת 'וסמכת' וגו', אלא על כרחק 'וסמכת' מילתא אחריתא היא, והיא נתינת רשות: תורה יט

תפלתו, ולפי וי' העיטוף ד'ואשר יוציאם' משמע דכל תפלתו ודבריו היו לטובת ישראל, לכן פירש גם טעם ראשון. ודו"ק: תורה יח (יח) ש כבר נתבאר זה כמה פעמים שאין קיחה נופלת בבני אדם, לכן פירש וכו': ת אף על פי שמנהג הכתוב שיאמר מלת 'לך' שלא לצורך, כמו 'עלה לך היערה' והדומה להם, מפל מקום כל היכא דאיכא למדרש דרשינן. הרא"ם. ולי נראה דקשה לרש"י, כיון שבקשת משה היה שירשו בניו גדולתו כמו שפירש רש"י לעיל לא הנה ליה למימר 'לך' המורה כאלו תחלת בקשתו במחשבתו היה על יהושע, וזה ליתא. ומתרץ, הבדוק לך וכו': א רצונו לומר, שאלת ואמרת גלוי לפניך דעת כל אחד ואחד כן

בלא פרנס, אלא שאלתו היה אם צריך למנות פרנס או שירשו בניו אחריו גדולתו כמו שאמר 'תן נחלת צלפחד לבנותיו', לך דרשו, ולפיכך נמשך גם רש"י וכו' וכו' לברכה אחרי דברי רבותינו וכו' וכו' לברכה: צ רצונו לומר, ישב באהל ועסק בתורה: ק רצונו לומר, ולא נאמר 'אלהי השמים' או 'אלהי הארץ': תורה יז (יז) ר דלטעם ראשון קשה, למה ליה למימר 'ואשר יוציאם', מה זכות צריך לגבי הוצאה, בשלמא גבי הבאה צריך זכות שלא יפקד מהם, לכן פירש דבר אחר וכו'. ולפי דבר אחר קשה, ד'ואשר יוציאם' וכו' לא יהיה דומה ל'אשר יצא לפנייהם', דעקר תפלתו הוא בשביל העם, ו'אשר יוציאם' פירושו הוא בשביל טובת המנהיג היה

(כ) וַנִּתְּתָהּ מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שִׁיחֵיו נוֹחֲגִין בּוֹ כְּבוֹד־ה' וַיֵּרָאָה כְּדָרְךָ שְׁנוֹהֲגִין בָּךְ.

זש"י • וַנִּתְּתָהּ מִהוֹדֶךָ עָלָיו • זֶה קִרְוֵן עוֹר פָּנִים. מִהוֹדֶךָ • וְלֹא כָל הוֹדֶךָ, נִמְצָאנוּ לְמִדִּין: פָּנֵי מִשָּׁה בַחֲמָה, פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּלָבָנָה. לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל־עַדְת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ו)

הרב המגיד ז"ל, שיש מעלה בירח מהשאין-כן בשמש, והינו לפי שהירח מקבל אור חדש מה שלא היה לה מקדם, על פן מלבש בזה תענוג יותר, מהשאין-כן באור השמש שאין בה שנויים כלל אלא כו' אין מאיר בה התענוג כל-כף, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. ואמר משל על זה מעני ועשיר, שאנו רואים ששפעני משתפר מאה זהובים, מתענג מזה יותר ממלך שיש לו סגלת מלכים, והינו לפי שהוא אצלו דבר חדש שלא היה לו מקדם, שהיה עני בתכלית העניות, ואחר-כך כשיצא מהעני, הוא מתענג מאד בזה כו' יותר מהעשיר, שאף שלעשיר יש הרבה יותר מזה, אף-על-פי-כן אינו מתענג מזה כלל, לפי שתענוג תמידי אינו תענוג. וזהו שאנו מבקשים "ועינינו מאירות פשמש וכירח", והינו לפי שירח לית לה מגרמה כלום, ואחר-כך כשמקבלת אור השמש, מלבש בזה תענוג גדול.. על-כן אנו מבקשים שיהיו ב' המעלות, פשמש שיש בה אור רב בעצם ואין בה שנויים כלל, וכירח שמקבלת אור חדש שמלבש בזה תענוג עליון כו'.

ומזה מובן גם לאידך גיסא, בגוגע לצער מחסרון ואבדת איזה דבר. שהעני, פיו שרגיל בצער, הנה הצער שלו אינו גדול כל-כף כמו צערו של העשיר כו'. ואף-על-פי-כן, הנה לא רק אצל משה רבנו (שמש, עשיר), אלא גם אצל כל אחד מישאאל (גם מי שהוא בבחינת ירח, עני), צריך להיות נוגע בעצם מהותו גם חסרון של דבר אחד מדברי תורה.

ולקעיר, שגם לאחר שנטלה הרשות ממשוה ונתנה ליהושע, הנה עדן יהושע הוא התלמיד ומשה הוא הרב, כך שכל ענינו מקבל יהושע ממשוה דוקא, ועד שכל מציאותו של יהושע (התלמיד) היא מציאותו של משה (הרב), ובלשון רש"י בסיום פרשתנו: "כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי". וכמו בחמה ולבנה, שגם לאחר שקיעת החמה, מקבלת הלבנה אור מהחמה, וכמבואר ב'אגרת הקדש' (סוף סימן כו) המושל מ"שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ, כדאיתא ב'תיקונים' (ראה הנסמן בהערות ותיקונים לתניא שם) על משה רבנו עליו-השלום שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות, כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים". ולכן, הנה גם מסירת הנהגת בני ישראל ליהושע הצרכה להיות על-ידי משה רבנו דוקא (ולא על-ידי הקב"ה בעצמו).

ויש להוסיף בזה - על-פי מה שנתבאר לעיל (שיחת יום ב' דראש-השנה תשכ"ו סעיף ג (תורת מנחם - התוועדות חלק מה עמוד 51) מדברי אדמו"ר מהר"ש (ד"ה תקעו תרכ"ח פ"ט - סה"מ תרכ"ז ס"ע תלו ואלף) בענין מעלת תפלת העני ("תפלה לעני כי יעטוף" (תהלים קב, א)), וזה לשונו: "דהנה אנו אומרים ועינינו מאירות פשמש וכירח, והקשה הרב המגיד ז"ל, שאם אנו אומרים "פשמש", אם-כן מה שף לומר עוד "וכירח", שהרי אין-ערוף השמש לירח כלל, ואור הירח הוא טפל ובטל לגמרי לגבי אור השמש. ונתרץ

כא ולקדם אלעזר בהנא יקים וישאל לה בדין אוריא קדם יי על מימרה יהוה נפקין ועל מימרה יהוה עלין הוא וכל בני ישראל צמה וכל כנשתא:

(כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד וישאל לו במשפט האורים לפני יהוה על-פיו יצאו ועל-פיו יבאו הוא וכל בני-ישראל אתו וכל-העדה:

זש"י • ולפני אלעזר הכהן יעמד • הרי שאלתיו ששאלת, שאין הכבוד הזה זו (ס"א נוטל) מבית אביך, שאף

שפתי חכמים

יקבלו דבריו וגזירותיו כל ישראל. הרצ"ם: תורה כא (כא) ו' רצונו לומר, היאך בא ענין זה לבא, מה ענין אלעזר אצל יהושע. (גור אריה) דאם לא כן, למה צנה זה למשה,

ויהושע נטל ממשוה: ה פירוש, למען ישמעו יהוד שנתת לו, ויחוייב מזה שינהגו בו כבוד וכו'. אכל לא נוכל לפרש ד'ישמעו' יקבלו, דאם פן יחסר מלת 'אלי', מפני שפירשוו הנה למען

(כ) ד בלומר, פנים של משה מאירים יותר משל יהושע. ויש מפרשים, כמו חמה שנטלה אורה מהקדוש ברוך הוא ולבנה נטלה אורה מחמה, כך משה נטל קירון עור פניו מהקדוש ברוך הוא

יהושע יהא צריך לאלעזר. ושאל לו. פשיטתך לצאת למלחמה. על-פיו. של אלעזר. וכל-העדה.

סנהדרין (יומא עג) •

כב ועבד משה כמא די פקיד יי יתה ודבר
ית יהושע ואקיימה קדם אלעזר פהנא וקדם
כל כנשתא :

(כב) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח
את-יהושע ויעמידהו לפני אלעזר הכהן ולפני
כל-העדה:

כז"א ויקח את-יהושע. (ספרי) לקחו בדברים, והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא.

כג וסמך ית יהוה עליוהי ופקדה כמא די
מליל יי בידא דמשה:

(כג) ויסמך את-ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יהוה
ביד-משה: פ

וגדוש, ומלאו חכמתו בעין יפה. כאשר דבר ה'.
אף לענין ההוד: נתן מהודו עליו.

כז"א ויסמך את-ידיו. בעין יפה, יותר ויותר ממה
שנצטנה, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו: "וסמכת
את-ידך"; והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו בכלי מלא

• יום חמישי י"ז תמוז •

א ומליל יי עם משה למימר:

כח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל ותימר להון ית קרפני
לחם סדור לקרפני לאתקבלא ברענא
תשרון לקרבא קדמי בזמנה:

(ב) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרפני
לחמי לאשי ריח נוחי תשמרו להקריב לי במועדו:

אלו אמורין, וכן הוא אמר (ויקרא א): "והקטירים הכהן
המזבחה לחם אשה". לאשי. הנתנין לאשי מזבחי.
תשמרו. (ספרי) שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין
על גביו, מכאן למדוי ותקנו מעמדות (תענית כח).
במועדו. בכל יום הוא מועד התמידים.

כז"א צו את-בני ישראל. מה אמור למעלה? "יפקד
ה'", אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: עד שאתה מצוני על
בני, צוה את בני עלי. משל לבת מלך שהיתה נפטרת
מן העולם, והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו',
כדאיתא ב'ספרי'. קרפני. (ספרי) זהל הדם. לחמי.

שפתי חכמים

כדי להחיות את עצמו, עמדו ותקנו
וחלקו כל ישראל לעשרים וארבעה
חלקים, וכן לזים וכהנים כל אחד
לעשרים וארבעה חלקים, וחלק אחד
מאותן עשרים וארבעה משמרות
כהנים, וכן חלק מלזים וישראלים,
תקנו שמעמד אחד יעמדו על קרבן
תמיד שבוע אחד, ובשבוע שניה
מעמד אחר, והם יהיו שלוחי כל
ישראל, ושלוחו של אדם כמותו, וכן
חזור חלילה לעולם, נמצא שלא הגיע
מעמד אחד כי אם שני פעמים בשנה:
שהרי פעמים בכל יום הוא נקרב,
ולמה ליה למימר 'במועדו', אלא שלא
יהא מוגע אף בטומאה. והא דלא

(כג) כן גם בן קשה למה ליה
למכתב, בדפרישית לעיל: תורה א
כח (ב) י רצונו לתרגן, מה ענין פרשת
התמיד לפרשה שלמעלה שנאמר
'יפקד ה' אלהי הרוחות: ב בדכתיב
'יפקד ה' וגו'. צוה את בני עלי
שישמעו אלי ל כמו שנאמר, 'ויקריבו
בני אהרן את הדם אליו: ב רצונו
לומר, 'והקטירים' היינו אימורים
שמקטירין אותן, וכתיב ביה 'לחם',
שמע מינה דאימורין מקרי 'לחם':
ג רצונו לומר, דכתיב 'תשמרו', משמע
דכל זמן הקרבנות בשחר ובין הערבים
יעמדו כל ישראל על גביו, וזה אי
אפשר, דכל אחד צריך לעסוק בעסקו

היה לו לצוות ליהושע בעצמו:
ז מדכתיב לפניו וכל ישראל אתו, אם
כן וכל העדה למה לי, אלא זו
סנהדרין: תורה כב
(כב) ח רצונו לומר, הא כתיב ויעש
משה כאשר צוה ה' אותו, ואם בן
'ויקח את יהושע' למה לי. ומתרגן,
לקחו וכו'. רצונו לומר, שאמר לו יותר
ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא,
דהקדוש ברוך הוא לאמר לו אלא
'אשריו שוכית לך' וכו', והוא הודיעו
מתן שכר וכו', והטעם כדי שלא יאמר
מה לי ולצרה זו, שהרי משה ואהרן
נענשו עליהם, ולכך הראהו מתן
שכר: תורה כג

(ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִים שְׁנַיִם לְיוֹם עֹלָה תָּמִיד:

וְאָמַרְתָּ לָהֶם • אֲזַהְרֶה לְבֵית־דִּין. שְׁנַיִם לְיוֹם • כַּפְּשׁוּטִיפ. וְעָקְרוּ בָּא לְלֶמֶד; שִׁיחִיו נִשְׁחָטִין

כַּנְגָד הַיּוֹם^א, תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר בַּמַּעֲרָב וְשֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים בַּמִּזְרָח שֶׁל טַבְּעוֹת (יזמא סב) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 9)

קָרְבַּן עוֹלָה, שֶׁהִיא "כָּלִיל לַה", רוֹמֵז לְבָטוּל מִחֻלָּט לְהַקְבֵּ"ה; וְ"עוֹלָה תָּמִיד" מוֹרָה שֶׁבָטוּל זֶה הוּא תָּמִידִי, בַּמִּשְׁךָ כָּל הַיּוֹם.

וּבַעֲבוּדַת הָאֶדָם: מִיד בְּרָאשִׁית הַיּוֹם, מְבַטְּאִים בָטוּל מִחֻלָּט לְהַקְבֵּ"ה עַל־יְדֵי אֲמִירַת "מוֹדָה אֲנִי", וּבָטוּל זֶה מְטַבֵּעַ אֶת חוֹתָמוֹ עַל כָּל הַיּוֹם.

עוֹלָה תָּמִיד (כח, ג)

קָרְבַּן הַתָּמִיד, הַמְסַמֵּל אֶת כָּלִלוּת הַקְּרִבָּנוֹת, הִיא עוֹלָה, שֶׁהוּא "כָּלִיל לַה".

לוֹמַר לָךְ: אִם רָצוֹנְךָ לְהַגִּיעַ לְדַבְּקוֹת אֲמִתִּית ('קָרְבַּן' מִלְשׁוֹן 'קְרוֹב'), עָלֶיךָ לַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַתְךָ "כָּלִיל לַה" - שֶׁלֹּא עַל־מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס.

(ד) אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

וְאָמַרְתָּ לָהֶם • אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד • אֶף־עַל־פִּי שֶׁכָּכֵךְ נִגָּמַר בַּפֶּרֶשֶׁת "וְאִתָּה תִּצְנֶה" (שמות כט): "וְזֶה אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה

וְגו'" הִיא הִתְהַרְהַר לִימֵי הַמְּלוּכָאִים, וְכָאן צָנָה לְדוֹרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 941)

וְחָלְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. הַצֶּעֶד הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַיּוֹם הִיא הַחֻלָּט חֻזָּקָה לְהַפְנוֹת אֶת הַחֲמִימוֹת וְהַהֲתַלְהָבוֹת ('דָּם') וְכִּי לְמִזְבֵּחַ, לְדַבְּרִים שֶׁבִּקְדוּשָׁה, וְכִּי בָהֶם יִהְיֶה תַעֲנוּגוֹ ('חֻלָּב').

אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר (כח, ד)

יְהוּדֵי חֵיב לְהַתְחִיל אֶת הַיּוֹם בְּ'קָרְבַּן', הַיֵּינוּ בְּהַתְמַסְרוֹת לְהַקְבֵּ"ה. וְאִזְּ נִהְיָה הַקָּרְבַּן 'תָּמִיד' - יֵשׁ לוֹ הַשְׁפָּעָה תָּמִידִית עַל כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. עִם הַבָּאָת הַקָּרְבַּן הָיוּ מְקַרְיָבִים דָּמוֹ

(ה) וְעִשְׂרִית הָאִיפָה סֵלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן בְּתִית רְבִיעֵת הֵהִיךְ:

וְאָמַרְתָּ לָהֶם • מִנְחַת נִסְכִּים.

(ו) עֹלֹת תָּמִיד תַּעֲשֶׂה בְּהָר סִינִי לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:

וְעֹלֹת תַּדִּירָא דְאַתְעֵבִידָא בְּטוֹרָא דְסִינִי לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְיוֹא קָרְבָּנָא קָדָם יי:

שפתי חכמים

וְהַטַּבְּעוֹת שֶׁהִזְכִּיר כָּאן הֵם הַטַּבְּעוֹת שֶׁקֹּבֵעַ יוֹחֲנָן כְּהֵן גָּדוֹל בְּמִקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּעֶזְרָה, וְהָיוּ קְבוּעִים בְּקֶרֶקֶע, שְׂאוּסָרִין בָּהֶם רִגְלֵי הַבְּהֵמָה וְיָדֶיהָ בְּעַת הַשְּׁחִיטָה וְכו'; תוֹרָה ד

(ה) רַ בְּלוֹמַר, הוּא הַסֵּלֶת שֶׁהִיא עִשְׂרִית הָאִיפָה הַבָּאָה עִם הַקָּרְבַּן, לְאַפּוֹקֵי מַחֲמַשֶׁת הַמִּנְחוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּיוֹקְרָא שֶׁהֵן בָּאוֹת בְּכַנֵּי עֶצְמֶן; תוֹרָה ו

לִישְׁרָאֵל עַל הַתָּמִידִין, דָּאִם לֹא כֵן וְאָמַרְתָּ שְׁנֵי לָמָּה לִי: פִּירוּשׁ, שְׁנַיִם בְּכָל יוֹם, אֶחָד בִּבְקָר וְאֶחָד בְּעֶזְרָב: אֲדָאִם לֹא כֵן, 'שְׁנַיִם לְיוֹם' לָמָּה לִי, הָרִי בְּכָר נִגָּמַר 'אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר', מָה תִּלְמּוּד לוֹמַר 'שְׁנַיִם לְיוֹם', אֲלֵא כַּנְגָד הַיּוֹם, שֶׁפִּירוּשׁוֹ כַּנְגָד הַשָּׁמֶשׁ: קַ בְּלוֹמַר, אֲצֵל הַטַּבְּעוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּזְרָח, כְּדִי שִׁיחִיָה כַּנְגָד הַשָּׁמֶשׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ לְשָׁמֶשׁ הֵם עוֹבְדִין.

פִּירֵשׁ הָכָא 'בְּמוֹעֵדוֹ' אֶף בְּטוֹמָאָה כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ גְּבִי קָרְבַּן פֶּסַח, יֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם אֵינּוּ בָּא אֲלָא פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה, נוֹפֵל בּוֹ מִלֵּת 'בְּמוֹעֵדוֹ' כְּשִׁיגִיעַ מוֹעֵדוֹ יַעֲשֶׂהוּ אֶף בְּשַׁבָּת אֶף בְּטוֹמָאָה, אֲבָל הָכָא דְּהַתָּמִיד נִקְרָב פַּעַמִּים בְּכָל יוֹם, אֵינּוּ נוֹפֵל בּוֹ 'בְּמוֹעֵדוֹ' אֲלֵא עַל דְּרָךְ שֶׁפִּירֵשׁ רַשִׁי וְכִרְוָנוּ לְבִרְכָּה.

רַא"ם: תוֹרָה ג

(ג) עִ פִּירוּשׁ, אֲזַהְרֶה לְבֵית דִּין שִׁיחִיריו

מתן-תורה שכתוב בה (שמות כד): "וישם באגנת", מלמד שטעונה כלי.

כ"י- העשיה בהר סיני. כאותן שנעשו בימי המלואים. דבר אחר: העשיה בהר סיני, הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני, אותה שנתקרה לפני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 234)

זו באה ממשה רבינו, שהוא הוא המעורר את כח הביטול שבנשמה. זהו הקשר בין עולת תמיד לימי המלואים: בימי המלואים שימש משה רבינו בכהונה, ובכך שהוא התחיל בהקרבת התמיד פתח את הצינור לכל יהודי ויהודי.

עולת תמיד העשיה בהר סיני (כח, ו)
כאותן שנעשו בימי המלואים (רש"י). קרבן התמיד, שהיה כליל לה', רומז לפך שכל יהודי מסוגל להיות בהתמסרות והתבטלות תמידית להקב"ה. והנתינת כח והסיוע לעבודה

ונספה רבעות הינא לאמרא חד בקודשא יתנפך נסוף דחמר עתיק קדם יי:

(ז) ונספו רבעות ההין לפניך האחד בקודש הפך נסוף שר ליהוה:

כ"י- ונספות יין. בקודש הסוף. על המזבח יתנסכו. נסוף שר • (ב"ב צו) יין המשפר, פרט ליין מגוף.

ח וית אמרא תננא תעבד בין שמיא קמנחת צפרא וקנספה תעבד קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(ח) ואת הפכש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר ונספו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה:

כ"י- ריח ניחח • נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני.

ט וביומא דשבתא תרין אמרין בני שניא שלמין ותרין עשרונין סולתא דמנחתא דפילא במשה ונספה:

(ט) וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשרונים סלת מנחה בלולה בשמן ונספו:

י עלת שבתא דתתעבד בשבתא על עלתא דירא ונספה:

(י) עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונספה:

(ספרי) אלו מוספין, לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד; ומגיד, שאין קרבין אלא בין שני התמידין, וכן בכל המוספין נאמר "על-עולת התמיד" לתלמוד זה.

כ"י- עלת שבת בשבתו • ולא עולת שבת זו בשבת אחרת; הרי שלא הקריב בשבת זו, שומע אני יקריב שתיים לשבת הבאה? תלמוד לומר: "בשבתו", מגיד, שאם עבר יומו - בטל קרבנו. על-עלת התמיד •

שפתי חכמים

משמע לן דאסור: מודכתיב על עולת התמיד' משמע אחר עולת התמיד. ומדלא כתיב 'על עולות התמידים' משמע בין שני תמידים. וזהו תורן מה שכתב הרא"ם. אבל ממה שאמר לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד, שפירש מלת 'על' כמו חוץ, לא ידעתי איך יחויב מזה מגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין: תורה יא

סתר 'בקדש' ולא פירש באיזה רצונו לומר על המזבח שהוא קדש, כדאיתא בסופה דף נ"ז: תורה ח
(י) ואם תאמר, גבי יום טוב למה לא כתב גם כן שאין מביאין עולת יום טוב ביום טוב אחר. ויש לומר, דזה לא צריך ללמוד, דפשיטא דאסור, בין ביום טוב זה שם עצמו וזה שם בפני עצמו, אבל משבת לשבת הכל ענין אחד הוא הוה אמינא דשרי, קא

(ו) ש רצונו לומר, בין שכתוב 'העשיה בהר סיני' משמע שכתב נעשו בהר סיני, ובין שכתב נעשו למה צריכין לעשות כאן. ומתרץ, כאותן וכו'. כלומר, דמגיד הפסוק, והוי כאלו כתיב 'כהעשיה' בכ"ף הדמיון: תורה ז
(ז) ת פירוש, ולא שאר משקין, שכן כתיב בפירוש נסכים ייין לנסף רביעית ההין: א אף על גב דכתיב

יא ובְּרֵאשֵׁי יְרֵחִיכּוֹן תִּקְרְבוּן עֲלֵתָא קָדָם יי
תורין בגי תורי תריין ודכר חד אמרין בגי
שנא שבָּעָא שְׁלֵמִין:

(יא) וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרְבוּ עָלֶה לַיהוָה פָּרִים
בְּנִי-בָקָר שְׁנִים וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנִי-שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם:

יב ותְּלֵתָא עֲשְׂרִינִין סולְתָא מְנַחְתָּא דְּפִילָא
בְּמִשַׁח לְתוֹרָא חד וּתְרִין עֲשְׂרִינִין סולְתָא
מְנַחְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַׁח לְדִכְרָא חד:

(יב) וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֶת מְנַחֶה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר
הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מְנַחֶה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְאֵיל הָאֶחָד:

כז"א וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים • כְּמִשְׁפֹּט נֶסְכֵּי פֶר, שְׁכֵן הֵן קְצוּבִין בְּפִרְשֵׁתִי נֶסְכִּים.

יג וְעֲשְׂרֹנָא עֲשְׂרֹנָא סֵלֶתָא מְנַחְתָּא דְּפִילָא
בְּמִשַׁח לְאִמְרָא חד עֲלֵתָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרִעּוּ
קְרָבָנָא קָדָם יי:

(יג) וְעֲשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מְנַחֶה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָכֶשׁ
הָאֶחָד עָלֶה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה:

יד וְנִסְכֵּיהֶן פְּלָגוֹת הֵינָּה יְהִי לְתוֹרָא
וּתְלָתוֹת הֵינָּה לְדִכְרָא וּרְבַעוֹת הֵינָּה לְאִמְרָא
חֲמִירָא דָּא עֲלֵת רִישׁ יִרְחָא בְּאַתְחֲדָתוֹתֶיהָ בֵּין
לְכָל רִישֵׁי יְרַחֵי שְׁתָּא:

(יד) וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי תֵהִינּוּ לֶפָר וּשְׁלִישֵׁת תֵּהִינּוּ
לְאֵיל וּרְבִיעֵת תֵּהִינּוּ לֶפָכֶשׁ יי וְזֹאת עֲלֵת חֲדָשׁ
בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

כז"ב זֹאת עֲלֵת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ • שָׂאם עֵבֶר יוֹמוֹ בְּטֵל קְרָבָנוֹ, וְשׁוּב אֵין לוֹ תִּשְׁלוּמִין.

טו וְצִפִּיר בֶּר עֲזִי חד לְחִטָּאתָא קָדָם יי עַל
עֲלֵתָא תְּדִירָא יִתְעַבֵּד וְנִסְכָּה:

(טו) וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחִטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֵת
הַתִּמְדִּיר יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ׀

אֵלָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּלָבָד, וּשְׁאָר הַשְּׁעִירִין
לְמִדִּין מְנַגֵּן. וּמִדְּרָשׁ בְּאַגְדָּה ט (חולין ס): אָמַר הַקְדוּשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא: הֵבִיאוּ כִפָּרָה עָלַי עַל שְׁמַעַטְתִּי אֶת הָרִיחַ.
עַל-עֲלֵת הַתִּמְדִּיר יַעֲשֶׂה • כָּל הַקְרָבָן הֵזֶה. וְנִסְכּוֹ •
אֵין "וְנִסְכּוֹ" מוֹסֵב עַל הַשְּׁעִיר, שָׂאִין נֶסְכִּים לְחִטָּאת.

כז"ג וּשְׁעִיר עִזִּים וְגו' • כָּל שְׁעִירֵי הַמוֹסָפִין בְּאִיָּה
לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ
בְּמִסְכֵּת שְׁבוּעוֹת (דף ט). וְנִשְׁתַּנָּה שְׁעִיר רֹאשׁ-חֲדָשׁ,
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "לֵה", תִּלְמִידוֹ לְלִמְדוֹף שֶׁמִּכְפָּר עַל שָׂאִין
בּוֹ יִדְעָהּ לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוֹף, שָׂאִין מִכִּיר בְּחֵטָא

שפתי חכמים

פי הַבְּרִייתוֹת שֶׁל תוֹרַת כְּהֻנִּים שֶׁהֵם
הַלְכוֹת וְדִינִים: * (נור ארז) פִּירוּשׁ, דִּלָּא
קָאֵי עַל הַשְּׁעִיר בְּלָבָד, דִּלְמָה יִכְתוּב וְהָ
בְּשְׁעִיר וְלֹא אֶצֶל הַפָּרִים וְאֵילִים
וּכְבָּשִׂים. וְעוֹד, שֶׁהֲרִי 'וְנִסְכּוֹ' לֹא קָאֵי
עַל הַשְּׁעִיר כָּלֵל, שָׂאִין נֶסְכִּים לְחִטָּאת
אֵלָא עַל הַקְרָבָן: כ פִּירוּשׁ, רַק מוֹסֵב
עַל עוֹלַת הַתִּמְדִּיר הַסּוּמָךְ לוֹ, כְּאֵלוֹ
אָמַר 'עַל עוֹלַת הַתִּמְדִּיר וְנִסְכּוֹ' יַעֲשֶׂה
כָּל הַקְרָבָן הַזֶּה: תוֹרָה טו

מִשְׁעִיר דְּרָאשׁ חֲדָשׁ, מִדְּכֵתִיב 'וּשְׁעִיר'
בְּוִי", מוֹסִיף עַל מוֹסָף דְּרָאשׁ חֲדָשׁ, מִה
שְׁעִיר דְּרָאשׁ חֲדָשׁ מִכְפָּר עַל טְמֵאת
מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו, אֵף שְׁאָר שְׁעִירִים כֵּן.
וּבְאוֹתָן שָׂאִין בְּהֵם וִי"ו, יִלְפִינּוּ בֵּינוֹן
דְּגָלִי קָרָא בְּחֵד יִלְפִינּוּ אֵינָךְ מֵהֶם,
דִּילְפִינּוּ סְתוּם מִן הַמְּפֹרָשׁ: ט אֵף עַל
פִּי שְׁהִירָשׁוֹן נְמִי מִדְּרָשׁ, אֵלָא פִּירוּשׁוֹ
הֵכִי, וּמִדְּרָשׁוֹ לְפִי אַגְדָּה, כְּלוֹמַר שֶׁהֵם
דְּבָרִים אֲגָדִיִּים, וְהִירָאשׁוֹן מִדְּרָשׁוֹ עַל

(יב) ד רצונו לומר בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח
לָךְ: תוֹרָה יג
(טו) ה רצונו לְתַרְץ, לָמָּה מְבִיאִין
בְּרָאשׁ חֲדָשׁ שְׁעִיר עִזִּים לְחִטָּאת, עַל
אִיָּה חֲטָא הוּא: ו רצונו לומר, אִם
נִכְנַס אֶחָד בְּטוֹמְאָה לְמִקְדָּשׁ. וְקִדְשֵׁיו,
רצונו לומר אִם הִקְרִיב קְרָבָנוֹת
בְּטוֹמְאָה: ז כְּגוֹן גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר וְתִינוּק
שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם: ח פִּירוּשׁ, כָּל
שְׁעִירֵי הַמוֹסָפִין דְּרָגָלִים יִלְפִינּוּ

... ביום י"ז תמוז ותשעה־באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעור הוא מצוי בכם קראהו בהיותו קרוב:
ז יעזוב רשע דרכו במעשה ובפח ואיש און מחשבתיו הרעות וישב
ושב אל־יהוה וירחמנו ואל־אלהינו ויש תקנה כִּירְבָה לסלוח:
ח כי לא מחשבותי מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח ולא ישאר אצלי

מקונו דבר ולא דרכיכם דרכי דוד
בשרונם לענוש את המורד בו ואין
מועיל תשובה ופיוס, אבל דרכי לא כן
היא נאם יהוה: ט ואין קאן רק
הבדל בפחות ויותר, אלא כי כמו
גבהו שמים מארץ כן גבהו
בהבדל רב דרכי מדרכיכם
ומחשבותי ממחשבותיכם כי דוד
בשרונם שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי
למחול מכל וכל: י כִּי באשר ירד
הגשם והשילג מן־השמים
ושמה לא ישוב ריקם כי אם־
הרוה השביע את־הארץ
והולידה מוציא הצמח מהנרעין
בעומק הארץ והצמיחה הצמח
מפעל לארץ ונתן זרע לזרע ולחם
לאכל: יא כן יהיה דברי אשר
יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם כי
אם־עשה את־אשר חפצתי
והצליח אשר שלחתיו שבוראי
תתקם בתקומו: יב וזהו ההבטחה
כִּי־בשמחה תצאו מן הגלות
ובשלוש תובלון תובאו לארצכם,
ההרים והגבעות יפצחו לפניכם

הפטרה לתענית ציבור

בישעיה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו
קרוב: ז יעזוב רשע דרכו ואיש און
מחשבתיו וישב אל־יהוה וירחמנו ואל־
אלהינו כִּירְבָה לסלוח: ח כי לא
מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי
נאם יהוה: ט כִּי־גבהו שמים מארץ כן
גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי
ממחשבותיכם: י כִּי באשר ירד הגשם

רָנָה דוד מִשָּׁל, וְכָל־עַמִּי הִשְׁרָה יִמְחֹאוּ־כָף וְכִי בְכַפֵּיהֶם לִשְׂמוֹת, נָם זֶה
עֵינֵי מַלְאָכָה: יג תַּחַת הַנִּעְצוּץ הַרְשָׁעִים יַעֲלֶה בְרוּשׁ וְיִשְׁלֹ
צִדִּיקִים וְתַחַת הַסִּרְפָּד וְנִעְצוּץ הֵם מִיָּי קוֹצִים יַעֲלֶה הָדָם וְהִנֵּה הַדָּבָר
הַזֶּה לִיהוָה לְשֵׁם גְּבוּרָה לְאוֹת עַד עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: א אָמֵר לְבָנִי
הַגְּלוּת כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמִרוּ
מִשְׁפָּט בֵּין אָדָם לְחֵבִיו וְעֲשׂוּ
צִדְקָה בֵּין אָדָם לְמֻקוֹם, כִּירְבֹּבָה
יִשְׁוּעָתִי לָבֹא עַל יְדֵי זֶה וְצִדְקָתִי
לְהַגְלוֹת וְרַק הַתְּשׁוּבָה מַעֲבֶכֶת בִּיאַת
הַמִּשְׁחָה: ב אֲשֶׁרִי אֲנִישׁ וְעֹשֶׂה
זֹאת אֵת הָאִמּוֹר לְמִשְׁחָה וּבִן־אָדָם
יַחְזִיק כֹּה שְׁמֵר שִׁבְתִּי מִחֲלָלֹ
מִחֲלָלֹ וְשְׁמֵר יְדֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־
רַע: ג וְאֵל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּגֶר
הַגְּלוּת אֵל־יְהוָה לְהִאֱמִין כִּי לֵאמֹר
הַבְּדֵל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
בַּעַת יִקְבְּלוּ הַטּוֹבָה וְלֹא אֶקְבֵּל עִמָּהֶם,
וְאִם כֵּן לָמָּה אֶצְדֵּק וְאֵל־יֹאמַר
הַסִּרְיִם הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ וְאִנִּי
מִגִּדְלִי פֶרִי, וְלֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְזִכְרוֹן וְעַל

והשילג מן־השמים ושמה לא ישוב כי אם־הרוה את־הארץ והולידה
והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא כן יהיה דברי אשר יצא
מפי לא־ישוב אלי ריקם כי אם־עשה את־אשר חפצתי והצליח אשר
שלחתיו: יב כִּי־בשמחה תצאו ובשלוש תובלון תובלון תובלון תובלון
יפצחו לפניכם רָנָה וְכָל־עַמִּי הִשְׁרָה יִמְחֹאוּ־כָף: יג תַּחַת הַנִּעְצוּץ
יַעֲלֶה בְרוּשׁ וְיִשְׁלֹ תַּחַת הַסִּרְפָּד יַעֲלֶה הָדָם וְהִנֵּה לְיְהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: א כֹּה אָמַר
יְהוָה שְׁמִרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צִדְקָה כִּירְבֹּבָה יִשְׁוּעָתִי לָבֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת: ב אֲשֶׁרִי אֲנִישׁ
יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבִן־אָדָם יַחְזִיק כֹּה שְׁמֵר שִׁבְתִּי מִחֲלָלֹ וְשְׁמֵר יְדֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־רַע: ג וְאֵל־יֹאמַר
בֶּן־הַנֶּגֶר הַגְּלוּת אֵל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְּדֵל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֵל־יֹאמַר הַסִּרְיִם הֵן אֲנִי עֵץ

עטרת מרים

אשר שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתו בתורתו: ז כשיבואו להתנער: ובהיאותם את העושים כל אלה אלהי קדשי אל בית המקדש ושמחתים אשמהם בבית תפלתו בבית המוקד להתפלל שם לפני עולתיהם וזבחתיהם יהיו מקבלים לרצון על-מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא ויהי מוכן לכל העמים: ח נאם אדני יהוה מקבץ המקבץ נדתי ישראל עוד אקבץ גרים עליו על ישראל להיות נוספים לנקבציו משראלי:

ובחזומתי יד ושם טוב מפנים ומפנות שם עולם אתנלו אשר לא יפרת: ו ובני הנזר הנללים על-יהוה לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל-שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתו: ז והביאותם אליה קדשי ושמחתים בבית תפלתו עולתיהם וזבחתיהם לרצון על-מזבחי כי ביתי בית-תפלה יקרא לכל-העמים: ח נאם אדני יהוה מקבץ נדתי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יפד בית-יהוה צבאות ההיכל להפנות: י כי לפני הימים ההם שבר האדם לא נהיה ושבר הפהמה איננה וליוצא ולבא אין-שלום מן-הצור ואשלח את-כל האדם איש ברעהו: יא ועתה לא כמים הראשונים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות: יב כי-זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את-יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את-שארית העם הזה את-כל-אלה: יג והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל בן אושיע אתכם והייתם ברכה אל-תיראו תחזקנה ידיכם: יד כי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בתקציף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא

עטרת מרים

מה אשר דרכי: ד כירכה | אמר יהוה לפריסים אשר ישמרו את-שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים אותם בבריתו בתורתו: ה ונתתי להם בביתי בהיכל ובחזומתי כמושב הסנהדרין ותקנים יד מקום מעלה ושבת ושם שופד לטובה, והוא דבר טוב יותר מוקדן הבא מפנים ומפנות שם לטובה עד עולם אתנלו אשר לא יפרת וקדו שמו: ו ובני הנזר ובני העמים הנללים על-יהוה אל ה' לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל מי בהם

ובחזומתי יד ושם טוב מפנים ומפנות שם עולם אתנלו אשר לא יפרת: ו ובני הנזר הנללים על-יהוה לשרתו ולאהבה את-שם יהוה להיות לו לעבדים כל מי בהם

זכריה פרק ח

א ויהי דבר-יהוה צבאות לאמר: ב כה אמר יהוה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה: ג כה אמר יהוה שבתתי אל-ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר-האמת והר-יהוה צבאות הר הקדש: ד כה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה: ו כה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם-בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: ז כה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את-עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט כה

נחמתי: טו פֶּן שָׁבְתִי וּמָמְתִי בַיָּמִים הָאֵלֶּה
 לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־
 תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ וְדָבְרוּ
 אִמָּת אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ אִמָּת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם
 שָׁפְטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת־רַעַת רֵעֵהוּ
 אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בַלְבַּבְכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקָר אֶל־תֵּאָהָבוּ
 כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נֹאֵם־יְהוָה:
 יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צֹם הָרְבִיעִי וְצֹם הַחֲמִישִׁי
 וְצֹם הַשְּׁבִיעִי וְצֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה
 לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲרִים טוֹבִים וְהָאִמָּת

וְהַשְׁלוֹם אָהָבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
 אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁבִּי עָרִים רַבּוֹת:
 כא וְהָלְכוּ יֹשְׁבֵי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גָּלְכָה
 הַלֹּךְ לְחַלּוֹת אֶת־פָּנֶי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה
 צְבָאוֹת אֱלֹהֵה גַם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים
 וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
 בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פָּנֶי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת בַּיָּמִים הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
 אַנְשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ
 יְהוּדִי לֵאמֹר גָּלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
 עִמָּכֶם:

♦ יום שישי י"ח תמוז ♦

טז וּבִכְרֵחָא קְדָמָא בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵא יוֹמָא
 לִיְרֵחָא פִּסְחָא קָדָם יי:

(טז) וּבַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵא יוֹם לַחֲדָשׁ
 פֶּסַח לַיהוָה:

יז וּבַחֲמִשָּׁת עֶשְׂרֵא יוֹמָא לִיְרֵחָא הַדִּין חֲמָא
 שְׁבַעַת יוֹמִין פִּטִּיר וְתֵאָכִיל:

(יז) וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵא יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה חֹג שִׁבְעַת יָמִים
 מִצּוֹת יֵאָכֵל:

יח בְּיוֹמָא קְדָמָא מְעַרַע קְדִישׁ כָּל עֲבִידַת
 פִּלְחָן לֹא תַעֲבִידוּ:

(יח) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכַת עֲבֹדָה
 לֹא תַעֲשׂוּ:

יט כָּל־מְלָאכַת עֲבֹדָה • אִפְלוּ מְלָאכָה הַצְרִיכָה לָכֶם, כְּגוֹן: דְּבַר הָאֹבֵד הַמִּתְרַת בְּחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אֲסוּרָה
 בַּיּוֹם טוֹב.

יט וְתַקְרִיבִין קֶרְבָּנָא עֲלֵמָא קָדָם יי תוֹרִין כְּנִי
 תוֹרִי תִרִין וְדָבַר חַד וּשְׁבַעַת אֲמִרִין כְּנִי שְׁנָא
 שְׁלָמִין יְהוֹן לְכוּן:

(יט) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
 שְׁנָיִם וְאֶחָד וּשְׁבַעַת כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם
 יִהְיוּ לָכֶם:

כ פְּכֻשִׁים • כְּנָגֵד עֶקֶב (שם ל): "וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב".
 בִּיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן רְאִיתִי זֹאת.

כ פָּרִים • כְּנָגֵד אֲבָרָהָם, שְׁנֵאֲמַר (בראשית יח): "וְאֵל־
 הַבָּקָר רֶץ אֲבָרָהָם". אֵילִים • כְּנָגֵד אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק.

כ ומִנְחָתָהוֹן סֵלֶת סֵלֶתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח תִּלְתָּא
 עֲשְׂרוֹנִין לְתוֹרָא וְתִרִין עֲשְׂרוֹנִין לְדָבָר
 תַּעֲבִידוּ:

(כ) וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרִים
 לָפָר וּשְׁנֵי עֲשָׂרִים לְאֵיל תַּעֲשׂוּ:

(כא) עֲשׂוּן עֲשׂוּן תַעֲשֶׂה לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבָּשִׁים:

כא עֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא תַעֲבֵד לְאַמְרָא חַד בֵּן לְשִׁבְעָא אַמְרִין:

(כב) וישַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

כב וַיִּצְפִּירָא דְחֲטָאתָא חַד לְכַפְרָא עֲלֵיכוֹן:

(כג) מִלִּבְדֹּעַלֹת הַפֶּקֶד אֲשֶׁר לְעֹלֹת הַתְּמִיד תַעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה:

כג בֵּר מַעֲלַת צִפְרָא דְהִיא עֹלַת תְּדִירָא תַעֲבִידוֹן יַת אֵלִין:

(כד) כָּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֵם אִשָּׁה רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה עַל־עוֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

כד כָּאֵלִין תַעֲבִידוֹן לַיּוֹמָא שִׁבְעָא יוֹמִין לַחֵם קִרְבֹּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרִצְנָא קָדָם יְיָ עַל עֹלֹתָא תְדִירָא יתְעַבֵּד וְנִסְכָּה:

כד"א כָּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם • שְׁלֹא יִהְיוּ פּוֹחֲתִין וְהוֹלְכִין כְּפָרֵי הַחֵג.

(כה) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ׀

כה וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל עֲבִידַת פִּלְחָן לֹא תַעֲבִידוֹן:

(כו) וּבַיּוֹם הַפְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה בְּשִׁבְעַתִּיכֶם מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

כו וּבַיּוֹמָא דְּכַפּוּרִיָּא בְּקִרְבִּיכוֹן מִנְחָתָא חֲדָשָׁה קָדָם יְיָ בְּעֶצְרִיתִיכוֹן מַעֲרַע קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכוֹן כָּל עֲבִידַת פִּלְחָן לֹא תַעֲבִידוֹן:

כד"א וּבַיּוֹם הַפְּכוּרִים • חֵג הַשְּׁבוּעוֹת קָרוֹי "בְּכּוּרֵי קֶצֶר חֲטִים", עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם רֵאשׁוֹנֵיהֶם לַמִּנְחַת חֲטִים הַבָּאָה מִן הַחֲדָשׁ.

(כז) וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים בְּנִי־בָקָר שְׁנַיִם אִיל אֶחָד שִׁבְעָה כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה:

כז וְהִתְקַרְבוּן עֹלֹתָא לְאַתְקַבֵּלָא בְּרִצְנָא קָדָם יְיָ תוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תַרְיִן וּדְכַר חַד שִׁבְעָא אַמְרִין בְּנֵי שָׁנָא:

(כח) וּמִנְחָתָם סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים לֶפֶר הָאֶחָד שְׁנֵי עֶשְׂרִים לְאִיל הָאֶחָד:

כח וּמִנְחַתְהוֹן סֹלֶת דְּפִילָא בְּמִשַּׁח תִּלְתָּא עֶשְׂרִינִין לְתוֹרָא חַד תַּרְיִן עֶשְׂרִינִין לְדְכָרָא חַד:

(כט) עֲשׂוּן עֲשׂוּן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבָּשִׁים:

כט עֲשׂוּנָא עֲשׂוּנָא לְאַמְרָא חַד לְשִׁבְעָא אַמְרִין:

(ל) שַׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:

ל צִפִּיר בֵּר עִזִּין חַד לְכַפְרָא עֲלֵיכוֹן:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

(כו) ל אף על פי שהעמר מתיר כל מיני חֲדָשׁ, של חֲטִין וְשֵׁל שְׁעוּרִין וְשֶׁאֵר מִיְּנֵי דָגָן, הֲנִי מִילִי לְאַכִּילָהּ, אֲבָל לַמִּנְחָה לְאִישִׁים אֵין רִשְׁאֵי לְהַבִּיא מִן הַחֲדָשׁ אֲלֵא אַחֵר מִנְחַת שְׁנָה זוֹ: תוֹרָה כו

שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שְׁהִיא בָּאָה מִן הַחֲטִין שֶׁל מִיְּנֵי חֲדָשׁ, אֲבָל לַמִּנְחָה לְאִישִׁים אֵין רִשְׁאֵי לְהַבִּיא מִן הַחֲדָשׁ אֲלֵא אַחֵר מִנְחַת שְׁנָה זוֹ: תוֹרָה כו

(לא) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַתָּמִיד וּמִנְחָתוֹ תַעֲשׂוּ תְּמִימִם
וְהָיוּ לָכֶם וְנִסְפִיהֶם: פ

כט"ו תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְפִיהֶם • אף הַנִּסְכִּים יִהְיוּ תְּמִימִים; לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ (מנחות פז) מִכָּאן, שֶׁהֵינָן שֹׁהַעֲלָה קִמְחִין פָּסוּל לְנִסְכִּים.

כט (א) וּבַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלָּאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה
יִהְיֶה לָכֶם:

(ב) וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר בֶּן־בֶּקָר
אֶחָד אֵיל אֶחָד כֹּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם:

(ג) וּמִנְחָתָם סֵלֹת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לִפֶּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל:

(ד) וַעֲשִׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכֹּבָשִׁים:

(ה) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:
עֲלִיכֶם:

(ו) מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֲדָשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֹלֹת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפִיהֶם כְּמִשְׁפָּטָם לְרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה
לַיהוָה: ם

כט"ו מִלֶּבֶד עֹלֹת הַחֲדָשׁ • מוֹסְפֵי רֹאשׁ חֲדָשׁ, שֶׁהוּא בְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

(ז) וּבַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מִלָּאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ פֶּר בֶּן־בֶּקָר
אֶחָד אֵיל אֶחָד כֹּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַעַה תְּמִימִם
יִהְיוּ לָכֶם:

ט ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתא
עשרונין לתורא תריין עשרונין לדכרא חד:

(ט) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים
לפר שני עשרונים לאיל האחד:

י עשרונא עשרונא לאמרא חד לשבעא
אמרין:

(י) עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים:

יא צפיר בר עזין חד חטאתא בר מחטאתא
דכפוריא ועלת תדינא ומנחתה ונספיהון:

(יא) שעיר-עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפרים
ועלת התמיד ומנחתה ונספיהם: ס

ומנחתה, תעשו את אלה ונספיהם. וכן כל "ונספיהם"
האמורים בכל המועדות, חוץ משל קרבנות החג,
שכל "ונספה", "ונספיהם", "ונספיהם" שבהם,
מוסבים על התמיד ואינן לשון צווי, שהרי נספיהם
של מוספין כתובין לעצמן בכל יום ויום.

כ"י מלבד חטאת הכפרים • שעיר הנעשה בפנים
האמור ב"אחרי מות", שגם הוא חטאת. ועלת
התמיד • ומלבד עולת התמיד, תעשו עולות הללו.
ונספיהם • מוסב על המוספין הכתובים ועל
"תעשו"ם והוא לשון צווי. מלבד עולת התמיד

• שבת קודש י"ט תמוז •

יב ובחמשה עשר יומא לירחא שביעאה
מצרע קדיש יהי לכוון כל עבדת פלחנא
לא תעבדון ותחגון חגא קדם יי שבועא
יומין:

(יב) ובחמשה עשר יום לחדש השביעי מקרא-קדש
יהיה לכם כל-מלאכת עבדה לא תעשו וחגתם
חג ליהוה שבועת ימים:

יג ותקרבין עלתא קרבן דמתקבל ברעוא
קדם יי תורין בני תורי תלת עשר דכרין
תריין אמריין בני שנא ארבעא עשר שלמין
יהון:

(יג) והקרבתם עלה אישה ריח ניחח ליהוה פרים
בגירבקר שלשה עשר אילים שנים כבשים בגיר-שנה
ארבעה עשר תמימים יהיו:

יד ומנחתהון סולתא דפילא במשח תלתא
עשרונין לתורא חד תלתא עשר תורין
תריין עשרונין לדכרא חד לתריין דכרין:

(יד) ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרונים
לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרונים לאיל
האחד לשני האילים:

טו ועשרונא עשרונא לאמרא חד לארבעת
עשר אמריין:

(טו) ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר
כבשים:

שפתי חכמים

ועולת התמיד' שפירושו 'ומלבד עולת
התמיד תעשו עולות הללו', ורצונו
לומר דהוי כאלו כתיב בהדיא בקרא
'תעשו', והאי 'ונספיהם' קאי עליו:
ע רצונו לומר, עכשיו מצוה על
הנסכים של עולות המוספין, דהא
לפני זה לא כתיב שום נסכים בעולות
הללו: תורה יב

ועולת התמיד', דאם בן הנה ליה
למימר 'ונספה' לשון יחיד, בדכתיב
'ומנחתה'. וגם אין לומר דקאי א'שעיר
עזים אחד לחטאת', שאין נסכים
לחטאת. על כרחך לומר דקאי
אעולות המוספין. וזהו שנקט 'מוסב'
על המוספים הכתובים ועל תעשו'.
ואף על פי שאין כתיב 'תעשו' בקרא,
מכל מקום כיון שפירש רש"י לפני זה

כט (יא) נ רצונו לומר, ד'עולת התמיד'
לא קאי א'שעיר עזים לחטאת', אלא
א'הקרבתם עולה' דלמעלה, והכי
קאמר קרא, 'שעיר עזים אחד לחטאת'
מלבד חטאת הכפורים, ועולה של יום
כפורים מלבד 'עולת התמיד ומנחתה',
והנה כאלו כתיב שתי פעמים 'מלבד',
דיו"ו של 'ועולת' קאי אמלבד חטאת
הכפורים: ס דאין לומר דקאי על

טז וצִפּוֹר בַּר עֲזִיז חֵד חֲטָאתָא בַּר מַעֲלָת
תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

(מז) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֵּבָב עַל־תְּהִמּוֹד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס

יז וּבִיּוֹמָא תְּנִינָא תוֹרִין בְּנֵי תוֹרֵי תְּרִי עֶשֶׂר
דְּכָרִין תְּרִין אֲמָרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר
שְׁלָמִין:

(יח) וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם
שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שְׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר תְּמִימִם:

יח וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהּ לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וּלְאֲמָרִין בְּמִנְגִּיחָהּ בְּדַחֲזִי:

(יח) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

תשעים ושמונה קללות שבמִשְׁנֵה תורה. בשני נאמר:
"ונספיקהם" על שני תמידי היום, ולא שנה הלשון
אלא לדרש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה
(שבת ק"ג ע"ב): בשני - ונספיקהם, בששי - ונספיקה, בשביעי
- כמשפטים - מ"ם יו"ד מ"ם, הרי פאן "מים", רמז
לנסוף המים מן התורה בכהג.

כ"י - ומנחתם ונספיקהם לפרים • (סוכה דז) פרי הקדש
שבאים הם, כנגד שבעים אמות עובדי גילולים
שמתמצטים והולכים, סימן כליה היא להם, ובימי
המקדש היו מגנין עליהם מן היסורים. ולכבשים •
כנגד ישראל שנקראו (ירמיה ג): "שה פזורה", והם
קבוצים. ומנינם תשעים ושמונה, לכלות מהם

יט וצִפּוֹר בַּר עֲזִיז חֵד חֲטָאתָא בַּר מַעֲלָת
תְּדִירָא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהּ:

(יט) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֵּבָב עַל־תְּהִמּוֹד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהּ: ס

כ וּבִיּוֹמָא תְּלִיתָא תוֹרִין חֵד עֶשֶׂר דְּכָרִין
תְּרִין אֲמָרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:

(כ) וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵּי־עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
כִּבְשִׂים בְּנֵי־שְׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר תְּמִימִם:

כא וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהּ לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וּלְאֲמָרִין בְּמִנְגִּיחָהּ בְּדַחֲזִי:

(כא) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כב וצִפּוֹרָא דְחֲטָאתָא חֵד בַּר מַעֲלָת תְּדִירָא
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

(כב) וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֵּבָב עַל־תְּהִמּוֹד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס

כג וּבִיּוֹמָא רְבִיעָא תוֹרִין עֶשְׂרָא דְכָרִין תְּרִין
אֲמָרִין בְּנֵי שְׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר שְׁלָמִין:

(כג) וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֶשְׂרָא אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שְׁנָא אַרְבַּעָא עֶשֶׂר תְּמִימִם:

כד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּיהּ לְתוֹרִין לְדְכָרִין
וּלְאֲמָרִין בְּמִנְגִּיחָהּ בְּדַחֲזִי:

(כד) מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

כה וצִפּוֹר בַּר עֲזִיז חֵד חֲטָאתָא בַּר מַעֲלָת
תְּדִירָא מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

(כה) וּשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֵּבָב עַל־תְּהִמּוֹד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: ס

(כו) וּבֵינֵם הַחֲמִישִׁי פְּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים
בְּנִי־שָׁנָה אַרְבַּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם:

(כו) וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפָּרִים לְאֵילִם וּלְכֹבִשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

(כח) וישַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלְּבָרְ עֲלֵת הַתְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וּנְסִכָּהּ: ׀

(כמ) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי פְּרִים שְׁמוֹנָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים
בְּנִי־שָׁנָה אַרְבַּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

(ל) וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפָּרִים לְאִילָם וּלְכֹבְשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

(לא) וישַׁעִיר חֲפָזָה אֶחָד מִלְּבָר עֶלְתָּ הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ
וּנְסִכֶיהָ: ׀

(לב) וּבָיִים הַשְּׁבִיעִי פְּרִים שְׁבַעַה אֵילִם שְׁנִים כְּבָשִׂים
כְּבָשִׂים שְׁנֵה אֲרַבְעָה עֶשֶׂר תַּמִּימִם:

(לג) וּמִנַּחֲתָם וְנִסְפָּהֶם לַפְּרִים לְאִילִם וּלְכַבָּשִׁים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּטִים:

(לד) וישַׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלִּבָּר עֶלְתָּ הַתָּמִיד מִנִּחְתָּהּ
וְנִסְכָּה: ס

(לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

וְעֵצָה תְּהִיָּה לָכֶם • עֲצוּרִים בַּעֲשִׁיתָּ מְלָאכָה.
(ספר דר) דָּבָר אַחֵר: עֵצָה, עֲצוּרָה מְלֻצָּת. מְלָמֵד, שֶׁטָּעוֹן
לִינָה. וּמִדְרָשׁוֹ בְּאַגְדָּה (סוכה נה): לִפִּי שָׁכַל יְמוֹת הַרְגֵּלֶךְ

עַל פִּי שְׁגֵם הָרֹאשׁוֹן הוּא מְדַרְשׁ. מִפְּנֵי
שֶׁהָרֹאשׁוֹן מְדַרְשׁוֹ עַל פִּי הַבְּרִייתוֹת
שֶׁבְּתוֹרַת כְּהֻנִּים שֶׁהֵם כָּלֵם הַלְכוֹת
וְדִינִים, אֲבָל זֶה הֵם דְּבָרֵי
אֲגָדִים: תורה לו

שְׁהוּא עֲשִׂית מְלֹאכָה, לָכֵן פִּירֵשׁ דְּבָר
אֲחֵר. וּלְפִי דְבָר אֲחֵר קָשָׁה, כִּינּוּ דְקָאִי
עַל יִשְׂרָאֵל, מִדּוּ דִכְתִּיב 'עֲצַרְתָּ תְהִיָּה
לָכֶם', לֹא הָיָה לוֹ לומר אֶלָּא 'עֲצוּרִים
תְּהִיּוּ', לָכֵן פִּירֵשׁ טַעַם רֵאשׁוֹן: ק אִף

(לה) **פ** וְהָא דְכְּתִיב בְּתַרְיָה 'כָּל מְלָאכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ' הוּא תּוֹסֶפֶת בִּיאֹר, שֶׁהַפְּתוּב עֲצָמוּ מִפָּרֶשׁ לַעֲנִין מִה תְּהִי עֲצוּרִים: **צ** וְדִלְטַעַם רֵאשׁוֹן דְּחוּק הוּא שֶׁהַפְּתוּב עֲצָמוּ יִפְרֹשׁ מִהוּ הַעֲצֵר,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 229)

יונתן "תהיון בחדא מן מטי'לכו'ן לבתיכו", שיש לדקדק בזה: מהי השמחה בקר שיוצאים מן הספה לבית. אלא, השמחה היא מהמשכת האורות המקיפים של הספה בפנימיות, ב'בית'.

עצרת תהיה לכם (כט, לה)
עצרת - לשון עצירה וקליטה. כל ההמשכות שנמשכו בחג הסוכות בדרך מקיף, נקלטות בנפש בפנימיות ("לכם") בשמיני עצרת (לקוטי תורה). לפי זה יש לבאר מה שתרגם

ליותקרבין עלתא קרפן דמתקבל ברעוא קדם יי תור חד דכר חד אמרין בני שגא שבועא שלמין:

(לו) **והקרבתם עליה אשה ריח ניחח ליהוה פך אחד איל אחד פבשים בני-שנה שבועה תמימים:**

תנחומא: למדה תורה דרך ארץ, שמי שיש לו אכסנאי, יום ראשון מאכילו פטומות, למחר מאכילו דגים, למחר מאכילו בשר בהמה, למחר מאכילו קטניות, למחר מאכילו גר - פוחת והולך בפרי החג.

כ"י פר אחד איל אחד • (אלו) פנגד ישראל, התעבבו לי מעט עוד, וישון חבה הוא זה פבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם: קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו' פדאיתא במסכת ספח (דף נח). ובמדרש רבי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב עמ' 433)

מצד ישראל, לא מצד הקב"ה. שכן, פירוד הלכות בין יהודי אחד לחבירו, "פרידתכם", הוא הוא הגורם לפירוד, חלילה, בין ישראל לאביהם שבשמים. כמאמר: ברקנו אבינו - פולנו כאחד.

פר אחד איל אחד (כט, לו)
קשה עלי פרידתכם, עכבו עוד יום אחד (רש"י). לכאורה היה לו לומר קשה עלי פרידתנו, ומהו הלשון "פרידתכם"? אלא רמז רמזו לנו, שהפירוד בין הקב"ה ובני ישראל בא

למנחתהון ונספיהון לתורה לדכרא ולאמרין במנגניהון פדחזי:

(ז) **מנחתם ונספיהם לפר לאיל ולפבשים במספרם כמשפט:**

לח וצפירא דחטאתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונספה:

(זח) **וישעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונספה:**

לט אליו תעבדין קדם יי במועדיכון בר מנעריכון ונדבתכון לעלותכון ולמנחתכון ולנספיהון:

(לט) **אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנעריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנספיהם ולשלמיכם:**

כל השנה, תקריבום ברגל, שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלים ולהקריב נדרי, ונמצא עובר ב"בל תאחר".

כ"י אלה תעשו לה' במועדיכם • דבר הקצוב לחובה. לבד מנעריכם • אם באתם לדר קרבות ברגל, מצוה היא בידכם, או נדרים או נדבות שנגדכם

א ואמר משה לבני ישראל ככל די פקיד יי ית משה: פ פ פ

ל (א) **ויאמר משה אל-בני ישראל ככל אשר-צוה יהוה את-משה: פפפ**

שפתי חכמים

ומתוך, דאלו הכתובים למעלה דבר קצוב לחובה, לבד מנעריכם שהם רשות: תורה א

(לט) ת רצונו לומר, בתיב 'אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנעריכם' וגו', הואיל וגם הנדרים ונדבות צריך לעשות, למה לא בללן בכלל אחד.

(לו) ר שהם עם אחד בארץ: ש רצונו לומר, קאי אדלעיל אפרי חג, מה שמתמעטין והולכים, בזה למדה תורה דרך ארץ כו: תורה לו

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהַפְסִיק הָעֵינָן, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. לְפִי שְׁעַד כָּאֵן דְּבָרֵיָא שֶׁל מְקוֹם, וּפְרָשֶׁת נְדָרִים מִתְחַלֵּת בְּדַבּוּרֹוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, הַצֶּרֶךְ

לְהַפְסִיק תַּחֲלָה וְלוֹמַר, שְׁחֹזר מֹשֶׁה וְאָמַר פְּרָשָׁה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל; שָׁאם לֹא כֵן, יֵשׁ בְּמִשְׁמַע שְׁלֹא אָמַר לָהֶם זֶה, אֲלֵא בְּפִרְשַׁת נְדָרִים הַתְּחִיל דְּבָרָיו:

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן. חסלת פרשת פינחס

הפטורות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסג - רסח

שפתי חכמים

ל (א) דְּקָשָׁה לְרַשִּׁי, פְּשִׁטָּא הוּא וְעוֹד, בְּכָל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר הַצִּיּוּנִי לְבָד, מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל. וּמִתְרַן, לְפִי וכו': דְּאָמַר מֶה שְׁצִיָּה לֹו הַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלָמָּה נֶאֱמַר כָּאֵן הַצִּיּוּנִי וְגַם דְּבָרֵי חסלת פרשת פינחס

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

לשחוט שניהם ביום אחד, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מַעֲלָה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מִנֵּת לְשׁוּחְטוֹ לְצוּרֶךְ יוֹם טוֹב, וְאַחַר שִׁהְעֵלְהוּ אֲכָן צָרִיךְ לְשׁוּחְטוֹ, שֶׁנִּמְצָא שְׁטָרַח לְצוּרֶךְ יוֹם טוֹב, וְהַשְּׁנִי, שֶׁנֶּאֱסָר עָלָיו לְשׁוּחֹט הַיּוֹם, לֹא יַעֲלֶנּוּ מִפְּנֵי הַטִּירָחָה, אֲלֵא עוֹשֶׂה לֹו פְּרִנָּסָה - נוֹתֵן לֹו כָּל צָרָכִיו בְּמִקְוָם, בְּשִׁבְלִי שְׁלֹא יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, מַעֲלָה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מִנֵּת לְשׁוּחְטוֹ, וְאַחַר שִׁהְעֵלְהוּ אִינוֹ שׁוֹחֵט, וּמַעֲרִים - שְׁאוֹמֵר לְכָל רוּאָה שֶׁנִּמְלָךְ לְשׁוּחֹט הַשְּׁנִי שְׁמָא הוּא מוּבָחַר יוֹתֵר, וּמַעֲלָה אֶת הַשְּׁנִי, רַצָּה זֶה שׁוֹחֵט, רַצָּה זֶה שׁוֹחֵט - שׁוּחֹט אֶחָד מֵהֶם, אִיזָה שִׁיבְחָה. הֵרִי שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר לֹא הִתִּיר טִירָחָה בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי הַפֶּסֶד מִמּוֹן, וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁהִתְנָא שְׁשֵׁנָה שְׁאִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אֲלֵא אוֹכֵל נֶפֶשׁ בַּלְבָּד, סוֹבֵר כְּמוֹתוֹ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִתִּיר טִירָחָה בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי הַפֶּסֶד מִמּוֹן, וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁהִתְנָא שֶׁהִתִּיר לְהַשִּׁיל פִּירוֹת בְּיוֹם טוֹב שְׁמָא יִתְקַלְקֵל, וְאִסַּר בְּשַׁבָּת, סוֹבֵר כְּמוֹתוֹ.

הַגְּמָרָא דּוֹחָה אֶת רַב יוֹסֵף שֶׁתִּלָּה מַחְלוקָת הַמִּשְׁנִיּוֹת בַּמְּחֻלְקָת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מַמְאִי שִׁישׁ לְתַלּוֹת מַחְלוקָתָם זֶה בּוֹ, דִּילָמָּה עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵתֵם, שְׁאִסוּר לְהַעֲלוֹת הַשְּׁנִיָּה, אֲלֵא דְאֶפְשָׁר לְפְרִנָּסָה - לְתַתּ לָהּ מִזֶּן בְּתוֹךְ הַבּוֹר גַּם בְּלִי הַעֲלָתָהּ, וְאִין כָּאֵן הַפֶּסֶד מִמּוֹן וְלִכְּן אִסַּר לְהַעֲלוֹתָהּ, אֲכָל הֵיכָא דִּילָא אֶפְשָׁר לְפְרִנָּסָה - לְהַצִּיל הַמִּמּוֹן עַל יְדֵי פְרִנָּסָה, כְּבִמְשַׁנָּת מִשְׁלִיךְ, שָׁאם לֹא יִשְׁלַח הַפִּירוֹת מִהֶגֶץ, יִפְסְדוּ, וְאִין לָהֶם תִּקְנָה בְּאוֹפֵן אַחֵר, לֹא אִסַּר. אִי נִמְי אֶפְשָׁר לְדַחוֹת אֶת דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף, שְׁעַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵתֵם שְׁמוּתָר לְהַעֲלוֹת שְׁנִיָּהם אִף שִׁישׁ טוֹרַח בְּדָבָר, אֲלֵא מִפְּנֵי דְאֶפְשָׁר לְעִשׂוֹת זֹאת בְּהֶעֱרָקָה, שְׂכֵאִילו נִמְלָךְ וְרוּצָה לְשׁוּחֹט דּוּקָא אֶת הַשְּׁנִי לְצוּרֶךְ יוֹם טוֹב, וְכִשְׁמַעֲלֵהוּ אִינוֹ מוּכָח שֶׁמִּתְכּוֹיֵן לְהַצִּיל מִמּוֹנוֹ, אֲלֵא נִרְאָה שְׁעוּשָׁה לְצוּרֶךְ יוֹם טוֹב, אֲכָל הֵיכָא דִּילָא אֶפְשָׁר בְּהֶעֱרָקָה, שְׁנִיכֵר לְכָל שִׁמְשֻׁלִּיךְ הַפִּירוֹת לְבֵית כְּדִי לְהַצִּיל מִמּוֹן, שְׁהִי אִין אֹפֵן שִׁיּוּכֵל לְהַעֲרִים שִׁירָאָה כְּמִלֵּאכֶת הֵיטֵר, לֹא הִתִּיר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כִּי מוּכָח שְׁאִינוֹ לְצוּרֶךְ יוֹם טוֹב, וְיִזְלָלוּ בְּאִיסוּר יוֹם טוֹב. וְאִם כֵּן אִין הִכְרַח שְׁמַשְׁנַת מִשְׁלִיךְ וּמַשְׁנַת אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת תְּלוּיֹת בַּמְּחֻלְקָת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְחוּזְרָה הַקּוּשִׁיא כִּיצַד נִיַּשֵּׁב הַסְתִּירָה.

רַב פֶּפֶא מִתְרַן אֶת הַסְתִּירָה בְּאוֹפֵן אַחֵר: אֲלֵא אָמַר רַב פֶּפֶא, לֹא קָשִׁיָּא, הָא - מַשְׁנַת אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, הַסּוֹבֵרֶת שְׂכָל שְׁאִסוּר בְּשַׁבָּת גּוֹרֵר אִף בְּיוֹם טוֹב, בְּשִׁטָּת פִּית שְׂמָאִי הִיא, וְהָא - מַשְׁנַת מִשְׁלִיךְ, הַמְתִּירָה בְּיוֹם טוֹב, בְּשִׁטָּת פִּית הֵלֵל הִיא. וְהִיכֵן שְׁנוּיָה מַחְלוקָתָם, דִּתְנֵן (בִּיצָה יב.), פִּית שְׂמָאִי אֱמִירָם,

מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא: הֵתֵם, בְּבִקְעָה, אֲכָן הִיָּה לָנוּ לְהַתִּיר אֶת טַלְטוּלָה לְפִי שְׁמִלְאכְתָּהּ לְהִיתֵר, אִךְ מֵאִי טַעְמָא אִסְרֵנוּ, בֵּינָן דְּבִשְׁבָּת שֶׁהַבְּעָרָה אִסוּרָה, הַבְּקָעָה דְּבָר שְׁמִלְאכְתָּהּ לְאִיסוּר הוּא, וְאִסוּרָה בְּטַלְטוּל, לְכַךְ גּוֹרֵר גְּזִירָה שְׁלֹא לְטַלְטֵלָה אִף בְּיוֹם טוֹב, אָמַר - מִשּׁוֹם שְׁבָּת, שָׁאם נִתִּיר לְטַלְטֵלָה בְּיוֹם טוֹב יִבְאוּר לְהַתִּיר אִף בְּשַׁבָּת. מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבִרָּר: וְכִי הֵיכָא, שֶׁהֵגֶם שְׁבַשְׁבַּת הַבְּקָעָה מִלֵּאכְתָּהּ לְאִיסוּר, מִכָּל מְקוֹם שְׁבָּת גְּזִירָה תִּשְׁתַּרֵּי - בְּשַׁבָּת עֲצֻמָּה תוֹתֵר בְּטַלְטוּל לְסִמּוּךְ בַּה אֶת הַקְּדִירָה וְהַדֵּלָה, דִּילָא דְּבָר שְׁמִלְאכְתָּהּ לְאִיסוּר, לְצוּרֶךְ גּוֹפֵו וְלְצוּרֶךְ מְקוֹמוֹ שְׂרִי, וְכִיּוֹן שְׁאִף בְּשַׁבָּת מוֹתֵר הַטַּלְטוּל, אִין לְאִסְרוֹ בְּיוֹם טוֹב גְּזִירָה מִשּׁוֹם שַׁבָּת. אִין לְהַקְשׁוֹת כֵּן, מִשּׁוֹם דִּהְיִי מִיָּלִי - שְׁדִין זֶה שְׁמוּתָר לְטַלְטֵל דְּבַר שְׁמִלְאכְתּוֹ לְאִיסוּר, אִינוֹ אֲלֵא הֵיכָא דִּילָמָּה - הִיכֵן שִׁישׁ תּוֹרָתָהּ (וְחִשְׁבִּיתוֹת) כְּלִי עֲלִיּוֹ, אֲבָל הֵיכָא דִּילָמָּה - הִיכֵן שְׁאִין תּוֹרָתָהּ כְּלִי עֲלִיּוֹ, בְּבִקְעָה זֶה, שְׁאִינָה אֲלֵא חֲתִיכַת עֵץ, לֹא.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל מַה שְׂבִיִּאֲרָה שְׁגִזְרוּ יוֹם טוֹב מִשּׁוֹם שַׁבָּת: וְכִי גְזִירָנָא - וְכִי אִנוּ גּוֹזְרִים אִיסוּר בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוֹם שַׁבָּת, וְהֵתֵנּוּ (בִּיצָה לז.), מִשְׁלִיךְ (וְחִשְׁבִּיתוֹת) פִּירוֹת הַשְּׁטוּחִים עַל הַגֶּץ לִיבִשְׁם, וְעוֹלָמִים לְהַתְקַלְקֵל מִזְמַת הַגְּשָׁמִים, דִּילָא דִּילָמָּה - חוֹר שְׁבַגָּה, בְּיוֹם טוֹב, שְׁאִין זֶה טִירָחָה מְרוּבָה, שְׁנוּפְלִים מֵאִלְהֵם וְאִינוּ מְגַבִּיִּים, אֲכָל לֹא בְּשַׁבָּת הַחֲמוּרָה, שְׁבָה לֹא הִתִּירוּ. הֵרִי שְׁאִף דְּבַר שְׁבַשְׁבַּת אִסוּר לְעִשְׁוֹת, מִכָּל מְקוֹם בְּיוֹם טוֹב מוֹתֵר, וְלֹא גּוֹרֵר בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוֹם שַׁבָּת.

הַגְּמָרָא חוּזֶרֶת לְהַעֲמִיד דְּבִרְיָה, וּמְקַשָּׁה עַל הַמְּקַשָּׁן: וְכִי לֹא גְזִירָנָא - וְהָאם אֶפְשָׁר לוֹמַר כְּדִבְרִיךְ שְׁלֹא גּוֹרֵנוּ, וְהֵתֵנּוּ (שם לז.), אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אֲלֵא אוֹכֵל נֶפֶשׁ לְבָד, הַמּוֹתֵר בְּיוֹם טוֹב וְלֹא בְּשַׁבָּת, אֲבָל בְּשִׁאֵר הַדְּבָרִים לֹא חִילְקוּ בִּינֵיהֶם, שְׁאִף בְּמָה שְׁנִרְאָה לְהַתִּיר בְּיוֹם טוֹב, גּוֹרֵר בּוֹ מִשּׁוֹם שַׁבָּת. נִמְצָא שִׁישׁ סְתִירָה בֵּין הַמִּשְׁנִיּוֹת הָאֵם גּוֹרֵר לְאִסוּר בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוֹם שַׁבָּת.

רַב יוֹסֵף מִתְרַן אֶת סְתִירַת הַמִּשְׁנִיּוֹת: אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא קָשִׁיָּא, הָא - מַשְׁנַת אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, הַסּוֹבֵרֶת שְׂכָל שְׁאִסוּר בְּשַׁבָּת גּוֹרֵר לְאִסְרוֹ אִף בְּיוֹם טוֹב, בְּשִׁטָּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, שְׁלֹא הִתִּיר שׁוֹם אִיסוּר בְּיוֹם טוֹב מִלְּבַד אוֹכֵל נֶפֶשׁ, וְאִף לְצוּרֶךְ הַצֵּלָה מִמּוֹן, וְהָא - מַשְׁנַת מִשְׁלִיךְ הַמְתִּירָה לְטִירוֹחַ לְצוּרֶךְ הַצֵּלָה מִמּוֹן, בְּשִׁטָּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, שֶׁהִתִּיר לְטִירוֹחַ לְצוּרֶךְ הַצֵּלָה מִמּוֹן. וְהִיכֵן שְׁנוּיָה מַחְלוקָתָם זֶה, דִּתְנֵינָא, אוֹתוֹ וְאֵת גִּנּוּ, שְׁאִסְרָה הַתּוֹרָה (וְיִקָּרָא כֵּן כַּח) לְשׁוּחֹטִים בְּיוֹם אַחֵר, שְׁנִפְּלוּ לְבָד, וְחוּשֵׁשׁ שִׁימוּתוֹ, וְאִם מַעֲלָה אֶת שְׁנִיָּהם בְּיוֹם טוֹב נִמְצָא טוֹרַח בְּאִחֵד מֵהֶם שְׁלֹא לְצוּרֶךְ כִּיּוֹן שְׁאִסוּר

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל-עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָדִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל-תַּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל-מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל-עֵת:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גִּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשְׁחֹ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם-
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיָנִי בְּדִבְרֶךָ: כו דְּרָכֵי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ-פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשְׁיִיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדִבְרֶךָ: כט דֶּרֶךְ-שֹׁקֶר הִסַּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ-אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל-תִּבְלִשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ-מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרִנָּה עֲקֹב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל-לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי-כֹ חֲפָצְתִּי: לו חֲטִלִּי אֶל-עֲדוֹתֶיךָ וְאַל
 אֶל-בָּצַע: לו העבר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכְּךָ
 חֲיָנִי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתְּךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 לט העבר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִנִי:
 ו מֵא וִיבֹאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶּךָ בְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מז וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי-כִמְחָתִי בְּדִבְרֶךָ: מח וְאַל-
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר-אֱמֶת עַד-מָאֵד בִּי לְמִשְׁפָּטְךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלְלָה בִּרְחֹבָה בִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבֶּרְהָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשְׂא-
 כִּפִּי אֶל-מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשְׁיִיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זאת
 נִחְמַתִּי בְּעֵינִי בִּי אֱמֶרְתְּךָ חֲתִנִּי: נא זָדִים הִלִּיצֵנִי
 עַד-מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחֻזַּתִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בְּבֵית מְגוּרֵי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ: נו זאת הִיתָה-לִּי בִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִגְנֶיךָ בְּכָל-לֵב חֲנִנִי בְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי וְאַשִׁיבָה רַגְלִי אֶל-עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת-לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל-אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִקְדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עַם-עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדִבְרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הָאֱמֻנָתִי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שִׁנְגָּה וְעִתָּה אֱמַרְתְּךָ
 שְׁמָרְתִּי: סח טוֹב-אַתָּה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל-לֵב: א אֲצַר
 פִקְדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִפְנֵי אֲנִי תוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב-לִי כִי-עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמַד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב-לִי תוֹרַת-פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמַדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלָתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי-צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי בְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבֹּאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי-תוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׂוּ זָדִים כִּי-שֹׁקֶר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקְדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 יוֹדְעֵי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה-לִּפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פא פָּלַתָּה לְתִשְׁוַעְתֶּךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלָתִי: כב פב פָּלוּ עֵינִי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי-יִהְיִיתִי בְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כְּתוֹרָתְךָ: כו כִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר יִדְפוּנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא-עֲזַבְתִּי

פְּקוּדֵי: פח כַּחֲסִדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וּתְעֹמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִפֹּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שֶׁעָשִׂיתִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁפֵּחַ
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֹךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רִשְׁעִים לְאַבְדְּנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
 מִצֹּתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמְנִי מִצֹּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מוֹזְקִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשָׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי בִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שָׁנְאֹתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יִהְיֶה חִינִי כַּדְבָּרְךָ: קח גִּדְּבוֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם בִּישׁוּשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שָׁנְאֹתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אַתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּךְ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיִשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׂוֹגִים מִחֲקִיד בִּישָׁקֶר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן
 אֶהְבֵּתִי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בִּשְׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לְעֹשִׂי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשִׂקֵנִי וְדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִדְךָ וְחֲקִיד

לְמַדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יִהְיֶה הַפְּרוֹ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֶהְבֵּתִי מִצֹּתֶיךָ מִזֶּהֱב וּמִפֶּן: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֶר שָׁנְאֹתִי:
 פ קכט כָּלֵאתִי עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרַתֶם נִפְשִׁי:
 קל פִּתַּח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשָּׁפָה כִּי לְמִצֹּתֶיךָ יֵאָבֵתִי: קלב פִּנְה־אֱלִי וְחַנּוּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבִּי שִׁמְךָ: קלג פַּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךְ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֲוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלְמַדְנִי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינִי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֵת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְיָתִי בִישָׁכְחוּ דְבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צָרוּפָה אֲמַרְתָּךְ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה:
 קמא צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבּוֹה פְּקִידְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצֹּתֶיךָ שֶׁעָשִׂיתִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יִהְיֶה חֲקִיד אֲצִרָה: קמו קָרָאתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשַׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךְ: קמט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסִדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֹּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְּם יִדְעָתִי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֵה־עֲנִי וְחַלְצֵנִי בִּיתוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּךְ חִינִי:
 קנה רַחֹק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּישָׁקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמִיד רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטָטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּךְ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֵאֵה בִּישָׁקִידֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כַּחֲסִדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פָּתַח לִבִּי:

קסב שֶׁשׁ אֲנִי עַל־אֲמַרְתָּךְ כְּמוֹצֵא שָׁלַל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֲתַעֲבֶה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
 קסד שֶׁבַע בָּיִם הִלְלִיתִךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שֶׁבִרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִירָה נִפְשִׁי עֲדִיתִךָ וְאֲהַבֶּם מְאֹד:
 קסה שְׁמִרְתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֲדִיתִךָ כִּי כָל־דֶּרֶכִּי נִגְדֶּךָ:
 ת קסח תִּקְרַב רַגְלִי לִפְנֵיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ הַבִּינֵנִי:

שְׂכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהִיתִן לִךְ וּמִהִיָּסִיף לִךְ
 לִשְׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לִפְנֵיךָ פֶּאֶמְרַתְךָ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּפְעֵנָה שְׁפָתִי תַהֲלֶה כִּי תִלְמַדְנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תַּהֲיִי־יָדְךָ לְעֶזְרִנִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרִיתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂיתִי:
 קעה תַּחֲיִי־נַפְשִׁי וְתַהֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבֹד בִּקֵּשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא

לִמְלַחְמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

1 רצים כעת להזיק אדם, ושלא בדברי בנו רבא שהתיר להרוג
 2 נחשים ועקרבם בשבת הואיל ויכולים להזיק.
 3 הגמרא מביאה ברייתא לענין הריגת נחשים ועקרבם: תנו רבנן –
 4 שנינו בברייתא. נודמנו לו מן הנחשים ועקרבם, אם הרגו, בידוע – דבר
 5 ידוע הוא, ששנודמנו לו מן השמים לפניו כדי שיזכה להורגו, שמגלגלים וכות על ידי זכאי. ואם לא הרגו, בידוע הוא, ששנודמנו
 6 לו מן השמים, כדי להראותו שחטא והיה עליהם להורגו, ונעשה
 7 לו גם מן השמים שלא הרגוהו. אמר עולא, ואיתימא – ויש שאמרו
 8 שאמר כן רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, לא אמרו בברייתא שאם
 9 לא הרגו בידוע שנודמנו להורגו, אלא בגיטופין בו – שהיו נושפים
 10 בדרך שהם כועסים וקרובים להזיקו, אבל אם לא כן, אין זה סימן
 11 שנודמנו לפניו להזיקו.
 12 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין הריגת נחש בשבת. מספרת
 13 הגמרא: אמר רבי אבא בר כהנא, פעם אחת נפל נחש אחר בבית
 14 המדרש בשבת, ועמד ניותי אחר – ישראל היה, ונקרא כך על שם
 15 מקומו והרגו, אמר רבי, פגע בו אדם ביוצא בו. איבער להו –
 16 נסתפקו בני הישיבה, מהו שאמר רבי פגע בו ביוצא בו, האם רצונו
 17 לומר דשפיר עבד – שטוב עשה אותו אדם שהרגו, וכלומר, כיון
 18 שהנחש רודף את האדם להורגו, טוב שפגע בו אדם כמו הנחש
 19 שהוא רודף להרוג וטוב שיהרגנו. או שלא טוב עשה שהרגו,
 20 ובדרך גנאי אמר רבי, שפגע בו אדם שהוא רשע כנחש.
 21 הגמרא מביאה ראייה לפשוט את הספק ממעשה שהיה: תא שמע
 22 – בוא ותשמע, דרבי אבא בריה – ו-בנו דרבי חייא בר אבא, ורבי
 23 זירא, היו יתבי אקילא – היו יושבים בחדר הכניסה דבי – של בית
 24 רבי ינאי, נפק מילתא מביניהו – ויצאה השמועה מביניהם, בעו
 25 מיניה מרבי ינאי – ושאלו עליה את רבי ינאי, מהו להרוג נחשים
 26 ועקרבם בשבת, האם מותר או אסור. אמר להו – ו-להם, צירעה
 27 שאינה מסוכנת כנחש ועקרב אני הורג בשבת, נחש ועקרב לא כל
 28 שכן שמותר להרוג. ומכאן יש להוכיח שאותו ניותי שהרג את
 29 הנחש בבית המדרש טוב עשה.
 30 דוחה הגמרא: דילמא – ושמא לא התיר רבי ינאי להרוג מוזיקים
 31 אלו בכונה, אלא רק לפי תומו – שלא בכונה. וכלומר, כשהוא
 32 הולך ורואה נחש או עקרב בדרכו, אינו צריך ללכת למקום אחר

34 אלא יכול להמשיך בדרכו ולדרוך עליהם בהליכתו, ואם מתו אין
 35 בכך איסור כיון שלא נתכוין להורגו. ומניין שמלאכה בדרך זו
 36 מותרת, ואמר רב יהודה, רוק שהיה על הארץ, דורסו לפי תומו –
 37 דורך עליו שלא בכונה. ואף שהוא ממרח את הרוק ומשוה גומות
 38 שבקרקע, שהם מלאכות האסורות בשבת, כיון שאינו מכוין לכך
 39 אין בכך איסור תורה אלא מדברי חכמים, ומשום מאיסות הרוק
 40 התירו חכמים את גזירתם. ואמר רב ששת, אף נחש דורסו לפי תומו
 41 – שלא בכונה ואמר רב קטינא, אף עקרב דורסו לפי תומו. הרי
 42 שלא התירו חכמים הריגת מוזיקים בשבת אלא כשהוא בדרך
 43 שאינו מתכוין.
 44 הגמרא מביאה מעשה שהיה ברוק שהיה מונח על הארץ בשבת.
 45 מספרת הגמרא: אבא בר מרתא, דהוא – שהוא הנקרא גם אבא בר
 46 מניזמי, הוה מסקי ביה – היו נושם בו, דבי – אנשי ביתו של הריש
 47 גלותא וזו – ממון. איתיהו – הביאודו לביתו של הריש גלותא,
 48 וקא מצערא ליה – והיו מצערים אותו, כדי שיחזיר לריש גלותא
 49 את חובו. הוה שדי רוקא – היה רוק מוטל לפניו, ושבת היה, אמר
 50 להו – ו-להם, ריש גלותא, איתנו מאנא סחיפו עלויה – הביאו כלי
 51 ותכסו בו את הרוק. אמר להו אבא בר מרתא, לא צריכותו – אין
 52 אתם צריכים לעשות כך, שהרי הרי אבא בר יהודה, רוק דורסו לפי
 53 תומו, ואם כן אפשר להניחו בלא כל על גביו ויעבור עליו אדם
 54 וידרסנו שלא בכונה. אמר להו – ריש גלותא לאנשי ביתו, מדבריו
 55 ניכר שצורקא מרבנן – שתלמיד חכם הוא, שבקוהו – הניחו לו
 56 ושחררוהו.
 57 כיון שהוכרחו לעיל דברי רבי אבא בר כהנא בענין הריגת נחש
 58 בשבת, מביאה הגמרא כמה הלכות נוספות בשמו: אמר רבי אבא
 59 בר כהנא אמר רבי חנינא, פמוטות – מנורות של מתכת שעשויות
 60 כקנה שנותנים בתוכן שמן ובראשן נמצאת הפתילה, של בית רבי
 61 – שהיו מצויות בביתו של רבי, מותר לטלטלן בשבת.
 62 הגמרא מבררת אלו פמוטות התיר רבי חנינא לטלטל: אמר ליה
 63 רבי יודא לרבי אבא, אלו פמוטות התיר רבי חנינא לטלטל בשבת,
 64 האם בגיטופין ביד אחת – רק אלו שאפשר לקחתם ביד אחת, או
 65 שהתיר לטלטל אפילו מנורות גדולות שצריכים לקחתן בשתי
 66 ידיים.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ג תמוז פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא	יום רביעי - ט"ז תמוז מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שני - י"ד תמוז מפרק עב עד סוף פרק עו	יום חמישי - י"ז תמוז מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שלישי - ט"ו תמוז מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שישי - י"ח תמוז מפרק פח עד סוף פרק פט
שבת קודש - י"ט תמוז פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, פרק ד ואולם כל... עד עמ' 186, בניעמים.

- 1 **פָּרָק ד. וְאוֹלָם, כָּל הַנִּזְכָּר לְעִיל, – בַּעֲנִין הַתַּעֲנִיּוּת הַבָּאוֹת**
 2 **בְּשִׁיבוֹת לַעֲנִין הַתְּשׁוּבָה, וְאִלוּ תַעֲנִיּוֹת יֵשׁ לַחֲמִיר לְצוּם אוֹתוֹן**
 3 **בְּפוּעַל וְאִלוּ שֵׁשׁ לַפְדוֹת בַּצִּדְקָה, הוּא לְגִמְרַת הַכִּפּוּרָה וּמִירוֹן**
 4 **הַנֶּפֶשׁ לָהּ – כֹּל זֶה בֹּא אַחֲרֵי הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל:**
 5 **מִהֶגְמָרָא פֶּרֶק קָמָא**
 6 **דְּיֻבְחִים, – פֶּרֶק רֵאשׁוֹן**
 7 **בְּמִסְכַּת זִבְחִים, דְּעוּלָה – 1**
 8 **קֶרֶבן עוֹלָה שְׁחִיז מִבֵּימִים 2**
 9 **עַל מִצְוֹת־עֲשֵׂה, אַחֲרֵי 3**
 10 **הַתְּשׁוּבָה, דְּרוּרֵן הִיא 4**
 11 **לְאַחֲרֵי שְׂרָצָה הַפֶּרֶק לִיט 5**
 12 **וְכוֹ'. – אִז מִבֵּימִים דוֹרוֹן 6**
 13 **כִּדִּי לִהְיוֹת רִצּוֹי וְחִבִּיב 7**
 14 **בְּפִנֵּי הַמֶּלֶךְ נִגְדוּ חֹטָא, כִּךְ 8**
 15 **גַּם הַתַּעֲנִיּוֹת (אוּ הַצִּדְקָה) 9**
 16 **הָאִמּוֹרוֹת, הֵן כְּאִמְצִיעִי 10**
 17 **לִהְיוֹת שׁוֹב רִצּוֹי וְחִבִּיב 11**
 18 **לִפְנֵי הַקִּבְיָה. אָמֵנָּה 12**
 19 **הַתְּחִלָּת מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה 13**
 20 **וְעִקְרָהּ, לְשׁוֹב עַד ה' – 14**
 21 **כִּפִּי שִׁיבִיר לַחֲלֹן, הַכוּוֹנָה 15**
 22 **הִיא עַד שִׁיחֻזוֹר שֵׁם הוִי' 16**
 23 **בְּשִׁישְׂרָאֵל לְשִׁלְמוֹתוֹ, 17**
 24 **בְּאֵמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם, 18**
 25 **הַחֲכָרָה לְבָאֵר – זֹאת 19**
 26 **הַיִּטֵּב בְּהִרְחֵבַת הַבָּאוֹר,**
 27 **בְּהִקְדָּים – לְאַחֲרֵי הַקִּדְמָת, מֶה שֶׁכָּתוּב בְּהַרְדָּשׁ בְּבִאוֹר**
 28 **מֵלֶת "תְּשׁוּבָה" עַל דְּרָךְ הַסּוֹד – בִּיאֻרָה שֶׁל הַמְלָה "תְּשׁוּבָה"**
 29 **עַל פִּי דֶרֶךְ הַסּוֹד, הוּא: "תְּשׁוּבָה ה'", – שֶׁהָאוֹת ה' מִשֵּׁם הוִי'**
 30 **תּוֹחֹזֵר וְתוֹהִיָּה מֵאוֹחֲדָת עִם הַמְדְּרִיגָה שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנָּה, אִיתָהּ**
 31 **הִיתָה מֵאוֹחֲדָת לִפְנֵי כֵן, ה' תִּתְּנָה – "תְּשׁוּבָה תִּתְּנָה", – הִיא'**
 32 **הַתַּחֲתוֹנָה שֶׁבִּשְׁם הוִי', כְּלוּמָר, הִיא' הָאֲחֵרֹנָה שֶׁבִּשְׁם הוִי' (י' ה' ו')**
 33 **הִיא, כִּשֶּׁהִיא מוֹחֲזֶרֶת אֶל הָאוֹת וְאִז שֵׁם הוִי', זֶה נִקְרָא**
 34 **"תְּשׁוּבָה תִּתְּנָה" – הַמְדְּרִיגָה הַתַּחֲתוֹנָה שֶׁבִּתְשׁוּבָה, ה' עֲלֵאָה –**
 35 **"תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה". – הִיא' הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁבִּשְׁם הוִי' כִּשֶּׁהִיא מֵאוֹחֲדָת**
 36 **אֶל הָאוֹת יוֹדֵד שֶׁבִּשְׁם הוִי', זֶה נִקְרָא "תְּשׁוּבָה עֵילָאָה" – תְּשׁוּבָה**
 37 **עֵלְיוֹנָה, הַמְדְּרִיגָה הָעֵלְיוֹנָה שֶׁבִּתְשׁוּבָה. וְגַם – צִרִיךְ לַהֲקִידִם, מֶה**
 38 **שֶׁכָּתוּב בְּהַרְדָּשׁ בְּקִצָּת מְקוֹמוֹת, שְׂאִין תְּשׁוּבָה**

- 39 **מוֹעֲלָת לְפִנּוּם בְּרִיתוֹ וּמוֹצִיא זֶרַע לְכַפֵּלָה, וְהוּא – מֶה**
 40 **שְׁאוֹמֵר בְּאוֹתָם מִקְוֹמוֹת בּוֹהֵר, שְׂאִין תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה עַל חֹטָא זֶה,**
 41 **הִיא זֶה דְּכָר תְּמוּתָה מְאֹד, שְׂאִין לֶךְ דְּכָר עוֹמֵד בְּפִנֵּי הַתְּשׁוּבָה,**
 42 **– שֶׁגַם תְּשׁוּבָה לֹא תוֹעִיל, וְאַפְלוּ – הַעֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת בִּיּוֹתֵר**
 43 **שֶׁל עֲבוּדָה־זֶרָה וְגִלּוֹי**
 44 **עֲרִיּוֹת וְכוֹ'. – שֵׁשׁ בְּהֵם**
 45 **הַחֲמוּמָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל**
 46 **"יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבוֹר", שֶׁעַל**
 47 **הָאִדָם לִיהָרֵג וּבִלְבָד שֶׁלֹּא**
 48 **יַעֲבוֹר עֲבִירוֹת אֱלֹהִים, וּבִכֵּל**
 49 **זֹאת מוֹעִילָה בְּהֵם תְּשׁוּבָה.**
 50 **כִּי־צֵד, אִיפּוּא, אוֹמֵר בּוֹהֵר**
 51 **הַקְדוּשָׁה, שֶׁעַל חֹטָא פֶּגֶם**
 52 **הַבְּרִית וְהוֹצֵאת זֶרַע**
 53 **לְבִטְלָה, אִין תְּשׁוּבָה**
 54 **מוֹעִילָה? וְפֶרֶשׁ בְּרֵאשִׁית**
 55 **חֲכָמָה, שֶׁכָּתוּב הַזֶּה –**
 56 **הִיא: שְׂאִין מוֹעֲלָת – עַל**
 57 **חֹטָא זֶה, תְּשׁוּבָה תִּתְּנָה**
 58 **בְּיָאֵם תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה**
 59 **וְכוֹ'. – לִכְךָ מִתְכוּן הַזֶּה,**
 60 **תְּשׁוּבָה סֵתֵם, שֶׁהִיא**
 61 **"תְּשׁוּבָה תִּתְּנָה" אִין בֵּה מִן**
 62 **הַמוֹעִיל, אִךְ הַמְדְּרִיגָה**
 63 **הָעֵלְיוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל תְּשׁוּבָה,**
 64 **"תְּשׁוּבָה עֵילָאָה" –**
 65 **מוֹעִילָה לַחֹטָא זֶה. הֵנָּה לְהִבִּין זֹאת – לַפְחוֹת, קִמְעַת מוֹצִיר, –**
 66 **מִעַתְּ מִן הַמִּקְצָת, צִרִיךְ לַהֲקִידִם מֶה שֶׁכָּתוּב מִהַכָּתוּב וּמִדְּכָרֵי**
 67 **רַבּוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבִרְכָה עֲנִין הַכֶּתֶר וּמִיתָה בִּידֵי שְׁמִים, –**
 68 **בְּאִיזָה אוֹפֵן בּוֹרֵעַ עוֹנֵשׁ כֶּתֶר וְעוֹנֵשׁ מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים: בְּשִׁעְבֵּר**
 69 **עֲבָרָה שְׁחִיבִים עֲלֶיהָ כֶּתֶר – הִיא מֵת מִמֶּשֶׁת קֶדֶם – לִפְנֵי**
 70 **מִלָּת לַחֹטָא, חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וּבְמִיתָה בִּידֵי שְׁמִים – כִּשֶּׁאֲחָד**
 71 **עוֹבֵר עֲבִירָה שְׁעוֹנֶשֶׁה מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים, הִיא מֵת מִמֶּשֶׁת – לֹא**
 72 **מִיתָה רוּחָנִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, אֲלֵא מִיתָה גִשְׁמִית שֶׁל הַגּוּף – קֶדֶם –**
 73 **לִפְנֵי שֶׁמָּלְאוּ לוֹ שְׁשִׁים שָׁנָה, כִּתְּנִיָּה בֵּין עוֹזֵר הַכִּבִּיא**
 74 **בְּיָמֶיהָ¹⁰ – שֶׁאִמֵּר נְבוֹאָת שֶׁקֶר, וְהַקִּבְיָה אָמַר לוֹ "חֲנִי מִשְׁלַחךְ**
 75 **מִעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה גוֹ", וּבְתוֹר עוֹנֵשׁ מֵת מִמֶּשֶׁת¹¹, (וְלִפְעָמִים גַּם**
 76 **בְּמִיתָה בִּידֵי שְׁמִים נִפְרָעִין לְאַלְתֵּר, – נַעֲנֵשִׁים מִיד, כְּמוֹ**

1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית". 5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וייל: מעט (בכמות) מוֹעִיר (באיכות) – משא"כ בלי מעט מן המעט וכיו"ב". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ם ס"פ אחריי". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב – כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". – בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "1" הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א. 2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים ה'. וי"ל דהרא"ה היא דמיתה ביד"ש מת ממש (דהוה חידוש אדה"ו כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גר' וימת חנני' גר'. ועפ"ז מוכן הבא

- 1 שְׁמַצִינוּ בְּעַר וְאוֹנָן). – שהיו חייבים מיתה בידי שמים (הערת
2 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ראה לעיל ספ"א), על החטא שחטאו,
3 ועונשם בא עליהם מיד.
4 על-כל-פנים, כפי
5 שמוצאים אנו בפסוקים 1 לאלתר כמו שמצינו בער ואונן) והרי נמצאו בכל דור
6 ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי 2 כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם
7 בכרת ובמיתה בידי שמים, 3 (ושניהם) [ושנותיהם] בנעימים.
8 שמי שהיה חייב בהם, מת בפועל ממש, לפני שמלאו לו חמשים
9 או ששים שנה, ומתעוררת השאלה: וְהָרִי נִמְצָאוּ בְּכָל דּוֹר
10 בְּמָה וּבְמָה חִיבֵי
11 כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת, – ובכל
12 זאת, וְהָאֲרִיכּוּ יָמֵיהֶם
13 [וּשְׁנוֹתֵיהֶם] (וּשְׁנוֹתֵיהֶם) [וּשְׁנוֹתֵיהֶם]
14 בְּנִעְיָמִים?¹²

יום שני י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, האותיות.

- 15 אִךְ הָעֵנִין יוֹכֵן, עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב¹³: "כִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ
16 וְכוּ", – בני ישראל הם חלק הוי', הם חלק מִשֵּׁם הַיְיָ
17 בְּרוּךְ-הוּא, בְּדַרְכֵיכֶם: – כמו שכתוב¹⁴: "וַיַּפַּח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַּת
18 חַיִּים", – הרי כתוב כאן "ויפח", וּמֵאֵן דִּנְפַח מֵתוֹכוֹ נִפְחָ¹⁵
19 וְכוּ"¹⁶. – הנופח, נופח
20 מתוכיותו ומפנימיותו. כך,
21 שהנשמה עליה כתוב 4
22 "ויפח", היא מפנימיות 5
23 האלקות, והיא שם הוי', 6
24 כפי שיסביר מיד להלן: 7
25 וְאֵה שְׁאִין לוֹ – להקב"ה, 8
26 דְמוּת הַנוֹף וְכוּ'¹⁷ חֶסֶד 9
27 וְשִׁלּוֹם, – כיצד, איפוא, 10
28 מתאים לומר על כך 11
29 "ויפח", ושעם ישראל הם 12
30 חלק מהקב"ה? אִךְ דִּבְרָה 13
31 תוֹרָה פִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם¹⁸, 14
32 כִּי כְמוֹ שִׁישׁ הִפְרַשׁ 15
33 וְהִבְדִּיל גְּדוּל בָּאָדָם 16
34 הַתַּחְתּוֹן עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל 17
35 בֵּין הַהֶבֶל שִׁיּוּצָא מִפּוֹ 18
36 בְּדִבּוּרוֹ לְהֶבֶל חִיּוּצָא

אגרת התשובה

- אך הענין יובן עפ"י
מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדרכי
ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה
כלשון בנ"א. כי כמו שיש הפרש והבדל גדול באדם
התחתון עד"מ בין ההבל שיוצא מפיו בדבורו להבל
היוצא ע"י נפוחה. שיוצא בדבורו מלובש בו כח
וחיות מעט מזעיר והוא בחי' חיצוניות מנפש החיה
שבקרבו. אבל ביוצא בכח הנופח דמתוכו נפח מלובש
בו כח וחיות פנימי' מבחי' הנפש החיה וכו'. ככה
ממש עד"מ המבדיל הברלות לאין קץ. יש הפרש
עצום מאד למעלה בין כל צבא השמים ואפי' המלאכי'
שנבראו מאין ליש וחיים וקיימי' מבחי' חיצוניות החיות
והשפע שמשפיע א"ס ב"ה להחיות העולמות ובחי'
זו נקראת בשם רוח פיו עד"מ כמ"ש וברוח פיו כל
על-ידי נפיקה, שבהבל שפיוצא בְּדִבּוּרוֹ מְלַבֵּשׁ בּוֹ בְּחַ
וחיות מעט מזעיר, – מעט מן הקצת, והוא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת
- מנפֵשׁ הַחַיָּה שֶׁבְּקִרְבּוֹ, אֲכָל בִּיּוּצָא בְּכַח הַנוֹפֵחַ, דְּמִתּוֹכּוֹ
נִפַּח, מְלַבֵּשׁ בּוֹ – באותו הבל, בְּחַ וְחַיּוֹת פְּנִימִית מִבְּחִינַת
הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה וְכוּ' – הרי כפי שהדבר הוא באדם, שקיים הבדל
בין דיבור לבין נפיקה, שההבל שבדיבור הוא חיצוניות, וההבל
שבנפיקה הוא פנימיות –
בְּמָה מִמֶּשׁ עַל-דֶּרֶךְ
מִשְׁלַל, הַמְבַדִּיל הַבְּרָלוֹת
לְאֵין קֵץ, יֵשׁ הִפְרָשׁ
עֲצוּם מְאֹד לְמַעְלָה, בֵּין
כָּל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְלוֹ
הַמְּלָאכִים, שֶׁנִּבְרָאוּ
מֵאֵין לִישׁ, – שלפני
שנבראו לא היו קיימים
כלל, ולאחר מכן הם
קיימים, וְחַיִּים וְקַיָּמִים,
מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת
הַחַיּוֹת וְהַשָּׁפַע שֶׁמִּשְׁפִּיעַ
אִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
לְהַחְיֹת הָעוֹלָמוֹת,
וּבְחִינַת זו – של שפע
וחיות, נִקְרָאת בְּשֵׁם
רוּחַ פּוֹי עַל-דֶּרֶךְ
מִשְׁלַל, – כמו רוח הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מדבר, בְּכּוֹ
שֶׁכָּתוּב¹⁹: "וַיִּבְרָח פּוֹי – נברא, כָּל צֶבֶא", וְהוּא בְּחִינַת

בחצו"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" – מהי (1) השייכות לכאן, (2) פ"י "גם" – וע"פ הנ"ל: מתרץ, –
לכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש דנדר"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה) – פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל באה תחת זה.
וע"ז מתרץ "בירמי" – דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס – לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמי': הבטחת מת גוי' לכן גוי' – עונש מה'
(לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר – לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדגשה הנביא – לא
רק שלא דנוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ ה' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא – אין מקום לענשו תמורת זה), כי המדובר בחנני' הנביא
(היינו שנביא אמת ה'). וכ"כ בירוש' סנהדרין פ"א ה"ה. ורק לאחר שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו ביד"א. –
ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעימים" ("שהאריכו
ימיהם ושנותיהם בנעימים") – ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל' "הכתוב"
(שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב בשם
הזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' – ולא
גוף – שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו". 18. ברכות לא, ב. 19. תהלים לג, ו.

- 1 חיות המלכשת באותיות שבעשרה מאמרות (שהן) –
 2 האותיות, בחינת כלים והמשכות וכו', – מהחיות האלקית,
 3 כמו שנתבאר בלקוטי אמרים – ספר ה"תניא", חלק ב –
 4 "שער היחוד והאמונה", פרק יא; ובין נשמת האדם,
 5 שנמשכה תחלה
 6 מבחינת פנימיות החיות
 7 והשפע שמשפיע איד
 8 סוף ברוך הוא, כמו
 9 שכתוב: – לגבי הנשמה,
 10 הלשון "ויפח וגו'", –
 11 שבאמור לעיל, מורה
 12 המלה "ויפח" על פנימיות
 13 החיות והשפע, כי הנפח –
 14 נופח מתוכו ומפנימיותו,
 15 הרי שהנשמה נמשכה
 16 תחלה מפנימיות החיות
 17 והשפע של איך-סוף ברוך
 18 הוא. אלא, שלאחר מכן,
 19 בגלל כניסת הנשמה בגוף
 20 – ואחר-כך ירדה פסתר
 21 המדרגה, גם כן, על-ידי
 22 בחינת האותיות – כפי
 23 שהדבר במלאכים המתהווים מאותיות, אלא שכאן הן האותיות
 24 שבמאמר: "נעשה אדם וכו'"²⁰, – מהן נברא האדם, כדי
 25 להתלבש – הנשמה, בגוף – האדם, שבעולם הזה התחתון. –
 26 הרי שהנשמה נמשכה תחלה, מפנימיות החיות והשפע, ורק
- 27 מפאת התלבשותה בגוף, נמשכה על-ידי בחינת האותיות, שהן
 28 בחינה של חיצוניות. הרי שההבדל בין מלאכים לנשמות הוא,
 29 שנשמות הן מפנימיות האלקות, היא שם הוי' (כפי שיוסבר
 30 להלן), ומלאכים הם מבחינה של חיצוניות – שם אלקים. ולכן
 31 נקראו המלאכים בשם
 32 "אלקים" בכתוב, וכמו
 33 שכתוב²¹: "כי ה'
 34 אלקים (הוא)²² אלקי
 35 האלקים וגו'"²³, – האלו
 36 ה של המלאכים, "הודו
 37 לאלקי האלקים וגו'"²⁴, –
 38 של המלאכים, "ויבאו בני
 39 האלקים להתייצב וגו'"²⁵,
 40 – המלאכים באו להתייצב
 41 לפני הקב"ה, הרי
 42 שהמלאכים נקראים בשם
 43 "אלקים". לפי שנינקת
 44 חיותם – של המלאכים,
 45 היא מבחינת חיצוניות –
 46 האלקות, שהיא בחינת
 47 האותיות לבר, ושם
 48 אלקים הוא בחינת
 49 חיצוניות לגבי שם הוי"ה ברוך הוא. אבל נשמת האדם,
 50 שהיא מבחינת פנימיות החיות, – האלקית, היא חלק משם
 51 הוי"ה ברוך הוא, כי שם הוי"ה מורה על פנימיות החיות,
 52 שהיא למעלה מעלה מבחינת האותיות.

יום שלישי ט"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, אלו).

- 53 וביאור הענין, – איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק
 54 משם הוי' – כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי',
 55 ישנם גם ב"חלק" זה –
 56 בנשמה? רבנו הזקן מסביר
 57 להלן, שבשם הוי' נכללות
 58 עשר הספירות, ובמקביל
 59 ישנם בנשמה עשרה
 60 כוחות שהם כמו עשר
 61 הספירות: בנודע מאמר
 62 אליהו: – ב"פתח אליהו"
 63 שבהקדמת 'תיקוני זוהר': "אנת הוא דאפיקת – אתה הוא זה
 64 שהוצאת, האצלת, עשר תיקונים, וקרין
- 53 להון – וקוראים להם, עשר ספירות, לאנהגא
 54 בהון עלמין סתימין וכו', – להנהיג בהם עולמות סתומים
 55 (עלומים) שאינם מתגלים,
 56 ועולמות גלויים וכו'²⁶,
 57 אנת חכים ולא בחכמה
 58 ידיעא, – אתה חכם, אתה
 59 בעל החכמה, אבל לא
 60 בחכמה הידועה לנבראים,
 61 אנת מכין ולא בבניה
 62 ידיעא וכו'". – אתה
 63 מכין, אתה בעל כוח הבניה, אבל לא בבניה הידועה לנבראים,
 64 וכך הלאה, כל עשר הספירות, וכל העשר ספירות נכללות

אגרת התשובה

וביאור הענין

כנודע ממאמר אליהו אתה הוא דאפיקת עשר תיקונים
 וקרין להון עשר ספירות לאנהגא בהון עלמין סתימין
 וכו'. אתה חכים ולא בחכמה ידיעא אתה מכין ולא
 בבניה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות

20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' 'ה' אלקים' (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקים, כ"א (פסוק הב') אלהאלק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני (ונמשכים מ)האלקים להתייצב גוי' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל דהוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא". ואלא בבניה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ)

46 וְנִרְמְזוֹת בְּשֵׁם הַיּוֹ"ה בְּרוּךְ-הוּא. כִּי הַיּוֹ"ה, – שֶׁל שֵׁם הַיּוֹ"ה;
47 שֶׁהָיָה בְּחִינַת נִקְדָּה לְבָד, – הָאוֹת יו"ד מוֹרַכְתָּ מִנְקוּדָה בִּלְבָד
48 בְּלִי הַתְּפִשּׁוּת בְּאוֹרֵךְ וְרוּחָב, מְרֻמּוֹת לְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, –
49 סְפִירַת הַחֻכְמָה, שֶׁהָיָה – בְּחִינַת וְסִפִּירַת הַחֻכְמָה, הִיא בְּכַחַיִּנַת
50 הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר קָדָם –
51 לַפְנֵי, שֶׁבָּאָה לְבְּחִינַת

אגרת התשובה

52 מַדָּה כְּמוֹ שָׂאֵר הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁷: "בְּאֶשֶׁר
53 דְּבַר מֶלֶךְ שְׁלֹמֹה", –
54 וְכֵן, בְּחִינַת מַלְכוּת
55 לְמַעַלָּה, הִיא עֵנִין שֶׁל
56 דִּיבּוּר, וְנִבְלָלָת וְנִרְמְזוֹת –
57 מִדַּת הַמַּלְכוּת, בָּאוֹת
58 הַיּוֹ"ה, – כִּיצַד מִרְמּוֹת
59 הָאוֹת ה' עַל בְּחִינַת
60 הַמַּלְכוּת? – כִּי פְּנִימִיּוֹת
61 וּמְקוֹר הַדִּיבּוּר, הוּא
62 הַהֶבֶל הָעוֹלָה מִן הַלֵּב
63 וּמִתְחַלֵּק לָהּ מוֹצְאוֹת
64 הֵפֶה: אַחֲרֵי מִהְגְּרוֹן
65 וְכוּ', – הִרִי שְׁפִנִּיּוֹת
66 הַדִּיבּוּר, הִיא הָעֵנִין שֶׁל
67 הֶבֶל, וְנִסְתָּר הַכֶּתֶר הַיּוֹ"ה
68 הִיא בְּחִינַת הַהֶבֶל לְבָד,
69 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁸: "אֵתָא
70 קְלִילָא דְלִית בֵּהּ
71 מִשְׁשָׂא". – אוֹת קֵלָה
72 שְׁאִין אִפְשָׁרוֹת לְמִשֵּׁשׁ
73 אוֹתָהּ, הִיא הֶבֶל בִּלְבָד.
74 לִכֵּן מִרְמּוֹת הָאוֹת ה' עַל
75 בְּחִינַת מַלְכוּת וְדִיבּוּר
76 שְׁפִנִּיּוֹתוֹ הוּא עֵנִין
77 הַהֶבֶל. וְאַף שֶׁאֵין לוֹ –
78 לְהַקְבִּי, דְּמֹת הַגּוֹף

81 חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה, – כִּיצַד, אִיפּוֹא, מִתְאִים לִיחֹס לְמַעַלָּה הַבְּדֵל
82 מֵאוֹתִיּוֹת שֵׁשׁ בִּהְיוֹת מִמִּשּׁוֹת לָאוֹת שְׁאִין בָּהּ מִמִּשּׁוֹת? – אֵךְ
83 דְּבָרָה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, – בְּאִדָּם הִרִי קִיִּים הַבְּדֵל כּוּה,
84 כִּי גַם לְמַעַלָּה מִצִּיִּיִּים הַבְּדֵל זֶה, כִּי בְּרוּחָנִיּוֹת הָעֵנִינִים יֵשׁ גַּם
85 לְמַעַלָּה הַבְּדֵל בֵּין הָאוֹת ה' לְבִין שְׂאֵר הָאוֹתִיּוֹת. בְּשֵׁשֶׁם, – וְכֵן
86 מִטַּעַם נֹסֵף מִתְאִים הַמִּשֵּׁל – אֵף שְׁאִין לוֹ דְּמוֹת הַגּוֹף חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה,
87 שֵׁשֶׁם "דְּבַר ה'" – מוֹרַכָּב כְּבִיכּוֹל, מִכָּבֹּד אוֹתִיּוֹת, הַמִּתְחַלֵּקוֹת
88 לָהּ חֲלָקִי הַמוֹצְאוֹת, – מִדָּן בָּאוֹת הָאוֹתִיּוֹת שְׁלֹמָה, וְכֵן
89 נִבְרָא כָּל הַיְצוֹר – כֹּל הַנִּבְרָאִים, (וְכָמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקְוִטֵי
90 אֲמָרִים – סֵפֶר הַתְּנִיָּא, חֲלָק ב' – שֶׁעַר הַיְחָדוּת וְהַאֲמוּנָה" פֶּרֶק

1 וְנִרְמְזוֹת בְּשֵׁם הַיּוֹ"ה בְּרוּךְ-הוּא. כִּי הַיּוֹ"ה, – שֶׁל שֵׁם הַיּוֹ"ה;
2 שֶׁהָיָה בְּחִינַת נִקְדָּה לְבָד, – הָאוֹת יו"ד מוֹרַכְתָּ מִנְקוּדָה בִּלְבָד
3 בְּלִי הַתְּפִשּׁוּת בְּאוֹרֵךְ וְרוּחָב, מְרֻמּוֹת לְחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, –
4 סְפִירַת הַחֻכְמָה, שֶׁהָיָה – בְּחִינַת וְסִפִּירַת הַחֻכְמָה, הִיא בְּכַחַיִּנַת
5 הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר קָדָם –
6 לַפְנֵי, שֶׁבָּאָה לְבְּחִינַת

7 הַתְּפִשּׁוּת וְגִלּוֹי הַהִשְׁגָּה
8 וְהַהֲבָנָה (וְהַקִּיץ שֶׁעָלָה²⁷)
9 הַיּוֹ"ה רֹמְזוֹ לְבְּחִינַת
10 רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא,
11 – בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁלְמַעַלָּה
12 מְעַלָּה מִמְּדֻרְגָּת בְּחִינַת
13 חֻכְמָה עֲלִיָּא, (כְּנוֹדָע).
14 וְאַחֲרֵי שֶׁבָּאָה לְבְּחִינַת
15 הַתְּפִשּׁוּת וְגִלּוֹי הַהִשְׁגָּה
16 וְהַהֲבָנָה לְעֲלָמִין סְתִימִין
17 – לְעוֹלָמוֹת סְתוּמִים –
18 כְּשֶׁהָיָה בְּמִדְרִיגָה
19 שֶׁהָעוֹלָמוֹת הַסְתוּמִים
20 יִכּוּלִים לִ"תְפִס" אוֹתָהּ
21 בְּהִשְׁגָּה וְהַבְנָה, שֶׁהָיָה
22 מִדְרִיגַת וְסִפִּירַת הַבִּינָה,
23 נִבְלָלָת וְנִרְמְזוֹת – בְּחִינַת
24 וְסִפִּירַת בִּינָה, בָּאוֹת הַיּוֹ"ה,
25 – שֶׁל שֵׁם הַיּוֹ"ה, שֵׁשֶׁשׁ לָהּ –
26 לָאוֹת ה', בְּחִינַת
27 הַתְּפִשּׁוּת לְרַחֵב,
28 הַמּוֹרָה וּמְרֻמּוֹ עַל
29 הַתְּחַבֵּת הַבְּאוֹר וְהַהֲבָנָה,
30 – עֵנִינָה שֶׁל "בִּינָה", וְנִסְתָּר
31 לְאֶדְרָךְ, – לָאוֹת ה' יֵשׁ גַּם
32 הַתְּפִשּׁוּת לְאוֹרֵךְ, הַמּוֹרָה
33 עַל בְּחִינַת הַתְּפִשּׁוּת
34 וְהַשְׁפָּעָה מִלְּמַעַלָּה
35 לְמַטָּה לְעֲלָמִין סְתִימִין.

36 – לְעוֹלָמוֹת סְתוּמִים (עֲלוּמִים) – שֶׁנִּמְשַׁכְתָּ וְיִוִּרְדַת אֵלֵיהֶם
37 הַשְׁפָּעָה מִסִּפִּירַת הַבִּינָה, שֶׁתְּהִיָּה לָהֶם הִשְׁגָּה וְהַבְנָה בְּאִלְקוֹת.
38 וְאַחֲרֵיכֵן, בְּשִׁנְמוּשְׁכָּת הַמִּשְׁכָּה וְהַשְׁפָּעָה זֶה יוֹתֵר לְמַטָּה
39 לְעֲלָמִין דְּאֵתְגִּילּוֹן, – לְעוֹלָמוֹת הַגִּלּוּיִים, וְכָמוֹ – לְמַשֵּׁל, הָאָדָם
40 שְׁרוּצָה²⁸ לְגִלּוֹת חֻכְמָתוֹ לְאַחֲרֵים עַל-יְדֵי דְּפִירוֹ עַל-דְּרָךְ
41 מִשֵּׁל – נִבְלָלָת וְנִרְמְזוֹת הַמִּשְׁכָּה זֶה בָּאוֹתִיּוֹת ו"ה – שֶׁל שֵׁם
42 הַיּוֹ"ה, כִּי הַיּוֹ"ה מוֹרָה עַל הַתְּפִשּׁוּת מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, – כְּצִיּוֹר
43 הָאוֹת ו' בְּכֶתֶב בְּגִשְׁמִיּוֹת, קוֹ מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, וְנִסְתָּר – מִטַּעַם נֹסֵף
44 יֵשׁ לָכֵן שְׁיִכּוֹת לָאוֹת ו', שֶׁכֵּן הַמִּשְׁכָּה זֶה – הַנִּמְשַׁכְתָּ לְעֲלָמִין
45 דְּאֵתְגִּילּוֹן, הִיא עַל-יְדֵי מִדַּת חֲסִידוֹ וְכוּבוֹ – שֶׁל הַקְּבִי"ה,

– וְלִכֵּן הַתְּחַלֵּת "לֵאנָהגֵא" הִיא דְּעֲלָמִין סְתִימִין (לֹא יִדְעָא).²⁷ הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א: "מִדִּיק "שְׁעַל" – כִּי יֵשׁ קוֹץ לְמַטָּה
מִצַּעַם הַיּוֹ"ה וְרוּמּוֹ לְעֵנִין אַחֲרֵי".²⁸ הָעֵרַת כ"ק אֲדָמוֹר שְׁלִיט"א: "מוֹסִיף שְׁרוּצָה בְּמִדַּת חֲסִידוֹ וְכוּבוֹ דְּלִקְמָן".²⁹ דְּבִרֵי הַיָּמִים א.
כט, יא. ³⁰ קֵהֶלֶת ח, ד. ³¹ נֹסֵף "אֲקָדְמוֹת".

- 1 יא, באור ענין אותיות אל. — על כל פנים, הסביר כאן רבנו
2 הזקן, איך כל עשר הספירות נכללות ונרמזות בשם הוי'. — להלן

יום רביעי ט"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, וככה ממש... עד עמ' צה, הוי' וכו'.

- 5 ויבכה ממש על דרך משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, —
6 בין ה"למעלה" לבין נשמה שהיא נבא, כך הדבר גם בנשמת
7 האדם, שהיא בחינת נפש האלקית המתכחשת נפש — על כך
8 כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות,
9 שהרי הקב"ה נופח את
10 הנשמה מתוכיותו
11 ומפנימיותו, הרי כיוון 1
12 שהנשמה היא מפנימיות 2
13 האלקות, הוא שם הוי', 3
14 הרי כשם שבשם הוי' ישנן 4
15 עשר ספירות, כך גם 5
16 בנשמה: יש בה — בנשמה 6
17 בחינת שכל הנעלם, — 7
18 בחינת וכוך החכמה, 8
19 המרמז באות יו"ד, — 9
20 שהרי כשם שהאות יו"ד 10
21 היא בלי התפשטות של 11
22 אורך ורוחב (היא נקודה) 12
23 בלבד, כך גם כוח ובחינת 13
24 החכמה, הוא כוח שאין בו 14
25 עדיין שום התפשטות של 15
26 שכל והשגה, אלא זאת 16
27 בלבד, ששכחו לצאת אל

אגרת התשובה

וככה ממש עד"מ

המבדיל הבדלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי' נפש האלקי' דמתוכיה נפח יש בה בחי' שכל הנעלם המרומז באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגילוי להבין ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ית' אזי מרומז בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן במוחו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו. ומוזה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצות בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו':

- האמיתית בלימוד תורה וקיום מצוות, היא הרי כשזה בא מתוך
אהבת ה' ויראת ה' שלו (כפי שהוסבר בפרק ד' בחלק הראשון
של ספר ה"תניא"), וכשזה יורד למטה ומתבטא בלימוד תורה
ובקיום מצוות בדיבור ובמעשה, הרי הן אותיות וא"ו ה"א
וכו'. — שכן, האות וא"ו היא ענין הקול והדיבור, והאות ה"א
היא ענין המעשה. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל
באמתתו וגדולתו ית' נמשכה גם כן מהתורה, — שכן,
עליו הרי ללמוד בתורה ענינים שיביאו אותו להבנת אמיתת
וגדלות הקב"ה, דאורייתא מחכמה נפקא, — תורה באה
מספירת החכמה, היא בחינת יו"ד של שם הוי' וכו':

- הגילוי, להבין ולהשכיל באמתתו ית' — באמיתת יחודו,
ובגדולתו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא דילת, — כל אחד
ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו. — עד כדי כך הוא
מבין אמיתת גדולתו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"יונח" בו ענין
אמיתת וגדלות הקב"ה, זהו כוח החכמה, עליו מרמזת האות
יו"ד. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו
להתבונן בגדולתו ית' נמשכה בינתו — כוח הבינה,
באות ה"א, שיש לה רחב, — המרמז על רוחב ההבנה, וגם
אורך, — לאות ה"א יש גם אורך, המורה על התמשכה
מלמעלה למטה, — כדי להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת

יום חמישי י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, פרק ה והנה המשכת... עד עמ' 190, כרלקמן):

- 71 פרק ה. בפרק הקודם, פרק ד, הסביר רבנו הזקן, שנשמתו של יהודי,
72 היא חלק משם הוי', כלומר, היא באה מפנימיות האלקות שהיא שם הוי',
73 שלא כמו שאר הנבראים שבאים משם אלקים ומהדיבור שלמעלה,
74 שהוא חיצוניות. אלא, כדי שתוכל הנשמה להתלבש בגוף שבעולם הזה,
75 היה עליה לרדת בסתר המדריגות, על ידי ה"דיבור" שלמעלה, במאמר

- 76 "נעשה אדם". כלומר, הנשמה גם כן עברה אחר כך דרך הדיבור
77 שלמעלה, אבל היא באה בתחילה מפנימיות האלקות. לכן כתוב על
78 הנשמה הלשון "ויפח", שהכוונה ב"ויפח" היא, שזה בא מהפנימיות, שכן
79 "מאן נפח מתוכיה נפח" (הנפוח — נופח מתוכו ומפנימיותו). וכיוון
80 שהנשמה היא חלק משם הוי', לכן קיימים גם בה עשרה כוחות, בדוגמה

מדריגות: מדריגה אחת - "חלק מהוי", פנימיות הנשמה, 39
ומדריגה שניה - "חבל נחלתו", חיצוניות הנשמה. פירוש, - 40
המלה "חבל", הוא כמו חבל, על-דרך-משל, שראשו אחד 41
קשור למעלה וקצהו למטה. - כך הנשמה, הקצה העליון של 42
הנשמה קשור ב"למעלה" 43
והקצה השני מלוכש בגוף. 44

כי הנה, פשט - פירוש, 45
הכתוב מה שכתוב - 46
לגבי הנשמה: "ויפח", 47
הוא להורות לנו, כמו 48
שעל-דרך-משל 49
בשהאדם נופח איזה 50
מקום, אם יש איזה דבר 51
חוצץ ומפסיק ביניהם - 52
בין האדם הנופח לבין 53
הדבר שעליו הוא נופח, 54
אין חבל הנופח עולה 55
ומגיע כלל לאותו 56
מקום, - עליו הוא נופח 57
ככה ממש - בנמשל, אם 58
יש דבר חוצץ ומפסיק 59
בין גוף האדם לבחינת 60
הכל העליון. - אינו מגיע 61
אז ההכל שלמעלה שעליו 62
נאמר "ויפח". אך באמת, 63
אין שום דבר נשמי 64
ורוחני חוצץ לפניו 65

יתברר, כי - הרי כתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני 66
מלא", ו"מלא כל הארץ כבודי", ו"לית אתר פנוי מניח", 67
- אין מקום שהוא פנוי ממנו יתברך, בפשט ממש ועל 68
הארץ מתחת אין עוד, - בלעדי הקב"ה, ו"איהו ממלא כל 69
עלמין וכו'", - הוא יתברך ממלא את כל העולמות וכו', הרי 70
שהקב"ה נמצא בכל מקום ובכל דבר, כך שלא שייך שום דבר 71
שיסתיר עליו יתברך, אלא כמו שכתוב בישעיה: "כי אם 72
עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם". והטעם, - 73
מדוע יש בכוח העונות לכסות ולהבדיל בין הנשמה לאלקות, 74
הוא: לפי שהם - העונות, נגד רצון העליון ברוך-הוא 75
המחיה את הכל, כמו שכתוב: "כל אשר חפץ ה' עשה" 76

לעשר ספירות הכלולות בשם הוי'. בפרק הנוכחי יסביר רבנו הזקן, שגם 1
מה שהנשמה נמשכת למטה בגוף (שעל כך הוסבר לעיל, שזה) על-ידי 2
הדיבור "נעשה אדם", ודיבור הוא הרי חיצוניות, אך, מאיזו מדריגה 3
בדיבור נמשכה הנשמה - מפנימיות הדיבור, שזה הענין של הכל (שלא 4

כמו בשאר הנבראים, כולל 5
מלאכים, שהם באים 6
מחיצוניות הדיבור), כך, שגם 7
פנימיות הנשמה וגם חיצוניות 8
הנשמה באות מהפנימיות 9
שלמעלה: פנימיות הנשמה 10
באה מהפנימיות שלמעלה 11
(שהיא שם הוי'), וחיצוניות 12
הנשמה באה מפנימיות 13
הדיבור שלמעלה (כלומר, 14
מהפנימיות של החיצוניות, 15
שכן, דיבור בכלל הוא הרי 16
חיצוניות). 17

והנה, המשכת וירידת 18
הנפש האלקית לעולם 19
הזה להתלבש בגוף 20
האדם, - שזה בא 21
מהדיבור שלמעלה, 22
מהמאמר "נעשה אדם", 23
מבחינת 24
פנימיות ומקור הדיבור, 25
הוא הכל העליון, 26
הממלא באות ה"א 27

תתאה - האות ה' האחרונה של שם הוי' בנזכר לעיל, - 28
שייכותה של האות ה' ל"חבל", וכמו שכתוב: "ויפח באפיו 29
נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה", - הקב"ה נפח נשמה 30
בגוף, שזה משמעות "יהי האדם לנפש חיה", נשמה בגוף - 31
"ויפח באפיו נשמת חיים" - שהיה זה באופן של "ויפח", ומאן 32
דנפח וכו'. - הנופח - נופח מתוכיותו ומפנימיותו. הרי, שגם 33
ההמשכה של הנשמה בגוף (חיצוניות הנשמה) היא באופן של 34
פנימיות, אלא שהמדובר כאן הוא על פנימיות הדיבור, שהיא 35
הפנימיות של החיצוניות, שלא בפנימיות של הנשמה עצמה 36
הבאה מהפנימיות שלמעלה ממש, וזהו שכתוב: "כי חלק ה' 37
עמו, יעקב חבל נחלתו", - כלומר, שישנן בנשמה שתי 38

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין - בהשטתם?) - י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנתל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלה"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני הדיבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדיבור (ולא בנפיקה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה" הבפועל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"!! ולזה מבאר דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה' צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשמיט התיבה) - על השינוי גם לאחר הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימי) ה"ז עדי"מ שכאדם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דריש ישנו בכל הדרגות בהמשכת הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שוי"ע יו"ד רס"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח).
5. ירמיה כב, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו.

על אחת מהנה — על אחת מתרי"ג המצוות, נפסק חבל הדק
 — שכנגד אותה מצוה, וכו'. — וכשנפסקים מספר מרובה יותר
 של חבלים דקים, על-ידי שהוא עובר חסוֹשִׁלוֹם על כמה וכמה
 מצוות, נגרמת חלישות גדולה בחבל. ואילו "כרת" הוא ענין
 שהחבל כולו נכרת ונפסק
 רחמנא־ליצלן. אך גם
 בחיוב כרת ומיתה נשאר
 עדין בו הרשימו —
 הרושם, מנפשו
 האלקית, ועל-ידיה
 יכול לחיות עד נ' — אם
 הוא חייב כרת, או ס' —
 אם הוא חייב מיתה בידי
 שמים, שנה ולא יותר —
 מזמן נקוב זה. (ומה
 שכתוב בשם האר"י ל'
 שנקנסה בו — במי שעובר
 על חטא שיש בו כרת או
 מיתה בידי שמים, בחינת
 המקיף וכו' — כלומר,
 למרות שאין הוא יכול
 לקבל חיות פנימית, כי
 נשמתו נכרתה משרשה, אבל הרי הוא מקבל חיות מבחינת
 ה"מקיף", משם יכול הוא לקבל חיות גם כשנשמתו נכרתה
 מההשפעה הפנימית של שם הוי' (ולכאורה, מבחינה זו, הרי
 היה יכול לחיות יותר מחמשים או ששים שנה? — אלא, האמור
 לעיל בשם האר"י ל') אינו ענין לחי' נשמיית הנוף, —
 שמבחינת ה"מקיף" יוכל לחיות גם כשלא נשאר שום רושם
 מהנפש האלקית, ומידי — ומדובר, עד נ' שנה, — כשעדיין
 קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך הוא חי בגופו — אז
 ישנה בו בחינת ה"מקיף", או בזמן הזה כדלקמן): — כפי
 שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי באה על-ידי
 התלבשות בענינים שאינם קדושה, הרי ביכולתו לקבל ממילא
 את חיותו גם אז, כשנשמתו כרותה משרשה בשם הוי', שלכן
 בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר מאשר
 חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה
 ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האר"י ל').

בשמים ובארץ — הכל, מהשמים עד הארץ, נברא ברצונו של
 הקב"ה, (וכמו שכתבאר לעיל, — בפרק ד', שהוא — הרצון
 העליון, מקור השפעת שם הוי', ונרמז בקוצו של יו"ד).
 — של שם הוי', וכיוון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל
 הנבראים, הרי דבר שהוא
 נגד מקור ההשפעה של
 שם הוי' (وهוא ענין
 העוונות), הוא מנוגד
 לחיות האלקית ומכסה
 עליה. ואם כך — הרי
 העוונות הם דבר המכסה
 ואינו נותן לחיות האלקית
 שמה"חבל העליון" (עליה)
 נאמר "ויפח" להגיע אל
 גוף האדם. והיו ענין
 ה"כרת, שנכרת ונפסק
 חבל ההמשכה משם
 הוי' — ברוח-הוא,
 שנמשכה מה"א תתאה
 — האות ה' האחרונה של
 שם הוי', בנוסף לעיל, —
 הרי שאין הנשמה שבגוף
 מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של יהודי
 היא מהקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית המקדש — כך
 יסביר להלן), מביא אז דבר זה למיתה גשמית של הגוף, וכמו
 שכתוב בפרשת אמרי': "ונכרתה הנפש ההיא מלפני, אני
 ה'" — כלומר, משמעות ענין ה"כרת" היא, שהוא נכרת מהוי',
 ובלשון רבנו הזקן: "מלפני" דיקא. — ממני דוקא, משמעות
 הכריתה היא שהוא נכרת מפנימיות האלקות, שהיא (כאמור
 לעיל) שם הוי'. ובשאר עברות שאין בהן כרת — על-כל-
 פנים הן פוגמין — את הנפש, כנודע; ופגם, הוא מלשון
 פגומות הסבין. — סבין שחטטה פגום, היינו שחסר משהו באותו
 מקום; כך גם בענינו, שחסר משהו מחבל ההמשכה שמשם הוי'
 אל הנשמה, כפי שרבנו הזקן מסביר מיד להלן. והוא על-דרך-
 משל, מהחל עב שזור מתרי"ג — 613, חבלים דקים, בכה
 חבל ההמשכה הנוסף לעיל כלול מתרי"ג — 613, מצותות,
 — כל מצוה היא חבל דק מהחבל הכללי, ובשעובר חסוֹשִׁלוֹם

יום שישי י"ח תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 190, פרק ו אמנם... עד עמ' צו, כנודע לי"ח.

שמים" היה מת ממש לפני שימלאו לו ששים שנה, ומתעוררת על כך
 השאלה: הרי ראינו הרבה חייבי כריתות ומיתה בידי שמים שחיו את
 שנותיהם באריכות ימים ו"בנעימים"? כדי להבהיר שאלה זו, הסביר רבנו

75 פרק ו. בפרק ד', בו החל רבנו הזקן לפרש ענין התשובה על פי דרך
 76 הסוד, הקדים להסביר מה שמחפסוק ומדברי חכמינו ז"ל אנו יודעים,
 77 שב"כרת" היה האדם מת לפני שימלאו לו חמשים שנה, וב"מיתה בידי

9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא — דכאו"א מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תרי"ג חבלים, אף שמצות כהנים
 אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהיינה כב"א ועוד. ואולי מובן עפמשנת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב)". 11. הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

השכינה שורה בישראל⁴³ בבית המקדש, ואז לא היו
מקבלים חיות לגופם⁴⁴ רק עלידי נפש האלקית לבדה,
מבחינת פנימיות השפע שמשפיע אין־סוף ברוך־הוא
עלידי שם הוי"ה ברוך־הוא, בנזכר לעיל. – וממילא, אם

נפסק "חבל ההמשכה"
משם הוי", לא היתה
יכולת להמשיך לחיות,
כאמור, שבשעה שעלידי
ענין של כרת נכרת ונפסק
"חבל ההמשכה" משם
הוי" לנשמתו של יהודי,
היה "מות ממש", שכן לא
היתה לו אפשרות לקבל
חיותו. אך לאחר שירדו
ממדרגתם, ונרמו
במעשיהם סוד גלות
השכינה, – שהשכינה
היא בגלות בקליפות
וסטרא־אחרא, שזה ענין
של סוד, כיצד יתכן הדבר
שהשכינה תהיה בגלות

בקליפות⁴⁵, כמו שכתוב: "ובפשעיהם שלחה אלקים"⁴⁶ –
"אמכם" היינו השכינה, "אם הבנים" (כמבואר בחלק א' ריש
פרק נ"ב), כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, בחינת מלכות
דאצילות. ובשם הוי"ה זה ה' תתאה של שם הוי"ה שכאמור לעיל
– משם בא "חבל ההמשכה" לנשמה, דהיינו שירדה השפעת
בחינת ה"א תתאה – של שם הוי", הנזכר לעיל, ונשתלשל
ממדרגה למדרגה למטה מטה, עד שנתלבשה השפעתה
בעשר ספירות דנחה, – בקליפת "נוגה" שהיא הקליפה שיש
בה גם טוב, יש בה עשר ספירות לעומת עשר ספירות הקדושה⁴⁷,
המשפיעות שפע וחיות עלידי המזלות וכל צבא השמים
והשרים שעליהם, לכל החי הגשמי שבעולם הזה, –
שחיותם באה מקליפת "נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים
והשרים, ונם לכל הצומח, – שגם חיותם, המתבטאת בענין
של צמיחה, שהם צומחים מקטן לגדול – באה גם כן מקליפת
"נוגה" עלידי המזלות וצבא השמים והשרים, כמאמר
רבותינו זכרונם לברכה⁴⁸: "אין לך כל עשב מלמטה שאין
לו מלל וכו'". – "למעלה – המכה בו ואומר לו גדל", המשפיע
בו ענין הצמיחה מקטנות לגדלות. ומאחר שכל אלה מקבלים
חיותם עלידי קליפת "נוגה", לכן – ואז יבול גם החומא
ופושעי ישראל לקבל חיות לגופם ונפשם הפנימיות – גם
כן מקליפת "נוגה", כמו שאר בעלי־חיים ממש, – המקבלים

הזקן, שהנשמה היא חלק משם הוי", וגם פנימיות הנשמה וגם חיצוניותה
הן שתיהן באופן של "ויפח" ("ויפח באפיו נשמת חיים"), כלומר,
מפנימיות האלקות: פנימיות הנשמה באה מפנימיות שם הוי", ושם הוי"
הוא הרי הפנימיות שבאלקות. וכן חיצוניות הנשמה הנמשכת (בגוף)

עלידי הדיבור "נעשה אדם",
היא גם כן באה מפנימיות
הדיבור. ושתיהן – פנימיות
וחיצוניות הנשמה – הן באופן
של "ויפח". שבוה נכללות כל
מדרגות ההמשכה של
הנשמה כפי שהיא נמשכת
בגופו של יהודי, וכפי שהיא
כבר נמצאת בתוך גופו של
יהודי. על כל זה נאמר "ויפח".
דבר המלמד אותנו, שאופן
המשכת החיות של נשמה,
הנמשכת מאלקות, היא
באופן של "נפיהה". שבשעה
שקיים דבר החוצץ ומפסיק
בין הנפח לבין הדבר אליו
הוא נופח, אין הבל הנפח

מגיע למקום אליו הוא נופח (שלא כמו בדיבור, שגם אם יש דבר
המפסיק, אפשר לשמוע את הדיבור, כלומר, הדיבור מגיע לתעודתו
למרות הדבר המפסיק). בכך הסביר רבנו הזקן ענין ה"כרת", בדרך כלל
הרי "יעקב חבל נחלתו" שגם בחיצוניות הנשמה ישנו "חבל ההמשכה"
של החיות הנמשכת מהנשמה בגוף; אך בשעה שישנו דבר המפסיק,
במיוחד ענין של כרת רחמנא־ליצלן החותך את חבל ההמשכה – עלולה
או החיות שמה"ויפח" שלא להגיע לנשמה שבגוף, וממילא היה משפיע
הדבר להיות "מות ממש", שמי שהיה חייב כרת מות ממש לפני שימלאו
לו חמשים שנה, או מי שהיה חייב מיתה בידי שמים היה מות לפני
שימלאו לו ששים שנה. בפרק הנוכחי, פרק ו', יסביר רבנו הזקן, שכן היה
רק בשעה שהשכינה שרתה בישראל בבית המקדש, אז היתה כל חיותם
של בני ישראל רק מצד הקדושה, מהשפע הפנימי שהשפיע הקב"ה
עלידי שם הוי", ואילו בזמן הגלות, כשהשכינה בגלות, ואף חיותם של
בני ישראל יכולה להימשך באמצעות "קליפה" (כלומר, שחיות הקדושה
מתלבשת בלבוש של קליפה), אז, גם מי שחייב כרת או מיתה בידי
שמים, מקבל חיותו, למרות שנכרת ונפסק חבל ההמשכה של שם הוי".
ולכן אין בזמן הגלות הסדר של "מות ממש" בחייבי כריתות ומיתה בידי
שמים. אלא אפשר הדבר שהם יאריכו ימים, דבר המאפשר, אגב,
הודמנות לחזור בתשובה ולתקן את ענין הכרת או המיתה בידי שמים,
וכיוצא בזה.

אמנם, זהו בזמן שהיו ישראל במדרגה עליונה, כשהיתה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מראה מדר' ישראל אז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו בכללות העולם, ובנוגע לשכינה, וכן בפרט ובנוגע לאדם – עוד ענין". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו גם כאו"א בפ"ע". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין לקמן קמ, ב". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה אינו מובן שער" מעשה בני אדם יבוא גלות השכינה"? ועז' מביא ראי' וגם ביאור: (א) ראי' – שכן הוא (ב) ביאור – מפני שהיא אמכם". 6. ישעי' נ, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפ"ד – בנוגע לכללות העולם. בפ"ה – בנוגע לנשמה דכאו"א". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כבכח פ"ו". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בלאה"כ (ולא ע"י הגלות שבנדוד, כי אם מחטא עה"ד. ראה קמ, רע"א)". 10. ב"ר פ"י, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

הקדושה. כי "זה לעצמת זה עשה האלקים" וכו'.¹⁵ - לעומת
כל דבר שבקדושה, יש כנגדו בקליפה וסטרא-אחרא, והיכלות
הסטרא-אחרא מקבלים ויונקים חיותם מהתלבשות
והשתלשלות השפע העשר ספירות דגנה, - איך השפע בא

ויוור ממדרגה למדרגה

עד שהשפע יורד

בהיכלות ה"סטרא

אחרא, הנלווה -

קליפת "נוגה" כלולה,

מבחינת מוב ורע, היא

מבחינת "עץ הדעת" וכו',

- מבחינת עץ הדעת טוב

ורע, שיש בו טוב ורע,

בנוגע ליוצא חן. -

ליוצא חכמת הקבלה.

הרי, כיוון שיש בו טוב

ורע, נמשך משם אחרי

ריבוי השתלשלות, הרע

של היכלות ה"סטרא-אחרא", שממש מקבל האדם שפע

כשהוא עושה ענינים של רע במחשבה, דיבור או מעשה. להלן

יסביר רבנו הזקן, מדוע האדם החוטא - לא זו בלבד שהוא יכול

לקבל חיות מ"סטרא-אחרא" כשאר בעלי חיים, אלא שהוא

יכול לקבל זאת ביתר שאת ויתר עז, מפני שהוא ממשיך

לקליפות תוספת יניקה מהשפעת הקדושה, ומפני שהוא הוא

הממשיך לחן זאת, לכן הוא מקבל החלק הראשון מההשפעה

שדן משפיעות לאחר מכן,

52

1 חיותם על-ידי קליפת "נוגה", כמו שכתוב¹²: - שקיים מצב
2 שהאדם הוא "נמשל בבהמות נדמו". - משולים ודומים
3 לבהמות, ואדרבה - להיפך, לא זו בלבד שהוא גם יכול לקבל
4 חיותו מקליפה, כמו בהמה ושאר דברים חיים או צומחים

5 שבעולם הזה, אלא הוא

6 מקבל חיותו משם ביתר

7 שאת ויתר עז, - ויתר

8 מאלה, על-פי המבואר

9 מזהר הקדוש פרכת

10 פקודי, שכל שפע וחיות

11 הנשפעות לאדם

12 התחתון בשעה ורע

13 שעושה הרע בעיני ה'

14 במעשה או בדיבור או

15 בהרהורי עברה וכו'.¹³ -

16 בשלשה לבושי מחשבה

17 דיבור ומעשה, הכל - כל

18 השפע והחיות הללו,

19 נשפע לו מהיכלות הסטרא-אחרא המבארים שם בזהר

20 הקדוש. - וישנם היכלות שונים של קליפה וסטרא-אחרא, מהם

21 באה החיות למעשים, דיבורים ומחשבות השונים שחיותם היא

22 מקליפה. והאדם הוא 'בעל בהירה' אם לקבל השפעתו

23 מהיכלות הסטרא-אחרא, - זאת כשהוא חושב, מדבר או

24 עושה ענינים של רע, או מהיכלות הקדושה¹⁴ שמהם

25 נשפעות כל מחשבות טובות וקדושות וכו', - כלומר, גם

26 דיבורים ומעשים טובים, שכל אלה מקבלים חיותם מהיכלות

יום שבת קודש י"ט תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צו, והנה יעקב חבל... עד עמ' 192, נאמר וכו':

62 ראשו הראשון כמה

63 שאפשר לו להמשיך.

64 וככה ממש בשרש

65 נשמת האדם ומקורה

66 מבחינת ה"א תתאה - ה'

67 אחרונה של שם הוי',

68 הנזכר לעיל, - שבשעה

69 שהוא עושה עבירה, הוא

70 ממשיך ומוריד

70

והנה

יעקב חבל נחלתו כתיב. עד"מ כמו החבל שראשו
א' למעלה וראשו השני למטה אם ימשוך אדם בראשו
השני יענע וימשך אחריו גם ראשו הראשון כמה
שאפשר לו להמשיך. וככה ממש בשרש נשמת האדם
ומקורה מבחי' ה"א תתאה הנ"ל הוא ממשיך ומוריד

אגרת התשובה

53 ובלשון רבנו הזקן: והנה,

54 "יעקב חבל נחלתו"¹⁶

55 בתיב¹⁷, - נשמנו של

56 יהודי היא כמו חבל, על

57 הדרך-משל, כמו החבל

58 שראשו אחד למעלה

59 וראשו השני למטה, אם

60 ימשך אדם בראשו השני

61 - יענע וימשך אחריו גם

"לכאורה צ"ל "ופושע" לי יחיד". 12. תהלים מט, יב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רצע"ק מאי מרבה ב"וכו" - ואולי הכוונה ל"יגום אם אינו כו" (שבח"א פ"א) דלי "יגום" משמע דאינו ענין בפ"ע לגמרי (דלכן אינו מפרטו בפ"ע - באגה"ת), אבל בכ"ז צריך ריבוי (ולכן מוסיף "וכו"). 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? והביאור - שאדרבה הוא חידוש גדול, דאף שדולחה אמנם כו' ונתלכשה ב"ס דנוגה (כנ"ל), בכ"ז בבחירתו - יכול לקבל מהיכלות דקדושה! ואולי יש לבאר: דאז אף שנתלכשה ב"ס דנוגה - קליפת נוגה (הלבוש - בטל להמלוכש, מתהפך לטוב ו) נכללת בקדושה - עדמשי"כ לעיל נד, סע"ב נא"כ - אינו כמשי"כ בס' הר"י שי' קארף. וצ"ע. ועוד י"ל (ואולי שייך יותר לכאן, ממש"כ לעיל אך לאחר כו' האדם הוא בעל בחירה כו') דרק כשירדו ממדר' האדם בעל בחירה לקבל חיותו מהיכלות דסט"א, משא"כ בזמן הבית, וכדלעיל ספ"ה". 15. קהלת ז, יד. 16. האזינו לב, ט. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הסגנון דדבר חדש קמ"ל - קשה, שהרי כל הפרק שלפ"ז מדבר בענין זה! אבל באמת כן הוא, שבא לבאר ענין חדש ואף הפכי מהקודם - ועפ"ז מובנים כמה שינויים מפרק לפרק. - שזהו (כסיום הענין) ההכתוב -

- 1 הַשְּׁפָעָתָה - של "ה' תתאה", משם שרשו ומקורו, עֲלִיָּדִי
2 מַעֲשֵׂיו הָרָעִים וּמַחֲשָׁבוֹתָיו עַד תּוֹךְ הַיְכָלוֹת הַסְטֵרָא־אַחְרָא
3 כְּבִיכּוֹל, שְׁמִשָּׁם - מהיכלות הסטרא-אחרא, הוא מְקַבֵּל
4 מַחֲשָׁבוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו. - ולמרות שהסביר לעיל, שבחייבי בריתות
5 נפסק "חבל ההמשכה"
6 משם הוי', כיצד, איפוא,
7 הוא יכול על-ידי חבל זה
8 להמשיך תוספת יניקה¹⁹² היכלות הסט"א כביכול שמשם מקבל מחשבותיו
9 לסטרא-אחרא? - אלא
10 שמובא בחסידות, שרושם
11 מהחבל (חיצוניות החבל)
12 נשאר, ולכן הוא יכול על-
13 ידי-זה להמשיך תוספת
14 יניקה ב"סטרא-אחרא".
15 וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא הוּא
16 הַמְּמַשֵּׁיךְ לָהֶם
17 הַהֲשָׁפָעָה, לָכֵן הוּא
18 נוֹטֵל חֶלֶק בְּרָאשׁ, - חלק
19 גדול יותר. אשר לכן, לא
20 זו בלבד שהחוטא יכול
21 לקבל השפעתו מקליפות וסטרא-אחרא, אלא הוא מקבל יותר
22 השפעה וְדִי לְמִבֵּין. - אלא, אף-על-פיכך כתוב בחסידות¹⁸,
23 שסוף סוף מן ההכרח שההשפעה תיפסק, כי יהודי יכול רק באופן
24 זמני לקבל השפעתו מסטרא-אחרא, ולא לזמן ממושך, כי אין זה
25 המקום שממנו עליו לקבל חיות. הרבי שליט"א הזכיר דבר זה
26 בשיחה קדושה, בשייכות לחיזוק שמירת שבת בבני ישראל, שיש
27 להסביר ליהודי, שהריווח שהוא רואה ר"ל מחילול שבת, עליו
28 לדעת, שהסוף של ריווח זה וניצול הריווח לא יכול להיות טוב,
29 כי ברכה והצלחה בבני ישראל הן דוקא על-ידי פרנסה בשמירת
30 שבת ודיני התורה בכלל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֵם
- לְבִרְכָּהּ¹⁹: "אֵין בְּיָדֵינוּ לֹא מְשָׁלוֹת הָרָשָׁעִים וְכוּ"²⁰ - שהם
חיים בטוב, "בְּיָדֵינוּ" דִּיןָא, בְּלוֹמַר בְּזֶמֶן הַגְּלוּת אַחֵר הַחֲרָבָן.
- מפני שמקבלים אז חיות מהקליפות. וְזֶהוּ בְּחִינַת גְּלוּת
הַשְּׂכִינָה כְּבִיכּוֹל, - כש"ה' תתאה" של שם הוי' נמשך
בקליפות, לְהַשְׁפִּיעַ
לְהַיְכָלוֹת הַסְטֵרָא־אַחְרָא
אֲשֶׁר שְׁנָאָה נַפְשׁוֹ
וְתִבְרָגָה. - יצטרך הקב"ה
להשפיע להן תוספת
השפעה, יותר מאשר
הוקצב להן מראש לינוק
מקדושה, וזאת - כדי
שיהיה ענין הבחירה וענין
העבודה. וּבְשִׁהָאֲרָם
עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה -
אֵין מְסַלֵּק מֵהֶם -
מהקליפות, הַהֲשָׁפָעָה
שֶׁהַמְּשִׁיךְ - בָּהֶן, בְּמַעֲשָׂיו
וּמַחֲשָׁבוֹתָיו, כִּי
בְּתִשְׁבּוּתוֹ מְחִיזֵר
הַשְּׁפָעָת הַשְּׂכִינָה לְמִקְוָמָה. - והריהו נוטל מהן ההשפעה
שנמשכה בהן על-ידי "גלות השכינה" בתוכן. וְזֶהוּ - מה שהמלה
"תשובה" היא "תשוב ה'" (כמובא לעיל בפרק ד' מזהזר הקדוש),
ושובה של "ה' תתאה" היא "תשובה תתאה", תְּשׁוּבָה ה"א תְּתָאָה
- שבה מְבַחֲשִׁינַת גְּלוּת, וְכֵמוֹ שְׁכִתּוּב²¹: "וְיֵשֶׁב ה' אֱלֹקֶיךָ -
מקור נשמתך, אֵת שְׁבוּתְךָ", בְּלוֹמַר עִם שְׁבוּתְךָ, - הוא עצמו
ישוב עם שובך, וְכֵמוֹאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֵם לְבִרְכָּהּ²²: "וְהָשִׁיב
לֹא נֶאֱמַר וְכוּ": - אלא "ושב", והכוונה היא שהוא עצמו ישוב
מהגלות, על-ידי שיהודי שב מגלות, - שב "אלקין" מקור
נשמתו, השכינה, מגלות.

ע"י שיעקב - חבל נחלתו, סיום וקצה ההמשכה (ולכן קאמר ראשו כו' וקצהו), מלמעלמ"ט ע"י החבל. בפ"ו - הכתוב יעקב חבל נחלתו (כענין בפ"ע (ולכן הוסיף כאן: יעקב חבל נחלתו כתיב (ולכן בפמ"ה שא"צ לשלול ענין וביאור שקדמו - לא הוסיף (כתיב") והפכי מהנ"ל) - שהלמטה, "ראשו (בנוגע לפעולה) השני", פועל על הראש (בנוגע לחיות) דלמע' וממשיך (ועוד ענין חדש) ומוריד כו' (היכלות כו') (שבזה ב' פרטים חדשים: דהחבל ממשיך לאחרים (ולא כבפ"ה - ליעקב) - ירידה למטה מיעקב חבל - עד תוך היכלות כו' - שלזה מוכרח לתרץ: איך אפשר לחבל שתוריד למטה מהחבל? ולזה כופל שמשם מקבל כו', היינו שבאותו ענין יעקב מקבל (למטה מהמשיפיע כו'). 18. קונטרס ומעין ע' 77-80. 19. אבות ד, טו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלשני הפי' (הדערע"ב) קשה הבידינו דוקא: (1) דרך רשעים צלחה - ה"ז שאלת ירמי' (יב, א) ומרע"ה (ברכות ז, א). (2) השלוח דבשביל לטרדן כו' - למה זה לזמן הגלות דוקא? משא"כ להמבואר בפנים - דבזמן הגלות דוקא - הרשע מקבל חיות (וגם יכול להיות בנעימים - כדלעיל רפ"ד -) ומקבל - בראש (וגם באיכות - היינו - שלוח) ובכ"ז אין בידינו כו' כלומר יצאנו כו'". ראה להלן עמוד 1239. 21. נצבים ל, ג. 22. מגילה כט, א.

יום ראשון

יום שישי

יג תמוז, חג הגאולה

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י.

תהלים: סט"א.

תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.

יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י צ נשמתו-עדן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות - בעיר קאסטראמא - עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז. ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו-עדן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש, הם ביתם וזרעם וזרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.

יום שני

שבת

יד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושי: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרו תיו לבניו יום ג' פרשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא כדורית ועגלה כתפוח, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמריקא... ותרוצם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר בעץ חיים' שהתשעה גלגלים מקבלים מבחינת עגולים, ובהעגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [מסבה זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

יום שלישי

יום ראשון

טו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: אכן כל . . . 184 תענית.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הרב נחום מטשרנאביל, שהיה שמן בגופו מענית "אמן יהא שמיה רבא".

יום רביעי

יום שני

טז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.

אהבת ישראל של הבעל-שם-טוב - אין לשער.

הָרַב הַמְּגִיד אָמַר: הַלֹּאִי הָיוּ נוֹשְׁקִים הַסַּפְר־תּוֹרָה בְּאוֹתָהּ הָאֶהְבָּה שֶׁהָיָה מוֹרֵי מְנוּשָׁק אֶת הַיְלָדִים בְּהוֹלִיכּוֹ אוֹתָם אֶל הַ"חֹדֶר" כְּשֶׁהָיָה "בְּאֵהָעֶלְפֶּעֶר" [= "עוֹזֵר (לְמַלְמֵד)"].

ה'תש"ג

יז תמוז

יום שלישי

יום
חמישי

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.

חלוק [=הקבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:

בְּלַחֲוֹת עֲצָמָן - הָרֵאשׁוֹנוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹקִים, הַשְּׁנִיּוֹת פֶּסֶל לָךְ. הַמִּכְתָּב - חֲרוֹת עַל הַלְּחוֹת, שֶׁכָּדָרְשֵׁת רַז"ל עִירוּבִין (נד, א) הוּא רַק בְּלַחֲוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת. בְּמַצֵּלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּלַחֲוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת צְדִיקִים, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי פֶּסֶקָה זִהְמָתָן, בְּשָׁנִיּוֹת בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה. בְּמַצֵּלַת מֹשֶׁה - בְּמַתֵּן תּוֹרָה נִתֵּן לְמֹשֶׁה אֵלֶּף אֲוֵרוֹת בְּמַתָּנָה, וּבְחֻטָּא הָעֵגֶל נִטְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא חָזְרוּ בְּלַחֲוֹת שְׁנִיּוֹת (רַק בְּשִׁבְתּוֹ נִוְתָּנִים לוֹ, כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב] ב'פָּרִי עֵץ חַיִּים'). מַעֲלַת לוחות השניות שנתן גם כן הַלְּכוֹת מְדַרְשׁ אֲגָדוֹת כּו', כְּפָלִים לְתוֹשִׁיָּה כְּדֹאִיתָא [כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא] בְּשִׁמ"ר מ"ו [בְּמְדַרְשׁ שְׁמוֹת רַבָּה תַּחֲלַת פְּרָשָׁה מו], וְקִירוֹן עוֹר פָּנֵי מֹשֶׁה.

ה'תש"ג

יח תמוז

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: פנחס, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פ.

תניא: פרק ד. ואולם . . . בנעימים.

דַּעַר אֲלֵטֶעַר רַבִּי הָאֵט גַּעֲזָאָגַט אוֹיף ר' מֹשֶׁה ווִילֵעֲנַקֶּעַר: מֹשֶׁה הָאֵט מוֹחִין דַּגְדְּלוֹת, און אין די צֵעַן יָאָר וואס ער הָאֵט גַּעֲזָאָרֶעוועט, הָאֵט ער אויסגַעֲזָאָרֶעוועט מוֹחִין רַחֲבִים.

דַּרְיִי יָאָר הָאֵט ר' מֹשֶׁה ווִילֵעֲנַקֶּעַר זִיךְ מַכִּין גַּעֲווען צו יחידות באם אֲלֵטֶעַן רַבִּין, און נֶאָכְדַּעַם אִיז ער גַּעֲבִלִבֶעַן זִיבֶעַן יָאָר אין ליאזנא אוֹיף בִּרְיִיגֶעַן די יחידות אין עֲבוּדָה בַּפּוֹעֵל.

אָדַמו"ר הִזְקֵן הִתְבַּטָּא עַל ר' מֹשֶׁה ווִילֵעֲנַקֶּעַר: לְמֹשֶׁה יֵשׁ מוֹחִין דַּגְדְּלוֹת, וּבְעֶשֶׂר הַשָּׁנִים שֶׁהִתְיַגַּע הוּא יָגַע [=השיג] מוֹחִין רַחֲבִים. שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָכִין ר' מֹשֶׁה ווִילֵעֲנַקֶּעַר אֶת עֲצָמוֹ ל'יחידות' אֲצֵל אָדַמו"ר הִזְקֵן, וְאַחֲר־כֵּן נִשְׁאַר שִׁבְעַת שָׁנִים בְּלִיאָזְנָא כְּדִי לִישֹׁם אֶת ה'יחידות' בְּעֲבוּדָה בַּפּוֹעֵל.

ה'תש"ג

יט תמוז

יום חמישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: פנחס, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צ"ז.

תניא: אך הענין . . . צד החי' וכו'.

מִהִנְהָגוֹת אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כְּשֶׁנִּסַּע מִבֵּיתוֹ, אָף שֶׁנִּשְׁאַר בְּמָקוֹם אֶחָד כְּמָה חֲדָשִׁים, הָיָה אוֹמֵר בְּכָל יוֹם אַחַר הַתְּפִלָּה תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ - בְּלֹא שֵׁם וּמְלָכוֹת.

תורה ותפילה בקברי צדיקים

יום ראשון י"ג תמוז ה'תש"פ

ב. שמה נתגלגלה בנשמת הקטן נשמת אדם גדול (הובא גם במשנ"ב סי' כד סק"ה).

ג. מפני הרואים שאינם יודעים שהמת היה קטן.

וה'מנחת אלעזר' (ח"ג סי' נג) נשאל האם מותר להתפלל וללמוד בציון קברי צדיקים?

והשיב על פי הנפסק ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שדמ סט"ז) שמותר לומר דברי תורה ותפילה לכבוד המת ואין בזה משום 'לועג לרש', והנהוגים להתפלל ולקרוא בתורה בקברי צדיקים כדי להעלות תפילותיהם לפני כסא הכבוד, יש בזה משום כבוד המת בכך שבטוחים שבכח קדושתם יתקבלו התפילות.

וכבר כתב ב'שם הגדולים' (ערך רבינו אליעזר בר נתן) ליישב מנהגם של ישראל להתפלל בציון קברי צדיקים על פי המובא ב'ספר חסידים' (סי' תתשכט. ע"פ כתובות קג, א) שרבינו הקדוש לאחר הסתלקותו היה בא לביתו בערב שבת ומקדש ומוציא את בני ביתו ידי חובתם בקידוש היום (אף שהפטור מהמצוה אינו מוציא את החיוב), כי הצדיקים במיתתם נקראים חיים (ברכות יח, א) ואינם כמתים החופשים מן המצוות, ולכן אין בזה משום 'לועג לרש'.

הלכות אבל פרק יג, הלכה ט: אין אומרים שמועה והנהגה בבית האבל, אלא יושבין דיון. וכן אין אומרים בפני המת, אלא דברים של מת; אבל לעסוק בדברי תורה בפניו, או בבית הקברות - אסור.

האיסור לומר דברי תורה ולעסוק במצוות בפני המת משום 'לועג לרש' הוא כמו שכתב הרמב"ם להלן (פי"ד הי"ג) "לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו". וב'בית הקברות שהוא מוקף מחיצה, יש להחמיר שלא ליכנס בתוכו כלל בתפילין שבראשו, אפילו רחוק הרבה מן הקברות" (שו"ע אדה"א אור"ח סי' מה ס"א).

והמהרי"ט צהלון (חדושים לפי' איהו נשך לרף סו, ב) הסתפק האם האיסור הוא גם במת קטן, כי הרי טעם האיסור הוא משום שנראה כלועג לרש שהוא מקיים את המצוה והמת אינו יכול, ובקטן שגם בחייו לא היה חייב במצוות אין משום לעג לרש, או שמה חכמים לא חילקו בתקנתם והאיסור הוא גם בפני מת קטן?

וכתב שמסתבר לאסור מכמה טעמים:

א. לולי המיתה הקטן היה מגיע לכלל חיוב המצוות, ואם כן מקיים המצוה נראה כלועג למת על שאינו יכול לקיימה.

תפקידו של המלך

יום שני י"ד תמוז ה'תש"פ

ויש לבאר:

ה'צמח צדק' מבאר (דרך מצוותיך ע' קח) שמינוי המלך הוא כדי להמשיך יראת שמים על העם, כי המלך עצמו בטל לקב"ה וכאשר העם יראים ממנו הרי הם יראים מהקב"ה.

ולכן פוסק הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ז) שהתכונה העיקרית הנדרשת מהמלך היא יראת שמים, ואם היה ממלא מקום אבותיו ביראה, אע"פ שאינו כמותם בחכמה, ממנים אותו ו"מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו".

ומטעם זה כאשר המלך מוחל על כבודו למצוה כגון קריאת התורה בעמידה, הרי הוא מרבה יראת שמים כיון שמראה את ביטולו לקב"ה. אך כאשר מבזה את עצמו, כגון בחליצה שהאשה יורקת בפניו, מתמעט כבודו ונגרם חיסרון ביראת שמים, וזאת רק כאשר הגנאי הוא כלפי אדם אחר כגון בחליצה, אך בייבוס אין גנאי כלפי אדם אחר, ורשאי למחול על כבודו למצוה, ולכן פירש הרמב"ם שהטעם הוא משום שבמקום שאין חליצה אין יבוס.

(דרישות, ת.ו. ע' 187-180)

הלכות מלכים פרק ב, הלכה ג: ואינו חולץ - שגאמרי: "וירקה בפניו", וזה כיוון; ואפילו רצה, אין שומעין לו - שהמלך שמתחל על כבודו, אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ, אינו מביבם.

רש"י (סנהדרין יט, ב ד"ה ולא) מפרש שאין המלך מייבם משום ש"גנאי הוא לו לקום על שם אחיו", אך הרמב"ם מפרש שרק החליצה נחשבת ביזיון (בגלל היריקה), ואינו מייבם כי 'כל שאינה עולה לחליצה, אינה עולה ליבוס'.

ויש להבין: מדוע לא נקט הרמב"ם כרש"י שהיבוס עצמו נחשב כביזיון, והרי מפורש בתורה "ידע אונן כי לא לו יהיה הזרע" ולכן לא רצה לייבם את תמר?

ועוד: כאן פסק הרמב"ם שהמלך אינו יכול למחול על כבודו למצוה יבוס, אך במצות "הקהל" פסק (הל' חגיגה פ"ג ה"ג): "וקורא (המלך) כשהוא יושב, ואם קרא מעומד הרי זה משובח". ומקורו במשנה (סוטה מא, א): "אגריפס המלך עמד... ושיבחוהו חכמים". והקשו בגמרא: כיצד רשאי למחול על כבודו ולעמוד, והרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול? ותירצו שלצורך מצוה רשאי למחול על כבודו. וקשה: מדוע אינו רשאי למחול על כבודו לצורך מצוה חליצה?

נשים בקריאת פרשת 'זכור'

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תש"פ

וכתב הסמ"ק (סי' קמו) שזמנה של המצוה הוא "בשבת לפני פורים שמזכירים פרשת זכור". וכן דעת ראשונים (תוס' ברכות יג, א. ריטב"א מגילה יז, ב) שקריאת פרשת זכור חיובה מן התורה,

הלכות מלכים פרק ה, הלכה ה: מצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים ואריכותו, כדי לעזר איבתו - שגאמרי: "זכור את אשר עשה לך עמלק".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צט

ונלמדת מהפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק" – "זכור בפה".

וגם ה'מגן אברהם' (או"ח סי' תרפה) והט"ז (שם סק"ב) הביאו דעת הרא"ש שקריאתה בציבור היא מן התורה. וב'שלחן ערוך' (שם ס"ז) נפסק ש"בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין" כדי לשמוע קריאה זו.

והנה, בספר 'החינוך' (מצוה תרג) כתב שהמצוה נוהגת רק בזכרים "כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים", והעיר על זה ה'תורת חסד' (או"ח סי' לו): א. מצוות מחיית עמלק ומצוות זכירת מעשה עמלק שתי מצוות הן, ואף שהמחיה היא על ידי זכרים שהם עושי המלחמה, הרי הזכירה אינה תלויה בזכרים דוקא! ב. מחיית עמלק היא מלחמת מצוה שהכל יוצאים לה, אפילו כלה מחופתה (סוטה מד, ב). ואם כן יש לחייב גם נשים בשמיעת פרשת זכור.

אך לדעת כמה ראשונים, קריאת פרשת זכור בספר תורה בציבור אינה מן התורה אלא מתקנת חכמים:

הרמב"ן (בפירושו על התורה סוף תצא) כתב שמצוות 'זכור את אשר עשה לך עמלק' (הזכירה בפה) אינה קריאת פרשת עמלק בציבור, אלא "שנספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע" כדי שלא נשכח "מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים".

וגם הרמב"ם כאן כתב שהמצוה היא "לזכור תמיד מעשיו הרעים.. שנאמר: זכור את אשר עשה לך עמלק", ולא הצריך לקרוא את הפרשה בספר תורה ובציבור. וכן כתב ה'חינוך' (שם), שהזכירה היא כדי "שלא תשכח שנאתו מלבנו", ודי בזכירת הענין "פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלש" אלא ש"מנהגן של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה - תורה היא".

ולפי דעה זו, הנשים "יוצאות ידי חובה בזכירה וסיפור שלא בספר תורה", אך לדעת הרא"ש ושאר ראשונים (הנ"ל) שקריאת פרשת זכור בספר תורה ובציבור היא מן התורה, מסתבר שגם נשים חייבות בה (תורת חסד שם).

אחריותם של ישראל על בני נח

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תש"פ

בתורה, כי אם אין להם שייכות לבני ישראל, לשם מה הודיע לנו אותן הקב"ה בתורה? אלא שזהו בכלל מצוות התורה המוטלות על בני ישראל – להשליט את חוקי התורה בעולם (מחנה חיים שם. לקוטי שיחות כו, עמ' 134).

יתירה מזו: חובה זו היא על כל אחד ואחד מישראל ואינה שייכת דוקא לבית דין (בשונה מענישת החוטאים שהיא מצוה המוטלת על בית דין), כמבואר מדברי הרמב"ם בהלכות מילה (פ"א ה"ו), שהקונה עבד כנעני צריך להשפיע עליו שימול, ואם אינו מסכים, יש למוכרו בחזרה לנכרי "ובלבד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, אבל אם לא קיבל עליו שבע מצוות יהרג מיד". ומשמע שהחיוב חל על כל מי שהדבר בידו ולא דווקא על בית דין.

ומכאן שגם בימינו כאשר אין דרך לפעול בצורה של כפייה, כל מי שביכולתו להשפיע על בני נח לקבל עליהם את שבע המצוות – עליו לעשות כן (לקוטי שיחות שם, עמ' 141).

הלכות מלכים פרק ח, הלכה י: וכן צוה משה רבנו מפי הנבונה, לכה את כל באי העולם לקבל על מצוות שנצטווה נח, וכל מי שלא קבל, יהרג.

הרמב"ם מחדש כי מוטלת חובה על בני ישראל לאכוף על הגויים את קיום המצוות שלהם. ויש שתמהו: מה המקור לכך? ומדוע לא ידאגו לזה בתי הדינים של הגויים עצמם, וכפי שכתב הרמב"ם (להלן פ"ט ה"ד) שבני נח "חייבים להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשם מצוות אלו"? והביאור:

הרמב"ם מדייק וכותב שחובה "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", אך לא לאכוף את קיומן בפועל. כלומר: כאשר בן נח עובר על אחת ממצוותיו הרי זה מתפקידם של בתי הדין שלהם לדון אותו, אך אם יחיד או רבים מסרבים מלכתחילה לקבל עליהם את דיני התורה, חייבים ישראל לכפות זאת עליהם (מחנה חיים ז, מו). והמקור לכך הוא מעצם העובדה שמצוות בני נח נכתבו

אליהו הנביא יבוא לפני המשיח?

יום חמישי י"ז תמוז ה'תש"פ

נביא לישראל... שנאמר הנה אנכי שולח לך את אליה הנביא? ותירץ ה'כרת':

חז"ל דרשו את הפסוק "אני ה' בעתה אחישנה" – זכו אחישנה, לא זכו בעיתה (סנהדרין צא, א). וסובר הרמב"ם שאם הגאולה תהיה בעיתה, בזמן שנקבע מראש, סדר הדברים יהיה שאליהו יבוא לפני יום בוא המשיח, כדי לבשר על הגאולה ולהכין לבם של ישראל, אבל אם יזכו - יכול משיח לבוא אף לפני בוא אליהו בבחינת "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות, לשנות את הסדר מאהבת הקב"ה".

וה'חתם סופר' מיישב:

הלכות מלכים פרק יב, הלכה ב: ויש מן החכמים שאומרים, שנקדם ביאת המלך המשיח, יבוא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן - לא ידע אדם היאך יהיו, עד שיהיו. מלשון הרמב"ם משמע שאין הדבר מוחלט, ולדעת חלק מן החכמים אליהו הנביא יבוא לאחר ביאת המשיח.

והקשו אחרונים (כרתי ופלתי, בית הספק בסופר. שו"ת חתם סופר ח"ו סי' צח):

הרי בגמרא (עירובין מג, ב) למדו מהפסוק "הנה אנכי שולח לך את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" שאליהו יבוא לפני יום ביאת המשיח. ואף הרמב"ם הביא לעיל שקודם מלחמת גוג ומגוג (שבתחילת ימות המשיח) יעמוד

היום הגדול והנורא) או שמלחמת גוג ומגוג תהיה רק לאחר שכבר התחילה מלכות מלך המשיח ואז יבוא אליהו לאחר ביאת המשיח. וזהו שכתב הרמב"ם "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם היאך יהיו עד שיהיו... גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו", ורק חלק מהחכמים אומרים "שקודם ביאת המלך המשיח יבוא אליהו".

לדעת הרמב"ם, 'יום ה' הגדול והנורא' שלפניו יבוא אליהו, אינו יום ביאת המשיח אלא יום בוא גוג על אדמת ירושלים, וכנאמר (זכריה יד, ד) "ואספתי את כל הגוים אל ירושלים... ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים", ואליהו יבוא לפני יום זה. אמנם, לא ידוע האם מלחמת גוג ומגוג תהיה בתחילת ימות המשיח ואז יבוא אליהו יום לפני בוא המשיח (כי זהו גם

יום שישי י"ח תמוז ה'תש"פ

כתיבת חידושי תורה בחול המועד

"כותבי הלכות כשורף התורה, היינו כתיבת הלכות נחשבת כשריפת התורה, כי "אסור לשהותן כתובים, דתורה שבעל-פה היא" (רש"י).

ומתוצאת: במקרה של רב דימי שמא דבר חידוש ו"דילמא מילתא חדתא – שאני", ומותר לכתוב שמא ישכח את הדבר, ומוכיחה מרבי יוחנן וריש לקיש שלמדו מספרי אגדה (תורה שבעל-פה) ודרשו על כך: "עת לעשות ה' הפרו תורתך – אמרי מוטב תיעקר תורה ואל תשתכח תורה מישאל" – "כשעושיין הדבר לשם קדושת השם, ראוי להפר תורתך" (רש"י).

ומכאן הוכיח הסמ"ק (הובא בבית יוסף, א"ח תקמה) שמותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד "דאפילו בזמן שנאסרה הכתיבה בדברים שבעל-פה, הותרה בדבר של חידוש – גם בחולו של מועד נותר מטעם זה לכתוב דברים שהם חדשים אצלו וירא שמא ישכחם". וכך נפסקה הלכה (שו"ע שם סע' ט): "ואם שמע דבר חידוש מותר לכתבו, כדי שלא ישכח, וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו לאחר המועד".

הקדמת הרמב"ם: ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חפרו חבור שמלמדין אותו בריבים בתורה שבעל פה; אלא בכל דור ודור... וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי בחו, מבואר התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור.

עד ימות רבינו הקדוש לא הותר לכתוב 'דברים שבעל-פה' – מלבד מקרים מיוחדים, כדברי הרמב"ם: "כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור...".

ומסופר בגמרא (תמורה יד, א"ב) שכאשר רב דימי עלה לארץ ישראל, שמע את רבי ירמיה חוזר על מימרא (בשם רבי יהושע בן לוי) – שתירצה לו קושיא שנתקשה בה רב יוסף בבבל. והוסיף רב דימי: "אי אשכחיה אינשי, כתיב איגרתא שלחי ליה לרב יוסף" – [אם הייתי מוצא אדם, הייתי כותב איגרתו והייתי שולח לרב יוסף לבבל] - רש"י.

ושואלת הגמרא: כיצד רצה רב דימי לכתוב את דברי רב ירמיה – והרי אין לכתוב תורה שבעל-פה? וכדברי רבי יוחנן

שבת קודש י"ט תמוז ה'תש"פ

בין תפילין של יד לשל ראש

נאמר 'וקשרתם', הרי שהמצוה היא במעשה הקשירה, ובשל ראש נאמר 'והיו לטוטפות' – שיהיו על הראש.

ונפקא מינה' למעשה: הלוכש תפילין קודם זמן המצוה ונשאר לבוש בהן עד לזמנה. בשל ראש אין צורך במעשה נוסף, שהרי עצם היותן מונחות על ראשו מהווה מצוה. אך בשל יד יש צורך למשמש בהן בתור מעשה הנחה.

ולפי זה מובן טעמו של הרמב"ם שהקדים של ראש לשל יד במנין המצוות: סדרו של הרמב"ם במצוות אלו בספר 'אהבה' הוא לפי תדירות קיומן, ולכן של ראש קודם לשל יד, כי הוא תדירה יותר, שהרי קיומו נמשך בכל זמן הלבשה, מה שאין כן בתפילין של יד מצותה רק בשעת מעשה ההנחה ולא לאחר מכן.

מנין המצוות - מצוות עשה: מצוה יב: לקשר תפילין בראש... מצוה יג: לקשר תפילין ביד.

הרמב"ם מקדים כאן מצוות תפילין של ראש לשל יד, וכך גם במנין המצוות שבתחילת הלכות תפילין.

ויש לתמוה: למה לא נקט כפי הסדר שבפסוק שהוא גם סדר ההנחה בפועל – תחילה "על ירך" ואחר כך "בין עיניך"?

ויש לבאר על פי חידוש של הרוגצ'ובי ('צפנת פענח' הל' תפילין פ"ד, ד, ד): בתפילין של יד – המצוה היא במעשה הקשירה על היד, ואילו בשל ראש המצוה היא בתוצאה, המצב שבו התפילין מונחים על ראש האדם.

ויסוד החילוק מבואר בלשון הפסוק: בתפילין של יד

(לקוטי שיחות חל"ס עמ' 22)

בהכרח ללמוד את החלק שבתורה שהוא בדוגמת עניין התפילה וברכת התורה, שזהו לימוד דא"ח דווקא.

ממאמר ב פרשת פינחס ה'תשכ"ז

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ג תמוז ה'תש"פ

ומניח בבית גזיו, שנאמר (תהלים נו, ט) "נודי ספרת אתה, שימה דמעתי בנאדך".

- ג. אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם.⁹ ואין משנין אותו ממטה למטה.¹⁰ ואין מוציין מטתו אלא דרך פתחים, לא שישלשלוה דרך גגות.¹¹ ובשאר העם - מתר לעשות.¹²

9 לומר: "קיים זה מה שכתוב בזה", כי אסור לישיב על גבי מיטה שספר תורה מונה עליה, כמבואר בהלכות ספר תורה פרק י, הלכה ו (מועד קטן כה, א). ודווקא על מיטתו, אבל להניח הספר לפניו על גבי ספסל, התיר רב האי גאון לאדם חשוב וגדול בתורה ויחיד בדורו, כמבואר בטור יורה דעה סימן שדמ וכן בש"ך שם ובטור יורה דעה סימן שנג. (10) אלא מוציאים אותו במיטה הראשונה שעשו לצרכו (מועד קטן שם) ובטור יורה דעה סימן שנג. (11) כגון, אם הייתה המיטה רחבה מפתח הדלת, שוכרים הקיר ומרחיבים הפתח (מועד קטן שם). (12) שלא אמרו אלא: "חכם כבודו דרך הפתח", וכן: "חכם כבודו במיטה הראשונה".

- ד. אין פותחין משבחה מעמדות למת.¹³ ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה.¹⁴ ואין עושין אלא בקרובים.¹⁵ ואין עושין אלא ביום ראשון,¹⁶ ובבית הקברות, ובמקום שנהגו.¹⁷ פיצד עושין במקום שנהגו? מעמידין שאר הקרובים ובני משפחה שאינן בני אבל, ואומרים לפניהם דברי קנינות וכיוצא בהן. ואחר כך אומר: שבו יקרים שבו! ואומר לפניהם דברים אחרים פשהן יושבין. ואחר כך: עמדי יקרים עמדי! ואומר פשהן עומדין. וחוזר ואומר כך עד שבע פעמים.¹⁸

13 בחזרתם מן הקבר הולכים מעט ויושבים, לנחם האבלים, או להרבות צער על המת ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה, כי חיי האדם הבל. ועומדים, והולכים מעט וחוזרים ויושבים מעט, כך עושים שבע פעמים, כנגד שבעה הבלים הכתובים בקהלת (א, ב) "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים (=הבלים שניים במשמע) הכל הבל" (בבא בתרא ק, ב וברשב"ם שם). ורש"י למגילה כג, ב אומר: "כשנושאים את המת לקברו היו יושבים שבע פעמים לבכות את המת, והרוצה לספדו יספוד". (14) אנשים (מגילה כג, ב). (15) קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות לכבוד המת. (16) לקבורת המת. (17) בבא בתרא שם. (18) ולדעת הרשב"ם שם, לאחר שישבו מעט, היה הממונה אומר להם עמדו ולכו אל מקום אחר. ובטור יורה דעה סימן שעו מביא בשם גאון: "וצריך לישיב שבע פעמים מפני שהרוחות מלוות אותו, ובכל שעה שיושב בורחות ממנו".

- ה. בדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו, כך עושין לנשים.¹⁹ ומספידין הנשים

יום ראשון י"ג תמוז ה'תש"פ

הלכות אבל

פרק שנים עשר

(1) דיני הספד, ושבעה מעמדות למת. דיני ליקוט עצמות ופינוי ארון המת ממקום למקום - לעניין אבל והספד. בן כמה שנים יהיה הקטן, ויהיה ראוי להספד. סדרי הלווייה שונים בקטנים - בהתאם לגילם. עבדים ושפחות - לעניין הספד ותנחומים.

- א. ההספד כבוד המת הוא.² לפיכך פופין את היורשין לתן שכר מקוננים והמקוננות³ וסופדין אותו. ואם צוה שלא יספדוהו - אין סופדין אותו.⁴ אבל אם צוה שלא יקבר - אין שומעין לו; שהקבורה מצוה, שנאמר: פי קבור תקברנו.⁵

(2) ולא כבוד החיים ויקרם. (3) מלשון הכתוב (ירמיה ט, טז) "קראו למקוננות ותבואינה". (4) אבל אילו היה ההספד "כבוד החיים" לא היינו שומעים לו. שלא לפגוע בכבודם (סנהדרין מו, ב). (5) אלא שמסופקים בגמרא שם, אם המצוה היא "משום כפרה", שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות (רש"י שם), ולפיכך אם ציווה שלא לקברו - שומעים לו, שהרי אינו רוצה בכפרה, או "משום בזיון" היא, שלא יתבזה על החיים, שיראוהו מת ונרקב ונבקע, ולפיכך אפילו ציווה שלא לקברו אין שומעים לו, לבזות את החיים בגללו, ומתוך שזוהי בעייה שלא נפשטה, הולכים בה להחמיר (שם), והשווה הלכות זכיה ומתנה פרק י"א, הלכה כ"ד "שאסור להניחו בלא קבורה, אלא כופים את היורשים לקברו מנכסיו". וראה הלכות אישות פרק י"ד הלכה כ"ג כ"ד בעניין חיובי הבעל בקבורת אשתו.

- ב. כל המתעצל בהספדו של חכם - אינו מאריך ימים.⁶ וכל המתעצל בהספד אדם פשוט - ראוי לקבר פחיו.⁷ וכל המוריד דמעות על אדם פשוט - הרי שקברו שמור על כך אצל הקדוש ברוך הוא.⁸

(6) שבת קה, ב "מידה כנגד מידה" - הוא לא התאבל על שנתקצרו ימי החכם, אף לחייו לא יחושו מן השמים (רש"י). (7) שם, שנאמר (יהושע כד, ל) "ויקברו אותו (את יהושע) בגבול נחלתו... מצפון להר געש" - מלמד שרגש עליהם ההר להרגם" על שלא הספידוהו כראוי (שם וברש"י). וגם עונש זה הוא "מידה כנגד מידה" - כי אם הוא מתעצל בהספדו, הרי הוא מחשיבו כחי, והרי הוא כאילו מונח בקבר כשהוא חי, לפיכך ענשו להיקבר בחייו (מהרש"א שם). וראוי להעיר כי הנוסח שלפנינו בגמרא שם הוא: המתעצל בהספדו של חכם, ורבינו כנראה נמשך אחרי גירסת הרי"ף במועד קטן פרק ג דף רצג, שהיא: "בהספד של אדם כשר". (8) שבת שם, "הקדוש ברוך הוא סופרן

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מברים אותו ברחבה (רחוב העיר), ומברכים שם ברכת אבלים, ונוסח הברכה מפורש בגמרא שם: "אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה... ברוך מנחם אבלים". (34) ירושלמי פסחים שם. כשחזרו מקבורת המת היו עומדים בצד בית הקברות לנחמו, כמבואר לקמן פרק י"ג, הלכה א.

ח. המלקט עצמות אביו ואמו - הרי זה מתאבל עליהן כל היום פלו³⁵; ולערב - אין מתאבל, אפלו צורדין לו בסדינו. ואין אומרים עליהן קינות³⁶.

(35) מועד קטן ח, א וכפירוש התוספות שם. ואותו היום נוהג בעטיפת הראש וכפיית המיטה... ורחיצה וסיכה. וכל מה שאסור באבל (כסף משנה בשם רבינו ירוחם). ולא דווקא בעצמות אביו אלא גם על עצמות כל הקרובים, מתאבל עליהם ביום לקיטתן, בכל הדברים הנוהגים באבל (טור יורה דעה סימן תג). (36) כבר הזכיר זה רבינו לעיל הלכה ו, וכן משמיענו שאפילו על עצמות אביו ואמו אין אומרים קינות.

ט. אין מספידין את הקטנים. וכן פמה שנים יהיה ראוי להספיד? בני עניים או בני זקנים - בני חמש³⁷; ובני עשירים - בני שש. אחד זכרים ואחד נקבות.

(37) שהעני מצטער על בניו יותר מן העשירי, לפי שאין לו שמחה אחרת (מועד קטן כד, ב וברש"י). ושם אמרו: "בני זקנים - כבני עניים".

י. תינוק שמת: כל שלשים - יוצא בחיק³⁸, ונקבר באשה אחת ובשני אנשים; אבל לא באיש אחד ובשתי נשים, מפני היתוד³⁹. ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים⁴⁰. בן שלשים יום גמורים⁴¹ - יוצא בגלוסקמא⁴² קטנה הנשלת באגפים⁴³. ועומדין עליו בשורה, ואומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים⁴⁴. בן שנים עשר חדש - יוצא במטה.

(38) לבית הקברות, ולא בארון. (39) שאסור להתייחד אפילו עם שתי נשים, מפני שדעתן קלה, ושתייהן נוחות להתפתות, אבל בשני אנשים מותר, שהאחד בוש מחבירו (קידושין פ, ב וברש"י). וכל זה בשעת אבל, שיצרו שבור ונכנע, אבל שלא בשעת אבלו, אפילו אנשים הרבה אסור להם להתייחד עם אשה אחת, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם, כדברי רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק כ"ב, הלכה ח ובכסף משנה שם. (40) מועד קטן כד, ב. (41) יצא מחזקת נפל, אבל יום שלושם עצמו כיום שלפניו הוא (בכורות מט, א), והשווה לעיל פרק א, הלכה ו. (42) תיבה או ארון בלשון יוונית. "ויישם בארון במצרים" (בראשית ג, כו) מתרגם יונתן: ושוון יתיה בגלוסקמא. ונוסח הגמרא במועד קטן שם: דלוסקמא. ונוסח הערוך בכל המקומות בתלמוד: גלוסקמא. (43) בזרועות שני אנשים דרך כבוד (רש"י שם). (44) כשאר כל אדם (שם). ולדעת הרמ"א ביורה דעה סימן שדמ סעיף ד אין אומרים צידוק

1 פאנשים בכל מקום²⁰. אבל אין מניחין מטת האשה
2 ברחוב לעולם²¹, שזה גנאי לאשה²², אלא סמוך
3 למיתתה קבורתה²³.

(19) בבא בתרא שם. (20) כשמתה אמו של בן זוא, הספידה רבן גמליאל הספד גדול (ראש השנה כה, א). וכן במגילה כח, ב "רפרם הספיד לכלתו בבית הכנסת". (21) אפילו שלא בימי חול המועד, אלא בכל ימות השנה, ראה לעיל פרק י"א, הלכה ג. (22) להיות מונחת מתה ברחוב לעיני הכל. (23) מועד קטן כח, א, שנאמר (במדבר כ, א) "ותמת שם מרים ותיקבר שם" - סמוך למיתה קבורה, ולשון ה"נמוקי יוסף" למשנה שם: "שגנאי הוא לנשים החיות, כשאשה מתה עומדת [שוכבת] בתכריכה לבושה לפני האנשים".

4 ו. המלקט עצמות²⁴ - אין אומרים עליהם קינים
5 ונהי²⁵, ולא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים²⁶.
6 אבל אומרים עליהן דברי שבח להקדוש ברוך הוא²⁷
7 ודברי כבושים²⁸.

(24) מן הקבר, לקברן במקום אחר. (25) דברי כבי ומספד. (26) מפורש בסמוך בהלכה הבאה. (27) שהוא ממת ומחיה, מוריד שאול ועל (ירושלמי מועד קטן פרק א, הלכה ה וכפירוש הטור ביורה דעה סימן תג). (28) דברי מוסר, הכובשים את לבו של אדם ומכניעים את יצרו.

8 ז. המפנה ארונו של מת ממקום למקום: אם
9 שדרו²⁹ קימת - עומדין עליו בשורה³⁰, ואומרים
10 עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים³¹, ומספידין
11 אותו, אף על פי שהעבירוהו לאחר שנים עשר
12 חדש³²; ואם אין שדרו קימת - אין מספידין אותו,
13 ואין עומדין עליו בשורה, ואין אומרים עליו ברכת
14 אבלים ולא תנחומי אבלים. ואלו הן: ברכת אבלים
15 - דברים שאומרים בבית האבל³³, תנחומי אבלים -
16 שאומרים בשורה³⁴.

(29) מערכת החוליות בגבו, וכן בבבא קמא טז, א "שדרו של אדם". (30) לנחמו, ראה לקמן פרק י"ג, הלכה א. (31) מועד קטן כה, א. אלא, ששם הנוסח: "שדרו קיימת" ומפרש רש"י: גופו קיים, ורבינו סובר, כיוון ששדרתו קיימת, הרי זה כ"שדרו קיים" שהשדרה היא עיקר בניין הגוף (לחם משנה). (32) ואין מספידים אפילו את החכם לאחר שנים עשר חודש למיתתו, ראה לקמן פרק י"ג, הלכה י, זה שהעבירו את ארונו ממקום למקום - מספידים הואיל ושלדו קיים ונקבר מחדש. (33) בברכת ה"טוב והמטיב" שבברכת המזון, שמוסיף בה דברים: דיין אמת, שופט בצדק, שליט בעולמו לעשות בו כרצונו וכו', כדברי רבינו בהלכות ברכות פרק ב, הלכה ח. ובירושלמי מועד קטן פרק א, הלכה ה: ברכת אבלים - מה שאומרים בבית הכנסת, ומפרש ה"קרבן העדה" "ברוך מנחם אבלים", וכן בירושלמי פסחים פרק ח, הלכה ח. וראוי להעיר שבכתובות ח, ב אמרו: "ברכת אבלים ברחבה" ומפרש רש"י: כשמברים את האבל סעודה ראשונה משל אחרים, היו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדין וקדיש על תינוק "עד שיהיה בן יב חודש, שיצא במיטה".
 אדם לנחמו, בין שפאו פנים חדשות²¹ בין שלא²² באו⁶.

1 יא. כל היוצא במטה - רבים מצהיבין⁴⁵ עליו; וכל
 2 שאינו יוצא במטה - אין רבים מצהיבין עליו. וכל
 3 הנפר לרבים⁴⁶ - רבים מתעסקין בו⁴⁷; וכל שאינו
 4 נפר לרבים - אין רבים חביבין להתעסק בו. ומקום
 5 שנהגו נשים לצאת לפני המטה - יוצאות לפני
 6 המטה⁴⁸; לאחר המטה - יוצאות לאחר המטה⁴⁹.

ג. האבל מסב בראש⁷. ואין המנחמין רשאים לישוב
 אלא על גבי קרקע. שנאמר: וישבו אתו לארץ⁸.
 ואין רשאים לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו
 תחלה. שנאמר: ואין דבר אליו דבר; וכתוב: אחרי
 כן פתח איוב את פיהו וגומר, ויצא אליפז. וכיון
 שנענע בראשו - שוב אין המנחמין רשאים לישוב
 אצלו, שלא יטריחוהו יותר מדי¹⁰.

7 כתובות סט, ב, שנאמר (איוב כט, כה) "אבחר דרכם
 ואשב ראש... כאשר אבלי ינחם". ואמרו שם, קרא: ינחם,
 שהמתנחם מושבים אותו בראש לנחמו. (8) מאמר רב
 יהודה, הביאו הרי"ף למו"ק סוף פ"ג, ובגירסת הגמרא
 שלפנינו (כח, ב) איננו, גם ב"ילקוט שמעוני" לאיוב שם
 מביא מאמר זה בשם רבי. (9) אליפו היה ממנחמי איוב,
 ולא ענה דבר עד אשר איוב האבל פתח פיו (מו"ק כח, ב).
 (10) שם, כיון שהאבל אסור בשאלת שלום, בזמן שהוא
 רוצה לפטור את מנחמיו לביתם, הוא שוחה בראשו,
 כתלמיד השוחה לפני רבו ליתן שלום (רדב"ז בשם
 הרמב"ן).

ד. מת שאין לו אבלי להתנחם - באים עשרה בני
 אדם פשרין ויושבין במקומו¹¹ כל שבעת ימי
 האבלות¹², ושאר העם מתקבצין עליהן. ואם לא
 היו שם עשרה קבועין - בכל יום ויום מתקבצין
 עשרה משאר העם¹³ ויושבין במקומו¹⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מת שאין לו אבלי להתנחם באים עשרה בני אדם כשרין
 ויושבין בו".

והראב"ד השיג וכתב: "א"א זה אין לו שורש". ובפרק י"ד
 ה"ו כתב הרמב"ם שניחום אבלי הוא גמ"ח עם החיים
 ועם המתים. ויש לומר שזהו יסוד מחלוקתם, שלדעת
 הרמב"ם ניחום אבלי הוא גמ"ח גם עם המתים, ולכן גם
 במת שאין לו אבלי להתנחם "באים עשרה בני אדם כו".
 אבל לדעת הראב"ד הוא גמ"ח עם החיים בלבד.

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 569)

(11) במקום שמת שם. (12) לדעת הרדב"ז, אין הכוונה
 שישבו שם כל היום, כדרך שהאבל יושב בקביעות כל היום,
 אלא באים בכל יום בבוקר ובערב, בזמן שהציבור רגיל
 לבוא לנחם האבלי. (13) שלא יישבו אתמול כמתנחמים.
 (14) שבת קנב, א: "מת שאין לו מנחמים" וכו', ומפרש

(45) שרויים בצער וסופדים. (46) שהיה רגיל לצאת מן
 הבית, והכירו אותו. (47) לספרו וללוותו. (48) ואין
 לחוש להרהור עבירה בשעת צער ואבל. (49) סנהדרין כ,
 א. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו: לפני המיטה -
 שהן גרמו מיתה. לאחר המיטה - מפני כבוד בנות ישראל,
 שלא יהו (האנשים) מביטים בנשים. ובירור דעה סימן שנט
 סעיף א מסכם: "ועכשיו נהגו שאין יוצאות אלא לאחר
 המיטה, ואין לשנות".

יב. העבדים והשפחות⁵⁰ - אין מספדין אותן, ואין
 עומדין עליהן בשורה, ואין אומרים עליהן ברכת
 אבלי ותנחומי אבלי; אלא אומרים לו פשם
 שאומרים לו על שורו ועל חמורו: המקום ימלא
 חסרונך⁵¹.

(50) הכנענים. (51) ברכות טז, ב. ושם אמרו: "רבי יוסי
 אומר: אם עבד כשר הוא, אומרים עליו, הוי איש טוב
 ונאמן, ונהנה מיגעו, אמרו לו: אם כן, מה הינחת
 לכשרים".

פרק שלשה עשר

(1) סדר ניהום אבלי. מת שאין לו אבלי להתנחם עליו,
 כיצד עורכים לו אבל וניחומים. באיהו כלים מביאים את
 המאכל לבית האבל להברותו. שלבי זמן שונים באבילות,
 לבכי, להספד, לתספורת ולשאר חיובי אבל. החובה לדאוג
 ולפשפש במעשים לחזור בתשובה - בימי האבל.

א. כיצד מנחמין את האבלי? אחר שקוברין את
 המת מתקבצין האבלי ועומדין בצד בית הקברות,
 וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני
 שורה. ואין שורה פחותה מעשרה, ואין אבלי מן
 המנחמין².

(2) סנהדרין יט, א. הואיל והשורה אינה דבר של חיוב כמו
 כל המצוות, אלא תוקנה לנחם אבלי, אינו ראוי שהמתנחם
 יהיה ממנין המנחמים (רדב"ז), אבל זה ברור שהאבל
 מצטרף לברכת הזימון, בין לשלשה, בין לעשרה, שהרי
 חייב בכל המצוות (שם) וכן ביו"ד סי' שעט סעיף ה. וראה
 כתובות ח, ב.

ב. האבלי עומדין לשמאל המנחמין, וכל
 המנחמין באין אצל האבלי אחד אחד³, ואומרים
 להן: תנחמו מן השמים⁴. ואחר כך הולך האבל
 לביתו. וכל יום ויום משבעת ימי אבילות באין בני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו: כאילו היה מנוקד מנחמים, שפירושו מתנחמים, שוודאי כל ישראל מנחמים הם, ולא תמצא אלא מת שאין לו אבלים להתנחם, ומתוך שלא הזכיר: אבלים, מכאן שעיקר ההקפדה שישבו עשרה אנשים בכל יום להתנחם, ושאר כל העם יבואו לנחמם (מרכבת המשנה).

ט. אין אומרים שמועה²⁸ והגדה בבית האבל²⁹, אלא יושבין דוין³⁰. וכן אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת³¹. אבל לעסק בדברי תורה בפניו או בבית הקברות - אסור³².

(28) דברי הלכה. (29) לפי שמושכים הלב, ולא יתעסקו באבילות (מו"ק כג, א. וב'נמוקי יוסף' שם). ואפילו בסתם דברי חול, נכון להחמיר, כדי שיתן אל לבו אבילותו (רדב"ז). ובירושלמי מו"ק פ"ג, הובא ב"הגהות מיימוניות" אמרו: אין לאכול עם האבל רוב עם, שיצטרכו להתחלק לשני מקומות, וכן ביו"ד סי' שעח סעיף י. (30) מצטערים וכואבים. (31) דברי הספד וצרכי הוצאתו וקבורתו. (32) ברכות ג, ב. יח, א. כי הכל חייבים לספר בדברי תורה, והמת דומם, הרי זה "לועג לרש", והכתוב אומר (משלי יז, ה) "לועג לרש חרף עושהו" (רש"י), אבל דברי חולין, שאין גנאי למחריש בהם - אין לאסור, ומעשים בכל יום, שעוסקים בדברי חול בפני המת, במעמד רבנים קשישים ואין מוחים בידם (הגהות מיימוניות). וכל שהוא לכבוד המת, ודאי שמותר לומר בפניו. ועל זה סומכים לקרוא פסוקים בבית הקברות, ודרשה לכבוד המת (כסף-משנה, וכן ביו"ד סי' שדמ סעיף יז). וראה לקמן פ"ד הי"ג, וכן בהלכה כה, ש"מושיבים ישיבה על קברו (=של מלך) שבעה ימים", ובביאורנו שם.

י. אין בוכין על המת יתר משלשה ימים, ואין מספידין יתר משבעה³³. במה דברים אמורים? בשאר העם; אבל תלמידי חכמים - הפל לפי חקמתן. ואין בוכין עליהן יותר משלשים יום; שאין לנו גדול ממשנה רבנו, וכתוב: ויתמו ימי בכי אבל משה³⁴. וכן אין מספידין יתר על שנים עשר חדש. אין לנו בחכמה גדול מרבנו הקדוש, ושנים עשר חדש בלבד נספד³⁵. וכן חכם שבא שמועתו לאחר שנים עשר חדש³⁶ - אין סופדין אותו³⁷.

(33) מו"ק כז, ב. שנאמר (ירמיה כב, י) "אל תבכו למת ואל תנודו לו" - אל תבכו, יותר מדאי; ואל תנודו לו, יותר מכשיעור, שלשה - לבכי, ושבעה - להספד. (34) כתובות קג, ב, רבינו הקדוש ציוה להושיב ישיבה אחריו עם מלאת שלשים יום למותו, אמר: איני עדיף ממש רבינו וכו'. (35) שם. עד שלשים יום ספדו ביום ובלילה, מכאן ואילך ספדו ביום ולמדו בלילה, או להיפך. (36) משמת. (37) אפילו ביום שמועה. שכן מצינו (יבמות עט, א) שדוד המלך רצה להספיד את שאול המלך ולא הספידו, כיון שכבר עברו שנים עשר חודש מפילתו, ומפרש רש"י: "שאר דרך כבוד לספד אחר י"ב חודש, אחר שנתקבלו נתחומין על המת, כאמור במועד קטן כא, ב".

יא. אל יתקשה³⁸ אדם על מתו יתר מדי. שנאמר: אל תבכו למת ואל תנודו לו. פלוגתא: יתר מדי³⁹. שנהו מנהגו של עולם; והמצער [עצמו יתיר] על

ה. הפל חבין לעמוד בפני נשיא¹⁵, חוץ מאכל וחולה¹⁶. ולכל העומד מפניו אומר לו 'שב', חוץ מאכל וחולה. שמשמע: ישב באכלו, ישב בחליו¹⁷.

(15) כשנכנס לבית המדרש. (16) שקשה עליהם העמידה, זה מפני אבלו המדכאו, וזה בגלל חליו. (17) מו"ק כז, ב. "אלא אומר להם: המקום יברך אתכם אל תרחו" (נמוקי יוסף' שם).

ו. מכפדין ומרפצין¹⁸ בבית האבל¹⁹, ומדיחין קערות וכוסות וקיתונות²⁰ וצלוחיות²¹, ומדליקין את הנרות. אבל אין מביאין שם לא את המגמר²² ולא את הבשמים²³.

(18) מכבדים - מטאטאים; מרבצים - מזלפים מים על הרצפה להשכיב את האבק. (19) ואין בזה משום מלאכה לאבל (מו"ק כז, א). (20) כדים. (21) בקבוקים קטנים, ראה מלכים ב, ב. (22) קטורת של בשמים, הנשרפים באש ומעלים ריחות נעימים. (23) שם, שאסור לאבל להתענג ולהתעדן, אבל כל זמן שהמת מוטל, מביאים בשמים לבית המת, או על המת עצמו, להעביר הריח הרע, אלא שאין מברכים על בשמים של מתים, כמבואר שם וב'נמוקי יוסף', והשווה הל' ברכות פ"ט, ה"ח.

ז. אין מוליכין לבית האבל המאכל שמברין בו לא בקלי קסף ולא בקלי שעם²⁴ וכיצא בהן, אלא בקלי נסרים²⁵ של ערבה קלופה וכיצא בהן; שלא לביש את מי שאין לו. ואין משקין בזכוכית לבנה, אלא בצבועה; שלא לביש את העניים שאין יינותיהן טובות²⁶.

(24) עשויים מקליפת אלון מיוחד. (25) בדפוס רומי ר"מ: בכלי נצרים. וכן הנוסח במו"ק שם. (26) ובזכוכית צבועה, אין מראה היין ניכר מבחוץ (שם).

ח. אין שותין בבית האבל יתר על עשרה פוסות ללך אחד ואחד: שלשה קדם אכילה, ושלשה בתוך אכילה, וארבעה לאחר אכילה. ולא יוסיף, ששא ישתכר²⁷.

(27) כתובות ח, ב "התחילו היו שותים ומשתכרים, החזירו הדבר ליושנה". ומפרש רש"י: ליושנה עשר כוסות. אלא שרש"י שם מפרש, שהיו משקים בעיקר את האבל, ככתוב (משלי לא, ו) "ויין למרי נפש", ואולי עם האבל היו שותים גם המנחמים. והרמב"ן - הובא בכסף-משנה - סובר, שלא ישתו אלא תוך הסעודה, שיין שבתוך הסעודה אינו משכר, וגם רבינו לא כתבה דרך חיוב אלא דרך שלילה, וראה לעיל פ"ד, ה': "נקבר המת, הרי זה מותר... ולשתות יין מעט

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 לְשִׁמְחַת הַפֶּלֶה וְהַחֲתָן, וְלִסְעֻדָּם בְּכָל צָרָתָם⁷. וְאֵלּוּ
19 הֵן גְּמִילוּת חֲסָדִים שְׂבֻגוּפוֹ, שְׂאֵין לָהֶם שְׁעוּר⁸. אֵף
20 עַל פִּי שֶׁכָּל מִצְוֹת אֵלּוּ מְדַבְּרִיהֶם, הָרִי הֵן בְּכָלֵל
21 וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ⁹ - כָּל הַדְּבָרִים שְׂאֵתָה רֹצֵחַ
22 שְׂעִישׁוּ אוֹתָם לֶךְ אַחֲרֵים, עֲשֵׂה אֵתָה אוֹתָן לְאַחֲיֶךָ
23 בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים"

מצות נוחם אבלים אינה מצוה שבגופו דווקא, ואפשר לעשותה על ידי שליח (כמו שמצינו בדוד המלך ש"ב פ"י פ"ג) ואף על ידי מכתב.

ומה שכתב "ואלו הן מצוות שבגופו" הוא להבדילה מן הצדקה שנזכרה בה"ג שם.

ועוד יש להוכיח ממה שכתב (פ"ד ה"ו) שהוא גמ"ח עם החיים ועם המתים, ופשיטא שלמתים אין נפק"מ אם בא במכתב או על ידי שליח.

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 569)

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשה אותם אתה לאחריך בתורה ובמצות"

יש שלמדו מכאן שמצות אהבת ישראל היא רק "לרעך" בתורה ומצוות, ואילו את הרשע מותר או מצוה לשנוא. אבל כבר העירו באחרונים מזה שלומדין מהפסוק ואהבת **לרעך** כמוך "ברור לו מיתה יפה" שכולל גם את הרשע (המחויב במיתה) ורק מסית נתמעט בפירוש ממצוות אהבת ישראל.

ומוכח מזה שהמצוה לשנוא את הרשע היא לא מפני שנתמעט מהלשון "ואהבת לרעך כמוך" אלא שהוא ציווי בפני עצמו. וכן מוכח מתניא (פרק ל"ב) שגם אלו שמצוה לשנוא אותם, מצוה לאהבם גם כן.

וכן מוכח גם מלשון הרמב"ם (הלכות דעות פ"ו ה"ג) שסתם "לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו".

(על פי לקו"ש חלק י"ז עמוד 217 הערה 17)

~ נקודות משיחות קודש ~

"... הרי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך....עשה אותם אתה לאחריך בתורה ומצות"

מדבריו משמע שמצוות "ואהבת לרעך כמוך" אינה רק על הרגש האהבה שבלב אלא גם על המעשה - "עשה לאחריך.."

וכן משמע ממה שכתב בהלכות דעות (פ"ו ה"ג) "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל...כו' לפיכך צריך שיספר בשבחו ולחוס על ממונו כו'" היינו גם עשיה בפועל ולא רק הרגש הלב.

(על פי לקו"ש חלק עמוד 58 הערה 22)

1 מְנַהֲגוּ שֶׁל עוֹלָם - הָרִי זֶה טָפֵשׁ. אֲלֵא פִּיזֵד יַעֲשֶׂה?
2 שְׁלֹשָׁה לִבְכִּי, שְׂבַעַה לְהִסְפֵּד, שְׁלֹשִׁים יוֹם לְתַסְפֶּרֶת
3 וְלִשְׂאֵר הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים⁴⁰.

(38) מרבח להתאבל. (39) מו"ק כז, ב ושם אמרו: "המתקשה על מתו יותר מראי, על מת אחר הוא בוכה". וב"פתחי תשובה" ליו"ד סי' שצד ס"ק א, מביא בשם 'ספר חסידים': אדם שמת בנו או בתו אל ינשק אותם, ושאר מתים - סובר ה"פתחי תשובה" שמותר לנשקם, ככתוב (בראשית נ, א) ביעקב אבינו "ויבך (=יוסף) עליו וישק לו". (40) המנויים לעיל פ"ו ה"ב, ובמו"ק שם אמרו: "מכאן ואילך, אמר הקב"ה: אי אתם רחמנים בו יותר ממני".

4 יב. כָּל מִי שְׂאֵינוּ מִתְאַבֵּל כְּמוֹ שְׂצִיּוֹ חֲכָמִים - הָרִי
5 זֶה אֲכָזְרִי⁴¹. אֲלֵא יִפְחַד וְיִדְאֵג וְיִפְשָׁפֵשׁ⁴² בְּמַעֲשָׂיו
6 וְיִחְזֹר בְּתוֹשֻׁבָּה. וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׁמָת - תִּדְאֵג
7 כָּל הַחֲבוּרָה כְּלָהָ⁴³. כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים
8 יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּאֵלּוּ חָרֵב מְנַחַת לוֹ עַל צָוָרָיו⁴⁴;
9 וּמִשְׁלֹשָׁה וְעַד שְׂבַעַה - [כְּאֵלּוּ הִיא] מְנַחַת בְּקָרָן
10 זוֹית; מִכָּאן וְאֵילָף⁴⁵ - [כְּאֵלּוּ] עוֹבֶרֶת כְּנָגְדוֹ בְּשׁוּק⁴⁶.
11 כָּל זֶה לְהַכִּין עַצְמוֹ, וְיִחְזֹר⁴⁷ וְיַעֲזֹר מִשְׁנֵתוֹ. וְהָרִי
12 הוּא אוֹמֵר: הַפִּתְיָה אֵתָם וְלֹא חָלוּ. מִכָּלֵל שְׂצִיּוֹךְ
13 לְהַקְיִין וְלַחֹל.

(41) שאין לבו מתרגש ומשתתף בצרת קרובו וחבירו. (42) ימשמש ויבדוק. "ויחפש, בגדול החל" (שם מד, יב) מתרגם הירושלמי: ופשפש. (43) שבת קו, א. ומפרש רש"י: ייראו מן המיתה. (44) מו"ק כז, ב. ושם הנוסח: בין שתי ירכותיו. ובריי"ף שם: בין כתפיו, ומפרש ה'גמוקי יוסף': שאילו זוקף ראשו, היתה דוקרתו מאחוריו, וכל כך יעמוד בכובד ראש. (45) עד י"ב חודש. (46) מו"ק שם. שמידת הדין מתוחה נגדו. וברירושלמי שם פ"ג, ה"ז: "שכל אותה השנה, הדין מתוח כנגד המשפחה... כל שבעה - החרב שלופה, עד שלשים - היא רופפת, לאחר שנים-עשר חודש - היא חוזרת לתערה, למה הדבר דומה? לכיפה של אבנים, כיון שנתעברה (=נזדעצה) אחת מהן, נתעררו כולן... ואם נולד בן זכר באותה המשפחה, נתרפאת כל אותה המשפחה". (47) ובכ"י תימן: לחזור בתשובה וכו'.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) מתבאר בו מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, לנחם אבלים, להכניס הכלה וללוות האורחים וכו'. גודל ערך מצות הכנסת אורחים והלויתם לדרכם. זמני ביקור חולים. ביטול מלאכה ותלמוד תורה להוצאת תלמיד חכם לקבורה. נחום אבילי גוים וביקור חוליהם. איסור הנאה מבתי קברות, בנין הקבר, המת וכל תכריכיו והכלים הנזרקים על מטתו מחמת צער. הכבוד שעושים למלך או נשיא שמתו.

14 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם לְבָקֵר חוֹלִים, וּלְנַחֵם
15 אֲבָלִים, וּלְהוֹצִיא הַמֶּת, וּלְהַכְנִיס הַפֶּלֶה², וּלְלוֹוֹת
16 הָאוֹרְחִים³, וּלְהַתְּעַסֵּק בְּכָל צָרָתִי הַקְּבוּרָה: לְשֹׂאת עַל
17 הַפֶּתַח⁴, וְלִילֵף לְפָנָיו⁵, וְלִסְפֹּד, וְלַחְפֹּר, וְלִקְבֹּר⁶. וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכלה וללוות האורחים" שהוא שינוי מלשון המשנה - "הכנסת אורחים".

והביאור בזה: בפעולה של כל גמילות חסדים, ישנם שני עניינים: האחד הוא מילוי מחסורו של חברו (בחפצא), והשני הוא מידת החסד הנדרשת מהאדם (מצד הגברא). כעין זה הוא בהכנסת אורחים שהמצוה היא סיפוק צרכיהם במאכל משתה ולינה, ובנוסף מצד מידת החסד של המארח צריכה להראות מצדו גם התעניינות ושימת לב לאורח.

זה החידוש במצות הכנסת אורחים, שגם סיפוק צרכי האורח אינו יכול להעשות באופן סתמי אלא חייב להיות תוך התעניינות ושימת לב של המארח. לכן הגדיר הרמב"ם את חיוב מצות הכנסת אורחים - "ללוות האורחים" ללמד שגם סיפוק צרכיהם צריך להעשות בשימת לב והתעניינות בדיוק כמו בליווי האורחים.

ומעתה יובן גם מדוע הביא הרמב"ם הראיה מהפסוק "וירא והנה שלושה אנשים כו" כי רק שם מודגשת שימת לבו של אברהם אבינו לאורחים, שאף שהיה עסוק בהקבלת פני השכינה שהיא תענוג עילאי, היתה בו שימת הלב לאורחים שנראו לעיניו מרחוק.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 70)

(11) בכת"י תימן: הלוי. (12) סוטה מו, ב: "ששכר הלוויה אין לה שיעור". (13) "ואברהם הולך עמם לשלחם - המשל אומר: האכלת, השקית, תלווה, כך: ואברהם הולך עמם לשלחם" (מדרש בראשית רבה, פמ"ח, אות כ). ובמדרש "שוחר טוב" פל"ז, אמרו: ויטע א'ש'ל' בבאר שבע - אכילה, שתיה לוי. וכן ברש"י סוטה י, א ד"ה פונדק. (14) וירא וירץ לקראתם, הרי שהניח את השכינה, והלך לקבל האורחים (שבת קכז, א). (15) סוטה מו, ב "שאלמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דובים לתינוקות, שנאמר (מלכים ב' כג-כד) ויעל משם... ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו... ויקללם בשם ה', ותצאנה שתיים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים". וכן אמרו שם: "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו - וכי על לבנו עלתה, שבית-דין שופכים דמים? אלא לא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזונות, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לווייה".

- ג. כופין ללויה¹⁶ פדרף שכופין לצדקה¹⁷. ובית דין⁸
- היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום⁹
- למקום. ואם נתעצלו בדבר זה - מעלה עליהם כאלו¹⁰
- שפכו דמים¹⁸. אפלו המלוה את חברו ארבע אמות¹¹
- יש לו שחר הרבה¹⁹. וכמה שעור לויה שחייב אדם¹²
- בה? הרב לתלמיד - עד עבודה של עיר²⁰. והאיש¹³
- לחברו - עד תחום שבת²¹. והתלמיד לרב - עד¹⁴
- פרסה²². ואם היה רבו מבקה²³ - עד שלש¹⁵
- פרסאות²⁴.

(16) את מי שאינו רוצה ללוות את חברו לדרך, שילוהו

(2) לחופה. (3) בדרכם למקומם. (4) השווה לעיל פ"ד, ה"ב: "וסובלים את המת על הכתף עד בית-הקברות", ובביאורו שם. (5) לפני מיטתו. (6) מו"ק כח, ב: "היה רבי מאיר אומר: "והחי יתן אל לבו" (קהלת ז, ב) - דברים של מיתה. אם ספר - יספדוהו; אם קבר - יקברוהו; אם טען (נשא) יטענוהו" וכו'. וראה לעיל פ"ב ה"ב, ובביאורו שם. (7) ברכות ו, ב: "ואם משמחו (לחתן), מה שכרו? זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות" וכו'. ובכתובות יז, א אמרו: "רבי יהודה בר אילעי היה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה, ואומר: כלה נאה וחסודה". (8) פאה פ"א, מ"א: "אלו דברים שאין להם שיעור... וגמילות חסדים". ואמרו בירושלמי שם ה"א: במה דברים אמורים בגופו, אבל בממונו יש לו שיעור, שהרי נמנו באושא, שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצוה. (9) וכדברי ה"תורת כהנים" שם: "רבי עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה". (10) פרט לגוי שאינו בתורה ובמצוות. וראה שבת לא, א "דעלך סני, לחברך לא תעביד, זוהי כל התורה כולה". ובבבא-מציא ל, ב דרשו: "והודעת להם את הדרך (שמות יח, כ) - זו גמילות חסדים; אשר ילכו - זה ביקור חולים; בה - זו קבורה; אשר יעשון - זו לפני משורת הדין". והשווה "ספר המצוות" לרבינו שורש א. והרמב"ן שם משיג על רבינו, ולדעתו ניהום אבלים וביקור חולים וכן קבורת המת - הן מצוות מן התורה, שכל אלו גמילות חסדים הן, ובכלל: ואהבת לרעך כמוך, הן. וכבר אמרו (סוטה יד, א) "אחרי ה' אלקיכם תלכו... הלך אחר מדותיו של הקב"ה, ...הקב"ה ביקר חולים... אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניהם אבלים... אף אתה נחם אבלים; הקב"ה קבר מתים... אף אתה קבור מתים". ורבינו סובר, שכל אלה אינם אלא אסמכתאות, ואינם אלא מדבריהם, שהרי בפירוש אמרו (סנהדרין ע, ב): אכל דבר שהוא מצוה ודבר עבירה, דבר שהוא מצוה - תנחומי אבלים; דבר עבירה - תענית ציבור, ומפרש רש"י: תנחומי אבלים - תקנת חכמים בעלמא הוא, וכן פירש רבינו לעיל ה'ל' ממרים פ"ז, ה"ב.

- 1 ב. שְׂכַר הַלוּיָהּ¹¹ מְרַבָּה מִן הַפְּלִלָּה¹². וְהוּא הַחֶק
- 2 שֶׁחֶקְקוֹ אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ, וְדֶרֶךְ הַחֶסֶד שֶׁנֶּהֱגָה בָּהּ:
- 3 מֵאֲכִיל עוֹבְרֵי דְרָכִים, וּמִשֶּׁקֶה אוֹתָן, וּמְלוֹה אוֹתָן¹³.
- 4 וּגְדוּלַּת הַכִּנְסַת אוֹרְחִים מִהַקְבֵּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה,
- 5 שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים¹⁴. וְלוֹוִים יוֹתֵר
- 6 מִהַכִּנְסַתָּן. אֲמָרוּ חֲכָמִים: כָּל שְׂאִינוּ מְלוֹה - כָּאֵלוֹ
- 7 שׁוֹפֵף דָּמִים¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, שנאמר וירא והנה שלושה אנשים".

לכאורה קשה מה הראיה מפסוק זה והיה לו להביא הראיה שהביאה הגמרא מהמשך הפסוקים (שבת קכ"ז) "ויאמור אדני-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך כו" כי משם הראיה שאאע"ה הקדים האורחים לשכינה. ועוד קשה לשון הרמב"ם בהלכה א' "מצות-עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס

וגם רוח רעה שורה על מקום מיאוס, וחולה צריך לשמור נפשו יותר מאדם אחר, שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, ולפיכך יזהרו לכבד ולרבוץ לפניו.

- ה. אין מבקרים את החולה אלא מיום שלישי והלאה²⁹. ואם קפץ עליו החלי והכביד³⁰ - מבקרים אותו מיד³¹. ואין מבקרים את החולה לא בשלש שעות ראשונות ביום ולא בשלש אחרונות, מפני שהן³² מתעסקין בצרכי החולה. ואין מבקרים לא חולי מעים ולא חולי העין ולא מחושי הראש, מפני שהבקר קשה להן³³.

29 שלא ירע מזלו, ואולי בבקשה מועטת שיבקש שונא רעתו, יתוסף חליו (שם וברא"ש). 30 בבית אחת. 31 ירושלמי פאה פ"ג, ה"ז. ושם אמרו: הקרובים נכנסים אליו מיד, אפילו בחולי רגיל. 32 צ"ל: שבהן. כלומר, באותן השעות. וכן נראה מלשון ה'בית יוסף' ליו"ד סי' שלה. וראוי להעיר, שבנדרים מ, א נימקו הטעם, שכל חולה מיקל עליו חליו בשעות הבוקר, ולא יחוש המבקר לבקש עליו רחמים, ובשלש שעות האחרונות - מכביד עליו חליו - וייתאש מלבקש עליו רחמים. ורבינו חידש טעם משלו לפי בקיאותו בחללים (רדב"ז). 33 שם מא, א חולי מעים - משום בוש; חולי עין וראש, שהדיבור קשה להם. ומסיים השו"ע ביו"ד סי' שלה סעיף ח: "אלא נכנסים בבית החיצון, ושואלים ודורשים בו".

- ו. הנכנס לבקר את החולה - לא ישב לא על גבי מטה, ולא על גבי כסא, ולא על גבי ספסל, ולא על גבי מקום גבוה, ולא למעלה ממראשותיו³⁴. אלא מתעטף ויושב למטה ממראשותיו, ומבקש עליו רחמים ויוצא³⁵.

34 שבת יב, ב "מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה", ולפיכך מתעטף מאימת שכינה, כאדם היושב באימה ואינו פונה לצדדים (רש"י שם). ודוקא כשהחולה שוכב על הארץ, שהיושב גבוה ממנו. אבל כששוכב על המיטה, מותר לישב על כסא (יו"ד סי' שלה סעיף ג). 35 שאומר: המקום ירחם עליו בתוך חולי ישראל (שבת שם). ובבבא-בטרא קטז, א אמרו: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר (משלי טז, יד): חמת מלך מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה". - ומנהג זה בצרפת, שכל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, מבקש לפני הרב התופס ישיבה, שיברך אותו. ומזה נהגו בכל המדינות לברך החולה בבית הכנסת, ולבקש עליו רחמים (דרכי משה ל'טור' יו"ד סי' שלה אות ב).

- ז. יראת לי, שנתמת אבלים קודם לבקר חולים; שגחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים³⁶.

36 והרדב"ז מהסס בזה, כי יש מקום להעדיף ביקור חולים על ניחום אבלים, שהמבקר את החולה גורם לו שיחיה, ואם לא ביקור כאילו שופך דמים, כמבואר לעיל ה"ד, ואילו

(סוטה מו, ב). 17 לתת צדקה, ראה הל' מתנות עניים פ"ז, ה"י. 18 סוטה שם. שהמהלך יחידי בדרך צפוי לסכנת לסטים. וב"תפארת ישראל" למשנה שם (פ"ט, מ"ו) מנמק: "ואפשר שלכך נהרג מלסטים, שחשבוהו כאיש שאין לו אוהבים לדרוש דמו". 19 שם. "בשביל ארבע פסיעות שליוה פרעה לאברהם, שנאמר: ויצו עליו פרעה אנשים וגו', נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה". 20 שבעים אמה ושיריים שנותנים אותן עבור (=בליטה) לעיר, ומזה והלאה מודדים תחום שבת (רא"ש נדרים נו, ב). 21 שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר. 22 ארבעה מילים, ומיל הוא שיעור תחום שבת. 23 שרוב חכמתו קיבל ממנו. 24 סוטה, שם.

- ד. בקור חולים - מצוה על הפל²⁵. אפלו גדול מבקר את הקטן. ומבקרים הרבה פעמים ביום. וכל המוסיף - משבח. וכלבד שלא יטריח²⁶. וכל המבקר את החולה - כאלו נטל חלק מחליו²⁷. והקל מעליו; וכל שאינו מבקר - כאלו שופך דמים²⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל המבקר את החולה כאלו נטל חלק מחליו והקל מעליו". ענינו של ביקור חולים הוא הקלה מייסורי החולה ויש בו הבאת סיוע לרפואתו, ואף שבגמרא משמע שהוא דווקא בבן-גילו הוא לעניין אחד מששים, אבל ברמב"ם משמע שהוא הדין ב"כל המבקר" אף שאינו בן גילו, ואולי משום כך שינה ולא כתב "נטל אחד מששים" אלא "כאילו" נטל "חלק" מחליו.

ובמאירי כתב (נדרים לט, ב) "שהמבקר מיקל בחליו של חולה... ובני גילו ר"ל שביקורם ערב עליו שמצד הנאתו מהם חליו מיקל בו".

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 64 והע' 23)

25 נדרים לט, ב: "רמזו לביקור חולים מן התורה, מניין? שנאמר (במדבר טז, כט): אם כמות כל האדם ימותון אלה, ופקודת כל האדם יפקד עליהם וגו' - שהם חולים ומוטלים בעריסתם, ובני אדם מבקרים אותם (=ופקודת - לשון ביקור), מה הבריות אומרים: לא ה' שלחני. 26 על החולה, שאם זה מכביד עליו, יכנס לחדר החיצון לשאול עליו אצל בני-ביתו ('בית יוסף' ליו"ד סי' שלה). 27 כל אחד נטל חלק מששים ממה שהשאינו המבקרים הראשונים (נדרים שם). ושם הדגישו: "ובבן גילו", שאינו נטל חלק מששים אלא בן גילו, ומפרש רש"י: בחור כמותו, או זקן לזקן. והר"ן שם, מפרש: שנוול המבקר במזל של חולה. 28 שם מ, א "מעשה בתלמיד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו (בציווי רבי עקיבא), היה אומר לו: רבי, החייתני. יצא ר"ע, ודרש: כל מי שאינו מבקר חולים, כאילו שופך דמים", שהמבקר עושה לחולה כל צרכיו. וכתב ה'פרישה' ל'טור' יו"ד סי' שלה, אפילו בימינו שהחולה שוכב על המיטה, ואין אבק הארץ מזיק לו, דעתו של אדם צלולה ונוחה כשהבית נקי.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמבואר לעיל ה"ט. וביד"ס סי' שסא סעיף ג, פסק: "הרואה את המת ואינו מלווהו, עובר משום לועג לרש, ובר נידוי הוא, ולפחות ילוונו ארבע אמות".

- יא. תלמיד חכם שמת, אפלו היו עמו עד ששים
רפוא - מבטלין תלמוד תורה להוצאתו⁴⁷. היו ששים
רפוא - אין מבטלין. ואם היה מלמד לאחרים⁴⁸ -
אין לו שעור, אלא מבטלין הכל להוצאתו⁴⁹.

(47) כתובות יז, א "נטילתה כנתינתה - מה נתינתה (=של תורה בסיני), בששים רבוא, אף נטילתה (=כשמת ותלמודו בטל) בששים רבוא". (48) מרבין תורה ברבים. (49) שם.

- יב. קוברין מתי עובדי כוכבים, ומנחמין אבליהם,
ומבקרין חוליהם, מפני דרכי שלום⁵⁰.

(50) גיטין סא, א. ובתוספתא שם פ"ג ה"ח: "מנחמים אבלי גוים מפני דרכי שלום", והשווה הל' מלכים פ"י ה"ב, ובביאורנו שם. והוא הדין שמלווים מתי גוים מפני דרכי שלום, כמבואר ב"בית יוסף" ל"טור" יו"ד סי' שפז, בשם ה"כלבו". וכן מספידים אותם, כמבואר בתוספתא גיטין הנ"ל.

- יג. בתי הקברות אסורין בהנאה. פיצד? אין אוכלין
בהן, ואין שותין בהן⁵¹, ואין עושין בהן מלאכה,
ולא קורין בהן, ולא שוניין⁵² בהן. כללו של דבר:
אין גאותין⁵³ בהן, ולא נוהגין בהן קלות ראש⁵⁴. לא
ילף אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפלין בידו⁵⁵
וספר תורה בזרועו, ולא יתפלל שם. וברחוק ארבע
אמות - מתיר⁵⁶.

(51) שזוהי קלות ראש, ובמגילה כט, א שנינו: "אין נוהגים בהם קלות ראש". וכשם שבבב"כנסת שנינו שם כח, א: אין אוכלים ושותים בהם, ומפרש רש"י שם, משום קלות ראש, שמקילים אותם, כך הדין בבתי הקברות (ביאור הגר"א ליו"ד סי' שסח ס"ק א). (52) משנה. שהרי זה "לועג לרש", שהמת אינו קורא ואינו שונה (ברכות יח, א). (53) נהנים, כלשון המשנה (ברכות נא, ב) "אין מברכים על הנר - עד שיאותו לאורו". ומפרש רש"י: שיהנו. וכנראה שלמד רבינו דין איסור הנאה בבית הקברות מדין בתי הכנסת, שנאמר בהם (מגילה כח, ב) "ואין ניאותים בהם", והשווה הל' תפילה פ"א, ה"ו. (54) כגון לעשות בהם צרכיו, כמפורש בירושלמי ברכות פ"ב ה"ג, ובמגילה כט, א שנינו: "אין מרעים בהם בהמה..." ואין מלקטים בהם עשבים... מפני כבוד מתים". (55) אפילו כשהוא אווזון בידו, וקל-חומר כשהן על ראשו, שהוא מקיים בהן המצוה, הרי זה "לועג לרש". ובברכות יח, א הנוסח: "ותפלין בראשו". (56) ברכות שם. וכל שהוא לכבודו של מת - מותר, כמבואר לעיל פ"ג ה"ט, בביאורנו. והשווה הל' תפלין פ"ד, הכ"ג.

- יד. המוליך עצמות⁵⁷ ממקום למקום - לא יתנם
בדסקא⁵⁸ ויניחם על גבי תמורו וירכב עליהם, מפני

ניחום אבליים אין בו מעלות אלו. וכדברי רבינו נראה, ממה שאמרו (שבת יב, ב) "בקושי התיירו לנחם אבליים ולבקר חולים בשבת" - הרי שהקדימו ניחום אבליים לביקור חולים, ואע"פ שבסוכה מא, ב אמרו: "כך היה מנהגם של אנשי ירושלים... הולך לבקר חולים ולנחם אבליים - לולבו בידו" - שם ברגל, הואיל ואין בו אבילות, אפילו בדברים שבצנעה, צער האבל מועט. ולפיכך ביקור חולים קודם (אור שמח).

- ח. מי שהיה לפניו מת וכלה - מניח את הכלה
ומתעסק עם המת. וכן הוא אומר: לב חכמים בבית
אבל וגומר³⁷. מת וכלה שפגעו זה בזה בדרך -
מעבירין את המת³⁸ מלפני הכלה³⁹. וזה וזה עוברין
מלפני המלך⁴⁰.

(37) וסוף הפסוק: ולב כסילים בבית שמחה. ובמס' שמחות פ"ב, שנינו: "אבל חסידים הראשונים, היו מקדימים לבית האבל מלבית המשתה, שנאמר: טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה" וגו'. (38) דרך צדדית. (39) והכלה עוברת עם אורחיה בדרך המלך, באופן שמקדימים את הכלה תחילה (כתובות יז, א), ובמס' שמחות פ"א, מנמקים: שכבוד החי קודם לכבוד המתים. (40) שכבוד המלך עדיף משניהם, שנאמר: שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך, ואין כבודו להמתין עד שהמת או הכלה יעברו מלפניו (כתובות שם). ובמס' שמחות שם, אמרו: "אגריפס המלך עבר לפני הכלה (=נכנס לרחוב צדדי, וחיכה עד שמסע הכלה יעבור תחילה), ושיבחוהו חכמים, אמרו לו מה ראית? אמר להם: אני נוטל כתר בכל יום, וזאת תטול כתריה שעה אחת". ולדעת הרמב"ן - הובאה ב"טור" יו"ד סי' שס, הכנסת כלה קודמת לקבורת המת, ולאחר שנכנסה לחופה, נתחומי אבל קודמים לשמחת חתן וכלה, וכן הבראת האבל קודמת למשתה חתן, ש"החתן מאכיל את האחרים, והאבל אינו אוכל עד שיאכילוהו אחרים".

- ט. מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת⁴¹ ולהקנסת
הכלה⁴². במה דברים אמורים? בשאין לו כל צרכו;
אבל יש לו כל צרכו⁴³ - אין מבטלין⁴⁴. וכל שאין
מתעסקין בתורה - תיבין להתעסק עמו⁴⁵.

(41) ללוותו לקבורה. (42) ללוותה מבית אביה לבית חופתה (רש"י למגילה כט, א). (43) שיש לכל-הפחות עשרה אנשים, לעמידה בשורה ולקדיש ולברכת אבליים (רמב"ן ב"טור" יו"ד סי' שסא). (44) מגילה, שם. (45) אפילו יש לו כל צרכו, וביחוד מי שהוא יושב ובטל, מוטב שיתעסק עם המת מלהבטל (רדב"ז). ובשו"ע יו"ד סי' שסא סעיף א: "ותינוקות של בית רבן אין מתבטלים כלל", שהרי אפילו לבנין בית-המקדש אין מבטלים אותם, כמבואר בשבת קיט, ב.

- י. מת אחד בעיר - כל בני העיר אסורין בעשיית
מלאכה עד שיקברוהו. ואם יש לו מי שיתעסק
בצרכיו - מתירין⁴⁶.

(46) מועד קטן כז, ב. אבל מבטלים מלאכתם להוצאתו,

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום ראשון י"ג תמוז - ספר שופטים - הלכות אבל קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁנוּהַג בְּהֵן מְנַהֵג בְּיָוֶן⁵⁹. וְאִם הָיָה מִתְיָאֵר מִפְּנֵי
- 2 הַגִּבְנִים וּמִפְּנֵי הַלִּסְטִים - מִתָּר.

(57) עצמות המת. (58) מרצוף (שק) של עור. (59) ברכות יח, א והשווה הל' ספר תורה פ"י ה"א, ושם מסיים רבינו: "ואם אין שם פחד, מניחו (ספר התורה) בחיקו, כנגד לבו, והוא רוכב על הבהמה והולך". ובנוגע לעצמות, מפשילן לאחריו על החמור, כמבואר ב"ד סי' תג, סעיף י.

- 3 טו. אֵין מִפְּנֵין⁶⁰ אֶת הַמֵּת מִקֶּבֶר לְקֶבֶר, אֶפְלוּ מִבְּזוּי
- 4 לְמִכְבֵּד⁶¹. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁶² - מִפְּנֵהוּ אֶפְלוּ
- 5 מִמִּכְבֵּד לְבְּזוּי⁶³.

(60) מעבירים. (61) ירושלמי מו"ק פ"ב, ה"ד. ומפרש ה"קרבן העדה" שהבלבול קשה למתים, שמתיראים מיום הדין, ובשמואל הוא אומר (שמואל-א כח, טו) "למה הרגזתני להעלות אותי", ומפרש הרד"ק, שהיה מפחד מיום הדין, כי סבר שקוראים אותו לדין. (62) שהקבר השני, הוא בשדה המת. (63) ירושלמי שם, "ערב הוא לאדם שהוא נינוח אצל אבותיו", והשווה הל' יו"ט, פ"ח ה"ט. ואם נתנוהו שם על-מנת לפנותו - מותר בכל ענין, וכן מותר לפנותו כדי להעלותו לארץ ישראל (כסף-משנה, וכן ב"ד סי' שסג סעיף א).

- 6 טז. אֵין קוֹבְרִין מֵת עַל גְּבֵי מַת, וְלֹא שְׁנֵי מֵתִים
- 7 כָּאֶחָד, שְׂבִיזוֹן הוּא⁶⁴. וְקִטְן הַיֶּשֶׁן עִם אָמוֹ - נִקְבֵּר
- 8 עִמָּה⁶⁵.

(64) שמחות פי"ג. אלא-אם-כן היה דופן הקבר מפסיק ביניהם. ובנוגע לקבורת מת על גבי מת - דוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים, אבל אם יש ביניהם עפר ששה טפחים - מותר ('טור' יו"ד סי' שסב). ונראה שהכל תלוי בטיב העפר, שאם היא אדמת סלע או קרקע קשה, אפילו אין ביניהם אלא הפסק כלשהו מותר, וכן אמר רבן שמעון בן גמליאל (בבא-בבא קא, א) "הכל לפי הסלע" (רדב"ז). (65) מס' שמחות שם: "רבי יהודה אומר: האיש נקבר עם בתו הקטנה, והאשה עם בנה הקטן, ועם בן-בנה הקטן, זה הכלל: כל שישן עמו בחייו, נקבר עמו במותו" (לפי נוסח הרמב"ן ב"תורת האדם" הובא ב'טור' יו"ד סי' שסב).

- 9 יז. עֶפֶר הַקֶּבֶר - אֵינוֹ אֶסוֹר בְּהִנָּאָה, שְׁאֵין קָרָקַע
- 10 עוֹלָם נֶאֱסָרְתָּ⁶⁶. אֲבָל קֶבֶר הַבְּנִין⁶⁷ - אֶסוֹר בְּהִנָּאָה.

(66) שנאמר (מלכים-ב כג, ו) "וישלך את עפרה (=של האשירה) על קבר בני העם", מקיש (השוה) קבר בני העם לעבודה-זרה, מה ע"ז אינה נאסרת במחובר לקרקע, שכתוב "אלהיהם על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם (=אין ההר נאסר כעבודה-זרה), אף הקבר אינו נאסר במחובר לקרקע (סנהדרין מז, ב). (67) שבנוהו למעלה מעל הקרקע, והרי זה: "תלוש ולבסוף חיברו", ואסור במת כעבודה-זרה (שם). ויש אוסרים העפר שנטלו מן הקבר וחזרו ונתנו עליו, שהרי זה: "תלוש ולבסוף חיברו" (יו"ד סי' שסד, סעיף א), ולדבריהם אינו מותר אלא העפר שבצדי המת ובתחתיתו, או החופר כוך בסלע שלא נתלש הגג כלל, ונשאר כבתחילתו (ש"ך שם).

(71) בנין שעל הקבר. ובלשון המקרא: ציון, ראה יחזקאל לט, טו "ובנה אצלו ציון". (72) לכשימות יקבר בו, ועדיין חי הוא. והואיל ואין שם המת נקרא עליו, אין זו הזמנת "נפש" למת, שהיא רק אחרי מות האדם. (73) שורה של אבנים. (74) ואילו לא הוסיף בו דימוס, לא היה הקבר אסור אלא כל זמן שהמת בתוכו, והואיל ולא נעשה מתחילה לשם המת משמת. (75) מסיר. (76) שם מח, א, שאין כאן אלא מעשה בלא "הזמנה", ואינו אסור אלא כשהמת בתוכו. (77) אחרי מות האדם, בנה את הנפש לשמו, נמצא שנקרא שמו עליו, והרי זו "הזמנה". (78) שיש כאן "הזמנה ומעשה" - כאחד, ונאסר עולמית (שם). והשווה הל' תפילין פ"ד, ה"ט: "כלי שהכינו להניח בו תפילין, והניח בו - נתקדש, ואסור להשתמש בו דברי חול; הכינו ולא הניח בו, או שהניח בו עראי ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חול כמו שהיה". שהזמנה, או מעשה - לבד, אינם מועילים.

- 19 כ. הַבּוֹנֶה קֶבֶר לְאֶבְיוֹ⁷⁹, וְהִלֵּךְ וּקְבֵרָו בְּקֶבֶר אַחֵר -
- 20 הָרִי זֶה לֹא יִקְבֵּר בּוֹ מֵת אַחֵר עוֹלָמִית, וְהַקֶּבֶר הַזֶּה
- 21 אֶסוֹר בְּהִנָּאָה, מִפְּנֵי כְבוֹד אֶבְיוֹ⁸⁰.

(79) משמת. (80) שם. וכתב ה'טור' ב"ד סי' שסד "לא יקבר בו הוא עולמית, אבל אחר מותר להקבר בו". ורבינו סובר, שאסור לבן לקבור בו אפילו מת אחר, משום כבוד אביו, וכנראה שחולק על דעת ה'טור' (לחם-משנה).

- 22 כא. הַמֵּת אֶסוֹר בְּהִנָּאָה⁸¹ בְּלוֹ; חוּץ מִשְׁעָרוֹ שֶׁהוּא
- 23 מִתָּר בְּהִנָּאָה, מִפְּנֵי שְׂאֵינוֹ גּוֹפּוֹ⁸². וְכֵן אֲרוֹנוֹ וְכָל
- 24 תַּכְרִיכָיו⁸³ - אֶסוֹרִין בְּהִנָּאָה⁸⁴. אֲבָל פְּלִים הַמוֹכְנִים
- 25 לְתַכְרִין⁸⁵ - לֹא נֶאֱסָרוּ בְּהִנָּאָה. אֶפְלוּ אֲרָג בִּגְדֵי
- 26 לְמֵת⁸⁶ - לֹא נֶאֱסָר⁸⁷ עַד שְׁיֻגֵּעַ בַּמַּטָּה הַנִּקְבְּרֶת
- 27 עִמָּה⁸⁸. שְׂאֵין הַהִזְמָנָה⁸⁹ אוֹסְרֶת⁹⁰.

(81) ע"ז כט, ב. נאמר: ותמת שם מרים, ונאמר: וערפו שם את העגלה בנחל, הריני למד ב'גזירה-שוה' "שם שם" - מה עגלה ערופה אסורה בהנאה, שכפרה כתובה בה כקדשים, אף מת אסור בהנאה. ובירושלמי שבת פ"י ה"ה, משמע שמת גוי מותר בהנאה, שאמרו שם: המוציא מת גוי בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים - פטור, והואיל ומותר בהנאה, והוציאו ללמוד בו לצרכי רפואה, כי אילו היה אסור בהנאה היה חייב על הוצאתו, שהוא רוצה בביעורו שלא יכשל בו. וכן נראה מסנהדרין יט, ב שמהא ערלות של הפלשתים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שארין רוכבים על סוסו של מלך. (100) עגלה, כלי רכב. (101) חותך ומשיר. (102) הברך, פרק ההגל שבין השוק והירך. (103) כי אם יחתוך מן הארכובה ולמעלה הרי היא טריפה, ו"אסור לגרום לבהמה טריפות בידים" (שם וברש"י). (104) בבא-קמא טז, ב. תלמידים לעסוק שם בתורה. ואע"פ שאסור לעסוק בדברי תורה בפני המת או בבית-הקברות משום "לועג לרש", ראה לעיל פי"ב ה"ט - כל שהוא לכבוד המת, כגון בני ישיבה לכבוד רבם - מותר. או ידובר, בריחוק ארבע אמות מקברו ('נמוקי יוסף' לב"ק שם). (105) ראש הסנהדרין ונקרא גם ראש הישיבה, ראה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"ג. (106) שכן ציוה רבינו הקדוש (כתובות קג, ב): הושיבו ישיבה לאחר שלשים יום, אינו עדיף ממה רבינו, שכתוב בו: "ויבכו בני ישראל את משה... שלשים יום", והשווה לעיל פי"ב, ה"י.

18 כו. מלך או נשיא שמת - יש להן לשרף מטתו וכל
19 כלי תשמישו¹⁰⁷, ואין בזה דרך האמורי¹⁰⁸ ולא
20 משום השחתה¹⁰⁹. שגאמר: בשלום תמות
21 ובמשפחות אבותיה¹¹⁰ הראשנים ישרפו לה.

(107) שלא ישתמשו בהם אחרים, ואין זה לפי כבודם. (108) שאסור לנהוג כמותם, ככתוב (ויקרא יח, ג): "ובחוקותיהם לא תלכו". (109) איסור "לא תשחית" הנזכר לעיל הכ"ד. (110) בכת"י תימן: אבותיך המלכים. וכן הנוסח בפסוק: "ובמשפחות אבותיך המלכים הראשונים, אשר היו לפניך, כן ישרפו לה". ומכיון שזה לכבודו של מלך - אין זו השחתה, והואיל וזה מפורש בנביאים, אין בזה "דרך האמורי" שהרי לא נמשכנו בזה אחריהם, ולא מהם אנו למדים (סנהדרין נב, ב. וע"ז יא, א). אבל על הדיעות אסור לשרוף, משום יהירות, ומשום איסור השחתה (תוספתא סנהדרין פ"ד, ה"ב. ובי"ד סי' שמח סעיף א). ובמס' שמחות פ"ח, אמרו: "כשמת רבן גמליאל הזקן, שרף עליו אונקלוס הגר יותר משמונים מנה, אמרו לו מה ראית? אמר להם כתוב: ובמשפחות אבותיך וגו', ואין רבן גמליאל יפה יותר ממאה מלכים, שאין בהם צורך?!"
סליקו להו הלכות אבל בסיעתא דשמיא

יום שני י"ד תמוז ה'תש"פ

הלכות מלכים ומלחמותיהם

22 יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה
23 ושלש-עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פירוש:
24 (א) למנות מלך בישראל. (ב) שלא ימנה מקהל
25 גרים. (ג) שלא ירפה לו נשים. (ד) שלא ירפה לו
26 סוסים. (ה) שלא ירפה לו כסף וזהב. (ו) להחרים
27 שבעה עממים. (ז) שלא לחיות מהן כל נשמה. (ח)
28 למחות זרעו של עמלק. (ט) לזכר מה שעשה
29 עמלק. (י) שלא לשבח מעשיו הרעים ואריכותו
30 בדרך. (יא) שלא לשבח בארץ-מצרים. (יב) לשלח
31 שלום ליושבי העיר כשצרים עליה ולזון בה,
32 כשאר מפרש בתורה: "ואם תשלים"; "ואם לא

שהרג דוד, ראיות להשליכן לכלבים או לחתולים, הרי שמת גוי מותר בהנאה (משנה-למלך), אלא שבשו"ע יו"ד סי' שמט סעיף א, פסק שמת גוי אסור בהנאה כמת ישראל. (82) ששיער אינו בר מיתה, שאינו עשוי להשתנות (ערכין ז, ב כרב נחמן, וברש"י), וכן דעת ה'תוספות' בבא-קמא י, א ד"ה שהשור. והשווה לעיל הל' סנהדרין פי"ב, ה"ד. (83) שכורכים ולובשים בהם את המת. (84) סנהדרין מח, ב. (85) שהזמינם לרכיך, ועדיין לא כרך בהם. (86) לאחר שמת, ונקרא עליו שם המת. (87) כל עוד לא כרכו בו. (88) שנושאים אותו בה לקבורה, ורגילים היו לקברה עמו, ומשום שלא יתחלף בתכריכי המת אסרוהו (שם וברש"י). (89) בלא מעשה עמה. (90) שם מז, ב וכמבואר לעיל ה"ח-יט.

1 כב. כל הפלים שזורקין על המת⁹¹ על המטה
2 הנקברת עמו - אסורין בהנאה, שלא יתחלפו
3 בתכריכין⁹².

(91) מחמת צער. (92) שלא יבואו להתיר גם התכריכין עצמם. אבל הכלים שנגעו במיטה שמת עליה, אין רגילים לכורכו עליה בתכריכי קבורה ולא נאסרו, שלא יבואו להחליפם בתכריכין (שם מח, ב וברש"י).

4 כג. היו אביו ואמו מזרקין פלים בחמתן על המת⁹³
5 - מצוה על אחרים להצילין⁹⁴. ואם הגיעו למטה
6 הנקברת עמו - אין מצילין אותם⁹⁵.

(93) זורקים בגדיהם עליו מפני חיבתו, ומחמת צערם מתכוונים לאסור את כל ממונם עליו (רש"י שם עמ' א). (94) ליטלם מעליו, שאין השבת אבידה גדולה מזו (שם וברש"י), שבוודאי יתחרטו אחר-כך (ש"ך ליו"ד סי' שמט ס"ק ד). (95) שלא יתחלפו בתכריכין, וכאמור לעיל הכ"ב.

7 כד. מלמדין את האדם שלא יהא חבלין⁹⁶, ולא
8 יפסיד את הפלים וישליכם לחפלה. מוטב לתתם
9 לעניים, ואל ישליכם לרמה ותולעה⁹⁷. וכל המרפה
10 פלים על המת - עובר בלא תשחית⁹⁸.

(96) מקלקל ומשחית. (97) מס' שמחות פ"ט, ושם הנוסח: "מרבה עליו (על המת) רמה". (98) שם. שהתורה אמרה: "לא תשחית את עצה", ולקמן הל' מלכים פ"ו ה"י, מתבאר ש"לא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים... דרך השחתה, עובר בלא תשחית".

11 כה. מלך שמת - עוקרין סוסים⁹⁹ שהיה רוכב עליו.
12 ועגלה שהיתה מושכת בקרון¹⁰⁰ שהיה יושב בו -
13 מנשר¹⁰¹ פרסותיה מן הארובה¹⁰² ולמטה¹⁰³, מקום
14 שאין עושה אותה טרפה. ומושיבין ישיבה על קברו
15 שבעה ימים¹⁰⁴. שגאמר: וכבוד עשו לו כמותו - זה
16 שהושיבו לו ישיבה על קברו. ונשיא¹⁰⁵ שמת - אין
17 מבטלין ישיבתו יתר על שלשים יום¹⁰⁶.

(99) הגידים שעל פרסותיו, ואז אין אחר יכול להשתמש בו לרכיבה (ע"ז יא, א), וראה לקמן הל' מלכים פ"ב ה"א,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ד תמוז – ספר שופטים – הלכות מלכים קיא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שמה". כי הציווי "ועשו לי מקדש" מדבר במשכן שבמדבר, ואילו ברמב"ם משמע שהוא ציווי כולל לכל מקום בין למשכן בין לשילה ונוב וגבעון ובין לבית עולמים שנאמר "ועשו לי מקדש" ולא משכן.

ומה שרצה ה' לחם משנה' להוכיח מכאן שדעת הרמב"ם כהסמ"ג צריך-עיון, שהרי בספר המצוות מנה המצוה מ"ועשו לי מקדש" והלא אין מונה במניין המצוות אלא חיובים שהם לדורות, וגם מפשטות לשונו בהלכות בית הבחירה "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה שנאמר כי לא באתם כו'", מוכח שהפסוק "ועשו לי מקדש" שהביא הוא לכל הזמנים.

(על פי לקו"ש חלק י"א עמוד 116 הערה 3)

(2) ספרי לדברים יב, י וכן בסנהדרין כ, ב. (3) וזה לאחר כניסתם לארץ, ככתוב שם: "כי תבוא אל הארץ... וירישתה וישבת בה... שום תשים עליך מלך". (4) וגם זו היא לאחר כניסתם לארץ, כלשון הפסוק: "והיה בהנחת... לך מכל אויבך... בארץ אשר ה' אלוהיך נתן לך נחלה לרשתה". (5) בית המקדש, כלשון הכתוב: "המקום אשר יבחר ה' אלוהיכם... לשום את שמו שם". (6) ובהלכות בית הבחירה פרק א הלכה א מביא רבינו פסוק אחר: "שנאמר (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש", נראים הדברים, שעיך מצוות בניין בית הבחירה נלמד מהפסוק הנ"ל, אולם כדי שלא נטעה לומר, שהפסוק מכון רק למשכן שבמדבר בלבד, כמשמעות הפשוטה של אותו כתוב (ראה עירובין ב, ב), לפיכך מביא רבינו כאן את הכתוב: "לשכנו תדרשו" המדבר במקדש שלעתיד, הוא בית הבחירה שבירושלים, לגלות בזה, שהציווי: "ועשו לי מקדש" כולל הכול, גם המשכן שבמדבר, וגם בית הבחירה שלעתיד, שקדושתו קדושת עולמים, והשווה ספר המצוות עשה כ (אבן האזל).

1 תְּשָׁלִים". (יג) שְׁלֹא לְדָרֵשׁ שְׁלוֹם מַעֲמֹן וּמוֹאֵב
2 בְּלִבְדּוֹ כְּשֶׁצָּרִים עָלֵיהֶם. (יד) שְׁלֹא לְהִשְׁחִית אֵילָנִי
3 מֵאֵכָל בְּמַצֹּר. (טו) לְהִתְקִין יָד, שִׁיִּצְאוּ בּוֹ בְּעָלִי
4 הַמַּחֲנֶה לְהַפְנוֹת בּוֹ. (טז) לְהִתְקִין יָתֵד לְחֹפֶר בּוֹ. (יז)
5 לְמִשְׁחֵ כֹּהֵן לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי אָנָּשִׁי הַצָּבָא בִּשְׁעַת
6 הַמִּלְחָמָה. (יח) לְהָיוֹת מֶאֱרֵס, וּבֹנֶה בְּנִין, וְנוֹטֵעַ
7 כֶּרֶם, שֶׁמַּחֲסִים בְּקִנְיָנָם שָׁנָה תְּמִימָה, וּמַחְזִירִין אוֹתָן
8 מִן הַמִּלְחָמָה. (יט) שְׁלֹא יַעֲבֹר עָלֵיהֶם לְכָל דָּבָר,
9 וְלֹא יֵצְאוּ אֶפְלוּ לְצָרָכֵי הָעִיר וּלְצָרָכֵי הַגָּדוֹד וְדוֹמָה
10 לָהֶם. (כ) שְׁלֹא לַעֲרֹץ וּלְחַזֹּר לְאַחֲרֵי בִשְׁעַת
11 הַמִּלְחָמָה. (כא) דִּין יִפְתָּ-תֹּאֲר. (כב) שְׁלֹא תִמְכֹּר
12 יִפְתָּ-תֹּאֲר. (כג) שְׁלֹא יִכְבְּשֶׁנָּה לְעַבְדוֹת אֲחֵר
13 שְׁנֹבְעֵלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע נסדרו הלכות אלו בסיום ספר שופטים.

"שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ: למנות להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות בית הבחירה". ולכאורה היה מקום לסדר הלכות אלו הרבה קודם, ומדוע חיכה הרמב"ם עם הלכות מלכים לסוף ספרו. והביאור הוא: הלכות מלכים הכוללות הלכות משיח, מדברים במצב בו יהיה עם ישראל והעולם בתכלית השלמות כי המלך המשיח עתיד "להחזיר כל המשפטים כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצוותה האמורה בתורה" "ויבנה בית המקדש" ועל ידי כל אלה יהיה קיום כל התורה כולה בשלמות, כולל שלושת המצוות הנ"ל למנות מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה.

(על פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 276 והערה 39)

וביאר מצות אלו בפ'קיים אלו:

פ'ק ראשון

(1) שלוש מצוות שנצטוו ישראל בכניסתם לארץ. מי הם הפסולים להיות מלך או כהן גדול. ההבדלים בין זכויות מלכי בית דוד למלכי ישראל. שכל השררות והמינויים בישראל עוברים בירושה לבן, ולבן הבן עד עולם.

14 א. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטְווּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת כְּנִיסַתָּן לָאָרֶץ:²
15 לְמִנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, שְׁנֹאֲמַר: "שׁוּם תִּשִּׁים עָלֶיךָ
16 מֶלֶךְ", וּלְהַכְרִית זֶרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, שְׁנֹאֲמַר: "תִּמְחָה
17 אֶת זִכְרֵ עֲמָלֵק"⁴, וּלְבָנוֹת בֵּית-הַבְּחִירָה⁵, שְׁנֹאֲמַר:
18 "לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבִאתָ שָׁמָּה"⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה". דעת הרמב"ם היא שהחיוב לבנות בית המקדש נלמד מהפסוק "ועשו לי מקדש", אבל הסמ"ג סבר שהוא מהפסוק "והיה המקום אשר יבחר ה' לשכנו תדרשו ובאת

19 ב. מִנּוֹי מֶלֶךְ קֹדֶם לְמִלְחַמַת עֲמָלֵק, שְׁנֹאֲמַר: "אֲתִי
20 שָׁלַח ה' לְמַשְׁחֶךָ לְמֶלֶךְ... עֲתָה לֵךְ וְהִקִּיתָ אֶת
21 עֲמָלֵק"⁷. וְהַכְרַתִּי זֶרַע עֲמָלֵק קוֹדֶמֶת לְבָנִין הַבֵּית,
22 שְׁנֹאֲמַר: "וְיִהְיֶה כִּי יֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הִנִּיחַ לוֹ
23 מִסָּבִיב מִקֵּץ אֵיכָיו. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנָּבִיא,
24 אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְגו'⁸. מֵאַחֵר שֶׁהִקְמַת מֶלֶךְ
25 מִצְוָה - לָמָּה לֹא רָצָה הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּשֶׁשָּׂאֱלוּ
26 מֶלֶךְ מִשְׁמוּאֵל⁹? לְפִי שֶׁשָּׂאֱלוּ בְּתַרְעֻמַּת¹⁰, וְלֹא שֶׁאֱלוּ
27 לְקִיָּם הַמִּצְוָה, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁקָּצוּ בְּשִׁמּוּאֵל הַנָּבִיא,
28 שְׁנֹאֲמַר: "כִּי לֹא אֶתָּךְ מֵאֲסוֹ, כִּי אֲתִי מֵאֲסוֹ וְגו'".

(7) בסנהדרין כ, ב למדו זה, ממה שנאמר (שמות יז, טז) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק" - מכאן שמינוי מלך קודם, שאין "כס" אלא מלך, ככתוב (דברי הימים-א, כט, כג) "וישב שלמה על כסא ה' למלך", אולם רבינו נקט דרשה פשוטה יותר, שזוהי דרכו להביא ראייה היותר פשוטה, והיותר נוחה, - אם אין הדבר נוגע לעצם הדין - אף על פי שבתלמוד דרשוה מפסוק אחר (לחם משנה), והשווה הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ט, הלכה ט ובהלכות

תמידין ומוספין פרק ב, הלכה ב, שגם שם מביא רבינו דרשות מפסוקים, שלא הזכירו בתלמוד וכן"ל. (8) סנהדרין שם. (9) ראה שמואל"א ח, ז. (10) סנהדרין שם: "לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן" ומפרש רבינו, שהכוונה לפרשת המלך שבשמואל שם. וכן אמרו שם: "זקנים שבדור כהוגן שאלו, שנאמר תנה לנו מלך לשפטנו, אבל עמי הארץ שבהם קלקלו, שאמרו (שם כ): והיינו גם אנחנו ככל הגויים ושפטנו מלכנו, ויצא לפנינו".

(11) בשינויי נוסחאות כתב יד המבורגר: "על פי בית דין של ע"א זקנים". וכן מבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ה, א, ומקורו בחוספתא סנהדרין פרק ג, משנה ב. וכתב רבינו: בתחילה, לומר שאם בנו מלך אחרי, אינו צריך מינוי כזה, שהמלכות ירושה היא לו, כמבואר בסמוך הלכה ז. (12) ספרי פרשת שופטים אות קנז "אשר יבחר ה'..." על נביא". וכן אמרו (סוכה כז, ב) "שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביא". וכן אמרו (סוכה כז, ב) "שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים" ומפרש רש"י: שאול דוד על פי שמואל. (13) שהיה נביא.

18 ו. ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול - לא קצב²⁰,
19 ולא ספר, ולא בלן, ולא בורסני²¹ - לא מפני שהן
20 פסולין, אלא הואיל ואמנותן נקלה, העם מזולזלין
21 בהן²² לעולם. ומשיעשה במלאכה מאליו יום אחד
22 - נפסל²³.

20) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובמקומה כתוב: לא גרע. והוא אומן המקיז דם, על שם שמגרע את הדם (רש"י לקידושין פב, א.). 21) מעבד עורות. 22) ברייתא בקידושין פב, א, ושם כתוב במקום קצבים: כובסים, וכונראה שגירסת רבינו שם: קצבים (כסף משנה). ובתנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז נאמר: הגרע והבלן... אין מעמידים מהם לא מלך... ואין מוסרים להם דבר שיש בו שררה לרבים (קריית מלך). 23) וכל זה כשעסק באלו דרך אומנות ומקצוע, אבל אם עשה בהן דרך שחוק, כדרך הבחורים, שמספרים זה את זה, אין בכך כלום (כסף משנה).

14) יבמות מה, ב ולדעת ההוספות שם קב, א אם אביו מישראל, ודאי שהוא כשר, וקוראים בו: מקרב אחיך. וראה לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ט, ופרק י"א הלכה יא ובביאורנו שם. ומטעם זה - כותב הכסף משנה - הוכשר רחבעם בן שלמה למלכות אף על פי שאמו הייתה נעמה העמונית כמפורש במלכים"א יד, כא. וראה יבמות עז, א. "שני מוסרות שהיו עלי פתחתם, רות המואבייה ונעמה העמונית". ובנודע ביהודה חושן משפט סימן א מחדש, שלא הזהיר הכתוב: "מקרב אחיך", אלא בתחילת ה"שימה" שראשית מינויו לא יהיה אלא מקרב אחיך, אבל בבן מלך, שהמלכות באה לו בירושה אינו צריך "שימה חדשה", ומכיוון שאביו מלך בהכשר, ממנים את בנו אפילו כשאין אמו מישראל, ולפיכך אין מקום לפקפק על כשרותה של מלכות רחבעם. (15) תעלה להעברת מים. (16) המשותפת לאנשים רבים, וממונה עליה שלא ישקה איש ביומו של חבריו (קידושין עו, ב וברש"י). (17) שם. ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ה אמרו: "שום תשים עליך

- דוד, וכן אמר נתן הנביא (שמואל-ב, ז, טו): "וחסדי לא יסור ממנו כאשר הסירותי מעם שאול, אשר הסירותי מלפניך". (37) ובמכילתא שם אמרו: עד שלא נבחר דוד, היו כל ישראל ראויים למלכות. משנבחר, יצאו ישראל, שנאמר (דברי הימים-ב יג, ה): "הלא לכם לדעת, כי ה'... נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח".
- ח. נביא שהעמיד מלך משאך שבטי ישראל, והיה אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' - הרי זה מלך, וכל מצות המלכות נהגות בו³⁸; אף-על-פי שעקר המלכות לדוד, והיה מבניו³⁹ מלך. שהרי אחיה השילוני העמיד ירבעם ואמר לו: "והיה אם תשמע את כל אשר אצוץ... ובנתי לך בית נאמן פאשר בנתי לדוד וגו'"⁴⁰. ואמר לו אחיה: "ולכנו אתן שבט אחד, למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלם"⁴¹.

(38) ירושלמי הוריות פרק ג, הלכה ב "מלך ישראל ומלך יהודה שניהם שווים, לא זה גדול מזה, ולא זה גדול מזה, שנאמר (מלכים-א, כב, י): "ומלך ישראל ויהושפט מלך יהודה יושבים... בגורן" - כבגורן. שהם שווים, כסנהדרין היושבים כחצי גורן עגול, וכולם שווים זה לזה (פני משה, שם). והשווה הלכות שגגות פרק ט"ו, הלכה ו. (39) של מלך ישראל. (40) וכן מצינו באלישע הנביא שציווה על תלמידו הנביא למשוח את יהוא למלך ישראל (מלכים-ב ט, א-ו). (41) שכבר הבטיחו הקדוש-ברוך-הוא, שלא תיכרת המלכות מזרעו לעולם, כאמור לעיל הלכה ז.

- ט. מלכי בית-דוד הם העומדים לעולם⁴², שנאמר: "כסאך יהיה נכון עד עולם". אבל אם יצמד מלך משאך ישראל - תפסק המלכות מביתו⁴³, שהרי נאמר לירבעם: "אף לא כל הימים"⁴⁴.

(42) שבניהם אחריהם ימלכו זה אחר זה. (43) ואפילו היו כשרים וצדיקים, לא ימשיכו למלוך. (44) וכן ביהוא בן נמשי נאמר (מלכים-ב י, ל): בני רביעים ישבו לך - "מכאן ואילך בליסטאות היו נוטלים אותה" (ירושלמי הוריות פרק ג, הלכה ב). ולדעת הראב"ד אילו היה ירבעם מלך כשר ובניו כשרים, לא הייתה המלכות פוסקת מזרעו, אבל הייתה שנייה למלכות בית דוד, כגון קיסר ופלא (=חצי) קיסר, וזה בהתאם לאמור לעיל הלכה ז: "כל השררות וכל המינויים שבישראל, ירשה לבנו ולבן בנו עד עולם". וכוונת רבינו היא, שאין שום הבטחה מהקדוש-ברוך-הוא, להעמיד מלכי ישראל לעולם, אלא למלכי בית דוד בלבד, שהרי נדב בן ירבעם נהרג, ולא נותרה מבית ירבעם כל נשמה, ככתוב במלכים-א טו, כט (על פי הכסף משנה). ולדעת ה"אבן האזל" כוונת רבינו היא, לומר, שאם יחול הפסק במלכי ישראל, ואחרי כן יקום מי מבניהם שהוא כשר למלכות, אין שום חובה להמליכו, בניגוד למלכי בית דוד, שאפילו נפסקה מלכותם, ואחר כך קם מבניהם יורש, שהוא כשר

- שבישראל - ירשה לבנו ולבן-בנו עד עולם³¹; והוא, שהיה הן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה. היה ממלא כיראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה - מעמיד אותו במקום אביו³² ומלמדו אותו. וכל מי שאין בו יראת-שמים, אף-על-פי שהקמתו מרבה - אין ממנין אותו למנוי מן המנויין שבישראל³³. כיון שנמשח דוד, זכה ככתר מלכות³⁴; והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם, שנאמר: "כסאך יהיה נכון עד עולם". ולא זכה אלא לכשרים, שנאמר: "אם ישמרו בניך ברייתי"³⁵. אף-על-פי שלא זכה אלא לכשרים - לא תפרת המלוכה מזרע דוד לעולם³⁶. הקדוש-ברוך-הוא הבטיחו בכך, שנאמר: "אם יעזבו בני תורתי ובמשפטי לא ילכו... ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וחסדי לא אפיר מעמו"³⁷.

(24) שעשה משה למשוח בו דברים הצריכים משיחה, ככתוב (שמות ל, כה) "ועשית אותו שמן משחת קודש" וסדר עשייתו מבואר בהלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ב-ג. (25) וכן אמרו (כריתות ה, ב): שמן שעשה משה במדבר... בו נמשחו כהנים גדולים ומלכים. ומושחים אותו כמין נזיר על ראשו, כמבואר בהלכות כלי המקדש שם הלכה ט. (26) כריתות שם. (27) שהחביאהו שש שנים בבית ה', ובשנה השביעית המליכהו, כמפורש במלכים-ב יא, ג; יב, א ובדברי הימים-ב כג, יא. וכן שבע שנים היה במלכו, כמפורש שם כד, א. (28) ליורשו בגלל קרבתו המשפחתית. (29) תוספתא שקלים פרק ב, משנה ט"ו. ושם אמרו: בן ואח, בן קודם לאח, אח ובנו, אח קודם (=לבן אחיו). (30) ככתוב (דברי הימים-ב, כא, ג) "ואת הממלכה נתן (=יהושפט) ליהורם כי הוא הבכור". (31) ספרי שופטים אות קסב: "מניין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם, תלמוד לומר: הוא ובניו בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל, בנו עומד תחתיו". (32) כתובות קג, ב, רבינו הקדוש ציווה על בנו גמליאל שיהיה נשיא אחריו, אף על פי שלא מילא מקום אבותיו בחכמה, אלא ביראת חטא בלבד. והשווה הלכות כלי המקדש פרק ד, הלכה כ. (33) תוספתא שקלים שם: "ובלבד שינהג כמנהג אבותיו". וכן אמרו בתורת כהנים פרשת צו פרק ה "יכול אף על פי שאינו ממלא מקום אבותיו? תלמוד לומר (ויקרא טז, לב): ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו... אם אינו ממלא מקום אביו, יבוא אחר וישמש תחתיו". (34) כמו שאמרו (יומא עב, ב) "של שולחן - זכה דוד ונטלו". (35) ובמכילתא שמות יח, כה אמרו: שלושה דברים נתנו על תנאי, ארץ ישראל, ובית המקדש, ומלכות בית דוד... מלכות בית דוד מניין? שנאמר: אם ישמרו בניך בריתי. (36) שאין משיח בא אלא מזרע בית דוד, וכדברי רבינו לקמן פרק י"א, הלכה ד. וכן בכל ימי מלכי ישראל, לא פסקה מלכות בית דוד, בניגוד לשאול שמלכותו פסקה בימי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אשת אחיו המת. הופעת העם והנביא לפני המלך. שמצוה על המלך לכבד לומדי תורה. ובייחוד הסנהדרין וחכמי ישראל. שלא לנהוג גסות לב בישראל יותר מדאי.

למלכות, מצוה להמליכו, שכך הובטח לו: כסאך יהיה נכון עד עולם.

א. כבוד גדול נהגין במלך, ומשימין לו²⁴ אימה¹² ויראה בלב כל אדם, שנאמר: "שום תשים", שתהא¹³ אימתו עליך³. אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשים בשרכיטו⁴ ולא בכתרו ולא באחד מפל כלי תשמישיו⁵. וכשהוא מת - פלג⁶ נשרפין לפניו⁷. וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו, אלא מלך אחר. לפיכך, אבישג היתה מתרת לשלמה⁸ ואסורה לאדני⁹.

(2) לכבודו. (3) סנהדרין יט, ב. וראה שם צה, א שבשעת הסכנה למלך, רכב אבישי בן צוריה על סוסו של דוד להצילו. (4) משנה, שם כב, א. שרכיט - מקל-נוי שהמלך נושא בידו לאות שלטון, ככתוב (אסתר ד, יא): "מאשר יושיט לו המלך את שרכיט הזהב". (5) תוספתא שם פ"ד, מ"ב. (6) כל כליו וגם מיטתו. (7) שם, "כולם נשרפים עליו". וכן בע"ז יא, א. שנאמר (ירמיה לד, ה) "בשלום תמות, ובמשפוחות אבותיך המלכים... כן ישרפו לך", והשווה לעיל הל' אבל פ"ד, הכ"ו. אבל סוסו אין שורפים, אלא עוקרים את גידיו פרסותיו, כמבואר שם, ושוב אינו ראוי לרכיבה. (8) שהיה מלך, והיא שרתה את דוד המלך, ולא היתה לו בה תורת אישות, ככתוב (מלכים-א, א, ד): "המלך לא ידעה". (9) שלא היה מלך, ואין הדיט משתמש בשרכיטו של מלך (סנהדרין כב, א). דמכאן הוציא רבינו שאסור להדיט להשתמש במשרתי המלך, שהרי אבישג השונמית היתה ממשרתיו, ונאסרה לאדוניהו (כסף-משנה). וראה מלכים-א ב, כב. ובתוספתא (סנהדרין פ"ד, מ"ב) שנינו בפירוש: "ולא באחד מכל משמשיו".

ב. אבל אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם. אפילו המלך, אינו נושא אלמנתו¹⁰ או גרושתו של מלך אחר¹¹.

(10) סנהדרין יח, א. ואע"פ שהכתוב אומר (שמואל-ב יב, ח) "ואתנה לך את בית אדוניך (=שאול) ואת נשי אדוניך בחיקך"? לא נתכוון אלא לנשים הראויות (=המותרות) לו מבית המלך, והן מירב ומיכל בנותיו של שאול, אבל לא נשיו (שם יט, ב). (11) ירושלמי שם פ"ב, ה"ג. וכן הכתוב אומר (שמואל-ב, כ, ג) "ויקח המלך את עשר נשים פילגשים... ואליהם לא בא, ותהיינה צרורות עד יום מותן אלמנות חיות", ואילו היתה גרושתו מותרת, היה לו לדוד לגרשן, ולא לענגן כל ימיהן ('מראה הפנים' שם).

ג. ואסור לראותו כשהוא ערם ולא כשהוא מסתפר ולא כשהוא בבית-המרחץ ולא כשהוא מסתפף¹². ואינו חולץ¹³, שנאמר: "וירקה בפניו", וזה בזיון. ואפילו רצה - אין שומעין¹⁴; שהמלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ - אינו מציבם¹⁵. וכן אם מת הוא, כיון שאי אפשר

י. אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה⁴⁵, אלא בשמן אפרסמון⁴⁶. ואין ממניין אותן בירושלים לעולם, אלא מלך ישראל מזרע דוד⁴⁷. ואין מושחין⁴⁸ אלא זרע דוד⁴⁹.

(45) שעשה משה במדבר, וכמבואר לעיל. (46) שמן ריחני המרוקח בבשמים אפרסמונים. ויש אומרים שזה הצרי, והוא השרף הנוסף מעצי הקטף (הערוד). (47) ככתוב: "למען היות ניר לדוד עבדי... לפני בירושלים" - מכאן, שאין ממליכים בירושלים אלא מזרע דוד בלבד (פרי חדש). (48) בכתב יד התמינים: ואין מושחים בה, והכוונה לירושלים. (49) הוריות יא, ב, שנאמר (שמואל-א, טז יב) "קום משחהו כי זה הוא" - זה טעון משיחה (בשמן המשחה), ואין אחר טעון משיחה, אלא בשמן אפרסמון בלבד.

יא. כשמושחין מלכי בית-דוד, אין מושחין אותן אלא על המעיין⁵⁰.

(50) כדי שתימשך מלכותם כמעייין (שם יב, א), שנאמר (מלכים-א, א, לג) "ויאמר המלך... והרכבתם את שלמה בני... והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם צדוק הכהן". וסובר רבינו, שאין זה אמור אלא במלכי בית דוד בלבד, שאנו מעוניינים בהמשך מלכותם, ולא במלכי ישראל (כסף משנה).

יב. ואין מושחין מלך בן מלך⁵¹, אלא אם-כן היתה שם מחלקת⁵² או מלחמה⁵³, מושחין אותו כדי לסלק המחלקת. לפיכך משחו שלמה מפני אדוניה⁵⁴, ויואש מפני עתליה⁵⁵, ומשחו יהואחז⁵⁶ מפני יהויקים אחיו⁵⁷.

(51) שהמלכות ירושה היא למלך לעולם ואין צורך במשיחתו (כריתות ה, ב). (52) כדי לסלק המחלוקת, ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו (שם), וכלשון רבינו בהלכות כלי המקדש פרק א, הלכה י"א. (53) שהעם מרננים אחריו, והיא פחותה ממחלוקת (לחם משנה). (54) שרצה למלוך, ככתוב (מלכים-א, א, ה) "ואדוניה... מתנשא לאמור אני אמלוך". (55) אם אחזיהו, שאיבדה את כל זרע הממלכה, ומלכה בעצמה שש שנים, כשיואש בן אחזיהו היה מוחבא מפניה בבית ה' (שם ב, יא, א). ובסוף שש שנים כשהוציאוהו, כתוב (שם, יב) "וימליכו אותו וימשחוהו... ויאמרו יחי המלך". (56) שם כג, ל: "וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו". (57) שהיה גדול ממנו שתי שנים (הוריות יא, ב). ויש להעיר, שאת יהואחז לא משחו בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון, שכבר בימי יאשיהו אביו נגנז שמן המשחה, וכמבואר בהוריות יב, א.

פרק שני

(1) הכבוד הגדול שנהגים במלך. שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. שאין המלך חולץ או מייבם את

14 אָפּלוּ נָבִיא עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ - מִשְׁתַּחֲוֶה²⁹ אֶרְצָה,
15 שְׁנֵאמַר: "הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא, וַיָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה
16 לַמֶּלֶךְ"³⁰. אָבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל אֵינוֹ בֹּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲלָא
17 אִם רָצָה³¹. וְאֵינוֹ עוֹמֵד לִפְנֵי, אֲלָא הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד
18 לִפְנֵי כֹהֵן גָּדוֹל, שְׁנֵאמַר: "וְלִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן
19 יַעֲמֵד". אֶף-עַל-פִּי-כֵן מִצְוָה עַל כֹּהֵן גָּדוֹל לִכְבֹּד אֶת
20 הַמֶּלֶךְ וּלְהוֹשִׁיבוֹ וְלַעֲמֵד מִפְּנֵי כְּשִׁיבוֹ³². וְלֹא
21 יַעֲמֵד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי אֲלָא כְּשִׁישְׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט
22 הָאוּרִים³³. וְכֵן מִצְוָה עַל הַמֶּלֶךְ לִכְבֹּד לִוְיָדִי הַתּוֹרָה.
23 וּכְשִׁיפְנֵסוֹ לִפְנֵי סִנֵּהדְרִין וְחֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל, יַעֲמֵד
24 לִפְנֵיהֶם וַיּוֹשִׁיבֵם בְּצִדּוֹ; וְכֵן הִיא הַשְׁפָּט³⁴ מֶלֶךְ
25 יְהוּדָה עוֹשֶׂה, אָפּלוּ לְתַלְמִיד-חֻכְם³⁵ הִיא עוֹמֵד
26 מִפְּסָאוֹ וּמִנְשָׁקוֹ וְקוֹרֵא לוֹ: רַבִּי וּמוֹרִי³⁶! בְּמָה
27 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שִׁיְהִיָּה הַמֶּלֶךְ בְּבִיתוֹ לְבִדּוֹ
28 הוּא וְעַבְדָּיו, יַעֲשֶׂה זֶה בְּצִנְעָה; אָבֵל בְּפִרְהֶסְיָא, בְּפִנֵּי
29 הָעָם - לֹא יַעֲשֶׂה. וְלֹא יַעֲמֵד מִפְּנֵי אָדָם, וְלֹא יִדְבֵּר
30 רַבּוֹת³⁷, וְלֹא יִקְרָא לְאָדָם אֲלָא בְּשֵׁמוֹ³⁸, כְּדִי שְׁתִּיהִי
31 יִרְאָתוֹ בְּלֵב הַפֶּלֶל³⁹.

(25) סנהדרין כב, ב. (26) ירושלמי סנהדרין פ"ב, ה"ו:
"רבי יוחנן הלך לקבל פני הנשיא, יצא לקראתו בחלוק
פשתן. אמר לו, חזור ולבוש חלוקך של צמר, משום: מלך
ביפיו וגו'". (27) ע"ז מד, א. "ויתנו עליו את הנזר ואת
העדוּת (מלכים-ב, יא, יב) - עדות היא לבית דוד, שכל
הראוי למלוכה - הולמתו (יושבת העטרה בראשו יפה), וכל
שאינו ראוי למלוכה - אינה הולמתו". וראה רש"י לסנהדרין
כא, ב ד"ה "שביקש להולמו". (28) המלך. (29) בבכ"י
התימנים: ומשתחוה לו ארצה. כלומר, כשהוא מופיע
לפניו, עליו להשתחוות תחילה, ואח"כ לעמוד לפניו.
(30) ומסיים הכתוב: "על אפיו ארצה", ובזבחים קב, א
אמר: לעולם תהא אימת מלוכה עליך... שנאמר (מלכים-א,
יח, מז) "ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני
אחאב", ומפרש רש"י: אחאב רוכב, והוא רץ לפניו.
(31) הכהן הגדול. (32) הוריות יג, א "מלך קודם לכהן
גדול, שנאמר (שם א, לג) ויאמר המלך להם (=לצדוק הכהן
הגדול ולנתן הנביא) קחו עמכם את עבדי אדוניכם" - הרי
שמלך עדיף מהם. (33) ככתוב שם: "ולפני אלעזר הכהן
יעמוד, ושאל לו במשפט האורים לפני ה'". ובהל' כלי
המקדש פ"י ה"א, נתבאר כיצד שואלים באורים ותומים,
ומה שואלים. (34) ובכתיב (התימנים: היה אסא מלך
יהודה. (35) שלא הגיע עדיין למעלת חכם וזקן. ובכתיב
התימנים: תלמיד חכמים. (36) כתובות קג, ב. (37) כמו
שאמרו שם: "נהגו נשיאותך ברמים". (38) ללא תארי
כבוד. (39) ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו, אמרו: שום
תשים עליך מלך - "אשים" אינו כתוב, אלא "תשים",
שאתה תשים עליך בעצמך.

ו. כְּדִרְךָ שְׁחַלֵּק לוֹ הַכְּתוּב הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל, וְחַיֵּב הַפֶּל
בְּכְבוֹדוֹ, כֹּף צָוָהוּ לְהִיטֵל לְפָנָיו בְּקִרְבּוֹ שֶׁפֶל וְחִלְלֵי⁴⁰,
שְׁנֵאמַר: "וְלִפְנֵי חֵלֶל בְּקִרְבִּי". וְלֹא יִהְיֶה גְסוּת-לֵב⁴¹

1 לִיבָם אֶת אֶשְׁתּוֹ¹⁶, כֹּף אֵין חוֹלְצִין לָהּ¹⁷, אֲלָא תִּשָּׁב
2 לְעוֹלָם בְּזִיקָתָהּ¹⁸.

(12) מתנגב לאחר הרחיצה (סנהדרין כב, א). ובירושלמי שם
פ"ב ה"ו, משום שנאמר (ישעיה לג, יז) "מלך ביפיו תחזינה
עיניך". וראה בהל' כלי המקדש פ"ה ה"ג, שגם כהן גדול
מוזהרים בו בכל אלה, אלא שאם רצה שירחצו אחרים עמו,
הרשות בידו, שכהן גדול שמחל על כבודו - כבודו מחול.
(13) לאשת אחיו, שמת בלא בנים. (14) שם יח, א.
(15) שכל שאינה עולה לחליצה, אינה עולה לייבום (רע"ב
שם). אמנם אין אנו מוצאים בתלמוד אלא: "כל שאינה
עולה לחליצה וכו'. וכדברי רבותינו בעלי התוספות ביבמות
מר, א ד"ה: כל שאינו, מצאנו גם כן מונח חדש זה. ורש"י
בסנהדרין יט, ב מפרש: אינו מייבם - שגנאי הוא לו לקום
על שם אחיו. וכן נראה מהירושלמי שם פ"ב ה"ג: "אם כן
נמצאת פוגם כבוד המלך". וכתב ה'אור שמח, שהיבום
צריך להיות בפני עדים (ראה הל' יבום פ"א ה"א, ובביאורנו
שם אות ח), וגנאי הוא למלך לבוא על אשה בפני עדים,
וכדברי ה'תוספות' בקידושין יב, ב ד"ה: משום פריצותא.
(16) שאין נושאים אלמנתו של מלך. (17) שאפילו יחלצו
לה אסורה היא להנשא, וגם גנאי הדבר, שאלמנת המלך
תחלוץ נעל (כסף-משנה). (18) בקשרה לבעלה, מלשון
הכתוב (איוב לח, ח) "אסורים בזקים" (רמ"א לאבן-העזר
ס" קנז, סעיף א).

3 ד. מֵת לוֹ מֵת - אֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח פְּלִטְרִין¹⁹ שְׁלוֹ²⁰.
4 וּכְשִׁמְכִרִין אוֹתוֹ²¹ - כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא
5 מְסַב עַל הַדְּרָגָשׁ²². וְאִם נָכַנס לְעִזְרָה²³ וְהִיא מְזַרְע
6 דָּוָד - יֵשֵׁב; שְׁאִין יוֹשִׁיבָה בְּעִזְרָה אֲלָא לְמַלְכִּי
7 בֵּית-דָּוִד בְּלִבָּד, שְׁנֵאמַר: "וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב
8 לִפְנֵי ה'"²⁴.

(19) היכל. "בית פרעה" (בראשית יב, טו) מתרגם יונתן:
לפלטין דפרעה. (20) סנהדרין כ, א. אבל חייב הוא בכל
דברי אבילות כשאר אבל, כמבואר לעיל הל' אבל פ"ז, ה"ז.
(21) סעודת הבראה שמבירים לכל אבל ביום הראשון לאבלו
(שם פ"ז, ה"ט). (22) סנהדרין שם. דרגש - מיטה קטנה
שנותנים לפני מיטה גדולה, וממנה עולים למיטה הגדולה
(רע"ב לנדרים פ"ז, מ"ה). והשווה לעיל הל' אבל פ"ז ה"ח,
ובביאורנו שם. (23) לחצר בית-המקדש. (24) סוטה מ,
ב. ומפרש רש"י: שחלק להם הקב"ה כבוד, להראות
שמלכותו שלימה, אבל מלכי ישראל אסורים לישב שם,
שאינן כבוד שמים בכך, ואפילו מלאכי השרת אין להם שם
ישיבה, ככתוב (ישעיה ו, ב) "שרפים עומדים ממעל לו".
ובסנהדרין קא, ב אמרו: שזוהי הלכה למשה מסיני. והשווה
הל' בית הבחירה פ"ז, ה"ו.

9 ה. הַמֶּלֶךְ מְסַתֵּפֵר בְּכָל יוֹם²⁵, וּמִתְקֵן עֲצָמוֹ וּמִתְנַאֵה
10 בְּמַלְבוּשֵׁין נָאִים וּמַפְאָרִים²⁶, שְׁנֵאמַר: "מֶלֶךְ בִּיפְיוֹ
11 תַּחֲזִינָה עֵינָיו". וַיּוֹשֶׁב עַל כֶּסֶף מַלְכוּתוֹ בְּפִלְטְרִין
12 שְׁלוֹ, וּמִשִּׁים כְּתוֹר בְּרָאשׁוֹ²⁷, וְכָל הָעָם בָּאִין אֵלָיו
13 בַּעֲת שְׁיִצְהָ²⁸, וְעוֹמְדִין לִפְנֵי וּמִשְׁתַּחֲוִין אֶרְצָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדין - והוא עמו; מסב' והוא פנגדו, שנאמר: 23
24 "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו".⁸

(2) סנהדרין כא, ב. שנאמר (דברים יז, יח): "וכתב לו את משנה התורה הזאת" "משנה" - שנים במשמע. (3) חצר המקדש, שבאחת לשכותיה היה מונח ספר-תורה עתיק. (4) ירושלמי שם פ"ב, ה"ו. והשווה הל' ספר תורה פ"ז ה"ב, והל' יום-טוב פ"ז, ה"ג. (5) שנאמר בהם: "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט). (6) כגון בבית הקברות בתוך ארבע אמות של קבר, כמבואר בהל' ס"ת, פ"י ה"ו, וכן אינו עמו כשהוא ישן על מיטתו (שם פ"ז ה"ג), שנאמר: והיתה עמו וקרא בו - מקום הראוי לקרוא בו (סנהדרין כא, ב). (7) לסעודה. (8) שם. ובספרי שם שנינו: ימי חייו - אלו הימים; כל ימי חייו - לרבות הלילות. וראה בבאורנו להל' ס"ת, פ"ז ה"ג, אות ז. וראוי לציין, שבתוספתא סנהדרין פ"ד מ"ד, שנינו: "ואין רשות להדיט לקרות בה, שנאמר: וקרא בו - הוא ולא אחר". ורבינו לא חש להזכירו, מפני שכבר כתב (לעיל פ"ב, ה"א) שאין משתמשים "באחד מכל כלי תשמישו" (פרי חדש).

ב. לא ירבה לו נשים. מפי השמועה? למדו, שהוא 25
לוקח עד שמונה-עשרה נשים - בין הנשים 26
ופילגשים¹⁰ - הכל שמונה-עשרה¹¹. ואם הוסיף 27
אחת ובעלה - לוקה¹². ויש לו¹³ לגרש ולשא אחרת 28
29 תחת זו שגרש¹⁴.

(9) שקיבלו חכמינו איש מפי איש עד למשה מסיני. (10) נשים מיוחדות לו, בלא כתובה ובלא קידושין, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ד. (11) סנהדרין כא, א. שנאמר (שמואל-ב יב, ח) "ואתנה לך... ואת נשי אדוניך בחיקך... ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה", והדבר ידוע שעוד בחברון היו לדוד שש נשים (שם ג, ה). וכאן פונה הנביא נתן לדוד בהיותו בירושלים: אם מעט לך ואוסיפה לך כהנה וכהנה, כהנה - שש; וכהנה - עוד שש, הרי ביחד שמונה-עשרה. ולפי זה עלינו לומר, שבירושלים נשא דוד את בת שבע ועוד אשה אחת, והיתר היו עשר פילגשים, ככתוב (שם טו, טז) "ויעזוב המלך את עשר נשים פילגשים לשמור הבית" (רדב"ז). והראב"ד סובר, שהפילגשים אינן בכלל ה"ח, ומותר למלך להוסיף לו פילגשים נוסף על י"ח נשים הראויות לו. (12) משמע, שעל הקידושין לחוד אינו לוקה, כי עיקר ההקפדה היא ש"לא יסור לבבר" (ראה להלן ה"ו). ואין הסרת הלב אלא כשבעלה. דוגמא לכך, דברי רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ז ה"ד, שבין כהן גדול, ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן הארבע (גרושה זונה וחללה ואלמנה), ולא בעל - אינו לוקה, משום שנאמר בהן "ולא יחלל" - ואין חילול אלא בבעילה (לחם-משנה). (13) רשאי הוא. (14) סנהדרין כב, א: "בוא וראה כמה קשים גירושין, שהרי דוד המלך התירו לו לייחד (להתייחד) עם אבישג השונמית, למרות שכבר גזרו על יחוד עם פנויה, ולא התירו לו לגרש" שיגרש אחת משמונה-עשרה נשיו, ויקח את אבישג לאשה, הרי שאם רצה המלך וגירש, מותר לו לישא אחרת במקום זו שגירש (כסף-משנה).

1 בישאל יותר מדי, שנאמר: "לבלתי רום לכבו
2 מאחיו"⁴¹. ויהיה חוגן ומרחם לקטנים וגדולים⁴²,
3 ויצא ויבוא ברחמייהם ובטובתם, ויחוס על כבוד
4 קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון
5 רבים - ידבר רפות⁴³, שנאמר: "שמעוני אחי
6 ועמי"⁴⁴, ואומר: "אם היום תהיה עבד לעם הזה
7 וגו'"⁴⁵; לעולם יתנהג בצננה יתרה. אין לנו גדול
8 ממשה רבנו, והוא אומר: "ונחננו מה לא עלינו
9 תלנתיכם". ויסבל טרחם ומשאם ותלנותם וקצפם⁴⁶
10 כאשר ישא האומן את היונק⁴⁷. ויעה קרא הכתוב:
11 "לרעות בעיקב עמו". וירכו של רועה מפרש
12 במקלה⁴⁸: "פרעה עדרו ירעה, בזרעו יקבץ תלאים
13 ובחיקו ישא וגו'".

(40) נבוב ונקוב. (41) ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ד, אמרו: שיר המעלות לדוד, ה' לא גבה לבי - בשעה שמשחני שמואל; ולא רמו עיני - בשעה שהרגתי את גלית... כגמול עלי נפשי - כתינוק הזה היורד ממעי אמו, כן היתה נפשי עלי. (42) ובכת"י התינוק: לקטנם וגדולם. (43) בניגוד למדבר אל יחיד, שאינו מדבר עמו רכות, כמבואר לעיל ה"ה. (44) אחים וחברים אתם עמדי. וראה סוטה מ, א. ובתוספתא סנהדרין פ"ד מ"ב, שנינו: "הוא קורא אותם אחי ועמי... והם קוראים אותו: אדונינו ורבינו, שנאמר (מלכים א, א, מג) "אבל אדונינו המלך דוד המליך את שלמה". (45) וכן אמרו (הוריות י, א) "כמדומים אתם ששררה אני נותן לכם, עבדות אני נותן לכם, שנאמר: אם היום תהיה עבד לעם הזה". (46) ספרי זוטא פרשת פנחס, אות יח "איש אשר רוח בו - שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתם, ועם המתונים כפי דעתם". (47) מלשון הכתוב (במדבר יא, יב). (48) דברי נביאים, שקיבלו ברוח הקודש, כל נבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה (רש"י לחולין קלז, א).

פרק שלישיו

(1) המצוה על המלך לכתוב לו ספר תורה לעצמו, כשישב על כסא מלכותו. האיסור להרבות לו נשים ופילגשים. שלא ירבה לו כסף וזהב להתנאות בו. החובה על המלך לעסוק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה. שאין דנים מלכי ישראל ולא מעידים עליהם, משום גזירה ותקלה. דיני מורד במלך. הרשות למלך להרוג ולתקן העולם בהתאם לצורך השעה.

14 א. בעת שישב המלך על כסא מלכותו, כותב לו
15 ספר-תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו
16 אבותיו². ומגיהו מספר העזרה³ על-פי בית-דין של
17 שבעים ואחד⁴. אם לו הניחו לו אבותיו או שנאבד
18 - כותב שני ספר-תורה: אחד מגיהו בבית גזיו,
19 שהוא מצוה בו ככל אחד מישאל⁵, והשני לא יזוז
20 מלפניו, אלא בעת שפגס לבית-הכנסא או לבית-
21 המרחץ, או למקום שאין ראוי לקריאה⁶. ויצא
22 למלחמה - והוא עמו; נקנס - והוא עמו; יושב

24) להוט, ונתון בכל לבו. (25) סנהדרין כא, א: "רבי שמעון אומר: אפילו אחת ומסירה את לבו, הרי זה לא ישאנה, אם כן למה נאמר לא ירבה לו נשים, אפילו כאביגיל", שהיתה צדקנית. מכאן אתה למד, שבהסרת הלב הדבר תלוי (רדב"ז). (26) וכן אמרו ב'במדבר רבה' פ"ט, אות יז: "ללמדך שראש הדור - כל הדור" ('קרית מלך'). ובעירובין מא, א: "בית רישא (=אחרי הראש) גופא אזיל" - הולך הגוף.

ז. כָּכָר בְּאַרְנֵי²⁷ שְׁמֵלְכִי בֵּית דָּוִד, דְּנִין אוֹתָן²⁸ וּמַעֲיִדִין עֲלֵיהֶן. אֲבָל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל²⁹, גְּזֵרוֹ חֻקִּים שְׁלֹא יִדּוּ וְלֹא דְנִין אוֹתָם³⁰, וְלֹא מַעֲיִדִין³¹ וְלֹא מַעֲיִדִין עֲלֵיו, מִפְּנֵי שְׁלֵפֶן גַּם בְּהֵן³², וְיִבְאוּ מִן הַדָּבָר תִּקְלָה וְהִפְסֵד עַל הַדָּת³³.

27) לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ה. (28) סנהדרין יט, א: שנאמר (ירמיה כא, יב) "בית דוד כה אמר ה', דינו לבקר משפט". ואם לא דנים אותם, איך יוכלו לדון אחרים, והלא כלל הוא: קשט עצמך, ואח"כ קשט אחרים. (29) שאינם מבית דוד. (30) שם עמ' ב. (31) נראה, שגם מלכי בית דוד אינם מעידים, שאינם גרועים מכהן גדול, שאינו מעיד לשום אדם מפני כבודו, וכמבואר לעיל הל' עדות פ"א, ה"ג (כסף-משנה). והדבר מפורש במס' שבועות דף לא, א: אין שבועת העדות נוהגת אלא בראויים להעיד, להוציא מלך. ומפרש רש"י: המלך אינו ראוי להעיד, שנאמר, שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין, ודרך בזיון הוא לו. ולדעת הלחם-משנה בהל' עדות שם, אם העדות מכוננת "להפריש בה מן האיסור", מעיד גם המלך, שזה כבודו. וכבר קדמוהו ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב ד"ה מעיד. (32) "ואינם נכנעים לדברי תורה", כלשון רבינו בהל' סנהדרין שם. (33) כמו שאירע לסנהדרין כשדנו את ינאי המלך, ובאותה שעה אמרו (סנהדרין יט, ב): מלך אינו דן ואין דנים אותו. וראה את פרטי המעשה בביאורנו לעיל הל' סנהדרין פ"ב, ה"ה.

ח. כָּל הַמִּוֹרֵד בְּמִלְךָ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְמִלְךָ רִשּׁוֹת לְהִרְגּוֹ. אֲפִלּוּ גִזֵּר עַל אֶחָד מִשְׁאֵר הָעָם שְׂלִיף לְמָקוֹם פְּלוּגִי וְלֹא הִלָּף³⁴, או שְׁלֹא יֵצֵא מִבֵּיתוֹ וְיִצָּא³⁵ - חֵיב מִיתָה. וְאִם רָצָה לְהִרְגּוֹ - יִהְיֶה, שְׁנֵאמַר: "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּי". וְכֵן כָּל הַמְּבֹרָה אֶת הַמִּלְךָ אוֹ הַמִּתְקַרֵּפּוֹ, יֵשׁ לְמִלְךָ רִשּׁוֹת לְהִרְגּוֹ כְּשֶׁמַּעֲי בֶן גֵּרָא³⁶. וְאִין לְמִלְךָ רִשּׁוֹת לְהִרְגּוֹ אֲלֵא בְּסִיף בְּלִבָּר³⁷, וְיֵשׁ לוֹ לְאַסֵּר וּלְהַפּוֹת בְּשׁוֹטֵיין³⁸ לְכַבּוֹד; אֲבָל לֹא יִפְקִיר מְמוֹן³⁹. וְאִם הִפְקִיר - הֲרִי זֶה גִּזְלוֹ⁴⁰.

34) כמו שמצינו בעמשא, ששלחו דוד להזעיק את איש יהודה "ויורח מן המועד אשר יעדרו" (שמואל-ב כ, ה), ורצה יואב לדנו כמורד במלכות, כמבואר בסנהדרין מט, א. וכן מצינו שאוריה החתי נחשב כמורד במלכות, משום שאמר לו דוד: רד לביתך ורחץ רגליך, והוא מיאן, ככתוב (שם יא, יא) "ויאמר אוריה אל דוד, האדון וישראל ויהודה יושבים בסוכות... ואני אבוא אל ביתי לאכול ולשתות", ועל זה

ג. וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים, אֲלֵא כְּדֵי מְרֻבָּתוֹ¹⁵. אֲפִלּוּ סוּס אֶחָד פָּנוּי לְהִיּוֹת רֵץ לְפָנָיו כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין שְׁאֵר הַמְּלָכִים - אָסוּר¹⁶. וְאִם הוֹסִיף - לֹאֲקָה¹⁷.

15) כדי רכבו ופרשיו להלחם באויביו. (16) סנהדרין כא, ב. שנאמר (דברים יז, טז) "למען הרבות סוס" - אפילו סוס אחד והוא בטל - לא ירבה. "ואינו מותר שיהיה לו, זולתי סוס אחד, לרכוב בו כאחד העם" (פירוש המשנה לרבינו, שם). (17) ושם אמרו: שעובר בלא-תעשה על כל סוס וסוס, ובוודאי אינו לוקה אלא כשלקחם לו זה אחר זה, אבל אם לקח הרבה ביחד - אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז).

ד. וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לְהִנִּיחַ בַּגָּזִיזוֹ¹⁸ וּלְהַתְנַאֲוֹת בּוֹ¹⁹ אוֹ לְהַתְנַאֲוֹת בּוֹ, אֲלֵא כְּדֵי שְׂיִתֵּן לְחִילוֹתָיו וּלְעִבְדָּיו וּלְשִׁמְשָׁיו. וְכָל כֶּסֶף וְזָהָב שִׁירְבָה לְאַצֵּר בֵּית ה', וְלִהְיוֹת שֵׁם מוֹכֵן לְצָרְכֵי הַצָּבֹר וּלְמִלְחָמוֹתָם - הֲרִי זֶה מַצּוֹה לְהִרְבּוֹתוֹ²⁰. וְאִין אָסוּר אֲלֵא לְהִרְבּוֹת לְעַצְמוֹ²¹ בְּבֵית גָּזִיזוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ". וְאִם הִרְבֶּה - לֹאֲקָה.

18) באצרותיו. (19) ככתוב (דברים ח, יג) "וכסף וזהב ירבה לך... ורם לבבך". (20) סנהדרין כא, ב. "וכסף וזהב לא ירבה לו - לו אינו מרבה, אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא", ומפרש רש"י: אספניא - שכר חיילות מדי שנה בשנה, הנכנסים והיוצאים עמו כל שנה. (21) וכן מצינו ברוד המלך (דברי הימים-א כט, ד) שֶׁאָצַר לִבְנֵין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ שלשת אלפים ככרי זהב, ושבעת אלפי ככרי כסף מזוקק.

ה. הַמִּלֵּךְ אָסוּר לְשִׁתּוֹת דֶּרֶךְ שְׁכָרוֹת, שְׁנֵאמַר: "אֵל לְמַלְכִּים שְׁתוֹ יַיִן"²². אֲלֵא יִהְיֶה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבְצָרְכֵי יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שְׁנֵאמַר: "וְהִתָּה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו"²³.

22) ומסיים הכתוב: "ולרזונים אי שכר", דרשו בסנהדרין ע, ב: "מי שכל רזי עולם גלויים לו, ישתה יין וישתכר? ויש אומרים: מי שכל רוזני עולם משכמים לפתחו, ישתה יין וישתכר". (23) תוספתא שם פ"ד, ה"ה: "ומה אם מלך ישראל, שלא עסק אלא בצרכי ציבור, נאמר בו וקרא בו כל ימי חייו, שאר בני אדם (שיש להם פנאי) על-אחת-כמה וכמה... ומה יהושע בן-נון שעסק בכיבוש הארץ, ועומד לחלקה לישראל, נאמר בו: לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךָ, והגית בו יומם ולילה, שאר בני אדם על-אחת-כמה-וכמה", וראה בביאורנו לעיל אות ז דברי ה'ספרי' בזה.

ו. וְכֵן לֹא יִהְיֶה שְׁטוֹף בְּנָשִׁים²⁴. אֲפִלּוּ לֹא הִתָּה לוֹ אֲלֵא אֶחָת - לֹא יִהְיֶה מַצּוֹי אֲצִלָּה תְּמִיד בְּשֶׁאֵר הַטָּפְשִׁים, שְׁנֵאמַר: "אֵל תֵּת לְנָשִׁים חֵילָף". עַל הַסֵּרֶת לְבֹו הַקְּפִידָה תּוֹרָה²⁵, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ", שְׁלֵבּוֹ הוּא לֵב כָּל קָהֵל יִשְׂרָאֵל²⁶; לְפִיכָף דִּבְקוֹ הַתּוֹרָה בַּתּוֹרָה יֵתֵר מִשְׁאֵר הָעָם, שְׁנֵאמַר: "כָּל יְמֵי חַיָּיו".

49) שאינו נהרג, אבל חזקתו שהוא קרוב למזיד, וראוי להענש. ואיזהו שונא? כל שלא דיבר עמו שלשה ימים מפני האיבה (הל' רוצח פ"ו ה"י). 50) שהרי מצינו שהרג דוד את העמלקי (שמואל ב' א, טו) בהודאת פיו, וכן את בני רמון (שם ד, ט) ע"פ הודאת פיהם, ועל-כרחך מדין מלכות, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ח ה"ו. וכן מצינו בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג, ששני עבריינים פחדו מאיש חסיד שראה בקלקלתם, וחששו שמא ילך להעיד עליהם, והמלך דוד יהרגם וכו'. ואע"פ שעד אחד הוא, ועל-כרחך מדין מלכות. והשווה הל' רוצח פ"ב ה"ד. 51) בניגוד לבית-דין שאינו דן שנים ביום אחד (לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"י). 52) בניגוד לחייבי מיתת בית-דין, שאין מלינים אותם אפילו לילה אחד, אלא תולה אותם סמוך לשקיעת החמה, ומתיר אותם מיד (שם פ"ט ה"ו). 53) כמו שמצינו בשבעת בני שאול, שהומתו ונשארו תלויים מתחילת קציר שעורים עד ימות הגשמים (שמואל ב' כא, י), ושאלו ביבמות עט, א: והלא כתוב: "לא תלין נבלתו על העץ"? ותירצו: מוטב שתעקך אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא, שהיו עוברים ושבים אומרים: מה עשו אלה, פשטו ידיהם בגרים גרורים. אמרו, אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו. והרי בני שאול לא הומתו מצד דין תורה, שאין להם משפט מות על עוון שאול אביהם, שהמית הגבעונים, אלא מדין מלך הומתו, וה"תיקון" היה להוסיף גרים (הגהות מהר"ץ חיות). וראה ברמב"ם לדברים כא, כב. וב"חתם סופר" או"ח סי' רח, בסוף הסימן.

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תש"פ

פרק רביעי

1) המיסים שהמלך מטיל לצרכיו, ולצרכי מלחמה. שלוקח מבחורי העם הטובים שמישים לעמוד לפניו. איסור פילגש להדיוט. שכופה את המוכשרים בעם להיות שרים. לוקח מעשר מהתבואות והבהמות. חלקו של מלך המשיח בארצות שכובשים ישראל. מנת המלך בבזיה שהצבא בוזז. מגמת המלך להרים דת האמת.

- א. רְשׁוֹתַי שֶׁל מֶלֶךְ לְתֵן מִסַּע עַל הָעָם לְצָרְכָּיו אוֹ לְצָרְךָ הַמֶּלֶךְ מוֹת. וְקוֹצֵב² לוֹ מִקֶּסֶס³, וְאִסּוֹר לְהַבְרִיחַ⁴ מִן הַמִּקֶּסֶס, שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְגִזֹּר שְׂפָל מִי שֶׁיִּגְנֹב הַמִּקֶּסֶס⁵ - לִלְקַח מִמּוֹנוֹ אוֹ יִהְיֶה, שְׂנֵאָמֵר: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לוֹ⁶ לְעַבְדֵּי⁷", וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "יִהְיוּ לָךְ לָמָס וְעַבְדֵּי⁸", מִבָּא, שְׁנוֹתַי מִסֵּס וְקוֹצֵב מִקֶּסֶס¹⁰, וְדִינִי בְּכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - דִּין¹¹, שְׂפָל הָאָמֹר בְּפִרְשֵׁת מִלָּה¹² - מִלָּה זֹכָה בּוֹ¹³.

2) פוסק וקובע. 3) מס בשיעור מסויים, מסחורות שונות, בהתאם לערכן. 4) להעלים ולהסתיר. 5) שיכריח ולא ישלם המכס המגיע ממנו. 6) והפסוק מדבר במשפט המלך וזכויותיו. 7) ואי אפשר לפרשו בעבודת המלך והצבא, שכבר נאמר לעיל (פסוק יא) "את בניכם ייקח..." ורצו לפני מרכבתו" וגו'. 8) הרי שהעבודות מתפרשת גם בנתינת מס. 9) מס גולגולת. 10) מהסחורה והרכוש

נתיחייב מיתה, כמבואר בקידושין מג, א. וב'תוספות' שם ד"ה: מורד במלכות. 35) כמעשה שמעי בן גרא (מלכים א ב, לו). 36) שם, ח. ובשמואל ב טז, ב. ובירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג, אמרו: "כל המקלל מלכות בית דוד, חייב מיתה". 37) ירושלמי שם פ"ז ה"א. וכך לשון הכתוב (מלכים א ב, ח) "ואשבע לו בה' לאמור אם אמינת בחרב", והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ב, ופ"ח ה"ו, ובביאורנו שם. וראה בזוהר פרשת משפטים קז, ב, שמקשה: וכי שמעי טיפש היה, שדוד נשבע לו שלא ימתינו בחרב, מכלל שבחנית או בחצים כן ימתנו? ומתיר שם ע"פ דרך הנסתר. 38) ככתוב (שם יב, יא) "אבי יסר אתכם בשופטים" (אור שמח). וכתב הרדב"ז, כל זה במלך שהומלך על-פי נביא, או שהסכימו עליו כל ישראל, אבל אם קם איש למלוך בזרוע ובחזקה אין חייבים לשמוע אליו, והממרה את פיו אינו נקרא מורד במלכות. 39) להפקיע שעבודו של בעל הממון ולהפקירו, ולזכות בו לעצמו. 40) כמעשה כרם נבות היזרעאלי, שאחאב רצה להפקירו לטובתו, והנביא קובל: "כה אמר ה', הרצחת וגם ירשת" (שם כא, יט). והשווה הל' גזילה פ"ה ה"ג: "מלך שלקח חצר או שדה של אחד מבני המדינה, שלא בדינים שחקק, הרי זה גזלן... כללו של דבר... כל שיקח מאיש זה בלבד, שלא כדת הידועה לכל, אלא חמס את זה, הרי זה גזל".

- ט. הַמִּבְטֵל גִּזְרֵת הַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְלֵי שְׁנֵתֶּעֶסֶק בְּמִצְוֹת, אֲפִלּוּ בְּמִצְוֹת קְלָה, הֲרִי זֶה פְּטוּר⁴¹ - דְּבָרֵי הָרֶב⁴²
- וְדְבָרֵי הָעֶבֶד⁴³, דְּבָרֵי הָרֶב קוֹדֶמִין⁴⁴. וְאֵין צָרִיף לוֹמַר אִם גִּזְרֵת הַמֶּלֶךְ לְבִטֵּל מִצְוֹה, שְׂאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁴⁵.

41) כמו שמצינו בעמשא בן יתר, שהלך להזעיק את אנשי יהודה, במצות המלך דוד "ויוחר מן המועד" (שמואל ב' כ, ה) - אמרו חכמינו (סנהדרין מט, א): הלך ומצאם עוסקים בלימוד מסכת, ולא רצה לבטלם מלימודם. אמר: כתוב "כל איש אשר ימרה את פך... יומת", יכול אפילו לדברי תורה? תלמוד-לומר: "רק חזק ואמץ". ומפרש רש"י, רק - מיעוט הוא. שאם בא המלך לבטל דברי תורה - אין שומעין לו. 42) הקב"ה. 43) המלך, שהוא עבדו. 44) לשון התלמוד, שם כט, א. 45) שגם המלך חייב בכבוד המקום. והשווה לעיל הל' ממרים פ"ו ה"ב: "כולכם חייבים בכבודי".

- י. כָּל הַהוֹרֵג נַפְשׁוֹת שְׂלֵא בְּרָאִיהָ בְּרוּרָה⁴⁶ אוֹ כְּלֵא הַתְּרָאָה⁴⁷, אֲפִלּוּ בְּעַד אֶחָד⁴⁸, אוֹ שׁוֹנֵא שְׁהֵרַג בְּשִׁגְגָה⁴⁹ - יֵשׁ לְמֶלֶךְ רְשׁוֹת לְהִרְגוֹ⁵⁰ וּלְתַקֵּן הָעוֹלָם כְּפִי מַה שֶׁהִשְׁעָה צָרִיקָה. וְהוֹרֵג רַבִּים בְּיוֹם אֶחָד⁵¹ וְתוֹלָה, וּמַנִּיחַן תְּלוּיִים⁵² יָמִים רַבִּים⁵³, לְהַטִּיל אֵיקָמָה וּלְשַׁבֵּר יָד רִשְׁעֵי הָעוֹלָם.

46) כגון שהוכחשו העדים ב"בדיקות" ולא הוכחשו בחקירות (ראה לעיל הל' עדות פ"ב, ה"א-ב). או שלא היו העדים רואים אותו כאחת, אלא אחד אחר השני, שאין הרוצח נהרג על פיהם, כמבואר שם פ"ד, ה"א. 47) ג"כ אינו נהרג, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ב, ה"א. 48) שאינו נהרג בבית-דין, כמבואר בהל' עדות פ"ה, ה"א.

פרק א, הלכה ד): "כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה", וראה הלכות נערה פרק ב, הלכה י"ז. (27) שמכרה לו אביה בהיותה קטנה. (28) שמייתה לו לאשה, מלשון הכתוב (שמות כא, ח) "אשר לא יעדה". "ומצוות ייעוד, אומר לה בפני שניים: הרי את מקודשת לי... ואינו צריך ליתן לה כלום (=כסף קידושין) שמעות הראשונות (שנתן לאביה כשלקחה ממנו) לקידושין ניתנו" (הלכות עבדים פרק ד, הלכה ז). (29) מבשלות. (30) מתקנות בשמים ותמרוקי נשים.

ה. וכן פופה את הראויין להיות שרים, וממנה 24
אותם שרי אֶלֶפִים ושרי חמשים³¹, שנאמר: "וְלָשׁוֹם 25
לוֹ שָׂרֵי אֶלֶפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים". 26

(31) אף על פי שאינם רוצים במשא עול הציבור ולהתנהג בשררה.

ו. ולוקח השדות והזיתים³² והפרמים לעבדיו 27
כשילכו למלחמה, ויפשוטו על מקומות אלו אם אין 28
להם מה יאכלו אלא משם, ונותן דמיהן, שנאמר: 29
"וְאֵת שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֵת פְּרִמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יָקַח, 30
וְנָתַן לְעַבְדֵיכֶם".³³ 31

(32) השדות והזיתים וכו' שהם עיקר המחייה, ככתוב (דברים יא, יד) "דגנך ותירושך ויצהרך". (33) ובתוספות (סנהדרין כ, ב דיבור המתחיל מלך מותר) שאלו, אם כן למה נענש אחאב על מעשה כרם נבות היזרעאלי (מלכים-א כא, יט)? ותירצו, שכונת הכתוב להחזיר לקחת השדות לעבדיו, ולא לעצמו. עוד תירצו, שאינו מותר אלא בשדה מקנה, ולא בשדה אחוזה שירש מאבותיו, ככתוב (שם ג) חלילה לי מה' מתיני את נחלת אבותי לך. ובעיקר תירצו שאין פרשת המלך נאמרת אלא במלך, שמלך על כל ישראל ויהודה ומאת ה', ואחאב לא מלך על יהודה, וגם לא מאת ה', וברד"ק לשמואל שם מתרץ, שכונת הכתוב להחזיר פירות בלבד ולא לגוף השדה.

ז. ויש לו מעשר מן הזרעים ומן האילנות³⁴ ומן 32
הבהמה, שנאמר: "וְזֵרְעֵיכֶם וְכִרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְגו'". 33
צאנכם יעשר". 34

(34) והמעשר לעצמו. אחרי שיפרישו הבעלים המעשר ללויים כמשפט (רד"ק שם).

ח. המלך המשיח נוטל מכל הארצות שפובשין 35
ישראל חלק אחד משלושה-עשר; ודבר זה חק לו 36
ולבניו עד עולם.³⁵ 37

(35) רמז לזה דברי הכתוב (יחזקאל מח, כא): "והנותר לנשיא מזה ומזה... לעומת חלקים לנשיא" וגו', למדנו, שהיה נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח (רדב"ז). ובבבא בתרא קכב, אמרו: עתידה ארץ ישראל שתחלק לשלושה עשר שבטים, ואמר רב חסדא שהחלק הי"ג הוא לנשיא ("למלך המשיח", רשב"ם), שנאמר (יחזקאל מח, יט): "והעובד העיר (הנשיא שעול רבים מוטל עליו - רשב"ם) יעבדוהו מכל שבטי ישראל".

בהתאם לערכם. (11) בבא קמא קיג, א, "דינא דמלכותא דינא", והשווה הלכות גזילה פרק ה, הלכה י"א. (12) בשמואל-א פרק ח המדבר במשפט המלך. (13) ומותר בו (סנהדרין כ, ב), כשמואל. בניגוד לדברי רב, האומר: "לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם" ואינו מותר לעשות כן.

ב. וְשׁוֹלֵחַ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְלֹקַח מִן הָעָם 1
הַגְּבוּרִים וְאֲנָשֵׁי-חֵיל, וְעוֹשֶׂה מֵהֶן חֵיל לְמַרְכָּבָתוֹ¹⁴ 2
וּבַפָּרָשִׁי¹⁵, וּמַעֲמִיד מֵהֶן עֹמְדִים לַפָּנִי¹⁶, וּמַעֲמִיד 3
מֵהֶן אֲנָשִׁים לְרוֹץ לַפָּנִי¹⁷, שְׁנֹאֵמַר: "וְשָׁם לוֹ 4
בְּמַרְכָּבָתוֹ וּבַפָּרָשִׁי וְרָצוּ לַפָּנִי מַרְכָּבָתוֹ". וְלֹקַח מִן 5
הַיָּפִים שְׂפָהֶם לְהִיּוֹת שְׂמָשִׁים וְעֹמְדִים לַפָּנִי¹⁸, 6
שְׁנֹאֵמַר: "וְאֵת בַּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים... יָקַח, וְעָשָׂה 7
לְמַלְאכָתוֹ". 8

(14) למוליכי מרכבתו. (15) רוכבי סוסים. (16) לשמרו, משמר כבוד. (17) לפני מרכבתו, כמנהג הימים ההם בחצרות מלכי קדם. (18) לשרתו, ולעשות מלאכתו.

ג. וכן לוקח מן בעלי האמניות כל מה שהוא צריך 9
ועושיין לו מלאכתו, ונותן שכרן¹⁹. ולוקח כל 10
הבהמות והעבדים והשפחות למלאכתו, ונותן 11
שכרן²⁰ או דמיהן²¹, שנאמר: "וְלִזְרֹעַ חֲרִישׁוֹ 12
וְלִקְצֹר קְצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּלִי מִלְחָמָתוֹ²² וְכָלִי רֶכֶב. 13
וְאֵת עַבְדֵיכֶם וְאֵת שְׁפָחוֹתֵיכֶם וְאֵת בַּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים 14
וְאֵת חֲמוּרֵיכֶם יָקַח, וְעָשָׂה לְמַלְאכָתוֹ". 15

(19) בניגוד לשמשיו המתפרנסים מבית המלך וזהו שכרם. (20) שכר מלאכתם. (21) משלם תמורתם ומעכבם לעצמו. (22) אלו בעלי האומנות, כתרגום יונתן שם.

ד. וכן לוקח מכל גבול ישראל נשים²³ ופילגשים: 16
נשים - בכתבה וקדושין, ופילגשים - בלא כתבה 17
ובלא קדושין²⁴, אלא ביחוד²⁵ בלבד קונה אותה 18
ומתרת לו. אבל ההדיוט אסור בפילגש²⁶, אלא 19
באמה העבריה²⁷ בלבד אחרי עוה²⁸. ויש לו רשות 20
לעשות הפילגשים שלוקח לארמונו, טפחות²⁹ 21
ואופות ורקחות³⁰, שנאמר: "וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם יָקַח 22
לְרִקְחוֹת וּלְטַפְחוֹת וּלְאִפּוֹת". 23

(23) תוספתא סנהדרין פרק ד, משנה ב, "ובורר לו נשים מכל מקום שירצה כהנות לויות וישראליות". (24) סנהדרין כא, א, ובזה יובן, מעשה אבשלום, שבא "אל פלגשי אביו לעיני כל ישראל" (שמואל-ב טז, כב), כי אילו היו מקודשות לדוד אביו, לא היה העם מסכים לעבירה זו (רדב"ז). וראוי לציין שרש"י לתורה (בראשית כה, ו) מפרש: פלגשים - בלא כתובה, נראה מדבריו, שהיא מקודשת לו בקידושין, וכבר העיר הרמב"ן שם, שהגירסה בסנהדרין כא, היא: בלא כתובה ובלא קידושין. והעיקר תלוי בקידושין, שהכתובה אינה אלא מדברי סופרים. (25) שמייתה לו להיות לו לשפחה ולאשה. (26) שכבר פסק רבינו (הלכות אישות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 זו היא מלחמת מצוה? זו מלחמת שבועה עממים²
20 ומלחמת עמלק³ ועזרת ישראל מיד צר שבא
21 עליהם⁴; ואחר-כך נלחם במלחמת הרשות, והיא
22 המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב
23 גבול ישראל ולהרבות בגדלתו ושפעו⁵.

(2) והם: החתי, והגרשי, והאמורי, והכנעני, והפריזי, והחוי
והיבסי (דברים ז, א), וראה בסמוך ה"ד. (3) לאבד את
זרעו, כמבואר בסמוך ה"ה. (4) ככתוב (במדבר י, ט) "וכי
תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם".
(5) שיפחדו הגוים מלהתגרות בהם. ובסוטה מד, ב אמרו:
מלחמת יהושע לכבש - חובה; מלחמות בית דוד לרווחה
(=שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל) - רשות.

24 ב. מלחמת מצוה, אינו צריך לטל בה רשות
25 בית-דין, אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם
26 לצאת⁶. אבל מלחמת הרשות, אינו מוציא את העם
27 בה אלא על-פי בית-דין של שבעים ואחד⁷.

(6) אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, להלן פ"ז, ה"ד.
(7) סנהדרין ב, א. וכן שם כ, ב. ומתוך שהודגש שם: "אין
מוציאין למלחמת הרשות... של שבעים ואחד" משמע,
שלמלחמת מצוה אינו צריך רשות בית-דין (כסף-משנה).

28 ג. ופירץ⁸ לעשות לו דרך⁹ ואין ממחין¹⁰ בידו. ודרך
29 המלך אין לה שעור¹¹, אלא כפי מה שהוא צריך.
30 אינו מעיקם הדרכים מפני פרמו של זה או מפני
31 שדהו של זה, אלא הולך בשנה ועושה מלחמתו¹².

(8) גדרות של כרמים ושדות. (9) לחייליו, בלכתם להלחם.
(10) מעכבים. (11) לרוחב ולאורך. (12) סנהדרין כ, ב.
ובבבא-קמא ס, ב.

32 ד. מצות עשה להחרים¹³ שבועה עממין¹⁴, שנאמר:
33 "החרם תחרימם". וכל שבא לידו אחד מהן ולא
34 הרגו - עובר בלא-תעשה, שנאמר: "לא תחיה כל
35 נשמה". וכבר אבד זכרם¹⁵.

(13) לאבד ולהשמיד. (14) "כיון שהם היו עיקר עבודה-
זרה ויסודה הראשון... כדי שלא נלמד מכפירתם" (ספר
המצוות' לרבינו, עשה קפז), וראה לקמן פ"ו ה"א, ש"אין
עושים מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראים לו לשלום".
(15) "כבר עלה סנחריב מלך אשור, ובלבל את כל האומות"
(ידים פ"ד, מ"ד). וב'ספר המצוות' (שם) כתב רבינו: "וכך
עשינו (שהשמדנום), עד שנשלמה השמדתם ע"י דוד,
ונתפזרה השארית ונטמעה בין האומות, עד שאינה ידועה
עוד".

36 ה. וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק¹⁶, שנאמר:
37 "תמחה את זכר עמלק". ומצות עשה לזכר תמיד
38 מעשיו הרעים¹⁷ ואריכותו¹⁸ כדי לעזר איכותו¹⁹,
39 שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי
40 השמועה למד: "זכור" - בפ"ה²⁰, "לא תשכח" -
41 בלב²¹, שאסור לשכח איכותו ושנאתו.

1 ט. כל הרוגי המלך³⁶ - ממונן למלך³⁷. וכל
2 הממלכות שפובש, הרי אוצרות המלכים למלך,
3 ושאר הבזה שבוזזין, בוזזין ונותנין לפניו, והוא
4 נוטל מחצה בראש³⁸, ומחצית הבזה חולקין אותה,
5 כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הכלים
6 במחנה לשמרן, חולקין בשוה, שנאמר: "כי כחלק
7 היד במלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו
8 יחלקו"³⁹.

(36) שמדרו בו ונתחייבו מיתה. (37) סנהדרין (מת, ב)
בניגוד להרוגי בית דין שנכסיים ליורשיהם, כמבואר לעיל
הלכות אבל פרק א, הלכה ט. וכן מצינו בכתוב (מלכים-א
כא, טז) כשהעידו על נבות שברך את האלוקים ומלך, מיד,
"ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות היזרעאלי לרישתו" (גמרא
שם). (38) שם כ, ב בברייתא. ובמשנה שם שנינו: הוא
נוטל חלק בראש, ומפרש רש"י: חלק היפה בורר ראשון
ונוטל מחצה. (39) וממי למד דוד את זה? מאברהם אבינו,
שאמר (בראשית יד, כד) "רק אשר אכלו הנערים (=עבדי,
שהלכו איתי למלחמה), וחלק האנשים אשר איתי, ענר
אשכול וממרא (=שנשארו לשמור על הכלים) הם יקחו
חלקם", הוא שאמר הכתוב (שמואל שם, כה) "'מהיום
ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט לישראל" - ולא נאמר:
"והלאה", לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם (מדרש רבה
בראשית פרשה מ"ג אות ט).

9 י. כל הארץ שפובש⁴⁰, הרי היא שלו. ונותן לעבדיו
10 ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו
11 כפי מה שירצה; ובכל אלו הדברים - דינו דין.
12 ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מגמתו⁴¹
13 ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאת העולם צדק
14 ולשבר ידוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה'⁴². שאין
15 ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט⁴³
16 ומלחמות⁴⁴, שנאמר: "ושפטנו מלפניו ויצא לפנינו
17 ונלחם את מלחמתינו".

(40) מלך ישראל, שאינו המלך המשיח, כי המשיח דינו
מבואר לעיל הלכה ת. (41) שאיפתו, כלשון הכתוב
(חבקוק א, ט) "מגמת פניהם קדימה". (42) השווה לקמן
פרק י"א, הלכה ד ובביאורנו שם. (43) בישראל, בין איש
לרעהו, וכן אמר שלמה (מלכים-א ג, ט) "ונתת לעבדך לב
שומע לשפוט את עמך, להבין בין טוב לרע". (44) באויבי
ישראל. וראה במסכת כלה רבתי פרק ח "שהמלכות נתנה
בשלושים מעלות... במשפט ובצדקה, שנאמר (משלי טז,
יב): כי בצדקה יכון כיסא".

פרק חמישי

(1) שתחילת מלחמת המלך, אינה אלא מלחמת מצוה. מהי
מלחמת רשות. המצוה להחרים שבעה עממים, ולאבד זכר
עמלק, האיסור לחזור לשכון בארץ מצרים. איסור הירידה
מארץ ישראל לחוץ לארץ. חיבת חכמי ישראל לארץ
ישראל, ומעלת הזוכה לחיות בה ולהיקבר בתוכה.

18 א. אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה. ואי

המערבי. (26) היא אתיופיה שבאפריקה, וכוש הנזכרת בתנ"ך היא בדרום ערב אצל מצרים, וכן הכתוב אומר (יחזקאל כט, י) "ונתתי את ארץ מצרים לחרבות... שממה, ממגדל סונה ועד גבול כוש", וכן (בדברי הימים ב, כא, טז) "הפלשתים והעברים אשר על ידי כושים". (27) כל השטח מן הים, המקביל לארץ כוש, וכנגד המדבר, הכל נחשב מצרים. וכן אמרו (תענית י, א) "ארץ מצרים היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה". וראה במדרש 'שמות רבה' פרשה י אות ב: "המצריים אומרים עד כאן תחומנו, והכושים אומרים עד כאן תחומנו" וכו'. (28) ירושלמי סוכה פ"ה, ה"א. (29) סוכה נא, ב. אנשי אלכסנדריא של מצרים נענשו ונהרגו, על שעברו על מה שאמרה תורה: לא תסיפון לשוב בדרך הזה עוד, הרי שהיא בכלל מצרים (כסף-משנה).

ח. מִתֵּר לְחֹזֵר לְאֶרֶץ-מִצְרַיִם לְסִחּוּרָהּ³⁰ וּלְפָרֶקֶט מִטִּיָּא³¹ וְלִכְבֹּשׁ אֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת³², וְאֵין אֶסוּר אֶלָּא לְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם. וְאֵין לֹקֵין עַל לֹא זֶה³³, שֶׁבִּעַת הַכְּנִיסָה מִתֵּר הוּא³⁴. וְאֵם יִחְשַׁב לִישֹׁב וּלְהִשְׁתַּקֵּעַ שָׁם, אֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה³⁵. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאֵם כָּבֵשׁ אֶרֶץ-מִצְרַיִם מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל עַל-פִּי בֵּית-דִין, שֶׁהִיא מִתֵּרָה; וְלֹא הִזְהִירָה אֶלָּא לְשׁוּב לָהּ יְחִידִים, אוֹ לְשֹׁפֵן בָּהּ וְהִיא פִּיד עֶפְרוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֵׂיָהּ מְקַלְקְלִין יוֹתֵר מִכָּל הָאֲרָצוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּמְעַשֶׂה³⁶ אֶרֶץ מִצְרַיִם".

(30) לשם מקח וממכר סחורות שונות. (31) סחורה, בלשון יוונית. "עובר לסוחר" (בראשית כג, טז) מתרגם יונתן: מתקבלין בכל פרקמטיא. (32) ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ח. (33) אפילו אם נשתקע לבסוף. (34) שעדיין לא נשתקע. (35) ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה (לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב). ואע"פ שמשמע מדברי רבינו שאם נשתקע ישנו איסור על-כל-פנים, בכל זאת נשתקע רבינו במצרים, כי אנוס היה על פי המלכות, בהיותו רופא למלך ולשרים (רדב"ז). אף הוא (הרדב"ז) מעיד ומתנצל: וגם אני נתישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה, וקבעתי שם ישיבה, וזה מותר, ושוב באתי לירושלים. וכדאי להעיר, שרבי אשתורי הפרחי, מעיד בספרו "כפתור ופרח" פרק ה, שרבינו היה חותם שמו באגרת, ומסיים בה: "הכותב, העובר בכל יום שלשה לאוין". והכוונה לשלושת הפסוקים במ הזהירה תורה לא תשוב למצרים. מכאן, שקשה בעיניו היתה לו ישיבתו במצרים. (36) בתורה כהנים' פרשת אחרי, פרשת ח' אמרו: "מנין שלא היתה אומה באומות שהתעבכו מעשיהם יותר מן המצריים? תלמוד-לומר: כמעשה ארץ מצרים" וגו'.

ט. אֶסוּר לְצֵאת מִמֶּנִּי יִשְׂרָאֵל לְחֻצָּה לְאֶרֶץ לְעוֹלָם³⁷, אֶלָּא לְלַמֵּד תּוֹרָה³⁸, אוֹ לִשָּׂא אִשָּׁה³⁹, אוֹ לְהַצִּיל⁴⁰ מִן הָעֶפְרוֹם; וְיִחְזֹר לְאֶרֶץ⁴¹. וְכֵן יֵוצֵא הוּא לְסִחּוּרָה⁴²; אֲבָל לְשֹׁפֵן⁴³ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֶסוּר, אֶלָּא-אִם-כֵּן חֶזֶק שָׁם הָרָעָב עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה שָׁוֶה דִּינָהּ חֲשִׁין בְּשִׁנֵּי דִּינֵירָה⁴⁴. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁴⁵ כְּשֶׁהִיוּ

(16) בין הזכרים ובין הנקבות. (17) שהיה הראשון להתגרות בישראל בצאתם ממצרים, ככתוב (במדבר כד, ב) "ראשית גוים עמלק", ומתרגם אונקלוס: "ריש קרביא ישראל הוה עמלקאה". (18) ישיבתו במקום סתר, להתנפל על ישראל באופן פתאומי. (19) שנאתנו אליו. (20) ע"י קריאה בפה. (21) מגילה יח, א. וכן ב'ספרי' פרשת כי-תצא, אות רצו. וב'ספר המצוות' עשה קפט, מסיים רבינו: "הלא תראה, איך עשה שמואל הנביא כשבא לקיים מצוה זו: שהוא זכר תחלה, ואח"כ ציוה להרגם, והוא אמרו (שמואל-א טו, ב): "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל". וגם בעמלק אין עושים מלחמה טרם שיתחתו לו לשלום, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א, ד. ולדעת הסמ"ג (הובאו דבריו ב'הגהות מיימוניות' כאן) אין מצוה זו נוהגת עד ימות המשיח, לאחר כיבוש הארץ, שנאמר: "והיה בהניח ה'... לך מכל אויבך... תמחה את זכר עמלק". אולם פרשת מחיית עמלק הנזכרת בשמואל-א, טו מהווה סתירה גלויה לדיעה זו (רדב"ז).

ו. כָּל הָאֲרָצוֹת שְׂכֻבִּשִׁין יִשְׂרָאֵל בְּמֶלֶךְ עַל-פִּי בֵּית-דִין, הֵרִי זֶה כְּבוֹשׁ רַפִּים, וְהֵרִי הִיא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂכֻבֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ לְכָל דָּבָר²². וְהוּא, שֶׁכָּבֵשׁוּ אַחֵר כְּבוֹשׁ כָּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה²³.

(22) 'ספרי' פרשת עקב, אות נא, שנאמר (דברים יא, כד) "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה", אם ללמד על תחומי א", הרי כבר נאמר (יהושע א, ד) "מהמדבר והלבנון הזה... יהיה גבולכם" - אלא כל מקום שתכבשו חוץ מן המקומות האלו, הרי הוא שלכם... ומניין שמצוות נוהגות שם? הרי אתה דן: נאמר כאן "יהיה", ונאמר להלן "יהיה". מה להלן מצוות נוהגות שם, אף כאן מצוות נוהגות. אבל ארצות שכבש יחיד מישראל, או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמם מקום, אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם, אינו נקרא א"י כדי שיהגו בו כל המצוות" (כלשון רבינו בהל' תרומות פ"א, ה"ב). וכן אמרו (גיטין מז, א) "כיבוש יחיד - אין שמו כיבוש". (23) 'ספרי' שם, "מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובה, ואין מצוות נוהגות שם? אמרו, דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה: משתכבשו לארץ, תהיו רשאים לכבוש חוץ לארץ. הוא לא עשה כן, אלא חזר וכבש ארם נהרים... ואת היבוס, שהיה סמוך לירושלים לא הוריש... אמר לו הקב"ה סמוך לפלטירים (=היכל) שלך לא הורשת, האיך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים" וכו'. והשווה הל' תרומות פ"א, ה"ג.

ז. וּמִתֵּר לְשֹׁפֵן בְּכָל הָעוֹלָם, חוּץ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. מִן הַיָּם הַגָּדוֹל²⁴ וְעַד הַמַּעֲרֵב²⁵, אֲרַבַּע-מֵאוֹת פָּרָסָה עַל אֲרַבַּע-מֵאוֹת פָּרָסָה, כְּנָגַד אֶרֶץ כּוּשׁ²⁶ וּכְנָגַד הַמִּדְבָּר²⁷ - הַכָּל אֶסוּר לְהִתְיָשֵׁב בָּהּ. בְּשִׁלְשָׁה מִקוֹמוֹת הִזְהִירָה תוֹרָה שֶׁלֹּא לְשׁוּב לְמִצְרַיִם²⁸. שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִסְפֹּן לְשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד"; "לֹא תִסִּיף עוֹד לְרִאֲתָהּ"; "לֹא תִסְפּוּ לְרִאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם". וְאֶלְכָּסְנִדְרָא בְּכָלִּל הָאֶסוּר²⁹.

(24) הוא הים התיכון. (25) בכת"י תימן: הים הגדול

1 המעות מצויות והפרות ביקר, אבל אם הפרות בזול,
2 ולא ימצא מעות ולא במה ישחקר, ואבדה פרוטה
3 מן הפיס - יצא לכל מקום שימצא בו רוח⁴⁶.
4 ואף-על-פי שמותר לצאת - אינה מדת חסידות,
5 שהרי מחלון וכליון, שני גדולי הדור היו⁴⁷, ומפני
6 צרה גדולה יצאו⁴⁸, ונתחייבו כליה למקום⁴⁹.

37) שמפקיע עצמו מן המצוות (רשב"ם לבבא-בתרא צא,
(א. 38) שהיא מצוה גדולה, כי גדול התלמוד שמביא
לידי מעשה (ע"ז יג, א. וב'תוספות' שם ד"ה ללמוד תורה).
ואפילו אם יש בארץ מי שילמדוהו, מותר לו לצאת ללמוד
בחו"ל, "לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל" (גמרא שם).
והשווה לעיל הל' אבל פ"ג, ה"ד. (39) בגלל חשיבות
המצוה, שנאמר בה (ישעיה מה, יח) "לא תהו בראה לשבת
יצרה" ('תוספות' שם). (40) ממונו (גמרא שם).
(41) שתהא דעתו לחזור. אבל אם אין דעתו לחזור, אפילו
לישא אשה אסור לו לצאת, כמבואר בכתובות קיא, א שלא
התירו ליבם לצאת לחו"ל לישא את יבמתו, ובודאי מפני
שלא היתה דעתו לחזור, כי בדעתו לחזור מותר לו, כמבואר
בע"ז יג, א. וכן הוכיחו 'תוספות' שם ד"ה: ללמוד תורה
(כסף-משנה). (42) מועד קטן יד, א, שהיוצא להרוויח,
דינו כיוצא למזונות, ובודאי אם אין לו מה לאכול, רשאי
הוא לצאת כמבואר בסמוך (יד איתן). (43) בקביעות, שלא
על-מנת לחזור. (44) בבא-בתרא צא, א: "אלא-אם-כן
עמדו סאתיים בסלע", וידוע שהמחיר הרגיל הוא ארבעה
סאין בסלע (עירובין פב, ב), הרי שאם הוקיר המחיר
בכפליים - הרי זה רעב חזק (כסף-משנה). (45) שאם לא
עלה המחיר כפליים - אסור לו לצאת. (46) ב"ב שם עמ'
ב. כרבי יוחנן, המעיד שהוא זוכר, כשעמדו ארבע סאין
קמח בסלע (=בזול) והיו רבים נפוחי רעב בטבריא, מחוסר
איסור לקנות בו לחם. (47) פרנסי הדור היו. (48) שחזק
הרעב בארץ, ככתוב במגילת רות א, א. (49) בבא-בתרא
שם ע"א.

53) כתובות קיא, א. (54) ומפרש רש"י: אל יתרעם לומר
צר לי, כי כולם נשואי עוון. (55) שמת בחוץ-לארץ ונקבר
בארץ. (56) שם. (57) כשהנביא הוכיח את אמציה כהן
בית אל, וניבא עליו קשות. (58) הכוונה לחו"ל, שהיא
אדמה טמאה. (59) שחי בארץ ונפטר בה. (60) שמת
בחוץ-לארץ והעבירו אורנו לקבורה בא"י, שסוף-סוף מת
על אדמה טמאה (שם). (61) שם, וכמועד קטן כה, א.
(62) שביקשו להעביר עצמותיהם לא"י לקבורה, למרות
שמתו בחוץ-לארץ. ובירושלמי (כתובות פ"ב, ה"ג) אמרו:
רבה ורבי אלעזר היו מטיילים ברחוב, ראו ארונות עם מתים
באים מחוץ-לארץ, אמר רבה: מה הועילו אלו, אני קורא
עליהם (ירמיה ב, ז): ונחלתי שמתם לתועבה - בחייכם
(=שמאסתם בה ולא אתם לדור בה); ותבואו ותטמאו את
ארצי - במיתתכם. אמר לו רבי אלעזר, כיון שמגיעים
לארץ, היו נוטלים גוש עפר ומניחים על ארונם, וכתוב:
וכפר אדמתו עמו. והעירו ב"הגהות מיימוניות" - מכאן
סמך, למה שנהגו להניח עפר א"י על המתים בחוץ-לארץ.
וראה מנהג זה בשו"ע יו"ד סי' שסג, סעיף א.

יב. לעולם ידור אדם בארץ-ישראל אפלו בעיר
שרפה עפ"ו⁵⁰, ואל ידור בחוצה לארץ ואפלו בעיר
שרפה ישראל; שכל היוצא לחוצה לארץ, פאלו
עובד עבודה זרה, שנאמר: "כי גרשוני היום
מהסתפח פנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים
אחרים"⁶³. ובפרעניות הוא אומר: "ואל אדמת
ישראל לא יבאו". פשם שאסור לצאת מהארץ
לחוצה לארץ, כף אסור לצאת מבבל לשאר
הארצות, שנאמר: "בבבל יבאו ושמה יהיו"⁶⁴.

63) כתובות קי, ב. והבירייתא מסיימת שם: "וכי מי אמר לו
לדור, לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר
בחו"ל, כאילו עובד ע"ז". וראה ב'תורת כהנים' פרשת בהר,
פרשתא ה, ה"ד: "כל היוצא לחו"ל - כאילו עובד ע"ז".
(64) שם קיא, א. ושם קי, ב אמרו: כל העולה מבבל לא"י
- עובר בעשה, שנאמר: בבבל יבאו ושמה יהיו, עד יום
פקדי אותם נאום ה'. ולדעת הכסף-משנה, כוונת רבינו
ל"שאר ארצות" - אפילו לא"י. ורש"י שם קיא, א מפרש:
אסור לצאת מבבל, לפי שיש שם ישיבות המרביעות תורה
תמיד, ואינו מזכיר את הפסוק: "בבבל יבאו", כי פסוק זה
אינו מדבר אלא בכלי המקדש ולא באנשים, וכדיחו הגמרא
שם, בטעמו של רבי זירא, שהיה משתדל לעלות מבבל

7 י. גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ-
8 ישראל⁵⁰, ומנשקין אבניה⁵¹ ומתגלגלין על עפרה⁵².
9 וכן הוא אומר: "כי רצו עבדיך את אבניה, ואת
10 עפרה יחגגו".

(50) כשדרכה רגלם על אדמת א"י והגיעו לתחילת תחומה.
(51) כתובות קיב, א: "רבי אבא היה מנשק כיפי (=סלעים)
דעכו", והיתה תחילת תחומי א"י, כמבואר בגיטין עו, ב
כשהיו התלמידים בארץ נפרדים מחבריהם, שחזרו לחו"ל,
היו נפטרים מהם בעכו, כי ליווים עד שם, ומשם ואילך אסור
היה לתלמידי א"י לצאת, שמעכו והלאה - חוץ לארץ.
(52) כתובות שם עמ' ב. וראה במדרש תנחומא פ' שלח,
הובא ב'תוספות' שם עמ' א: "כשעלה רבי חנינא הגדול
מבבל, ביקש לידע אם נכנס לא"י, והיה שוקל אבנים... כיון
שמצאן כבידות, אמר: אין אלו אלא אבני א"י, והיה מנשקן
וקרא עליהן את הפסוק הזה: כי רצו עבדיך את אבניה.
והשווה ירושלמי שביעית פ"ד, ה"ז.

11 יא. אמרו חכמים⁵³: כל השוכן בארץ-ישראל -

בסמוך אות יב. (8) 'ספרי' שופטים, אות ר. (9) ושיוכל כל ישראל ליקח מהם לחטוב עצי ולשאוב מימיו, ונותן לו שכרו הראוי (רמב"ן לדברים כ, יא). (10) חומות ירושלים, כמפורש בכתוב הבא.

ב. וַיֵּשׁ לְמַלְכָּךְ לְהַתְנוּת עִמָּהֶם שִׁיקָח חֲצִי מִמּוֹנָם או
הַקְרָקְעוֹת וַיָּנִיחַ כָּל הַמְטָלְטָלִין, או הַמְטָלְטָלִין וַיָּנִיחַ
הַקְרָקְעוֹת¹¹, כְּפִי מַה שִׁיתְנָה.

(11) זהו הפירוש של "חצי ממונם".

ג. וְאָסוּר לְשַׁקֵּר בְּבְרִיתָם וּלְכַזֵּב לָהֶם אַחֵר שֶׁהִשְׁלִימוּ
וְקִבְּלוּ שִׁבְעַת מִצְוֹת¹².

(12) שהרי קראו להם לשלום, והבטיחום שלא יהרגום, ואם ימעלו בהבטחתם, יש בזה חילול השם (ראה בסמוך סוף ה"ה), ומה גם שהתורה לא התירה לנו דמם, נמצא ההורגם הוא שופך דמים ורוצח.

ד. וְאִם לֹא הִשְׁלִימוּ, או שֶׁהִשְׁלִימוּ וְלֹא קִבְּלוּ שִׁבְעַת
מִצְוֹת - עוֹשִׂין עִמָּהֶם מִלְחָמָה וְהוֹרְגִין כָּל הַזְּכָרִים
הַגְּדוּלִים¹³, וּבוֹזְזִין כָּל מִמּוֹנָם וְטָפְסָם. וְאִין הוֹרְגִין
אִשָּׁה וְלֹא קֶטֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַנָּשִׁים וְהַטָּף"¹⁴ - זֶה טָף
שֶׁל זָכָרִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?¹⁵ בְּמִלְחָמָה
הַרְשוּת שֶׁהוּא עִם שָׂאֵר הָאֲמוֹת, אֲבָל שִׁבְעָה עֲמָמִין
וְעַמְלָק שֶׁלֹּא הִשְׁלִימוּ - אֵין מְנִיחִין מֵהֶם נִשְׁמָה,
שֶׁנֶּאֱמַר: "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל יְגוֹ". וְקִמְעֵרִי הָעַמִּים...
לֹא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה", וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּעַמְלָק:
"תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עַמְלָק"¹⁶. וּמַנִּין שְׂאֵינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא
בְּאֵלוּ שֶׁלֹּא הִשְׁלִימוּ? שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא הִיְתָה עִיר אֲשֶׁר
הִשְׁלִימָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִתי הַחַיִּי יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן,
אֶת הַפֶּל לָקַחוּ בְּמִלְחָמָה. כִּי מֵאֵת ה' הִיְתָה לְחֹזֶק
אֶת לָבָם לְקִרְאָת הַמִּלְחָמָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעַן
הַחֲרִימָם"; מִכָּלֵל, שֶׁשְׁלָחוּ לָהֶם לְשָׁלוֹם וְלֹא
קִבְּלוּ¹⁷.

(13) סובר רבינו, שאפילו שאר האומות, תושבי הערים
הרחוקות מגבול ישראל, מוכרחות לקבל שבע מצוות בני
נח, שהרי אנו באים לכבוש אותן ולדור בארצותיהן, ואם
ישארו בכפירתן יחטיאו אותנו, וכבר הבאנו לעיל אות ו
דעת הראב"ד בזה. (14) וסיום הכתוב: "...והבהמה וכל
אשר יהיה בעיר... תבזו לך". (15) שמשאירים הנשים
והטף. (16) ופירשו בבבא-בבא-בבא, כ"א, ב "זכר עמלק", שלא
ישאר לו זכרון ואפילו הנקבות נהרגות, והכתוב אומר
(שמואל-א טו, ג) "לך והכית את עמלק... והמתה מאיש עד
אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שח" וגו'. ובמכילתא פ'
בשלח, דרשו: "כי יד על כס י"ה - נשבע המקום בכסא
כבוד שלו, אם מניח אני נין ונכד לעמלק, תחת כל השמים
- שלא יהו אומרים גמל זה של עמלק, רחל זו של עמלק".
(17) ומכאן, שאם קיבלו - היו משלימים עמהם. וכן אמרו
(סוטה לה, ב) "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל
תועבותם - הא למדת, שאם היו חוזרים בתשובה היו
מקבלים אותם". אולם רש"י שם מפרש, שאין זה אלא

לא"י, בניגוד לדעתו של רב יהודה האוסר עליה זו מהפסוק
הנ"ל. ולפי זה, בזמן שיש ישיבות בא"י, מותר לעלות אליה
אפילו מבבל.

פרק עשירי

(1) שאין עושים שום מלחמה בעולם, עד שיקראו לשלום
תחילה. שלושה כתבים ששלח יהושע לשבעת העמים עד
שלא נכנס לארץ. דין עמון ומואב בקריאת שלום. איסור
קציצת אילן מאכל, והשחתת כל דבר ערך שהוא. דברים
שפטורים חכמים במחנה צבא, ומצוות מיוחדות לצבא,
כמחנה קדוש.

א. אֵין עוֹשִׂין מִלְחָמָה עִם אָדָם בְּעוֹלָם עַד שִׁקְוִרְאִין
לוֹ שְׁלוֹם, אֶחָד מִלְחָמָה הָרְשוּת², וְאֶחָד מִלְחָמָה
מִצְוָה³, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר⁴ לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ,
וְקִרְאָתָהּ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם"⁵. אִם הִשְׁלִימוּ וְקִבְּלוּ שִׁבְעַת
מִצְוֹת שֶׁנֶּצְטִיב בְּנֵי נַח עָלֶיהֶן⁶ - אֵין הוֹרְגִין מִהֵן
נִשְׁמָה⁷, וְהָרִי הֵן לָמָס, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִהְיוּ לָךְ לָמָס
וְעִבְדוּךָ". קִבְּלוּ עָלֶיהֶם הָמָס וְלֹא קִבְּלוּ הָעֲבָדוֹת, או
שֶׁקִבְּלוּ הָעֲבָדוֹת וְלֹא קִבְּלוּ הָמָס - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם,
עַד שִׁיקְבְּלוּ שְׁנֵיהֶם⁸. וְהָעֲבָדוֹת שִׁיקְבְּלוּ הוּא, שִׁיְהִיו
נְבִזִים וְשִׁפְלִים לְמִטָּה, וְלֹא יִרְמִיאוּ רֹאשׁ בְּיִשְׂרָאֵל,
אֶלָּא יִהְיוּ כְבוֹשִׁים תַּחַת יָדָם⁹. וְלֹא יִתְּנוּ עַל יִשְׂרָאֵל
לְשׁוֹם דְּבַר שֶׁבְּעוֹלָם. וְהָמָס שִׁיקְבְּלוּ - שִׁיְהִיו מוֹכְנִים
לְעִבְדוֹת הַמֶּלֶךְ בְּגוֹפָם וּמִמּוֹנָם, כְּגוֹן בְּנֵין הַחֹמּוֹת¹⁰
וְחֹזֶק הַמַּצְדּוֹת וּבְנֵין אֶרְמוֹן הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה דְּבַר הָמָס אֲשֶׁר הִעֲלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לְבָנוֹת אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּיתוֹ וְאֶת הַמִּלּוֹא וְאֶת חוֹמַת
יְרוּשָׁלַיִם... וְאֶת כָּל עֲרֵי הַמִּסְכָּנוֹת אֲשֶׁר הָיוּ
לְשְׁלֹמֹה... כָּל הָעָם הַנּוֹתֵר מִן הָאֲמֹרִי... וַיַּעֲלֵם
שְׁלֹמֹה לָמָס עִבְדָּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וּמִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
נָתַן שְׁלֹמֹה עִבְדָּ, כִּי הֵם אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְעִבְדֵּיו
וְשָׂרָיו וְשְׁלִישֵׁיו וְשָׂרֵי רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו".

(2) שהיא בשאר האומות, כדי להרחיב גבול ישראל.
(3) שהיא בשבעה עממים ומלחמת עמלק, כמבואר לעיל
פ"ה, ה"א. (4) וכל עיר במשמע, אפילו עיר של שבעה
עממים, וכן מצינו במשה רבינו שקרא לשלום לסיחון מלך
האמורי, שהוא משבעת העמים (ראה דברים ב, כו), ובוודאי
לא עבר משה על ה'לאת-עשה' - לא תחיה כל נשמה
(רמב"ן לדברים כ, א). וב'מדרש רבה' דברים פ"ה, אות יג:
"חיך שאני מקיים גזירתך, כל מלחמה שיהו הולכים, לא
יהו פותחים אלא בשלום". (5) אבל רש"י לתורה שם,
מפרש שכל הכתוב אינו מדבר אלא במלחמת רשות, וראה
בפירוש רבי אליהו מזרחי שם. (6) והן מנויות לקמן פ"ט,
ה"א. (7) ולדעת הראב"ד, אין קבלת שבע מצוות מעכבת
במלחמת הרשות, ואפילו לא קיבלו המצוות - אין הורגים
מהם נשמה, ומשלימים עמהם, שהרי בערים רחוקות הם
יושבים, ולא יחטיאו אותנו. מה-שאי-כן במלחמת מצוה
המכוונת כלפי העמים שבא", קבלת מצוות מעכבת בהם,
ואם לא יקבלו מחרימים אותם, שלא יחטיאו אותנו. וראה

14 ו. עֲמוֹן וּמוֹאָב, אֵין שׁוֹלָחִים לָהֶם לְשָׁלוֹם, שְׁנֹאֲמַר: 14
15 "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם, כָּל יָמֶיךָ". אָמְרוּ 15
16 חֲכָמִים: 28 לָפִי שְׁנֹאֲמַר, "וְיִקְרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם", 16
17 יָכוֹל עֲמוֹן וּמוֹאָב כֵּן? תִּלְמִיד לּוֹמַר: "לֹא תִדְרֹשׁ 17
18 שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם" 29. לָפִי שְׁנֹאֲמַר: "עֲמָךְ יֵשֵׁב 18
19 בְּקֶרְבְּךָ... בְּטוֹב לוֹ, לֹא תוֹנְנוּ", יָכוֹל עֲמוֹן וּמוֹאָב 19
20 כֵּן? תִּלְמִיד לּוֹמַר: "וְטוֹבָתָם". וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין 20
21 שׁוֹאֲלִים בְּשָׁלוֹמָם - אִם הִשְׁלִימוּ מַעֲצָמָם תַּחֲלָה, 21
22 מִקְבְּלִין אוֹתָן? 30.

(28) 'ספרי' כ"תצא, אות רנא. (29) והעיר הרדב"ז: כבר
בא סנחריב ובלבל את העולם. כלומר, שאין אנו יודעים
כיום, מי הם עמונים ומואבים, וכל גוי הפורש, מרוב
האומות הוא פורש, כמבואר בידים פ"ד, מ"ד. והשווה הל'
איטורי ביאה פ"ב, הכ"ה. (30) שלא אסר הכתוב אלא
דרישתנו לשלום, ולא היענותנו לקריאתם. וכתוב ב"הגהות
מיימוניות": אינו אסור אלא לדרוש בשלום, אבל תשלומי
שלום מותר, כגון אם עשו עמך חסד, מותר לפקדם לשלום,
שנאמר (שמואל-ב' י, א) וימת מלך בני עמון, וימלוך חנון
בנו... ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון... כאשר עשה אביו
עמדי חסד וישלח דוד לנחמו". ובכסף-משנה העיר,
שבמדרש משמע, שלא עשה דוד כהוגן בזה, כוונתו למדרש
תנחומא פרשת פינחס אות ג, "אתה מוצא במי שבא עליהם
במדת רחמים, לסוף בא לידי בזיון ומלחמות... זה דוד...
אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי, שאני כתבתי לא
תדרוש שלום... אל תהי צדיק הרבה, שלא יהא אדם
מוותר על התורה... ולבסוף בא לידי בזיון, ויקח חנון את
עבדי דוד ויגלה את חצי זקנם (שמואל-ב' י, ד), ואח"כ לידי
מלחמה עם ארם נהרים" וכו'. וב'אור שמח' מתרג, שאם
משלם חסד עם מטיבו עצמו - זה מותר, ודוד עשה חסד
עם בנו, וזה אסור.

23 ז. כְּשֶׁצָּרִין עַל עִיר לְתַפְשָׁהּ, אֵין מְקִיפִין אוֹתָהּ 23
24 מֵאַרְבַּע רֻחוֹתֶיהָ, אֲלֵא מְשַׁלֵּשׁ רֻחוֹתֶיהָ; וּמִנִּיחִין 24
25 מְקוֹם לְבוֹרָה וְלִכְל מִי שֶׁיִּצְרָה לְהַמְלִיט עַל נַפְשׁוֹ, 25
26 שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּצְבְּאוּ עַל מִדִּין פֶּאֶשׁר צָוָה ה' אֶת 26
27 מֹשֶׁה" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ 31 שֶׁבְּכָף צָוָהוּ. 27

(31) 'ספרי' פרשת מטות, אות קנו. וכתב הרדב"ז, מסתבר,
שזה רק במלחמת הרשות, ובשאר האומות, דוגמת מדין,
שלומד ממנה. וכל זה מדרכי התורה אשר כל נתיבותיה
שלום. וכן גם דעת ה'חינוך' מצוה תקכז, שבמלחמת ז'
עממים מקיפים אותה מכל צד. אולם ה'מנחת חינוך' שם
סובר, שדעת רבינו שגם במלחמת מצוה אין מקיפים אותה
אלא משלש רוחותיה, שהרי מלחמת מדין היתה על פי צו
ה', והרי זו כמלחמת מצוה. ומה שהחייב בה את הטף (ראה
שם, יח), אינה אלא גזירת הכתוב. וראה דעת הרמב"ן
בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו, שמונה דין זה בתור
מצוות-עשה בפני עצמה (שם מצוה ה), וגם לדעתו, מצוה
זו אינה אלא במלחמת הרשות. והוא מנמק: שיש בזה
תיקון, שנפתח להם פתח שיכרחו, ולא יתחזקו לקראתנו.

לשבע אומות היושבות בחוץ לארץ, אבל ביושבות בתוך
הארץ - אין מקבלים, שמחמת יראה הן עושות. וכבר דחה
הרמב"ן (דברים כ, י) דיעה זו, שהרי הכתוב מדבר בערי
העמים האלה, אשר ה' נותן לך נחלה, ומדגיש: למען אשר
לא ילמדו אתכם, ומכאן שאם עשו תשובה - אין נהרגין,
כדרשת ה'ספרי' שם, אות רב.

1 ה. שְׁלֹשָׁה כְּתָבִים שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ 18 עַד שְׁלֹא נִכְנַס 1
2 לָאָרֶץ: הָרֵאשׁוֹן שָׁלַח לָהֶם - מִי שְׁרוּצָה לְכַרְתָּ, 2
3 יִכְרַח. וְחִזְרוּ 19 וְשָׁלַח: מִי שְׁרוּצָה לְהַשְׁלִים, יִשְׁלִים. 3
4 וְחִזְרוּ וְשָׁלַח: מִי שְׁרוּצָה לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה, יַעֲשֶׂה. 4
5 אַם-כֵּן, מִפְּנֵי מָה הָעֲרִימוּ יוֹשְׁבֵי גִבְעוֹן? 20 לָפִי 5
6 שֶׁשָּׁלַח לָהֶם בְּכָל-לַיְלָה 21 וְלֹא קָבְלוּ, וְלֹא יָדְעוּ מִשְׁפָּט 6
7 יִשְׂרָאֵל, וְדָמּוּ שֶׁשׁוּב אֵין פּוֹתַחִין לָהֶם לְשָׁלוֹם. 22 7
8 וְלָמָּה קָשָׁה הַדָּבָר לְנִשְׁאִיִּם וְרָאוּ שְׁרָאוֹי לְהַכּוֹתָם 8
9 לָפִי חָרָב לַיְלָלָה 23 הַשְּׁבוּעָה? 24 מִפְּנֵי שֶׁפָּרְתוּ לָהֶם 9
10 בְּרִית. 25 וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: "לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית"? 10
11 אֲלֵא הִיא דִּינָם שֶׁיִּהְיוּ לָמַס עֲבָדִים, וְהוֹאִיל וּבִטְעוֹת 11
12 נִשְׁבְּעוּ לָהֶם 26, בְּדִין הִיא שֶׁיִּהְיֶה עַל שֶׁהִטְעוּם, לַיְלָלָה 12
13 חֲלוּל הַשֵּׁם? 27.

(18) ירושלמי שביעית פ"ו, ה"א. (19) לא שחיכה במכתב
השני, עד שיקבל תשובה למכתבו הראשון, אלא בבת אחת
שלח שלשה כתבים בהם שלש הצעות, וכן נראה מלשון
הירושלמי שם (רדב"ז). ושם אמרו: גרגשי פינה והלך לו
לאפריקה. (20) לשקר ולומר: מארץ רחוקה באו עבדיך
וגו' (יהושע ט, ט), והלא יכולים היו להצהיר על רצונם
להשלים וינצלו? (21) לכל ערי כנען בצורה כוללת.
(22) שחשבו הואיל ולא נענו בפעם הראשונה עם קבלת
הפניה הכללית, שוב לא יקבל אח"כ שום קיבוץ מהם
(כסף-משנה). (23) כמו: לולא. (24) שנשבעו להם נשיאי
העדה, ככתוב (שם, טו), והלא אפילו לא נשבעו להם, אסור
להכותם מאחר שהשלימו! (25) שיהיו שווי זכויות
כאזרחים חפשיים. (26) שחשבו, שהם מארץ רחוקה מאד,
מן העמים שאין בדעתם לבוא עליהם כלל, ואינם חייבים
לקבל עליהם עבדות ומסים (רמב"ן לדברים כ, יא).
(27) שיאמרו הגויים, שהנשיאים חללו שבועתם, ולא ידעו
כי השבועה לא חלה עליהם כלל, שבטעות היתה (גיטין מו,
א). והראב"ד סובר, כל שלא השלימו טרם שעברו ישראל
את הירדן, שוב אין ההשלמה מועילה להם, ולפיכך
מוכרחים היו הגבעונים להערים שמארץ רחוקה הם. אולם,
מתוך שאמרו (ע"ז כד, ב) ארוונה היבوسی גר תושב היה,
שקיבל שבע מצוות, וקיבלו דוד, נראה כדעת רבינו, שכל
מי שמשלים - מקבלים אותו ('קרית מלך'). וראה
ב'תוספות' גיטין שם, ד"ה כיון דאמרו. ועדיין יש להעיר
מדברי עזרא הסופר (עזרא ט, יב) בקשר להתערבות זרע
קודש בעמי הארצות: הכנעני, החתי וגו' (כמפורש שם, ב):
"ועתה בנותיכם אל תתנו לבניהם... ולא תדרשו שלומם
וטובתם עד עולם", הרי שעם כניסתם לארץ, נאסרו להשלים
עמהם ('אור שמח').

שלוםם וטובתם. (46) ראה שבת קמ, ב. (47) שאינה שלשים ותשע מכות, אלא כפי ראות עיני הדיין. ודוקא כל אלה, שאזהרתם משום: לא תשחית, סובר רבינו, שאינו לאו גמור אלא איסור ישנו בדבר, אבל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה, אזהרתו משום "ואותו לא תכרות", ולוקה מכות של תורה, כמבואר במכות כב, א (רדב"ז).

19 יא. צִרִין עַל עֲצֵרוֹת שֶׁל עֲפוּ"ם שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם
השְׁפָתָה,⁴⁸ וְעוֹשִׁין עִמָּהֶם מִלְחָמָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם,
20 וְאֶפְלוּ בִשְׁבַת⁴⁹, שְׁנֵאמַר: "עַד רִדְתָּה" וְאֶפְלוּ
21 בִשְׁבַת⁵⁰; בֵּין מִלְחָמָת מִצְוָה, בֵּין מִלְחָמָת רְשׁוּת⁵¹.

(48) אבל פחות משלשה ימים קודם השבת, אין מתחילים במצור, כדברי רבינו בהל' שבת פ"ל, ה"ג: "כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא יהיו מבוהלים וטורדים בשבת". (49) אחרי שהתחילו במצור לפני השבת, אין מפסיקים המלחמה בשבת. (50) שבת יט, א, אל תרפה ממנה עד שתכבשנה. והשווה הל' שבת פ"ב, ה"ה: "שלא כבש יהושע יריחו אלא בשבת". (51) שאפילו במלחמת רשות אין מפסיקים בשבת, וכמבואר ב'ספרי' שופטים אות רג, שבמלחמת רשות הכתוב מדבר. אבל זה ברור, שבמלחמת מצוה מתחילים אפילו בשבת, כמבואר בירושלמי שבת פ"א, ה"ח. וראה כסף-משנה להל' שבת פ"ב, ה"ה.

23 יב. בְּשַׁחוּנִין⁵², חוֹנִין בְּכָל מְקוֹם⁵³. וּמִי שֶׁנִּהְיָה
24 בְּמִלְחָמָה - בְּמְקוֹם שֶׁיֵּפֶל, שָׁם יִקְבֹּר; קוֹנֶה מְקוֹמוֹ
25 בְּמַתְּמָצוּהוּ⁵⁴.

(52) אנשי המלחמה. (53) ואין רשות לבעל הקרקע לסלקם מעל אדמתו. (54) "אחד מישראל שהיה מושלך בדרך ואין לו קבורים" (לעיל הל' אבל פ"ג ה"ח), ונקבר במקום שימצא בו (עירובין יז, א). כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ה, ה"ג. וכתב הרדב"ז, מסתבר אפילו מתו במלחמה מיתת עצמם, נקברים במקומם, כיון שהם טרודים במלחמה - עשאוים כמת מצוה.

26 יג. אֲרֻבָּעָה דְּבָרִים פְּטָרוֹ בְּמַחְנֶה⁵⁵: אוֹכְלִים
27 הַדְּמָאִי⁵⁶, וּפְטוּרִים מִרְחִיצַת יָדֵים בְּתַחֲלָה⁵⁷, וּמִבִּיאִין
28 עֲצִים⁵⁸ מִכָּל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ מִצָּאֵן תְּלוּשִׁים וְיִבְשִׁים⁵⁹
29 - אֵין מְקַפְּדִין עַל כָּף בְּמַחְנֶה. וְכֵן פְּטוּרִין מִלְּעָרֵב
30 עֲרוֹבֵי חֲצֵרוֹת בְּמַחְנֶה, אֲלָא מְטִלְטְלִין מֵאֵהָל לֵאמֹר⁶⁰
31 וּמִסְפָּה לִסְפָּה. וְהוּא, שֶׁיִּקְיֶפוּ כָּל הַמַּחְנֶה מִחִיצָה
32 גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה רְשׁוּת־הַיָּחִיד,
33 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁבַת⁶¹, וְאֵין מִחִיצָה פְּחוּתָה
34 מִעֲשָׂרָה⁶². וְכֵשֶׁם שֶׁפְּטוּרִין מִכָּל אֵלוֹ בְּהִלְכָתָן, כָּף
35 פְּטוּרִין בְּחִזְרָתָן⁶³.

(55) היוצאת למלחמה, ואפילו למלחמת הרשות (עירובין שם, ובפירוש המשנה לרבינו). (56) פירות שנלקחו מעם הארץ, ואינו ידוע אם פירותיהם מעושרים כראוי. ראה הל' מעשר פ"ט, ה"א. ומתוך שרוב עמי הארץ מעושרים הם, נמצאת הפרשתם אינה אלא חומרא מדבריהם, הקילו חכמים

1 ח. אֵין קוֹצֵצִין אֵילָנִי מֵאֶכָּל שְׁחוּץ לְמַדִּינָה³² וְאֵין
2 מוֹנְעִין מֵהֶם אֲמַת³³ הַיָּמִים כְּדִי שֶׁיִּכְשׁוּ, שְׁנֵאמַר:
3 "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה"³⁴; וְכָל הַקּוֹצֵץ - לוֹקָה. וְלֹא
4 בְּמַצוֹר בְּלָבָד, אֲלָא בְּכָל מְקוֹם כָּל הַקּוֹצֵץ אֵילָן
5 מֵאֶכָּל דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה - לוֹקָה³⁵; אֲבָל קוֹצֵצִין אוֹתוֹ
6 אִם הָיָה מְזִיק אֵילָנוֹת אֲחֵרִים³⁶, אוּ מִפְּנֵי שְׁמִיזִיק
7 בְּשָׂדֶה אֲחֵרִים³⁷, אוּ מִפְּנֵי שֶׁדָּמְיוֹ יִקְרִים³⁸. לֹא אִסְרָה
8 תּוֹרָה אֲלָא דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה.

(32) כשצרים על עיר להלחם עליה, "כדי להציק לאנשיה ולהכאיב לבם" ('ספר המצוות' ל"ת נז). (33) תעלה. (34) "בכל דבר" ('ספרי' שופטים, אות כג). (35) מכות כב, א. ואזהרתו: "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות". (36) אפילו בשלו (ב"ק צב, א). (37) כמו ששנינו (בבא-בטרא כו, א) "לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, אלא-אם-כן הרחיק ממנו ארבע אמות", שכשיחרוש אילנותיו לא יצטרך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. ושם כה, ב שנינו: "מרחיקים את האילן מן הבור כ"ה אמה... אם הבור קדם (ושרשי האילן מזיקים הבור) קוצץ ונותן דמים". (38) יקרים לבנין, יותר משבח פירותיו (בבא-קמא צא, ב וברש"י).

9 ט. כָּל אֵילָן סָרֵק³⁹, מִתֵּר לִקֵּץ אוֹתוֹ⁴⁰, וְאֶפְלוּ אֵינוֹ
10 צָרִיךְ לוֹ. וְכֵן אֵילָן מֵאֶכָּל שְׁחוּזִין וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֲלָא
11 דְּבַר מוֹעֵט שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְטָרֵחַ בּוֹ - מִתֵּר לִקֵּץ
12 אוֹתוֹ⁴¹. וְכֵמָּה יִהְיֶה הַזֵּית עוֹשֶׂה וְלֹא יִקָּצֶנּוּ? - רַבֵּעַ
13 הַקֵּב זֵיתִים⁴². וְדָקֵל שְׁהוּא עוֹשֶׂה קֵב תְּמָרִים, לֹא
14 יִקָּצֶנּוּ⁴³.

(39) שאינו עץ מאכל. (40) ככתוב: "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא, אותו תשחית וכרת". (41) בבא-קמא צא, ב: "רק עץ אשר תדע - זה אילן מאכל". ומפרש רבינו: זה עץ מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מועט. (42) הקב - הוא ארבעה לוגין, והסאה ששה קבין (הל' עירובין פ"א ה"ג), ומתוך שהזיתים חשובים, נחשב בהם רובע הקב לדבר ניכר. (43) ב"ק שם.

15 י. וְלֹא הָאֵילָנוֹת בְּלָבָד, אֲלָא כָּל הַמְּשַׁבֵּר פְּלִים
16 וְקוֹרֵעַ בְּגָדִים⁴⁴ וְהוֹרֵס בְּנִין וְסוֹתָם מַעֲיִן⁴⁵ וּמֵאֲבָד
17 מֵאֶכְלוֹת דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה⁴⁶ - עוֹבֵר בִּ"לֹא תִשְׁחִית",
18 וְאֵינוֹ לוֹקָה אֲלָא מִפְּת־מִרְדּוֹת מַדְבְּרִיָּה⁴⁷.

(44) כמו שאמרו (שבת קה, ב) "המקדע בגדיי בחמתו והמשבר כליו בחמתו... יאה בעיניך כעובד ע"ז. ושם קכט, א: רב יהודה - בקעו בשבילו שולחן-ארז, להסיק בעציו ולחממו ביום הקזתו, ושאלו: והלא עבר משום כל תשחית? וכשרב הונא קרע בגדי משי לעיני בנו, לראות אם יתרגז ויתחצף, שאלו בגמרא (קידושין לב, א): והלא עבר משום כל תשחית. (45) ב'מדרש רבה' פרשת פינחס אות ו, שאלו בקשר לכתוב (מלכים-ב ג, יט): "וכל מעיני מים תסתומו", והלא התורה אמרה לא תשחית, ואתה אומר כן? ותירצו, שבמלחמת מואב מותר, שהכתוב מזהיר עליהם: לא תדרוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תש"פ

פרק שביעי

(1) קריאת משוח מלחמה על העם. מי הם, שאינם יוצאים לעורכי המלחמה כל עיקר, שאסור לחשוב ולהרהר הרהורי פחד ובהלה במלחמה. כל הנלחם בלא פחד... מובטח לו שלא תגיעהו רעה.

- א. אֶחָד מִלַּחְמַת מִצְוָה וְאֶחָד מִלַּחְמַת הָרְשָׁוָה,¹¹
מִמֵּינוּ כֹּהֵן לְדָבָר אֶל הָעָם בְּשַׁעַת הַמִּלְחָמָה.¹²
וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה,¹³ וְזֶהוּ הַנִּקְרָא
"מְשֻׁחֵי-מִלְחָמָה".¹⁴

(2) ראה לעיל פרק ה, הלכה א איזוהי מלחמת מצוה ואיזוהי רשות. (3) הדברים המפורשים בסמוך הלכה ב. (4) שעשה משה, כמפורש בתורה שמות ל, כה, וראה הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ז. (5) שנמשח לתפקידו המיוחד בעת מלחמה, בניגוד לכוהן גדול שנמשח לעבוד עבודות המקדש, שאינן כשרות אלא בו. וראה בהוריות יב, ב חמישה דברים, שהושווה בהם משוח מלחמה למעלה כהן גדול. ובסוטה מב, א דרשו: וניגש הכהן ודיבר אל העם - זה משוח מלחמה, ולא כל כהן שיצא, כמו שהוכיחו שם.

- ב. שְׁתֵּי פְעָמִים מְדַבֵּר מְשֻׁחֵי-מִלְחָמָה אֶל הָעָם:¹⁵
אֶחָת בְּסִפְרָא בְּעֵת שִׁינְאָאִין, קִדְּם שְׁיַעְרֵכּוּ הַמִּלְחָמָה,¹⁶
אוֹמֵר לָעָם: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ
וְגו'..." - כְּשִׁישְׁמַע דְּבָרָיו,¹⁷ יִחְזֹר מְעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה;¹⁸
ואֶחָת בְּעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה אוֹמֵר: "אֵל תִּירָאוּ וְאֵל
תַּחֲפֹזוּ".¹⁹

(6) בגבול ארצם, שממנה יצאו למלחמה. (7) פעם שנית, כשעורכים המערכות, וכמבואר בסמוך חלק ג. שבפעם הראשונה אינו אלא מזמנים להקשיב שנית, דבריו, שישמיע בעת שהמערכות יקראו למלחמה (כספ משנה). וכן שנינו בתוספתא סוטה פרק ז, משנה י "בספר מהו אומר: ילך וישמע דברי כהן" משמעו, שילך למקום מערכות המלחמה, ושם ישמע דברי הכהן המשות ויחזור. ובספרי (שופטים אות קצד) "ילך וישמע דברי כהן מערכי המלחמה וחזור" (אור שמח). (8) מהחזית, ששם ערוך מחנה הצבא בסדר מסויים, לקראת ההתקפה, ובדברי הימים א יב, לח: "אנשי מלחמה עוררי מערכה". (9) סוטה מב, א. ולדעת הרדב"ז יש טעות בנוסח שלפנינו, והוא מצא בספרים ישנים נוסח יותר נכון: "שתי פעמים מדבר משוח מלחמה... קודם שיערכו מלחמה, אומר להם: מי האיש הירא ורך הלבב וכו', כשישמע הדבר חזור מיד מעורכי המלחמה, ואחת בעורכי המלחמה אומר: אל תיראו ואל תחפזו. בעת שעורכים המערכות וכו'", נמצאת הלכה זו עוסקת במלחמת מצוה, שבה לא היו מכריזים על בונה בית ונוטע כרם, שכולם יצאו להילחם (ראה לקמן הלכה ד), ולא היו מכריזים אלא על הירא ורך הלבב כנ"ל, והלכה הבאה עוסקת במלחמת רשות, ובה מזכיר רבינו הכרזת הכהן על בונה בית ונוטע כרם. וראה בבאורנו לקמן סוף הלכה ד.

- ג. עַתָּה שְׁעוֹרְכִין הַמְּעַרְכוֹת¹⁰ וְהֵם קָרִיבִים לְהִלָּחֵם,²¹

עליהם (שם יז, ב וברש"י) "לפי שהם מתעסקים בכיבוש ארצות אויביהם" (פירוש המשנה לרבינו שם). (57) שלפני הסעודה, משום שהם טורדים במלחמה. אבל במים אחרונים, שלאחר הסעודה - חייבים, הואיל ונתקנו מחמת הסכנה של מלח סדום המסמא את העינים (ראה הל' ברכות פ"ו, ה"ג) - חמורה סכנה מאיסור (עירובין שם). (58) להסקה, או לכל צרכים אחרים, ואין בזה משום גזל. (59) שבעליהם תלשום לצרכיהם וטרחו לייבשם, ואע"פ שאנשים אחרים אסורים ללקחם, משום גזל (ראה הל' נזקי ממון שם) - אנשי המחנה מותרים בהם (שם יז, א). (60) בלי כל עירוב, בניגוד לשאר אנשים הגרים בחצר אחרת, ולכל אחד בית בפני עצמו, אסור להם לטלטל מבית לבית, וכן מבית לחצר, עד שיתערבו בפת שלמה, שגובים מכל בית ובית ומניחים הכל בבית אחד מבתי החצר (הל' עירובין פ"א, ה"א-ו, טז). (61) פט"ז, ה"א. (62) טפחים בגובה (שם הט"ו), ובכתי" תימן: ואין מחנה פחותה מעשרה. כלומר, עשרה אנשים. ומקורו בירושלמי עירובין פ"א ה"י, שנאמר (דברי הימים א יב, כג) "עד למחנה גדול כמחנה אלהים", וכמה מנחה אלהים? עשרה. (63) מהמלחמה (ירושלמי שם), שגם בחזירתם הם בסכנה, שנאמר (שופטים ז, ג) "מי ירא וחרד, ישוב ויצפור מהר הגלעד". "ולמה הם חוזרים בצפירה (=בהשכמה)? - מפני השונאים", שלא ירגישו בהם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

- יד. וְאִסּוּר לְהַפְנוֹת⁶⁴ בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה אוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּכָל מְקוֹם, אֲלֵא מִצְוַת עֲשֵׂה לְתַנּוֹן שָׁם דֶּרֶךְ מִיַּחֲדָת
לְהַפְנוֹת בָּהּ, שְׁנֵאמַר: "וַיֵּד תַּהֲיֶה לָךְ"⁶⁵ מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה.⁶⁶

(64) לקטנים או לגדולים. "ולא יפנו בני אדם בכל מקום, ובין האהלים, כדרך שעושים האומות" (ספר המצוות, עשה קצב). (65) דרשו ב'ספרי' (כ"תצא, אות רנו) אין יד אלא מקום. שנאמר (שמואל א טו, יב) "והנה מציב לו יד".

- טו. וְכֵן מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת יָתֵד⁶⁶ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
תְּלִינָה עִם כָּלִי מִלַּחְמָתוֹ, וַיֵּצֵא בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ וַיַּחֲפֹר
בָּהּ, וַיַּפְנֶה וַיִּכְסֶּה, שְׁנֵאמַר: "וַיֵּתֵד תַּהֲיֶה לָךְ עַל
אֲזָנָהּ וְגו'".⁶⁷ וַיִּבֶן שִׁישׁ עֲמֻהָן אֲרוֹן וַיִּבֶן שְׂאִין
עֲמֻהָם אֲרוֹן⁶⁸, כִּף הֵם עוֹשִׂים תְּמִיד, שְׁנֵאמַר: "וַהֲיָה
מַחֲנֶה קָדוֹשׁ".⁶⁹

(66) דקר לחפור בו. (67) דרשו ב'ספרי' (שם) "אין אונך אלא מקום זיניך", כלומר, כלי מלחמתך. ולקטנים - אינו צריך לחפור ולכסות, כמבואר בברכות כה, א. אבל חייב לצאת לדרך שמחוץ למחנה, כמבואר שם. ובתרגום יונתן לפסוק זה: "ותשוד תמן מוי דריגלך" - ותטיל שם מי רגליך. (68) ארון אלקים ההולך עמם במחנה בעת המחנה. (69) וכתב ה'חניך' מצוה תקסו "משרשי המצוה... שנפשותיהם של ישראל דבקות בשכינה לעולם, וכל-שכן במחנה, שכולם נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבירו כבר הלך לו ושב אל ביתו, ונשארו הטובים אשר רוח אלקים שוכנת בתוכם, וראוי להם לעמוד בנקיות".

פינחס - זה משוח מלחמה" הרי שגם במלחמת מדין, שהייתה מלחמת מצוה על פי צו ה', מינו משוח מלחמה.
ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית הקבר, בית העצים, בית האוצרות¹⁸, הואיל וראוי לדירה¹⁹; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנתן לו במתנה או הירש - הרי זה חוזר²⁰. אבל הבונה בית התבן²¹ ובית שער²² אכסדרה²³ ומרפסת²⁴, או בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות²⁵, או הגזול בית²⁶ - הרי זה אינו חוזר.

(18) שאוצרים בו יין ושמן ותבואה, ואין אדם דר בו. (19) סוטה מג, א. (20) שם, שנאמר: מי האיש אשר בנה וגו', "האיש", הרי זה בא לרבות כל אלו. (21) בגמרא שם מדמים "בית תבן" לבית הבקר שחוזרים עליו, ויפה הגיה הרש"ש שצריך להיות: "בית התבן... אבל הבונה בית שער" וכו'. וכן בדפוס רומי ר"מ. (22) בית קטן שעושים לפני שער החצר ושומר הפתח מסתופף שם. (23) פרוודור שלפני הבית ואינו מקורה. (24) יציע שלפני הבית, וכל אלה אינם ראויים לדירה (שם וברש"י). (25) שאינו ראוי לדירה (עירובין ג, א). (26) סוטה מג, א, שנאמר: "ולא חנקו" ולא נאמר: "ולא חנק", הרי זה מיעוט, זה - ולא אחר, פרט לגזול.

ו. אחד הנוטע פרום, ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל, ואפלו מחמשת מיני מאכל²⁷. אחד הנוטע, ואחד המבריך²⁸ ואחד המרפיב²⁹ הברכה והרפכה שהיא חניכת בערלה³⁰. אחד הלוקח, ואחד הירש, ואחד שנתן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגזל פרום - אינו חוזר עליו. וכן פרום של שני שתפין, אין חוזרין עליו³¹.

(27) אפילו מרוחקים זה מזה, כלשון התוספתא (סוטה פרק ז, משנה י"א) "מחמשת המינים אפילו בחמש עיירות. ולא כרש"י הסובר (שם מג, א), שיהיו שני אילנות כנגד שניים ואחד יוצא זנב. (28) שכופף ענף של אילן ומכסהו בעפר, כדי שיכה שורשים ויצמיח ענפים חדשים. (29) אילן בחבירו, שנוקב האילן, ונוטל מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו, ועושה ענף בתוך הנקב, ונושא ממין אותו אילן שנוטל ממנו (רש"י שם עמוד ב). (30) שאז דינה כנטיעה גמורה שחוזרים עליה מהמלחמה, אבל אם אינה חייבת בערלה, כגון המרכיב נטיעה ילדה בזקנה (=שכבר עברו עליה ארבע שנים ונתחללה), שבטלה ילדה בזקנה, אינה נחשבת נטיעה, ואין חוזרים עליה (שם עמוד ב). ובהלכות מעשר שני פרק י נתבאר איזו נטיעה חייבת בערלה. ובדפוס וינציאה הנוסח: "ואחד המרכיב זקנה בחברתה (=בזקנה) שהיא חייבת בערלה". (31) שם. שאין זה כרמו המיוחד לו, שאין בו גפן, שאין לשניהם חלק בה (רש"י). ולדעת הכסף משנה, בית של שותפים חוזרים עליו, שבוודאי יש לכל אחד מהם מקום מיוחד להשתמש בו, ונקרא ביתו. וראה בלחם משנה, שבירושלמי שם פרק ח, הלכה ו מבואר, שגם בית של שותפים אין חוזרים עליו.

משוח מלחמה עומד במקום גבה וכל המערכות לפניו, ואומר להם בלשון הקדש¹¹: "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירף לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה' אלהיכם ההלך עמכם, להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם". עד כאן אומר משוח מלחמה, וכהן אחר תחתיו משמיע אותו לכל העם בקול רם. ואחר-כך מדבר משוח מלחמה: "מי האיש אשר בנה בית חדש וגו'. ומי האיש אשר נטע פרום וגו'. ומי האיש אשר ארש וגו'".¹² עד כאן משוח מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל העם בקול רם. ואחר-כך מדבר השוטר מעצמו ואומר: "מי האיש הירא וירך הללב", ושוטר אחר משמיע לכל העם¹³.

(10) מחנות צבא ערוכות למלחמה, ככתוב (שמואל-א יז, כא) "מערכה לקראת מערכה". (11) סוטה מב, א. (12) וכל זה במלחמת רשות. כי במלחמת מצוה כולם משתתפים בה, כמבואר להלן הלכה ד. (13) שם מג, א.

ד. ואחר שחוזרין כל החוזרין מעורכי המלחמה, מתקנין את המערכות ופוקדים שרי צבאות בראש העם, ומעמידין מאחור כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים, וכשילין¹⁴ של ברזל בידיהם - הרוצה לחזור מן המלחמה, הרשות בידו לחתוף את שוקו, שתחלת נפילה - ניסח¹⁵. במה דברים אמורים שמתחזרין אנשים אלו¹⁶ מעורכי המלחמה? במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה, הפל יוצאין, ואפלו חתן מחדרו וכלה מחפתה¹⁷.

(14) קרדומות, ככתוב (תהילים עד, ו) "בכשיל וכילפות יהלומן". (15) סוטה מד, ב, שנאמר (שמואל-א לא, א) "וינוסו אנשי ישראל... ויפלו חללים". (16) בוני בית ונוטעי כרם וכו'. (17) סוטה שם. והוא מלשון הכתוב (יואל ב, טז). והרד"ק שם, מפרש: מחופתה - מהחליים והעדדים (=קישוטים) שחופפים עליה בימי חתונתה. ולדעת הרדב"ז, במלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן, כמנהג הערביות כיום, אבל לא השתתפו בקרב, שאין דרכן של נשים לעשות מלחמה. וראוי להעיר, שבספר המצוות עשה קצא כותב רבינו: "נאום משיח מלחמה וההכרזה בעורכי המלחמה, אינה חובה אלא במלחמת הרשות... אבל מלחמת מצוה, אין בה שום דבר מכל זה לא נאום ולא הכרזה", ואשר על כן החליט רבי חיים הליר (שם אות ח) שמה שכתוב לעיל ראש הלכה א: "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות" אינו שייך כלל לפרק זה, והוא שייך לסוף פרק ו הקודם, וכן צריך להיות שם: "...ובין שאין עימהם ארון... מחניך קדוש, אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות. כסיום דברי רבינו שם סוף הלכה י"א. ובאור שמח הוכיח, שגם במלחמת מצוה ממנים משוח מלחמה, שכן, במלחמת מדין הכתוב אומר (במדבר לא, ו) "וישלח אותם משה... ואת פינחס" - דרשו חכמינו (סוטה מג, א)

1 ז. אחד המאָרס את הבתולה, ואחד המאָרס את
2 האלמנה³²; וכן אם נפלה לו יבמה³³, אפלו חמשה
3 אחים ומת אחד מהם - בלן חוזרין³⁴. קדש אשה
4 מעבשו ולאחר שנים עשר חדש³⁵, ושלם הזמן
5 במלחמה - חוזר ובא לו³⁶.

42 שנכנס לגור בו. כי לבו וכל תאוותו לחינוך ביתו ולא
למלחמה, על כן ינוס ויניס אחרים (רבי אברהם בן עזרא
לדברים כ, ה). 43 בשנה הרביעית לנטיעתו, שהפירות -
צריכים לאכלם בירושלים, או לחללם (=לפדותם) בדמים,
ולהעלות את דמיהם ירושלימה. 44 שקיבלו החכמים
איש מפי איש עד למשה מסיני. 45 ועדיין לא עברה
שנתו הרביעית (סוטה מג, א).

21 יא. כל השנה אין מספק מים ומזון, ולא מתקן
22 דרך, ולא שומר בחומה, ולא נותן לפסי העיר⁴⁶,
23 ולא יעברו עליו שום דבר בעולם⁴⁷, שנאמר: "לא
24 יצא בצבא ולא יעברו עליו לכל דבר"⁴⁸ - לעבר
25 בשני לאיון, לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגדוד.

46 קרשי עץ לחזק שערי העיר (הערוך, ערך פס א), וראה
בבא בתרא ח, א (תוספתא פרק ז, הלכה ט"ו). 47 סוטה
מד, א. 48 שהוא צורך ציבורי. והרמב"ן לתורה שם,
מפרש: לא יעבור עליו - על הצבא הנוכח, יאמר, שלא
יעבור האיש הזה על הצבא: לא להיות פקיד על אנשי
הצבא...או לכל הצריך להם, כגון סיפוק מים, לא ישגיח
עליהם, אלא בשמחתו.

26 יב. בנה בית והשפירו לאחרים והקדים לו שְׁכָרוֹ⁴⁹
27 - הרי זה כמי שחנכו⁵⁰. נתן לו שְׁכָרוֹ לְאַחַר
28 שנים עשר חדש - הרי הוא כמי שלא חנכו עד
29 עתה⁵¹.

49 שנתן השוכר דמי השכירות מראש. 50 משעת קבלת
השכירות. 51 ואין מחשבים "ימי החינוך" אלא מעת
קבלת השכר (ירושלמי סוטה פרק ח, הלכה ד). ושם אמרו:
אשר בנה - פרט לנפל ביתו ובנאו, שאינו חוזר, ורבינו לא
חשש להזכיר זה, כי נלמד מדין מחזיר גרושתו המבואר
לעיל הלכה ח, שאינו חוזר (רדב"ז).

30 יג. בנה בית ונתן בו חפציו ונעל עליהם: אם היה
31 צריך לבטל⁵² על שמירתן⁵³, הרי זה כמי שחנכו
32 והתחיל לישב בו⁵⁴; ואם אינן צריכין לישב
33 ולשומרן⁵⁵, הרי זה כמי שלא חנכו⁵⁶.

52 מזמנו. 53 אילו לא נתנם בתוך הבית. 54 נתינתם
בבית זוהי ישיבתו. 55 שהם חפצים גדולים וכבדים,
שאינם נגנבים ומתקלקלים בחוץ. 56 שביתו לא הועיל
להם כלום (ירושלמי שם).

34 יד. וכל הבונה בית או נוטע פֶּרֶם בחוצה לארץ -
35 אינו חוזר עליהן⁵⁷.

57 שם, "ולא חנכו - את שמצווה לחנכו, יצא זה שאינו
מצווה לחנכו", שהדירה בחוץ לארץ אינה מצוה. ומכאן,
שהמסיבות שעושים בחוץ לארץ לחנוכת בית חדש, אינן
סעודות מצוה (שיירי קרבן שם וכן בבאר שבע). ובמגן
אברהם לאורח חיים תקסח, סעיף קטן ה הביא בשם

32) סוטה מג, א. ובספרי פרשת תצא אות רעא שנינו: כי
יקח איש אשה חדשה - אין לי אלא בתולה, מניין לרבות
אלמנה וגרושה? תלמוד לומר: ושימח את אשתו - מכל
מקום, אם כן, למה נאמר חדשה? מי שחדשה לו, פרט
למחזיר גרושתו. 33) אף על פי שלא קידשה הוא, אלא
מכוח אחי המת באה לו (סוטה מד, א וברש"י). 34) שם,
שהרי היא ראוייה לכל אחד מהם, ושמא תתייבם לו,
כמבואר שם מג, ב. ואפילו שמע שמת אחי במלחמה חוזר
ובא לו (שם מג, א). 35) אם לא יחזור בו במשך הזמן
תהיה מקודשת לו למפרע. 36) שהרי נתברר שנתקדשה
לו לפני התחלת המלחמה, אבל אם לא אמר לה: מעכשיו,
אלא קידשה לאחר י"ב חודש, והגיע הזמן והוא בתוך
המלחמה אינו חוזר, שהרי קדמה המלחמה לתחלת
קידושו, ואין אדם יכול לארס אשה בתוך המלחמה
ולהפקיע עצמו מחובת לחימתו (ירושלמי סוטה פרק ח,
הלכה ו). ואין זה דומה למת אחי במלחמה, שלא עשה
שום מעשה לפטור עצמו, אלא מן השמים הקדוה לו (כסף
משנה). וכבר נתבאר בהלכות אישות פרק ו, הלכה י"ז, שכל
האומר: "על מנת" כאומר מעכשיו, שכוונתו מעכשיו יחול
המעשה על מנת שיתקיים התנאי (רדב"ז).

6 ח. המחזיר את גרושתו³⁷, והמאָרס אשה האסורה
7 עליו, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה³⁸
8 לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה³⁹ לישראל, בת ישראל
9 לממזר ולנתין - אינו חוזר⁴⁰.

37 שאינה חדשה לו. 38 אסורה לכוהן מדברי סופרים,
שהיא כגרושה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ז).
39 מן הגבעונים, ויהושע נתנם להיות חוטבי עצים ושואבי
מים לעדה ולמזבח (יהושע ט, כז), ודוד גזר עליהם, שלא
יבואו בקהל לעולם (שם פרק י"ב, הלכה כ"ב-ג).
40 סוטה מד, א, שנאמר: "אשר ארש אשה ולא לקחה"
לקחה - משמע לזו ולא אחרת, פרט לנישואי עבירה, שהם
לקיחת איסור. וראה לקמן בבאורנו בסוף הלכה י"ד.

10 ט. כל אלו שחוזרין מעורכי המלחמה כששומעין
11 את דברי הפהן, חוזרין ומספקין מים ומזון לִאֲחֵיהֶם
12 שֶׁבְּצָבָא, ומתקנין את הדרכים⁴¹.

41 שם מג, א.

13 י. ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה כל עקר,
14 ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית
15 וחנכו⁴², והנושא ארוסתו או שופם, ומי שחלל
16 פרמיו⁴³ - אין יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי
17 יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח".
18 מפי הקבלה⁴⁴ למדו, שיהיה נקי שנה, בין לבית

הנביאים, וכמבואר בבאורנו לעיל פרק ב, הלכה ו. (66) שהוא הנלחם עם אויביו להושיענו. (67) המכוונת לייחוד ה' וקידוש שמו. ויונתן תרגם שם: מלחמות עם ה'. (68) "חיים אלו - לפי שאין עימם מוות... נקראו: צורר החיים" (לשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה ג), ובבאורנו שם: החיים הנצחיים צוררים לעד ולא יפרדו.

פרק שמיני

(1) היתר מאכלות אסורות לחלוצי צבא במלחמה. דיני ישראל ביפת תואר במלחמה, ודיני הכהן בה. יפת תואר שלא רצתה לעזוב עבודה-זרה - מה ייעשה בה. דיני גר תושב: ומיהו הראוי להיקרא חסיד מחסידי אומות העולם.

- א. חלוצי צבא², פשיפנסו בגבול העכו³ ויכבשו²³ וישבו מהן - מתר להן לאכל נבלות וטרפות²⁴ ובשר-חזיר וכיוצא בו, אם ירעב ולא מצא מה לאכל²⁵ אלא מאכלות אלו האסורים²⁶. וכן שותה יין-נסף²⁶. מפי השמועה למדו²⁷: "ובתים מלאים כל טוב" - ערפי חזירים²⁸ וכיוצא בהן⁹.

(2) חיילים מזורזים, מלשון הכתוב (במדבר לא, ה) "שנים-עשר אלף חלוצי צבא". על שם חגירת חלציהם למלחמה (ראב"ע שם, ג). (3) כן בדפוסים קדומים. (4) מפורש לעיל הל' סנהדרין פ"ט בבאורנו, אות קסב-ג. (5) שאם ישהה ויבקש מאכלות מותרים ירגישו בו העמים ויהרגוהו, והרי זה כמסוכן. אבל קודם שיכנסו לגבול העמים, הרי הם כשאר כל אדם, שאפילו יהיו לחזר אחרי מזון מצרכי מזון כשרים, אין שום סכנה צפויה להם (כסף-משנה). (6) שנתנסך לעבודה-זרה. ואע"פ שבע"ז נאמר: "יהרג ואל יעבור"? סובר רבינו, כשם שהתורה התירה לו לבעול אשה בגינתה, ראה בסמוך ה"ב - אע"פ שבגילוי עריות נאמר ג"כ: יהרג ואל יעבור, כך התירה לו לכשיצאם לשתות יין נסך, הוא שאמר הכתוב: ובתים מלאים כל טוב... ובורות חצובים וגו' - הכוונה לבורות מלאים יין נסך ('אור שמח'). ולדעת הרמב"ם בפירושו לתורה (שם, י) אסורים הם ביין נסך, שבכל איסורי ע"ז, היא עצמה, ותקרובת שלה - הכל אסור מיד, ככתוב (שם ז, כה-כו) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם... שקץ תשקצנו... כי חרם הוא". (7) חולין יז, א. (8) בנוסח שלפנינו, בחולין שם: כתלי דחזירי, אולם גירסת רבינו שם: "קדלי (=ערפי) דחזירי", וכן הוא בתשובות רבינו, הוצ' פריימן סמן קנד. וראה מגילה יג, א "שהאכילה קדלי דחזירי". (9) והכתוב מסיים שם: "ואכלת ושבעת".

- ב. וכן בועל אשה בגינתה¹⁰ אם תקפו יצריו¹¹; אכל²⁹ לא יכעלנה¹² וילך לו, אלא מכניסה לתוך ביתו¹³, שנאמר: "וראתי בשביה אשת יפת-תאר"¹⁴. ואסור³¹ לבעל אותה ביאה שנזה¹⁵ עד שישאנה¹⁶.

(10) בעודה גויה. (11) קידושין כא, ב. כי "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע". ואפילו לא נתגיירה עדיין, מותרת לו בבאה ראשונה. וכן דעת רב וחבריו בירושלמי מכות פ"ב, ה". וכל זה אינו מותר אלא במלחמה, שצריך ללחום בחירוף נפש, ואסור לו לעצר נפשו בהרהורי יצרו, כדי

המהרש"ל, שאם לא נתן לנהוג קלות ראש בבית, אלא עשה סעודה לחנכו תחילה לומר בה דברי תורה, ולדרוש מעין המאורע, הרי זו סעודת מצוה. ובירושלמי שם הלכה ו הוסיפו: הנושא את האיילונית (אשה שאינה ראויה ללדת) הואיל ואין מצוה לישב עימה, אינו חוזר.

- טו. "מי האיש הירא ורך הלבב" - כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה⁵⁸. ומאחר שייפנסו בקשרי המלחמה, ישען על מקנה ישראל ומושיעו בעת צרה⁵⁹, וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה⁶⁰, וישים נפשו כפשו⁶¹ ולא ירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בכניו, אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מקל דבר למלחמה. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו - עובר בלא-תעשה, שנאמר: "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם"⁶². ולא עוד, אלא שכל דמי ישראל⁶³ תלויין בצוארו. ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הפל⁶⁴, שנאמר: "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו". והרי מפרש בקבלה⁶⁵: "ארוה עשה מלאכת ה' רמיה, וארוה מגע חרבו מדים". וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד, ותהיה כונתו לקדש את השם כלכד⁶⁶ - מבטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויכנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו וילבנוי עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר: "כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן, פי מלחמות ה' אדני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו'". והיתה נפש אדני צרויה בצורר החיים⁶⁸ את ה' אלהיה.

(58) כשמתקשרים לעמוד צפופים, שלא יפרידום אויבים (סוטה מד, א וברש"י), וכדעת רבי עקיבא שם, בניגוד לרבי יוסי הגלילי שם, האומר: הירא - זה המתירא מן העבירות שבידו. ובספרי שופטים אות קצו רבי יוסי הגלילי אומר: הירא ורך הלבב - זה בן ארבעים שנה, שתש כוחו (הגהות מיימוניות). ובתוספתא סוטה פרק ז, משנה י"ד: רבי עקיבא אומר, הירא, מה תלמוד לומר עוד "ורך הלבב" לומר לך, שאפילו גיבור שבגיבורים וחזק שבחזקים, והיה רחמן חוזר, שנאמר: ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. (59) כלשון הכתוב ירמיה יד, ח. (60) ככתוב (דברים כ, ד) "כי ה' אלוהיכם ההולך עימכם להילחם לכם" = הם באים בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום (סוטה מב, א). (61) יסכן עצמו, כלשון הכתוב (שופטים יב, ג). (62) פירשו חכמינו (משנה בסוטה שם): "אל ירך לבבכם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות; אל תיראו - מפני הגפת תריסים (=צלצול המגינים זה בזה, להשמיע קול ולאיים) ושפעת הקלגסים; אל תחפזו - מקול קרנות; אל תערצו - מפני קול צווחות. (63) הנשפכים בקרב, בגלל פחדנותו ועריקתו. (64) שהוא גרם לכך. ובמדרש ויקרא רבה פרשה כ"ה, אות ב "כל מי שיוצא לדרך, ואינו מכוון לבו למלחמה, סוף שהוא נופל במלחמה". (65) בדברי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיוכל לעמוד בקשרי מלחמה (תורה תמימה' שם).
 (12) בדרך ובגלוי. (13) ושם יבלענה, וכמבואר בסמוך ה"ג.
 (14) זה מוסב על תחילת ההלכה, ש"פ תואר' מותרת לו
 אפילו בגיוותה (כסף-משנה). (15) שכבר נתקרה רוחו,
 ואין יצרו תוקפו. (16) אחרי שתגיייר, וכמבואר בסמוך
 ה"ה"ו. שנאמר (שם, יג) "ואחר-כן תבוא אליה ובעלתה" -
 לאחר כל הסדר האמור בפרשה, מותרת לך.

1 ג. אין אשת יפת-תאר מתרת אלא בשעת השביה,
 2 שְׁנֵאמֶר: "וְרֵאִיתָ בַּשְּׂבִיָּה"¹⁷. בֵּין בְּתוּלָה, בֵּין
 3 בְּעוּלָה, בֵּין אִשְׁת־אִישׁ; שְׁאִין אִשּׁוֹת לְעַפּוֹ"ם¹⁸.
 4 "וְחִשְׁקָהּ" - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינָה יָפָה¹⁹. "בָּה" - וְלֹא
 5 בְּחִבְרָתָה, שְׁלֹא יַבְעֵל שְׂתִים. "וְלִקְחָהּ לָךְ לְאִשָּׁה" -
 6 שְׁלֹא יִקַּח שְׂתִים וַיַּבְעֵל אַחַת, וַיִּנָּיֵחַ אַחַת לְאָבִיו אוֹ
 7 לְאִחִיו²⁰. וּמִנֵּין שְׁלֹא יִלְחָצֶנָּה²¹ בְּמִלְחָמָה? שְׁנֵאמֶר:
 8 "וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ" - יִכְנִסֶּהָ לְמָקוֹם²² וְאַחֲרֵי-
 9 כֵּן יַבְעוּל.

(17) אם נתן מתחילה עיניו בה, ולא שלקחה למכרה או
 לשפחות, ואח"כ נתן בה עיניו (קידושין כא, וברש"י).
 (18) כמו שאמרו (סנהדרין נב, ב) "אשת רעהו" - פרט לאשת
 אחרים. ומפרש רש"י: שאין קידושין לגויים. וכל זה בנוגע
 לישראל, אבל ביחס שבין גוי לחבירו - יש אישות, וחייב
 מיתה על אשת חבירו, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ה, ז.
 (19) בחשקו תלה הכתוב (קידושין כב, א). (20) שם,
 והוא-הדין שלא יקח אחת להביאה לאביו או לקרוב אחר
 (תוספות' שם, ובלחם-משנה). (21) יבעלנה. (22) בכת"י
 התימנים: למקום פנוי. ולדעת הכסף-משנה - הכוונה,
 שיכניסנה לעיר.

10 ד. הפכה מתר בפת-תאר בביאה ראשונה, שלא
 11 דברה תורה אלא כנגד היצר²³; אֲכָל אִינוּ יָכוֹל
 12 לְשִׁאֵנָה אַחֲרֵי-כֵן²⁴, מִפְּנֵי שֶׁהָיָא גִירָתָה²⁵.

(23) שאם לא תתירה לו, יעבור ויבעלנה באיסור, שיצרו
 מתגרה בו, ואפילו ככהן יש לחוש ליצר הרע (קידושין כא,
 ב וברש"י). (24) כשתתגיייר, וכמבואר בסמוך ה"ו.
 (25) וכהן אסור בגיורת, "הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו
 זונה ואסורה לכהן", כדברי רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ח,
 ה"ג (קידושין שם).

13 ה. וכיצד דין ישראל בפת-תאר? אחרי שביעלה
 14 ביאה ראשונה והיא בגיורתה: אם קבלה עליה
 15 להקנס תחת כנפי השכינה²⁶ - מטבילה לשם גירות²⁷
 16 מיד²⁸; ואם לא קבלה - תשב בביתו שלשים יום,
 17 שְׁנֵאמֶר: "וּבִקְרָתָהּ אֶת אִבִּיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים"²⁹,
 18 וְכֵן בּוֹכָה עַל דִּתָּהּ³⁰ וְאִינוּ מוֹנְעָה, וּמַגְדִּילָת אֶת
 19 צִרְיָנָהּ וּמַגְלַחַת אֶת רֹאשָׁהּ כְּדִי שֶׁתִּתְּנָהּ בְּעֵינָיו³¹.
 20 וְתִהְיֶה עֲמוֹ בְּבֵית. נִכְנָס וְרֹאָה אוֹתָהּ³², יוֹצֵא וְרֹאָה
 21 אוֹתָהּ, כְּדִי שֶׁיִּקְוֶין בָּהּ³³, וּמַגְלִיל עִמָּהּ³⁴ כְּדִי
 22 שֶׁתִּקְבֹּל³⁵ - אִם קָבְלָה וְרָצָה בָּהּ³⁶, הָרִי זוֹ מִתְּגִירָתָהּ
 23 וְטוֹבֵלָת כָּכָל הַגֵּרִים.

(26) להתגיייר, ולקיים המצוות כולן. (27) שאין גירות בלא
 טבילה, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ד. (28) ואין
 צורך לנוולה בגידול צפרניה ובגילוח ראשה (יבמות מח, ב).
 אבל עדיין אסור לו לבוא עליה עד שיעברו עליה שלשה
 חדשים, משום הבחנה, וכמבואר לקמן אות לו. (29) "כי
 יש לעצבים מנוחה בכבייתם, ולהעיר אבלם, עד אשר
 יחלשו כוחותיהם הגופניים מלסכול זה המקרה הנפשי"
 (מורה נבוכים, ח"ג פמ"א). (30) על עובה פולחן אלוהיה,
 כדברי רבי עקיבא (יבמות שם): "אביה ואמה - זו עבודת
 כוכבים, וכן הוא אומר (ירמיה ב, כז) אומרים לעץ אבי
 אתה" וגו'. (31) שם עמ' א. (32) בניולה. (33) ולא
 ישאנה. וב'ספרי' כ"תצא, אות ריג: "שתהא בת ישראל
 שמחה, וזו בוכה; זו מתקשטת וזו מתנוולת". (34) משתדל
 להשפיע עליה. (35) להתגיייר. (36) בכת"י התימנים:
 ורצה בו. והכוונה שנתרצה להנשא לו.

24 ו. וצריכה להמתין שלשה חדשים: חֲדָשׁ שָׁל בִּכְיָה,
 25 וּשְׁנֵי חֲדָשִׁים אַחֲרָיו³⁷. וְנוֹשְׂאָה בְּכִתְבָּה וְקִדּוּשִׁין³⁸.
 26 וְאִם לֹא חָפֵץ בָּהּ³⁹ - מְשַׁלְּחָה לְנִפְשָׁהּ⁴⁰. וְאִם
 27 מְכַרָּהּ⁴¹ - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר: "וּמְכַר לֹא
 28 תִּמְכְּרֶנָּה בְּכֶסֶף". וְאִם מְכַרָּה - אֵינָה מְכוּרָה⁴²,
 29 וּמִחֲזִיר הַדָּמִים. וְכֵן אִם כָּבְשָׁה אַחֵר שְׁנִבְעָלָה, לְשֵׁם
 30 שְׂפָחָה - מְשִׁישְׁתָּמֶשׁ בָּהּ, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה,
 31 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִתְּעַמֵּר בָּהּ", שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ⁴³.

(37) "להבחין בין זרע ראשון (=שלפני הגירות) לזרע
 אחרון" ('ספרי' כ"תצא, אות ריג). שלאחר שלושת חדשי
 הריון, אפשר להכיר אם מעוברת היא או לא, וכדברי רבינו
 בהל' גירושין פ"א, הכ"א: "ואפילו גר ואשתו שנתגייירו,
 מפרישים אותם תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שנזרע
 בקדושה (=לאחר גירותם), לזרע שנזרע שלא בקדושה. וכן
 יפת-תואר אע"פ שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת
 עצמה, צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הוולד". ואע"פ
 שהתורה התירה לו ביאה ראשונה מיד בלא הבחנה? אותו
 זרע אינו קדוש כלל, שאינו בנו לשום דבר, מפני שהוא זמן
 הגויה, כמבואר בסמוך ה"ח (כסף-משנה). (38) מכיון
 שנתגייירה, הרי היא כישראלית וצריכה קידושין, וחייב
 לכתוב לה כתובה. (39) שקץ בה, ולא קידשה. (40) בלא
 גט, שעדיין לא נתקדשה לו. (41) להיות שפחה אצל
 הלוקח, ואפילו לא נתגייירה, כמבואר במורה נבוכים ח"ג,
 פמ"א. (42) שכל דבר שאמרה תורה "אל תעשה" - אם
 עשה אינו מועיל (תמורה ד, ב). והשווה הל' בכורות פ"ו,
 ה"ה: "המוכר מעשר (=בהמה), לא עשה כלום, ולא קנה
 לוקח, ולפיכך אינו לוקח... וכמוכר יפת תואר". ומובן
 שאינו לוקח, ולפיכך לא מנאו רבינו לעיל הל' סנהדרין
 פ"ט ה"ד, בין הלאוין שלוקין עליהם. (43) 'ספרי' כ"י
 תצא, אות ריד: "שב לשון פרסי, קוראים לעבדות ושימוש:
 עימראה" (רש"י לתורה שם).

32 ז. לא רצתה להתגיייר - מְגַלְגֵּלִין עִמָּהּ⁴⁴ שְׁנֵים-עָשָׂר
 33 חֲדָשִׁים⁴⁵. לֹא רָצָתָה - מְקַבֵּלָת שְׂבַע מִצְוֹת שְׁנִצְטוּ בְּנֵי
 34 נַח⁴⁶, וּמְשַׁלְּחָה לְנִפְשָׁהּ, וְהָרִי הִיא כָּכָל הַגֵּרִים

1 התושבים⁴⁷; ואינו נושא, שאסור לשא אשה שלא
2 נתגירה⁴⁸.

13 שהשלימה⁴⁹, אין פורתין להן ברית עד שיכפרו
14 בעבודה זרה⁵⁰ ואבדו את כל מקומותיה ויקבלו
15 שאר המצות שנצטוו בני נח, שקל צב"ם שלא
16 קבל מצות שנצטוו בני נח, הורגין אותו אם ישנו
17 תחת ידניה⁵¹.

(58) אע"פ שענה אותה - אין אומרים ישלחנה לנפשה, ואפילו עובדת ע"ז, אלא הורגים אותה. ובספרי כ"תצא, אות ריד: "ושלחתה לנפשה - ולא לבית אלוהיה" (רד"ז). עם ישראל, כשקברו אליה להלחם עליה. (60) כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד. (61) סנהדרין נז, א: "על שבע מצוות בן נח נהרג". והשווה לקמן פ"ט, ה"ד. ועדיין תמוה, למה מקיימים את ה"יפת תואר" שנים-עשר חודש ומניחים אותה לעבוד ע"ז, בעוד שכל בן-נח העובד ע"ז והוא ברשותו נהרג מיד. וב"קריית ספר" להמב"ט, העתיק דברי רבינו: "ואם לא רצתה להניח ע"ז, הורגים אותה ככל עיר שהשלימה". ותיבות: "י"ב חודש, השמיט לגמרי. וראוי להעיר שבמורה נבוכים" ח"ג פמ"א, כותב רבינו: "וכן כל השלושים יום תחזיק בתורתה בפרהסיא ואפילו בע"ז, ולא יחלקו עליה כאמונה עד הזמן ההוא", וכנראה שחסה עליה התורה, תחת אשר עינה, וזאת מן המידות הטובות, שנצטוו עליהן, כדברי רבינו שם, וראה במדרש הגדול דברים כא, יב: "לא רצתה לקבל שבע מצוות, אחר השנים-עשר חודש, הורגים אותה". ואולי זהו המקור לדברי רבינו כאן.

3 ח. נתעברה מביאה ראשונה - הרי הולד גר⁴⁹, ואינו
4 בנו לדבר מן הדברים⁵⁰, מפני שהוא מן העפ"ם⁵¹;
5 אלא בית-דין מטבילין אותו⁵² על דעתם⁵³. ותמר⁵⁴
6 מביאה ראשונה של יפת-תאר היתה⁵⁵; אבל
7 אבשלום נולד מאחר הנשואין. נמצאת תמר אחות
8 אבשלום מאמר⁵⁶, ומתרת להנשא לאמנון⁵⁷. וכן
9 הוא אומר: "דבר-נא אל המלך פי לא ימנעני
10 ממך".

(49) בספר ה'חינוך' מצוה תקלב, הנוסח: הולד גוי.
(50) לא לירושה, ולא לפטור את אשתו מזיקת יבום ועוד.
(51) "ואין בנך הבא מן הגויה נקרא בנך אלא בנה" (יבמות כג, א). וראה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ז. (52) לשם גירות, שאין לך גר בלא מילה וטבילה. (53) "הם נעשים לו אב, והרי הוא גר על ידיהם", כדן כל גר קטן, שאין לו אב, ואמו הביאתו לבית-דין להתגייר (כתובות יא, א וברש"י). והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ז: "שזכות היא לו". ואם בעודה מעוברת נתגיירה וטבלה, אין בנה צריך טבילה, אלא מילה בלבד, כדברי רבינו שם ('אור שמח'). (54) בת מעכה, אם אבשלום. (55) שמעכה אמה יפת תואר היתה, ובא עליה דוד בגיותה, כשלקחה בשביה. (56) שנתגיירה אמה בהיותה מעוברת, נמצאת הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, והרי היא אחות אבשלום. כי אם נולדה שלא בקדושה, אין זו אחותו אפילו מאמו, והרי היא נכרית אצלו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ד, ה"ב (ע"פ 'אור שמח'). (57) בן דוד, שאינו אחיה מאמה, שאמו אחינועם הזרעאלית היתה, ולא מאביה, שהרי הורתה שלא בקדושה היתה, ואינה בת דוד כלל (סנהדרין כא, א), וראה ב'תוספות' שם.

11 ט. יפת-תאר שלא רצתה להניח עבודה זרה אחר
12 השנים-עשר חודש - הורגין אותה⁵⁸. וכן עיר

(62) סנהדרין נט, א, שנאמר: תורה צוה לנו משה, מורשה - "לנו מורשה ולא להם" וראה לקמן פ"י, ה"ט. (63) שהרי מקיימים גר תושב בארצנו ומצוים להחיותו, למרות שלא קיבל אלא שבע מצוות בלבד (כסף-משנה). (64) הקב"ה, שכל הגבורה שלו (סנהדרין צח, ב). (65) ראה למעלה הלכה ט, בביאורנו אות נט. (66) "לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (הל' איסורי ביאה פ"ד, ה"י). (67) חכמים ומלומדים. ובבבא-בבא-בבא, עה, א "אין חברים אלא תלמידי חכמים" (ע"ז סד, ב). והשווה הל' מטמאי משכב ומושב פ"י, ה"ה. (68) כשאר גוי שבאומות, שאין מעלים אותו מן הבור או מן הנהר, ואין מורידים אותו לבור להמיתו בידיים, כמבואר בהל' ע"ז פ"י ה"א, מכיון שביטל את קבלתו, חזר להיות גוי גמור ואין מצילים אותו בשעת סכנה (ע"ז סה, א וכפירוש הכסף-משנה). ובבבא

(ויקרא כד, טז) "ונקב שם ה' מות יומת". אלקים - אלו הדיינים, שנאמר (שמות כב, כז) "אלהים לא תקלל". על האדם - זו שפיכות דמים, שנאמר (בראשית ט, ו) שופך דם האדם. לאמור - זה גילוי עריות, שנאמר (ירמיה ג, א) לאמר הן ישלח איש את אשתו וגו'. מכל עץ הגן אכול תאכל - כאן ציווהו על הגזל. כלומר, לא הורשית לאכול אלא במה שהתרת לך. וראה סנהדרין נו, א: "שבע מצוות נצטוו בני נח" וכו'. (3) שלא לגדף את שם ה'. (4) להושיב דיינים לדון במצוות אלו, ולהזהיר את העם עליהן, כמבואר לקמן הי"ד. (5) שכך נצטווה אדם הראשון. (6) הפסוקים שבתורה. (7) כמבואר לעיל אות א לפי ה'מדרש רבה', וכך דרשו את הפסוק הנ"ל בסנהדרין נו, ב. (8) שלא נחתוך ממנו אבר כשהוא חי - ונאכלנו. (9) כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר ממנו (רש"י שם נו, א). (10) 'מדרש רבה' משפטים פרשה ל, אות ט: "נתן לאדם שש מצוות, הוסיף לנח אחת". אבל אדם הראשון לא נצטווה על אבר מן החי, שהרי נאסר באכילת בשר בכלל, כמבואר בסנהדרין נט, ב: שנאמר (בראשית א, כט) "הנה נתתי לכם את כל עשב... לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" - ולא חית הארץ לכם. ורבינו לא מנה מצוה זו באדם הראשון, שאינו מונה אלא מצוות הנהגות לדורות (כסף-משנה). (11) ברכות כו, ב: "אברהם תיקן תפלת שחרית, שנאמר: וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם - ואין עמידה אלא תפילה" וכו'. (12) 'מדרש רבה' פרשת תולדות, פרשה ס"ד, אות ו: "וימצא בשנה ההיא מאה שערים - מפני מה מדד אותה, מפני המעשרות". והראב"ד שואל: והלא גם באברהם נאמר (בראש' יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל"? ואולם דעת רבינו, שאברהם לא נתן אלא הפרשה מהשלל שבא לידו מנצחונו במלחמה, ולא בתורת מעשר אלא כתגמול, לכיבוד, שכיבדו מלכי צדק, ואילו יצחק הוא הראשון שעיסר ממונו הוא, בתורת מעשר. (13) לעת ערב, וזוהי תפילת מנחה, כמבואר בברכות שם. (14) ראה בראשית לב, לג. ואע"פ שבמשנה בחולין ק, ב אמרו: "בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו" - משמע, לכאורה, שלא נאסרו בגיד הנשה אלא מסיני ואילך, ולאחר שנצטוו בסיני וסידר משה את התורה, כתב מקרא זה עם המאורע שאירע ליעקב אבינו? כבר הסביר רבינו בפירושו שם: "שים לבך אל העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו... וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחרי איסור יעקב אבינו (שנאסר בו), אלא מצות משה רבינו... הלא תראה מה שאמרו: תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני, וכל אלו (=אבר מן החי, מילה, וגיד הנשה) מכלל המצוות". (15) ברכות שם. (16) ב'מכילתא' יתרו יט, י אמרו: שנצטוו במצוות מצוות יתירות על מצוות בני נח, ובוודאי ע"י עמרם, ש"גדול הדור" היה, כמבואר בסוטה יב, א (י"ד איתן). ובמדרש 'שמות רבה' פ"א, אות יג: "שהיה עמרם ראש סנהדרין".

התימנים, הנוסח: "הרי זה כמין מן האומות". כלומר, כומר לע"ז שהוא אדוק בה, והתימנים מורידים ולא מעלים, כמבואר בהל' ע"ז שם. וכן הנוסח בדפוס רומי, ר"מ. והשווה לעיל הל' עדות פ"א, ה"י.

1 **יא. פל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן, הרי זה**
2 **מחסידי אמות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא.**⁶⁹
3 **והוא, שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן**
4 **הקדוש-ברוך-הוא בתורה, והודיענו על-ידי משה**
5 **רבנו, שפני נח מקדם נצטוו בהן. אבל אם עשאן**
6 **מפני הכרע הדעת**⁷⁰ - אין זה גר תושב, ואינו
7 **מחסידי אמות העולם ולא מחכמיהם.**⁷¹

(69) תוספתא סנהדרין פ"ג, מ"א: "צדיקי אומות העולם, יש להם חלק לעוה"ב" וראה בסנהדרין קה, א. וברש"י שם ד"ה מאן נינהו. והשווה לעיל הל' עדות פ"א, ה"י. (70) לפי שכלו ומצפוננו, ואינו מודה שצוה בהן הקב"ה. (71) בכת"י התימנים: אלא מחכמיהם. וכן הנוסח בתשובות מהר"ם אלשקר סימן קיז. והשווה דברי חכמינו (מגילה טז, א) "כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם - נקרא חכם". ומקור כל הלכה זו במדרש משנת רבי אליעזר, ניוורק תרצ"ד, עמ' קכא: "במה דברים אמורים כשעושים אותן, ואומרים מכח שצוה אותנו אבינו נח מפי הגבורה, אבל אם עשו שבע מצוות ואמרו מפי פלוני שמענו, או מדעת עצמנו, שכך הדעת מכרעת וכו', אין לוקחים שכרם אלא בעולם הזה" (כבוד מלכים, לרמב"ם דפ' שוליונגר).

פרק תשיעי

(1) המצוות שנצטווה אדם הראשון, ומה הוסיף הקדוש-ברוך-הוא על נח. העריות האסורות על בני נח. במה נפקע איסור אשת-איש בבני נח. כיצד מצווים בני נח על הדינים. למה נתחייבו בני שכם להיהרג.

8 **א. על ששה דברים נצטוה אדם הראשון:**² **על**
9 **עבודה זרה, ועל פרפת השם,**³ **ועל שפיכות-דמים,**
10 **ועל גילוי-עריות, ועל הגזל, ועל הדינים;**⁴ **אף-על-**
11 **פי שפך הן קבלה בדיניו ממשוה רבנו,**⁵ **והדעת**
12 **נוטה להן - מקלל דברי תורה**⁶ **יראה, שעל אלו**
13 **נצטוה.**⁷ **הוסיף לנח איבר מן החי,**⁸ **שנאמר: "אף**
14 **בשר בנפשו דמו לא תאכלו"**⁹ - **נמצאו שבע**
15 **מצות,**¹⁰ **וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם. בא**
16 **אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה. והוא התפלל**
17 **שחרית.**¹¹ **ויצחק הפריש מעשרו**¹² **והוסיף תפלה**
18 **אחרת לפנות היום.**¹³ **ויעקב הוסיף גיד הנשה**¹⁴
19 **והתפלל ערבית.**¹⁵ **ויבמצרים נצטוה עמרם במצות**
20 **תורתו,**¹⁶ **עד שבא משה רבנו, ונשלמה תורה**
21 **על-ידו.**

(2) 'מדרש רבה' בראשית פט"ז, אות ו, שנאמר: "ויצו ה' אלקים על האדם לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל" (בראשית ב, טז), ויצו - על עבודה-זרה, ככתוב (הושע ה, יא) "כי הואיל הלך אחרי צו". ה' - על ברכת השם, ככתוב

22 **ב. פנ-נח שעבד עבודה זרה - הרי זה חייב.**¹⁷ **והוא,**

23 **שעבד פדרכה.**¹⁸ **וכל עבודה זרה שפית-דין של**

24 **ישראל ממיתין עליה.**¹⁹ **פנ-נח נהרג עליה;**²⁰ **וכל**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות מלכים קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קבעו שאין רפואה למחלתו ובה ימות, (הל' רוצח פ"ב ה"ח), שישראל פטור עליו מדיני אדם. (33) כָּבֹל. (34) בדפוסים קדומים: לפני. (35) שבישראל פטור עליו. "ודורש דמים, דורש ממנו דם" (שם פ"ג, ה"י). (36) 'מדרש רבה', בראשית פרשה ל"ד, אות יג. "מיד כל חיה - זה המוסר את חבירו לחיה להרגו". (37) שדרך אחר חבירו להרגו. (38) את הנרדף. (39) של הרודף, כגון לקטוע רגלו. (40) סנהדרין נז, א. (41) שאע"פ שהוא "שופך דמים וחייב מיתה - אין בית-דין ממיתים אותו" (הל' רוצח פ"א ה"ג), וכחסר הכסף-משנה שם, שהואיל ולא נתכוון אלא להציל את הנרדף, אין התראה שייכת בו, ואין ישראל נהרג בלא התראה, אבל בן-נח נהרג בלא התראה, כמבואר לקמן הי"ד.

ה. שש עריות אסורות על בני נח: האם, ואשת האב, ואשת-איש, ואחותו מאמו, וזכור⁴², ובהמה, שגאמר: "על-כן יעזב איש את אביו" - זו אשת אביו⁴³, "ואת אמו" - כמשמעה, "ודבק באשתו" - ולא באשת חבירו, "באשתו"⁴⁵ - ולא בזכור⁴⁶, "והיה לבשר אחד" - להוציא בהמה, חיה ועוף, שאין הוא והם בשר אחד⁴⁷; וגאמר: "אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי, ותהי לי לאשה"⁴⁸.

(42) משכב זכר, מעשה סדום. ראה ויקרא יח, כב. (43) שאי אפשר לפרש: אביו ממש, שזה נכלל במיעוט: "באשתו" - ולא בזכר, כבסמוך. (44) ואפילו לאחר מות אביו, שאינה עוד אשת איש. (45) בכת"י תימן: ודבק באשתו. (46) שאין בו דיבוק, מתוך שאין הנשכב נהנה - אינו נדבק עמו (סנהדרין נה, א וברש"י). (47) שאינן יולדות מן האדם, בניגוד לאיש ואשה, שזרע יוצא מהם, ונעשה בשר האב והאם אחד בו (שם וברש"י). (48) מכאן, שאחותו מן האם אסורה לו, אבל אחותו מאביו מותרת לו, שאין איסור אחוה בבני נח, אלא מן האם (שם עמ' ב). והשווה הל' איסורי ביאה פי"ד, הי"ג.

ו. בן-נח חייב על מפתת אביו ואנוסת אביו⁴⁹ - הרי היא אמו מכל מקום⁵⁰. וחייב על אשת אביו, אפילו לאחר מיתת אביו⁵¹. וחייב על הזכור, בין קטן⁵², בין גדול, ועל הבהמה, בין קטנה⁵³, בין גדולה; והוא נהרג לבדו, ואין הורגין את הבהמה; שלא נצטוו בהריגת בהמה אלא ישראל⁵⁴.

(49) שלא נישאה לאביו, אלא אנסה ונולד ממנה. (50) וכבר נתבאר בהלכה הקודמת: "ואת אמו - כמשמעה", ועל-כרחך באנוסת אביו - הכתוב מדבר, כי נשואתו, הרי היא בכלל: "אביו - זו אשת אביו" (סנהדרין נח, א). (51) כי בחיי אביו, הרי היא בכלל: "באשתו - ולא באשת חבירו" (שם). (52) פחות מבן י"ג שנה ולמעלה מבן תשע, שהוא בר שכיבה, אבל על זכור קטן שהוא פחות מבן תשע - אינו נהרג (כסף-משנה). ולדעת הרדב"ז - הכוונה, חייב אפילו על קטן פחות מבן תשע, אע"פ שישראל פטור עליו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"א, הי"ד. שבישראל נאמר:

1 שאין בית-דין של ישראל ממיתין עליה - אין בן-נח
2 נהרג עליה. ואף-על-פי שאינו נהרג - אסור בכל²¹.
3 ואין מניחין אותו להקים מצבה²², ולא לטע
4 אשרה²³, ולא לעשות צורות²⁴ וכיוצא בהן לגוי.

(17) מיתה בסייף, שכל מיתת בני נח אינה אלא בסייף, כמבואר לקמן הי"ד, וכביאורנו שם. (18) שדרך עבודתה בכך, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקולים, ולא להיפך. והשווה הל' ע"ז פ"ג, ה"ב. (19) כגון המגפף (=המחבק) והמנשק ע"ז, שאינם אלא איסור "לא תעשה" בלבד (שם, ה"ו). (20) סנהדרין נו, ב. (21) שישראל נאסר בה, וכן אמרו (סנהדרין עד, ב) "אינהו וכל אביזרייהו" (=הן, וכל השייך בהן). (22) מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים (רש"י לדברים טז, כב). וראה הל' ע"ז פ"ו, ה"ו. (23) אילן הנטוע מתחילה כדי לעבדו (שם פ"ח ה"ג), ומיוחד לעובדי הירח, כמבואר בביאורנו שם פ"ז הי"א, אות ג. (24) צורות אדם, כמבואר שם פ"ג ה"י, ואע"פ שאינה עבודה-זרה - כדי שלא יטעו בהם הטועים וידמו שהם לע"ז (שם). וכל אלה אין בהם עונש מיתה לישראל אלא מלקות בלבד (ראה הל' סנהדרין פ"ט ה"ג), וממילא אין בן-נח נהרג עליהן, אלא שאסור בהן כישראל, וכמבואר לעיל אות יט.

5 ג. בן-נח שברף את השם - בין שברף²⁵ בשם
6 המיוחד²⁶, בין שברף בכניו²⁷ בכל לשון - חייב²⁸; מה
7 שאין פן בישראל²⁹.

(25) שקילל, ולשון נקיה היא כלפי מעלה. (26) שבירך את השם המיוחד של ארבע אותיות, והוא: אדני. וכל-שכן שם הוי"ה עצמו (ראה הל' ע"ז פ"ב, ה"ז). (27) שאר השמות שאינם נמחקים, כגון: א-ל, אלקים, שדי, צבאות, שאסור למחקם (הל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב). (28) מיתת סייף. (29) שאינו חייב אלא על ברכת שם המיוחד בלבד (סנהדרין נו, א), שנאמר (ויקרא כד, טז) "ונוקב שם ה' מות יומת" - אינו חייב אלא על שם המיוחד (=שהרי כתוב: ה', וזהו שם המיוחד - רש"י). אבל בן-נח חייב אפילו בכינוי, שנאמר שם: "כגר כאזרח". וזה מיותר, להדגיש: גר ואזרח פטורים על ברכת כינוי, ובן-נח חייב גם על הכינוי (שם). וראה הל' ע"ז פ"ב, ה"ז.

8 ד. בן-נח שהרג נפש, אפילו עבר במעי עמו³⁰ -
9 נהרג עליו³¹. וכן אם הרג טרפה³², או שפכתו³³
10 ונתנו לפי³⁴ ארץ³⁵, או שהניחו ברעב עד שמת -
11 הואיל והמית מכל מקום, נהרג³⁶. וכן אם הרג
12 ורדף³⁷ שכיכול להצילו³⁸ באחד מאיבריו³⁹ - נהרג
13 עליו⁴⁰; מה שאין פן בישראל⁴¹.

(30) הכה את האם ויצא עובר. (31) סנהדרין נז, ב. שנאמר (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם, באדם דמו ישפך" - איזהו אדם שהוא באדם (=בתוך האדם), הוי אומר - זה עובר שבאדם. אבל ישראל שהרג את העובר - אינו נהרג עליו, ככתוב בשמות כא, כב. ומבואר בהל' חובל ומזיק פ"ד, ה"א. (32) אדם חולה מחלה מוסכנת, והרופאים

61) סנהדרין נז, א. ולדעת רש"י שם, הרי זה נהרג עליה משום גזל, אע"פ שאין זו "בעולת בעל" של אישות, אלא של זנות, כחמורו ובהמתו. אולם רבינו מפרש, שאין כאן גזל, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, וממילא קנינו של רבו היא, וע"כ משום אישות חייב עליה (רדב"ז). 62) בכת"י התימנים: ויאמרו. 63) של בית. 64) שם נח, ב. ושם: רביא דפלוגי. כלומר: ילדתו של פלוני עבד. 65) שלא תיקרא מיוחדת לעבד. 66) ויגלה, שהיו רגילות אף הגויות הנשואות, שלא לצאת בראש פרוע (רש"י שם). 67) שאינו עבד. 68) כדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא בכתב גט שיגיע לה (הל' גירושין פ"א ה"א). 69) בבעל המגרש. 70) ואפילו אין הבעל מסכים, הרי זו כגרושה, בניגוד לדני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא ברצון בעלה (שם). ובירושלמי קידושין פ"א ה"א, אמרו: "גוים אין להם קידושין... שאין להם גירושין, או ששניהם מגרשים זה את זה", רמז לכך, דברי הנביא (מלאכי ב, טז) "כי שנה שלח, אמר ה' אלוקי ישראל - בישראל נתתי גירושין; באומות העולם לא נתתי גירושין". וראה מדרש 'בראשית רבה' פרשה יח, אות ה.

22 ט. בן-נח חייב על הגזל - בין שגזל עפ"ם, בין
23 שגזל ישראל⁷¹, ואחד הגזל או הגונב קמזון או
24 גונב נפש⁷², או הפוכש שכר-שכיר⁷³ וכיוצא בזה⁷⁴,
25 אפלו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה⁷⁵ - על הכל
26 הוא חייב, והרי הוא בכלל גזלן; מה שאין כן
27 בישראל⁷⁶. וכן חייב על פחות משוה-פרוטה⁷⁷.
28 ובן-נח שגזל פחות משוה-פרוטה, ובא אחר וגזלה
29 ממנו - שניהן נהרגין עליה⁷⁸.

71) סנהדרין נז, א. שם: "גנב וגזל, וכן יפת תואר". ומפרש רש"י: יפת תואר, גם היא גזל, שגוזלים את אשתו במלחמה - הרי שבן-נח מזהר על גזילת נפש, והוא-הדין גניבת נפש (כסף-משנה). 72) סנהדרין שם. 73) שכבש שכר בהמתו או שכר כליו. 74) אבל בשעת מלאכה מותר לו לאכול, ככתוב (דברים כג, כה) "ואכלת ענבים כנפשך שבעך". 75) שאין חיובם בזה משום גזל, כובש שכר שכיר - עובר עליו משום "לא תעשוק שכיר" (שם כד, יד); פועל שלא בשעת מלאכה - משום: "ואל פליך לא תתן", ראה הל' שכירות פ"ב, ה"ג. וגזלן אינו נקרא אלא החוטף דבר מיד חבירו, ככתוב (שמואל-ב, כג, כא) "ויגזול את החנית מיד המצרי", וכמבואר בבבא-קמא עט, ב (רש"י בסנהדרין שם). 76) סנהדרין שם, ואפילו גזל מ ישראל, והלה מחל לו אח"כ - בשעתו ציערו, הילכך גזל הוא, אלא שאין בית-דין של ישראל נזקק להשיבו, שבוודאי מחל לו אחר-כך. וישראל בישראל גם כן אסור לו לגזול ממנו פחות משוה פרוטה, אלא שלא עבר על "לא תגזול", הואיל ואין אתה קורא בו: "והשיב את הגזילה", שהגזול מחל לו, וכל שאינו בהשבה אינו נקרא גזל. לא כן בן-נח, שאינו בר השבה, וכל דינו למיתה - אצלו דין פחות משוה פרוטה, כדין פרוטה (רש"י שם). וראה הל' גזילה פ"א, ה"ו. 77) ע"ז עב, א. ובני ישראל - "בני מחילה הם", שעוברים על מדתם ומוחלים על דבר קל, ואינו נחשב גזל בעיניהם,

ואת זכר לא תשכב וגו' ופחות מבן תשע אינו בר שכיבה, אבל בבן-נח כתוב: ורבק - ולא בזכור, וכל שנדבק עם הזכור - נהרג עליו. 53) אפילו ביום לידתה, וגם ישראל חייב מיתה עליה, כמבואר בסנהדרין נד, ב. ובהל' איסורי ביאה שם ה"ט. 54) שם נה, א בעיא שלא נפשטה. כי יתכן, שלא ציוותה תורה להרוג את הבהמה אלא משום קלון הבעל, שלא תהא בהמה עוברת בשוק, ויאמרו: זוהי שנסקל פלוני על-ידה, ובני נח דרכם בכך ואינם מתביישים, וגם התורה לא חסה על קלונם, ולפיכך אין להרוג את הבהמה מספק, אע"פ שבאה תקלה לאדם על-ידה.

1 ז. אין בן-נח חייב על אשת חבירו, עד שיקבא עליה
2 כדרכה⁵⁵ אחר שנבעלה לבעלה; אבל מארסה, או
3 שנכנסה לחפה⁵⁶ ולא נבעלה - אין חייבין עליה,
4 שנאמר: "והיא בעלת בעל⁵⁷". במה דברים
5 אמורים? בבן-נח שפא על בת-נח, אבל עפ"ם הבא
6 על הישראלית, בין כדרכה, בין שלא כדרכה -
7 חייב⁵⁸. ואם היתה נערה מארסה - נסקל עליה כדיני
8 ישראל. בא עליה אחר שנכנסה לחפה ולא נבעלה
9 - הרי זה בחנק כדיני ישראל⁵⁹. אבל אם בא על
10 אשת ישראל אחר שנבעלה - הרי זה כמי שפא על
11 אשת עפ"ם חבירו, ויהרג בסוף⁶⁰.

55) שם נח, ב, שנאמר: "ורבק באשתו - ולא באשת חבירו". לא אסרה תורה אלא בדביקה. ובשלא כדרכה, הואיל ואינה נהנית בדבר, אינה נדבקת עמו (רש"י שם). 56) בכת"י התימנים: ועדיין לא נבעלה. 57) שם נז, ב, "בעולת בעל - יש להם; נכנסה לחופה לא נבעלה - אין להם", שאינו חייב משום קידושיו וחופתו, אלא משום בעילתו. וראה לעיל פ"ח ה"א: "שאיין אישות לעכו"ם" והכוונה לקידושיו. 58) שבעריות שלנו, אמרה תורה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו - לרבות גויים שמוזהרים על העריות כישראל". ובישראל חייבים על אשת איש אפילו שלא כדרכה, שנאמר בה: "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (שם, ובדף נד, א). 59) שאילו כדיניהם פטור לגמרי, ובדינו - כל אשת איש, הבא עליה בחנק (שם). 60) כאן הוא חוזר כדיניהם, ומיתת בני נח בסייף, וסייף חמור מחנק, כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"ד, ולקמן ה"ד יתבאר בכיאונו המקור למיתת בני נח, שהיא בסייף.

12 ח. בן-נח שיחד שפחה לעבדו ובא עליה - הרי זה
13 נהרג עליה משום אשת חבירו⁶¹. ואינו חייב עליה עד
14 שישפוט הדבר, ויאמרו⁶² לה העם: "זו דבית⁶³ עבד
15 פלוני⁶⁴" ומאימתי תחזור לה תורה? ⁶⁵ משפירי שנה
16 מעבדו ויפרע⁶⁶ ראשה בשוק. ומאימתי תהיה אשת
17 חבירו⁶⁷ כגרושה שלנו? משפירי שנה מביתו וישלחנה
18 לעצמה, או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה,
19 שאין להן גירושין בכתב⁶⁸. ואין הדבר תלוי בו⁶⁹
20 לבד, אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרש זה
21 מזה - פורשין⁷⁰.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות מלכים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 טהורה - חִיבִין עָלֶיהָ מָשׁוּם אֲכָר מִן הַחַי וּמָשׁוּם
15 בָּשָׂר מִן הַחַי. וְאֲכָר וּבָשָׂר הַפּוֹרְשִׁין מִן הַמִּפְרָכְסָת,
16 אֶף-עַל-פִּי שֶׁשָּׁחַט בָּהּ יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי סִמְנֵין - הָרִי זֶה
17 אֲסוּר לִבְנֵי נָח מָשׁוּם אֲכָר מִן הַחַי⁹¹.

90) וישראל אינו חייב, שנאמר (דברים יב, כג) "ולא תאכל הנפש עם הבשר", אלא הבשר לבדו, "כל שבשרו מותר (מין טהור) - אתה מצווה על איבריו, וכל שאין בשרו מותר - אי אתה מצווה על איבריו", ומכאן שבן-נח, המותר בבהמה טמאה - מזהר על איבריה (חולין קב, א). (91) כמבואר לעיל אות פו. וסובר רבינו, שאפילו בבהמה טהורה המותרת לישראל בשחיטתה - אין שחיטתה מתירתה לגבי בן-נח, וזה כדעת רב אחא בר יעקב בחולין לג, א. ודעת הרשב"א, הובאה בכסף-משנה, שאין זה אלא בבהמה טמאה, אבל בהמה טהורה שנשחטה ע"י ישראל, הואיל ושחיטתה מתירתה לישראל, הרי אבר הפורש ממנה בעודה מפרכסת, מותר גם לבני נח, שאין לך דבר המותר לישראל ויאסר לבני נח, וזה ע"פ סוגיית הש"ס שם קכא, ב בברייתא דרב אושעיא, וסיומה של הברייתא "אחד גוי ואחד ישראל - מותרים בו".

18 יד. וְכִיצַד מִצְוִין הֵן עַל הַדִּינִין? חִיבִין לְהוֹשִׁיב
19 דִּינֵין וְשׁוֹפְטִים בְּכָל פֶּלֶךְ וּפְלֶךְ⁹² לְדוֹן בָּשָׂר מִצּוֹת
20 אֱלֹהִים⁹³ וְלִהְיוֹתֵיהֶן אֶת הָעָם⁹⁴. וּבִן-נָח שֶׁעָבַר עַל אַחַת
21 מִשְׁבַּע מִצּוֹת אֱלֹהִים - יִהְיֶה בְּסִיפֵי⁹⁵. וּמִפְנֵי זֶה נִתְחַיְבוּ
22 כָּל בְּעָלֵי שְׂכָם הַרִיגָה, שֶׁהָרִי שְׂכָם גָּזַל⁹⁶, וְהֵם רָאוּ
23 וַיִּדְעוּ וְלֹא דָנּוּהוּ⁹⁷. וּבִן-נָח נִהְיָג בְּעַד אֶחָד וּבְדִין
24 אֶחָד, בְּלֹא הִתְרָאָה, וְעַל-פִּי קְרוֹבִין⁹⁸, אֲבָל לֹא
25 בְּעֵדוֹת אִשָּׁה⁹⁹, וְלֹא תְדוֹן אִשָּׁה לָהֶם.

92) עיר מחוז (סנהדרין נו, ב). ושם הנוסח: "בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר". וראה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א-ב. 93) המנויות לעיל ה"א. 94) שלא יעברו עליהן. 95) בחרב (סנה' נו, א) "כל מיתה האמורה בבני נח, אינה אלא בסייף" ומפרש רש"י: שנאמר בהם (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם... דמו ישפך". וזוהי מיתת חרב השופכת דם הרוצח, ומיתה אחרת לא הוזכרה בהם. וראה שם נו, א שכל עונשי שאר המצוות למדים ממצוות שפיכות דמים. ובכת"י התימנים, הנוסח: "כיצד? אחד העובד ע"ז, או שבירך את השם, או ששפך דם, או שבעל אחת ממש עריות שלהם או שגזל אפילו פחות משה פרוטה, או שאכל כל שהוא מאבר מן החי או בשר מן החי, או שראה אחד שעבר על אחת מאלו ולא דנו והרגו, הרי זה ייהרג בסייף". 96) את דינה בת יעקב, ראה בראשית לד, ב, כה. 97) נמצא שעברו על הדינים, וחייבים בסייף. והרמב"ן בפירושו לתורה שם יג, משיג על דברי רבינו, שאם כן, למה כעס יעקב על שמעון ולוי הורגי עיר שכם, וקילל אותם: ארור אפם כי עז (שם מט, ז), והלא זכו ועשו מצוה ובטחו באלקים והצילים! ? ולדעתו, מצות "דינים" שנצטוו עליה בני נח, פירושה: דיני גניבה ואונאה, עושק ושכר שכיר, דיני שומרים ואונס ומפתה, ואם עבר עליהם נהרג, ויחד עם זה נצטוו להושיב דיינים בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא

אבל בני נח אכזרים הם ואינם עשויים למחול, והרי זה גזל בידם (סנהדרין נט, א וברש"י).

1 י. וְכֵן חִיב עַל אֲכָר מִן הַחַי⁷⁹, וְעַל בָּשָׂר⁸⁰ מִן הַחַי,
2 בְּכָל שְׁהוּא⁸¹. שְׁלֹא נִתְּנוּ הַשְּׁעוּרִין אֲלֵא לְיִשְׂרָאֵל
3 בְּלִבְדָּם⁸². וּמִתָּר הוּא בְּדָם מִן הַחַי⁸³.

79) שנחתך מן החי. 80) שאין בו גידים ועצמות, בניגוד ל"אבר", שסתמו: בשר גידים ועצמות, פרט ללשון ולב וכדומה, שאין בהם עצמות (חולין קכח, ב). 81) אפילו פחות מכזית. 82) כמו שאמרו (עירובין ד, א) "שיעורין... הלכה למשה מסיני הם". והלכה למשה מסיני לא ניתנה אלא לישראל (רדב"ז). ואמנם בישראל אינו חייב על אבר מן החי עד שיהיה בו כזית (הל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"ג). 83) ואע"פ שכתוב בו: "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", אין זה מכונן לאסור לו דם מן החי, אלא להתיר לו אבר מן החי של שרצים, כמבואר בסנהדרין נט, א. וישראל - נאסר בדם, בין מן החי בין מן השחוט, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ו, ה"ג-ד.

4 י.א. אֶחָד הָאֲכָר אוּ הַבָּשָׂר הַפּוֹרְשׁ מִן הַבְּהֵמָה⁸⁴ או
5 מִן הַחַיָּה⁸⁵; אֲבָל הָעוֹף - יִרְאֶה לִי שְׁאִין בֶּן-נָח נִהְיָג
6 עַל אֲכָר מִן הַחַי מִמֶּנּוּ⁸⁶.

84) תוספתא ע"ז פ"ט, ה"ד: "על אבר מן החי, כיצד? בשר המדולדל בבהמה ואין בו להעלות ארוכה אסור לבני נח". 85) חולין קא, ב. 86) ואינו אלא אסור בלבד, ומקורו בחולין קב, א "אכל אבר מן החי ממנה (מהעוף), אינו סופג את הארבעים", כלומר אינו נענש, והעמידה שם בבני נח, הרי שאינו נענש על העוף. ומתוך שאחרים העמידה שם בישראל, לא מלאו לבו של רבינו לפסוק בהחלט שאינו נהרג עליו, וכתב: "יראה ל"י" (כסף-משנה). וישראל חייב על אבר מן החי גם מן העוף, כמבואר שם קא, ב. ובהל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"א.

7 י.ב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, אֶפְלוּ שֶׁחַט בָּהּ שְׁנֵי
8 הַסִּמְנֵין⁸⁷ - כָּל זֶמֶן שֶׁהָיָה מִפְרָכְסָת⁸⁸, אֲכָר וּבָשָׂר
9 הַפּוֹרְשִׁין מִמֶּנָּה, אֲסוּרִין לִבְנֵי נָח מָשׁוּם אֲכָר מִן
10 הַחַי⁸⁹.

87) סימני השחיטה: וושט וגרגרת. 88) מפרפרת, מניעה איבריה לכאן ולכאן. 89) שאין השחיטה מתרת הבהמה לבני נח אלא המיתה, וכל עוד שהיא מפרפרת, עדיין לא מתה הבהמה, ואבר ובשר הפורשים ממנה אסורים (חולין לג, א; קכא, ב). ומשמע מדברי רבינו, שבכל זאת אינו נהרג עליה, שאין זה אבר מן החי ממש, שמשעה שנשחטו רוב סימניה - התחילה מיתתה (רדב"ז). ובישראל מותר לו לאכול ממנה אבריה שנחתכו לאחר שחיטה, ובלבד שניחם וימתין עד שתצא נפשה, כמבואר שם לג, א. ובהל' שחיטה פ"א, ה"ב.

11 י.ג. כָּל שֶׁאֲסוּר עַל יִשְׂרָאֵל מָשׁוּם אֲכָר מִן הַחַי -
12 אֲסוּר עַל בְּנֵי נָח. וְיֵשׁ שְׁבִנֵי נָח חִיבִין וְלֹא יִשְׂרָאֵל;
13 שְׁבִנֵי נָח - אֶחָד בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין טְמֵאָה⁹⁰, בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. בְּנֵי-נַחֲשָׁאֲנָסוּ אֲנָסוּ לְעֹבֵר עַל אַחַת מִמִּצְוֹתָיו - 12
מִתֵּר לוֹ לְעֹבֵר. אֶפְלוּ נֶאֱמַר לְעֹבֵר עֲבֹדָה זָרָה¹⁰ - 13
עֹבֵד, לְפִי שְׂאִינָם מִצְוִין עַל קְדוּשַׁת־הַשֵּׁם¹¹. וְלַעֲוָלָם 14
אֵין עֹנְשִׁין מִהֵן, לֹא קִטָּן וְלֹא חֲרָשׁ¹² וְלֹא שׁוֹטָה, 15
לְפִי שְׂאִינָם בְּנֵי מִצְוֹת¹³. 16

9) אדם אלים ותקיף. (10) שישראל מצווה עליה להיחרג ולא לעבור, ראה הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה א"ב. (11) סנהדרין עה, א, שהרי נעמן, אחר שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, אמר לאלישע הנביא (מלכים ב ה, יח): "לדבר הזה יסלח ה' לעבדיך בבוא אדוני... להשתחוות... והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רמון", ואלישע ענה לו: "לך לשלום", הרי שהודה לו, שאין איסור בדבר. וכגיסת התוספות שם דיבור המתחיל: ואם איתא, שאפילו בפרהסיא אינו מצווה על קידוש השם. אבל ישראל מצווים על קידוש השם, ככתוב (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ובשעת השמד, ייהרג ואל יעבור אפילו על אחת מכל המצוות (הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ג). ובירושלמי שביעית פרק ד הלכה ג אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל - ישראל מצווים על קידוש השם, ואין הגויים מצווים על קידוש השם". (12) שאינו שומע ואינו מדבר. (13) השווה לעיל הלכות עדות פרק ט, הלכה ט, יא. ובגיטין כב, ב פסקו בפשיטות: "והלא לאו בני דעת הם". וראה הלכות תרומות פרק ד, הלכה ב.

ג. בְּנֵי-נַחֲשָׁאֲנָסוּ וּמִל וּטְבִיל¹⁴, וְאַחֲרֵכֶן רָצָה לַחֲזֹר 17
מֵאַחֲרֵי ה' וְלַהֲיִית גֵּר תּוֹשֵׁב בְּלִבְד¹⁵ בְּשִׁהֲיָה מְקֻדָּם 18
- אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֹא יִהְיֶה כִּישְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, או 19
יִהְיֶה¹⁶. וְאִם הִיָּה קִטָּן בְּשִׁהֲטִיבִלְהוּ בֵּית-דִּין¹⁷ - 20
יִכּוֹל לַמְּחֹת¹⁸ בְּשִׁעָה שְׁנִיגְדִיל, וְיִהְיֶה גֵּר תּוֹשֵׁב 21
בְּלִבְד¹⁹. וְכִיּוֹן שְׁלֹא מַחֶה בְּשִׁעָתוֹ²⁰ - שׁוֹב אֵינוֹ 22
מוֹחֶה²¹, אֲלֹא הִרִי הוּא גֵּר-צָדֵק. לְפִיכֶן אִם בָּא 23
יִשְׂרָאֵל עַל קִטָּנָה שְׁהִטְבִּילָהּ בֵּית-דִּין - כֶּסֶף 24
כְּתֻבָּתָהּ²² אוֹ קֶנֶס אוֹנָס אוֹ מִפְתָּהּ²³, יִהְיֶה הַפֶּל תַּחַת 25
יַד בֵּית-דִּין, עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְלֹא תִמְחָה בְּגִירוֹתָ²⁴; שְׁמָא 26
תַּטֵּל וְתִגְדִּיל וְתִמְחָה, וְנִמְצָאָה זֹאת אוֹכֵלֶת בְּגִיּוּתָהּ²⁵ 27
מַעֲוֹת שְׂאִין לָהּ זְכוּת בְּהֵן אֲלֹא בְּדִינָה יִשְׁרָאֵל²⁶. 28

14) בהתאם להלכה, שאינו גר עד שיימול ויטבול (יבמות מו, ב). (15) שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, ראה הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ז ולעיל פרק ח, הלכה י. (16) שהרי הוא כישראל מומר (יבמות מז, ב). וזה וודאי אם ישנו תחת ידינו, או יהיה ישראל גמור, או ייהרג (כסף משנה). והשווה הלכות איסורי ביאה פרק י"ג, הלכה י"ז: "אפילו חזר ועבד עבודה זרה הרי הוא כישראל משומד, שקידושי קידושיין". (17) כגון שאביו או אמו נתגיירו, והוא עמהם (כסף משנה). (18) לומר, אי אפשי להיות גר וחוזר לסורו. (19) שאינו מקבל עליו אלא שבע מצוות בני נח בלבד. ומובן, שאם יקדש אשה ישראלית - אינה מקודשת, שהרי הוא גוי גמור (כתובות יא, א וברש"י). (20) מיד כשהגדיל. (21) ויהיה כישראל גמור, או ייהרג

הושיבו אינם נהרגים, שזוהי "מצות-עשה". ולא אמרו אלא "אזהרתם זוהי מיתתם" (סנה' נז, א) ולא תיקרא אזהרה אלא המניעה בלאו. (98) בין העד, ובין הדיין. (99) סנהדרין נז, ב. שנאמר (בראשית ט, ה) "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש - אפילו בדיין אחד (=אדרוש, לשון יחיד); מיד כל חיה - אפילו שלא בהתראה (=מיד כל דבר חי, רש"י); אדרשנו ומיד כל אדם - אפילו בעד אחד; מיד איש - ולא מיד אשה; אחיו - אפילו קרוב".

יום חמישי י"ז תמוז ה'תש"פ

פרק עשירי

1) בן נח ששגג באחת ממצוותיו. בן נח שרצח בשגגה, או שלא ידע שאסור לו לעבור על אחת ממצוותיו. בן נח שנתגייר ורוצה לחזור להיות כגר תושב. המצוות שבני נח נצטוו מפי הקבלה. שבני ישמעאל חייבים היום במצוות מילה. דיני גוי שעוסק בתורה או ששבת ממלאכתו. קבלת צדקה מידי גוי, ולמי תינתן. ישראל וגוי שבאו לדון לפנינו איך דנים אותם.

א. בְּנֵי-נַחֲשָׁאֲנָסוּ בְּאַחַת מִמִּצְוֹתָיו² - פֶּטוּר מִכְּלוּם³, 1
חוּץ מִרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה, שְׂאֵם הֶרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם⁴ - אֵינוֹ 2
נִהְיָג עֲלָיו⁵, וְאֵין לוֹ עִיר מִקְלָט⁶; אֲבָל בְּתִי-דִינָהּ 3
אֵין מִמִּיתִין אוֹתוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁגְגָה 4
בְּאַחַת מִמִּצְוֹת וְעֹבֵר בְּלֹא כְּוָנָה, כְּגוֹן שֶׁפָּעַל אֶשֶׁת 5
חֵבֶר וְדָמָה שֶׁהִיא אֶשֶׁתוֹ אוֹ פְּנוּיָה; אֲבָל אִם יָדַע 6
שֶׁהִיא אֶשֶׁת חֵבֶר, וְלֹא יָדַע שֶׁהִיא אִסּוּרָה עֲלָיו, 7
אֲלֹא עָלָה עַל לְבוֹ שֶׁדִּבֶּר זֶה מִתֵּר לוֹ; וְכֵן אִם הִרְגָה, 8
וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁאִסּוּר לַהֲרֹג - הִרִי זֶה קְרוֹב לְמִזִּיד 9
וְנִהְיָג⁸; וְלֹא תִחַשֵׁב זֶה לָהֶם שִׁגְגָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא לוֹ 10
לְלַמֵּד וְלֹא לְמַד. 11

2) שעבר עליהן בלא כוונה, וכמבואר בסמוך. (3) גם ממיתת סייף וגם מעונש אחר שהוא. וכן מצונו באבימלך מלך גרר, שהתנצל ואמר (בראשית כ, ה): "בתום לבבי ובנקיון כפי עשיתי זאת" - הרי שטענת שוגג מספיקה לפטור בכך נח. (4) קרובו של הנרצח. (5) בניגוד לישראל שהרג בשגגה, שגולה לעיר מקלט, ומציל את חייו, שאם הרגו גואל הדם בתחום עיר מקלטו, הרי הוא נהרג עליו, כמבואר בהלכות רוצח פרק ה, הלכה י"א. (6) שכבר נתבאר, שהשוגג פטור מכלום, אלא, שאין דין ערי מקלט לגבי בן נח, ככתוב (דברים יט, ב) "תבדיל לך - ולא לאחרים" (ספרי שם אות קפ), וכל זה כשהרג את בן נח חבירו, אבל בן נח שהרג את ישראל בשגגה הרי זה נהרג, "אדם מועד לעולם", כלשון רבינו שם הלכה ד, וראה מכות ט, א. (7) שבן נח ששגג פטור. (8) מכות שם. וכן שם ז, ב "שאני אומר, אומר מותר - קרוב למזיד הוא". והשווה הלכות רוצח פרק ו, הלכה י שאפילו ישראל, שעלה על דעתו, שמותר להרוג, הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט, ולפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור, וגם אינו נהרג על ידי בית דין, ומה יעשה זה? ישב וישמור עצמו מגואל הדם, כמבואר שם הלכה ה.

מותרים הם בלבישת בגדי כלאיים, וכן לזרוע כלאיים בשדה או כלאיים בכרם (סנהדרין נו, ב). ושם ס, א דרשו: "את חוקותי תשמורו בהמתן לא תרביע כלאיים" (ויקרא יט, יט) - את חוקותי: חוקים שחוקתי לך כבר (=לבני נח) תשמורו, ואלו הם: בהמתן לא תרביע כלאיים, ושדך לא תזרע כלאיים - מה בהמה בהרבעה, אף שדך בהרכבה, שלא להרכיב אילן על שאינו מינו. (38) שלא מצינו בן נח נהרג אלא על שבע מצוות בלבד (שם נו, א), ועל כורחך לא נתקבל הדרש הנ"ל אלא לעניין איסור בלבד (כסף משנה). (39) ולא הרגו. (40) שם נח, ב, שנאמר (שמות ב, יא) "וירא איש מצרי מכה איש עברי...ויך את המצרי ויטמנהו בחול". (41) מטעם האמור לעיל, ועל כורחך מה שאמרו שם: "חייב מיתה" הכוונה למיתה בידי שמים (כסף משנה). והשווה לקמן סוף הלכה ט.

ז. המילה, נצטנה בה אברהם וזרעו בלבד⁴², 14
שנאמר: "אתה וזרעך אחריך" - יצא זרעו של 15
ישמעאל, שנאמר: "כי ביצחק יקרא לך זרע"⁴³, 16
ויצא עשו⁴⁴, שהרי יצחק אמר ליצחק: "ויתן לך את 17
ברכת אברהם לך ולזרעך", מפלל, שהוא לבדו זרעו 18
של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה⁴⁵, והם 19
המחזיקין במילה⁴⁶. 20

(42) ולא שאר בני נח. (43) סנהדרין נט, ב. (44) אף על פי שהוא בנו של יצחק. (45) ועליו התכוון הקדוש-ברוך הוא באמרו לאברהם: כי ביצחק יקרא לך זרע. ובסנהדרין שם דרשו: "ביצחק - ולא כל יצחק", במקצת מזרעו, ולא כל זרעו. ובמדרש בראשית רבה פרשה נ"ג אות יב אמרו: ביצחק, ב' - שניים, במי שהוא מודה בשני עולמות. "כל מי שהוא מודה בשני עולמות יקרא לך זרע, וכל מי שאינו מודה בשני עולמות (=כגון עשוי שכפר בתחיית המתים, רש"י שם), לא יקרא לך זרע". (46) השווה הלכות נדרים פרק ט, הלכה כ"א.

ח. אמרו חכמים⁴⁷, שבגני קטורה, שהם זרעו של 21
אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק⁴⁸ - חזיבין 22
במילה⁴⁹. והואיל ונתעברו היום בגני ישמעאל בבגני 23
קטורה - יתחזבו הכל במילה בשמיני⁵⁰; ואין 24
נהרגין עליה⁵¹. 25

(47) סנהדרין נט, ב. (48) ראה בראשית כה, ב. (49) שנאמר (שם יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו... את בריתי הפר" - לרבות בני קטורה, שחייבים במילה. ולדעת רש"י בסנהדרין שם, לא נתחייבו במילה, אלא אותם שישה בנים עצמם, ולא זרעם אחריהם. (50) מספק. (51) שאין הורגים על הספק (משנה למלך).

ט. עפ"ם שעסק בתורה - חזיב מיתה⁵². לא יעסק 26
אלא בשבע מצוות⁵³ שלחן בלבד. וכן עפ"ם 27
ששבת⁵⁴ אפלו ביום מימות החול, אם עשאהו 28
לעצמו כמו שבת⁵⁵ - חזיב מיתה⁵⁶; ואין צריך לומר 29
אם עשה מועד לעצמו⁵⁷. פללו של דבר: אין מניחין 30
אותן לחדש דת⁵⁸ ולעשות מצוות לעצמן מדעתן; 31

(שם). (22) שחייב לתת לה אם קידשה וגירשה. (23) הם חמישים שקלים שחייב לתת לה אם בא עליה שלא לשם קידושין והיא הייתה בתולה, ראה הלכות נערה בתולה פרק א, הלכה י. (24) ואז בית הדין ימסור לה את הכסף. (25) כשהיא גוייה. (26) כי בדיני בני נח אין תשלומי קנס לאנוסה או מפותה (כתובות יא, א).

ד. פְּנֵנֶה שְׁבָרָךְ²⁷ אֶת הַשֵּׁם, או שְׁעֵבֵד עֲבוּדָה זָרָה, 1
או שְׁבָא על אֶשֶׁת חֲבֵירוֹ, או שְׁהַרְג חֲבֵירוֹ וְנִתְגַּיֵּר - 2
פְּטוּר²⁸. הַרְג בֶּן־יִשְׂרָאֵל, או שְׁבָא על אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל 3
וְנִתְגַּיֵּר - חֵיב²⁹. וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ על בֶּן־יִשְׂרָאֵל, 4
וְחֹנְקִין אוֹתוֹ על אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁבָעַל, שְׁהָרִי נִשְׁתַּנָּה 5
דִּינָה³⁰. 6

(27) קילל. (28) סנהדרין עא, ב. "הואיל ונשתנה דינו (=שמתחילה נידון בעד אחד, ובדין אחד ובלא התראה, ואילו עכשיו הוא צריך התראה, ועדים ובית דין של עשרים ושלושה), ונשתנית מיתתו" שכל מיתת בני נח אינה אלא סייף, ואילו היה עובר עכשיו בגירותו היה חייב סקילה על ברכת השם ועבודה-זרה, והוא לא נתחייב מתחילה במיתה חמורה כזו, ולפיכך פטור (רש"י שם). ובנוגע לבא על אשת חבירו או הורגו, וודאי שהוא פטור, שהרי אילו בא עכשיו על אשת גוי הוא פטור ממיתה, וכן אם הרגו (שם וברש"י). ולדעת הרדב"ז בן נח שנתגייר פטור, על פי הכלל: "גוי שנתגייר הרי הוא כקטן שנולד" (הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה י"א) והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"ג, הלכה ב. (29) שאף על פי שנשתנה דינו לא נשתנית מיתתו, שהרי גם עכשיו אם יהרוג ישראל מיתתו סייף, ואם יבוא על אשת ישראל שמיתתו חנק - הרי חנק קלה מסייף, ויש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה (שם וברש"י). (30) ואי אפשר להרגו בסייף, כדין בן נח, שהרי אילו היה בא על אשת ישראל עכשיו בגירותו, אין דינו אלא חנק, שהיא קלה מסייף, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ד, הלכה ד, וכבר אמרנו שיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה.

ה. כָּבֵר בְּאֶרְנוֹ³¹, שְׁכַל מִיתַת בְּנֵי נֹחַ בְּסִיף; אֵלָא אִם 7
בָּעַל אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל או³² נַעֲרָה מְאֻרְסָה - יִסְקַל. וְאִם 8
בָּעִלָּה אַחֵר שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה קֹדֶם שֶׁתִּבְעַל - יִחְנַק³³. 9

(31) לעיל פרק ט, הלכה י"ד. (32) יש כאן שגיאת דפוס, ובכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים: "אלא אם בעל אשת ישראל נערה מאורסה ייסקל", ותיבת "או" איננה. (33) כפי שנתבאר לעיל פרק ט, הלכה ז. ולא חזר רבינו לשנותו כאן, אלא לחתום בזה בחיובי מיתת בית דין שבבני נח, מכאן ואילך אינו עוסק אלא במחוייבי מיתה בידי שמים בלבד (על פי כסף משנה).

ו. מִפִּי הַקֶּבֱלָה³⁴, שְׁבִגִי נֹחַ אֶסְוִירִין בְּהִרְבַּעַת בְּהֵמָה³⁵ 10
וּבְהִרְבַּעַת אֵילָן³⁶ בְּלִבְד³⁷, וְאִין נִהְרְגִין עֲלֵיהֶן³⁸. 11
וְעַפְ"ם שְׁהֵבָה יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוֹ חָבַל בּוֹ פֶל־שְׁהוּא³⁹, 12
אֶף־עַל־פִּי שְׁהוּא חֵיב מִיתָה⁴⁰ - אִינוֹ נִהְרְגִין⁴¹. 13

(34) שקיבלו חכמינו איש-איש מפי רבו עד למשה מסיני. (35) מין על שאינו מינו. (36) מין בשאינו מינו. (37) אבל

ומחלל שם שמים, כמבואר בסנהדרין כו, ב וברש"י שם. והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"א, הלכה ה ובביאורנו שם.

יא. חיבין בית-דין של ישראל לעשות שופטים
לאילו הגרים התושבים, לדון להן על-פי המשפטים
האלו⁶⁹, כדי שלא ישחת העולם. אם ראו בית-דין
שעמידו שופטיהם מהן⁷⁰ - מעמידין, ואם ראו
שעמידו להם מישראל⁷¹ - מעמידין⁷².

(69) המבוארים בפרקים ט"י שלפנינו. (70) שיש ביניהם אנשים הראויים לשפוט. (71) שאין בהם מי שראוי לכך. (72) משל ישראל, והכל משום תיקון העולם וישובו. וכן מצינו באברהם אבינו, שעמד לפני ה' להתפלל, לא להשחית את סדום, וכמסופר בתורה בראשית יח, כג.

יב. שני עפ"ם שבאו לפניו לדון בדיני ישראל
ורצו שניהם לדון דין-תורה - דנין⁷³. האחד רוצה
והאחר איננו רוצה - אין כופין אותו לדון אלא
בדיניהן⁷⁴. הנה ישראל ועפ"ם, אם יש זכות
לישראל בדיניהם - דנין לו בדיניהם ואומרים לו:
כך דיניכם! ואם יש זכות לישראל בדיניהם - דנין
לו דין-תורה ואומרים לו: כך דינינו⁷⁵! ויראה לי,
שאין עושין כן לגר תושב⁷⁶, אלא לעולם דנין לו
בדיניהם. וכן יראה לי, שנוהגין עם גרי תושב
בדרך-ארץ⁷⁷ וגמילות-חסדים כפישראל, שהרי אנו
מצוין להחיותו⁷⁸, שנאמר: "לגר אשר בשעריך
תתננה ואכלה"⁷⁹. וזה שאמרו חכמים⁸⁰: אין כופלין
להם שלום⁸¹ - בעפ"ם⁸², לא בגר תושב. אפלו
העפ"ם, צוה חכמים⁸³ לבקר חוליהם ולקבר מתייהם
עם מתי ישראל⁸⁴, ולפרנס ענייהם בכלל עניי
ישראל, מפני דרכי שלום⁸⁵. הרי נאמר: "טוב ה'
לכל, ורחמיו על כל מעשיו", ונאמר: "דרכיה דרכי
נעים, וכל נתיבותיה שלום"⁸⁶.

(73) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: ורצו שניהם, דנים להם דין תורה, ותיבת "דנין" איננה. (74) כנימוסי בתי דיניהם וכמשפטיהם. (75) בבא קמא קיג, א. (76) שקיבל עליו לקיים שבע מצוות בני נח. (77) בנימוס ובכבוד. (78) לפרנסם ולתמכם. (79) פסחים כא, ב וכמבואר לעיל. (80) גיטין סב, א. (81) לומר להם; שלום שלום, שתי פעמים. (82) שלא קיבל עליו שבע מצוות בני נח. (83) שם סא, א. (84) לא שיקברו אותם אצל ישראל, שהרי אסור לקבור רשע אצל צדיק, ראה סנהדרין מז, א, אלא לומר שמתעסקים בהם לקברם. ולשון רבינו לעיל הלכות אבל פרק י"ד, הלכה י"ב "קוברים מתי גויים, ומנחמים אבליהם". (85) גיטין שם, והשווה הלכות מתנות עניים פרק ז, הלכה ז "מפרנסים ומכסים עניי גויים עם עניי ישראל". (86) וכבר נתבאר בהלכות עבודה-זרה פרק י, הלכה ו ש"אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בזמן שגלו ישראל לבין האומות, או שיד הגויים תקיפה על ישראל,

1 אלא או יהיה גר-צדק ויקבל כל המצות, או יעמד
2 בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה או
3 שבת או חדש דבר - מפין אותו ועונשין אותו
4 ומדיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה, אבל אינו
5 נהרג⁵⁹.

(52) בידי שמים (סנהדרין נט, א), שנאמר (דברים לג, ד) "תורה צוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם". וכתב המאירי שם: מפני שאנשים סבורים עליו, שהוא משלנו, מתוך שרואים אותו יודע, ויבואו לטעות אחריו. (53) בהלכותיהן ובפריטיהן, ועליהן נאמר שם: "שאפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול". (54) ממלאכתו, יום שלם. (55) ששובתים בו ממלאכה יום שלם. (56) שם נח, ב, שנאמר (בראשית ח, כב) "יום ולילה לא ישבותו" - וזה מוסב גם על בני נח, שלא ישבתו ממלאכתם. שזה נראה, כאילו הוא מבני עמנו, וילמדו אחרים ממנו לטעות אחריו (מאירי שם). (57) חג, לשבות בו בתורת חג, ולשמוח בו במאכל ובמשחה, שבזה הוא מבליט את שביתתו החיובית בתורת "יום שבתון", ולא מפני שאין לו מה לעשות ובמה להתעסק. (58) בכתב יד התימנים: לחדש דבר. (59) שלא מצינו כן נח נהרג אלא על שבע מצוות בלבד, ועל כורחך לא אמרו שם "חייב מיתה" אלא מיתה בידי שמים בלבד.

י. כן-נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה⁶⁰
כדי לקבל שכר⁶¹ - אין מונעין אותו לעשותה
בהלכתה. ואם הביא עולה - מקבלין ממנו⁶². וכן
צדקה - מקבלין ממנו⁶³; ויראה לי, שנותנין אותה
לעניי ישראל, הואיל והוא⁶⁴ נזון מישראל, ומצוה
עליהם להחיותו⁶⁵; אבל העפ"ם⁶⁶ שנותן צדקה -
מקבלין ממנו⁶⁷ ונותנין אותה לעניי עפ"ם⁶⁸.

(60) פרט לשבת ותלמוד-תורה. (61) לא בתורת מצוה, אלא כאדם שאינו מצוה ועושה, כדי לקבל שכר. (62) ומקריבים אותה על המזבח (מנחות עג, ב), שנאמר (ויקרא כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר... אשר יקריבו לה' לעולה - איש איש לרבות הגויים, שמקריבים עולה". וראה בהלכות מעשה קרבנות פרק ג, הלכה ה שאין מבאיים עימה נסכים, אבל נסכיה קריבים משל ציבור. (63) בבא בתרא ח, א, והצדקה מכפרת עליו, כמו שאמרו שם (י, ב) "כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם". (64) גר תושב זה, שמקיים שבע מצוות בני נח. (65) לזונו ולפרנסו, ככתוב (ויקרא כה, לה) "גר ותושב וחי עמך" (עבודה-זרה סה, א). וכן אמרו בפסחים כא, ב שמצוה להקדים נתינת נבילה לגר, ממכירתה לנכרי, שגר אתה מצוה להחיותו. ובגר תושב ידובר שם, שאינו עובד עבודה-זרה ואוכל נבילות, כפירוש רש"י שם. (66) שלא קיבל עליו לקיים שבע מצוות. (67) משום דרכי שלום, שאם נסרב לקבלה ייטור לנו איבה. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט "מלך או שר מן הגויים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירים אותו לו, משום שלום מלכות" (על פי בבא בתרא י, ב). (68) שאסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי, שמבזה עצמו

ובגאולתה, שהרי אמר: "ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך" וגו'. ובגלות בכל לא היו מפורשים בין כל העמים, וכן לא נתקיים בה: "והביאך ה'..." וירשתה והטיבך והרבך מאבותיך", שהרי גלו שנית ('קריית ספר'). וראה ברמב"ן ויקרא כו, טז שהבטחה זו (=והטיבך והרבך מאבותיך) היא הבטחה לכל שבטי ישראל, שישבו בגאולה האחרונה לא לששית העם, יהודה ובנימין, שישבו בימי עליית בבל. ובירושלמי קידושין פ"א ה"ח, אמרו: והטיבך והרבך מאבותיך - אבותיך אע"פ שנגאלו חזרו ונשתעבדו, אבל אתם - משאתם נגאלים, שוב אינכם משתעבדים. (9) בירושלמי תענית פ"ד ה"ה, דרשו פסוק זה על המשיח. ואונקלוס תרגם: "ויתרבא משיחא מישראל", וכן ב'מדרש רבה' דברים פ"א, אות יז. (10) וכן ברש"י לתורה שם. (11) הורס, מלשון הכתוב (ישעיה כב, ה) "מקרקר קיר" (אבן-עזרא שם). (12) וכל האומות יצאו מן שם בנו של אדם הראשון (רש"י שם). (13) בפסוק: אדם, אולם ראה שם יד. (14) וב'מדרש רבה' שם, אמרו: "אמרו ישראל לפני הקב"ה, עד מתי משועבדים אנו בידו (ביד עשו)? אמר להם: עד שיבוא אותו יום, שכתוב בו: דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל... אותה שעה אני מופיע מלכותי ואמלוך עליכם, שנאמר: ועלו מושיעים בהר ציון".

ב. אף בערי-מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך... ונספת לך עוד שלש ערים וגו', ומעולם לא היה דבר זה", ולא צוה הקדוש-פרוץ הוא לתהו"ק; אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה, שכל הספרים מלאים בדבר זה".²⁶

(15) שיהיו תשע ערי מקלט, שלא היו אלא שלש בעבר הירדן המזרחי, ושלש בכל ארץ כנען. ראה במדבר לה, יד. ובמכות ט, ב. (16) לחנים ולבטלה, ועל-כרחך פסוק זה נאמר לעתיד-לבוא, כמו שאמרו בירושלמי מכות פ"ב, ה"ו: "ולעתיד-לבוא מפרישים עוד שלש", שאז ירחיב ה' לנו את הארץ, ויתן לנו ארץ קניי וקניזי וקדמוני, כמבואר בירושלמי קידושין פ"א, ה"ח. והשווה ה' רוצח פ"ח, ה"ד. (17) בדבר המשיח ויעודו לעתיד, כמפורש בישעיה יא, וכן במיכה ד, מלאכי ג, תהלים עב, ובדניאל יב ועוד.

ג. ואל יצלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים,²⁸ ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים²⁹ וכיוצא בדברים אלו³⁰ - אין הדבר כן, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה היה, והוא היה נושא כליו³¹ של כן-פוזיבא המלך,³² והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח,³³ ודמו הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בפונות³⁴. כיון שנהרג, נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת³⁵. ועקר הדברים פכה הן: שהתורה הזאת, חקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים³⁶, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן³⁷.

(18) אות - בשמים; ומופת - בארץ (רש"י לדברים יג, ב).

אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בארצנו... עד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר: לא ישבו בארצך, אפילו לפי שעה".

פרק אחד-עשר

(1) שהמלך המשיח יחזיר בימיו כל משפטי התורה כקדם. שהאמונה במשיח מפורשת בתורה. וכל הכופר בו, כופר בתורה ובמשה רבינו. במה אפשר לוודא, שזהו המשיח האמיתי.

א. המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד² לישנה³, לממשלה הראשונה, ובונה המקדש⁴, ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקדם⁵. מקריבין קרנות, ועושין שמטין ויובלות⁶, ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו - לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו. שהרי התורה העידה⁷ עליו, שנאמר: "ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך וגו'. אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו'. והביאך ה'".⁸ ואלו הדברים המפורשים בתורה, הם פוללים כל הדברים שנאמרו על-ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים: במשיח הראשון שהוא דוד, שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו, שמושיע את ישראל באחרונה. ושם הוא אומר: "אך אנו ולא עתה" - זה דוד⁹, "אשר אנו ולא קרוב" - זה מלך המשיח; "דרך פוכב מיעקב" - זה דוד, "וקם שבט מישראל" - זה מלך המשיח; "ומחץ פאתי מואב" - זה דוד¹⁰, וכן הוא אומר: "ויהי את מואב וימדה בכתל", "וקרקר¹¹ כל בני שת" - זה המלך המשיח, שנאמר בו: "ומשלו מים עד ים"¹²; "והיה אדום ירשה" - זה דוד, שנאמר: "והיה אדום¹³ לדוד לעבדים וגו'", "והיה ירשה" - זה המלך המשיח, שנאמר: "ועלו מושיעים בהר ציון וגו'".¹⁴

(2) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: מלכות בית דוד. (3) כמו שהיתה לפנים. על-פי מליצת התלמוד (יומא סט, ב) "שהחזירו העטרה ליושנה", וכן בקידושין סו, א. (4) זבחים מה, א: "הילכתא למשיחא", ומפרש רש"י: "הלכה הצריכה לנו לימות המשיח, כשיבנה בית-המקדש". (5) סנהדרין נא, ב: "הלכתא למשיחא!" ומפרש רש"י: הלכה זו, כשיבואו ימי המשיח תצטרך לנו, שישבו ארבע מיתות בית-דין למקומן. (6) שהם תלויים בשיבת כל ישראל על אדמתם, ככתוב (ויקרא כה, י) "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה", וכמבואר בהל' שמיטה ויובל פ"י, ה"ח. וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא, פרשת יג: "ואם יהיה היובל (במדבר לו, ד) - עתיד היובל לפסוק ולחזור". (7) הבטיחה. (8) ואלה הכתובים, מדברים בגלותנו הארוכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 הַנּוֹצְרִי³⁷ שֶׁדָּמָה שֶׁיְהִי מִשִּׁיחַ וְנִהְרַג בְּבֵית־דִּין³⁸,
16 כְּכֹר תִּנְבֵּא בּוֹ דְּנִיָּאל, שְׁנֵאמַר: "וּבְנֵי פְרִיצֵי עֲמֹךְ
17 יִצְאֻּהוּ לְהַעֲמִיד חֲזוֹן³⁹ וְנִכְשְׁלוּ". וְכִי יֵשׁ מִכְשׁוֹל
18 גָּדוֹל מְדָה, שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים דִּבְּרוּ שֶׁמִּשִּׁיחַ גִּזְאֵל
19 יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַם, וּמִקֶּבֶץ נִדְחֵיהֶם⁴⁰ וּמִחֲזֶק מִצּוֹתָן,
20 וְזֶה גֵרָם לֵאבֹד יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֹב, וּלְפָזֹר שְׁאֵרֵיהֶם
21 וּלְהַשְׁפִּילָם, וּלְהַחֲלִיף הַתּוֹרָה וּלְהַטְעוֹת רַב הָעוֹלָם
22 לַעֲבֹד אֱלֹהִים מִפְּלֻעֵי ה'. אָבֵל מִחֲשֻׁבוֹת בּוֹרָא
23 הָעוֹלָם אֵין פֶּחַ בְּאֶדָם לְהַשִּׁיגָם, כִּי לֹא דִרְכֵינוּ דִּרְכּוֹ
24 וְלֹא מִחֲשֻׁבוֹתֵינוּ מִחֲשֻׁבוֹתֵינוּ⁴¹; וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
25 שֶׁל יִשׁוּעַ הַנּוֹצְרִי וְשֶׁל זֶה⁴² הִישְׁמַעְאֲלִי שֶׁעֲמַד
26 אַחֲרָיו, אֵינֶן אֵלָּא לְיִשְׂרָאֵל דִּרְךְ⁴³ לְמַלְךְ הַמִּשִּׁיחַ, וּלְתַקֵּן
27 הָעוֹלָם כִּלְּוֹ לַעֲבֹד אֶת ה' בִּיחֻד, שְׁנֵאמַר: "כִּי אֲזִי⁴⁴
28 אֶהְיֶה אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה לְקָרָא כָּלֶם בְּשֵׁם ה'
29 לַעֲבֹדוֹ שְׂכָם אֶחָד". כִּיצַד? כְּכֹר נִתְמַלֵּא הָעוֹלָם כִּלְּוֹ
30 מִדְּבָרֵי הַמִּשִּׁיחַ⁴⁵ וּמִדְּבָרֵי הַתּוֹרָה וּמִדְּבָרֵי הַמִּצְוֹת,
31 וּפְשָׁטוֹ דְּבָרִים אֵלֶּה בְּאֵיִים רְחוּקִים וּבְעַמִּים רַבִּים
32 עֲרִלִי־לֵב, וְהֵם נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדְבָרִים אֵלֶּה
33 וּבְמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אֵלֶּה אוֹמְרִים: מִצְוֹת אֵלֶּה אֶמַת הֵיוּ
34 וּכְכֹר בְּטָלוּ בְּזִמְנָה זֶה⁴⁶, וְלֹא הֵיוּ נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת;
35 וְאֵלֶּה אוֹמְרִים: דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בָּהֶן וְאֵינֶן
36 כְּפִשְׁטוֹן⁴⁷, וּכְכֹר בָּא מִשִּׁיחַ⁴⁸ וְגִלָּה נִסְתָּרֵיהֶם.
37 וּכְשִׁיעֲמַד הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ בְּאֶמַת וְיִצְלִיחַ וְיִרוֹם
38 וְיִנְשָׂא⁴⁹, מִיָּד הֵם כָּלֶם חוֹזְרִים וְיִדְעִים שֶׁשְׂקָר נִחְלוּ
39 אֲבוֹתֵיהֶם, וְשֶׁנְּבִיאֵיהֶם וְאֲבוֹתֵיהֶם הִטְעוּם⁵⁰.

28 לומד ומתעמק. 29 פרצותיה וסדקיה, כלשון הכתוב
(מלכים ב, יב, ו) "והם יחזקו את בך הבית לכל אשר
ימצא שם בך". 30 בשונאי עם ישראל, שכל השונא את
ישראל שונא את ה', שנאמר (תהלים פג, ג"ד) "ומשנאיך
נשאו ראש - על עמך יערימו סוד", הוא שהכתוב אומר
(זכריה ב, יב) "הנוגע בכם נוגע בבכת עינו", כביכול, כלפי
מעלה ('ספרי' פרשת בהעלותך אות פד), נמצא הלוחם
בהם, מלחמת ה' - הוא נלחם. 31 בחזקת - אבל לא
משיח ודאי. 32 חסר כאן, ובדפוס הנ"ל, וכן בכת"י
תימן: "ונצח כל האומות שסביביו" ובנה מקדש וכו'.
33 שכן הבטיחו הנביאים (ישעיה ב, ב) "והיה באחרית
הימים נכון יהיה הר בית ה'... ונהרו אליו כל הגוים", ושם
יא, א: "ויצא חוטר מגזע ישי... ואסף נדחי ישראל... מארבע
כנפות הארץ". ובהל' תשובה פ"ט ה"ב, מוסיף רבינו:
"שאוותו המלך ישעמור מזרע דוד, בעל חכמה יהיה יתר
משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו". וראה
בביאורנו שם. 34 חסר כאן, וראה בסמוך בסוף הפרק,
השלמתי את כל החסר, לפי נוסח בלתי מצונזר שבכת"י
תימן. 35 וכן אמרו (עבודה זרה כד, א) "כולם גרים
גוורים הם לעתיד לבוא, שנאמר: כי אז אהפוך... ולעבדו
שכם אחד". ומפרש רש"י: "אין חילוק בעובדים, ישראל
והאומות תהא עבודתם שוה בכל מצוותיו". 36 כל הקטע
הזה עד סוף הפרק, חסר מדפוס ונציאה של"ו ואילך,

19) "כאותות אליהו ואלישע, שיש בהם שינוי מנהגו של
עולם" (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"י, ה"א).
20) בדפוסים קדומים, וכן בכ"י תימן: בדברים אלו,
"שהטיפשים אומרים". 21) נמשך אחיו ותומך בו,
מלשון הכתוב (שמואל א, טז, כא). 22) הוא בר כוכבא,
שמרד ברומיים והרג בהם הרג רב בשנת הנ"ב לאחר חורבן
בית שני, והתבצר בעיר ביתר, ולפי שמרד בקיסר אדריאנוס
קראוהו כוזיבא מלשון שקר וכזב ('סדר הדורות'). וראה
בבבא קמא צז, ב "מעות כוזביות", ומפרש רש"י: מטבע
של בן כוזיבא. 23) ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה. והיה דורש
עליו: "דרך כוכב מיעקב - דרך כוזיבא מיעקב".
24) שהרג את רבי אלעזר המודעי, יצאה בת קול ואמרה:
"הרגת את רבי אלעזר המודעי, זרועם של ישראל, לפיכך
זרועו של אותו איש יבש תיבש... מיד נלכדה ביתר"
(ירושלמי שם). והשווה הל' תענית פ"ה, ה"ג: "ונפל ביד
גויים ונהרגו כולם, והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש",
וראה ב'מדרש רבה' איכה פ"ב, פסוק ב. 25) והראב"ד
משיג: והלא אמרו (סנהדרין צג, ב): כשהכריז בר כוזיבא
על עצמו שהוא משיח. שלחו חכמים אחריו לבדקו, אם הוא
"מריח ודאין" (=שמריח באדם ושופטו, ויודע מי החייב,
ככתוב במשיח (ישעיה יא, ג"ד), והריחו בירתא ה'... ולא
למשמע אזניו יוכיח ושפט בצדק דלים"), כיון שראו שאינו
"מריח ודאין" - הרגוהו. הרי שהחכמים שאלו ממנו אות,
אולם רבינו סובר כי ירושלמי הנ"ל שהגויים הרגוהו
בעוונותיו, וכשמואל האומר (ברכות לו, ב) "אין בין העולם
הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד" (ראה לקמן
פ"ב ה"ב), ולדבריו אין לדרוש מהמשיח אותות ומופתים,
וחולק על סוגיית התלמוד בסנהדרין הנ"ל (כסף-משנה).
26) שנאמר (דברים כט, כח) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם
לעשות את כל דברי התורה הזאת - הא למדת, שכל דברי
תורה מצווים אנו לעשותם עד עולם (לשון רבינו בהל'
יסודי התורה פ"ט, ה"א). 27) חסר כאן, ובדפוס רומי
ואמשטרדם, וכן בכת"י תימן: "וכל המוסיף או גורע, או
שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן,
הרי זה בוודאי רשע ואפיקורוס". ובדפוסים הנ"ל: הרי זה
ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס.

1 ד. ואם יעמד מלך מבית-דוד, הוֹגֵה²⁸ בתורה ועוֹסֵק
2 בַּמִּצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל־פֶּה,
3 וְיִכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לִילָף בָּהּ וּלְחַזֵּק בְּדִקְהָ²⁹, וְיִלְחֹם
4 מִלְחָמוֹת ה' - ³⁰ - הֲרִי זֶה בַּחֲזֻקָתָהּ שֶׁהוּא מִשִּׁיחַ³¹. אִם
5 עָשָׂה וְהִצְלִיחַ³² וּבָנָה מִקְדָּשׁ בְּמִקוֹמוֹ וְקִבֵּץ נִדְחֵי־
6 יִשְׂרָאֵל - הֲרִי זֶה מִשִּׁיחַ בּוֹדֵאִי³³. וְיִתְקַן³⁴ אֶת הָעוֹלָם
7 כִּלְּוֹ לַעֲבֹד אֶת הָשֵׁם בִּיחֻד, שְׁנֵאמַר: "כִּי־אֲזִי אֶהְיֶה
8 אֶל עַמִּים שְׂפָה בְּרוּרָה, לְקָרָא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' לַעֲבֹדוֹ
9 שְׂכָם אֶחָד³⁵". וְאִם³⁶ לֹא הִצְלִיחַ עַד כֹּה, אוֹ נִהְרַג -
10 כִּידוּעַ שְׁאִינוֹ זֶה שֶׁהִבְטִיחָה עָלָיו תּוֹרָה, וְהֲרִי הוּא
11 כְּכֹל מַלְכֵי בֵית־דָּוִד הַשְּׁלֵמִים וְהַקְּשָׁרִים שְׁמָתוֹ. וְלֹא
12 הָעֲמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֵלָּא לְנִסּוֹת בּוֹ רַבִּים,
13 שְׁנֵאמַר: "וּמִן הַמִּשְׁפִּילִים יִכְשְׁלוּ לְצִרוּף בָּהֶם וּלְכַבֵּר
14 וְלַלְבֵּן עַד עַתָּה קָץ, כִּי עוֹד לְמוֹעֵד". אָף יִשׁוּעַ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ז תמוז - ספר שופטים - הלכות מלכים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובמתנות, ככתוב (ישעיה ל, טו) "בשובה ונחת תושעון".
ובדפוס רומי: בנחת כישראל. (8) והראב"ד שואל: והלא
נאמר בתורה (ויקרא כו, ו) "והשבתי חיה רעה מן הארץ"?
כוונתו להשיג, שבניגוד לדברי נביאים, אין לפרש את דברי
תורה דרך משל, כי אין מקרא שבתורה יוצא מידי פשוטו,
אולם אין זו השגה, שכוונת הפסוק לומר: שהשלום ישרור
בארץ, ותהא מיושבת אנשים, וממילא יברחו החיות
מהישוב, על-פי דרך הטבע ('מרכבת המשנה').

מטעמי צנזורה, ונמצא בדפוסים קדומים כגון רומי, שונצינו,
ואמסטרדם תס"ב, וכאן הוא מודפס במלואו לפי כת"י
תימן, הנמצא בידי החכם התימני הרב יוסף קפאח שליט"א,
בירושלים. (37) מעיר נצרת, בה נולד. (38) שמסרוהו
לשלטונות רומי, והם שפטו אותו כמורד המלכות על
שהכריז עצמו כמשיח מלך ישראל, השווה אגרת תימן.
הוצאת מוסד הרב קוק עם' קיט. (39) להופיע לפני העם
כנביא, ולחדש דת הנוגדת לתורת ה' (שם עם' קיח).
(40) ראה בביאורנו לעיל אות ל, והשווה אגרת תימן, שם
עמ' קב. (41) ע"פ הכתוב בישיעה נו, ח. (42) הכוונה
למחמד מייסד דת האיסלם, ובאגרת תימן, שם עם' קכא,
מכנהו רבינו: משוגע. ועליו אמר דניאל (ז, ח) "משתכל
הויה בקרניא... ופום ממלל רברבן", וכוונתו תהיה להפר
התורה שבידינו, ויתכוון לשנותה, ככתוב (שם ז, כה)
"ויסבר להשניה זמנין ודת" (שם קכה - כו). (43) לסלול
ולהכשיר. (44) אחרי שיתאכזבו מרשעת המשיחים
המדומים ומשקריהם, ידעו להבחין ולהכיר בצדקת משיח
ה' ובאמתתו. (45) הבדאי והמדומה. (46) כדעת ישוע
הנצרי, הזכירה רבינו באגרת הנ"ל עם' קיח. (47) אלא
דברי משל ואליגוריה. (48) משיח השקר. והכוונה
לישמעאלי, כמבואר במוספנו "תשובות הרמב"ם" עם' תכו.
(49) כלשון הכתוב (ישעיה נב, יג) "הנה ישכיל עבדי ירום
ונשא". ודרשוהו חכמינו (תנחומא, תולדות אות יד) על
משיח בן דוד. (50) כלשון הכתוב (ירמיה טז, יט) "אליך
גויים יבואו מאפסי ארץ, ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו".

פרק שנים עשר

(1) שהעולם כמנהגו יתנהג אף בימי המשיח. שלא יתעסק
אדם בדברי האגדות על ביאת המשיח, ולא יאריך בהן, וכן
לא יחשוב זמן הקץ. שהמשיח ייחס את ישראל לשבטיהם,
עפ"י רוח הקודש שתנוח עליו. שתאוות החכמים לימי
המשיח, אינה אלא לזכות בהם לחיי העולם הבא.

1 א. אל יעלה על הלב² שבימות המשיח יבטל דבר
2 ממנהגו³ של עולם, או יהיה שם חדוש במעשה
3 בראשית⁴, אלא עולם כמנהגו נוהג. וזה שגאמר
4 בישיעה: "וְגַר זָאב עִם כְּבִישׁ וְנֹמֵר עִם גְּדִי יִרְבֶּי"ן⁵
5 - מִשָּׁל וְחִידָה - עֲנֵן הַדֶּבֶר, שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵין
6 לְבִטָּח עִם רִשְׁעֵי עֲפֹ"ם⁶ הַמְּשֻׁלִּים בְּזָאב וְנֹמֵר,
7 שְׁגָאֵמֵר: "זָאב עֲרֵבֹת יִשְׁדָּדֵם, נֹמֵר שְׁקָד עַל
8 עֲרֵיהֶם", וְיִחְזְרוּ כָלֶם לְדַת הָאֱמֶת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא
9 יִשְׁחִיתוּ, אֲלֹא יֵאָכְלוּ דָבָר הַמְּתָר בְּנִחְתָּ⁷ עִם יִשְׂרָאֵל,
10 שְׁגָאֵמֵר: "וְאֶרְיָה בִּבְקָר יֵאָכֵל תֶּבֶן". וְכֵן כָּל פְּיוּעָא
11 בְּאֵלֵי הַדְּבָרִים בְּעֲנֵן הַמְּשִׁיחַ הֵם מְשָׁלִים⁸; וּבִימֹת
12 הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יִדְעַע לִפְלִי, לֹאִי זֶה דָבָר הִיא מְשָׁל,
13 וְכֵה עֲנֵן רָמְזוּ בָהֶן.

(2) ובכת"י תימן: אל יעלה על דעתך. (3) מטבעו.
(4) שתשתנה המציאות ממה שהיא עתה (מלשון רבינו
בפירושו להקדמת פרק "חלק", הוא הפרק העשירי ממסכת
סנהדרין). (5) שנראה לכאורה שיהיה אז שינוי במעשה
בראשית. (6) ובדפוס רומי: רשעי העולם. (7) במנוחה

14 ב. אָמְרוּ⁹ חֲכָמִים¹⁰: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיְמֹת
15 הַמְּשִׁיחַ אֵלֹא שְׁעָבוּד מַלְכוּיֹת בְּלִבְדִּי¹¹, יִרְאֶה
16 מִפְּשׁוּטֵן שֶׁל דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים, שֶׁבְּתַחֲלַת יְמֹת הַמְּשִׁיחַ
17 תִּהְיֶה מַלְחָמָת גּוֹג וּמַגּוּג¹², וְשִׁקְדָם מַלְחָמָת גּוֹג
18 וּמַגּוּג יַעֲמֵד נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל וְלַהֲכִינֵן¹³ לָבָם,
19 שְׁגָאֵמֵר: "הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִי¹⁴
20 וְגו'...", וְאֵינוּ כָא, לֹא לְטָמֵא הַטְּהוֹר¹⁵ וְלֹא לְטָהֵר
21 הַטָּמֵא¹⁶, וְלֹא לְפַסֵּל אֲנָשִׁים¹⁷ שֶׁהֵם בְּחֻזְקַת פְּשָׁרוֹת
22 וְלֹא לְהַכְשִׁיר מִי שֶׁהִחְזָקוּ פְּסוּלִין, אֲלֹא לְשׁוּם שְׁלוֹם
23 בְּעוֹלָם¹⁸, שְׁגָאֵמֵר: "וְהָשִׁיב לָב אָבוֹת עַל בָּנִים¹⁹".
24 וְיֵשׁ מִן הַחֲכָמִים שְׁאוּמָרִים, שֶׁקָּדָם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ
25 יָבֹוא אֱלֹהֵיהֶם²⁰. וְכָל אֵלֵי הַדְּבָרִים וְכִיּוּעָא בָהֶן - לֹא
26 יִדְעַ אָדָם אֵיךְ יִהְיֶה עַד שִׁיְהִי, שֶׁדְּבָרִים סְתוּמִים הֵן
27 אֲצֵל הַנְּבִיאִים, גַּם הַחֲכָמִים אֵין לָהֶם קִבְלָה²¹
28 בְּדְבָרִים אֵלֵי, אֲלֹא לְפִי הַכְּרַע²² הַפְּסוּקִים, וְלִפְיָכֶךָ
29 יֵשׁ לָהֶם מִחֻלָּקַת בְּדְבָרִים אֵלֵי²³; וְעַל-כֵּן-פָּנִים אֵין
30 סְדוּר הַיְוִיֹת דְּבָרִים אֵלֵי וְלֹא דְקְדוּקִיָּהֶן עֶקֶר בְּדַת²⁴.
31 וְלַעוֹלָם לֹא יִתְעַסֵּק אָדָם בְּדְבָרֵי הַהֲגָדוֹת, וְלֹא יֶאֱרִיךְ
32 בַּמְדַּרְשׁוֹת הָאֲמֹרִים בְּעֲנִינִים אֵלֵי וְכִיּוּעָא בָהֶן, וְלֹא
33 יִשְׁיָמֵם עֶקֶר; שְׁאֵין מְבִיאִין לֹא לִידֵי יִרְאֶה²⁵ וְלֹא
34 לִידֵי אֶהְבֶּה²⁶; וְכֵן לֹא יִחְשָׁב הַקְּצִין²⁷. אָמְרוּ
35 חֲכָמִים²⁸: תִּפְחֹ רוּחָם²⁹ שֶׁל מַחֲשָׁבֵי הַקְּצִים³⁰. אֲלֹא
36 יִחְסֶה וְיֵאֱמִין³¹ בְּכָלֵל הַדְּבָר³² כִּמּוֹ שְׁבָאֲרָנִי³³.

(9) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: פיסקא זו קשורה להלכה
הקודמת, כי שם מקומה, והלכה הבאה מתחילה: יראה
מפשוטן וכו'. (10) ברכות לד, ב. (11) שתחזור מלכות
ישראל ליושנה, ולא יהיו משועבדים עוד למלכויות זרות.
(12) גוג - שם המלך, מגוג - שם האומה, ככתוב (בראשית
י, ב) "בני יפת גומר ומגוג" (יחזקאל לח, ב וברש"י), והוא
יעלה על ישראל "באחרית הימים" להלחם בהם, ויפול שם
על הרי ישראל (שם טז, ופרק לט, ד). (13) לאביהם
שבשמים. (14) והכתוב מסיים: "לפני בוא יום ה' הגדול
והנורא", וזהו יום מלחמת גוג ומגוג, שה' יביאנו על הרי
ישראל וישפוט אותו באבני אלגביש מן השמים (שם לח,
כב), ואז ידעו כי "ה' קדוש בישראל" (שם לט, ז) וזהו "יום
ה'". (15) שטיהרוהו בטעות. (16) שטימאוהו בטעות,
לפי שאליהו לא יוסיף ולא יגרע בתורה (פירוש המשנה
לרבינו עדיות פ"ח, מ"ז). וכן אמרו (בבא-מציעא נט, ב)
"לא בשמים היא - כבר ניתנה תורה בהר סיני... וכבר כתבת
בתורה: אחרי רבים להטות", וכן אמרו (מגילה ב, ב) "אלה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ותערובת, "ויחפרוהו ממטמונים" (איוב ג, כא) מתורגם: וחפסין ליה מן טומעיא (הערות).

- ד. לא⁴² נתאו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא⁴³ כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו⁴³ בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכל ולשתות ולשמוח; אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל⁴⁴, כדי שיזכו לחיי העולם הבא⁴⁵, כמו שבארנו בהלכות תשובה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נתאו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם.. כו".

וצריך להבין מאי קא משמע לן, והרי לא יעלה על הדעת שחפץ החכמים והנביאים הוא בשלטון על העולם ומשום כך נתאו לימות המשיח.

והביאור הוא: בפרק י"א ה"ד מתאר הרמב"ם את פעולותיו של מלך המשיח שילחם מלחמות ה' וינצח.. כל האומות שסביביו.

והנה מצינו שני אופנים בהשפעת ישראל על אומות העולם, האחת היא על-דרך הנ"ל שבתחילת ימות המשיח ההשפעה על אומות העולם על ידי המשיח תהיה בדרך שלטון ורדיה. אבל ישנה גם דרך נעלית יותר והיא ההשפעה בדרך ממילא, שכיון שיהיו ישראל חכמים גדולים וישיגו דעת בוראם ויהיה המצב שאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ומלאה הארץ דעה את ה', הנה אז תהיה השפעת ישראל על אומות העולם בדרך ממילא, כי כשישראל רק ישבו ויעסקו בתורה הרי שבדרך ממילא יטוהר העולם ותושפע לאומות העולם ההכרה בקב"ה ובהנהגתו את העולם.

וזהו שמחדש הרמב"ם: שחכמי ישראל והנביאים לא נתאו לסוג הראשון של ההשפעה שתבוא דרך זה שישלטו וירדו בכל העולם אלא לסוג השני של ההשפעה שתבוא בדרך ממילא, כי הם ישבו ויעסקו בתורה כל ימיהם וההשפעה על העולם תיעשה בדרך ממילא, וכתוצאה מלימודם ועיסוקם בתורה ובידיעתה ה'.

(על פי לקו"ש חלק ל"ה עמוד 98)

(42) ובכת"י התימנים: "נתאו חכמים" וכו' ותיבת "לא" איננה. (43) ישתעבדו וילחצו. (44) מלימוד התורה, "שבזמן שאדם טרוד בחולי ובמלחמה ורעבון, אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות" (הל' תשובה פ"ט, ה"א). (45) "שאם לא יקנה פה חכמה, ומעשים טובים אין לו, במה יזכה?" (שם). (46) פ"ט, ה"ב.

- ה. ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה⁴⁷, ולא קנאה ולא תחרות⁴⁸, שהטובה תהיה משפעת הרבה, וכל המעדרנים מצויין כעפר⁴⁹, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד⁵⁰. ולפיכך יהיו

המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה". (17) ליוחסין, לא יאמר עליהם זה ממזר וזה עבד, כמבואר בסמוך בסוף ה"ג. (18) שלום לישראל מן האומות (עדיות שם, ובפירוש הראב"ד). (19) לב האבות והבנים אשר נפל בהם מורח ופחד, וברחו אלה פה ואלה פה מפני הצרות, ישבו אותו היום ויתנחמו זה בזה (ראב"ד שם). (20) לבשר על ביאתו (עירובין מג, ב). ולדעת הרדב"ז, יבוא אליהו למנות סמוכים בישראל. ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ד הי"א, ובביאורנו. (21) איש מפי רבו. (22) הצעת סדר הפסוקים. השווה הל' תשובה פ"ט ה"א, ובביאורנו שם אות א עמ' רנא. (23) סנהדרין צ"צ. ובפסיקתא רבתא לה, שנינו: שלשה ימים קודם שיבוא משיח, בא אליהו ועומד על הרי ישראל ובוכה ומספיד עליהם, ואומר: הרי ארץ ישראל, עד מתי אתם עומדים בחרב ציה ושוממה? וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואח"כ אומר להם: בא שלום לעולם. (24) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (25) יראת חטא. (26) אהבת שמים. (27) קץ הגלות, ומתי יבוא משיח. (28) סנהדרין צז, ב. (29) תצא נשמתם, ובכת"י תימן: "תפוח דעתן". (30) "שהיו אומרים כיון שהגיע הקץ ולא בא - שוב אינו בא", נמצא שהם מתאכזבים ומתייאשים מן הגאולה (שם). (31) ככתוב (חבקוק ב, ג) "ויפח לקץ ולא יכזב, אם יתמהמה חכה לו". (32) בעיקרו, ולא בדקדוקיו. (33) בפרק הקודם ה"ד.

- ג. בימי המלך המשיח, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל - יתיחס³⁴ כלם על פיו ברוח-הקדש שתנחם עליו, שנאמר: "וישב מצרף ומטהר וגו'". ובני לוי מטהר³⁵ תחלה ואומר: זה מיחס פהן וזה מיחס³⁶ לוי! ודוּחָה את שאינן מיחסין לישראל³⁷. הרי הוא אומר: "ויאמר התרשטא להם וגו', עד עמד הפהן לארים ותמים"³⁸. הנה למדת, שברוח-הקדש מיחסין המוחזקין ומודיעין המיחס. ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני; אבל אינו אומר על שהן בחזקת פשרות: זה ממזר וזה עבד³⁹! , שהדין הוא, שמשפחה שנשפחה⁴⁰ - נטמעה⁴¹.

(34) יבררו יחוס משפחתם. (35) מייחס. (36) קידושין עא, א. שאין לויים עולים לדוכן, ולא כהנים לעבודת המקדש אלא מיוחסים, ושבט לוי כולל: הכהנים והלויים. (37) שכל מי שאינו מזרע הלוי, נשאר ישראל כשר, ככל ישראל. (38) דרשו חכמינו (סוטה מח, ב) "כאדם שאומר לחבירו עד שיחיו מתים, ויבוא משיח בן דוד", שהרי אורים ותומים לא היו במקדש שני (כתובות כד, ב וברש"י). ופסוק זה מדבר בבני כהנים שביקשו "כתבם המתחשים ולא נמצאו", ויאמר להם נחמיה (=הוא התרשטא), שהם מרוחקים מן הכהונה עד ביאת המשיח. (39) עבד כנעני, שפסול לבוא בישראל. (40) נתערבה, נתערב בה פסול משפחה, ולא ידוע מיהו. (41) נשאתר בכשרותה, הואיל והוחזקה בכשרות (קדושין עא, א), וכן אמרו בעדויות פ"ח, מ"ז: אין אליהו בא "לא לרחק ולא לקרב". טמע - לשון דמע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מסנהדרין, הוצאת 'מוסד הרב קוק' עמ' קכז.
נשלמו הלכות מלכים והחבור כלו. ברוך שאמר
והיה העולם בפרטו ובכללו: תם ונשלם, שבח לאל
בורא עולם. נגמר ספר ארבעה עשר והוא ספר
שופטים. ומנן פרקיו אחד ושמונים. הלכות
סנהדרין - ששה ועשרים פרקים. הלכות עדות -
שנים ועשרים פרקים. הלכות מקרים - שבעה
פרקים. הלכות אבל - ארבעה עשר פרקים. הלכות
מלכים ומלחמותיהם - שנים עשר פרקים.

סיום מחזור ל"ט

במסלול ג' פרקים ליום

יום שישי י"ח תמוז ה'תש"פ

התחלת מחזור מ

במסלול ג' פרקים ליום

בשם ה' אל עולם
אז לא אבוש, בהביטי אל כל מצותיך

~ נקודות משיחות קודש ~

אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך

הפסוק בו בחר הרמב"ם ככותרת ל"ד החזקה, בא
להשמיע את גודל מעלת ידיעת כל התורה כולה.
ביד החזקה, נכללו כל הלכות התורה גם אלו שאינן
נוהגות בימינו, כי הלימוד ברמב"ם הוא לא רק כדי לדעת
את המעשה אשר יעשון אלא שהוא לימוד התורה לשמה,
כיון שהתורה היא חכמתו ורצונו ית', ומצד זה צריך להיות
"בהביטי אל כל מצוותיך".

ועדיין יש לבאר מדוע זה בושה למי שלא יודע כל התורה
כולה.

בהל' עדות כתב הרמב"ם שמאיימים על מוסר עדות שלא
יעיד שקר, שהוא בושה לו בעוה"ז ובעוה"ב. ולכאורה,
שבועת שקר היא רק לאו, ומדוע לא מצינו בעבירות
חמורות יותר שיהירו את האדם שתהיה לו בושה בעולם
הזה ובעולם הבא?

אלא, שעם ישראל נקראו עדים "אתם עדי" על שם שהם
עדים כאן בעולם על חכמתו ורצונו של הקב"ה, וא"כ יהודי
המעיד עדות שקר פוגם ביעודו הכללי והעיקרי להיות עד
נאמן על תורתו ומצוותיו של הקב"ה, שהרי הבושה היא
פגם כולל המקיף את כל מציאות האדם ולא רק אבר כזה
או אחר, כך גם אדם שאינו יודע כל התורה כולה פוגם
בשליחותו העיקרית בעולם להיות עד לחכמתו ורצונו של
הקב"ה, ולכן הביא הרמב"ם את הפסוק הנ"ל להשמיענו
שרק מי שלמד כל התורה כולה, עליו נאמר - "לא אבוש".

(על"פ י"ן מלכות' ספר המדע סימן ח)

1 וְיִשְׂרָאֵל חֻקִּים וְדִלִּים וְיִדְעִים דְּבָרִים הַסְתּוּמִּים,
2 וְיִשְׁיִגּוּ דַעַת בּוֹרְאָם כְּפִי כַח הָאָדָם⁵¹, שְׁנֵאמַר: "כִּי
3 מִלֵּאָה הָאָרֶץ דָּעה אֶת ה', כְּמִים לִים מְכֻסִּים"⁵².

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדינים מצויין כעפר
ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם שלא כתב דבריו בלשון
מליצה וכו' אלא שכל מילה ומשפט יש בהם תוכן מיוחד
ומשמעות נפרדת, כי לא חזר על עניין פעמיים לשם
מליצה וכד'.

ולפי זה צריך להבין, א: אם "הטובה תהיה מושפעת" הרי
זה כולל ש"המעדינים מצויין כעפר" ומדוע הוסיף זאת.
ב: מדוע כתב בלשון "מיעוט" "אלא לדעת את ה' כו'" ולא
בלשון חיובית שיהיה עסק העולם לדעת את ה'.

ג. לאחר שמיעט על ידי המילה "אלא" מה ממעט שוב
במילה "בלבד".

והביאור בזה: א: "הטובה תהיה מושפעת" מוסב על עניין
שלמעלה, שבאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה
ולא קנאה ותחרות מכיון "שהטובה תהיה מושפעת" והיא
הסיבה מדוע לא תהיה שם קנאה, מלחמה ותחרות.

ב. במילה "אלא" מחדש הרמב"ם שמכיון שבאותו זמן
יהיה "זאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" הרי שעבודת ה'
של יהודי לא תהיה במלחמת היצר כי ההשתדלות
והמאמץ היום יומי אצל יהודי יהיה רק העיסוק בידיעת ה'.
ג: ב"אלא לדעת את ה' בלבד" מחדש הרמב"ם שלימוד
התורה לא יהיה רק כדי לדעת את מעשה המצוות ואת
המעשה אשר יעשון אלא שיהיה לימוד תורה מסוג אחר
ויעשה לשם ידיעת ה' והדביקות בו - "לדעת את ה'
בלבד".

מתוך ההדרן על הרמב"ם תשמ"ה - הובא בין מלכות סימן קצ"ז

(47) ככתוב בישעיה ב, ד "ולא ילמדו עוד מלחמה".
(48) התנצחות והתחרות, מלשון הכתוב (ירמיה יב, ה) "ואיך
תתחרה את הסוסים". וכן אמרו (ברכות יז, א) "העולם הבא
אינו בו... לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות". (49) לרוב,
ראה שבת ל, ב: "עתידים אילנות שמוציאים פירות בכל
יום". (50) אמיתות מציאותו, כמו שביקש משה רבינו,
באמרו: "הראני נא את כבודך", וכמבואר בהל' יסודי
התורה פ"א, ה"י. (51) כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג,
"שאין כח בדעת האדם החי, שהוא מחובר מגוף ונפש,
להשיג אמיתת דבר זה על בוריו" (שם), והשווה הל'
תשובה פ"י, ה"ו. (52) וכן נאמר (יחזקאל לו, כו)
"והסירו את לב האבן מבשרכם... ואת רוחי אתן
בקרבכם". השווה הל' תשובה פ"ט, ה"ב. וב"זהר" וירא
קיג, ב אמרו: "והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע, וישיגו בני
אדם דעה שלימה, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'".
והשווה פירוש המשנה לרבינו בהקדמתו לפרק "חלק פ"י

המילה "אז" מדברת על העתיד, כי הרמב"ם מדבר באדם הנמצא לפני הלימוד בספרו, ורוצה לומר שרק אחרי שלומד האדם את ספר ה'יד', יכול להימנע מרגש של בושה העלולה להיגרם לו מכך שגם אחרי שלמד את כל התורה שבכתב, עדיין אינו יודע היאך לקיים מצוות. ולדוגמא: נאמר בתורה "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפת בין עיניך", ועדיין אינו יודע "איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ירך וכו' וכיוצ"ב בשאר המצוות". על זה נאמר "אז לא אבוש בהביטי אל כל מצוותיך".

(על"פ יין מלכות" ספר המדע טימן ח)

הקדמה

1 כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני - בפרושן נתנו,
2 שנאמר: "ונתתה לה את לחת האבן, והתורה
3 והמצוה". "תורה", זו תורה שבכתב; ו"מצוה", זו
4 פרושה. וצונו לעשות התורה, על פי המצוה.
5 ומצוה זו, היא הנקראת 'תורה שבעל פה'. כל
6 התורה - כתבה משה רבנו קדם שימות, בכתב ידו.
7 ונתן ספר תורה לכל שבט ושבט; וספר אחד -
8 נתתו בארון לעד, שנאמר: "לקח את ספר התורה
9 הַזֶּה, ושמרתם אותו מצד ארון ברית ה' אלהיכם;
10 והיה שם בך לעד". והמצוה, הוא פרוש התורה -
11 לא כתבה; אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר
12 כל ישראל, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי
13 מצוה אתכם - אותו תשמרו לעשות". ומפני זה
14 נקראת 'תורה שבעל פה'. אף על פי שלא נכתבה
15 תורה שבעל פה, למדה משה רבנו כלה בבית דינו
16 לשבעים זקנים; ואלעזר ופינחס ויהושע, שלששת
17 קבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה
18 רבנו, מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה; וכן
19 יהושע, כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו
20 מיהושע, וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס; ושמואל
21 קבל מעלי ובית דינו, ודוד קבל משמואל ובית דינו.
22 ואחיה השילוני, מיוצאי מצרים היה, ולוי היה,
23 ושמע ממשה, והיה קטן בימי משה; והוא קבל
24 מדוד ובית דינו. אליהו קבל מאחיה השילוני ובית
25 דינו, ואלישע קבל מאליהו ובית דינו, ויהוידע
26 הפהן קבל מאלישע ובית דינו, וזכריה קבל
27 מיהוידע ובית דינו, והושע קבל מזכריה ובית דינו,
28 ועמוס קבל מהושע ובית דינו, וישעיה קבל מעמוס
29 ובית דינו, ומיכה קבל מישעיה ובית דינו, ויואל
30 קבל ממיכה ובית דינו, ונחום קבל מיואל ובית
31 דינו, וחבקוק קבל מנחום ובית דינו, וצפניה קבל
32 מחבקוק ובית דינו, וירמיה קבל מצפניה ובית דינו,

וברוך בן נריה קבל מירמיה ובית דינו, ועזרא ובית
דינו קבלו מברוך בן נריה ובית דינו. בית דינו של
עזרא, הן הנקראין 'אנשי כנסת הגדולה'. והם -
חגי זכריה ומלכאי, ודניאל חנניה מישאל ועזריה,
ונחמיה בן חכליה, ומרדכי בלשן וזרבל; והרבה
חכמים עמיהן, תשלום מאה ועשרים זקנים. האחרון
מהם הוא שמעון הצדיק, והוא היה מכלל המאה
ועשרים, וקבל תורה שבעל פה מכלם; והוא היה
כהן גדול אחר עזרא. אנטוניגוס איש שוכו ובית
דינו קבלו משמעון הצדיק ובית דינו, ויוסף בן
יעזר איש צדדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית
דינם קבלו מאנטוניגוס ובית דינו, ויהושע בן פרחיה
ונתני הארכלי ובית דינם קבלו מיוסף בן יעזר
ויוסף בן יוחנן ובית דינם, ויהודה בן טבאי ושמעון
בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתני
הארכלי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדק
ובית דינם קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל
ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית
דינם. ורפן יוחנן בן זכאי ורפן שמעון בנו של הלל
קבלו מהלל הזקן ובית דינו. חמשה תלמידים היו
לו לרפן יוחנן בן זכאי, והם גדולי החכמים שקבלו
ממנו; ואלו הם - רבי אליעזר הגדול, ורבי יהושע,
ורבי יוסי הפהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר
בן ערף. ורבי עקיבה בן יוסף קבל מרבי אליעזר
הגדול, ויוסף אביו גר צדק היה. ורבי ישמעאל
ורבי מאיר בן גר הצדק קבלו מרבי עקיבה, וגם
קבל רבי מאיר וחבריו מרבי ישמעאל. חבריו של
רבי מאיר - הם רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון,
ורבי נחמיה, ורבי אלעזר בן שמעון, ורבי יוחנן
הסנדלר, ושמעון בן עזאי, ורבי חנניה בן תרדיון.
וכן קבלו חבריו של רבי עקיבה מרבי אליעזר
הגדול; וחבריו של רבי עקיבה - הם רבי טרפון רבו
של רבי יוסי הגלילי, ורבי שמעון בן אלעזר, ורבי
יוחנן בן גורי. רבן גמליאל הזקן קבל מרבן שמעון
אביו, בנו של הלל הזקן, ורפן שמעון בנו קבל
ממנו, ורפן גמליאל בנו קבל ממנו. ורפן שמעון בנו
קבל ממנו. ורבי יהודה בנו של רבן שמעון, זה הוא
הנקרא 'רבנו הקדוש', והוא קבל מאביו, ומרבי
אלעזר בן שמעון ומרבי שמעון חברו. רבנו הקדוש
חבר המשנה. ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש,
לא חברו חבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל
פה; אלא בכל דור ודור, ראש בית דין או נביא
שיהיה באותו הדור, כותב לעצמו זכרון השמועות
ששמע מרבותיו, והוא מלמד על פה ברבים. וכן
כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו, מבאור
התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והמצוה זו פירושה" אפשר לבאר בשני אופנים. א.
ש"פירושה" הוא פרטי הדינים (שלא התפרשו בתושב"כ).
ב. שהוא גם טעמי ההלכות.
ומיד בתחילת ההקדמה, מבהיר הרמב"ם את שיטתו
ש"פירושה" היינו פרטי הדינים ולא טעמי ההלכות, וכמו
שציין מכאן הגאון הרגוצ'ובי לפלוגתא בגמ' האם צ"ל
גמיר וסביר (ידיעת טעמי ההלכות) או ש"גמיר לחודא"
מספיק - שהוא דעת הרמב"ם.

וכשביאר אדמוה"ז פלוגתא הראשונים, האם מותר להורות
ללא ידיעת הטעמים אם לאו, כתב שאזיל הרמב"ם
לשיטתו שלא כתב טעמי ההלכות כלל, כי "המצוה" קאי
על פרטי הדינים ולא על טעמי ההלכות, משא"כ הרמב"ן
כתב ש"כל המורים הלכה מתוך דברי הרמב"ם - טועים".
ועוד ביאר שם ששורש הפלוגתא היא, מהו הטעם שאסרו
להורות מתוך דברי המשנה, האם משום שכשארין יודעים
הטעמים יבואו לדמות מילתא למילתא (דעת הרא"ש) או
מפני שיש משניות שהן דעת יחיד ולא נפסקה הלכה
כמותן (דעת הרמב"ם), וטעם זה אין שייך בחיבורו כיון
שחיברו על פי מסקנת הגמ'. לכן כתב הרמב"ם שעי"י
הלימוד בספרו יודעים התורה שבע"פ כולה, היינו
"פירושה". וכן בהקדמתו ביאר בארוכה עניין כל המצוות
בפירושן ניתנו, ולא הזכיר כלל עניין הסברות והטעמים.
לכן גם בהקדמתו התחיל ב"המצוה זו פירושה" כי שיטתו
בעניין זה היא היסוד לכל חיבורו - "משנה תורה".

(על"פ לקו"ש חלק כ"ה עמוד 931)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל המצוות שניתנו לו למשה - בפירושן ניתנו", כוונת
הרמב"ם להדגיש שלימוד התורה צ"ל בשלימות, היינו
תושב"כ עם תורה שבע"פ, כי כך ניתנה התורה למשה
מלכתחילה (ולא שרק בזמן מאוחר יותר ניתנה תורה
שבע"פ), ומיד במתן תורה ניתנה האפשרות לשמיעת
התורה בהבנה מלאה הכוללת כל התורה שבע"פ.
מתוך זה, יובן מדוע כתב הרמב"ם "...שניתנו לו למשה",
ולא כתב בקיצור כל המצוות בפירושן ניתנו, שבכך מבהיר
הרמב"ם שפירושה של התורה הוא חלק מהגדר של
התורה, שהרי כתב הרמב"ם ש"אם יעמוד איש...ויאמר
שה' שלחו להוסיף...או לפרש במצוה... כלומר פירוש
שלא שמענו ממשה, ה"ז נביא שקר שבה לחכמי נבואתו
של משה, ונבואתו של משה באה "במעמד הר סיני".

יתירה מזאת: במשה רבינו עצמו יש שני עניינים, האחד
הוא נבואתו, והשני תורתו (זכרו תורת משה עבדי).
והתורה היא למעלה מהנבואה, כפסק הרמב"ם ש"אין נביא
רשאי לחדש דבר". וזהו שמשמיענו הרמב"ם במילים "לו
למשה כו' בפירושן ניתנו" שלא רק שפירושן של המצוות

שנתחדשו בכל דור ודור, בדינים שלא למדום מפי
השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות, והסכימו
עליהן בית דין הגדול. וכך היה הדבר תמיד, עד
רבנו הקדוש. והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים
וכל הבאורין והפרושין ששמעו ממשנה רבנו,
ושלמדו בית דין של כל דור ודור, בכל התורה
בלי; ודבר מהכל ספר המשנה. ושננו לחכמים
ברבים, ונגלה לכל ישראל; וכתביהו כלם, ורצו
בכל מקום, כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה
מישראל. ולמה עשה רבנו הקדוש כך, ולא הניח
הדבר כמות שהיה? לפי שראו שהתלמידים
מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות ובאות,
ומלכות הרשעה פושטת בעולם ומתגברת, וישראל
מתגלגלין והולכין לקצוות - חבר חבר אחד להיות
כדי כלם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח; וישב
כל ימיו הוא ובית דינו, ולמד המשנה ברבים. ואלו
הם גדולי החכמים שהיו בבית דינו של רבנו
הקדוש וקבלו ממנו: שמעון וגמליאל בנאי, ורבי
אפס, ורבי חנינה בר חמא, ורבי חזא, ורבי
נאי, ובר קפרא, ושמואל, ורבי יוחנן, ורבי
הושעיה. אלו הם גדולי החכמים שקבלו ממנו,
ועמהן אלפים ורבבות משאר החכמים. אף על פי
שאלו האחד עשר קבלו מרבנו הקדוש ועמדו
במדרשו, רבי יוחנן קטן היה, ואחר בן תלמיד היה
לרבי נאי וקבל ממנו תורה. וכן רב קבל מרבי נאי,
ושמואל קבל מרבי חנינה בר חמא. רב חבר ספרא
וספרי לבאר ולהודיע עקרי המשנה, ורבי חזא חבר
התוספתא לבאר עניני המשנה. וכן רבי הושעיה
ובר קפרא חברו הבריות לבאר דברי המשנה, ורבי
יוחנן חבר התלמוד הירושלמי בארץ ישראל אחר
חברו הפית בקרוב משלש מאות שנה. ומגדולי
החכמים שקבלו מרב ושמואל - רב הונא, ורב
יהודה, ורב נחמן, ורב כהנא; ומגדולי החכמים
שקבלו מרבי יוחנן - רבה בר בר חנא, ורבי אמי,
ורבי אסי, ורב דימי, ורבי אבון. ומכלל החכמים
שקבלו מרב הונא ומרב יהודה, רבה ורב יוסף.
ומכלל החכמים שקבלו מרבה ורב יוסף, אבמי
ורבא; ושניהם קבלו גם מרב נחמן. ומכלל
החכמים שקבלו מרבא, רב אשי ורבינא; ומר בר
רב אשי קבל מאביו רב אשי, ומרבינא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והמצוה זו פירושה"

בתחילת ההקדמה כתב הרמב"ם: "כל המצוות שניתנו לו
למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר ואתנה לך את לוחות
האבן והתורה והמצוה. 'תורה' זו תורה שבכתב, 'המצוה'
זו פירושה... ומצוה זו היא הנקראת תורה שבע"פ".

ניתנו בזמן אחד אלא גם באופן אחד, היינו על-ידי משה רבינו ע"ה לא רק בתור נביא אלא מצד עניין התורה שבו. (על-פי "לקו"ש חלק י' עמוד 194)

1 נמצא מרב אשי עד משה רבנו עליו-השלום -
2 ארבעים דורות, ואלו הן: (א) רב אשי מרבא, (ב)
3 ורבא מרבא, (ג) ורבה מרב הונא, (ד) ורב הונא
4 מרבי יוחנן ורב ושמואל, (ה) ורבי יוחנן ורב
5 ושמואל מרבנו הקדוש, (ו) ורבנו הקדוש מרבן
6 שמעון אביו, (ז) ורבן שמעון מרבן גמליאל אביו,
7 (ח) ורבן גמליאל מרבן שמעון אביו, (ט) ורבן
8 שמעון מרבן גמליאל הזקן אביו, (י) ורבן גמליאל
9 הזקן אביו מרבן שמעון אביו, (יא) ורבן שמעון
10 מהלל אביו ושמואי, (יב) והלל ושמואי משמעה
11 ואבטליון, (יג) ושמעה ואבטליון מיהודה ושמעון,
12 (יד) ויהודה ושמעון מיהושע בן פרחיה ונתאי
13 הארכלי, (טו) ויהושע ונתאי מיוסף בן יועזר ויוסף
14 בן יוחנן, (טז) ויוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן
15 מאנטיגנוס, (יז) ואנטיגנוס משמעון הצדיק, (יח)
16 ושמעון הצדיק מעזרא, (יט) ועזרא מברוך, (כ)
17 וברוך מירמיה, (כא) וירמיה מצפניה, (כב) וצפניה
18 מחבקוק, (כג) וחבקוק מנחום, (כד) ונחום מיואל,
19 (כה) ויואל ממיקה, (כו) ומיקה מישעיה, (כז)
20 וישעיה מעמוס, (כח) ועמוס מהושע, (כט) והושע
21 מזכריה, (ל) וזכריה מיהוידע, (לא) ויהוידע
22 מאלישע, (לב) ואלישע מאליהו, (לג) ואליהו
23 מאחיה, (לד) ואחיה מדוד, (לה) ודוד משמואל,
24 (לו) ושמואל מעלי, (לז) ועלי מפינחס, (לח)
25 ופינחס מיהושע, (לט) ויהושע ממשה רבנו, (מ)
26 ומשה רבנו מפי הגבורה - נמצא שכלם מעם ה'
27 אלהי ישראל.

28 כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות -
29 מהם ראשי ישיבות, ומהם ראשי גלילות, ומהם
30 מסנהדרי גדולה. ועמהם בכל דור ודור, אלפים
31 ורבבות ששמעו מהם ועמהם. רבינא ורב אשי, הם
32 סוף חכמי התלמוד; ורב אשי הוא שחבר התלמוד
33 הפבלי בארץ שנער, אחר שחבר רבי יוחנן התלמוד
34 הירושלמי בכמו מאה שנה. וענין שני התלמודין -
35 הוא פרוש דברי המשנה ובאור עמקותיה, ודברים
36 שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו
37 הקדוש ועד חבור התלמוד. ומשגי התלמודים, ומן
38 התוספתא, ומספרא וספרי, ומן התוספתות - מכלם
39 יתבאר האסור והמתיר, הטמא והטהור, החיוב
40 והפטור, הפשר והפסול, כמו שהעתיקו איש מפי
41 איש מפי משה מסיני.

42 גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים

43 שפבכל דור ודור, לעשות סיג לתורה, כמו ששמעו
44 ממשה בפרוש, שנאמר "ושמרתם את משמרתתי",
45 עשו משמרת למשמרתתי. וכן יתבאר מהם המנהגות
46 והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור, כמו
47 שראו בית דין של אותו הדור, לפי שאסור לסור
48 מהם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר אשר נגידו לך
49 - ימין ושמאל". וכן משפטים ודינין מפלאים שלא
50 קבלום ממשה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור
51 במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותן הזקנים,
52 וגמרו שהדין כך הוא. הכל חסר רב אשי בתלמוד,
53 מימות משה ועד ימיו. וחסרו חכמי משנה חבורים
54 אחרים, לפרש דברי התורה: רבי הושעיה תלמידו
55 של רבנו הקדוש, חבר באור ספר בראשית. ורבי
56 ישמעאל פרש מ"אלה שמות" עד סוף התורה,
57 והוא הנקרא 'מכילתא'; וכן רבי עקיבה חבר
58 מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חסרו מדרשות.
59 והכל חסר קדם התלמוד הפבלי.

60 נמצא רבינא ורב אשי וחסריהם, סוף גדולי חכמי
61 ישראל המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות
62 והתקינו תקנות והנהיגו מנהגות ופשוטה גזרתם
63 ותקנותם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות
64 מושבותיהם. ואחר בית דינו של רב אשי, שחבר
65 התלמוד בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל בכל
66 הארצות פזור יתר, והגיעו לקצוות ולאיים
67 הרחוקים; ורבקה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים
68 בגזרות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא נתכנסו ישראל
69 ללמד בישיבותיהם אלפים ורבבות כמו שהיו
70 מקדם. אלא מתקבצים יחידים השירידים אשר ה'
71 קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים
72 בתורה, ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים
73 מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד
74 אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או
75 הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות רבות - לא
76 פשטו מעשיו בכל ישראל, מפני רחוק מושבותיהם
77 ושבוש הדרכים, והיות בית דין של אותה המדינה
78 יחידים, ובית דין הגדול של שבעים ואחד בטל
79 מפניה שנים קדם חבור התלמוד. לפיכך, אין כופין
80 אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין
81 אומרים לבית דין זה לגזר גזרה שגזרה בית דין אחר
82 במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך
83 המשפט כך הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד
84 אחריו שאין זה דרך המשפט הכתוב בתלמוד - אין
85 שומעין לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו,
86 בין ראשון, בין אחרון.

87 ודברים הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות
88 שנתחדשו אחר חבור התלמוד. אבל כל הדברים

על הצור ברופ הוא, ובינותי באלו הספרים, וראיתי
לחבר דברים המתפררים מפל אלו החבורים, בענין
האסור והמתר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה,
כלם בלשון ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה
שבעל פה פלה סדורה בפי הכל - בלא קשיא ולא
פרוק, לא זה אומר בכה וזה אומר בכה, אלא
דברים ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט אשר
יתבאר מפל אלו החבורים והפרושים הנמצאים
מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל
הדינים גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין
כל הדברים שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר
- פדי שלא יהא אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין
מדיני ישראל, אלא יהיה חבור זה מקבץ לתורה
שבעל פה פלה, עם התקנות והמנהגות והגזרות
שנעשו מימות משה רבנו ועד חבור התלמוד, וכמו
שפרשו לנו הגאונים בכל חבוריהם שחברו אחר
התלמוד. לפיכך קראתי שם חבור זה 'משנה תורה'
- לפי שאדם קורא תורה שבכתב תחלה, ואחר כך
קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה פלה, ואינו
צריך לקרות ספר אחר ביניהם. וראיתי לחלק חבור
זה הלכות הלכות בכל ענין וענין, ואחלק ההלכות
לפרקים שבאותו ענין; וכל פרק ופרק אחלק אותו
להלכות קטנות, פדי שיהיו סדורים על פה. אלו
ההלכות שבכל ענין וענין - יש מהן הלכות שהן
משפטי מצוה אחת בלבד, והיא המצוה שיש בה
דברי קבלה הרבה והוא ענין בפני עצמו, ויש מהם
הלכות שהם כוללים משפטי מצוות הרבה, אם יהיו
אותן המצוות כלן בענין אחד; מפני שחלוק חבור
זה לפי הענינים, לא לפי מנין המצוות, כמו
שיתבאר לקורא בו. ומנין מצוות התורה הנוהגות
לדורות, שש מאות ושלוש עשרה מצוות: מהם
מצוות עשה מאתים שמונה וארבעים, סימן להם
מנן אבריו של אדם; ומהם מצוות לא תעשה שלש
מאות וששים וחמש, סימן להן מנן ימי שנת
החמה.

~ נקודות משיחות קודש ~

פסוקי הנ"ך כבותרות לספרי הי"ד.

בהקדמה לספר הי"ד, כתב הרמב"ם: "אדם קורא בתורה
שבכתב תחילה ואח"כ קורא בזה, ויודע ממנו תורה
שבעל-פה", וצריך להבין: הלא תורה שבכתב היינו חמשה
חומשי תורה, בהם נכתבו המצוות שנתפרשו בתורה
שבע"פ. ואם רצה הרמב"ם להדגיש שכדי להבין את כל
המצוות אין צורך בספר נוסף בין התורה ליד החזקה,
מדוע הקפיד לפתוח בפסוקים מנ"ך.

והביאור בזה: פתיחת הרמב"ם בפסוקי נ"ך דווקא, היא

שפתלמוד הפבלי, חייבים כל ישראל ללכת בה;
וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהג בכל
המנהגות שנהגו חכמים שפתלמוד, ולגזר גזרותם
וללכת בתקנותם, הואיל וכל אותם הדברים
שפתלמוד הסכימו עליהם כל ישראל, ואותם
החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו
דין ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל
או רבן, והן ששמעו הקבלה בעקרי התורה פלה דור
אחר דור, עד משה רבנו עליו השלום. כל החכמים
שעמדו אחר חבור התלמוד ורבו בו, ויצא להם שם
בחכמתם - הם הנקראים 'גאונים'. וכל אלו
הגאונים שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער
ובספרד ובצרפת - למדו דרך התלמוד והוציאו
לאור תעלומותיו ובארו עניניו, לפי שדרך עמקה
דרכו עד למאד; ועוד, שהוא בלשון ארמי מערב
עם לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה
ברורה לכל בשנער בעת שחבר התלמוד; אבל
בשאר המקומות וכן בשנער בימי הגאונים, אין
אדם מפיר אותה הלשון עד שמלמדים אותו.
ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר לכל גאון
אשר היה בימיהם, לפרש להם דברים קשים
שפתלמוד, והם משיבים להם פני חכמתם, ואותם
השואלים מקבצים התשובות, ועושין מהן ספרים
להבין מהם. גם חברו הגאונים שבכל דור ודור,
חבורים לבאר התלמוד: מהם מי שפרש הלכות
יחידות, ומהם מי שפרש פרקים יחידים שנתקשו
בנימו, ומהם מי שפרש מסכתות וסדרים. ועוד
חברו הלכות פסקות, בענין האסור והמתר והחייב
והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, פדי שיהיו
קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו של
תלמוד. וזו היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני
ישראל, מיום שחבר התלמוד ועד זמן זה, שהיא
שנה שמינית אחר מאה ואלף לחרבן הבית, והיא
שנת ארבעת אלפים ותשע מאות ושלושים ושבע
לבריאת עולם.

ובזמן הזה תקפו צרות יתרות, ודחקה שעה את
הכל, ואבדה חכמת חכמינו, ובינת נבונינו נסתתרה;
לפיכך, אותן הפרושים וההלכות והתשובות שחברו
הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו
בנימו, ואין מבין עניניהם פראוי אלא מעט
במספר. ואין צריך לומר, התלמוד עצמו: הפבלי,
והירושלמי, וספרא, וספרי, והתוספתות - שהם
צריכי דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארך, ואחר כך
יודע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
והמתרים ושארי דיני תורה היאך הוא. ומפני זה
נעתי חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהתורה נדרשת בהן כו' וענין זה הוא הנקרא גמרא". וא"כ איך אפשר לומר שלדעת הרמב"ם יש ללמוד חמשה חומשי תורה וספר ה'ד', ותו לא מידי. ובפרט שבהלכה שלאח"כ כתב שכל זה הוא בתחילת לימודו של אדם, אבל כשיגדיל בחכמה... כו' יקרא בעיתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 159)

יום ש"ק י"ט תמוז ה'תש"פ

מצוות עשה

- 1 (א) מִצְוָה ראשונה ממצוות עשה, לִידַע שְׁשֵׁשׁ שָׁם
- 2 אֱלֹהִים, שְׁנֵאמַר: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". (ב) לִיחַדּוֹ,
- 3 שְׁנֵאמַר: "ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". (ג) לְאַהֲבוֹ,
- 4 שְׁנֵאמַר: "וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ". (ד) לִירְאָה מִמֶּנּוּ,
- 5 שְׁנֵאמַר: "אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא". (ה) לְהַתְפַּלֵּל,
- 6 שְׁנֵאמַר: "וְעִבַדְתָּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם"; עֲבֹדָה זו
- 7 תְּפִלָּה. (ו) לְדַבְּקָה בּוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְבוֹ תִדְבֹּק". (ז)
- 8 לְהִשָּׁבַע בְּשִׁמּוֹ, שְׁנֵאמַר: "וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע". (ח)
- 9 לְהִדְמוּת בְּדַרְכֵי הַטּוֹבִים וְהַיֹּשֵׁרִים, שְׁנֵאמַר:
- 10 "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי". (ט) לְקַדֵּשׁ אֵת שְׁמּוֹ, שְׁנֵאמַר:
- 11 "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (י) לְקִרְוֹת קִרְיַת שְׁמֵעַ
- 12 פְּעָמִים כָּל יוֹם, שְׁנֵאמַר: "וּדְבַרְתָּ בָּם... בְּשִׁכְבְּךָ
- 13 וּבְקוּמְךָ". (יא) לְלַמֵּד תּוֹרָה וּלְלַמְּדָהּ, שְׁנֵאמַר:
- 14 "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ". (יב) לְקַשֵּׁר תְּפִלִּין בְּרֹאשׁ,
- 15 שְׁנֵאמַר: "וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ". (יג) לְקַשֵּׁר
- 16 תְּפִלִּין בְּיָד, שְׁנֵאמַר: "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ". (יד)
- 17 לַעֲשׂוֹת צִיצִית, שְׁנֵאמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית". (טו)
- 18 לְקַבֵּעַ מְזוּזָה, שְׁנֵאמַר: "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ".
- 19 (טז) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְשִׁמְעַת תּוֹרָה בְּמוֹצָאֵי
- 20 שַׁבָּעִית, שְׁנֵאמַר: "הַקְהֵל אֶת הָעָם". (יז) לְכַתֵּב כָּל
- 21 אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ, שְׁנֵאמַר: "כָּתְבוּ לָכֶם אֶת
- 22 הַשִּׁירָה הַזֹּאת". (יח) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ,
- 23 יָתֵר עַל הָאֶחָד שֶׁל כָּל אָדָם, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ שְׁתֵּי
- 24 תּוֹרוֹת, שְׁנֵאמַר: "וְכָתְבוּ לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה
- 25 הַזֹּאת". (יט) לְכַרֵּךְ אַחֵר הַמְּזוּז, שְׁנֵאמַר: "וְאַכְלָתָ,
- 26 וְשִׁבַּעְתָּ - וּבִרְכַּת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ". (כ) לְבָנוֹת בֵּית
- 27 הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמַר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". (כא) לִירְאָה
- 28 מִבֵּית זֶה, שְׁנֵאמַר: "וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ". (כב) לְשִׁמֵּר
- 29 בֵּית זֶה תָּמִיד, שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתָּךְ, לִפְנֵי
- 30 אֱהִל הָעֵדֻת". (כג) לְהִיּוֹת הַלְוִי עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ,
- 31 שְׁנֵאמַר: "וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא". (כד) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן יָדָיו
- 32 וְרִגְלָיו בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, שְׁנֵאמַר: "וְרָחֲצוּ אֶהָרֶן
- 33 וּבְנָיו". (כה) לְעַרְךָ גִּירוֹת בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמַר: "וְעַרְךָ

בהתאם מדויק לעניין הנ"ל, כי בפסוקי נ"ך מתקיימים שני הדברים כאחת. האחד, שהם כתורה שבכתב ממש, שהרי "אין נביא רשאי לחדש דבר" ולכן גם הותרו להכתב, ומצד שני הם כתורה שבע"פ שהרי נתבארו בהם עניינים שנכתבו בתורה בקיצור וברמז.

לכן, כשכותב הרמב"ם חיבור שהוא "מקבץ לתורה שבע"פ כולה" מקדים לפתוח בפסוקי הנביאים שמצד אחד הם כתורה שבכתב, ומצד שני הם פירוש כתושבע"פ, ובהם דווקא מתבטא העניין ד"אדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואח"כ קורא בזה כו" שהרי בפסוקי הנביאים כלולים שניהם בחדא מחתא, והרי הם כ"ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ. (על-פי יין מלכות' ספר המדע סימן ח)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אדם קורא בתורה שבכתב ובזה, ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה"

ולכאורה, אם מטרת חיבורו - "הלכות הלכות" היא "לברר את האסור והמוותר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה", הרי לשם ידיעת ההלכות אין צורך בלימוד התורה שבכתב, כי הפסוקים הנוגעים להלכה הביאים הרמב"ם בחיבורו, ואלו שלא הביאים אינם נוגעים להלכה, וא"כ מדוע כתב "אדם קורא בתורה תחילה".

אלא שדווקא משום שכתב הרמב"ם חיבור שלאחריו לא יצטרכו "לקרוא ספר אחר", ראה צורך להבהיר שישנו חיוב על סוג לימוד נוסף והוא התורה שבכתב. כי תושב"כ ותושבע"פ הם שני סוגים בלימוד התורה, כמבואר בהלכה שדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבם כו' ושניהם חלוקים גם באופן הלימוד, כי בתושבע"פ עיקר ההדגשה היא על העיון וההבנה, ואילו בתושב"כ העיקר הוא על האמירה שבדיבור, וגם זה שלא ידע מאי קאמר' עולה לתורה ומברך ברכת התורה. את זאת בדיוק רצה הרמב"ם להדגיש, שהלומד בספרו את הלכות התורה, אינו פטור מהלימוד בתושב"כ.

ואם יבוא מישהו לידי מסקנה עקומה ביותר, וידקדק בלשון הרמב"ם ש"קורא בתורה שבכתב תחילה ובזה" מדבר על חמשת חומשי התורה, ומזה יסיק שלדעת הרמב"ם אין צורך בלימוד נ"ך, יראה מיד בתחילת הלימוד עד כמה מופרכת מסקנה זו, כשיקרא את פסוקי נ"ך שהביא הרמב"ם בתחילת ספריו מבלי לציין כלל את מקורם, כי הבין שהלומד בספרו למד גם נ"ך ויודע כבר את מקורותיהם של הפסוקים שהביא ככתורות לספריו.

סברא מוטעית זו היא גם היפך פסק הרמב"ם שכתב בהל' ת"ת "חייב אדם לשלש זמן למידתו, שליש בתורה שבכתב, שליש בתורה שבעל-פה, ושלש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר ויבין במידות

47 "ביום השמיני". (נג) לחג ברגלים, שנאמר: "שלוש
 48 רגלים תחג לי". (נג) להראות ברגלים, שנאמר:
 49 "שלוש פעמים בשנה - יראה כל זכורך". (נד)
 50 לשמח ברגלים, שנאמר: "ושמחת בחגך". (נה)
 51 לשחט כבש הפסח, שנאמר: "ושחטו אתו כל
 52 קהל". (נו) לאכל בשר פסח צלי בלילי חמשה עשר
 53 בניסן, שנאמר: "ואכלו את הבשר". (נז) לעשות
 54 פסח שני, שנאמר: "בחדש השני בארבעה עשר".
 55 (נח) לאכל את בשר פסח שני על מצה ומרור,
 56 שנאמר: "על מצות ומררים יאכלהו". (נט) לתקע
 57 בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות, שנאמר:
 58 "ותקעתם בחצצרות". (ס) להיות כל קרבנות בהמה
 59 מיום שמיני והלאה, שנאמר: "מיום השמיני
 60 והלאה". (סא) להיות כל קרבן בהמה תמים,
 61 שנאמר: "תמים יהיה לרצון". (סב) למלח כל
 62 קרבן, שנאמר: "על כל קרבן תקריב מלח". (סג)
 63 מעשה העולה, שנאמר: "אם עלה קרבנו". (סד)
 64 מעשה החטאת, שנאמר: "וזאת תורת החטאת".
 65 (סה) מעשה האשם, שנאמר: "וזאת תורת האשם".
 66 (סו) מעשה זבח השלמים, שנאמר: "וזאת תורת
 67 זבח השלמים". (סז) מעשה המנחה, שנאמר:
 68 "ונפש כי תקריב קרבן מנחה". (סח) להקריב בית
 69 דין קרבן אם טעו בהוראה, שנאמר: "ואם כל עדת
 70 ישראל ישגו". (סט) להקריב היחיד קרבן חטאת
 71 אם שגג במצות לא תעשה שחייבים עליה כרת,
 72 שנאמר: "ונפש כי תחטא". (ע) להקריב היחיד
 73 קרבן אם נסתפק לו אם חטא חטא שחייבים עליו
 74 חטאת או לא חטא, שנאמר: "ולא ידע ואשם...
 75 והביא את אשמו"; וזה הוא הנקרא 'אשם תלוי'.
 76 (עא) להקריב השוגג במעילה, או החוטא בגזלה,
 77 או בשפחה חרופה, או שקפץ בפקדון ונשבע -
 78 מביא קרבן אשם; וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'.
 79 (עב) להקריב קרבן עולה ויורד, שנאמר: "אם לא
 80 תגיע ידו", "ואם לא תשיג". (עג) להתנדות לפני
 81 ה' מכל חטא שיעשה האדם, בשעת הקרבן ושלל
 82 בשעת הקרבן, שנאמר: "והתודו את חטאתם אשר
 83 עשו". (עד) להקריב הזב קרבן אחר שיטהר,
 84 שנאמר: "וכי יטהר הזב". (עה) להקריב הזבה
 85 קרבן אחר שתטהר, שנאמר: "ואם טהרה מזובה".
 86 (עו) להקריב המזרע קרבן אחר שיטהר, שנאמר:
 87 "וביום השמיני...". (עז) להקריב היולדת קרבן
 88 אחר שתטהר, שנאמר: "ובמלאת ימי טהרה".
 89 (עח) לעשר הבהמה, שנאמר: "וכל מעשר בקר
 90 וצאן". (עט) לקדש בכור הבהמה הטהורה
 91 ולהקריבו, שנאמר: "כל הבכור אשר יולד...". (פ)
 92 לפדות בכור אדם, שנאמר: "אף פדה תפדה את

1 אתו אהרן ובניו". (כו) לברך הכהנים את ישראל,
 2 שנאמר: "כה תברכו את בני ישראל". (כז) להסדיר
 3 לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר: "ונתת על
 4 השלחן לחם פנים". (כח) להקטיר קטרת פעמים
 5 ביום, שנאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים".
 6 (כט) להבעיר אש במזבח העולה תמיד, שנאמר:
 7 "אש, תמיד תוקד על המזבח". (ל) להרים את
 8 הדשן מעל המזבח, שנאמר: "והרים את הדשן".
 9 (לא) לשלח טמאים ממחנה שכינה שהוא המקדש,
 10 שנאמר: "וישלחו מן המחנה, כל צרוע וכל זב וכל
 11 טמא לנפש". (לב) לחלק כבוד לזרעו של אהרן
 12 ולהקדימו לכל דבר שפקדושה, שנאמר: "וקדשתו".
 13 (לג) להלפיש הכהנים לעבודה בגדי כהנה,
 14 שנאמר: "ועשית בגדי קדש". (לד) לשאת הארון
 15 על הכתף בשנשאים אותו, שנאמר: "בכתף
 16 ישאו". (לה) למשח כהנים גדולים ומלכים בשמן
 17 המשחה, שנאמר: "שמן משחת קדש". (לו) להיות
 18 הכהנים עובדים במקדש משמרות משמרות,
 19 ובמועדים עובדים באחד, שנאמר: "וכי יבא
 20 הלוי... לבד ממקריו, על האבות". (לז) להיות
 21 הכהנים מטמאים לקרוביהן ומתאבלין עליהן בשאר
 22 ישראל שהן מצוין להתאבל, שנאמר: "לה יטמא".
 23 (לח) להיות כהן גדול נושא בתולה, שנאמר:
 24 "והוא, אשה כבתוליה יקח". (לט) להקריב תמידין
 25 בכל יום, שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד". (מ)
 26 להקריב כהן גדול מנחה בכל יום, שנאמר: "זה
 27 קרבן אהרן ובניו". (מא) להוסיף קרבן אחר בכל
 28 שבת, שנאמר: "וביום השבת - שני כבשים". (מב)
 29 להוסיף קרבן בכל ראש חדש וחדש, שנאמר:
 30 "ובראשי חדשיכם". (מג) להוסיף קרבן בחג
 31 הפסח, שנאמר: "שבעת ימים תקריבו אשה לה".
 32 (מד) להקריב מנחת העמר ממחרת ראשון של פסח
 33 עם כבש אחד, שנאמר: "והבאתם את עמר". (מה)
 34 להוסיף קרבן ביום עצרת, שנאמר: "וביום
 35 הבהורים". (מו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות
 36 הקריבים בגלל הלחם ביום עצרת, שנאמר:
 37 "ממושבתכם תביאו לחם תנופה והקרבתם על
 38 הלחם". (מז) להוסיף קרבן בראש השנה, שנאמר:
 39 "ובחדש השביעי באחד לחדש". (מח) להוסיף
 40 קרבן ביום הצום, שנאמר: "ובעשור לחדש
 41 השביעי". (מט) לעשות עבודת היום ביום הצום,
 42 שנאמר: "בזאת יבא אהרן אל הקדש, בפר בן
 43 בקר", וכל העבודה הכתובה בפרשת אחרי מות. (נ)
 44 להוסיף קרבן ביום חג הסוכות, שנאמר: "והקרבתם
 45 עלה אשה ריח ניחח". (נא) להוסיף קרבן ביום
 46 שמיני עצרת, פי רגל בפני עצמו הוא, שנאמר:

- 1 בכור האדם". (פא) לפדות פטר חמור, שנאמר:
 2 "ופטר חמור תפדה בשה". (פב) לערף פטר חמור,
 3 שנאמר: "ואם לא תפדה וערפתו". (פג) להביא כל
 4 הקרבנות שיש על האדם בחובה או בנדבה ברגל
 5 ראשון שפגע בו, שנאמר: "ובאת שמה, והבאתם
 6 שמה". (פד) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה,
 7 שנאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך". (פה)
 8 להטפל בהבאת הקרבנות מחוצה לארץ לבית
 9 הבחירה, שנאמר: "רק קדשיך אשר יהיו לך,
 10 ונדריך, תשא ובאת"; מפי השמועה למדו, שאינו
 11 מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ. (פו) לפדות קדשים
 12 בעלי מומים ויהיו מתירים, שנאמר: "רק בכל אות
 13 נפשך תזבח"; מפי השמועה למדו, שאינו מדבר
 14 אלא בפסולי המקדשין שיפדו. (פז) להיות התמורה
 15 קדש, שנאמר: "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש".
 16 (פח) לאכל שירי מנחות, שנאמר: "והנותרת
 17 ממנה, יאכלו אהרן ובניו". (פט) לאכל בשר חטאת
 18 ואשם, שנאמר: "יאכלו אתם אשר כפר בהם". (צ)
 19 לשרף בשר קדש שנטמא, שנאמר: "והבשר אשר
 20 יגע בכל טמא". (צא) לשרף נותר, שנאמר:
 21 "והנותר מבשר הזבח - ביום השלישי באש ישרף".
 22 (צב) לגדל הנזיר שערו, שנאמר: "גדל פרע שער
 23 ראשו". (צג) לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו
 24 במלאת ימי נזרו, או בתוך ימי נזרו אם נטמא,
 25 שנאמר: "וכי ימות מת עליו". (צד) לקיים אדם כל
 26 מה שיוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה וכיוצא בהם,
 27 שנאמר: "מוציא שפתיך, תשמר ועשית". (צה)
 28 לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורין בתורה.
 29 (צו) להיות כל הנוגע בנבלה טמא, שנאמר: "וכי
 30 ימות מן הבהמה". (צז) להיות שמנה שרצים
 31 מטמאין, שנאמר: "וזה לכם הטמא". (צח) להיות
 32 האכלין מתטמאין, שנאמר: "מכל האכל אשר
 33 יאכל". (צט) להיות הנדה טמאה ומטמאה
 34 לאחרים. (ק) להיות היולדת טמאה בנדה. (קא)
 35 להיות המצרע טמא ומטמא. (קב) להיות בגד מנוגע
 36 טמא ומטמא. (קג) להיות בית מנוגע מטמא. (קד)
 37 להיות הזב מטמא. (קה) להיות שכבת זרע מטמאה.
 38 (קו) להיות הזבה מטמאה. (קז) להיות המת
 39 מטמא. (קח) להיות מי נדה מטמאין לאדם טהור,
 40 ומטהרין לאדם טמא מטמאת מת בלבד. וכל אלו
 41 הדינין של טמאין אלו, רב משפטי כל טמאה
 42 וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב. (קט) להיות
 43 הטהרה מכל הטמאות בטבילה במי מקנה, שנאמר:
 44 "ורחץ במים את כל בשרו"; למדו מפי השמועה,
 45 שרחיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת.
 46 (קי) להיות הטהרה מן הצרעת, בין צרעת אדם בין
- 47 צרעת בית, בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי
 48 צפרים ומים חיים, שנאמר: "זאת תהיה תורת
 49 המצרע". (קיא) להיות המצרע מגלח את כל שערו,
 50 שנאמר: "והיה ביום השביעי, יגלח את כל שערו".
 51 (קיב) להיות המצרע ידוע לכל בדרך האמורים
 52 בו: "בגדיו יהיו פרמים, וראשו יהיה פרוע, ועל
 53 שפם יעטה; וטמא טמא, יקרא". וכן כל שאר
 54 הטמאים צריכין להודיע את עצמן. (קיג) לעשות
 55 פרה אדמה להיות אפרה מוכן, שנאמר: "והיתה
 56 לעדת בני ישראל". (קיד) להיות מעריך אדם נותן
 57 דמים הקצובין בפרשה, שנאמר: "איש כי יפלא
 58 נדר". (קטו) להיות מעריך בהמה טמאה נותן
 59 דמיה, שנאמר: "והעמיד את הבהמה". (קטז)
 60 להיות מעריך ביתו נותן כערך הכהן, שנאמר:
 61 "והעריכו הכהן". (קיז) להיות מקדיש שדהו נותן
 62 כערך הקצוב בפרשה, שנאמר: "והיה ערכך כפי
 63 זרעו". (קיח) לשלם השוגג במעילה מה שמעל לה'
 64 ולהוסיף חמש, שנאמר: "ואת אשר חטא מן הקדש
 65 ישלם". (קיט) להיות גטע רבעי קדש, שנאמר:
 66 "יהיה כל פריו קדש הלולים". (קכ) להניח פאה.
 67 (קכא) להניח לקט. (קכב) להניח עמר השכחה.
 68 (קכג) להניח עוללות בפרם. (קכד) להניח פרט
 69 הפרם. לפי שבכל אלו נאמר: "לעני ולגר תעזב
 70 אתם"; וזהו מצות עשה שלהם. (קכה) להביא
 71 בכורים לבית הבחירה, שנאמר: "ראשית פפורי
 72 אדמתך". (קכו) להפריש תרומה גדולה לפהן,
 73 שנאמר: "ראשית דגנך תתן לו". (קכז) להפריש
 74 מעשר דגן ללויים, שנאמר: "וכל מעשר הארץ
 75 וגו'". (קכח) להפריש מעשר שני להאכל לבעליו
 76 בירושלים, שנאמר: "עשר תעשר"; מפי השמועה
 77 למדו, שהוא מעשר שני. (קכט) להיות הלויים
 78 מפרשין מעשר מן המעשר שלקחו מישראל
 79 ונותנין אותו לפהנים, שנאמר: "ואל הלויים תדבר".
 80 (קל) להפריש מעשר עני תחת מעשר שני בשלישית
 81 ובששית בשבוע, שנאמר: "מקצה שלש שנים,
 82 תוציא את כל מעשר תבואתך". (קלא) להתנדות
 83 ודיי מעשר, שנאמר: "ואמרת לפני ה' אלהיך,
 84 בערתי הקדש". (קלב) לקרות על הבכורים,
 85 שנאמר: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך". (קלג)
 86 להפריש חלה לפהן, שנאמר: "ראשית ערסתכם -
 87 חלה, תרימו תרומה". (קלד) להשמיט קרקע,
 88 שנאמר: "והשביעת תשמיטנה ונטשתה". (קלה)
 89 לשבות מעבודת הארץ, שנאמר: "בחריש ובקציר
 90 תשבות". (קלו) לקדש שנת יובל בשבייתה פשמטה,
 91 שנאמר: "וקדשתם את שנת החמשים שנה". (קלז)
 92 לתקע בשופר בשנת היובל, שנאמר: "והעברת

לשבות בשמיני של חג, שנאמר: "וביום השמיני
מקרא קדש". (קסח) לישב בספה שבעת ימים,
שנאמר: "בספות תשבו שבעת ימים". (קסט) לטל
לולב, שנאמר: "וילקחתם לכם ביום הראשון, פרי
עץ הדר בפת תמרים". (קע) לשמע קול שופר
בראש השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם".
(קעא) לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה, שנאמר:
"זה יתנו כל העבר על הפקדים". (קעב) לשמע
מפל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא
יגרע, שנאמר: "אליו תשמעון". (קעג) למנות
מלך, שנאמר: "שום תשים עליך מלך". (קעד)
לשמע מפל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל,
שנאמר: "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה".
(קעה) לנטות אחרי רבים, אם תהיה מחלקת בין
הסנהדרין בדינין, שנאמר: "אחרי רבים - להטות".
(קעו) למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל
מישראל, שנאמר: "שפטים ושטרים תתן לך".
(קעז) להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין
בדין, שנאמר: "בצדק תשפט צמיתך". (קעח)
להעיד בבית דין למי שיש לו עדות, שנאמר:
"והוא עד, או ראה או ידע". (קעט) לחקר העדים
הרבה, שנאמר: "וידרשת וחקרת ושאלת, היטב".
(קפ) לעשות לעדים זוממין כמו שזממו לעשות,
שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם". (קפא) לערף
את העגלה במצותה, שנאמר: "וערפו שם את
העגלה בנחל". (קפב) להכין שש ערי מקלט,
שנאמר: "תכין לך הדרך, ושלשת". (קפג) לתת
ללויים ערים לשבת, וגם הן קולטות, שנאמר:
"ונתנו ללויים ערים". (קפד) לעשות מעקה,
שנאמר: "ועשית מעקה לגגך". (קפה) לאבד
עבודה זרה וכל משמשיה, שנאמר: "אבד תאבדון
וגו'". (קפו) להרג אנשי עיר הנדחת ולשוף את
העיר, שנאמר: "ושרפת באש את העיר ואת כל
שללה". (קפז) לאבד שבעה עממים מארץ ישראל,
שנאמר: "החרם תחרימם". (קפח) להכרית זרעו
של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק".
(קפט) לזכר מה שעשה לנו עמלק תדיר, שנאמר:
"זכור את אשר עשה לך עמלק". (קצ) לעשות
במלחמת הרשות במשפט הכתוב בתורה, שנאמר:
"כי תקרב אל עיר". (קצא) למשח כהן למלחמה,
שנאמר: "ויהי כקרבכם אל המלחמה, ונגש הכהן
ודבר אל העם". (קצב) להתקין יד במחנה, שנאמר:
"ויד תהיה לך מחוץ למחנה". (קצג) להתקין יתר,
שנאמר: "ויתד תהיה לך על אונך". (קצד) להשיב
את הגזל, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל".
(קצה) לתן צדקה, שנאמר: "פתת תפתח את ידך".

שופר תרועה". (קלח) לתן גאלה לארץ בשנת
היובל, שנאמר: "ובכל ארץ אחזתכם, גאלה תתנו
לארץ". (קלט) להיות גאלת בתי ערי חומה עד
שנה, שנאמר: "ואיש, כי ימכר בית מושב עיר
חומה". (קמ) למנות שני יובל שנים ושמיטים,
שנאמר: "וספרת לך שבע וגו'". (קמא) להשמיט
בספים בשביעית, שנאמר: "שמוט כל בעל משה
ידו". (קמב) לנגש לנכרי, שנאמר: "את הנכרי
תגש, ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך". (קמג)
לתן מן הבהמה לפהן הזרוע והלחיים והקבה,
שנאמר: "ונתן לפהן הזרוע". (קמד) לתן ראשית
הגז לפהן, שנאמר: "וראשית גז צאנך - תתן לו".
(קמה) לדון בדיני חרמים, מהם לה' ומהם לפהן,
שנאמר: "אף כל (ה) חרם אשר יחרם". (קמו)
לשחט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשרם,
שנאמר: "וובחת מבקרך ומצאנך". (קמז) לכסות
דם חיה ועוף, שנאמר: "ושפף את דמו, וכסהו
בעפר". (קמח) לשלח אם צפור מן הקן, שנאמר:
"שלח תשלח את האם". (קמט) לבדק בסימני
בהמה, שנאמר: "זאת החיה אשר תאכלו". (קנ)
לבדק בסימני העוף עד שיכדיל בין טמא לטהור,
שנאמר: "כל צפור". (קנא) לבדק בסימני חגבים
לידע טהור מן הטמא, שנאמר: "אשר לו פרעים".
(קנב) לבדק בסימני דגים, שנאמר: "את זה תאכלו
מכל אשר במים". (קנג) לקדש חדרים ולחשב
שנים וחדשים בבית דין בלבד, שנאמר: "החדש
הזה לכם ראש חדשים". (קנד) לשבות בשבת,
שנאמר: "וביום השביעי תשבת". (קנה) לקדש
שבת, שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו".
(קנו) לבער חמץ, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו
שאור מבתים". (קנז) לספר ביציאת מצרים בזילה
הראשון של חג המצות, שנאמר: "והגדת לבנך
ביום ההוא". (קנח) לאכל מצה בליל זה, שנאמר:
"בערב תאכלו מצות". (קנט) לשבות בראשון של
פסח, שנאמר: "וביום הראשון, מקרא קדש". (קס)
לשבות בשביעי בו, שנאמר: "וביום השביעי,
מקרא קדש". (קסא) לספור מקצירת העמר מ"ט
יום, שנאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת".
(קסב) לשבות ביום החמשים, שנאמר: "ויקראתם
בעצם היום הזה, מקרא קדש". (קסג) לשבות
בראשון של חדש השביעי, שנאמר: "באחד לחדש,
יהיה לכם שבתון". (קסד) להתענות בעשירי בו,
שנאמר: "ובעשור לחדש תענו את נפשתיכם".
(קסה) לשבות ביום הצום, שנאמר: "שבת
שבתון". (קסו) לשבות בראשון של חג הסופות,
שנאמר: "ביום הראשון, מקרא קדש". (קסז)

47 שוֹרְפִין בָּאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהִין".
 48 (רכט) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקְלִין בְּאֲבָנִים, שְׁנֹאֲמַר:
 49 "וּסְקָלְתֶּם אֹתָם". (רל) לְתִלּוֹת מִי שְׁנִתְחַיֵּב תְּלִיָּה,
 50 שְׁנֹאֲמַר: "וְתִלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ". (רלא) לְקַבֵּר הַנֶּהֱרַג
 51 בְּיוֹמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי קָבַר תִּקְבְּרֵנוּ בְּיוֹם הַהוּא".
 52 (רלב) לְדוֹן בַּעֲבַד עֲבָרִי כְּהִלְכוּתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
 53 תִּקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי". (רלג) לִיעֵד אָמָּה עֲבָרִיָּה,
 54 שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה...". "וְאִם לִבְנוֹ יַעֲדָה".
 55 (רלד) לְפָדוֹת אָמָּה עֲבָרִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִפְדָּה".
 56 (רלה) לַעֲבַד בַּעֲבַד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שְׁנֹאֲמַר: "לְעוֹלָם,
 57 בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". (רלו) לְהִיּוֹת הַחוּבֵל מְשָׁלֵם מָמוֹן,
 58 שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִרְיֹב אֲנָשִׁים, וְהָפָה אִישׁ". (רלז)
 59 לְדוֹן בְּנִזְקֵי בְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת
 60 שׂוֹר רֵעֵהוּ". (רלא) לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבּוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
 61 יִפְתָּח אִישׁ בּוֹר". (רלט) לְדוֹן בְּגִבָּב בְּתִשְׁלוּמִין אוֹ
 62 בְּמִיתָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִגְנֹב", "אִם בְּמַחְתֶּרֶת",
 63 "וְגֹנֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ". (רמ) לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבָּעַר,
 64 שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִבְעֹר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כְּרִם". (רמא) לְדוֹן
 65 בְּנִזְקֵי הָאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ, וּמִצָּאָה
 66 קוֹצִים". (רמב) לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חֲנֹם, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
 67 יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶסֶף אוֹ כְּלִים". (רמג) לְדוֹן בְּדִין
 68 נוֹשֵׂא שָׂכָר וְשׂוֹכֵר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
 69 חֲמוֹר אוֹ שׂוֹר". (רמד) לְדוֹן בְּדִין הַשְׂוֹאֵל, שְׁנֹאֲמַר:
 70 "וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ". (רמה) לְדוֹן בְּדִין
 71 מִקָּח וּמִמְכָּר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
 72 לַעֲמִיתְךָ". (רמו) לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן וְנִטְעֵן, שְׁנֹאֲמַר:
 73 "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע". (רמז) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף וְאֶפְלוֹ
 74 בְּנֶפֶשׁ הַרֹדֵף, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפֶּה". (רמח)
 75 לְדוֹן בְּדִינֵי נַחֲלוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ כִּי יָמוּת, וּבֶן אֵין
 76 לוֹ וְהִיתָה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~

מניין המצוות

"מצוה ראשונה ממצוות-עשה לידע שיש שם אלוהה". צ"ל
 מדוע מציין הרמב"ם שהיא מצוה ראשונה ממצוות-עשה,
 הרי זהו דבר הנראה לכל הלומד את מניין המצוות. ואין לומר
 שרצה להדגיש שהיא מצוה ראשונה בחשיבותה, שהלא גם
 עניין זה מובן מאליו, שלכן מנאה הרמב"ם לראשונה.

שאלה דומה מתעוררת בדברי הרמב"ם "...לידע שיש שם
 מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא...". שהלא אם הוא
 ממציא כל נמצא, בוודאי שהוא ראשון, ומדוע כתב זאת
 הרמב"ם. ובפרט שהתואר 'ראשון' מלמד שיש לו שייכות
 וערך ל'שני', והלא הוא ית' אינו בערך כלל לכל שאר
 הנבראים.

אלא שבלשון זה מלמד הרמב"ם שהקב"ה השפיל עצמו
 כביכול להיות בבחינת "מצוי ראשון" שיש לו יחס כביכול

1 (קצו) לְהַעֲנִיק לַעֲבַד עֲבָרִי, שְׁנֹאֲמַר: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק
 2 לוֹ"; וְכֵן אָמָּה עֲבָרִיָּה. (קצז) לְהִלּוֹת לַעֲנִי,
 3 שְׁנֹאֲמַר: "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי"; "אִם זֶה אֵינוֹ
 4 רְשׁוּת אֲלֵא מִצְוָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטֵנוּ".
 5 (קצח) לְהִלּוֹת לְנִזְכְּרֵי בְּרִפְיָה, שְׁנֹאֲמַר: "לְנִזְכְּרֵי
 6 תִּשְׁיֹף"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שִׁזּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה.
 7 (קצט) לְהָשִׁיב הַמִּשְׁפּוֹן לְבִעְלָיו, שְׁנֹאֲמַר: "הָשִׁב
 8 תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֶבֶבּוֹט". (ר) לְתֵן שָׂכָר שָׂכִיר בְּזִמְנוֹ,
 9 שְׁנֹאֲמַר: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שָׂכָרוֹ". (רא) לְהִיּוֹת הַשָּׂכִיר
 10 אוֹכֵל בְּזִמְן שְׂכִירוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם
 11 רֵעֶךָ", "כִּי תִבֵּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ". (רב) לַעֲזֹב מַעַל חִבְרוֹ
 12 אוֹ מַעַל בְּהִמָּתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "עֲזֹב תַּעֲזֹב עַמּוֹ". (רג)
 13 לְהַקִּים הַמִּשְׁאֵל עַל הַבְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "הִקֵּם תִּקֵּם
 14 עַמּוֹ". (רד) לְהָשִׁיב הָאֲבָדָה, שְׁנֹאֲמַר: "הָשִׁב
 15 תָּשִׁיבֵם לְאֶחֱיָךְ". (רה) לְהוֹכִיחַ הַחוּטָא, שְׁנֹאֲמַר:
 16 "הוֹכִיחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ". (רו) לְאַהֲבָה כָּל אָדָם
 17 מִבְּנֵי בְרִית, שְׁנֹאֲמַר: "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ". (רי)
 18 לְאַהֲבָה אֶת הָגֵר, שְׁנֹאֲמַר: "וְאָהַבְתֶּם אֶת הָגֵר". (ריא)
 19 לְצַדִּיק הַמֵּאֲזִינִים עִם הַמִּשְׁקָלּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "מֵאֲזִינִי
 20 צַדִּיק אֲבִי צֶדֶק". (ריב) לְכַבֵּד הַחֲכָמִים, שְׁנֹאֲמַר:
 21 "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְרֹם". (ריג) לְכַבֵּד אָב וְאִם, שְׁנֹאֲמַר:
 22 "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ". (ריא) לְיִרְאָה מֵאֵל וְאִם,
 23 שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ, אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ". (ריב) לְפָרוֹת
 24 וְלִרְבוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "פָּרוּ וּרְבוּ". (ריג) לְבַעַל
 25 בְּקִדּוּשֵׁין, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָא
 26 אֵלֶיהָ". (ריד) לְשַׁמֵּחַ חֲתָן אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁנֵה אַחַת,
 27 שְׁנֹאֲמַר: "נָקִי יִהְיֶה לְבִיתוֹ שְׁנֵה אַחַת וְגו'". (רטו)
 28 לְמוֹל אֶת הַבֶּן, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בֶּשֶׁר
 29 עָרְלָתוֹ". (רטז) לִיבֹם אִשְׁתְּ אָח, שְׁנֹאֲמַר: "יִבְמָה
 30 יָבֵא עָלֶיהָ". (ריז) לְחַלֵּץ לִיבֹם, שְׁנֹאֲמַר: "וְחִלְצָהּ
 31 נָעֻלוֹ מֵעַל רִגְלוֹ". (ריח) לְשֵׂא אוֹנֵס אֶת אֲנוּסָתוֹ,
 32 שְׁנֹאֲמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה". (ריט) לִישֵׁב מוֹצֵיא
 33 שֵׁם רַע עִם אִשְׁתּוֹ כָּל יָמָיו, שְׁנֹאֲמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה
 34 לְאִשָּׁה, לֹא יוּכַל לְשַׁלַּח כָּל יָמָיו". (רכ) לְדוֹן
 35 בְּמִפְתָּה בְּחֻמְשִׁים שָׁקֵל עִם שָׂאֵר דִּינִין, שְׁנֹאֲמַר:
 36 "וְכִי יִפְתָּח". (רכא) לַעֲשׂוֹת לִפְתַּת הָאֵר פְּתוּב,
 37 שְׁנֹאֲמַר: "וְרִאִיתָ בְּשִׁכְיָהּ אִשְׁתְּ יִפְתַּת תֹּאֲרִי". (רכב)
 38 לְגַרֵשׁ בְּשִׁטָּר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן
 39 בְּיָדָהּ". (רכג) לַעֲשׂוֹת לְשׂוֹטָה כְּתוּרָה, שְׁנֹאֲמַר:
 40 "וְנִעֲשָׂה לָהּ הַכֶּהֱן, אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". (רכד)
 41 לְהַלְקוֹת הָרִשְׁעִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִפִּילוּ הַשּׁוֹפֵט
 42 וְהַכֹּהֵן". (רכה) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה, שְׁנֹאֲמַר:
 43 "וְיָשִׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֶּהֱן". (רכו) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין
 44 הוֹרִיגִין בְּסִפֵּי, שְׁנֹאֲמַר: "נָקָם יִנָּקֶם". (רכז) לְהִיּוֹת
 45 בֵּית דִּין הוֹרִיגִין בְּחֻנֵּק, שְׁנֹאֲמַר: "מוֹת (נִמּוֹת)
 46 [נִימָת] הַנָּאֵף וְהַנֶּאֱפָת". (רכח) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

'אהבה', על-פי סדר התדירות של המצוות: בתחילתו הלכות ק"ש ותפילה, שק"ש מצוותה פעמיים ביום, וחיוב תפילה מהתורה הוא "להתפלל בכל יום" - אבל לא פעמיים.

אחר המצוות שבדיבור, מונה הרמב"ם את המצוות שבמעשה לפי סדר תדירותן, קודם תפילין שמצוותן כל יום (ובהקשר לזה גם מזוזה וס"ת שכמה וכמה הלכות משותפות להם), אח"כ ציצית כי שלא כבתפילין החיוב בציצית הוא רק אם יש לו כסות בת ארבע כנפות, אח"כ ברכות שמהתורה חייבים לברך רק אחר האכילה ורק אם שבע (ובנוסף, הטעם דציצית הוא משום "וזכרתם" שהוא ענין תמידי יותר מברכות), ומסיים בהלכות מילה שהיא פעם אחת בחיים. לכן סידר הרמב"ם גם תש"ר לפני תש"י כי מצוותה תדירה יותר כדלעיל, והוא בהתאם לסדר התדירות שבכל הספר.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ט עמוד 22)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות עשה ב'

"לבנות בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש". בהלכות מלכים, דעת הרמב"ם היא שהחיוב לבניית בית המקדש נלמד מהפסוק "ועשו לי מקדש", אבל הסמ"ג סובר שהוא מהפסוק "והיה המקום אשר יבחר ה' לשכנו תדרשו ובאת שמה". כי הציווי "ועשו לי מקדש" מדבר במשכן שבמדבר, ואילו ברמב"ם משמע שהוא ציווי כולל לכל מקום בין למשכן בין לשילה ונוב וגבעון ובין לבית עולמים, שנאמר ועשו לי מקדש ולא משכן.

ומה שרצה ה'לחם משנה' להוכיח מהלכות מלכים פ"א ה"א "ולבנות בית הבחירה, שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה", שדעת הרמב"ם היא כהסמ"ג - צריך עיון, שהרי כאן מנה המצוה מ"ועשו לי מקדש" והלא אין מונה במנין המצוות אלא חיובים שהם לדורות, וגם מפשטות לשונו בהל' בית הבחירה "ויכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה, שנאמר כי לא באתם כו'", מוכח שהפסוק "ועשו לי מקדש" שהביא - הוא לכל הזמנים.

(על-פי לקו"ש חלק י"א עמוד 116 הערה 3)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות עשה רט"ז

"למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו".

אבל בספר המצוות כתב "שציונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר", ולכאורה הוא סתירה ל"עיקר הגדול" שכתב בפיה"מ (חולין סוף פרק ז') "וישים על לבן העיקר הגדול, שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון אין

לנמצאים, ודווקא משום כך הוא ממציא כל הנמצאים. ענין זה הוא יסוד כל התורה כולה כי עניינן של מצוות התורה הוא לפעול במציאות העולם.

זהו גם ההסבר מדוע ציין הרמב"ם ש"המצוה לידע שיש שם אלוקה" היא הראשונה ממצוות-עשה כי יש לה שייכות למצוות שנמנו לאחריה, שהרי את כולם יש לקיים מתוך ההכרה ש"יש שם מצוי ראשון" והוא הלכה שמשמיענו הרמב"ם שמצוות ידיעת ה' אינה רק מצוה בפני עצמה אלא היא ה"יסוד" וה"עמוד" של כל ההלכות.

כל הנ"ל מתקשר עם דיוק נוסף בדברי הרמב"ם: "לידע שיש שם כו'" ולא להאמין. אמונה היא למעלה מגדר מצוה, ולכן המצוה היא לידע בהבנה והשגה בשכל, כי ידיעת האלוקות וההתבוננות בגדלות ה' מולידה אהבת ה' ויראתו, והן המביאות לקיים כל המצוות, ולכן מצוה זו היא מצוה ראשונה ממצוות-עשה כי היא הגורמת קיום כולם. ההוראה מכל הנ"ל היא שגם כשלומד אדם פנימיות התורה כדבעי (באופן של דעת), אל לו לבוא לידי מסקנה שהתדבקות זו היא תכלית לעצמה, ואל לו להפוך עניין זה לכל מבוקשו. וזאת מלמדנו הרמב"ם בהדגישו שהיא "מצוה ראשונה", היינו שתכליתה היא קיום כל מצוות התורה.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ו עמוד 69)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצוה י"ב וי"ג.

לקשור תפילין בראש ... כו' לקשור תפילין ביד כו'". ידועה הקושיא מדוע הקדים הרמב"ם בכל מקום תפילין של ראש לתפילין של יד: במנין המצוות שבריש הל' תפילין, בספר המצוות, בתחילת הל' תפילין בחיוב הנחתן, בריש פרק ב' בדין כתיבתן, בדין עשייתן, בדין סידור הפרשיות בתוך התפילין, במקום הנחתן על היד ועל הראש ובענין ברכת התפילין. והרי הוא שלא כסדר שבתורה המקדימה תפילין ש"י לש"ר - "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין כו'".

ויבואר על-פי הצפ"נ שביאר שמצוות תפילין של יד היא בפעולת הקשירה ותו לא, אבל בתפילין של ראש "כל רגע ורגע שהוא לבוש, מקיים מצוה" שנאמר "והיו לטוטפות", ומה שאין מורידין תפילין של יד לאחר פעולת הקשירה הוא משום הדרשה ש"כל זמן שבין עיניך יהו שתיים", ולאחר פעולת הקשירה, התפילין של יד הן פרט בשל ראש. היוצא מכך הוא, שתדירות המצוה של תש"ר גדולה יותר מזו של תש"י, ולכן הקדים אותה הרמב"ם, כי זה בהתאם לתוכנו של כל ספר 'אהבה' שעליו כתב הרמב"ם: "המצוות שהן תדירות שנצטוונו בהם כדי לאהוב המקום ולזכרו תמיד", לכן סידר הרמב"ם את ההלכות הגדולות שבספר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

את הארץ שבאה לחלקי", ונתינת הארץ לישראל היא ביטוי לקשר של ישראל עם הקב"ה, וכשם שהקשר של ישראל עם הקב"ה הוא בשלושה "אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", כך גם נתינת הארץ היא בשלושה אופנים: חלק, גורל וירושה.

ההבדל שבין חלק וגורל, הוא כמו ההבדל שבין מכר ומתנה. מכר תלוי ברצון הלוקח לשלם על הדבר הנמכר, ומתנה היא מצד הנותן ותלויה ברצונו. כך גם בקשר של ישראל עם הקב"ה, ישנה נחלה שהיא השכר שישראל מקבלים תמורת עבודתם בעולם באתעדל"ת, אבל ישנן גם ההמשכות וההשפעות המגיעות לישראל באתעדל"ע מצד "גורלנו", היינו מצד הבחירה של הקב"ה בישראל.

אעפ"כ גם במתנה מורגשת מציאות המקבל, שאין אדם נותן אם אין למי לתת, ומוכרח שתהיה מציאות המקבל. האופן היחידי בו הנותן והמקבל הופכים למציאות אחת הוא בירושה, אז עומד הירוש במקום המוריש, והירוש אינו מציאות חדשה המקבל נכסים מהמוריש, אלא בלשון הכתוב "תחת אבותיך יהיו בניך", והירוש הופך לעצם המוריש, ובדרך ממילא מקבל את הבעלות על נכסי המוריש.

זהו החידוש והמעלה שב'ירשתנו' על 'חלקנו' ו'גורלנו'. 'חלקנו' הוא הקשר עם הקב"ה כמו שצמצם את עצמו עד כדי כך שעבודת הנבראים תופסת מקום אצלו, וחשובים לפניו ליתן שכר בגין עבודתם. 'גורלנו' הוא מה שבחר בנו, והגם שבחר בנו בבחירה אמיתית ולא רק מצד המעלה הגלויה של ישראל, מכל-מקום הרי הבחור בחר במציאות שאינה הוא כביכול. משא"כ באופן התקשרותם של ישראל ב'ירשתנו' הם 'אחד' לגמרי עם הקב"ה, הירוש עומד במקום המוריש, היינו שישראל הם מציאות אחת עם הקב"ה.

לכן מנה הרמב"ם מצות נחלה בסוף המניין של מצוות-עשה, כי יש בו גם הודעת השכר (כמו בפירוש על המשנה האחרונה בעוקצין כדלעיל) והשכר האמיתי שיינתן לעתיד-לבוא לישראל המקיימים כל המצוות הוא התאחדות גמורה עם הקב"ה עד שאין ניכרת כאן מציאות של ישראל כלל כי הם חלק מהקב"ה ממש.

בזה יובן מדוע ציטט הרמב"ם במניין מצוות נחלות את המילים "...ובן אין לו", כי שלימות הירושה וההענקה מלמעלה היא באופן שאין מציאות של בן, וכל מציאותו היא מציאות האב, ומכיון שאין כאן מציאות הבן כלל - ציטט מהפסוק רק את המילים "ובן אין לו".

(על-פי לקו"ש חלק כ"ח עמוד 174)

אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל את עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה.

ומדוע לא כתב בפירוש המשניות כמו שכתב כאן שטעם המצוה הוא ציווי התורה כפי שנאמר מסיני: "למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו", והיאך תיושב הסתירה בין פיה"מ ל"ספר המצוות", ובין "ספר המצוות" ל"מנין המצוות" כאן.

והביאור: במצוות מילה יש שני פרטים: האחד הוא פעולת המילה שעליה נצטוינו על-ידי מרע"ה בסיני, והאחר הוא תוכנה - להכניס את הבן בברית שכרת הקב"ה עם אאע"ה. "ספר המצוות" אינו ספר הלכה אלא ביאור תוכן המצוות תוך תיאור קצר של המצוה ומקורה בתושב"כ והדינים בתושב"ע פ. מכיון שתוכן המצוה הוא להכניס את הנימול בבריתו של אאע"ה, ועיקר פרשת מילה היא הפסוקים שנאמרו באברהם ומשם נתבאר רוב פרטי המצוה, לכן מדגיש שהמצוה היתה לאברהם.

משא"כ בספר ה'יד החזקה' שהוא ספר "הלכות הלכות", מביא הרמב"ם את המקור לציווי המעשי של המצוה ולא את תכנה. מקור החיוב על פעולת המילה הוא לפי שנצטוינו בסיני, והוא כאמור בפירוש המשניות שהמצוות שאנו מקיימים הן משום שכך נצטוינו בסיני.

(על-פי לקו"ש חלק ל' עמוד 63)

~ נקודות משיחות קודש ~

מ"ע רמ"ח. "שצוינו לדון בדיני נחלות, שנאמר ואיש כי ימות ובן אין לו".

ולכאורה, ההוכחה שצריך לדון בדיני נחלות היא מהמשך הכתוב: "והעברתם את נחלתו כו'", אבל מהמילים שציטט הרמב"ם אין שום הוכחה לכאורה שצריך לדון בדיני נחלות. ועוד צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם את מניין מצוות-עשה במצוה זו דווקא. והביאור הוא: זה שסיים הרמב"ם במצוה זו, הוא על-דרך הסבר המפרשים במאמר המשנה האחרונה "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו'" שהתנא בא להודיע תשלום השכר ללומדים ומקיימים את הכתוב בששה סדרי משנה שהוא הגמול שיתן להם הקב"ה.

פרשת נחלות נכתבה בתורה כהמשך לחלוקת הארץ שנחלקה בשלושה אופנים: א. ירושת הארץ. ב. חלוקה ע"פ היגיון "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט כו'". ג. גגורל - "אך בגורל תחלק את הארץ".

עם ישראל קיבל את ארץ ישראל משום שהיא נחלתו של הקב"ה - "אמר הקב"ה: יבואו ישראל שבאו לחלקי, וינחלו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ג-י"ט תמוז ה'תש"פ

יום חמישי י"ז תמוז ה'תש"פ

פרק שנים-עשר

נדפס לעיל מעמ' קמא עד עמוד קמג.

סיום מחזור יג

במסלול פרק א' ליום

יום שישי י"ח תמוז ה'תש"פ

התחלת מחזור יד

במסלול פרק א' ליום

אז וגו'. כל המצוות.. מה' אלהי ישראל.

נדפס לעיל מעמ' קמג עד עמוד קמו.

יום ש"ק י"ט תמוז ה'תש"פ

כל אלו החכמים.. בין ראשון בין אחרון.

נדפס לעיל עמ' קמו.

יום ראשון י"ג תמוז ה'תש"פ

הלכות מלכים ומלחמותיהם

פרק שמיני

נדפס לעיל מעמ' קכט עד עמוד קלב.

יום שני י"ד תמוז ה'תש"פ

פרק תשיעי

נדפס לעיל מעמ' קלב עד עמוד קלו.

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תש"פ

פרק עשירי

נדפס לעיל מעמ' קלו עד עמוד קלט.

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תש"פ

פרק אחד-עשר

נדפס לעיל מעמ' קלט עד עמוד קמא.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ג-י"ט תמוז ה'תש"פ

יום ראשון י"ג תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה קסו.

1 המצוה הקס"ו — האזהרה שהזהר בהן הדיוט
2 מלהשמא לשאר מתים חוץ מן הקרובים המפרשים
3 בכתוב, והוא אמרו יתעלה: "לנפש לא-יטמא בעמיו"
4 (ויקרא כא, א). והעובר על לאו זה ונטמא לזולת חמשה
5 [ששה] מתי מצוה — חייב מלקות. ולאו זה אינו חל על
6 הנשים; בא בקבלה (ספרא ריש פרשת אמור): "בני אהרן
7 — ולא בנות אהרן".

יום שני י"ד תמוז ה'תש"פ

מצות עשה קעג. מצות לא תעשה שסב.

שסד. שסג. שסה.

8 המצוה הקע"ג — הצווי ששצטוינו למנות עלינו
9 מלך מישראל שיקבץ את כל-אמנתנו [אחד את דברתנו
10 (ידבר דבר אחד בשם כולם)]. וינהיג את כלנו, והוא אמרו
11 יתעלה: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו) ויבקר

הזכרנו מקדם (מצות עשה כ) את דברייהם בספרי (דברים
יז, טו) "שלוש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתם לארץ:
13 למנות להם מלך, ולבנות בית-הבית, ולהקריב ורעו
14 של עמלק". עוד אמרו בספרי (דברים יז, טו): "שום תשים
15 עליך מלך — מצות עשה". ובא הפרוש, שזה שנאמר
16 "שום תשים עליך מלך — תהא אימתו עליך" ושיהיה
17 בלבנו בתכלית הכבוד והגדלה והרוממות שאין למעלה
18 ממנה, עד שתהיה מעלתו אצלנו גדולה ממצלת נביא
19 מבין הנביאים שבדורו. ובפרוש אמרו (הוריות יג.): "מלך
20 קודם לנביא". וקשמצוה המלך הזה אינה צווי שלא
21 יהיה סותר מצוה מן התורה — חובה לקיים את-פקדו;
22 והעובר על פקדו ואינו מקימה, רשות יש למלך להרגו
23 בסוף, כמו שקבלו אבותינו על עצמם ואמרו: "כל-איש
24 אשר ימרה את-פיו וגו' יומת" (יהושע א, יח). וכל-מורד
25 במלכות — יהיה מי שיהיה — דמו מתר למלך הממנה
26 על פי התורה. ובקר נתבאר פל'דיני מצוה זו בפרק ב'
27 מסנהדרין (יט) ובירושלמי ב'תורת' (ה) ופרק ז' מסוטה (מא).
28 המצוה השס"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעמיד

1 וְשֵׁהוּא יְדִידָהּ (שהתיר לעצמו באמרו "לא אסור" "לא אסור" —
2 — ונכשל). אָמְרוּ (סנהדרין כא): שֵׁשׁ בָּזָה הָעֶרְה לְבָנִי
3 אָדָם, שְׂאֵלוֹ יָדְעוּ טַעְמֵי כָּל-הַמִּצְוֹת הָיוּ מוֹצִיאִים לָהֶם
4 דֶּרֶךְ לְבִטּוּלָן שֶׁהָיָה אֶפְלוֹ זֶה הַשְּׁלֵם הַגָּדוֹל (שלמה המלך)
5 טָעָה בָּזָה וְחָשַׁב שֶׁלֹּא יִהְיֶה מַעֲשֶׂה זֶה סֶכֶה לַעֲבֹרָה בְּשׁוֹם
6 פְּנִים, כָּל-שֹׁכֵן הַהִמּוֹן בְּדַעְתָּם הַחְלוּשָׁה, שֶׁהָיוּ בָּאִים לִידֵי
7 זְלוּלָה בָּהֶן וַיֹּאמְרוּ: לֹא אָסַר דָּבָר זֶה וְלֹא צָוָה עַל דָּבָר
8 זֶה אֲלָא בְּגִלָּה כִּף וְכָף — אָנוּ נִזְהָר בְּדָבָר שֶׁבַעבִּירוֹ נִתְּנָה
9 מִצְוָה זוֹ וְלֹא נִקְפִּיד עַל הַמִּצְוָה עֲצָמָה, וְכָף הָיוּ בָּאִים
10 לִידֵי הַפֶּסֶד הַהַת. לְפִיכָף הִסְתִּיר ה' יִתְעַלֶּה טַעְמִיהֶן; אֲבָל
11 אֵין מִהֶן גַּם אַחַת שֶׁאֵין לָהּ טַעַם וְסֶכֶה, אֲלָא שָׂרֵב אוֹתָם
12 הַסְּבוּת וְהַטָּעִים לֹא יִשְׁגִּיגוּ דַּעוֹת הַהִמּוֹן וְלֹא יִבְיגוּם.
13 וְכֻלָּם הֵם כְּמוֹ שֶׁהֵעִיד הַנְּבִיא: "פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מְשֻׁמְחִי"
14 לֵב" (תהלים יט, ט).

יום שלישי ט"ו תמוז ה'תש"פ

מצות עשה קפז. מצות לא תעשה מט.

מצות עשה קפח. קפט. מצות לא תעשה נט.

59 הַמִּצְוָה הַקַּפ"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהִרְגֹּשׁ שְׂבָעָה
60 עֲמִין ("הַחֲתִי, הָאִמּוּרִי, הַכְּנַעֲנִי, הַפְּרִזִּי, הַחִיטִּי, הַיְּבוּסִי,
61 הַגֵּרָגִשִׁי") וְלֹא-עָבְדָם, בֵּינָם שֶׁהֵם הָיוּ עֶקֶר עֲבֹדָה זָרָה
62 וְיִסּוּדָהּ הָרָאוּשׁוֹן. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-הִתְחַרַּם
63 תַּחֲרִימָם" (דברים כ, יז). וּבְאֵר לָנוּ בְּכַתּוּבִים רַבִּים, שֶׁטַּעַם
64 הַדָּבָר: כָּדִי שֶׁלֹּא נִלְמַד מִכְּפִירָתָם. וְרַבִּים הַכְּתוּבִים
65 הַמְּזוּזִים וְהַמְּחֻזָּקִים לְהִרְגָם, וְלִמְחַמְתָּם מִלְּחֻמָּת מִצְוָה.
66 וְאוּלַּי יִחְשׁוּב מִשְׁהוּ שֶׁזֶּה מִצְוָה שֶׁאֵינָה נִוְהֶגֶת לְדוּרוֹת,
67 בֵּינָם שֶׁשְׂבָעָה עֲמִין כָּבֵד אֲבָדוּ; אִךְ זֹאת לֹא יִחְשׁוּב אֲלָא
68 מִי שֶׁלֹּא הִבִּין עֲנִין נִוְהֶג לְדוּרוֹת וְאֵינוֹ נִוְהֶג לְדוּרוֹת,
69 וְהוּא: שֶׁעֲנִין שֶׁנִּסְתַּמֵּם עִם הַשְּׁנָת מִשְׁתָּרוֹ, כָּלִי שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ
70 הַדָּבָר קָשׁוּר בְּזִמְנָן מִסָּתֵם — אֵין אוֹמְרִים עָלָיו "אֵינוֹ נִוְהֶג
71 לְדוּרוֹת", לְפִי שֶׁהוּא נִוְהֶג בְּכָל-דּוֹר שֶׁבּוֹ נִמְצְאָת אִפְשָׁרוֹת
72 לְאוֹתוֹ הַדָּבָר. הֲלֹא תִרְאֶה, אִם יֵאָבֵד ה' אֶת-זֶרַע עֲמֶלֶק
73 בְּכִלּוּתוֹ וַיִּשְׁמִידֵנוּ עַד סוֹפוֹ — כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּמִתְרָה
74 בְּיָמֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחַ יִתְעַלֶּה: "כִּי-מִחָה אֶמְחֶה אֶת-זִכְרָךְ
75 עֲמֶלֶק וְגו'" (שמות יז, יד) — הֵאֵם נֹאמַר אֲזִי שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמַר
76 "תִּמְחֶה אֶת-זִכְרָךְ עֲמֶלֶק" (דברים כה, יט) אֵינוֹ נִוְהֶג
77 לְדוּרוֹת? כִּף אֵין לֹמַר, אֲלָא הוּא נִוְהֶג בְּכָל-דּוֹר וְדוֹר.
78 וְכָל-עוֹד יִמְצָא זֶרַע עֲמֶלֶק מִצְוָה לְהִכְרִיתוֹ. וְכָף הִרְיָגָת
79 שְׂבָעָה עֲמִין וְלֹא-עָבְדָם הוּא צּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בּוֹ — וְהִיא
80 מִלְּחֻמָּת מִצְוָה. וְנִנְחֲנוּ מִצְוִים לְשָׂרֵשׁ (לעקם מהשורש)
81 וְלִדְרֹס בְּכָל-דּוֹר וְדוֹר עַד שֶׁיִּשְׁמְדוּ, עַד הָאֲחִירוֹן, וְכָף
82 עֲשִׂינוּ, עַד שֶׁנִּשְׁלַמָּה הַשְּׁמִדָתָם עַל-יְדֵי דָּוִד, וְנִתְפָּרְזָה
83 הַשְּׂאִרִית וְנִטְמָעָה בֵּין הָאֲמֹת עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בָּהֶם שְׂרָשׁ.
84 אוּלָם עַל-יְדֵי זֶה שֶׁכָּבֵד כָּלוּ, לֹא תִהְיֶה הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטְוִינוּ

1 עָלֵינוּ מְלָה, אִישׁ שֶׁאֵינוֹ מִזְרַע יִשְׂרָאֵל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא
2 גֵּר צָדֵק, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ
3 נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא" (דברים יז, טו). וְלִשׁוֹן סִפְרִי
4 (פֶּרֶשׁת שׁוֹטִיטִים שֶׁם): "לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי —
5 זוֹ מִצְוָה לֹא-תַעֲשֶׂה". וְכֵן שֶׁאֵר הַמִּנְוִיִּים אָסוּר שֶׁנִּמְנָה
6 עָלֵינוּ בְּשׁוֹם דָּבָר מִן הַדְּבָרִים — לֹא מִנְוִי תוֹרָה (דִּין,
7 רֹאשׁ יִשְׂבִּיה וּכְדוּמָה) וְלֹא מִנְוִי מִלְּכוּת — אָדָם שֶׁהוּא
8 מִקְהָל גֵּרִים עַד שֶׁתִּהְיֶה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. שֶׁהָיָה אָמַר יִתְעַלֶּה:
9 "שׁוֹם תִּשְׂשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ מִקְרֵב אֲחִיךָ" (שם), אָמְרוּ (יִבְמוֹת
10 מִהָּ): "כָּל-מְשִׁימוֹת שֶׁאֵתָה מְשִׁים עָלֶיךָ לֹא יִהְיוּ אֲלָא
11 מִקְרֵב אֲחִיךָ". אֲבָל הַמִּלְכוּת בְּלָכָד, כָּבֵד יַדְעִיתִי מִפְּסוּקֵי
12 סִפְרִי הַנְּבוּאָה (נ"ך) שֶׁנִּזְכָּה בָּהּ דָּוִד. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (יומָא
13 ע"ב): "כִּתְרַ מִלְּכוּת זָכָה בּוֹ דָּוִד", וְכֵן יָרְעוּ אֲחֵרָיו עַד סוֹף
14 כָּל-הַדּוּרוֹת. אֵין מֶלֶךְ לָמִי שֶׁמֶאֱמִין בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ
15 אֲלָא מִזְרַע דָּוִד, מִזְרַע שְׁלֹמֶה דִּןָּקָא; וְכֻלָּ שֶׁהוּא מְזוּלָת
16 הַזֶּרַע הַנִּכְבָּד הַזֶּה לַעֲנִין מִלְּכוּת — "נָכְרִי" קָרִינָא בֵּיהּ.
17 וְזֶה בְּרוּר וְאֵין בּוֹ סֶפֶק. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה
18 מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת (י"ח וְאִילָךְ) וְסִנְהֶדְרִין (מִהָּ); וְסוּפָה (מֵא).
19 וְנִתְּנָה (מֵט).

20 הַמִּצְוָה הַשִּׁס"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַמֶּלֶךְ
21 מִלְּהִרְבּוֹת נָשִׁים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ
22 נָשִׁים" (שם, יז). וְהַגְּבוּל לָכָף, שֶׁלֹּא יוֹסִיף עַל שְׂמִנָּה
23 עֲשֶׂרָה נָשִׁים בְּכִתְבָּהּ וְקִדּוּשֶׁיהָ. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ גַם דִּינֵי
24 מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִסְּנִיִּדְרִין (כֵּא). וְכָל-זִמָּן שֶׁמוֹסִיף
25 עָלֶיהֶן — לוֹקָה.

26 הַמִּצְוָה הַשִּׁס"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַמֶּלֶךְ
27 מִלְּהִרְבּוֹת סוֹסִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ
28 סוֹסִים" (שם, טז). וְהַגְּבוּל לָכָף, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ סוֹסִים
29 (פְּנוּיִים) שֶׁרָצִים לַפְּנִי, וְאֶפְלוֹ סוֹס אֶחָד לֹא יִהְיֶה אֲצִלוֹ,
30 וְזוֹלַת הַהִתְקַמָּה שֶׁהוּא רוֹכֵב עָלֶיהָ בְּלָכָד, אוֹ סוֹסִים שֶׁיִּהְיוּ
31 בְּאֲרוֹת שֶׁהֵם מוֹכִינִים אֲצִלוֹ לְמִלְחָמָה שֶׁיִּרְכְּבוּ עָלֶיהָ
32 הַצָּבָא; אֲבָל לַעֲצָמוֹ — רַק בְּהִמָּה אַחַת בְּלָכָד. וְכָבֵד
33 נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִסְּנִיִּדְרִין (כֵּא).

34 הַמִּצְוָה הַשִּׁס"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר הַמֶּלֶךְ
35 מִלְּהִרְבּוֹת מִמּוֹן מִיָּחָד לַעֲצָמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
36 "וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מֵאֹד" (שם). וְהַגְּבוּל לָכָף הוּא,
37 שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ לְמַעֲלָה מְכִיד לְהוֹצִיא הוֹצָאוֹת עַל מִרְכָּבָתוֹ
38 וְעַבְדֵי הַמִּיָּחָדִים לוֹ. אֲבָל לְקַבֵּץ מִמּוֹן שֶׁיִּהְיֶה לְצָרֵי
39 כָּל-יִשְׂרָאֵל — הָרִי זֶה מִתָּר. וְכָבֵד בָּאֵר ה' יִתְעַלֶּה בְּכַתּוּב
40 טַעַם שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת אֵלוֹ, כְּלוּמַר: "לֹא-יִרְבֶּה-לוֹ סוֹסִים (כְּדִי
41 שֶׁלֹּא יִשִּׁיב הָעָם מִצְרִימָה)" וְלֹא יִרְבֶּה-לוֹ נָשִׁים (כְּדִי שֶׁלֹּא
42 יִסּוּר לְבַבּוֹ), וְכִסֶּף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לוֹ מֵאֹד". וְלְפִי שֶׁנּוֹדַע
43 טַעַמָּן הַגִּיעוּ בָּהֶן לִידֵי בְטוּל מִפְּרָסָם מַעֲנִין שְׁלֹמָה
44 (הַמֶּלֶךְ) עָלָיו הַשְּׁלֹם, עַל אֶף גְּדֵל מַעֲלָתוֹ בְּמַדָּע וּבְחֻקָּמָה

אומר שלא תשפח, הרי שכחת הלב אמונה; הא מה אני
מקנים זכור? — שתהא שונה (אומר) בפיך". הלא תראה,
איך עשה שמואל הנביא, כשכא לקנים מצוה זו: שהוא
זכר תחלה, ואחר-כך צוה להרגם, והוא אמרו: "פקדתי
את אשר-עשה עמלק לישראל" (שמואל-א טו, ב).

המצוה הנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלשכוח את
אשר עשה לנו זרע עמלק, ואשר קדמונו ברע. וכבר
בארנו במצוה קפ"ט ממצות עשה שזכירת מה שעשה
לנו זרע עמלק וחדוש האיבה לו — היא מצות עשה.
וכך מזהירים אנו מלהשליך דבר זה מלבנו ומלשכוחו —
והיא מצות לא-תעשה, והוא אמרו: תעלה: "לא תשכח"
(דברים כה, יט), ובספרי (סוף פרשת תצא שם): "זכור" —
בפה; "לא תשכח" — בלב, כלומר: אל תשליך איכתו
ואל תסירנה מלפך.

יום רביעי ט"ז תמוז ה'תש"פ

מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.

מצות לא תעשה נו. נז. מצות עשה קצב. קצג.

המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא
לגור בארץ מצרים, כדי שלא נלמד כפירתם ושללא ננהג
כמנהגיהם המגננים לדעת התורה, והוא אמרו: תעלה:
"לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז). וכבר
נכפל הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי סוכה
פרק ד הלכה א): בשלשה מקומות הזהירה תורה את-
ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים
ובשלשתן נענשו. שלשת המקומות — אחד מהם הוא
שהזכרנו; והשני — אמרו: "בדרך אשר אמרתי לך
לא-תסוף עוד לראתה" (שם כה, טח); והשלישי —
אמרו: "כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו
לראתם עוד עד-עולם" (שמות יד, יג) ואף-על-פי שפשט
הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה שהוא לאו. וכבר
נתבאר בסוף גמרא ספ"ה (נא): שגם אלכסנדראי היא
מכלל הארץ שאסור לדור בה, ומים אלכסנדראי מודדים
הכל ארץ (חלקת-אדמה) בארץ ארבע מאות פרסה ורחב
ארבע מאות פרסה, וזוהי כל-ארץ מצרים שאסור לדור
בה. אבל מטר לעבר בה לשם מסחר או כדי לעבר לארץ
אחרת. ובפרוש אמרו בירושלמי (סנהדרין סוף פרק י):
לישיבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה
ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

המצוה המשלימה מאה ותשעים — הצווי
שנצטוינו (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האמות,
והיא הנקראת: מלחמת ושות. שכן נצטוינו שאם נלחם
עמם, נכרות עמם ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם);

להרגם מצוה שאינה נוהגת לדורות, כשם שלא נאמר
במלחמת עמלק שאינה נוהגת לדורות, אפילו אחר
השמדתם והכרתתם, כי מצוה זו אינה קשורה בזמן ולא
במקום מיוחד כמו המצות המיוחדות למדבר או למצרים,
אלא היא קשורה במי שמצוים עליו, וכל-עוד יהיה
בנמצא (אפילו אילו היו קיימים היום) מקימים בו אותו
הצווי. ובכלל ראוי לך להבין ולהתבונן בהבדל בין
המצוה ובין הדבר שנצטוה עליו. כי יש שהמצוה נוהגת
לדורות, אלא שהדבר שנצטוה עליו כבר נעדר בדור
מן-הדורות; אף לא בהעדר הדבר שנצטוה עליו תהפך
המצוה לאינה נוהגת לדורות אבל תהיה אינה נוהגת
לדורות אם היה הדבר להפך והוא: שיהא דבר מסים
מצוי במצב מסים, והיה חזק לעשות בו מעשה אחד, או
דין אחד ובזמן מסים — והיום אינו חזק, אף-על-פי
שאותו הדבר מצוי באותו המצב, כגון: לוי זקן שהיה
פסול במדבר והוא כשר אצלנו היום. כמו שנתבאר
במקומו (חולין כד). והבן כלל זה ודעוהו.

המצוה המ"ט — האזהרה שהזהרנו שלא להחיות
אדם משבועה עממין, כדי שלא ילקלו את בני-אדם
ויטעו בעבודה זרה, והוא אמרו: תעלה: "לא תחיה
כל-נשמה" (שם כ, טז). ותהיה הריגתם מצות עשה, כמו
שבארנו במצוה קפז. והעובר ואינו הורג מהם —
את-שאפשר לו להרגו — הרי זה עבר על מצות
לא-תעשה.

המצוה הקפ"ח — הצווי שנצטוינו להכרית זרע
עמלק בלבד מפל-שאר זרע עשו, זכרים ונקבות, קטן
וגדול, והוא אמרו: תעלה: "תמחה את-זכר עמלק"
(שמות יז, יד) וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה כ, וקע"ג)
אמרם (סנהדרין כ): "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת
בניסתם לארץ: למנות להם מלך, ולכנות להם בית-
הבחירה, ולהכרית זרעו של עמלק". וגם מלחמת עמלק
היא מלחמת מצוה. וכבר נתבאר דיניה בפרק ח' מסוטה
(מד:).

המצוה הקפ"ט — הצווי שנצטוינו לזכור את
אשר-עשה לנו עמלק, שקדם אותנו ברע, שנאמר את-זה
בכל-זמן וזמן ונעורר את-הנפשות בדברים להלחם בו,
שנקרא את בני-האדם לשנאו, כדי שלא ישכח הדבר ולא
תחלש שנאתו ולא תמעט בנפשות במשך הזמן; וזה
אמרו: תעלה: "זכור את אשר-עשה לך עמלק" (דברים
כה, יז). ולשון ספרי (סוף פרשת כי תצא): "זכור את
אשר-עשה לך עמלק — בפה, לא תשכח — בלב".
כלומר: אמור דברים בפיך שביאו בני אדם לך, שלא
תסור שנאתו מן-הלב. ולשון ספרא (ריש פרשת בחוקותי):
"זכור את אשר-עשה לך עמלק, יכול בלבדך? כשהוא

ולשון ספרא (פרשת תצא): "אין יד אלא מקום, שנאמר: 45
 והנה מציב לו יד" (שמואל א טו, יב). 46
 המצוה הקצ"ג — הצווי שנצטוינו שיהא כלי 47
 התפירה תלוי עם כלי המלחמה לכל-אנשי המלחמה כדי 48
 לחפור בו מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, וכסה 49
 את-הצואה אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצואה על פני 50
 הארץ במלחמה המלחמה דוקא, כמו שאמר בתחלת 51
 הפרשה: "כי-תצא מלחמה על איבך" (דברים כג, י). ולשון 52
 צווי זה הוא אמרו ותעלה: "ויתד תהיה לך על-אזנך" 53
 (שם, יד). ולשון ספרי (פרשת כי-תצא): "אין אונף אלא 54
 מקום זיונך" (כלי מלחמה — וצריך היתד להיות "על אונך"). 55

יום חמישי י"ז תמוז ה'תש"פ

מצות עשה קצא. ריד.

מצות לא תעשה שיא. נח.

מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.

המצוה הקצ"א — הצווי שנצטוינו למנות כהן 56
 שיוכיח (יטיף וינאם) לפני העם את-תוכחת המלחמה 57
 ("שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו'" — דברים כ, ג), 58
 ויחזיר מי שאינו ראוי שלחם, הן מפני חלשותו, הן מפני 59
 שמחשבותיו תלויות בדרך הגורם לו חסר גישה 60
 למלחמה — והם שלשת הדברים שבאר הפתוב (בית), 61
 כרם, אשה) — ורק אחר-כך מתחילים במלחמה. וכהן 62
 זה נקרא: 'משוח-מלחמה'. ויאמר בתוכחתו כלשון 63
 הנזכר בתורה, ויסיף בענין זה דברים המעודדים את- 64
 העם למלחמה ומביאים אותם למסור את-נפשם על 65
 נצחון דת ה', ועל הנקמה בסכלים המקלקלים את-סדר 66
 הישוב, והוא אמרו ותעלה: "והיה כקרבכם אל- 67
 המלחמה ונגש הכהן" (שם, ב). אחר-כך יצוה להכריז 68
 בשורות הצבא להחזיר רפי הלבב, וכל-מי שפנה ולא 69
 ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא פנס כמו שבאר 70
 הפתוב, והוא אמרו: "ודברו השטרים" (שם, ה). אמרו 71
 בגמרא (סוטה מג.): "ודברו השטרים — כהן מדבר 72
 ושוטר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משוח-מלחמה 73
 וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא במלחמת 74
 הרשות ובה נוהג דין זה; אבל מלחמת מצוה — אין 75
 בה שום דבר מפל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו'") 76
 ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר 77
 בפרק ח' מסוטה (מד:). ושם נתבאר דיני מצוה זו. 78

המצוה הרי"ד — הצווי שנצטוינו שיתחד החתן 79
 לאשתו שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא 80
 לצבא כבוש, ולא יתחבב בכל-הדומה לזה — אלא 81
 ישמח עמה שנה תמימה מיום שפנסה (נשאה), והוא 82

אם ישלימו עמנו וימסרו לנו את-הארץ, אז נטיל עליהם 1
 תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו ותעלה: "יהיו לך 2
 למס ועבדות" (דברים כ, יא). ולשון ספרי (פרשת שופטים 3
 שם): "אמרו: מקבלין אנו עלינו מסים ולא שעבוד, 4
 שעבוד ולא מסים — אין שומעין להם עד שיקבלו 5
 עליהם זו וזו". והוא: שיתנו דבר קבוע כל-שנה, כפי 6
 שיקבע המלך בעת ההיא ויהיו נכנעים ונתונים במורא 7
 ושלות, וזהו ענין השעבוד. אבל אם לא ישלימו אתנו 8
 — נצטוינו להרוג כל-זכר בעיר, קטן וגדול, ולקחת 9
 כל-שללה וכל-הנשים, והוא אמרו ותעלה: "ואם-לא 10
 תשלים עמך וגו'" (שם, יב). וכל-זה (שאם לא השלימו אין 11
 הורגין את כולם) הוא דין מלחמת הרשות. וכבר נתבאר 12
 דיני מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מד:). ובפרק ב' מסנהדרין 13
 (כ:). 14

המצוה הנ"ו — האזהרה שהזהרנו שלא לקרא 15
 שלום לעמון ומואב לעולם, והוא שה' צונו שבצוהנו על 16
 הערים נשלח לאנשיהן לפני המלחמה שיפגעו ויבקש 17
 מהם שישלימו אתנו; אם ימסרו לנו את-העיר, אסור לנו 18
 להלחם בהם ולהרגם, כמו שבארנו במצוה ק"ץ ממצות 19
 עשה — חוץ מעמון ומואב שאין נוהגים עמם מנהג 20
 זה; אלא הזהירנו ה' מלהקדים להם שלום ומלבקש 21
 שיכנעו. והוא אמרו ותעלה: "לא-תדרש שלום וטבתם 22
 (שם כג, ז). ולשון ספרי (שם): "מכלל שנאמר: כי-תקרב 23
 אל-עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (שם כ, י) יכול 24
 אף כאן? (בעמון ומואב) תלמוד לומר: "לא-תדרש שלום 25
 וטבתם". מכלל שנאמר: "לא תסגיר עבד אל אדוניו .. עמר 26
 יישב) בטוב לו" (שם כג, יז) יכול אף כאן (בעמוני ומואבי), 27
 תלמוד לומר: "לא תדרוש שלום" "וטבתם, כל-ימך 28
 לעולם" (שם, ז). 29

המצוה הנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלקרות אילנות 30
 מאכל בשעת המצור על עיר כדי להציק לאנשיה 31
 ולהכאיב להם, והוא אמרו ותעלה: "לא-תשחית את- 32
 עצה — ואתו לא תכרת" (שם כ, יט). וכן נכנסת 33
 כל-השחתה בכלל לאו זה, כגון מי שישורף בגד לבטלה 34
 או ישרור כלי לבטלה — הרי זה עובר משום "לא- 35
 תשחית" ולוקה ובסוף מפות (כב). נתבאר, שקוצץ 36
 אילנות טובות — לוקה. אמרו: וזהוהיה מהקא: "ממנו 37
 תאכל ואתו לא תכרת" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק 38
 ב' מבבא בתרא (כו:). 39

המצוה הקצ"ב — הצווי שנצטוינו שבזמן שיצאו 40
 מחנותינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו יפנו, 41
 ולא יעשה כל-איש צרכי בכל-מקום (על פני השדה) ובין 42
 האהלים — בדרך שעושים האמות — והוא אמרו 43
 ותעלה: "ויד תהיה לך מחוץ למחנה וגו'" (שם כג, יג). 44

44 "לא-תתעמר בה תחת אשר עניתה" (שם). ולשון ספרי
45 (פרשת תצא שם): "לא-תתעמר בה — שלא תשתמש
46 בה". הנה נתבאר לך ששני לאוין אלו מזהירים על שני
47 ענינים נפרדים, והם: שהזהר מלמכרה לזולתו וגם
48 מלהשארה אצלו דרך שפחות, אלא כמו שצוה יתעלה:
49 "ושלחתה לנפשה". וכך פירשו (בדוגמא לפירוש שביפת'
50 תואר) במה שנאמר: בגונב נפש "והתעמר-בו ומכרו"
51 (שם בד, ז), אמרו (ספרי שם): משיכניסו לרשותו וישתמש
52 בו. וכבר נתבאר דיני פת-תאר בתחלת קדושין (כא:).

סיום חלק המצוות-עשה

53 [כתבה רבינו בסמוך למצות עשה רמח]
54 ודע שזה שאמרתי בכל-מצוה 'כבר נתבאר דיניה
55 במקום פלוני', אין פוגתי בכך שאותו הפרק או
56 אותה המסקנת פוללת כל-דיני אותה המצוה, עד שלא
57 תעדר משם שום שאלה, אלא אני מזכיר את-המקום
58 שיש בו עקר הלכות אותה המצוה ורב דיניה, אף-על-פי
59 שיש שאלות רבות מהלכות אותה המצוה מפזרות
60 במקומות אחרים בתלמוד, שלא אזכיר מקומן עתה.

61 וכאשר תתבונן בכלל המצות האלה, שקדם זכרן,
62 תמצא מהן מצות שהן חובה לצבור לא
63 לכל-יחיד ויחיד, כגון: בנין בית-הבכירה והקמת מלך
64 והקדשת זרע עמלק. ומהן מצות שהן חובה ליחיד, אם
65 עשה מעשה פלוני או אם ארע לו מצב פלוני, כגון קרפן
66 שזיג וקרפן הזב, ואפשר שישאר (האחד מבני) אדם
67 פל-ימי חזיו, ולא יעשה אותו המעשה ולא יארע לו
68 אותו הדבר. ויש ממצות אלו גם דינים, כמו שבארנו,
69 כגון דין עבד עברי, ודין אמה עבריה, ודין עבד כנעני,
70 ודין שומר חנם ודין שואל וזולתם ממה-שקדם זכרו.
71 ואפשר שישאר אדם פל-ימי חזיו ולא ידון בדין זה ולא
72 יתחייב במצוה זו. ומהן גם מצות שאינן חובה אלא בפני
73 הבית, כגון התגיגה והראיה ומצות הקהל וכבר הזכרנו
74 אחת אחת. ומהן גם מצות שאינן חובה אלא למי שיש
75 לו רכוש, כגון מעשרות ותרומות ומתנות כהנה ומתנות
76 עניים, כלומר הלקט והפרט והשכחה והפאה והעוללות;
77 ואפשר שלא יהא לו אותו הרכוש ולא יתחייב בהן ויחייבה
78 אדם פל-ימי ולא יתחייב במצוה מן-המצות אשר מן-
79 הסוג הזה. אבל הצדקה אינה בכלל אלו, לפי שהיא
80 חובה אפלו לעני המתפרנס מן-הצדקה כמו שבארנו.
81 ומהן מצות שהן חובה על-פל-אדם בהכרח, בכל-זמן
82 ובכל-מקום ובאיהו מצב שיהיה, כגון הציצית והתפילין
83 ושמירת שבת, ואנו נקרא את-המצות שמסוג זה: המצות
84 ההכרחיות, לפי שהן חובה בהכרח על-פל-אדם מישאל
85 שהוא גדול בשנים בכל-זמן ובכל-מקום ובכל-מצב.

1 אמרו יתעלה: "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמש
2 את-אשתו אשר-לקח" (שם בד, ה). וכבר נתבאר דיני
3 מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג:).

4 המצוה השי"א — האזהרה שהזהרנו מלהוציא
5 את-החתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות
6 לא למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרנו במשך כל-השנה
7 מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה:
8 "ולא-יעבר עליו לכל-דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה
9 (מד:): "לא יצא בצבא" (שם) כולל בצבא הוא בלא יצא,
10 אבל יתקן כלי זין ויספק מים ומזון — תלמוד לומר:
11 'ולא-יעבר עליו לכל-דבר', עליו הוא דאין אתה מעביר
12 אבל אתה מעביר על אחרים (שאר הפטורים מהמלחמה,
13 הבונה בית וכו'), וכי מאחר הנפקא לי (שאני לומדו)
14 מ"לא-יעבר עליו לכל-דבר", "לא יצא בצבא" למה לי?
15 לעבר עליו בשני לאוין". וכבר בארנו בכלל התשיעי
16 שלא כל-מה-שחייבים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצות.
17 ודע שגם היתקן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים
18 על הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר:
19 לנסע — כל-השנה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
20 ח' מסוטה (שם).

21 המצוה הנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלירוא את-
22 הכופרים בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם,
23 אלא חובה להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר
24 (האויב). וכל-הנסוג ופונה לאחור — הרי זה עבר על
25 לא-תעשה, והוא אמרו: "לא תערץ מפניהם" (שם ז, כא).
26 וכפל את-הלאו ואמר: "לא תיראום" (שם ג, כב). וכפל
27 את-הצווי בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ ושלא
28 לפנות לאחור בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר
29 לקיים את דבר האמת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
30 ח' מסוטה (מב:).

31 המצוה הרכ"א — הצווי שנצטוינו בדין פת תאר,
32 והוא אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") "וראיית
33 בשביה אשת יפת-תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבאר דיני
34 מצוה זו בריש קדושין (כא:).

35 המצוה הרס"ג — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת
36 יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבא עליה
37 בשעת כבוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו
38 יתעלה: "והיה אם-לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר
39 לא-תמכרה בכסף" (שם, ד:).

40 המצוה הרס"ד — האזהרה שהזהרנו גם כן
41 מלהעביר יפת-תאר אחר בעילתה. פוגתי באמרי
42 "להעבירה": שלא יעשה שפחה ויניחנה אצלו כשאר
43 השפחות העובדות דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה:

37 ראוי למנותן. ואביא לכך ראיות מפסוקי התורה ומדברי
38 חז"ל על פרושן, ואקדים כללים ("שורשים" – יסודות)
39 שראוי לסמוך עליהם במנין המצוות. וכשיצא מנינו נכון על
40 פי המאמר הזה בראיה ברורה שאין בה ספק – תתברר
41 לקורא טעותו של כל-מי שמנה הפך מה-שמינינו אנחנו.
42 ואין לי צורך להשיב לאדם מסים ולא לברר טעותו. כיון
43 שהתועלת והתכלית המכוננות במאמר זה תשגנה על-ידי
44 מבקשיהן בלי זאת. שכן אבאר את-המצוות כלן ומנינן –
45 מצוה מצוה – ואביא ראיה על כל-מה-שיש בו ספק, או
46 מה שאפשר שישגה מי שאין לו בקיאות בדיני התורה,
47 ואסיר שגיאתו ואבאר כל מה-שיש בו ספק.

48 **אבל** אין פונתי בחבור זה לפרט דיני איזו מצוה
49 מן-המצוות, אלא למנותן בלבד. ואם אמנם אפשר
50 מהן משהו בשעת הזכרתן, הרי אפשרשנו על דרך פרוש
51 השם (לצורך הסברת "שם" – מהות המצווה – אך לא כדי
52 לפרט הלכותיה), כדי שינרע מה הוא העשה או הלאו הזה,
53 ולא יאונה דבר נתן השם הזה. וכשתשג ידעת מנינו על פי
54 ראיות מן-החבור הזה, אז אופיין בדרך סתם בראש אותו
55 החבור הכולל (בפתיחת ספר "משנה תורה") במה שזכרנו
56 (כמו שהזכרנו לעיל).

הכללים (שורשים)

57 **ואני** עתה מתחיל בזכרון הכללים שראוי לסמוך עליהם
58 במנין המצוות, והם ארבעה עשר כללים. אף אקדים
59 [ואמר] שכלל המצוות שכולל ספר התורה, שצננו השם
60 בהן – הן שש מאות ושלש עשרה מצוות, מהן – מצוות
61 עשה רמ"ח, כמנין אברי גוף האדם; ומהן – מצוות
62 לא-תעשה שס"ה, והן כמנין ימות החמה (שנת השמש).
63 ומנין זה נזכר בלשון התלמוד בסוף גמרא מכות (בג.).
64 אמרו: שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה
65 בסיני: שס"ה כנגד ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של
66 אדם. ועוד אמרו (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על
67 שמצוות עשה כמנין האברים, כלומר: כל-אבר ואבר אומר
68 לו לאדם: עשה בי מצוה; ושמצוות לא-תעשה כמנין ימות
69 השנה, כלומר: כל-יום ויום אומר לו לאדם: אל תעש בי
70 עברה. וזה לא נעלם מאף אחד מכל-מי שמנה את-
71 המצוות, כלומר: שזהו מנינו, אלא ששגו שגיאה גמורה
72 בדרךים המנויים, כמו שיתבאר בחבור זה, וזאת מפני
73 שלא ידעו ענגי י"ד הכללים (השורשים) האלה שאבאדם
74 עכשו:

75
76 **הכלל הראשון מהם:** שאין למנות במנין הזה
77 את-המצוות שהן מדרבנן.

78 **הכלל השני:** שלא כל מה-שנלמד באחת משלש
79 עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
80 למנותו.

1 **וכאשר** תתבונן ברמ"ח מצוות עשה אלו תמצא,
2 שהמצוות ההכרחיות הן ששים, בתנאי שנגיח
3 שאדם זה שאמרנו שהוא חייב בששים מצוות אלו בהכרח
4 נמצא במצב רב בני אדם הנינו: שהוא גר בבית שבועיר,
5 ואוכל מיני המזון הידועים שהם מזון בני אדם, כלומר
6 לחם ובשר, ועושה מסחר עם בני אדם, ונושא אשה
7 ומוליד בנים. וששים מצוות אלו הן לפי הסדר שסדרנו
8 במניננו זה: המצוה א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י – וזו
9 העשירית אין הנשים חייבות בה; יא – וגם היא אינה
10 חובה לנשים; יב – ואינה חובה לנשים; יג – ואינה
11 חובה לנשים; יד – ואינה חובה לנשים; טו, יז –
12 ואינה חובה לנשים; יט, כו – וזו מיחדת לזכרי
13 הפהנים; לב, נד, עג, צד, קמג, קמו, קמט, קנ, קנב,
14 קנד, קנה, קנו, קנז, קנח, קנט, קס, קסא – ואינה חובה
15 לנשים; קסב, קסג, קסד, קסה, קסו, קסז, קסח – וזו
16 אינה חובה לנשים; קסט – וזו אינה חובה לנשים; קע
17 – ואינה חובה לנשים; קעב, קעה, קפד, קצה, קצו, רו,
18 רז, רח, רט, רי, ריא, ריב – וזו אינה חובה לנשים; ריג,
19 ריד – והיא מיחדת לזכרים; רטו – וגם היא מיחדת
20 לזכרים.

21 **הנה** נתבאר לך, שמששים המצוות ההכרחיות האלה מ"ו
22 מצוות הן חובה גם לנשים, וארבע עשרה מצוות מהן
23 אינן חייבות בהן. ויהיה לך הסימן בששים מצוות
24 ההכרחיות האלו ששים המה מלכות (שיר השירים ו, ח),
25 ויהיה הסימן בהשמטת הארבע עשרה מן-הנשים אצל יד
26 (דברים לב, לו) או יאה הסימן בחובת המ"ו מצוות בלבד
27 לנשים גם את בדם בריתך (זכריה ט, יא) כלומר: מנין בדם
28 חובה להן והן הברית המיוחדת לאשה בהכרח.

29 **זהו** מה-שראינו לרשם במנין מצוות עשה.
30 **ומאת ה'** אשאל עזר לקיים כל-מה-שצוה בו מהן
31 ולהתרחק מכל מה-שהזהיר ממנו.

32 **וזהו** (התרי"ג מצוות) מה-שצונו לכלול במאמר זה
33 (כלומר: בספר המצוות).

סיום מחזור לט

במסלול ספר המצוות

יום שישי י"ח תמוז ה'תש"פ

התחלת מחזור מ

במסלול ספר המצוות

הספר הזה .

במצות עשה

36 **הספר** הזה "ספר המצוות" בו אבאר את-מנין המצוות ואיך

ונחוס אכלים ובקור חולים וקברת מתים והלבשת ערמים
 וחשוב תקופות ושמונה עשר יום לגמר בהן את ההלל.
 אכן יש להסתכל בתמיהה במי ששומע את דבריהם
 "נאמרו לו למשה בסני" ומונה קריאת ההלל, שבו שבח
 דוד לפני השם יתעלה, (כאלו) בזה נצטוו משה; ומונה גר
 חנכה, שקבעו אותו חכמים בבית שני. וכן מקרא מגלה!
 ואיני סבור שידמה משהו או יעלה על לבו שנאמר למשה
 בסני שיצאה אותנו, שאם בסוף מלכותנו יקרה לנו עם
 היונים כך וכך שנתחייב להדליק גר חנכה. אף נראה לי,
 שמה שהכשילם בכך הוא, שאנו מברכים על דברים אלו:
 "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגלה, ולהדליק גר
 חנכה, ולגמר את ההלל"; וגם שהתלמוד (שבת כג.) שואל
 (על כך שמברכים על מצוות דרבנן "וצונו"): היכן צונו?
 ואמרו: מ"לא תסור". ואם אמנם משום כך מנו — הנה
 ראוי שימנו כל-דבר שהוא מדרבנן, כיון שכל מה-שצונו
 חכמים וכל מה-שאסרו עלינו, הרי כבר נצטוו משה רבנו
 בסני שיצאה אותנו לקימו, שכן הוא אומר: "על-פי התורה
 אשר יורוד ועל-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" (דברים י,
 יא). והזהירנו מלעבר על דבריהם בשום ענין ממה-שצונו
 וקבעו ואמר: "לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין
 ושמאל" (שם). אבל אם נכון למנות כל מה-שהוא מדרבנן
 בכלל תרי"ג מצוות, כיון שהוא נכנס לכלל אמרו יתעלה:
 "לא תסור", ו"על-המשפט אשר-יאמרו לך תעשה" —
 מדוע נתיחדו אלו מוזלת? ! והרי כמו שמנו גר חנכה
 ומקרא מגלה, כך הנה נכון למנות נטילת ידים ומצות
 ערוב, שהרי אנו מברכים: אשר קדשנו במצותיו וצונו על
 נטילת ידים, ועל מצות ערוב, כמו שאנו מברכים: על
 מקרא מגלה, ולהדליק גר של חנכה — והכל מדרבנן!
 ובפרוש אמרו (חולין קו.): מים ראשונים (נטילת ידים שלפני
 הסעודה) מצוה. מאי מצוה? אמר אבבי: מצוה לשמע דברי
 חכמים. כמו שאמרו במקרא מגלה וגר חנכה: היכן צונו?
 מ"לא תסור". וכבר נתבאר, שכל מה-שתקנו הנביאים,
 עליהם השלום, שעמדו אחרי משה רבנו — הוא גם-כן
 מדרבנן. ובפרוש אמרו (ערובין בא.): בשעה שתקן שלמה
 ערובין וידיים (נטילת ידים) יצתה בת-קול ואמרה: "חכם בני
 ושמח לפי וכו'" (משלי כו, יא). ובמקומות אחרים בארו,
 שערובין — דרבנן, וידיים — מדברי סופרים. ובכך
 נתבאר לך שכל מה-שתקנו אחר משה רבנו נקרא: דרבנן.
 הנה בארתי לך זאת, כדי שלא תחשב שמקרא מגלה —
 כיון שהוא תקון נביאים — נחשב מדאורייתא (ואינו
 דומה לשאר מצוות דרבנן), שהרי ערובין מדרבנן (ולא נמנה
 במצוות) אף-על-פי שהם תקון שלמה בן-דוד ובית דינו.
 וזה מה-שנאצלם מוזלתנו (בעל "הלכות גדולות"): ולכן מנה
 הלבשת ערמים, לפי שמצא בישעיה: "כִּי־תִרְאֶה עָרֹם
 וכסיתו" (ישעיה נח, ז). ולא ידע שזה נכנס לכלל אמרו:

- 1 **הַכֹּלֵל הַשְּׁלִישִׁי:** שאין למנות מצות שאין נוהגות
 2 לדורות.
- 3 **הַכֹּלֵל הָרְבִיעִי:** שאין למנות צווים הנוגעים לכל-
 4 מצות התורה כלה.
- 5 **הַכֹּלֵל הַחֲמִישִׁי:** שאין למנות טעם המצוה במצוה
 6 בפני עצמה.
- 7 **הַכֹּלֵל הַשִּׁשִּׁי:** שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה,
 8 יש למנות עשה שבה עם מצות עשה, ולא שבה עם
 9 מצות לא-תעשה.
- 10 **הַכֹּלֵל הַשְּׁבִיעִי:** שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
- 11 **הַכֹּלֵל הַשְּׁמִינִי:** שאין למנות השלילה עם האזהרה.
- 12 **הַכֹּלֵל הַתְּשִׁיעִי:** שאין למנות את-הלאוין והעשה,
 13 אלא את-הענינים שמזהרים ושמצוים עליהם.
- 14 **הַכֹּלֵל הָעֲשִׁירִי:** שאין למנות את-ההקדמות שהן
 15 לאיזו תכלית שהיא.
- 16 **הַכֹּלֵל הָאֶחָד־עָשָׂר:** שאין למנות חלקי המצוה,
 17 כל-חלק בנפרד, אם כללם מצוה אחת.
- 18 **הַכֹּלֵל הַשְּׁנָיִם עָשָׂר:** שבפעלה שמצוים על עשייתה,
 19 אין למנות כל-חלק שבה לבדו.
- 20 **הַכֹּלֵל הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר:** שמספר המצות אינו מתרבה
 21 לפי מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.
- 22 **הַכֹּלֵל הָאֶרְבָּעָה עָשָׂר:** אף ראוי למנות קיום
 23 הענשים במצות עשה.

יום ש"ק י"ט תמוז ה'תש"פ

[בימי לימוד הקדמת חיד ילמד כל אחד ואחד
 מהשורשים (—הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר
 ללמוד בימים הסמוכים בנוסף על לימוד מצות אותו
 יום].

והנני חוזר לבאר כל-כלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם
 ירצה השם.

הַכֹּלֵל הָרִאשׁוֹן: שאין למנות במנין הזה את-המצות
 שהן מדרבנן.

דע שענין זה לא הנה צריך להעיר עליו, כי הוא ברור.
 שהרי כיון ששלשון התלמוד (מכות כג.) הוא: "שש
 מאות ושלש-עשרה מצות נאמרו לו למשה בסני" —
 אף נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא מכלל המנין? אלא
 העירנו על כך, מפנין שקבר טעו בזה ומנו גר חנכה
 ומקרא מגלה בכלל מצות עשה, וכן מאה ברכות בכל-יום

יֵשׁ בּוֹ מִחֲלָקָה; אִךְ יֵשׁ דִּינִים שֶׁהֵם פְּרוּשִׁים מִקְבָּלִים
מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ וְאֵין בָּהֶם מִחֲלָקָה, אֲלֹא שֶׁמִּבְיָאִים עֲלֵיהֶם
רְאִינָה בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁכֵּן מִחֲכַמַּת הַכְּתוּב שֶׁאִפְשָׁר
לְמַצֵּא בּוֹ רִמּוֹ הַמּוֹרָה עַל אוֹתוֹ הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל אוֹ הַקָּשׁ
הַמּוֹרָה עָלָיו, וּכְבָר בְּאַרְנוּ עֲנִין זֶה שֵׁם. כִּינֵן שֶׁהַדְּבָר כֵּן
— הָרִי לֹא כָל-הַלְכָה שֶׁנִּמְצָא שִׁחְכָמִים הוֹצִיאוּהָ בְּמִדָּה
מִי"ג מִדּוֹת נֹאמַר עָלֶיהָ שֶׁהִיא נִאֲמָרָה לְמִשָּׁה בְּסִינִי; אִךְ
גַּם לֹא נֹאמַר עַל כָּל מַה-שֶּׁנִּמְצָא שִׁחְכָמִים וְשִׁחְכָמִים אוֹתוֹ
בְּתַלְמוּד עַל אַחַת מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁהוּא מְדַרְבֵּנֵן — כִּי הוּא
יִכּוֹל לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ מִקְבָּל. וְהַעֲנִין כֵּן הוּא: כָּל מַה-שֶּׁלֹּא
תִּמְצָאנוּ מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה וְתִמְצָא שֶׁתַּלְמוּד לְמַד אוֹתוֹ
בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת, אִם פְּרָשׁוֹ הֵם בְּעֶצְמָם וְאִמְרוּ שֶׁזֶה גּוֹף
תּוֹרָה (חֲלַק מִהַתּוֹרָה) אוֹ שֶׁזֶה מִדְּאוּרֵיתָא — הָרִי זֶה רְאוּי
לְמִנּוּתוֹ, שֶׁהָרִי מִקְבָּלִי הַמִּסְתָּר (חו"ל) אִמְרוּ שֶׁהוּא
מִדְּאוּרֵיתָא; אֲבָל אִם לֹא בְּאִרּוֹ זֹאת וְלֹא אִמְרוּ זֹאת בְּפְרוּשׁ
— הָרִי הוּא מְדַרְבֵּנֵן, כִּינֵן שֶׁאֵין פְּסוּק הַמּוֹרָה עָלָיו, גַּם
זֶה קָלָל שֶׁכָּבַר נִשְׁחַבֵּשׁ בּוֹ זוּלָּתָנוּ, וּלְפִיכָךְ מִנָּה (בד"ג)
יִצָּאת חֲכָמִים בְּכָלל מִצְוֹת עֲשֵׂה. וּמַה-שֶּׁחֲבִיאוֹ לִידֵי כָּךְ,
כִּפִּי הַנִּרְאָה לִי, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא (פסחים כב:): "אֶת-ה'
אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" (דברים ו, יג) — לְרִבּוּת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.
וְחֻשְׁבוּ שֶׁכָּל מַה-שֶּׁנִּלְמַד בְּרַבּוּי, הוּא מִן הַקָּלָל הַנּוֹכַח
(בְּכָלל תַּר"ג מִצְוֹת).

אִךְ אִם הַדְּבָר כִּמוֹ שֶׁחֻשְׁבוּ, מִדּוּעַ לֹא מִנּוּ כְּבוֹד בַּעַל הָאֵם
(אב חורג) וְאִשֶּׁת הָאָב מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, נּוֹסֶפֶת עַל
כְּבוֹד אָב וְאֵם? וְכֵן כְּבוֹד אֶחָיו הַגָּדוֹל? שֶׁכֵּן הָאֲנָשִׁים
הָאֵלֶּה לְמַדְנוּ (רק) מִרַבּוּי שִׁחְכָמִים לְכַבֵּדָם. אִמְרוּ (כתובות
קג:): "אֶת-אֲבִיךָ" (שמות כ, יב) — לְרִבּוּת אֶחָיךָ הַגָּדוֹל
וְלְרִבּוּת בַּעַל אִמְךָ; "וְאֶת-אִמְךָ" (שם) — לְרִבּוּת אִשֶּׁת
אֲבִיךָ, כִּמוֹ שֶׁאִמְרוּ: "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" — לְרִבּוּת
תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וּמִדּוּעַ מִנּוּ אֵלָיו וְלֹא מִנּוּ אֵלָיו?

וּכְבָר הִבִּיאֵם חֹסֵר הַיָּדִיעָה לְעֲנִין חֲמוּר יוֹתֵר מִנָּה וְהוּא,
שֶׁאִם מִצְוֵי דָרֵשׁ שֶׁל אֵינָה פְּסוּק, וְאוֹתוֹ הַדְּרֵשׁ
מִחֵיב לַעֲשׂוֹת אִיזוֹ פְּעֻלָּה אוֹ לְהִתְרַחֵק מֵאֵינָה דְּבָר —
וְאֵלֶּה זֵלֶם בְּלִי סֶפֶק דְּרַבֵּנֵן — הָרִי הֵם מוֹנִים אוֹתָם בְּכָלל
הַמִּצְוֹת, אִךְ-עַל-פִּי שֶׁשִּׁשְׁטָה דִּקְרָא אֵינוּ מוֹרָה עַל שׁוּם דְּבָר
מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים, וְעַל אִךְ הַקָּלָל שֶׁלְמַדְנוּ, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם,
בְּאַמְרָם (שבת סג:): אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ; וְאִךְ-עַל-
פִּי שֶׁתַּלְמוּד חוֹקֵר בְּכָל-מִקּוֹם, בְּשִׁמּוּצָאִים (חו"ל) פְּסוּק
שֶׁלְמַדוּ מִמֶּנּוּ עֲנִינִים רַבִּים עַל דֶּרֶךְ הַבְּאוּר וְהַבָּאָה הָרְאִיּוֹת,
וְשׁוֹאֵל: גּוֹפֵה דִּקְרָא (פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא) בְּמֵאִי קָא מְדַבֵּר?
(ורק בּוֹזָה הִיָּה עֲלֵיהֶם לְהִתְחַשֵּׁב) — אֲלֹא מִכֵּינֵן שֶׁהֵם
מִסְתַּמְכִּים עַל שְׂגִיאוֹתָם, מִנּוּ בְּכָלל מִצְוֹת עֲשֵׂה: בְּקוֹר
חוֹלִים וְנִחוּם אֲבָלִים וּקְבָרַת מֵתִים, בְּגִלְל הַדְּרֵשׁ הַנֶּאֱמָר עַל
דְּבָרָיו יִתְעַלֶּה: "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדְּרֹךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת-
הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" (שמות יח, כ) וְהוּא אִמְרָם עַל זֶה (בבא

1 "דִּי מִחֲסֵרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ" (דברים טו, ח). כִּי עֲנִין הַצְּוִי
2 הִנֵּה — וְאֵין בְּנֵה שׁוּם סֶפֶק — שֶׁנֶּאֱכִיל אֶת-הָרַעֲבִים,
3 וְנִלְבִּישׁ אֶת-הָעֲרֻמִּים, וְנִתֵּן מִצֵּעַ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ מִצֵּעַ, וְכִסּוֹ
4 לְמִי שֶׁאֵין לוֹ כִּסּוֹ, וְנִשְׂאֵא אֶת-הַפְּנוּי שֶׁאֵין לוֹ יִכְלֹת
5 לְהִתְחַתֵּן, וְנִרְכִּיב מִי שֶׁדָּרְכּוֹ לְרֹכֵב, בְּמִפְּרָסָם בְּדָבָרֵי
6 הַתַּלְמוּד (כתובות סז:): שֶׁכָּל-זֶה נִכְנָס לְכָלל אִמְרוּ: "דִּי
7 מִחֲסֵרוֹ". אִךְ בְּאֵלּוֹ לְשׁוֹן הַתַּלְמוּד מִחֲבָר אֲצֵל אֵלּוֹ בְּלַעֲגֵי
8 שִׁפָּה וּבְלִשׁוֹן אַחֲרָה (ולכן טעו בדבר המפורש בתלמוד);
9 וְלֹא כֵן — לֹא מִנּוּ מִקְרָא מְגִלָּה וּכְדוּמָה בֵּין הַמִּצְוֹת
10 שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמִשָּׁה בְּסִינִי. וְלְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּשִׁבּוּעוֹת (לט:):
11 אֵין לִי אֲלֹא מִצְוֹת שֶׁנִּצְטָווּ עַל הָרַי סִינִי; שֶׁעֲתִידִין
12 לְהִתְחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, מִנֵּין? תַּלְמוּד לומֵר: "קִימוֹ
13 וְקִבְלוּ" (אסתר ט, כז) — קִימוֹ מַה-שֶּׁקִּבְלוּ כָּבַר, וְהוּא:
14 שִׁיִּאֲמִינוּ בְּכָל-מִצְוָה שִׁיִּתְקַנּוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים כְּלֹאֲחֹר
15 מִכֵּן.

16 אֲבָל תַּמְהִינִי: מִדּוּעַ מִנּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵן מְדַרְבֵּנֵן, כִּמוֹ
17 שֶׁהוֹפְרֵנוּ, וְלֹא מִנּוּ גַם-כֵּן מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן
18 מְדַרְבֵּנֵן? הָרִי כִּמוֹ שֶׁמִּנּוּ בֵּין מִצְוֹת עֲשֵׂה גַם חֲנֻכָּה וּמִקְרָא
19 מְגִלָּה וּמֵאֵה בְּרִכּוֹת וְהֵלֵל, הִנֵּה לָהֶם לְמִנּוּת גַּם-כֵּן בְּכָלל
20 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה — עֲשִׂירִים שְׁנִיּוֹת כְּעֲשָׂרִים מִצְוֹת
21 לֹא-תַעֲשֶׂה? כִּי כִּמוֹ שֶׁכָּל-עֲרֵוָה וְעֲרֵוָה (איסורי ביאה) הִיא
22 לֹא-תַעֲשֶׂה דְּאוּרֵיתָא, כֵּן כָּל-שְׁנִיָּה וְשְׁנִיָּה (נשים שחן
23 קְרוֹבוֹת שֶׁל קְרוֹבֵיו שֶׁל הָאָדָם — "שְׁנִיּוֹת" — שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הִיוּ
24 מוֹתֵרוֹת) הִיא לֹא-תַעֲשֶׂה דְּרַבֵּנֵן, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְזוֹ וְאִמְרוּ (יבמות
25 פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ד:): שְׁנִיּוֹת מְדַרְבֵּי סוֹפְרִים. וּכְבָר נִתְבָּאֵר
26 בְּתַלְמוּד, שֶׁמַּה-שֶּׁאִמְרוּ בְּמִשְׁנָה "אִסוּר מִצְוָה" רְצוּנָם
27 לומֵר: הַשְּׁנִיּוֹת. וְאִמְרוּ: מֵאִי (מִדּוּ לְשׁוֹן) מִצְוָה? מִצְוָה
28 לְשִׁמְעַת דְּבָרֵי חֲכָמִים. וְכֵן הִנֵּה לָהֶם לְמִנּוּת בַּתּוֹךְ הַקָּלָל
29 אַחֲתוֹת תְּלוּצָה, שֶׁהִיא מְדַרְבֵּי סוֹפְרִים!

30 כָּלֵל שֶׁל דְּבָר: אֵלּוֹ מִנֵּינוּ כָּל-עֲשֵׂה דְּרַבֵּנֵן וְכָל-לֹא-תַעֲשֶׂה
31 דְּרַבֵּנֵן, הִנֵּה הַעֲנִין מְגִיעַ לְאֵלֶּפִים רַבִּים! וְזֶה דְּבָר
32 בְּרוּר שֶׁאֵין בּוֹ נִסְתָּר כָּלֵל, וְהוּא: שֶׁכָּל מַה-שֶּׁהוּא מְדַרְבֵּנֵן
33 אֵינוֹ נִחְשָׁב בְּכָלל תַּר"ג מִצְוֹת, לְפִי שֶׁהִסְכּוּם הִנֵּה כֵּלָם
34 פְּסוּקֵי תּוֹרָה וְאֵין בָּהֶם שׁוּם דְּבָר מְדַרְבֵּנֵן, כִּמוֹ שֶׁנִּבְאָר. אִךְ
35 זֶה שֶׁהֵם מוֹנִים מִקְצַת דְּבָרִים שֶׁהֵם מְדַרְבֵּנֵן וּמִנִּיחִים
36 מִקְצָתָם לְפִי בְּחִירָתָם — זֶה דְּבָר שֶׁאִי-אִפְשָׁר לְקַבֵּלוֹ
37 בְּשׁוּם פָּנִים, יִאֲמְרוּ מִי שִׁיאֲמָרוּ. וּכְבָר בְּאַרְנוּ עֲנִין הַקָּלָל
38 הִנֵּה וְרִאֲיוֹ עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר שָׁמַץ סֶפֶק לְשׁוּם אָדָם.

39 הַקָּלָל הַשְּׁנִי: שֶׁלֹּא כָּל מַה-שֶּׁנִּלְמַד בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה
40 מִדּוֹת (כָּלִלִי לִימוּד) שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן אוֹ בְּרַבּוּי, רְאוּי
41 לְמִנּוּתוֹ.

42 כְּבָר בְּאַרְנוּ בְּרֹאשׁ חֲבוּרָנוּ עַל פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, שֶׁרַב דִּינֵי
43 הַתּוֹרָה נִלְמָדִים בְּשִׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
44 נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, וְשֶׁהִינֵן שֶׁנִּלְמַד בְּמִדָּה מֵאוֹתָן הַמִּדּוֹת פְּעָמִים

הַפֶּלֶל הַשְּׁלִישִׁי: שֶׁאֵין לַמְנוּת מִצְוֹת שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת
לְדוֹרוֹת.

דַּע שֶׁאַמְרָם: "תִּרְנֶג מִצְוֹת נֶאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינִי"
מִוְרָה, שֶׁמִּסְפֵּר זֶה הוּא מִסְפֵּר הַמִּצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת
לְדוֹרוֹת. לִפִּי שֶׁמִּצְוֹת שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת אֵין לָהֶן קֶשֶׁר
בְּסִינִי, אִם נֶאֱמְרוּ בְּסִינִי וְאִם לֹא. וְלֹא נִתְּכֶנּוּ בְּאַמְרָם
בְּסִינִי" אֶלָּא לְעֹקֶר מִתֵּן הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּסִינִי, וְזֶה מֵאֱמָר
ה' יִתְעַלֶּה: "עֲלֵה אֵלַי הִהְרֵה וְהִנֵּה-שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ וְגו'"
(שְׁמוֹת כד, יב). וּבִפְרוּשׁ אֱמָרוּ (מִכּוֹת כג): מֵאִי קִרְאַהּ? (מִדָּה)
הַפְּסוּק שֶׁמִּשָּׁם לְמַדְנוּ שִׁישֵׁן תִּרְנֶג מִצְוֹת) "תּוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ
מֹשֶׁה מִוְרָשָׁה וְגו'" (דְּבָרִים לג, ד), כְּלוּמָר: מִנֵּן תִּוְרָה',
שֶׁהוּא (בְּגִימָטְרִיא) תִּרְנֶג; וְ"אֶנְכִּי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ" מִפִּי
הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲמֵם; וּבִאֲלֵה נִשְׁלָמוּ תִּרְנֶג מִצְוֹת. (מִדּוּעַ)
מִפְּסוּק זֶה דּוּקָא אֲנוּ לּוֹמְדִים מִנֵּן הַמִּצְוֹת: הַפְּנֵה בְּסִימֵן זֶה,
שֶׁהַדָּבָר צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה וְלֹא שֶׁמַּעֲנִיחֵהוּ אֶלָּא מִמֶּנּוּ הוּא
מִנֵּן תִּוְרָה' וְאוֹתָהּ (דּוּקָא) קִרְא: "מִוְרָשָׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב"
— וּמִצְוָה שֶׁאֵינָה נוֹהֲגָה לְדוֹרוֹת אֵינָה מִוְרָשָׁה לָנוּ, שֶׁכֵּן
לֹא נִקְרָא "יִרְשָׁה" אֶלָּא דָּבָר הַקָּיָם לְדוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר:
"בִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ" (שֵׁם יא, כא). וּמִמֶּה שֶׁאַמְרוּ
(תַּנְחוּמָא פֶּרֶשְׁתָּ תַצֵּא) גַּם זֹאת: שֶׁכָּל-אֶבֶר וְאֶבֶר כָּאֵלוּ מִצְוָה
לְאֶדָם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְכָל-יּוֹם יּוֹם כָּאֵלוּ מִזְהִירוֹ מַעֲבָרָה
— וְהִרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁהַמִּנֵּן הִזָּה לֹא יִחַסֵּר לְעוֹלָם, אֲבָל
אֵלוּ הֵיוּ מִצְוֹת שֶׁאֵינָן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת מִכָּל הַמִּנֵּן, כִּי אִזּוֹ
הִזָּה הַמִּסְפֵּר הִזָּה חֹסֵר בְּזִמָּן שֶׁבּוֹ מִסְתַּיֶּמֶת חוֹבַת אוֹתָהּ
הַמִּצְוָה, וְלֹא הִזָּה מֵאֱמָר זֶה (מִנֵּן תִּרְנֶג) נִכּוֹן אֶלָּא בְּזִמָּן
מִסָּמִים.

וְאַמְרָם זִוְלָתָנוּ (בִּה"ג) טָעָה גַּם בְּעֹקֶר הִזָּה וּמִנָּה —
כִּשְׁהִיָּה נִתֵּן בְּדִחָק (כְּדִי לְהַשְׁלִים הַמִּסְפֵּר) —
"וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֶּדֶשׁ" (בְּמִדְבָּר ד, כ) (שֶׁאֵין
לְלוּיִים לַגַּעַת בַּעַת אֵרִיחַ — "בְּלִיעַת" — הַכֵּלִים), וְגַם מִנָּה
(תַּחֲלִיל הַפְּסוּק: וּמִבֵּן חֲמִישִׁים שָׁנָה יֵשׁוּב מִצֵּבֶא הָעֲבוּדָה ..) "לֹא
יַעֲבֹד עוֹד" (שֵׁם ח, כה) — בְּעֵנִין (עֲבוּדָה) הֶלְוִים. אֲבָל גַּם
אֵלוּ אֵינָן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת אֶלָּא בְּמִדְבָּר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאַמְרוּ
(סִנְהֶרִין פא): רָמִז לְגוֹנֵב אֶת-הַקֶּסֶה (כִּלִּי שֶׁרֶת — "קִשּׁוֹת")
— "לֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת" ("כְּבֹלַע אֶת הַקּוֹדֶשׁ" — שְׁגוּבִים אֶת
כִּלִּי הַקּוֹדֶשׁ) הִרִי דִּי בְּאַמְרָם "רָמִז", שֶׁשֶּׁשֶּׁטֶה דִּקְרָא אֵינּוּ
בְּעֵנִין זֶה; וְגַם אֵינּוּ מִכָּלל מִחִיבֵי מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְּבָּאֵר בַּתּוֹסֶפֶתָא (פֶּרֶק א דְּכִרְיִיתוֹת) וּבְסִנְהֶרִין (פג).

אֲכַן תִּמְהַנֵּי עַל מִי שֶׁמִּנָּה אֶת-הֶלְאוּיִן הָאֵלֶּה — מִדּוּעַ
לֹא מִנָּה אֶת-הַפְּסוּק בְּעֵנִין הַמֵּן: "אִישׁ אֲלִיּוֹתָר
מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר" (שְׁמוֹת טז, יט)? וְכֵן אֱמָרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶל-
תִּצַּר אֶת-מוֹאֵב וְאֶת-תִּתְגֵּר בָּם מִלְחָמָה" (דְּבָרִים ב, ט); וְכֵן
הִלְאוּ שֶׁבֶא בְּעֵנִין בְּנֵי עַמּוֹן: "אֶל-תִּצַּרְם וְאֶת-תִּתְגֵּר בָּם"
(שֵׁם, יט). אֶף הִזָּה לּוֹ לַמְנוּת בְּכָלל מִצְוֹת עֲשֵׂה אֶת הַפְּסוּק:

קַמָּא ק: אֶת-הַדֶּרֶךְ — זוֹ גְּמִילוּת חֲסִדִּים; יִלְכוּ — זֶה
בְּקוֹר חוֹלִים; בָּה — זוֹ קִבְרַת מֵתִים; וְאֶת-הַמַּעֲשֶׂה —
אֵלוּ הַדִּינִין; אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן — זוֹ לִפְנֵים מִשּׁוֹרֵת הַדִּין. וְחִשְׁבוּ
שֶׁכָּל-פַּעֲלָה וּפַעֲלָה מִן-הַפַּעֲלוֹת הָאֵלֶּה הִיא מִצְוָה בְּפִנִּי
עֲצֻמָּה, וְלֹא יָדְעוּ שֶׁכָּל-הַפַּעֲלוֹת הָאֵלֶּה וְדוּמִיָּתָן נִכְנָסוֹת
תַּחַת מִצְוָה אַחַת מִכָּלל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה בְּפִרוּשׁ,
וְהוּא אֱמָרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֶתְּבִיחַ לְרַעְךָ כְּמוֹד" (וִיקְרָא יט, יח).
וּבַדֶּרֶךְ זוֹ גּוֹפֶה מִנּוּ חֲשׁוֹב תִּקּוּפוֹת (לוח הַשָּׁנָה) כְּמִצְוָה בְּגָלָל
הַדֶּרֶשׁ הַנֶּאֱמָר עַל הַפְּסוּק: "כִּי הִיא חֲכָמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם
לְעִינֵי הָעַמִּים" (דְּבָרִים ה, ו). — וְהוּא אֱמָרָם (שְׁבַת עה):
אִיזוֹ הִיא חֲכָמָה וּבִינָה שֶׁהִיא לְעִינֵי הָעַמִּים? הִנֵּי אוֹמֵר: זֶה
חֲשׁוֹב תִּקּוּפוֹת וּמִזְלוֹת.

הִלָּא אֵלוּ הֵיוּ מוֹנִים עֲנִין שֶׁהוּא בְּרוּר יוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁאֲפָשֶׁר
לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת יוֹתֵר שֶׁרְאוּי לַמְנוּתוֹ — וְזֶה
כָּל-דָּבָר שֶׁנִּלְמַד בְּמִדָּה אַחַת מִי"ג מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
בָּהֶן — כִּי אִזּוֹ הִיא מִסְפֵּר הַמִּצְוֹת מִגִּיעַ לְאַלְפִים רַבִּים.
שֶׁמָּא תַּחֲשַׁב שֶׁאֵנוּ נִמְנָעִים מִלְּמַנּוֹתָן מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּרוּרוֹת,
וְשֶׁאוֹתוֹ הַדִּין הַנִּלְמַד בְּאוֹתָהּ הַמִּדָּה אוֹלִי נִכּוֹן וְאוֹלִי בִּלְתִּי
נִכּוֹן — לֹא זֹאת הִיא הַסִּבָּה, אֶלָּא הַסִּבָּה הִיא, שֶׁכָּל
מִה-שֶׁנִּלְמַד הֵם עֲנָפִים מִן-הָעֲקָרִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה
בְּסִינִי בְּפִרוּשׁ, וְהֵם: תִּרְנֶג מִצְוֹת.

וְאַפְּלוּ הִזָּה מֹשֶׁה בַּעֲצָמוֹ הַלּוּמַד, הִרִי אֵלוּ אֵינָם נִמְנִים.
וְהִרְאָהָ לְכָל-זֶה אֱמָרָם בְּנִקְרָא תַּמּוּרָה (טז): אֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת קָלִין וְחִמְרִין וְיִגְזוֹרוֹת שְׁוֹת וְדִקְדּוּקֵי סוּפְרִים
נִשְׁתַּכְּחוּ בִּימֵי אֲבֹלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֶף-עַל-פִּיכֵן הַחֲזִיזִין
עֲתִינְיָל כֵּן-קִנּוּ מִפְּלוּלוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר-יָכֹה
אֶת-קִרְיַת-סֹפֶר וּלְכָדָה וְגו' וּלְכָדָה עֲתִינְיָל כֵּן-קִנּוּ" (יהושע
טז, טז-יז). וְאִם אֵלוּ הֵן הַנִּשְׁתַּכְּחוּ, כִּמָּה הִזָּה הַסֵּף הַכּוֹלָל
שֶׁמִּמֶּנּוּ נִשְׁכַּח מִסְפֵּר זֶה. שֶׁהִרִי לֹא יִתְּכֵן לוֹמַר שֶׁנִּשְׁכַּח כֹּל
מִה-שֶׁנִּלְמַד. אִם כֵּן אֵין סֵפֶק, שֶׁאוֹתָם הַדִּינִים שֶׁנִּלְמְדוּ בְּקֵל
וְחִמְרֵי אוֹ בְּמִדָּה אַחֶרֶת הֵיוּ אֲלֻפִּים רַבִּים — וְכָל-אֵלוּ כָּבֵד
הֵיוּ בִּימֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁהִרִי בִּימֵי אֲבֹלוֹ נִשְׁתַּכְּחוּ. הִנֵּה
נִתְּבָאֵר לְךָ שֶׁאֲפִלוּ בִּימֵי מֹשֶׁה מִדְּבָרִים עַל "דִּקְדּוּקֵי
סוּפְרִים" (לִשּׁוֹן הַגְּמָרָא דְּלֵעִיל), לִפִּי שֶׁכָּל מִה-שֶׁלֹּא שֶׁמַּעֲ
בְּסִינִי בְּפִרוּשׁ — הִרִי הוּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. הִנֵּה נִתְּבָאֵר,
שֶׁתִּרְנֶג מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינִי לֹא מִנּוּ בָּהֶן כֹּל
מִה-שֶׁנִּלְמַד בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, אֲפִלוּ לֹא בְּזִמָּנוּ עָלָיו
הַשְּׁלוֹם — כָּל-שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא נִמְנָה בָּהֶן מִה-שֶׁנִּלְמַד בְּזִמָּן
מֵאַחֵר. אֶלָּא רַק זֶה נִמְנָה מִה-שֶׁהִיָּה פְּרוּשׁ שֶׁנִּמְסַר בְּשִׁמּוֹ.
וְהוּא, שֶׁיֵּאמְרוּ נוֹשְׂאֵי הַקְּבֵלָה בְּפִרוּשׁ, שֶׁדָּבָר זֶה אֲסוּר
לַעֲשׂוֹתוֹ וְאֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵי תּוֹרָה; אוֹ שֶׁיֵּאמְרוּ שֶׁהוּא גּוֹף תּוֹרָה
— אִזּוֹ נִמְנָה אוֹתוֹ, שֶׁהִרִי נִלְמַד מִפִּי הַקְּבֵלָה, וְלֹא בְּאַחַת
הַמִּדּוֹת; וְלֹא הִזְכִּירוּ בְּעֵנֵינוּ אַחַת הַמִּדּוֹת וְהִבִּיאוּ עָלָיו
רְאִיָּה בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת אֶלָּא לְהִרְאוֹת חֲכָמַת הַתּוֹכֵחַ, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפִרוּשׁ הַמִּשְׁנָה.

כָּאֱלוֹ אָמַר: הִיָּה קְדוֹשׁ בַּעֲשׂוֹתָךְ כָּל מַה־שִּׁצְוִיתִיךְ עָלָיו, 46
וְתִשְׁמַר מִכָּל מַה־שֶּׁהִתְרַתִּיךְ מִמֶּנּוּ. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת 47
קדושים שם): קְדָשִׁים תִּהְיוּ — פְּרוּשִׁים הֵיוּ, כְּלוּמַר: 48
הִבְדְּלוּ מִכָּל־הַתּוֹעֲבוֹת שֶׁהִתְרַתִּי אֲתֶכֶם מִכֶּלֶן. וּבִמְכַלְתָּא 49
אָמְרוּ: "וְאֲנָשִׁי קָדָשׁ תִּהְיוּ לִי" (שמות כב, ל) — אִיסִי 50
בֶּן־יִהוֹנָדָה אֹמֵר: כִּשְׁהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִחֲדָשׁ מִצְוָה 51
לִישְׁרָאֵל הוּא מוֹסִיף לָהֶם קְדָשָׁה, כְּלוּמַר: הַצּוּי הֵזֶה 52
(שנחחדש) אֵינוֹ עוֹמֵד (אינו כמטרה) בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, אֲלֹא הוּא 53
קָשׁוּר לַמִּצְוָה שֶׁצּוּי בָּהּ (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה" 54
של הקדוש ברוך הוא) שֶׁכֵּן כָּל־הַמְקַיִם אוֹתוֹ הַצּוּי נִקְרָא: 55
קְדוֹשׁ. אִם כֵּן אֵין הִבְדָּל בֵּין שֶׁהוּא אֹמֵר: "קְדָשִׁים תִּהְיוּ" 56
אוֹ אֵלוֹ הִיָּה אֹמֵר: עֲשׂוּ מִצְוֹתִי; שִׁחְרִי כְּלוּם הֵינִי 57
אוֹמְרִים: זֹאת מִצְוֹת עֲשֵׂה נִוְסָפֶת עַל הַמִּצְוֹת שֶׁנִּקְמְזוּ אֲלֵיהֶן 58
שֶׁצִּוָּה לְקַיֵּם? כִּף לֹא נֹאמַר עַל "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" וְכִיּוֹצֵא 59
בּוֹ שֶׁהוּא מִצְוָה לִפִּי שְׁלֹא צִוָּה לַעֲשׂוֹת דָּבָר חוּץ מִמֶּה־ 60
שִׁדְעָנּוּ. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (במדבר טו, מ): "וְהִיָּיתֶם קְדָשִׁים" — 61
זֶה קְדָשֶׁת מִצְוֹת. — הִנֵּה נִתְבָּאֵר מַה־שִּׁכּוֹנּוֹ לוֹ. וּמִן־הַכֹּלֵל 62
הֵזֶה גַּם כֵּן אָמְרוּ: "וּמִלְתֶּם אֶת עֶרְלַת לְבַבְכֶּם" (דברים י, 63
טז), כְּלוּמַר: תִּכְנַע וְתִשְׁמַע לְכָל־הַמִּצְוֹת שֶׁקָּדַם זִכְרָן. וְכֵן 64
"וְעִרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד" (שם) רְצוּנוֹ לֹמַר: אֵל תִּמְרוּ 65
בְּקַבְּלַת כָּל מַה־שִּׁצְוִיתִיךְ וְאֵל תַּעֲבֹר עָלָיו. 66

הַכֹּלֵל הַחֲמִישִׁי: שֶׁאֵין לַמְנוּת טַעַם הַמִּצְוָה כַּמִּצְוָה 67
בִּפְנֵי עֲצָמָה. 68

יֵשׁ שְׁנֵאֲמָרוּ בְּטַעַמֵי הַמִּצְוֹת כַּעֲיֵן לְאוֹיֵן, וְאִפְשָׁר לַחֲשֹׁב 69
שֶׁהֵם מִכֹּלֵל מַה־שִּׁרְאִי לַמְנוּתוֹ בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְזֶה כְּגוֹן 70
אָמְרוּ: "לֹא־יִיכַל בַּעֲלָה הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר־שִׁלְחָה (גרשה) 71
לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ וגו'" (אחרי אשר הוטמאה) וְלֹא תַחֲטִיא 72
אֶת־הָאָרֶץ" (דברים כד, ד), שֶׁכֵּן אָמְרוּ: "וְלֹא תַחֲטִיא 73
אֶת־הָאָרֶץ" טַעַם לְאִסּוּר מַה־שֶּׁקָּדַם, כָּאֱלוֹ אָמַר: אִם 74
תַּעֲשֶׂה זֹאת — הִרִי תִרְבֶּה שְׁחִיתוֹת בָּאָרֶץ. וְכִף, לְמַשֵּׁל, 75
אָמְרוּ: "אֶל־תַּחֲלֵל אֶת־בֵּיתְךָ לְהִזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנוֹהָ הָאָרֶץ" 76
(ויקרא יט, כט), שֶׁכֵּן אָמְרוּ: "וְלֹא־תִזְנוֹהָ הָאָרֶץ" — טַעַם; 77
כָּאֱלוֹ אָמַר: שֶׁטַעַם אִסּוּר הֵזֶה, כִּדִּי שְׁלֹא תִזְנוֹהָ הָאָרֶץ. וְכֵן 78
אָמְרוּ: "וְלֹא תִטְמְאוּ בָּהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם" (שם יא, מג), אַחֲרֵי 79
שֶׁהִזְכִּיר אִסּוּר הַמִּינִים (מן החי) שְׁנֵאֲסָרָה אֲכִילָתָם וְנִתֵּן 80
טַעַם לְכֹף וְאָמַר: אֶל־תִּטְמְאוּ בְּאֲכִילָתָם, כָּאֱלוֹ אָמַר, 81
שֶׁהַעֲבָרָה עַל הַלֹּא הֵזֶה טְמֵאת נִפְשׁ. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בִּסְפָרִי 82
(במדבר לה, לד) עַל דְּכִרְיוֹ יִתְעַלֶּה אַחֲרֵי שֶׁקָּדְמָה הִאֲזַנְתָּהּ 83
שְׁלֹא לְקַחַת כֶּפֶר לְרוּצָה: "וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאָרֶץ" (במדבר 84
לה, לד) — מַגִּיד הַכְּתוּב, שֶׁשִּׁפִּיכַת דָּמִים מִטְמֵא אֶת־ 85
הָאָרֶץ. הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁהִלָּא הֵזֶה טַעַם לְלֹא הַקּוֹדֵם, לֹא 86
שֶׁהוּא דָּבָר אַחֵר. וְכֵן אָמְרוּ (ובאים טז): "וּמִן־הַמְקַדָּשׁ לֹא 87
יֵצֵא (הכחן הגדול מבית המקדש) וְלֹא יִחַלֵּל" (ויקרא כא, יב) 88
— הָאֵם אִם יֵצֵא חֵלֵל. וּבְכָר טַעַם זוֹלָתָנוּ גַּם בְּכֹלֵל הֵזֶה, 89
וּמִנֵּה אֶת־הַלְלוּיִן הָאֵלֶּה כָּלֵם כְּלִי הַתְּבוּנָנוּת. אֲכֵן יִתְבַּיֵּשׁ 90

1 "עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׁים אוֹתוֹ עַל־גִּס" (במדבר כא, ח); וְהַפְּסוֹק
2 "קַח צִנְצִנָּת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הַעֲמֹר מִן" (שמות טז, לג),
3 כַּשֵּׁם שֶׁמֶנִּי תְרוּמַת הַמִּכָּס (בבית מדין) וְחִנְכַּת הַמִּזְבֵּחַ. וְכֵן
4 הִיָּה לָהֶם לַמְנוּת: "הֵייוּ כְּנוֹנִים לְשִׁלְשֶׁת יָמִים" (שם יט, טז),
5 וְכֵן "גַּם־הִצֵּאן וְהִבְקֵר אֶל־יָרְעוּ" (שם לה, ג) וְ"אֶל־יִהְיֶה־רִסוֹ
6 לַעֲלוֹת אֶל־ה'" (שם יט, כד), וְרַבִּים כְּאֵלֶּה. הִרִי לֹא יִסְתַּפֵּק
7 בַּעַל שֶׁכֵּל, שֶׁכָּל־אֵלוֹ הֵן מִצְוֹת שְׁנֵאֲמָרוּ לוֹ לַמִּשָּׁה בְּסִינִי
8 — עֲשֵׂה וְלֹא־וְ אֲלֹא שֶׁהֵן כֶּלֶן לִפִּי שְׁעָה וְאֵינִן נוֹהֲגוֹת
9 לְדוּרוֹת, וְלָכֵן אֵין לַמְנוּתֵן. לִפִּי הַעֲקָר הֵזֶה אֵין גַּם לַמְנוּת
10 בְּכֻכּוֹת וּקְלָלוֹת שְׁנֵצְטוּ בְּגִרְזִים וְעִיכָל, וְלֹא בְּנִין הַמִּזְבֵּחַ
11 שְׁנֵצְטוּיָנוּ לַכְּנוּתוֹ בְּבוֹאָנוּ לְאָרֶץ כְּנָעַן — לִפִּי שֶׁכָּל־אֵלוֹ
12 מִצְוֹת לִפִּי שְׁעָה. גַּם לֹא הַעֲשֵׂה, שְׁנֵצְטוּיָנוּ לְהַקְרִיב שְׁלָמִים
13 כָּל־בְּהֵמָה שֶׁנִּרְצָה לְאָכַל מִמֶּנָּה — לִפִּי שֶׁכָּל־זֶה צִוָּה
14 בְּמִיחָד בְּמִדְבָּר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִבִּיאֶם לָהּ" (.. וחברו וחבר
15 שלמים) (ויקרא יז, ה). אָמְרוּ בִּסְפָרָא (פרשת אחרי מות שם):
16 וְהִבִּיאֶם — זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲלֹא שֶׁהִיא בְּמִדְבָּר בְּלִבָּד, כְּמוֹ
17 שֶׁבָּאֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה (חומש דברים) הֵתֵר בִּשְׁר תִּאָּה
18 לְדוּרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ: "בְּכָל־אֹת נִפְשֶׁךָ תֹּאכַל בִּשְׁר" (שם
19 יב, כ). אֵלוֹ הִיָּה צִרִיף לַמְנוּת כָּל מַה־שֶּׁהוּא מִסּוּג זֶה, הִיָּה
20 כָּל מַה־שֶּׁצִּוָּה בּוֹ מִשָּׁה מִן־הַיּוֹם שֶׁהִיָּה לְנִבְיָא עַד הַיּוֹם
21 שִׁמַּת — מִלְּבַד הַמִּצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת לְדוּרוֹת — יוֹתֵר
22 מִשְׁלֹש־מֵאוֹת מִצְוֹת, אִם נִמְנָה כָּל־מִצְוָה שֶׁנִּתְּנָה בְּמִצְרַיִם
23 וְכָל מַה־שֶּׁבָּא בְּמִלּוּאִים וְזוֹלָתָם — כָּלֵם דְּבָרֵי תוֹרָה, מִמֶּה
24 עֲשֵׂה וּמִמֶּה לֹא־תַעֲשֶׂה. אִף בֵּינֵן שְׁלֹא יִתְכַּן לַמְנוּת
25 אֶת־כֶּלֶן, יִתְחַיֵּב בְּהִכְרַח שְׁלֹא תִמְנָה אִף אַחַת מִמֶּנּוּ; וְלֹא
26 כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה זוֹלָתָנוּ, שֶׁלְּקַח אַחֲדוֹת עַל דֶּרֶךְ הַעֲזֹר (לצורך
27 השלמה) כִּשְׁנִלְאָה לְמִצָּא אֶת הַמִּנְיָן. — וְהוּא מַה־שִּׁרְצִינוּ
28 לְהַשְׁיִיגוֹ בְּכֹלֵל הֵזֶה.

29 הַכֹּלֵל הַרְבִּיעִי: שֶׁאֵין לַמְנוּת צוּיִים הַנוֹגְעִים לְכָל־
30 מִצְוֹת הַתּוֹרָה כֻּלָּה.

31 יֵשׁ בַּתּוֹרָה עֲשִׂין וְלֹאֲוִין שֶׁאֵינֶם עַל דְּבָר מְסִים, אֲלֹא
32 כּוֹלִלִים אֶת־הַמִּצְוֹת כֶּלֶן, כָּאֱלוֹ יֹאמַר: עֲשֵׂה כָּל מַה־
33 שִׁצְוִיתִיךְ עָלָיו וְהִשְׁמַר מִכָּל מַה־שֶּׁהִתְרַתִּיךְ מִמֶּנּוּ, אוֹ: אֵל
34 תִּמְרָה בְּשׁוּם דְּבָר מִמֶּה שִׁצְוִיתִיךְ עָלָיו. הִכִּי אֵין מְקוֹם
35 לַמְנוּת אֶת הַצּוּי הֵזֶה כַּמִּצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה, לִפִּי שֶׁאֵינוּ
36 מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֵינָה דְּבָר מְסִים — עַד שִׁיְהִיָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה;
37 וְגַם אֵינוּ מִזְהִיר מִמַּעֲשֵׂה מְסִים — עַד שִׁיְהִיָּה מִצְוֹת
38 לֹא־תַעֲשֶׂה. כִּף, לְמַשֵּׁל, אָמְרוּ: "וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם
39 תִּשְׁמְרוּ" (שמות כג, יג), וּכְגוֹן אָמְרוּ: "אֶת־חֻקוֹתֵי תִשְׁמְרוּ"
40 (ויקרא יט, יט), "וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ" (שם יח, ד), "וּשְׁמַרְתֶּם
41 אֶת־בְּרִיתִי" (שמות יט, ה), "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמְרֹתִי" (ויקרא
42 יח, ל). וְהִרְבֵּה כָּאֱלוֹ. וּבְכָר טַעַם בְּכֹלֵל הֵזֶה, עַד שֶׁמֶנִּי
43 "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" (שם יט, ב) מִצְוָה מִכֹּלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא
44 יָרְעוּ שֶׁזֶה שְׁנֵאֲמָרוּ: "קְדָשִׁים תִּהְיוּ", "וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיָּיתֶם
45 קְדָשִׁים" (שם יא, מד) — הֵם צוּיִים לְקִים כָּל־הַתּוֹרָה,

לבעליהן, ואסורות לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו
(כמפורט בארבעת הפרקים הראשונים של מסכת יבמות).

אם-כן אלו מנינו כל-דין ודין מן-הדינים האלה במצוה
בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבידה מגיעים
ליותר ממאתים מצות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
בפני עצמה או לאו — שנאמר, למשל: זו צריכה לחלוץ
באפן כזה, או להתניבם באפן כזה; או נאמר: זו אסורה
לזה, או אי אפשר לה לחלוץ או להתניבם כלל. וכך צריך
להיות בכל-מצוה ומצוה.

כיון שהדבר כך — וזה ממה-שאין בו מחלוקת — הרי
שהלכות המצוה, אף אם הן מפרשות בתורה, אין
למנותן; כי לא מפני שהפתיב באר הלכות אותה המצוה
או תנאים שבה, נמנה אוננו כל-תנאי או כל-פרט הלכה
במצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן כל-מה-
שנמצא פתיב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהפתיב חביב בספר
ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשי והנזקרים עמו
(להביא) קרבן חטאת — וזו מצות עשה בלי ספק.
אחר-כך באר הפתיב מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר
שיהא פשטה או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא
שתי תורים או שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית
האיפה סלת — וזה הוא קרבן עולה ויורד. הנה זה אינו
אלא באור, מהו הקרבן המשל עליו. אף אין למנות כאן
שלוש מצות ולאמר: המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-
כך המצוה שצונו להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו
להקריב עשירית האיפה — לפי שאינם שלשה צווין אלא
מצוה אחת, והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן
הוא כך או כך אם אי-אפשר בכך. ומן הסוג הזה גם כן
שגגת מצות, והוא שהפתיב אמר בויקרא (שם ד), שמי
ששגג וצבר על מצות ה' יקריב קרבן — וזו מצות עשה
אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה
בדבר שחייבין על זדונו כרת, ויש בו מעשה והיא מצות
לא-תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות
(בהקדמה) וכתרות (פרק א משנה ב). אחר-כך פרט הפתיב
הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם
השוגג מעם הארץ — יקריב פשטה או שעירה; ואם הוא
נשיא — יקריב שעיר; ואם הוא כהן גדול — יקריב פר.
אבל אם השגגה דוקא בעבודה-זרה — יקריב השוגג
שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן גדול. אף
על-ידי שנוי מיני הבהמות שממן מקריבים את-הקרבן,
לא יתפזר הקרבן האחד — שהוא קרבן שוגג — לרבים,
עד שיהיה מצות הרבה. שכן אלו היה הדבר כך, היינו
צריכים למנות גם-כן את-אמרו 'פשטה' או 'שעירה' כשתי
מצות — וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' כשתי
מצות — ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא

מי שמנה אותם כשישאליהו ויאמרו לו: הלאו הנה על
מה הוא מזהיר? ואז לא תהיה לו תשובה כלל, ובכך
יתברר בטול מנינו — וזה מה-שרצינו לבאר בכלל הנה.

הכלל הששי: שהמצוה שיש בה עשה ולא-תעשה, יש
למנות עשה שבה עם מצות עשה, ולא שבה עם מצות
לא-תעשה.

דע שדבר אחד יכול להיות בו עשה ולא-תעשה על אחד
משלשה פנים: או שתהיה עשית איזה דבר מצות
עשה, והעברה עליו מצות לא-תעשה, כגון שבת ויום-
טוב ושמטה, שעשית המלאכה בהם — מצות לא-
תעשה, והשביחה בהם — מצות עשה, כמו שיתבאר. וכן
צום יום כפור — מצות עשה, והאכילה בו — מצות
לא-תעשה. או שיהיה לאו שקדמו עשה, כגון אמרו על
אונס ומוציא שם רע: "ולו-תהיה לאשה" (דברים כב, ט
רכט) — וזו מצות עשה, ואחר-כך אמר: "לא-יובל
לשלחה כל-ימיו" (שם) — וזו מצות לא-תעשה. או שיהיה
הלאו קדם ואחר-כך ינתק (יבטל) לעשה (שקיום ה"עשה"
מבטלו) כגון אמרו: "לא-תקח האם על-הבנים" (שם כב,
ו) ואחר-כך: "שלח תשלח את-האם" (שם ז). כל-מין
מאלו יש למנות עשה שבה בכלל מצות עשה, ולא שבה
בכלל מצות לא-תעשה — לפי שבפרוש [אמרו] חכמים
בכל-אחת מהן, שהיא מצות עשה ומצות לא-תעשה,
והרבה פעמים אומרים: עשה שבה ולא שבה: וזה דבר
ברור, שענין העשה שבה אינו ענין הלאו והם שני ענינים
נפרדים, שצוה על אחד מהם והזהיר על האחר; ואיני
זוכר שמישהו טעה בכלל הנה, עד כמה שאני זוכר עתה.

הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.

דע שכל-מצוה היא משפט אחד מקבל, ומן ההקדמה
הזאת (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר
המצוות) מתחילים צווים ואזהרות רבים בהלכות המצוה.
המשל לכך: החליצה והיבום (אשה שמת בעלה ולא השאיר
זרע אחריו, על אחי בעלה ליבמה — לישאנה — או לקיים
חליצה שהן כעין גירושין) הן שתי מצות ממצות עשה —
וזה אין בו מחלוקת. אבל כשנתבונן בהלכות שתי המצות
האלה ממצות עשה ומה-שצריך לעשות בהן בהתאם
להקדמות ההלכה — יתחייב, שיהיו מקצת הנשים
חולצות ולא מתקבמות, ומקצתן מתקבמות ולא חולצות,
ומקצתן או חולצות או מתקבמות, ומקצתן לא חולצות
ולא מתקבמות. וכן גם האנשים, כלומר: היבמין. מקצתם
חולצין ולא מיבמין, ומקצתם מיבמין ולא חולצין,
ומקצתם לא חולצין ולא מיבמין, ומקצתם או מיבמין או
חולצין. וכן נמצא שהיבמות מקצתן חולצות מזה
ומתקבמות מזה, ומקצתן חולצות מזה ומזה, ומקצתן מתרות
לבעליהן ואסורות ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ואסורות

הי"ד — אָמרו: "וְיָשֶׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל";
וְהַמִּצְוָה הַט"ו — אָמרו: "וְאִם־יָצָא הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה
הַט"ז — אָמרו: "וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הַרְצֵחַ"
אלו עֲשִׂינוּ בֶּן בְּכָל־מִצְוָה וּמִצְוָה, הִנֵּה מִנֵּן הַמִּצְוֹת מִגִּיעַ
לְיוֹתֵר מֵאַלְפִים — וְדָבָר זֶה בְּרוּר שֶׁהוּא בְּטֵל, לִפִּי
שְׁכַל־זֶה הוּא פְּרוֹט הַמִּצְוָה וְהִיא הַמִּצְוָה הַמְּנוּיָה הַיָּדוּיָה:
מִכָּה נֶפֶשׁ בִּשְׂגָגָה, וְזוֹהוּ הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לָדוֹן בּוֹ לִפִּי דִּינִי
הַכֹּתוּבִים הָאֵלֶּה. וְכָךְ קִרְאָם ה' "מִשְׁפָּטִים" וְלֹא קִרְאָם
"מִצְוֹת" וְאָמַר: "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גְּאֹל הָדָם
עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה".

וְכָכָר נִתְעוֹרֵר בְּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְשֵׁם לֵב לְמִקְצֵת
הָעֲנִינִים הָאֵלֶּה וְהַתְּלַבֵּט (הַתְּקַשֶּׁה) בָּהֶם וְהַתְּחִיל
לְמִנּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת וְאָמַר בְּמִנְיָנוּ: פְּרָשֶׁת נִחְלוֹת,
פְּרָשֶׁת נִדְרִים וּשְׁבוּעוֹת, פְּרָשֶׁת מוֹצֵאִי שֵׁם רַע. וְכָךְ מִנָּה
הַרְבֵּה פְּרָשִׁיּוֹת, אֲלֵא שְׁלֹא נִתְבָּרַר לוֹ הָעֲנִין הַזֶּה בִּשְׁלֵמוֹת
וְלֹא הִשְׁיִגוּ, וּלְפִיכָךְ מִנָּה בְּאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת מִה־שְׁכָּכָר מִנָּה
מִקְדָּם מִבְּלִי שֶׁהִרְגִּישׁ בְּכָךְ. וּלְפִי שֶׁנִּזְכָּרְנוּ מִזִּילְתָּנוּ הַכֹּלֵל
הַזֶּה, הִגִּיעַ לְכָךְ שֶׁמִּנָּה בְּמִצְוֹת צָרַעַת אַחַד עֶשֶׂר מִצְוֹת, וְלֹא
יָדַע שֶׁזֶּה מִצְוָה אַחַת, וְכָל מַה־שֶּׁנִּזְכָּר בְּכַתוּב אֵינוֹ אֶלֶּא
פְּרוֹט הַלְכוֹת וְתִנְאָאִים. פְּרוֹט הַדְּבָר הַזֶּה שֶׁאֵנוּ נִצְטָוִינוּ
שֶׁצָּרַעַת אֲדָם מִטְּמֵאָתוֹ, וְנִעֲשֶׂה טָמֵא וְיָחִיב בְּכָל מַה־
שְׁחִיבִים בּוֹ הַטְּמֵאִים: לְהִתְרַחֵק מִן־הַמִּקְדָּשׁ וְקִדְּשׁוֹ
וְלִצְאֵת חוּץ לַמִּחֲנֶה שְׂכִינָה. אֲלֵא שֶׁאֲנִיחֵנוּ לֹא נָדַע אִיזוֹ
צָרַעַת מִטְּמֵאָה וְאִיזוֹ אֵינָה מִטְּמֵאָה, לָכֵן הִתְחִיל הַכֹּתוּב
לְבָאֵר וּלְפָרֵט אֶת־הַדִּין: שֶׁאִם הוּא כָּךְ — הָרִי זֶה טָהוֹר;
וְאִם הוּא כָּךְ — הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הוּא בְּמִצְבָּב כְּזֶה —
מִעֲמִידִין אוֹתוֹ זְמַן מָסִים. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (סְפָרָא וִיקְרָא יג,
כט): "לְטָהֲרֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ" (שם) — כָּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה לְטָהֲרֹ,
כָּךְ מִצְוָה לְטַמְּאוֹ — הָרִי שֶׁהַמִּצְוָה הִיא רַק שִׁיאֲמִרוּ לוֹ:
טָמֵא אוֹ טָהוֹר, אֲבָל פְּרָטִי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם יֵהָא טָמֵא אוֹ
טָהוֹר — אֵין לְמִנּוֹתָם, לִפִּי שֶׁהֵם תִּנְאָאִים וּפְרוּטֵי הַלְכוֹת.

וְהָרִי זֶה כְּאֶמְרֵנוּ, שֶׁבְּעַל מוֹם אֲסוּר לְהִקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוָה
לֹא־תַעֲשֶׂה; אֲלֵא נִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת מַה הֵם הַמּוֹמִין.
אִךְ כְּלוּם נִמְנָה כָּל־מוֹם וְמוֹם בְּמִצְוָה? אֵלֹּי הִנֵּה הַדְּבָר
כָּךְ — הִנֵּה (עוֹלָה) מִנְיָנָם קְרוֹב לְשִׁבְעִים מוֹם. אֲלֵא כָּשֶׁם
שֶׁאֵין אֵנוּ מוֹנִים אֶת־הַמּוֹמִין — מַה־מֵּהֶם מוֹם וּמַה־מֵּהֶם
אֵינוּ מוֹם, אֲלֵא רַק אֶת־הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ עַל בְּעַל מוֹם
— כָּךְ אֵין גַּם לְמִנּוֹת סִימְנֵי הַצָּרַעַת, מַה־מֵּהֶם טָמֵא
וּמַה־מֵּהֶם טָהוֹר, אֲלֵא (מוֹנִים רַק) שֶׁהַמִּצְוָה טָמֵא; וְכָל־
הַשְּׂאָר הוּא בְּאוּר מַה הִיא הַצָּרַעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה רָאוּ לְמִנּוֹת
כָּל־מִין וּמִין מִמִּינֵי הַטְּמֵאוֹת בְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵין מוֹנִים
פְּרוֹט הַהֲלָכוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּין מִן־הַטְּמֵאוֹת וְתִנְאָאִיו, כְּמוֹ
שִׁיתְּבָאֵר מִמִּנְיָנוּ. הֵבֵן כָּלֵל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתִּנְיָן
בְּמַה־שֶּׁאֲנִיחֵנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְשִׁנָּה מְבִיא לְאוֹתוֹ הַקֶּרֶן עֲצוֹם שְׁעִירָה,
וְאַחֵר מְבִיא שְׁעִיר — זֶהוּ מִתְּנָאִי אוֹתוֹ קֶרֶן, וְאֵין
כָּל־תְּנָאִי מִתְּנָאִי הַמִּצְוֹת נִחְשָׁב בְּמִצְוָה. הֵבֵן עֲנִין זֶה הֵיטֵב,
כִּי הַטְּעוֹת בּוֹ נִסְתַּרְתָּ, לֹא יִרְגִּישׁ בָּהּ אֶלֶּא נִבּוֹן.

מִהֶסוּג הִנֵּה גַם אָמְרוּ יִתְעַלֶּה, שֶׁנִּעְרַה מֵאַרְסָה אִם זָנְתָה
— בִּסְקִילָה; וְאִם הִיא בַּת כֹּהֵן — בְּשָׂרְפָה;
זוֹהִי הַשְּׁלֵמֶת דִּין עֲנֵשׁ אֲשֶׁת אִישׁ שֶׁזָּנְתָה. וְכָכָר טַעַם כְּזֶה
כָּל־מִי שֶׁשִּׁמְעָתִי עָלָיו, שֶׁכֵּן מוֹנִים אֲשֶׁת אִישׁ מִצְוָה, וְנִעְרַה
מֵאַרְסָה מִצְוָה, וּבַת כֹּהֵן מִצְוָה — וְאֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלֵא
הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר, וְהוּא: שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה "לֹא תִנְאָף"
(שְׁמוֹת כ, יד) — הִיא מִצְוָה אַחַת מִכָּלֵל הַמִּצְוֹת, וְכֵא
בְּקִבְלָהּ, שֶׁהֲלֹא הִנֵּה אֲזִיזָה לְאִשְׁתִּי אִישׁ; אַחֲרֵיכֶן בֹּא
הַכֹּתוּב אַחֵר אֲזִיזָה זֶה וְכֵאֵר, שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה יִהְיֶה
וְהוּא אָמְרוּ: "מוֹת־יוֹמֶת הַנָּאֵף וְהַנֶּאֱפֶת" (וִיקְרָא כ, י).
אַחֲרֵיכֶן הַשְּׁלִים הַכֹּתוּב אֶת־תּוֹרַת הָעֲנֵשׁ הַזֶּה וְהַתְּנָה בּוֹ
תִנְאָאִים וְאָמַר, שֶׁאָמְרוּ "מוֹת־יוֹמֶת הַנָּאֵף וְהַנֶּאֱפֶת" יֵשׁ בּוֹ
חִלּוּקִים: אִם אֲשֶׁת אִישׁ זֶה הִיא בַּת־כֹּהֵן — הָרִי הִיא
נִשְׂרָפָה; וְאִם הִיא נִעְרַה מֵאַרְסָה בְּתוּלָה — הָרִי הִיא
נִסְקָלָה; וְאִם הִיא בְּעוֹלָה וְאֵינָה בַּת כֹּהֵן — הָרִי הִיא
בְּחִנּוּק. אֲבָל אֵין הַמִּצְוֹת הוֹפְכוֹת לְרַבּוֹת עַל־יְדֵי פְּרוֹט סוּגֵי
הַמִּיתָה, כִּי בְּכָל־זֶה לֹא יִצְאֵנוּ מִגְּדָר אֲסוּר אֲשֶׁת אִישׁ.
וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בִּסְנִיחֵדִין (נא): הֵכֵל הֵיוּ בְּכָלֵל נָאֵף וְנֶאֱפֶת
— הוֹצִיא הַכֹּתוּב אֶת־בַּת יִשְׂרָאֵל לְסְקִילָה, וְאֶת־בַּת כֹּהֵן
לְשָׂרְפָה. רְצוֹנָם לומר כְּזֶה, שֶׁאֲסוּר אֲשֶׁת אִישׁ כּוֹלֵל הֵכֵל,
וְהוּא שֶׁאָמַר בּוֹ הַכֹּתוּב: "מוֹת־יוֹמֶת הַנָּאֵף וְהַנֶּאֱפֶת"; אֲלֵא
שֶׁחֵלַק הַכֹּתוּב בְּמִיתָה זֶה וְקִבַּע לְמִקְצָתָן שְׂרָפָה וְלְמִקְצָתָן
סְקִילָה. אֲבָל אֵלֹּי הִנֵּה צָרִיף לְמִנּוֹת פְּרוֹט דִּין הַמִּצְוָה
מֵאַחֵר שֶׁהוּא נִזְכָּר בְּתוֹרָה, הֵינִי צָרִיכִים שְׁלֹא לְמִנּוֹת
"מִכָּה־נֶּפֶשׁ בִּשְׂגָגָה — גּוֹלָה" בְּמִצְוָה אַחַת, בִּינֵן שֶׁהַכֹּתוּב
פָּרֵט הַלְכוֹת מִצְוָה זֶה (בַּמִּדְבָּר לה). וְהִנֵּה לָנוּ לְמִנּוֹת כָּךְ:
מַה־שֶּׁאָמַר הַכֹּתוּב: "וְאִם־בְּכָלִי בְּרָזַל הִכְהוֹ" — מִצְוָה
אַחַת; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה — אָמְרוּ: "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־
יָמוּת בָּהּ הִכְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — אָמְרוּ: "אוֹ בְּכָלִי
עֶץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַרְבִּיעִית —
אָמְרוּ: "גְּאֹל הָדָם הוּא יָמִית אֶת־הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה
הַחֲמִישִׁית — אָמְרוּ: "וְאִם בִּשְׂנֵאָה יִתְדַפְּנוּ"; וְהַמִּצְוָה
הַשִּׁשִּׁית — אָמְרוּ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו בְּצִדֶּיהָ"; וְהַמִּצְוָה
הַשְּׁבִיעִית — אָמְרוּ: "אוֹ בְּאִיבָה הִכְהוֹ בִּידוֹ"; וְהַמִּצְוָה
הַשְּׁמִינִית — אָמְרוּ: "וְאִם בִּפְתַּע בְּלֹא־אִיבָה יִתְדַפּוּ";
וְהַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית — אָמְרוּ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו כָּל־כָּלִי
בְּלֹא צִדֶּיהָ"; וְהַמִּצְוָה הָעֲשָׂרִית — אָמְרוּ: "אוֹ בְּכָל־אֶבֶן
אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת"; וְהַמִּצְוָה הִיא — אָמְרוּ:
"וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ"; וְהַמִּצְוָה הִיא —
אָמְרוּ: "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה הִיא —
אָמְרוּ: "וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר־מִקְלָטוֹ"; וְהַמִּצְוָה

ירמיה פרק לח יב-כג

יב וַיֹּאמֶר עַבְדְּמֶלֶךְ הַכּוּשִׁי אֶל־יְרֵמְיָהוּ שֵׁים נָא בְּלֹאֵי הַסְּחָבוֹת וְהַמְּלָחִים תַּחַת אַצִּילוֹת יָדְיָךְ מִתַּחַת לַחֲבָלִים וַעֲשֵׂה יְרֵמְיָהוּ כֵּן: יג וַיִּמְשְׁכוּ אֶת־יְרֵמְיָהוּ בַּחֲבָלִים וַיַּעֲלוּ אוֹתוֹ מִן־הַבּוֹר וַיָּשֻׁב יְרֵמְיָהוּ בַּחֲצָר הַמִּטְרָה: יד וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ וַיִּקָּח אֶת־יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא אֵלָיו אֶל־מְבוֹא הַשְּׁלִישִׁי אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יְרֵמְיָהוּ שְׂאֵל אֲנִי אֶתְּךָ דְּבָר אֶל־תַּכְתֵּךְ מִמֶּנִּי דְּבָר: טו וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ אֶל־צִדְקִיָּהוּ כִּי אֲגִיד לְךָ הֲלוֹא הִמָּת תְּמִיתָנִי וְכִי אֵיעָצֶךָ לֹא תִשְׁמַע אֵלָי: טז וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶל־יְרֵמְיָהוּ בַּסֶּתֶר לֵאמֹר חַי־יְהוָה (את) אֲשֶׁר עָשִׂה־לָּנוּ אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת אִם־אֲמִיתָךְ וְאִם־אֲתַנְּךָ בֵּיד הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר מִבְּקָשִׁים אֶת־נַפְשִׁי: ז וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ אֶל־צִדְקִיָּהוּ כֹה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי זִכְרֹאת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִם־יֵצֵא תֵצֵא אֶל־יְשָׁרִי מֶלֶךְ־בָּבֶל וְחִיתָה נַפְשְׁךָ וְהָעִיר הַזֹּאת לֹא תִשְׁרָף בָּאֵשׁ וְחִיתָה אַתָּה וּבִיתְךָ: יח וְאִם לֹא־תֵצֵא אֶל־יְשָׁרִי מֶלֶךְ בָּבֶל וְנִתְּנָה הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד הַכַּשְׂדִּים וְשָׂרְפוּהָ בָּאֵשׁ וְאַתָּה לֹא־תִמְלֹט מִיָּדָם: יט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֶל־יְרֵמְיָהוּ אֲנִי דֹאֵג אֶת־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר נָפְלוּ אֶל־הַכַּשְׂדִּים פְּנִיתָנִי אֹתִי בְיָדָם וְהִתְעַלְלוּ־בִּי: כ וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ לֹא יִתְּנוּ שְׂמֻעָנָא | בְּקוֹל יְהוָה לֵאמֹר אֲנִי דְבָר אֱלֹדִי וַיִּיטֹב לְךָ וְתָחִי נַפְשְׁךָ: כא וְאִם־מָאֵן אַתָּה לִצָּאת זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר הִרְאֵנִי יְהוָה: כב וְהִנֵּה כָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׂאָרוּ בְּבֵית מֶלֶךְ־יְהוָה מוֹצְאוֹת אֶל־יְשָׁרִי מֶלֶךְ בָּבֶל וְהִנֵּה אִמּוֹת הַסִּיתוֹךְ וַיָּכְלוּ לְךָ אֲנָשִׁי שְׁלֹמֹךְ הַטְּבָעוּ בְּכֶן רִגְלֶךָ נִסְגּוּ אַחֲרָיו: כג וְאֶת־כָּל־נָשִׁיךָ וְאֶת־בָּנֶיךָ מוֹצְאִים אֶל־הַכַּשְׂדִּים וְאַתָּה לֹא־תִמְלֹט מִיָּדָם כִּי בְיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל תִּתְּפֹשׁ וְאַתָּה־הָעִיר הַזֹּאת תִּשְׂרָף בָּאֵשׁ:

רש"י

להשלים עמנו: והתעללו בי. היהודים איגברונ"ט בלע"ז: (כב) אנשי שלומך. נביאי השקר שאמרו לך לא תלכד: בבוקר. טיט לשון היגאה גומא בלי בצה: (כג) ואת העיר הזאת תשרף באש. הרי אתה כאילו שורפה בידים שאתה גורם לה:

(יב) והמלחים. לשון רקבון כמו כעשן נמלחו (ישעיה נא): תחת אצילות ידיך. שלא יזיקוך החבלים: אצילות. אישילא"ש בלעז: (יד) מבוא השלישי. לא ידעתי היכן הוא ושמא בעזרת ישראל היא לומר שהחיל ועזרת נשים לפניה: (יט) דואג. ירא: פן יתנו אותי. הכשדים ביד היהודים לומר מלכם יהי עבדכם על שקדמתם

מצודת ציון

(יב) אצילות ידיך. הם בתי השחי כמו על כל אצילי ידי (יחזקאל א'): (יד) מבוא. פתח שבאים דרך בו: תכחד. ענין מניעה והעלמה: (יט) דואג. ענין פחד ומורא: את היהודים. מן היהודים וכן כצאתי את העיר (שמות ט) ומשפטו מן העיר: נפלו. ענין חנייה והתחברות: והתעללו. ענין לעג ובוזין כמו כי התעללת בי (במדבר כב): (כב) הסיתוך. מלי הסתה ופיתוי: ויכלו. מלשון יכולת: הטבעו. מלי טביעה. בבוקר. ענינו טיט הלח וכן היגאה גומא בלי בצה (אייב ח): נסוגו אחור. ענין הפרישה לאחור וכן נסוג מאחר אלהינו (ישע' נט): (כג) תתפש. ענין האחיזה בחזקה:

מצודת דוד

(יב) תחת אצילות ידיך. כי שם החבלים תחת בית השחי להעלותו בזה ולכן צוה לו להשים שמה הבגדים הבלוים מתחת לחבלים למען לא יזיקו לו החבלים: (יד) מבוא השלישי. תחת עזרת ישראל שהחיל ועזרת נשים לפניה: שואל אני אותך דבר. ר"ל מה דבר ה' ונבואתו אשר ראית ואל תמנע מלהגיד לי דבר ה': (טו) כי אגיד. אם אגיד, וכאומר למה אגיד לך הלא לי יש סכנה בדבר וגם לך אין תועלת כי אם איעצך בדבר ה' הנה לא תשמע לי: (טז) את הנפש הזאת. הנתונה בגוף כל אחד מאתנו: (יט) את היהודים. מן היהודים אשר נטו מאז אל הכשדים: פן יתנו. פן הכשדים ימסרו אותי בידם על שהקדימו להשלים עמהם

והיהודים ההם יתעללו בי: (כ) לא יתנו. לא ימסרוך הכשדים בידי היהודים: (כא) זה הדבר. ר"ל אגיד לך דבר ה' וזה הדבר אשר הראני ה': (כב) כל הנשים. נשי המלך יהויכין אשר נשארו פה ולא יצאו להמסר ביד מלך בבל בעת שיצא יהויכין: מוצאות. תהיינה מוצאות: והנה. הנשים ההנה תאמרנה עליך הנה הסיתו אותך אנשי שלומך הם נביאי השקר שהיה לך שלום עמהם הם הסיתו אותך לבל הכנע למלך בבל כי נבאו לך בשקר והנה יכלו לך כי נמשכת אחריהם: הטבעו. הם הטבעו רגליך בבוקר ר"ל הם גרמו לך הצער הזה והמה חזרו אחור לעמוד מנגד כי אין בידם להושיעך: (כג) מוציאים. יהיו מוציאים: תשרוף. כאילו אתה תשרוף כי אתה הוא הגורם על שאינך יוצא להשלים עם הכשדים:

דניאל פרק ד לל

ל בה־שְׁעָתָא מְלֵתָא סָפַת עַל־נְבוֹכַדְנֶצַּר וּמִן־אַנְשָׁא טָרִיד וְעִשְׂפָּא כְּתוּרִין יֹאכֵל וּמִטֵּל שְׁמִיָּא גְשֻׁמָּה יִצְמָק עַד דִּי שַׁעְרָה פְּנִשְׁרִין רַבָּה וּטְפָרוּהִי בְּצַפְרִין: לא וּלְקַצַּת יוֹמִיָּהּ אָנָּה נְבוֹכַדְנֶצַּר עֵינֵי | לְשִׁמְיָא נְטִלָת וּמִנְדַּעֵי עָלֵי יָתוּב (ולעליא) וְלַעֲלָאָה פְּרִכְתָּ וּלְחֵי עֲלָמָא שְׂבַחְתָּ וְהִדְרַת דִּי שְׁלֹמֹנָה שְׁלֹמֹן עֲלָם וּמַלְכוּתָהּ עִסְדָּר וָדָר: לֹא וְכָל־ (דארי) דִּירֵי אַרְעָא פְּלָה חֲשִׁיבִין וּכְמַצְבִּיָּה עֲבַד בְּחִיל שְׁמִיָּא (ודארי) וְדִירֵי אַרְעָא וְלֹא אִיתִי דִּי־יִמְחָא בִּידָה וַיֹּאמֶר לָהּ מָה עֲבַדְתָּ: לֹא בַּה־זִּמְנָא מִנְדַּעֵי | יָתוּב עָלֵי וְלִיקֶר מַלְכוּתִי הִדְרִי וְזוּי יָתוּב עָלֵי וְלִי הִדְבְּרִי וּרְבִרְבִנִי יַבְעוּן וְעַל־מַלְכוּתִי הִתְקַנַּת וּרְבוּ יִתִּירָה הוֹסַפְתָּ לִּי: לֹא כְּעֵן אָנָּה נְבוֹכַדְנֶצַּר מִשְׁפַּח וּמְרוֹמָם וּמִהִדְרֵי לְמַלְכֵי שְׁמִיָּא דִּי כָל־מַעֲבְדֵּיהִי קִשְׁט וְאַרְחֶתְהָ דִּין וְדִי מַהֲלֵכִין בְּגוּהָ יָכֹל לְהַשְׁפִּילָה: (פ)

דניאל פרק ד א

א בַּלְשַׁאצַּר מַלְכָּא עֲבַד לָחֶם רַב לְרַבְרַבְנוּהִי אֶלְף וּלְקַבֵּל אֶלְפָּא חֲמֵרָא שְׁתָּה:

רש"י

(ל) ספת. הגזירה כלתה עליו: גשמה. גופיה: שערך כנשרין רבה. שערותיו ככנפי נשרים גדלו על כל גופו: וטפרוהי בצפרין. וצפרניו כציפור: (לא) ולקצת יומיא. לקץ הימים שקבעו לו לסוף ז' השנים: נטלת. נשאתי: ומנדעי עלי יתוב. ודעתי עלי חזרה: ולעלאה ברכת. ואת העליון ברכת: (לב) כלל חשיבין. רבותינו אמרו האי חירגא דיומא לא שמיא אבק הנראה בשמש: וכמצביה עבד בחיל שמיא. וכרצונו עושה בצבא השמים: ולא איתי די ימחא בידיה. ולא יש שימחה בידו: (לג) ביה זמנא. באותו זמן: וליקר מלכותי הדרי. ולכבוד מלכותי חזרתי: וזווי. ותואר פני: ולי הדברי ורברבני יבעון. ואותי יועצי ושרי היו מבקשים וחפצים שאשוב:

מצודת ציון
(לג) יבעון. ענין שאלה ובקשה כמו אם תבעיון בעיו (ישעיה כא): (לד) בגוה. כמו בגאווה, ודוגמתו כי השפילו ותאמר גוה (איוב כב):
(א) לחם רב. כל סעודה קרוי ע"ש הלחם:

מצודת דוד
(ל) בה שעתא. בעת ההיא כלתה הדבר לבוא על נ"נ כי נשתבש דעתו ונתגרש מעצמו למקום החיות לשבת עמהם: ומן אנשא. מעצמו נתגרש מן אנשים ואכל עשב כבקרם וגופו נתכבס מטל השמים כי ישב מבלי מחסה: עד די. עד אשר נתגדל שערו ככנפי נשר וצפרני ידיו ורגליו כצפרני עופות הדורסים כי מרוב הלחות והלכלוך היו גדלים והולכים: (לא) ולקצת. ולסוף השנים שקבעו לו והם שבע שנים כמ"ש למעלה: אנה. אני נ"נ נשאתי את עיני אל השמים כי במשך שבעת השנים לא הכיר בעצמו מי הוא כי לא היה לו בינת אדם ובכלות הזמן התחילה דעתו לחזור אליו מעט מעט ואז הכיר בעצמו מי הוא והרגיש בדבר ונשא עיניו אל השמים לשאול עזרה מה: ומנדעי. ר"ל שאלתי מה אשר ישיב עלי הדעה והחכמה שהיה לי מאז: ולעלאה. ולהעליון ברכתי ולחי העולמים שבחתי ופארתִי אשר ממשלתו עולמים ומלכותו עם כל הדורות ר"ל בזמן כל הדורות: (לב) וכל דיירי. כל יושבי ארץ כלא דבר המה חשובים למולו וכחפצו עושה בצבא השמים ושוכני ארץ ולא יש מי אשר ימחה בידו ויאמר לו מה עשית הלא לא נכון הדבר: (לג) בה זמנא. בעת ההיא כאשר ברכתִי לה' אז שבה עלי הדיעה שהיה לי מאז וחזרתי לכבוד מלכותי זוהר פני שבה עלי ויועצי ושרי שאלו ובקשו לי למשול בהם כמאז: התקנת. הוכנתי על מלכותי וגדולה יתירה ומרובה נתוסף לי: (לד) כען. גם זה מדברי האגרת שאמר עתה אני נ"נ משבח ומרומם ומפאר למלך השמים אשר כל מעשיו אמת ודרכו בדין ואשר הולכים בגאווה ורוממות יכול הוא להשפיל:

(א) בלשאצר. הוא היה בן אויל מרודך בנו של נ"נ ומ"ש בענין נ"נ אבוהי וכן ואנת ברה כי אבי האב נקרא אב ובן הבן נקרא בן: עבד. עשה סעודה גדולה לאלף שריו על כי ביום ההוא נצחו את מחנה דריש: ולקבל. המלך שתה יין מול אלף שריו כמו כולם יחד:

ב אָמַר לָהֶם הַמְּמַנֶּה: צָאוּ וְרֵאוּ, אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְׁחִיטָה. אִם הִגִּיעַ, הָרֹאֶה אֹמֵר: פִּרְקְאוּ! מִתֵּיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אֹמֵר: הָאִיר פָּנֵי כָל הַמִּזְרָח? עַד שֶׁהָיָה בְּחֶבְרֹן? וְהָיָה אֹמֵר: הִינֵּן!

ג אָמַר לָהֶם: צָאוּ וְהִבִּיאוּ מִלֵּה מִלְשַׁבַּת הַטְּלָאִים. וְהָרִי לְשַׁבַּת הַטְּלָאִים הִיטָה בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מְעֵרְבִית. וְאַרְבַּע לְשִׁכּוֹת הָיוּ שָׁם: אַחַת לְשַׁבַּת הַטְּלָאִים, וְאַחַת לְשַׁבַּת הַחוֹתְמוֹת, וְאַחַת לְשַׁבַּת בֵּית הַמּוֹקֵד, וְאַחַת לְשַׁבַּת שְׁהִי עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים.

ד נִכְנְסוּ לְלִשְׁבַּת הַפָּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשָׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב. הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד בְּכֹסֶם שֶׁל זָהָב. אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְבַקֵּר מְבַעֵר, מְבַקְרִין אוֹתוֹ לְאֹר הָאֲבֹקוֹת.

ה מִי שֶׁזָּכָה בַּתָּמִיד, מוֹשְׁכּוֹ, וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחִים. וְמִי שֶׁזָּכָה בְּאַבְרָיִם הוֹלְכִין אַחֲרָיו. בֵּית הַמִּטְבָּחִים הָיָה לְצִפּוֹנוּ פִּירוּשׁ בִּרְטוֹנָרָא

ב צָאוּ וְרֵאוּ. על מקום גבוה שהיה להם במקדש: זמן השחיטה. שהשחיטה פסולה בלילה שנאמר (ויקרא י"ב) ביום זבחכם: בִּרְקָאִי. האיר והבריק השחר: האיר פני כל המזרח. שלא היה אומר כלום עד שהאירו [כל] פני המזרח, שאין מספיק כשהבריק בנקודה בלבד. והלכה כמתתיה בן שמואל: עד שהוא בחברון. אותן העומדים למטה שואלים לו הגיע האור בחברון, והוא אומר הֵינֵן. וכדי להזכיר זכות אבות הקבורים בחברון אומרים כן:

ג מִלְשַׁבַּת הַטְּלָאִים. לשבח שהיו הטלאים של תמידים שם: לְשַׁבַּת הַחוֹתְמוֹת. של לוקחי סולת למנחה ויין לנסכים, שהיו הולכים אצל הממונה על החתומות ונותנים לו מעות כפי הנסכים שהוא צריך, והוא נותן לו חותם ומולך החותם אצל הממונה על הנסכים ומקבל ממנו נסכים. ואותה לשבח שהממונה על החתומות יושב בה היא קריה לשבת החתומות. ובמסכת שקלים מפורש שארבעה חותמות היו במקדש, וכתוב עליהם, עֵגֶל, זָכָר, גִּדִּי, חוּמָא. כשמיא חותם שכתוב בו עֵגֶל, בידוע שנתן מעות לנסכי פר. זָכָר, בידוע שנתן מעות לנסכי איל, שתרנום איל, דכרא. גִּדִּי, בידוע שנתן מעות לנסכי כבש. חוּמָא, בידוע שנתן מעות לנסכי מצורע: לְשַׁבַּת בֵּית הַמּוֹקֵד. על שם המדורה שדולקת בה תמיד. קריה בית המוקד:

ד תְּשָׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב. לא אתפרש למה הוצרכו למנין של כלים הללו. ובירושלמי במסכת חגיגה אמרו כנגד תשעים ושלוש אוכרות שבנבואות חגי זכריה ומלאכי: הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד. סמוך לשחיטתו, כדי שיהא עורו נפשט יפה: בְּכֹסֶם שֶׁל זָהָב. אית דאמרי נחמא קתני דלא של זָהָב הוּא, אלא של נחושת יפה כזהב. ואית דאמרי בכוס של זהב ממש, שאין עניות במקום עשירות: אַעֲיָם שִׁמְבוּקָא. דתמיד טעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטתו, דומיא דשה הפסח:

ה לְצִפּוֹנוּ שֶׁל מִזְבֵּחַ. דתמיד עולה הוא, ועולה טעונה צפון: שְׁמוֹנֶה עֶמֶדִּים נִסְסִים. עומדים של אבן נמוכים: ורביעית של ארז. חתיכות מרובעות של

משניות מבוארות – קהתי

הדרושים לו, וקיבל ממנו "חותם", היינו פתק עם סימן בעד אלו נסכים שילים; את ה"חותם" מסר לממונה על הנסכים וקיבל את נסכיו (כמבואר בשקלים ה. א): וְאַחַת לְשַׁבַּת בֵּית הַמּוֹקֵד – בזוית צפונית מערבית, שהיתה בה מדורה תמיד, כדי שיתחממו בה הכהנים, כמו שכבר שנינו בפרק א: וְאַחַת לְשַׁבַּת שְׁהִי עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים – בזוית דרומית מזרחית, בה היו לשים ואופים את לחם הפנים. כל ארבע הלשכות הללו היו פתוחות לבית המוקד הגדול ("תפארת ישראל").

י ו ס ש נ י

באור משנה ד

נִכְנְסוּ לְלִשְׁבַּת הַפָּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשָׁעִים וּשְׁלֹשָׁה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב – כלי השרת הדרושים לעבודות כל היום (רמב"ם הל' תמידין ו, א); ובירושלמי חגיגה מובא, שמספר הכלים שהוציאו הוא כנגד תשעים ושלוש אוכרות שבנבואות חגי זכריה ומלאכי (ענין "תוספות יוס טוב", שלדעתו טעות טופר הוא בירושלמי, וצריך להיות: שבנבואות חגי ומלאכי). הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד בְּכֹסֶם שֶׁל זָהָב – את הטלה שהביאו לשם קרבן התמיד, השקוהו במים סמוך לשחיטתו, כדי שיהא עורו נוח להפשט; ומה ששנינו שהשקוהו בכוס של זהב, יש מבארים (בגמרא), שמשנתנו נקטה גזומה, שלא היה זה של זהב אלא של נחושת יפה כזהב; ויש מבארים (שם): בכוס של זהב ממש, שאין עניות במקום עשירות, כלומר שכל מעשי המקדש היו דרך עושר ושררה, כדי להראות כבוד המקום וגודלו (המפרש; הרמב"ם; המאירי). אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְבַקֵּר מְבַעֵר – כלומר מקודם לכן, שהרי תמיד טעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטתו, כמו שכבר שנינו (עדכ"ב, ה), מְבַקְרִין אוֹתוֹ לְאֹר הָאֲבֹקוֹת – שמה בינתיים נפל בו מום.

באור משנה ה

מִי שֶׁזָּכָה בַּתָּמִיד – הכהן שזכה בשחיטת קרבן התמיד, מוֹשְׁכּוֹ, וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחִים – מושך את הטלה של קרבן התמיד לבית המטבחים, היינו למקום שחיטת הקרבנות. וְמִי שֶׁזָּכָה בְּאַבְרָיִם –

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה ב

אָמַר לָהֶם הַמְּמַנֶּה – לכהנים, לאחר שהפיסו וזכה מי שזכה: צָאוּ וְרֵאוּ – ממקום גבוה שבמקדש, אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְׁחִיטָה – של קרבן התמיד, שכן השחיטה פסולה בלילה, שנאמר (ויקרא יט, ו): "ביום זבחכם". אִם הִגִּיעַ – הזמן, הָרֹאֶה אֹמֵר: פִּרְקְאִי! – הבריק והאיר השחר. מִתֵּיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אֹמֵר: הָאִיר פָּנֵי כָל הַמִּזְרָח! – כלומר שאין שוחטים את התמיד עד שהרואה אומר: "האיר פני כל המזרח", וזה מאוחר מ"ברקאי"; ותחזורים ושואלים את הרואה: עַד שֶׁהָיָה בְּחֶבְרֹן – כלומר האם כבר הגיע האור עד חברון? וְהָיָה – הרואה, אֹמֵר: הִינֵּן! – בירושלמי אמרו, שמה ששאלו "עד שבחברון", לא היתה כוונתם אלא לזכור ישיני חברון, כלומר להזכיר זכות אבות הקבורים בחברון. והלכה כמתתיה בן שמואל (רמב"ם הל' תמידין א, ב). יש מפרשים, שמתיה בן שמואל היה הממונה על הפייסות (ענין שְׁקִלִים ה, א), והיה שואל את הרואה שעלה לגג: האיר פני כל המזרח עד שהוא בחברון? והוא (הרואה) אומר: הֵן! (רש"י ותוספות מנחות ק, א).

באור משנה ג

אָמַר לָהֶם – הממונה לכהנים שזכו בעבודת התמיד: צָאוּ וְהִבִּיאוּ מִלֵּה מִלְשַׁבַּת הַטְּלָאִים – שהיו שם בכל עת לפחות ששה טלאים מבוקרים ממום לקרבן התמיד. וְהָרִי לְשַׁבַּת הַטְּלָאִים הִיטָה בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מְעֵרְבִית – בזוית צפונית מערבית של העזרה, כלומר לשלכת הטלאים היתה בבניין הנקרא "בית המוקד", ואותו "בית המוקד" היה בצפונה של העזרה לצד מערב, כמו שכבר הזכרנו בתחילת מסכתנו. וְאַרְבַּע לְשִׁכּוֹת הָיוּ שָׁם – ב"בית המוקד", בארבע זוויות: אַחַת לְשַׁבַּת הַטְּלָאִים – כמו שהזכרנו לעיל, והיא היתה בזוית מערבית דרומית של בית המוקד; וְאַחַת לְשַׁבַּת הַחוֹתְמוֹת – בזוית מזרחית צפונית, בה ישב הממונה על החתומות, ומי שהיה צריך להביא נסכים, בא אליו ושילם לו בעד הנסכים

שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְעָלָיו שְׁמוֹנָה עֶמֶדִים נִסְסִין, וְרִבְעִין שֶׁל אָרוֹ עַל גְּבִיָּהֶן, וְאַנְקָלוֹת שֶׁל בְּרוֹל הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן, וְשִׁלְשָׁה סָדְרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין וּמִפְשִׁיטִין, עַל שְׁלֹחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֶמֶדִים.

וּמִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה, הָיוּ מְקַדְּמִין, וְאַרְבָּעָה פְּלִים בִּידָם: הַפְּנִי וְהַכּוֹחַ, וְשְׁנֵי מַפְתָּחוֹת. הַפְּנִי דוֹמָה לְתֶרֶקֶב גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, מִחוּץ קִבְּנוֹ וְחִצִּי; וְהַכּוֹחַ דוֹמָה לְקֶתֶן גָּדוֹל שֶׁל זָהָב, וְשְׁנֵי מַפְתָּחוֹת: אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשְּׁחִי, וְאֶחָד פּוֹתֵחַ בֵּין.

ז בָּא לוֹ לְפַשְׁפֵּשׁ הַצָּפוֹנִי, וְשְׁנֵי פִשְׁפִּשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל: אֶחָד בְּצָפוֹן, וְאֶחָד בְּדָרוֹם. שֶׁבְּדָרוֹם לֹא נִכְנָס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלָיו הוּא מִפְּרֵשׁ עַל יְדֵי יַחֲזָקָאֵל (יחזקאל מר, ב): "וַיֹּאמֶר אֵלֵי ה', הַשְּׁעָרִים הֵם סָגוּר יְהִי־לָא יִפְתָּח

פירוש ברטנורא

ארו היו על העמודים: אונלויות. כעין וויס. אנצני"ש בלע"ז: היו קבועים, באותן רביעיות של ארו, ותולין בהן הבהמה: ושלשה סדרים. של אונקלויות זו למעלה מזו היה בכל חתיכת עץ, לתלות בהמה גדולה או קטנה: על שלחנות של שיש שבין העמודים. שעליהם מרחין הקרבים. והיה אפשר לעשותן של זהב, שאין עניות במקום עשירות, ולא עשאוהו אלא של שיש לפי שהיה מרתיב ומסריח, והשיש מקרר ומנענע ומעמידו שלא יסריח:

ו הַפְּנִי. לשון ושמח בטנא. דומה לסל ופיו רחב: והכחו. קיתון בלשון ערבי קורין אלא"ו: שני מפתחות. לפתוח שני מנעולים שבפשפש הצפוני: תרקב. כלי שמחזיק שלשה קבין. ולשון תרקב, תרי וקב. ודומה היה לתרקב אבל לא היה מחזיק אלא קביו וחצי, ושל זהב היה: אחד יורד לאמת השחי. הפשפש הצפוני דתגן לקמן בא לו לפשפש הצפוני היו לו שני מנעולים, האחד היה למטה בפנים בתחתיתו של פתח, והיה הכתן הרוצה ליכנס מכניס אמת ידו בחור שבכותל עד בית השחי שלו ופותח בידו דרך פנים, והאחר פותח במפתח מיד בלא טורח כשאר כל הפתחים: כיון. כמו (פסחים ל"ז ע"ב) יעשנה בדפוס ויבקענה כיון. כלומר מזהר בלא טורח:

ז וְשְׁנֵי פִשְׁפִּשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל. הוא שער ההיכל. והיו לו דלתות בתחילת עובי הכותל שהיה עובי שש אמות, ודלתות אחרות לסוף עובי לצד פנים. ושני פשפשין הגך שני פתחים קטנים אחד מימין שער הגדול ואחד משמאלו רחוק קצת מן השער. אותו שבדרום כתיב סגור יהיה לא יפתח בשל עתיד, ומסתמא כן היה בבית עולמים, אבל פשפש שבצפון היה פותחו על ידי חור שאצלו שתוחב בו ידו עד השחי וכופף ידו בפנים, ועל ידי מנעול אחר

משניות מבוארות – קהתי

(היינו הפתח הקטן) שמצפון שער ההיכל, כמבואר להלן (משנה ז). הַפְּנִי דוֹמָה לְתֶרֶקֶב גָּדוֹל – לכלי המחזיק שלושה קבים (תרקב נוטריקון: תרי וקב. היינו שני קבים וקב). שֶׁל זָהָב – היינו הטני היה של זהב, מִחוּץ קִבְּנוֹ וְחִצִּי – אמנם היה דומה לתרקב, אבל לא היה מחזיק אלא שני קבים וחצי (כ"ז 5/2 ליטרים); וְהַכּוֹחַ דוֹמָה לְקֶתֶן גָּדוֹל – כעין כד גדול, שֶׁל זָהָב – היינו הכוח היה של זהב; וְשְׁנֵי מַפְתָּחוֹת: אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשְּׁחִי – שכן שני המנעולים של הפשפש (שהזכרנו לעיל). היה אחד מהם מבפנים, ואחד מבחוץ; וזהו ששינוי כאן: אחד יורד לאמת השחי – מפתח אחד הוא בשביל המנעול שמבפנים, הקרוי "אמת השחי", לפי שהבא לפתחו מכניס אמת ידו בחור שבכותל עד בית שחיו ופותח, וְאֶחָד פּוֹתֵחַ בֵּין – ומפתח אחד הוא בשביל המנעול שבחוץ, שפותחו ישר, מהר, בלי כל טורח (פירוש הראב"ד: ברטנורא). ויש מפרשים, ששני המנעולים היו בחוץ, אלא שאחד היה בתחתיתו של הפתח, למטה, ואחד כנגד ידיו של הפתח; ופירוש המשנה הוא כדלקמן: אחד יורד לאמת השחי – מפתח אחד יורד לתוך המנעול למטה, הקרוי "אמת השחי", לפי שהבא לפתחו שוחה (מתכופף) אמה עד שפותחו, (ירושלמי מועד קס"ז, ז); או לפי שמוריד אמת ידו עד בית שחיו ופותח (רמב"ם; הראב"ד). ואחד פותח כיוון – ישר, כנגד ידיו. ויש סוברים, שלא היה לפשפש אלא מנעול אחד מבפנים, ועליו שנינו במשנתנו: אחד יורד לאמת השחי. כמו שבארנו לעיל (לפי הראב"ד), וכשנפתח הפשפש, נכנס לתא לפתוח שם דלת שבין התא להיכל, ועל כך שנינו: ואחד פותח כיוון – שבמפתח השני היה פותח את הדלת שבין התא להיכל מהר, בלא טורח (רש"י בבא מציעא לג, א; "תפארת ישראל").

באור משנה ז

בָּא לוֹ – מי שנצטווה לפתוח את שער ההיכל (עין "תפארת ישראל"), לְפַשְׁפֵּשׁ הַצָּפוֹנִי – לפתח הקטן שהיה לצפון של השער. וְשְׁנֵי פִשְׁפִּשִׁין הָיוּ לוֹ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל – היינו לשער ההיכל (ונקרא "שער הגדול" בהבדלה לשני הפשפשים שבצדדי: ויש אומרים, על שם גודל קדושת ההיכל). אֶחָד בְּצָפוֹן – מימין השער, וְאֶחָד בְּדָרוֹם – משמאלו. שֶׁבְּדָרוֹם – הפשפש שבצד דרום, לֹא נִכְנָס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם, וְעָלָיו הוּא מִפְּרֵשׁ עַל יְדֵי יַחֲזָקָאֵל – על הפשפש שבדרום נאמר על ידי הנביא יחזקאל: "וַיֹּאמֶר אֵלֵי ה', הַשְּׁעָרִים הֵם סָגוּר יְהִי־לָא יִפְתָּח וְאִישׁ לֹא־יָבֹא בּוֹ, כִּי ה'

והכהנים שזכו בהעלות האבירים לכבש, הוֹלְכִין אַחֲרָיו – כדי לאחוז את הטלה בשעת השחיטה, כמבואר להלן (ד, א). בֵּית הַמִּטְבָּחִים הָיָה לְצָפוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ – היינו בצד צפון של העזרה, שכן התמיד קרבן עולה הוא, ונאמר בעולה (ויקרא א, יא): "וּשְׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶדֶךָ הַמִּזְבֵּחַ צִפוֹנָה", וְעָלָיו – על מקום בית המטבחים, שְׁמוֹנָה עֶמֶדִים – של אבן, נִסְסִין – נמוכים, וְרִבְעִין שֶׁל אָרוֹ עַל גְּבִיָּהֶן – חתיכות מרובעות של עץ ארו היו מונחות על גבי העמודים (ברטנורא; "תפארת ישראל"); וְאַנְקָלוֹת שֶׁל בְּרוֹל – וויס שראשיהם כפופים, הָיוּ קְבוּעִין בָּהֶן – באותם הרביעים שעל גבי העמודים, וְשִׁלְשָׁה סָדְרִים – של אונקלויות, הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד – מן הרביעין, שֶׁבָּהֶן – באונקלויות, תּוֹלִין – את הקרבן, וּמִפְשִׁיטִין – את עורו, עַל שְׁלֹחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֶמֶדִים – שהיו מניחים את הבהמה על השולחנות, כדי שלא תהא נגורת על הארץ (תוספות יומא טז, ב). יש סוברים שהם הם אותם השולחנות, שהיו מדיחים עליהם את הקרבים של הקרבנות (כדלהלן ד, ב): ואף על פי שהשולחנות האלה לא עמדו בין העמודים, נקרא שולחנות שבין העמודים הואיל והיו מכוונים כנגד בין העמודים, שהשולחנות שבין העמודים אינם אלה שהיו (הראב"ד). ויש אומרים, שהשולחנות שבין העמודים אינם אלה שהיו מדיחים עליהם, אלא אחרים היו שעמדו בין העמודים להפשיט עליהם הקרבנות (המפרש; הראש"ש במס' מידות; "תפארת ישראל"). בענין ששינוי לעיל, ששלושה סדרים של אונקלויות היו לכל אחד מן הרביעים, יש מפרשים, שהיו הסדרים זה למעלה מזה, כדי לתלות בנמוכים את הכבשים, ובאמצעים את האילים ובעליונים את הפרים (ר"ש במסכת מידות); ויש מפרשים ששלושת הסדרים היינו שהיו האונקלויות בשלש הצדדים של הרביע שעל גבי העמוד: בצפון ובדרום ובמזרח, אבל במערב לא היו, כדי שלא יעמוד המפשיט ואחוריו להיכל ("תוספות יום טוב" בשם הראב"ה, מדות ג, ה).

יו"ט שלישי

באור משנה ו

מִי שֶׁזָּכָה בְּדִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה – שני הכהנים שזכו בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה, הָיוּ מְקַדְּמִין – להכין את הכלים לעבודם (לפי הראב"ד; "מלאכת שלמה"); וְאַרְבָּעָה פְּלִים בִּידָם: הַפְּנִי וְהַכּוֹחַ, וְשְׁנֵי מַפְתָּחוֹת – הסל (מלשון "ושמח בטנא" שבמקרא). וְהַכּוֹחַ, וְשְׁנֵי מַפְתָּחוֹת – שפותחים בהם את שני המנעולים של הפשפש

וְאִישׁ לֹא־יָבֵא בּוֹ, כִּי ה' אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סֹגֹר". נָטַל אֶת הַמִּפְתָּח וּפָתַח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ, וְכֵן לָתֵא, וּמִן הַתָּא אֶל הַהִיכָל, עַד שֶׁהָיָה מֹגִיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל. הִגִּיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, הֶעֱבִיר אֶת הַנֶּגֶר, וְאֶת הַפּוֹתֲחוֹת, וּפָתַחוּ. לֹא הָיָה שׁוֹחֵט הַשּׁוֹחֵט, עַד שֶׁשּׁוֹמְעֵי קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שִׁנְפָּתָהּ.

ח מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שִׁנְפָּתָהּ. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמְּגַרְפָּה. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קַטִּין מוֹכְנֵי לְפִיזֹר. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינֵי בָרוֹז. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשּׁוֹפָר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אֵף קוֹלוֹ שֶׁל בֶּהֱן גָּדוֹל, בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מְזַכֵּר אֶת הַשֵּׁם בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רִיחַ פֶּטוּם הַקְּטָרֶת. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דִּגְלָאִי: עֲזִים הָיוּ לְבֵית אָבָא בְּהַר מְכֹר, וְהָיוּ מִתְעַשִּׂשׁוֹת מִרִּיחַ פֶּטוּם הַקְּטָרֶת.

ט מִי שֶׁזָּכָה בְּדָשׁוֹן מִזִּבְחַת הַפְּנִימִי, וְכֵן נָטַל הַטֶּנִּי, וְהִנִּיחוֹ לַפְּנִי, וְהָיָה חוֹפֵן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ. וּבְאַחֲרֹנָה, כִּבְדָּה אֶת הַשָּׂאֵר לְתוֹכוֹ, וְהִנִּיחוֹ, וַיֵּצֵא. מִי שֶׁזָּכָה בְּדָשׁוֹן הַמְּגֹרָה, וְכֵן וּמָצָא שְׁנֵי נְרוֹת מְזֻרְחִים דּוֹלְקִים – מְדַשֵּׁן אֶת הַשָּׂאֵר,

פירוש ברטנורא

שבו שנפתח לאלתר בלי מורה: ופותח הפשפש ונכנס משם לתא. והיא לשכה אחת הפתוחה להיכל: ומן התא נכנס להיכל. והולך בחלל ההיכל עד השער הגדול שבסוף עובי הכותל מבפנים ופתחו ובה לו אל שער השני ועומד בפנים ופתחו: נגר. בריח שמבירה מקצה הדלת לקצה הדלת. פירוש אחר, נגר היינו היתר הנענין אחריו הדלת בנקב שבאסקופה: ואת הפותחות: המנועולים והמנסרות:

ח מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל. וּמִיִּרְיָחוֹ עַד שֶׁשָּׁרְפוּ פֶּרְסָאוֹת: הַמְּגֹרָה. מִן כָּלִי נִגּוֹן שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, עֲשָׂה נֶגְבִּים הָיוּ בּוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מוֹצִיא מֵאֵה מִנֵּי זֶמֶר, וְקוֹלוֹ נִשְׁמַע עַד לְמַרְחֹק: בֶּן קַטִּין. שֵׁם אֶדָם וְכֵן גָּדוֹל הָיָה, וְעָשָׂה נִגְלָל לְכִיזֹר לִשְׁקֹעוֹ בְּבוֹר שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִיָּמָיו נִפְסָלִים בְּלִינָה, שֶׁכֵּן דָּבָר שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ בְּכָלִי שֶׁרֶת נִפְסָל בְּלִינָה וְיִצְאָה וּבִמְבּוֹל יוֹם, וְכִשְׁהָיוּ מַעֲלִים אוֹתוֹ מִן הַבוֹר לִקְדָּשׁ בּוֹ יִדְּהוּ וְיִגְלִיחֻם הָיָה קוֹל הַגִּלְגָּל נִשְׁמַע עַד יִרְיָחוֹ: גְּבִינֵי בָרוֹז. כֵּהֵן שִׁשְׁמוֹ גְּבִינֵי, שֶׁהָיָה מְכִרְזוֹ בְּכָל בּוֹקֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲמִידוֹ כַּהֲנִים לְעִבְדוֹתָם: חֲלִיל. צִלְצִיל"ש בְּלַע"ז, בְּעִרְבֵי מוֹמָא"ר, וְקוֹלוֹ נִשְׁמַע לְמַרְחֹק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים פִּרְפִּי" בְּלַע"ז: צִלְצִל. צִמְבָּל" בְּלַע"ז: מְכוּזֵר. שֵׁם מָקוֹם:

ט וּבְאַחֲרֵיכֶן. שֶׁלֹּא הָיָה רֶק מַעֲטָ דָשָׁן וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִיקוֹחַ כַּהֲנִי, כִּיבֵד שָׂאֵר הַדָּשָׁן לְתוֹךְ הַטֶּנִּי: וְהִנִּיחוֹ. לְמַנֵּי שֵׁם וַיֵּצֵא. אֲבָל מִיד לֹא הָיָה מוֹצִיא, שְׁכִינָה שֶׁצָּרִיךְ לָתֵת הַדָּשָׁן אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה כִּמוֹ דָּשָׁן הַמְּנוּרָה, מִמֵּתִין עַד לְאַחֵר זְרִיקַת הַתִּמְדִּי, שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הַטֵּבֶת שְׁתֵּי נְרוֹת וְנוֹמֵר הַשְּׁלֵמַת דָּשָׁן הַמְּנוּרָה, וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם מוֹצִיאִין זֶה הַטֶּנִּי זֶה הַכּוֹז וְשׁוֹפְכִין הַדָּשָׁן בַּמָּקוֹם אֶחָד אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ וְנִבְלָעִים שֵׁם בַּמָּקוֹם: וּמָצָא שְׁתֵּי נְרוֹת מְזֻרְחִים דּוֹלְקִים. הָאִי תָנָא סִבְרָה

משניות מבוארות – קהתי

לעבודתכם ולויים לדוכנכם וישראל למעמדכם", וקולו היה נשמע עד יריחו. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל – שֶׁהָיָה לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּשָׁנִים עֶשֶׂר יוֹם בְּשָׁנָה (עֵינִי עֲרֹכִין ג, א). מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַצִּלְצָל – שֶׁהָקִישׁ בּוֹ בֶּן אֲרֻזָּא, וְעָנָה אַחֲרָיו הַלֵּוִיִּם בְּשִׁיר (עֵינִי עֲרֹכִין ה, א; וְהִזְנִין ג, א). מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר – שֶׁל הַלֵּוִיִּם, שֶׁהָיוּ מְשׁוֹרְרִים בְּפִיהֶם בְּשַׁעַת הַנִּסְחָךְ. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשּׁוֹפָר – שֶׁהָיוּ תּוֹקְעִים בּוֹ בְּכָל יוֹם עֲשֵׂרִים וְאַחַת תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ (עֲרֹכִין ג, א). וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אֵף קוֹלוֹ שֶׁל בֶּהֱן גָּדוֹל, בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מְזַכֵּר אֶת הַשֵּׁם בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים – כִּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ בַּמִּסְכָּה יוֹמָא (ו, ב); וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, שֶׁהַכּוֹוֹנָה הָיָה לִקְלוֹל הַכַּהֲנִים וְהָעָם בְּשַׁעָה שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", שְׁקוֹל זֶה הָיָה נִשְׁמַע עַד יִרְיָחוֹ. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ מְרִיחִים רִיחַ פֶּטוּם הַקְּטָרֶת – שֶׁהָיָה הָרִיחַ מִתְפַּשֵּׁט וּמִגִּיעַ עַד יִרְיָחוֹ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דִּגְלָאִי: עֲזִים הָיוּ לְבֵית אָבָא בְּהַר מְכֹר – שֵׁם מָקוֹם, וְרוֹחַ מִירוּשָׁלַיִם; וְיֵשׁ כּוֹתְבִים, שֶׁהָיָה בְּעֶבֶר הִירְדֵן (ר"ח אֶלְבֶּק; וְעֵינִי מִלֵּאכֶת שְׁלֵמָה), וְהָיוּ מִתְעַשִּׂשׁוֹת מִרִּיחַ פֶּטוּם הַקְּטָרֶת – וּמִכָּאֵן שֶׁהִגִּיעַ הָרִיחַ עַד לְמַרְחֹק.

באור משנה ט

משנתנו ממשיכה בעבודות הכהנים לאחר שנפתח שער ההיכל.

מִי שֶׁזָּכָה בְּדָשׁוֹן מִזִּבְחַת הַפְּנִימִי, וְכֵן נָטַל הַטֶּנִּי, וְהִנִּיחוֹ לַפְּנִי, וְהָיָה חוֹפֵן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ. וּבְאַחֲרֹנָה, כִּבְדָּה אֶת הַשָּׂאֵר לְתוֹכוֹ, וְהִנִּיחוֹ, וַיֵּצֵא. מִי שֶׁזָּכָה בְּדָשׁוֹן הַמְּגֹרָה, וְכֵן וּמָצָא שְׁנֵי נְרוֹת מְזֻרְחִים דּוֹלְקִים – אִם מָצָא אֶת שְׁנֵי הַנְּרוֹת שֶׁבְּצֶד מִזִּדְּ

אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בּוֹ וְהָיָה סֹגֹר" – כְּלוּמָר שֶׁהָיָה הַשַּׁעַר הַזֶּה סֹגֹר כְּדִי לַהֲרוֹת, שְׁאִין כָּל הַשַּׁעֲרִים דְּרוּשִׁים אֵלָּא לְצוּרֵךְ בְּנֵי אֶדָם לַהֲכִנֵּס בָּהֶם, אֲבָל הַקֶּבֶ"ה אֵינוֹ צָרִיךְ לְשַׁעַר וּלְפִתָּהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁעַר הָיָה סֹגֹר, הַשְׁכִּינָה הִתֵּן נִכְסֵת דֶּרֶךְ שֵׁם (וַתְּפָאֵר יִשְׂרָאֵל). נָטַל אֶת הַמִּפְתָּח וּפָתַח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ – הַצְּפוּנִי, וְכֵן לָתֵא – לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, שֶׁלְּפָנֵי הַהִיכָל, וּמִן הַתָּא אֶל הַהִיכָל – וְכֵן אֶל הַהִיכָל, עַד שֶׁהָיָה מֹגִיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל – שֶׁהָיָה נִעוֹל מִבְּפָנִים. הִגִּיעַ לְשַׁעַר הַגָּדוֹל, הֶעֱבִיר אֶת הַנֶּגֶר – הַבְּרִיחַ, וְאֶת הַפּוֹתֲחוֹת – הַמְּנוֹעִלִים, וּפָתַחוּ – וּפָתַח אֶת שַׁעַר הַהִיכָל. לֹא הָיָה שׁוֹחֵט הַשּׁוֹחֵט – אֶת קֶרֶב הַתִּמְדִּי, עַד שֶׁשּׁוֹמְעֵי קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שִׁנְפָּתָהּ – שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב שְׁלָמִים (וַיִּקְרָא ג, ב); "וְשַׁחֲטוּ פֶתַח אוֹהֶל מוֹעֵד", וְדָרְשׁוּ: בִּזְמַן שֶׁהָיָה פֶתַח וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהָיָה נִעוֹל, וְלִמְדִים כָּל הַקְּרִבּוֹת מִשְׁלָמִים (עֵינִי וַתּוֹסֵפוּת יוֹם טו"ב וַתְּפָאֵר יִשְׂרָאֵל).

יו"ט רביעי

באור משנה ח

משנתנו באה לספר, שקול פתיחת שער ההיכל היה נשמע עד יריחו, המרחקת מירושלים 25 קילומטר (ובגמרא – יומא לט, ב – אמרו. שהדרך מירושלים עד יריחו עשר פרסאות). ודרך אגב מונה המשנה קילות שונים שנשמעו מהמקדש עד יריחו.

מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שִׁנְפָּתָהּ – קוֹל שַׁעַר הַהִיכָל בְּשַׁעָה שֶׁנִּפְתַּח הָיָה נִשְׁמַע עַד יִרְיָחוֹ. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמְּגַרְפָּה – כְּלִי נִיגוֹן שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, הוֹצִיא כִּמָּה מִיָּנִי נַעֲיֻמוֹת (עֵינִי גִמְרָא עֲרֹכִין יא, א); וְאִפְשָׁר שֶׁנִּקְרָא "מְגַרְפָּה" לְפִי שֶׁצּוֹרָתָה הִתֵּן כֵּן (וַתְּמַס'). מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶּן קַטִּין מוֹכְנֵי לְפִיזֹר – בֶּן קַטִּין, שֶׁהָיָה כֵּהֵן גָּדוֹל, עָשָׂה גִלְגָּל שֶׁל עֵץ לִשְׁקֹעַ עַל יְדֵי הַכִּיזֹר בְּבוֹר שֶׁל מִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִי הַכִּיזֹר נִפְסָלִים בְּלִינָה (עֵינִי יוֹמָא ג, י). וְכִשְׁהָיוּ מַעֲלִים אֶת הַכִּיזֹר מִן הַבוֹר הָיָה קוֹל הַגִּלְגָּל נִשְׁמַע עַד יִרְיָחוֹ. מִיִּרְיָחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינֵי בָרוֹז – כֵּהֵן שִׁשְׁמוֹ הָיָה גְּבִינֵי הָיָה מְכִרְזוֹ בַּמִּקְדָּשׁ בְּכָל בּוֹקֵר: "עֲמִידוֹ כַּהֲנִים

ומניח את אלו דולקים במקומן. מִצָּאן שֶׁכָּבוּ – מִדְּשָׁנָה, וּמִדְּלִיקָן מִן הַדּוֹלָקִים, וְאַחֵר כִּף מִדְּשָׁנָה אֶת הַשָּׂאָר. וְאָבֵן הֵיחָה לִפְנֵי הַמְּנוּחָה, וּבָהּ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ הִכְהֵן עוֹמֵד וּמָטִיב אֶת הַנְּרוֹת. וְהֵנִיחַ אֶת הַכּוֹז עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה, וְיָצָא.

פירוש ברטנורא

מנוחה מורה ומעביר היא מנוחה. ופעמים שמוצא גם השאר דולקים, ונקט שתי נרות מורחות דולקים משום דשאר נרות אפילו דולקים מכבין ומדשנן, ואילו שתי נרות אם מצאן דלוקים אינו מכבין, ועוד משום דקתני בספא מצאן שכבו לאלו מורחות חוור ומדליקן, ובשאר נרות מצאן שכבו אינו מדליקן עד הערב: מִדְּשָׁנָה אֶת הַשָּׂאָר. חמש נרות שלצד מערב, מסיר מזה השמן הישן והפתילה הישנה ודורשן, ונותן הכל בכז, ונותן שמן חדש ופתילה חדשה, ולאחר שחיטת התמיד דוריקת דמו, מדרשן השני מורחות ונותן בהן שמן ופתילה חדשה. והא דמפסיק בהטבת חשיטת התמיד דוריקת דמו ואינו מטיבין כולן יחד, משום דכתיב (שמות ל') בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות, אמרה תורה חלק ההטבה לשני בקרים, ועבד הטבת חמש נרות ברישא והדר הטבת שתי נרות, משום דכיון דאתחיל, עבד רובא. והאי דלא עבד שיתא והדר חד, משום דכתיב בהטיבו את הנרות, [ואין] הטבת נרות פחות משתים. והני מילי בזמן שאין הנס, כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. אבל קודם שמת שמעון הצדיק שהיה נר מערבי דולק תמיד בדרך נס, כדנתיא מחוץ לפרוכת העדות, עדות הוא שהשכינה שורה בישראל, זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסים, כשהיה בא להיטיב את השתי נרות מורחות, לא היה מדרשן אלא הנר הראשון בלבד ומטיבו, ומניח הנר השני הסמוך לו דולק עד הערב שמדליק את הנרות וממנו מדליק כל הנרות האחרים, ואחר שהדליק שאר הנרות מטיבו ומדשנו לנר זה כערב ומדליקן. ואע"ג דכתיב בהטיבו את הנרות דאין הטבה פחות משתים, הכי עדיף מפי שלא להיטיב כי אם נר אחד מן השתי נרות מורחות ולהניח הנר השני דולק שלא להטיבו עד הערב, כדי לפרסם הנס שהוא דולק תמיד. ומה שמוטיב חמש שלצד מערב תחילה, ולא חמש לצד מזרח ולכסוף שתיים של מערב ומהם היה לו להדליק, ולא עבד הכי משום דכתיב (ויקרא כ"ד) להעלות נר תמיד מחוץ לפרוכת העדות יערך אותו לפני ה', אמרה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות, ואיזה זה נר שני של צד מזרח, והוא קרוי נר מערבי, דכי עייל בהיכל ביהוה נר פגע ברישא, ואין מעבירין על המצות, ואיכא למימר ביהוה אתוכם הנס והוקבע להדליק ממנו. ובנר ראשון אי אפשר, דהא כתיב לפני ה', מאותו נר של צד שכינה שהוא לצד מערב, ואין נר ראשון קרוי לפני ה': מִצָּאן שֶׁכָּבוּ. השתים מורחות. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק: מִדְּשָׁנָה וּמִדְּלִיקָן מִן הַדּוֹלָקִים. לא שהיה נותן פתילה חדשה ושמן חדש בדרך הטבת הנרות, שהרי לעולם אין מטיבין שני נרות מורחות אלא לאחר שחיטת התמיד כדי להפסיק בין הטבת חמש להטבת שתיים, אלא מדרשן היינו שמסיר הרשן שבראש הפתילה הישנה, ומנביתה ומדליקה, כדי להיות ניכר יפה הפסק שבין הטבת חמש נרות לשתיים. ואם אין בנרות דולקים מדליקן ממוכה העולה: וּמִדְּשָׁנָה אֶת הַשָּׂאָר. זו הטבת חמש הנרות, שנותן פתילה חדשה ושמן חדש ומניחן כביעות עד הערב שבא ומדליק. ומדרשן דהבא אינו כמו מדרשן של שנים מורחות דלעיל. ולאחר שחיטת התמיד דוריקת דמו חוור ומדרשן [המורחות] ונותן שמן ופתילה חדשה ומניחה

משניות מבוארות – קהתי

מניח גם את הנר המזרחי, כדי שיהא היכר, שהנר הסמוך לו הוא הנר המערבי (הראב"ד; המאירי; ברטנורא; ועיני רמב"ם, שיש לו שיטה אחרת). וכבר הזכרנו לעיל, שלאחר זריקת דם התמיד (לדעת אבא שאול). או לאחר הקטרת הקטורת (לדעת חכמים). היה מטיב את שני הנרות הללו. ברם בזמן הנס, כפי שהזכרנו לעיל, לא היה מטיב אלא את הנר הראשון בלבד, ואילו הנר המערבי הניחו דולק עד הערב, היינו עד שעת הדלקת הנרות, והיה מדליק ממנו כל הנרות האחרים, ולאחר שהדליק שאר הנרות, היה מטיב נר זה ומדליקו. ואף על פי שלמדנו לעיל מן הכתוב, שאין הטבת נרות פחות משניים, מכל מקום העדיפו לנהוג כך, כדי לפרסם הנס, שהנר המערבי דולק תמיד (ברטנורא). מִצָּאן שֶׁכָּבוּ – שני הנרות המזרחיים, מִדְּשָׁנָה – אין הכוונה שמדשנם בדרך שמדשנן שאר חמשת הנרות, שנותן בהם פתילה חדשה ושמן חדש, שהרי הטבת שני הנרות הללו אינה אלא לאחר זריקת דם התמיד או לאחר הקטרת, כמו שבארנו לעיל, אלא הכוונה היא, שמסיר את הפחם מראשי הפתילות שלהן ומתקנן להדליק; ואם יש צורך, אף נותן בהם שמן, וּמִדְּלִיקָן מִן הַדּוֹלָקִים – מן הנרות שעדיין דולקים. ואם כל הנרות כבו, מדליק את שני הנרות המזרחיים מאש מזבח העולה (כמו שנשנה להלן ו, א); וְאַחֵר כִּף מִדְּשָׁנָה אֶת הַשָּׂאָר – את חמשת הנרות האחרים, שנוטל מהם את הפסולת ונותן בהם שמן חדש ופתילות חדשות, כמו שבארנו לעיל, ומניחם כך עד הערב, שאז מדליק את הנרות כולם (ברטנורא; תפארת ישראל). וְאָבֵן הֵיחָה לִפְנֵי הַמְּנוּחָה, וּבָהּ שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת – כנגד שלוש העללות הכתובות במנוחה: "בהעלותך את הנרות" (במדבר ו, ב); "והעלה את נרותיה" (שמות כה, לז); "להעלות נר תמיד" (שמות כה, כ). שֶׁעָלֶיהָ הִכְהֵן עוֹמֵד וּמָטִיב אֶת הַנְּרוֹת – שהיתה המנוחה גבוהה שמונה עשר טפחים, והיה צריך הכהן לעלות על מקום גבוה כדי להטיב את הנרות. וְהֵנִיחַ אֶת הַכּוֹז – שהכניס לתוכו את דשן הנרות, עַל מַעֲלָה שְׁנִיָּה – של האבן שלפני המנוחה, וְיָצָא – מן ההיכל. וכשחזר אחר כך והיטיב גם את שני הנרות, הוציא את הכז; וכן הכהן שעסק בדישון מזבח הפנימי הוציא אז את הטני, ושניהם שפכו את הדשן במקום המיועד לכך אצל המזבח.

דולקים, שלדעת התנא של משנתנו המנוחה עמדה בדורמו של ההיכל ממזרח למערב, מִדְּשָׁנָה אֶת הַשָּׂאָר – מנקה את שאר חמשת הנרות, שנוטל מהם את האפר והפסולת ונותנם לתוך הכז; ואפילו מצא גם את השאר דולקים, מכבה אותם ומדשנם, כמו שבארנו לעיל, ואחר כך נותן בהם שמן חדש ופתילות חדשות, ומניחם כך; וזו היא "הטבת חמש נרות". וּמָנִיחַ אֶת אֵלוֹ – את שני הנרות המזרחיים, דּוֹלָקִים בְּמָקוֹמָן – עד לאחר זריקת דם התמיד; ויש אומרים: עד לאחר הקטרת הקטורת; ואז חוזר ומדשנן גם את אלו. והטעם שמחלק את הטבת הנרות לפעמיים, ואינו מטיב את כולם בבת אחת, לפי שכתוב (שמות ל, ז): "בבקר בבקר בהטיבו את הנרות", ודרשו: בבוקר בבוקר – חלק את ההטבה לשני בקרים, שצריך להפסיק ביניהם בעבודה אחרת (גמרא יומא לג, ב); ומטיב בתחילה חמישה נרות, שהואיל והתחיל בהטבת הנרות, הריהו מטיב את רובם. ולמה אינו מטיב ששה נרות? לפי שכתוב: "בהטיבו את הנרות", ומכאן שאין הטבת נרות פחות משניים (גמרא); הלכך צריך להשאיר להטבה שנייה שני נרות. ולמה מטיב תחילה חמישה נרות המערביים ולא חמישה נרות המזרחיים? לפי שכתוב (ויקרא כד, ב-ג): "להעלות נר תמיד. מחוץ לפרוכת העדות... יערך אותו אחר... לפני ה' תמיד" – אמרה תורה: קבע נר להדליק ממנו שאר הנרות, ואיזה זה? זה נר שני שלצד מזרח, והוא הנקרא "נר מערבי", שכן ביחס לנר החיצון שבמזרח הרי הוא הנר המערבי הראשון, ומפני שאין מעבירים על המצוות, שהרי בשעה שנכנס הכהן להיכל פוגע תחילה בנר החיצון, שהוא המזרחי, ואחר כך בנר השני, שהוא מערבי ביחס לראשון, לפיכך קראו לנר השני "נר מערבי", היינו הנר שלפני ה', שבו מקיימים מצוות נר תמיד, וממנו מדליקים שאר הנרות. ואמנם עד שמת שמעון הצדיק היה נר זה דולק תמיד בדרך נס, כמו שמוכח בכרייתא (שבת כב, ב): "מחוץ לפרוכת העדות" – עדות הוא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מה עדות? אמר רבא: זה נר מערבי שנותן בו שמן כמדת חבריו, וממנו היה מדליק ובו היה מסים. מכאן שנינו במשנתנו, שאם מצא שני הנרות המזרחיים דולקים, מניח אותם דולקים במקומם, שהרי הנר המערבי צריך להישאר משום מצוות "נר תמיד", כדי להדליק ממנו שאר הנרות, וכיון שצריך להניח שני נרות להטבה שנייה, כמו שבארנו הטעם לעיל, לפיכך

פרק רביעי

א לא היו כופתין את הטלה, אלא מעקדין אותו. מי שזכו באברים, אוחזים בו. וכך היתה עקדתו: ראשו לדרום ופניו למערב. השוחט עומד במזרח, ופניו למערב. של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית, על טבעת שניה. של בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית, על טבעת שניה. שחט השוחט, וקבל המקבל, בא לו לקרן מזרחית צפונית, ונתן מזרחה צפונית; מערבית דרומית, ונתן מערבה דרומית. שירי הדם היה שופך על יסוד

פירוש ברטנורא

עד הערב כבוי. וגר שניה שקרויה מערבית כמו כן מדרש ומסיר השמן והפתילה ישנה ונותן שמן חדש ומדליקה מזבח העולה כדי להדליק ממנה בערב הנרות, האחרות שגר מערבי הוקבע להדליק ממנו נרות אחרות, ולכן נמי מדליקה אם מצאה כבוי קודם שחוטת התמיד, כיון שצריך מכל מקום להדליקה כשנא ומטיב לאחר שחיתה. כך מצאתי פירוש משנה זו בפירוש רבינו ברוך בר יצחק, והוא המחזור שבכל הפירושים. ודברי רמב"ם במשנה זו תמוהים מאד, וגם מה שסובר שהטבת הנרות היא הדלקתן והשיו מדליקן הנרות של מנורה כולן בבוקר כדרך שמדליקין בערב, פליאה נשגבה בעיני, ולא שמעתי ולא ראיתי לאחד מרבתי שסובר כן; ואכן היתה לפני המנורה. לפי שהמנורה גבוהה שמונה עשר טפחים והיה צריך לעלות למקום גבוה כדי להטיב את הנרות: ובה שלש מעלות. כנגד שלש העלאות שכתובות במנורה, בהעלותך את הנרות, והעלה את נרותיה, להעלות נר תמיד: והנחת הכוז ויצא. עד לאחר זריקת דם התמיד שאז עושה הטבת שתי נרות והוציא, וכן חבירו הוציא את הטני. וכשהוציא השתחוו בגמר העבודה, ולא עכשיו, שעדיין לא נגמר עבודתו:

ד לא היו כופתין אותו. את התמיד בשתי ידיו לעצמן או בשתי רגליו לעצמן, כדי שלא לעשות כחוקות הגוים, שכן היו עושים כששוחטין לעבודה זרה: אלא מעקדין אותו, היד עם הרגל, כעקדת יצחק: ראשו לדרום. היה נשחט על ירך המזבח צפונה כדון עולה, והיה נוטה ראשו לדרום ופניו למערב, שאם ירביץ גללים לא יהיה סמוך למזבח: של שחר. קרבן תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית, לפי שבבוקר חמה במזרח וזרחת כנגדה למערב, והכתוב אומר שנים ליום, כנגד היום, כלומר נגד השמש, שהשמש קרוי יום: ושל בין הערבים. שחמה במערב ומאירה כנגד המזרח, היה נשחט

משניות מבוארות – קהתי

בארנו משנתנו לפי הרב מברטנורא, שלדעת התנא של משנתנו, המנורה עמדה במזרח למערב, והנר השני שממזרח נקרא "נר מערבי" והטבת הנרות היינו דישונם ותיקונם להדליקה, כמו שבארנו במשנה, אבל לא הדלקתם. ברם, לאחר שמיטיב שני הנרות, חוזר ומדליק את הנר המערבי, לקיים מצוות "לפני ה' תמיד", וכדי להדליק ממנו בערב את שאר הנרות. אבל הרמב"ם מפרש, שהנר המערבי הוא הנר הסמוך לפרוכת, היינו הנר החיצון שלצד מערב, והטבת הנרות היינו הדלקתם, ולפי שיטתו מפרש הוא משנתנו בדרך אחרת. ולהלכה פוסק הרמב"ם שלא כתנא של משנתנו, אלא כמי שסובר שהמנורה עמדה מצפון לדרום, והנר האמצעי הוא הנר המערבי, שכן ראש הפתילה של הנר הזה היה מושך כלפי מערב, ושאר ראשי הפתילות פונים כלפיו (עיין הל' בית הבחירה ג. ח. יב.).

ברם, הרב מברטנורא כותב בענין הפירוש למשנתנו: "כך מצאתי פירוש משנה זו בפירוש רבנו ברוך בר יצחק והוא המחזור שבכל הפירושים. ודברי הרמב"ם במשנה זו תמוהים מאד, וגם מה שסובר שהטבת הנרות היא הדלקתם, והשיו מדליקם הנרות כולם בבוקר כדרך שמדליקים בערב פליאה נשגבה בעיני, ולא שמעתי ולא ראיתי לאחד מרבתי שסובר כן" (ועיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל").

יום חמישי

באור משנה א

פרקנו עוסק בשחיטת התמיד ובהקרבנות.

לא היו כופתין את הטלה – כשבאו לשחוט את הכבש של קרבן התמיד, לא היו קושרים לו ארבע רגליו ביחד, או שתי רגליו הקדמיות בפני עצמן ושתי רגליו האחוריות בפני עצמן (הראב"ד; הרא"ש); הטעם מבואר בגמרא, כדי שלא לעשות כחוקות הגוים, שכן היו עושים כששחטו קרבנות לעבודה זרה; ויש מבארים הטעם (שם): משום בזיון קדשים (שכן דרך נושאי טלאים למכירה – הרא"ש), אלא מעקדין אותו – קושרים לו רגל קדמית ורגל אחורית זו לזו: בגמרא מובאת ברייתא: מעקדין אותו – יד ורגל, כעקדת יצחק בן אברהם (כדי להזכיר את העקידה – ביאורי הגר"א). ויש מפרשים: מעקדין אותו – אוחזים ידיו ורגליו, ואין קושרים אותו כלל (רמב"ם). מי שזכו באברים – בהעלאת האיברים לכבש, אוחזים בו – ככבש, בשעת השחיטה. וכך היתה עקדתו – של קרבן צפוני – ראשו לדרום – שהיה נשחט בצפון העזרה ("על ירך המזבח צפונה"), וראשה היה מונח לצד דרום, כלפי המזבח, ואחוריו לצפון, שאם ירביץ גללים לא יהיה סמוך למזבח, ופניו למערב – שעיקמו את פניו למערב, כנגד ההיכל, כדי שיהא פני הקרבן בשעת השחיטה לעומת ההיכל. השוחט

מערב

מזבח

מזרח

	1	2	3	4	5	6
א	○	○	○	○	○	○
ב	○	○	○	○	○	○
ג	○	○	○	○	○	○
ד	○	○	○	○	○	○

צפון

ובאה המשנה ללמד שהתמידים לא היו נשחטים על טבעת המשמר, אלא תמיד של שחר היה נשחט על טבעת שניה, ומבואר במפרשים, שהכוונה היא לטבעת הראשונה של הסדר השני (לפי הציון: טבעת א); של בין הערבים – ותמיד של בין הערביים, היה נשחט על קרן מזרחית צפונית, על טבעת שניה – היינו על הטבעת הרביעית של הסדר השני (לפי הציון: טבעת ד 2). בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בקרבן התמיד (במדבר כח, ג): "שנים ליום", ודרשו: ליום – כנגד היום, היינו כנגד השמש, וכיון שבבוקר השמש במזרח חוזר כנגדו למערב, ובין הערביים השמש במערב ושולח קרני אור למזרח, לפיכך היה התמיד של שחר נשחט על קרן צפונית מערבית, ותמיד של בין הערביים על קרן צפונית מזרחית. ולמה על טבעת שניה, ולא על טבעת ראשונה הסמוכה למזבח? לפי שמחמת המזבח, שהיה גבוה עשר אמות, לא היה מגיע אור השמש לסדר הראשון של הטבעות אלא לסדר השני (המפרש; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב" שמקשה על טעם זה, ומביא טעמים אחרים; ועיין "תפארת ישראל"). שחט השוחט – את קרבן התמיד, וקבל המקבל – את הדם לזריקה, בא לו לקרן מזרחית צפונית – של המזבח, ונתן – חזרוק מן הדם, מזרחה צפונית – מתנת דם אחת בוית מזרחית צפונית של

דרומי.

ב לא היה שובר בו את הרגל, אלא נוקבו מתוך ערפובו, ותולה בו. היה מפשיט ויורד, עד שהוא מגיע לחזה. הגיע לחזה, חתך את הראש, ונתנו למי שזכה בו; חתך את הפרעים, ונתנו למי שזכה בהן; מרק את ההפשט. קרע את הלב, והוציא את דמו. חתך את הידים, ונתנו למי שזכה בהן; עלה לרגל הימנית, חתכה, ונתנה למי שזכה בה, ושתי ביצים עמה. קרעו, ונמצא פלו גלוי לפניו. נטל את הפדר, ונתנו על בית שחיתת הראש מלמעלה. נטל את הקרבים, ונתנו למי שזכה בהם להדיחן. והכרס מדיחין אותה בבית מדיחין כל צרכה. והקרבים מדיחין אותן שלשה פעמים במעומה, על שלחנות של שיש שפין העמודים.

ג נטל את הספין, והפריש את הראש מן הכבד, ואצבע הכבד מן הכבד, ולא היה מזוזה ממקומה. נקב את החזה, ונתנו למי שזכה בו. עלה לרפן הימנית, היה חותך ויורד עד השדרה, ולא היה נוגע בשדרה, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רפות, חתכה, ונתנה למי שזכה בה, והכבד תלויה בה. פא לו לגרה, והניח בה שתי צלעות

פירוש ברטנורא

על קרן צפופית מורחית: בטבעת שנית. רחוק מן המזבח, לפי שהמזבח גבוה ומאפיל כולו. ויוחנן בהן גדול התקין ששה סדרים של טבעות, בכל סדר ארבע טבעות, לארבעה ועשרים משמרות כהונה, והיו קבועות ברצפה עשויות כמין קשת, ולפי שלא היו כופתים את התמיד כדתנן בריש פרקין, היו מכניסין צואר הבהמה באותן הטבעות בשעת שחיטה ונועצים ראש המזבח בארץ; ונותן מזרחית צפופית, תחילה. לאחר ששחט תמיד של שחר בקרן מערבית צפופית הולך לצד מזרח ועומד בארץ וזורק הדרם בכלי למטה מן הסקרא ונותן שתי מתנות שהן ארבע, אחת שהוא כשתים בקרן מזרחית צפופית, והולך למערבית דרומית ונותן אחת שהיא כשתים בקרן מערבית דרומית:

ב לא היה שובר בו את הרגל. כדרך שהמזבח עושה שמתחבין את הרגל עם העור שבו, אלא נוקבין מתחת הארכובה הנמכרת עם הראש ותולה בו ומפשיט הרגל עם שאר הבהמה. והא קמשמע לן דהכרעים בכלל הפשט הן: ערפובו. כמו ארכובו: מורק את ההפשט. שהרי לא הופשט אלא עד החזה ועדיין העור מחובר בו: נטל הפדר. החלב: נותנו על בית שחיתתה. וזו היא דרך כבוד של מעלה שלא יראה לכלוך דם השחיטה: והכרס מדיחין אותה מן הפרש שבתוכה, בפני עצמה: בבית המדיחין. כלשכה שחיתה במקדש. ולא מדיחין אותה עם שאר הקרבים, שלא תטמא: שלשה פעמים. שאין העי יוצא מהן אלא בדוחק לפי שהן דקים: במעומה. לכל הפחות. ואם רצה להוסיף להדיחן יותר משלשה פעמים, מוסיף:

ג ואצבע הכבד. היה מפרש מן הכבד: ולא היה מזוזה. לאצבע הכבד ממקומה, שהרי היא היתה קריבה עם העוקין והאליה, והכבד היה עם הדופן הימני, והריאה עם הגירה ושתי צלעות עמה, כמו שמפורש בסמוך: דופן ימני. חותך סמוך לשדרה, אלא שהיה מניח שתי צלעות למעלה אל השדרה וכן

משניות מבוארות – קהתי

ביצים עמה – עם אותה הרגל; והטלה נשאר תלוי ברגל השמאלית בלבד. **קרעו** – את בטנו, ונמצא פלו גלוי לפניו – כל הקרביים. **נטל את הפדר** – החלב, ונתנו על בית שחיתת הראש מלמעלה – שכן כהן שזכה בראש היה נושא עם בית שחיתתו למעלה, ולכן נתנו שם את הפדר, כדי שלא יראה בו לכלוך דם השחיטה, וזו היא דרך כבוד של מעלה. **נטל את הקרבים, ונתנו למי שזכה בהם** – לכהן שזכה בהעלאתם לכבש המזבח, להדיחן – שהוא ידח אותם. **והכרס מדיחין אותה** – מן הפרש שבתוכה, בבית מדיחין – בלשכת המדיחים שהיתה בדרום העזרה, בצד מזרח לשער המים (תפארת ישראל). **כל צרכה** – עד שתתנקה יפה. **והקרבים מדיחין אותן שלשה פעמים במעומה** – לכל הפחות; והרצוה להוסיף בהדחתם יוסיף, על שלחנות של שיש שפין העמודים – היינו השולחנות שמפשיטים עליהם בבית המזבחיים, כמו ששינונו (לעיל ג, ה).

יו ט ש י
ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו ממשיכה כניתוח קרבן התמיד והעלאת איבריו לכבש המזבח.

נטל את הספין, והפריש את הראש מן הכבד – חתך את הריאה מהכבד במקום חיבורם, ואצבע הכבד – יותרת הכבד, מן הכבד – הפריש בסכין מן הכבד, ולא היה מזוזה ממקומה – את אצבע הכבד לא היה מזוי ממקומה, לפי שהיתה קריבה עם העוקין, והריאה קריבה עם הגירה, והכבד עם הדופן הימנית, כמבואר להלן. **נקב את החזה** – חתך סביב לחזה והפרידו מן הדפנות והצלעות, ונתנו למי שזכה בו – להעלותו. **עלה לרפן הימנית, היה חותך ויורד עד השדרה** – כלומר שחתך מלמעלה למטה את הדופן מהבהמה, סמוך לשדרה, ולא היה נוגע בשדרה – והשאירה כולה שלימה בדופן השמאלית, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רפות – כלומר היה חותך את הדופן הימנית עד שהגיע לשתי הצלעות שאצל הצואר, והניחן שם, וכן הניח שתי צלעות רכות אצל העוקין;

המזבח, והדם מתפשט לצד מזרח ולצד צפון; **מערכת דרומית** – אחר כך בא לו לקרן מערבית דרומית של המזבח, ונותן מערכת דרומית – נותן מתנה אחת בזוית מערבית דרומית, והדם מתפשט לצד מערב ולצד דרום של המזבח. **שקרי הדם** – מה שנשתייר מן הדם בכלי לאחר המתנות, היה שופך על יסוד דרומי – כמו ששינונו במסכת זבחים (ה, ג).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

לא היה שובר בו – בטלה של קרבן התמיד, את הרגל – כשהתחיל להפשיט את עורו, כדרך שהטבחים עושים, אלא נוקבו מתוך ערפובו – ערפובו, והוא הברך (עיי' בנדרות ו, יא); **ותולה בו** – ותולה את הטלה בנקבים שבשתי הברכיים של הרגליים האחוריות. היה מפשיט – את עורו, ויורד – מן הרגליים לצד הגוף, עד שהוא מגיע לחזה – ומפסיק את ההפשטה. הגיע לחזה, חתך את הראש – עם העור, שאינו צריך הפשטה, ונתנו למי שזכה בו – לכהן שזכה בו להעלותו לכבש המזבח; חתך את הפרעים – מארבע הרגליים, עד הברכיים, ונתנו למי שזכה בהן – להעלותן. מרק את ההפשט – גמר את הפשט העור מן החזה ואילן. קרע את הלב, והוציא את דמו – פיסקה זו תמוהה היא, שהרי הלב עדיין טמון בגוף הטלה. מכאן כותב הרא"ש, שאין מקומה של פיסקה זו כאן אלא להלן, לאחר הפיסקה "קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו". שקדם אותה קריעה אי אפשר להוציא את הלב. ויש סוברים לפרש, שכונת המשנה היא, שתחב ידו דרך בית השחיטה עד שהגיע ללב וקרעו שם (תפארת ישראל); ויש מבארים: קרע כנגד הלב (הרשב"ם, כענין "עורות לבובין" במסכת עבודה זרה ה, ט). חתך את הידים – הרגליים הקדמיות, עם מקום חיבורן בגוף, ונתנו למי שזכה בהן – להעלותן. עלה – עם הסכין, לרגל הימנית – האחורית, חתכה, ונתנה למי שזכה בה – להעלותה, ושתי

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

חֲתָכָה – את הדופן הימנית, וּנְתַנָּה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ – להעלותה, וְהַפְּכָה תְלוּיָהּ בָּהּ – בדופן זו. בָּא לוֹ לְגַרְה – לצואר, וְהִנִּיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צִלְעוֹת מִפָּאן וּשְׁתֵּי צִלְעוֹת מִפָּאן – כלומר שתי צלעות שכבר הניח בה קודם לכן כשחתך את הדופן הימנית, ועוד שתי צלעות הניח בה עכשיו, שהן בצד הדופן השמאלית, חֲתָכָה – וְהִנִּיחַ הַגֵּרָה, עַם הַצִּלְעוֹת שָׁבָה, וּנְתַנָּה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ – להעלותה, וְהִקְנָה וְהִלָּב וְהִרְאָה תְלוּיִים בָּהּ – בגרה. בָּא לוֹ לְדַפֵּן הַשְּׁמָאֲלִית, וְהִנִּיחַ בָּהּ – כלומר והניח שם, שלא חתכן עם הדופן (עֵיין 'חֲסוּפּוֹת יוֹם טוֹב'; 'תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל'), שְׁתֵּי צִלְעוֹת רִכּוֹת מִלְּמַעַל – אצל העוקץ, שהוא החלק האחורי; שכן הטלה היה תלוי בכרכיים וצוארו למטה, וּשְׁתֵּי צִלְעוֹת רִכּוֹת מִלְּמַטָּן – אצל הצואר, שכבר הוזכרו לעיל, וְכָף הָיָה מֵנִיחַ בַּחֲבֶרְתָּהּ – בדופן הימנית; וְנִמְצָא מֵנִיחַ בַּשְּׁתֵּיתֵהֶן – אצל שתי הדפנות, שְׁתֵּים שְׁתֵּים מִלְּמַעַל, וּשְׁתֵּים שְׁתֵּים מִלְּמַטָּן – שנשארו בעוקץ ובצואר שתי צלעות רכות מימין ושתי צלעות משמאל. חֲתָכָה – את הדופן השמאלית, וּנְתַנָּה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ – להעלותה, וְהַשְׁדֵּרָה עֲמָה – עם דופן זו, וְהַשְׁחוֹל תְלוּי בָּהּ. וְהִיא הִיָּתָה גְדוּלָּה – והדופן השמאלית הייתה גדולה, שהרי כל השדרה עמה, אֵלֶּא שִׁמְכֵל מְקוֹם שֶׁל יָמִין קוֹרִין גְדוּלָּה, שֶׁהַפְּכָה תְלוּיָהּ בָּהּ – ומשום הכבוד היו קוראים לדופן הימנית גדולה. בָּא לוֹ לְעַקֵּץ – לחלק האחורי, חוֹתְכוֹ, וּנְתַנּוּ לְמִי שְׁזָכָה בּוֹ – בהעלותו, וְהִתְאַלְיָה וְאַצְבָּע הַפְּכָה וּשְׁתֵּי כַּלִּיּוֹת עֲמּוֹ – וכן גם שתי הצלעות הרכות שמימין ושמשמאל, כמו שהוזכר לעיל, אלא הואיל וקטנות הן ואינן ניכרות לא חש התנא להזכירן ('תַּפְּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל'). נָטַל רֶגֶל הַשְּׁמָאֲלִית, וּנְתַנָּה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ – להעלותה לכבש המזבח. נִמְצָאוּ פֶלֶן – כל תשעת הכהנים שזכו בהעלאת האיברים לכבש, עוֹמְדִין בַּשּׁוּרָה, וְהָאִיִּבְרִים יְבִידִים: הָרָאשׁוֹן, רָאשׁ וּבִרְגֵלָה – האחורית, הימנית; הָרָאשׁ בִּימִינִי – ביד ימיו, לפי שהוא חשוב יותר מהרגל, וְהַשְׁטִמּוֹ פְּלָפִי וְזוּעוֹ – שאין זה יפה שייראה כלפי חוץ, וְקִרְנֵי בִין אֲצַבְעוֹתָיו – שלא יתנועע ממקומו בשעת ההליכה למזבח, וְכִית שְׁחִיטָתוֹ מִלְּמַעַל, וְהַפְּדָר נִתּוֹן עָלֶיהָ – על בית השחיטה, לכסות על מקום החתך המלוכלך בדם, כמו שכבר הזכרנו לעיל; וְהִרְגֵּל שֶׁל

פ ר ק ח מ י ש י

א אָמַר לָהֶם הַמָּמוֹנָה: בָּרְכוּ בִּרְכָה אַחַת! וְהָן בִּרְכוּ, קִרְאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, שְׁמַע, וְהָיָה אִם־שָׁמַע, וַיֹּאמֶר. בָּרְכוּ אֶת הָעָם שְׁלֹשׁ בִּרְכוֹת: אֶמֶת וְיָצִיב, וְעִבּוּדָה, וּבְרַבַּת כְּהָנִים. וּבִשְׁבֹּת מוֹסִיפִין בִּרְכָה אַחַת לְמוֹשְׁמֵר הַיּוֹצֵא.

ב אָמַר לָהֶם: חֲדָשִׁים לְקֻמְרָת בּוֹאוּ וְהִפְסִיאוּ הַפִּסּוּ, זָכָה מִי שְׂזָכָה. חֲדָשִׁים עִם יִשְׁנִים בּוֹאוּ וְהִפְסִיאוּ, מִי מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמוֹזֶבֶת! רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: הַמַּעֲלָה אֲבָרִים לְכֶבֶשׂ, הוּא מַעֲלָה אוֹתָן עַל גְּבֵי הַמּוֹזֶבֶת. גַּם מִסְרֹם לְחֻזְנִים, הָיוּ מַפְשִׁיטִין אוֹתָם אֶת בְּגָדֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ מַנְיָחִין עֲלֵיהֶם אֲלָא מִכְנָסִים בְּלִבָּד. וְחֻלּוֹנוֹת הָיוּ שָׁם, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם תִּשְׁמִישי הַכִּלִּים.

פירוש ברטנורא

ה **א** אָמַר לָהֶם הַמָּמוֹנָה וכו'. בפרק קמא דברכות מפורש שהיא אהבה רבה. ואחר שהאיר היום וזרחה החמה מברכים יוצר אור. וסדר ברכות אינו מעכב: קראו עשרת הדברים. לפי שהן עיקר התורה. ובדין היה שיהיו קורין אותן בכל יום אף בגבולין, אלא שביטלו מפי תרעומת המינים, שהיו אומרים אלו לבדם ניתנו בסניי ולא שאר התורה: והם ברכו שלשה ברכות. ואלו הן שלש ברכות, אמת ויציב, ועבודה, וברכת כהנים קריאת הפסוקים בלבד, ולא נשאת כפים, שלא היו הכהנים נושאים את כפיהן אלא לאחר הקרבת התמיד וקטורת, כדאמרין באידך פרקא, והאידנא לא היו מברכים הנך ברכות אלא כדי שיהא התמיד מקובל ברצון, ולא היו נפטרים בכך מתפלת שמונה עשרה: מוסיפין ברכה אחת. שמשמר היוצא אומר למשמר הנכנס, מי ששיכן את שמו בבית הזה הוא ישיכן ביניכם אהבה אחוה שלום ורעות, שבכל יום שבת היה נכנס משמר לעבודה ויוצא המשמר שעבר:

ב חֲדָשִׁים לְקֻמְרָת. מי שלא זכה בקטורת כל ימיו יבוא ויפס. ולא היו מניחים למי שזכה בה פעם אחת לשנות בה, מפני שמעשרת, דכתיב (דברים י"ג) וישמו קטורה באפך וגו' ברך ה' חילו, לפיכך לא היו מניחים לשנות בה אדם כדי שיהיו הכל מתעשרים ומתברכים בה: חֲדָשִׁים עִם יִשְׁנִים. לפי שאמר בקטורת חֲדָשִׁים דוקא, אמר הכא חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, כלומר מי שזכה בפנים פעמים אחרות ומי שלא זכה בואו והפסו: הוּא הַמַּעֲלָה אוֹתָם לְגַבֵּי הַמּוֹזֶבֶת. וְלֹא הָיוּ כָאן פִּיּוּם. ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב:

ג מִסְרֹם לְחֻזְנִים. אותם כהנים שהכינו עצמם ולא זכו בפנים והיו לבושים בגדי כהונה, היו מוסרים אותם לחזנים, דהיינו השמשין העוסקים בצרכי המקדש, כדי שיפשיטום בגדי הקודש שעליהם: וְלֹא הָיוּ מַנְיָחִים עֲלֵיהֶם אֲלָא מִכְנָסִים בְּלִבָּד. ולבושים בגדי חול וא"כ מפשיטים המכנסים ומניחים כל בגדי כהונה ויוצאים: וְכָתוּב עֲלֵיהֶם תִּשְׁמִישי הַכִּלִּים. ההלכות שבהן מכנסים כתוב עליהן מכנסים, ואת שבהן כתוב עליהן כהונה, וכן מצנפת ואבנט. וסדר

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

אָמַר לָהֶם הַמָּמוֹנָה – על הפייסות (תפארת ישראל), לכהנים, בבואם ללשכת הגזית: בָּרְכוּ בִּרְכָה אַחַת! וְהָן בִּרְכוּ – בגמרא (ברכות י"א, ב) מבואר, שהיא ברכת "אהבה רבה" שלפני קריאת שמע; אבל ברכת "יוצר אור" לא היו מברכים אלא לאחר שזרחה החמה והתפשט האור, וסדר ברכות אינו מעכב. קִרְאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים – עשרת הדברות, לפי שהם עיקר התורה וראשיתו (רמב"ם). ובירושלמי (ברכות א' ה') אמרו, "שעשרת הדברות הם הם גופה של שמע", כלומר שכלולים בהם כל הפרשיות של קריאת שמע, "ובדין היה שיהיו קורים עשרת הדברות בכל יום (גם מחוץ למקדש). ומפני מה אין קורים אותם? מפני טענות המינים, שלא יהו אומרים: אלו לבדם ניתנו לו למשה בסניי". וכן מובא בבבלי (ברכות יב, א): "אף בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלו מפי תרעומת המינין"; ואחר כך קראו שְׁמַע, וְהָיָה אִם־שָׁמַע, וַיֹּאמֶר – היינו שלוש הפרשיות של קריאת שמע: בָּרְכוּ אֶת הָעָם – עם העם (רש"י ברכות י"א, א); ויש מפרשים: כמו שמברכים העם בגבולין, שאין לומר שברכו עם העם ממש, שהרי העם אינם רשאים עדיין לקרות קריאת שמע לכתחילה (תפארת ישראל), שְׁלֹשׁ בִּרְכוֹת – ואלו הן: אֶמֶת וְיָצִיב – שחתמתה: "ברוך אתה ה' גאל ישראל", וְעִבּוּדָה – "רצה ה' אלהינו עבודת עמך ישראל ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון ברוך אתה ה' המקבל עבודת עמך ישראל ברחמים"; או שחתמתה היא: "ברוך אתה ה' שאותך לבדך ביראה נעבוד" (רש"י שם), וּבְרַבַּת כְּהָנִים – היינו קריאת הפסוקים בלבד בלא נשיאת כפיים, שלא היו הכהנים נושאים את כפיהם אלא לאחר הקרבת התמיד והקטרת הקטורת, ועכשיו לא היו מברכים ברכות אלו אלא כדי שיהא התמיד מקובל ברצון (תוספות ברכות י"א, ב; ברטנורא). ויש מפרשים, שברכת כהנים כאן היינו ברכת "שים שלום" (רמב"ם; המאירי). וּבִשְׁבֹּת – שמשמרות הכהנים מתחלפים, מוֹסִיפִין בִּרְכָה אַחַת לְמוֹשְׁמֵר הַיּוֹצֵא – שהמשמר היוצא אומר למשמר הנכנס: "מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישיכן ביניכם אהבה אחוה ושלום ורעות" (גמרא ברכות יב, א);

עין תוספות שם, שתמהים על נוסח זה שנקרא ברכה, והרי אין אומרים בה לא שם ולא מלכות; ועין "תפארת ישראל".
ש ב ת ק ו ד ש
ב א ו ר מ ש נ ה ב

אָמַר לָהֶם – הממונה לכהנים, לאחר שקראו את שמע וברכו את שאר הברכות: חֲדָשִׁים לְקֻמְרָת בּוֹאוּ וְהִפְסִיאוּ! – כהנים שלא זכו מימיהם בקטורת יבואו וישתתפו בהגדלה; שכן עבודת הקטורת היתה חביבה ביותר על הכהנים, מפני שהיא מעשרת (מביאה עושר וברכה לעוֹסֵק בהקטרתה). שנאמר (דברים לג, י"א): "ישימו קטורה באפך... ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", הלכך היו מקפידים שלא יפסו לעבודת הקטורת אלא חדשים בלבד, היינו אותם הכהנים שלא הקטירו קטורת מימיהם. הַפִּסּוּ – הגרילו כדרך שבארנו לעיל (ג, א), זָכָה מִי שְׂזָכָה – בהקטרת הקטורת. אחר כך אמר להם הממונה: חֲדָשִׁים עִם יִשְׁנִים בּוֹאוּ וְהִפְסִיאוּ – אלה שעדיין לא זכו בעבודה זו ואלה שכבר זכו בה בואו והשתתפו בהגדלה! שהואיל ולפייס הקודם הזמין רק חדשים, חזר והכריז שלפייס זה מוזמנים כל הכהנים, חדשים עם ישנים; והיו מפייס בפייס זה: מִי מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמוֹזֶבֶת! – להקריבם ולנסך נסכיהם (עין באורנו למשנה יומא ב. ד). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: הַמַּעֲלָה אֲבָרִים לְכֶבֶשׂ, הוּא מַעֲלָה אוֹתָן עַל גְּבֵי הַמּוֹזֶבֶת – כל אותם הכהנים שהעלו את האברים לכבש הם המעלים אותם, כל אחד מה שזכה בו, על גבי המזבח, ולא היו מפייס על כך. ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

מִסְרֹם לְחֻזְנִים – הכהנים שלא זכו בשום פייס, מסרו אותם לשמשים במקדש; שכן כל הכהנים שבאו להפס היו לבושים בגדי כהונה, שאם יזכו יהיו מוכנים מיד לעבודה, וכיון שנגמרו ארבע ההגדלות, הרי אלו שלא זכו בשום עבודה נמסרו לשמשים של הממונה על בגדי כהונה, ואלה הָיוּ מַפְשִׁיטִין אוֹתָם אֶת בְּגָדֵיהֶם – בגדי הקודש שעליהם, וְלֹא הָיוּ מַנְיָחִין עֲלֵיהֶם אֲלָא מִכְנָסִים בְּלִבָּד – ולאחר

פירוש ברטנורא

לבישת הבגדים, המכנסים תחלה לכל שאר בגדים של קודש, דתוב (ויקרא ו') ומכנסי בד ילבש על בשרו, שלא יהא דבר קודם למכנסים, ואח"כ הכתונת, ואח"כ חוגר באבנט, ואח"כ צונף במצנפת:

משניות מבוארות – קהתי

אבנטים. והיו ארבעה חלונות לכל משמר, לארבעה בגדי הכהונה. וסדר לבישת הבגדים: בתחילה המכנסיים, אחר כך הכתונת ממעל למכנסיים, ועל הכתונת חוגר האבנט, ואחר כך צונף המצנפת (רמב"ם; ברטנורא).

שלבשו את בגדי החול פשוטו את מכנסי הקודש ולבשו את מכנסי החול. וְחִלּוּנוֹת הָיוּ שָׁם – במקדש, כעין ארונות קיר, שגנזו בהם הכהנים את בגדי הכהונה, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם תִּשְׁמִיּוּ הַכִּלִּים – על כל חלון היה כתוב צורך תשמיו, והיינו על החלון למכנסים היה כתוב: "מכנסים", וכן על החלונות לשאר הבגדים: כתונות, מצנפות,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

אלא אחר 'כדי שיעשו'. אבל במלאכה אחרת שעושה הגוי בשבת לצורכו, אף אם נעשית גם עבור ישראל, עיקר עשייתה בעבור הגוי. ולכן התיר אביי כשנעשית שלא בפניו, ורבא התיר אף כשנעשית בפניו אם אין בה חשש שמא ירבה עבור הישראל. הגמרא רוצה להביא הוכחה נוספת ממבוייטא שאין הדין כרבא: תא שמוע, שנינו בברייתא, נר תדליק במסיבה – נר שהדליק גוי בשבת במקום שהיו יושבים חבורת אנשים, אם רוב היושבים שם הם נכריים, מותר להשתמש לאורה, אבל אם רוב היושבים שם הם ישראלים, אסור להשתמש לאורה, וכן אם היו מסיבה על מסיבה – מחצה מהם נכרים ומחצה מהם ישראל, אסור להשתמש לאורה. וקשה על רבא הסובר שבגוי המכירו במקום שאין חשש שמא ירבה מותר לו ליהנות והרי נר לאחד נר למאה. דוחה הגמרא: הָתָם – שם במסיבת בני אדם נמי – גם כן הרי הוא כמרחץ, כי מְדַלְקִין – כאשר מדליקים את הנר

בכרי שִׁיחֵמוּ חָמִין – שיעור זמן חימום מים לרחיצה, ולא ירחץ בה מיד כיון שהוא נהנה ממלאכת נכרי הנעשית בשבת עבור ישראל. והרי כיון שחימום הגוי את המרחץ עבור רוב ישראל הרי זה כמכיר, וקשה על רבא הסובר שגוי המכיר את ישראל אם עשה מלאכה שאין לחוש בה שמא ירבה בשבילו מותר לישראל ליהנות ממנה, והרי חימום המרחץ הנעשה לאחד מועיל להרבה אנשים, ומדוע אסור ליהנות מחימום המרחץ כשרוב הרוחצים בה הם ישראל. וכן קשה על אביי הסובר שגוי המכיר את ישראל אם עשה את המלאכה שלא בפניו מותר לישראל ליהנות ממנה, והרי חימום המרחץ נעשה שלא בפני ישראל ומדוע אסור ליהנות ממנה. דוחה הגמרא: הָתָם – שם במרחץ, כי מְחַמְמִים – כאשר מחממים את המרחץ, אֲדַקְתָּא דְרֹפָא מְחַמְמִי – מחממים את המרחץ עבור רוב הרגילים לרחוץ בה, וכיון שרוב הרוחצים הם ישראל, עיקר חילול השבת נעשה בעבורם, ומשום כך גזרו חכמים שלא ישתמש בה

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הנכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכניה, דתביב אצל אברהם אבינו כשבאו המלאכים לבקרו (בראשית יא) ו'יאמר (ה') [אדני] אם נא מצאתי חן בעיניך, אל נא תעבור וגו' מעל עבדך, והיינו שאמר אברהם אבינו להקדוש ברוך הוא להמתין לו עד שיכניס את האורחים, ומכך שהניח אברהם אבינו את השכינה ופנה להכניס אורחים, משמע שהכנסת אורחים גדולה. מאמר נוסף בענין זה: אמר רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת אברהם אבינו – כהנהגתו הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, שהרי במדת בשר ודם אין קמן וכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך, ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ו'יאמר (ה') [אדני] אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך. מעלה נוספת שישנה בהכנסת אורחים: אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אפי אמר רבי יוחנן, ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה ותקנו קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן, הנכנסת אורחין, וביקור חולים, וענין תפלה – כוונה בתפילה, והשקמת בית המדרש, והמגדל בניו לתלמוד תורה, ומתן את חברו לבקו בכות. מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא, והא אנו הנין (פאה פ"א מ"א), אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה ותקנו קיימת לו לעולם הבא, ואילו הן, כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והקצאת שלום שבין אדם לחברו, ותלמוד תורה כנגד כולם. (משמע שהני אין – דברים אלו כן, כלומר יש להם פירות בעולם הזה, אבל מיד אחרת – דבר אחר לא), וקשה על רבי יוחנן שמנה דברים אחרים.

הספק השני, חד נגרא מפני ליה לכולא – האם אדם אחד מפנה את כל הכמות והצרכות, או דילמא, כל נגרא ונגרא מפני לנפשיה – או שמא, כל אחד ואחד מפנה לעצמו. הגמרא מביאה ראייה לפשוט אף ספק זה: תא שמוע – בא ושמע ראייה מהמעשה שהיה עם רבי, שאמר רבא שם ו'עומר רבי, ומוכח שמותר לאדם אחד לפנות את הכל. תמדה הגמרא: ולמַעְמִיךְ – ולשיטתך שהוא כפשוטו שפינה רבי עצמו את כל השדה, וכי רבי בְּנִפְשִׁיהּ – בעצמו) עומר, הלא אין דרך נשיא לעמר, אלא בהכרח כוונת רבא היא, צוה ו'עומר – שצוה לאחרים לעמר, ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה – ובאמת ניתן לומר שכל אחד ואחד מפנה לעצמו. את הספק הראשון פשטה הגמרא, שאף לשיטת רב חסדא הכל לפי האורחים, ואם צריך יותר מארבע וחמש, מפנים. ואת הספק השני, האם אחד מפנה לכולם או שכל אחד מפנה לעצמו, לא פשטה הגמרא. שנינו במשנה: מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחין וכו' ומפני ביטול בית המדרש. הגמרא דורשת במעלת מצות הכנסת אורחים: אמר רבי יוחנן, גדולה הנכנסת אורחין בהשקמת בית המדרש, דקתני 'מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש', ומכך שהשוותה אותם המשנה כאחד, משמע ששניהם הם במעלתם. ורב דימי מנהרדעא אמר, גדולה הכנסת אורחים יותר מהשקמת בית המדרש, דקתני תחילה 'מפני האורחין' וחד – ולאחר מכן 'מפני בטול בית המדרש', ומכך שהקדימה התנא, משמע שגדולה היא מהשקמת בית המדרש.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כט ע"א: הגמרא חוזרת למעלת קדושת בית הכנסת, ותחילה מביאה ברייתא בענין גלות השכינה: **תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו בין האומות שכינה עמקן. כשגלו למצרים היתה שכינה עמקן, שנאמר (שמואל א' ב כז) 'הנגלה נגליתי (לבי) [אל בית] אביך בהיותם במצרים' וגו'.** וכן כשגלו לבבל היתה שכינה עמקן, שנאמר (ישעיה מג יד) 'כה אומר ה' וגו' למענכם שלחתי בבלה, ודורשים שאף השכינה עצמה גלתה לבבל עמהם.

מוסיפה הברייתא: **ואף בששן עתידין לינאל, שכינה נגאלת עמקן, שנאמר (דברים ל ג) 'ושב ה' אלתיך את שבותך', ויש לדייק, 'והשיב' לא נאמר כפי שראוי היה לומר, אלא 'ושב', מלמד שגם הקדוש ברוך הוא שב עמקן מפני הנגלות.**

מבררת הגמרא: כשהיתה השכינה בבבל היבא שרתה. משיבה הגמרא: **אמר אביי, בבי בנישתא דהוצל - שהיה בעיר הוצל, ובי בנישתא דשף ותיב - שחרב וחרב ונבנה בנהרדעא, ולא תימא שהיתה בכל עת הכא והכא, אלא זמנין הכא וזמנין הכא.**

מאמר נוסף של אביי בענין זה: **אמר אביי, תיתי לי - ישולם שכרי, דאפילו כי מרחיקנא - כשאני במרחק פריקא מאחד מבתי כנסיות אלו, עיילנא ומצלינא התם, משום שהשכינה מצויה שם.**

מביאה הגמרא שני מעשים שאירעו בבית הכנסת דשף ותיב: **אבוי דשמואל [ולוי] הוו יתבי בבנישתא דשף ותיב בנהרדעא, אתיא שכינה לבית הכנסת, ושמעו אבי שמואל ולוי קול רינגשא [רחש] והבינו שהשכינה באה [נקמו ונפקו מבית הכנסת מפני כבוד השכינה. אמנם רב ששן שהיה עיור, הוה יתיב בפעם אחרת בבי בנישתא דשף ותיב בנהרדעא, ואתיא שכינה] ולא נפק, אתו מלאכי השרת וקא מבעתו ליה [הפחידוהו]. אמר לפניו - לפני ה', רבונו של עולם, עלוב ושאני עלוב, מי נדחה מפני מי, כלומר, הלא אני עיור ואיני יכול לצאת לבדי, ומדוע אני נדחה מבית הכנסת. אמר להו ה' למלאכי השרת, שבקוהו.**

מאמר נוסף בענין קדושת בתי כנסיות בזמן הגלות: נאמר על זמן הגלות (יחזקאל יא טז) **'ואהי להם למקדש מעט', אמר רבי יצחק, המקומות שבהם יתקיים דבר זה, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. ורבי אלעזר, אמר זה בית רבינו [רב] שבבבל.**

דרשה נוספת בענין זה: **דרש רבא, מאי דכתיב (תהלים צ א) 'ה' מעון אתה היית לנו בדר ודר', היכן אותו מעון שבו שוכן ה' בזמן הגלות, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.**

מאמר נוסף בענין זה: **אמר אביי, מריש הוא גריסנא לתלמודי בביתא, ומצלינא [והתפללתי] בבי בנישתא. אך פיון דשמעית להא דקאמר דוד (שם כו ח) 'ה' אהבתי מעון ביתך', ומעון בית ה' הוא בית הכנסת כדרשת רבא לעיל, הוא גריסנא בבי בנישתא ששם הוא מעון ה'.**

עוד בענין בתי כנסיות שבבבל: **תניא בבבלי, רבי אלעזר הקפא אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיבקעו לעתיד לבוא בארץ ישראל, שנאמר בנבואה על ביאת נבוכדנצר (ירמיה מו יח) 'כי תבבור בחרים וככרמל בים יבוא', ומשמע שהחרים תבור וכרמל עברו את הים ובאו ממקומם למקום נתנת התורה כשרצו שתינת עליהם, והלא דברים קל וחומר, ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה לקבל וללמוד תורה, ובזכות זו נקבעים בארץ ישראל, שהרי הם נמצאים בה, בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שתמיד קורין ומרביצין בהן תורה, על אחת כמה וכמה שיקבעו בארץ ישראל.**

דרשה בענין ההרים שרצו שתינתן התורה עליהם: **דרש רב קפרא, מאי דכתיב (תהלים סח יז) 'למה תרצדון הרים גבגבנים הקר חמד אלהים לשבתו', הרי' הם תבור וכרמל שבשעת מתן תורה נתגאו ואמרו 'עלי תינתן התורה' (בר' צט א), ו'תרצדון' הוא נוטריקון 'תרצו דין', כלומר תקיימו דין, שיצאתה בת קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם סיני שעליכם תינתן התורה ולא עליו, הלא בולכם בעלי מומים אתם אצל סיני, ודורשים זאת ממה דכתיב הכא גבגבנים, וכתיב התם בבעלי מומים (ויקרא כא ט) 'או גבן או דק', והיינו שהם בעלי מומים מחמת גאווה, ואילו הר סיני שפל היה. מסיימת הגמרא: **אמר רב אשי, שמע מינה מדרשה זו, האי מאן דיהיר [שמתגאה] בעל מום הוא.****

ב"ה, י"ג תמוז, תשכ"ג

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ, בעל מרץ ובעל מדות

וכו' מוהר"ר פנחס מרדכי שליט"א

שלום וברכה!

במענה למכתביו במ מציע לפני להשתתף בקובץ מאמרים מוקדש לעניני תשובה,

הנה בכלל אין זה בנוהג בית הרב כ"ק מו"ח אדמו"ר, ומסורת אבותינו בידינו.

בכל זה, לגודל חשיבות הענין ומפני כבודו דמר, אשתמש בהזדמנות זו להביע, על כל פנים בקיצור, רחשי לבבי אשר הבעתי בדיבור בכמה הזדמנויות ומהן גם באסיפת רבים, ובהקדם נקודת ענין התשובה, אשר בסגנונו של כ"ק רבינו הזקן בעל התניא והשלחן ערוך, שהשנה היא שנת המאה וחמשים להסתלקות-הילולא שלו, שענין התשובה הוא שאינה על עבירות דווקא, שהרי אמרו רבותינו ז"ל שיחי' כל ימיו בתשובה, אלא הוא ענין השבת הנפש, כי הנשמה חלק הוי' וירדה מאגרא רמה לבירא עמיקתא להתלבש בגוף, וענין התשובה שהרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, על ידי מסירת נפש, מסירת הרצון וכו'.

כל תקופה ותקופה יש לה ענין המיוחד לאותה תקופה בפרט, ובתקופתנו אנו ובפרט בשנים הכי אחרונות רואים התעוררות רוחנית בבחינת ניבא ולא ידע מה ניבא, שקראו לזה "שיבה אל המקורות", שבאמת ובפנימיות הדברים אינה אלא כנ"ל - ענין של והרוח תשוב אל האלקים. ובעיקר רואים התעוררות זו בתוככי הנוער, שאצלם הענין עוד חשוב יותר מצד שהוא ביתר פנימיות וביתר תוקף וגם מפני שאינם מפחדים מהשנוי באורח חיים אם רק יש להם ההרגש שנותנים להם האמת בלי פשרות ובלי כחל ושרק וכו'.

ובמדינה זו במיוחד - תכונת הנוער לא כתכונת הנוער בשאר מדינות ששם הי' צריך עבודה כפולה, ראשית לשרש דיעות כוזבות שהיו מושרשות בכמה חוגים גם בין הנוער, ורק לאחר זיהיתם האפשרויות לנטוע בתוכם דיעה הישרה והנכונה. מה שאין כן במדינה זו, שהנוער הוא בגדר קרקע בתולה, ובלבד שיתנו להם הענין כמו שהוא.

ורואים בעליל שאלו שאינם מפחדים "ומגישים" האמת בלי פשרות, מצאו הד נכון בקרב הנוער.

ואף שאין רצוני לקטרג ח"ו, אבל מוכרחני להדגיש שלצערנו הרב עד עתה לא ניצלו (כדבעי למיעבד) כלל התעוררות האמורה ביחוד על ידי אלו שצריכים להיות רועי העם מוריו ומדריכיו הרוחניים, וד"ל.

ועל פי הוראת רבותינו ז"ל מעשה הוא העיקר, מובן שבכל הכתוב לעיל אין כוונתי לדרשה וכו', אלא כולי האי ואולי, בהשתדלות כתי"ר ועד"ז כיוצא בו, תבוא פעולה רחבה ובמרץ הכי גדול לחזק התעוררות האמורה ובעיקר - להביאה לידי פועל ועד לחיי היום-יום אצל כל אלו אשר הקול והדיבור יכול להגיע אליהם. ובענין של פיקוח נפשות הרי אפילו מספק וס"ס - צריך גם כן לעשות. ויהי רצון אשר התעמולה והפעולה הזאת תגלה ותעורר את פנימיות נקודת הנפש שבכל אחד ואחת מבני ישראל, אשר תמיד היתה באמנה אתו, את ה' אלקינו, ועד לקיום התורה והמצוה בפועל; וכידוע דברי המורה הגדול הרמב"ם, אשר כל אחד ואחת מבני ישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות (רמב"ם ה' גירושין סוף פ' ב'). וכשיעשה כל אחד ואחד כל התלוי בו, ומתוך בטחון חזק שעושה בשליחותו של מקום, הוא המושל ושולט בכל מקום ומקום, ובדברים היוצאים מן הלב שאז נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם, מובטח לו שהוא מצליח.

בכבוד ובברכה להצלחה, המצפה לבשו"ט.

נאמר שיש ראייה לדברי רבי אמי ממה ששינו במשנתנו, נכרי
 שָׁבָא לְכַבּוֹת אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'כִּבְה' וְאֵל תִּכְבְּהּ, מִפְּנֵי שְׂאֵין שְׁבִיתָתוֹ
 עֲלֵיהֶן. ומשמע מתחילת דברי המשנה ש'כִּבְה' דווקא הוא דלא
 אִמְרִין לֵיהּ – זה מה שאסור לומר לנכרי, משום שעושהו ישראל
 שלוחו ממש, הא – אבל אמירת 'כֹּל תִּכְבְּהּ אֵינוֹ מַפְסִיד' אִמְרִין
 לֵיהּ – מותר לומר לו, שהרי הנכרי מכבה מדעתו, ומוכח בדברי
 רבי אמי.
 דוחה הגמרא: אִמְרָא – אמור ובאר את הסיפא של דברי המשנה
 וְאֵל תִּכְבְּהּ, ומשמע שדווקא 'אֵל תִּכְבְּהּ' לא אִמְרִין לֵיהּ – אין
 צריך לומר לו ולמחות בידו אם בא לכבות, ואולם 'כֹּל תִּכְבְּהּ
 אֵינוֹ מַפְסִיד', שזה גילוי דעת שנוח לו בכיבוי, נִמְי לֹא אִמְרִין לֵיהּ
 – גם אסור לומר לו, שאם זה מותר, מדוע הרצרכה המשנה לומר
 שאין צריך למחות בידו ולומר לו 'אֵל תִּכְבְּהּ', הלא לומר 'כל
 המכבה אֵינוֹ מַפְסִיד' חמור מלשונך ולא למחות, אלא ודאי
 שדווקא למחות בידו אין צריך, אך אסור לגלות דעתו שנוח לו
 בכך.
 ולכן מסיקה הגמרא: אֵלָא מִהָא לִּיכָא לְמַשְׁמַע מִינָהּ – ממשנתנו אין
 ראייה אם מותר לומר 'כל המכבה אֵינוֹ מַפְסִיד' או לא.
 הגמרא מביאה מעשה בענין נכרי שבא לכבות המדובר במשנתנו:
 תַּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא, הִיא מַעֲשָׂה, וְנִפְלָה דְלִיקָה בְּהַצִּירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל
 שִׁשְׁמוֹ יוֹסֵף בֶּן סִימַאי שְׁהִיתָה כִּכְפֹּר שִׁיחִין, וְכֹאז אֲנָשִׁי יִגְסֵרָא
 (ו-השלטון) שֶׁל צִיפּוֹרִי לְכַבּוֹת אֶת הַדְּלִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁאֲפִסְרוּפּוֹס שֶׁל
 מֶלֶךְ – ממונה על מנוח המלך הָיָה, וְלֹא הֵינִיחָן יוֹסֵף בֶּן סִימַאי לְכַבּוֹת
 מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשָּׁבָת, וְנִעְשָׂה לוֹ נֶם וְדָרְדָּר וְנִשְׁמִים וְכִיבּוֹ אֶת הַדְּלִיקָה.
 לְעֵרֵב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, שִׁנֵּי – שלח יוסף בן סימאי לְכֹל אֶחָד מֵהֶן –
 מאנשי השלטון שבאו ברצון לכבות שְׁתֵּי סִלְעִין, וְלֹא פִּרְסוּם
 ו-לשרו) שֶׁבֶתָּן חֲמִשִּׁים סִלְעִים, כִּשְׁכֹּר עַל שְׂבִיבָא בְּרִצּוֹן לְכַבּוֹת.
 וְכִשְׁמִיעוֹ חֲמִשִּׁים בְּדָרְךְ – את המעשה שבאו נכרים לכבות את
 הדליקה ולא הניחם, אִמְרוּ הַנִּיחִם, לֹא הָיָה צָרָךְ לָכֶךְ – למנועם
 מכיבוי הדליקה, שִׁנֵּי בְּמִשְׁנַתּוֹ, נִכְרִי שָׁבָא לְכַבּוֹת, אֵין
 אוֹמְרִים לוֹ 'כִּבְה' וְאֵל תִּכְבְּהּ'.
 שנינו במשנה: אֲבָל קָטָן שָׁבָא לְכַבּוֹת אֶת הַדְּלִיקָה אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ,
 מִפְּנֵי שְׁשְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן.
 מקשה הגמרא: שְׁמַעְתָּ מִינָהּ – ממה ששינו שקטן הבא לכבות את
 הדליקה צריכים הגדולים למנוע אותו מכך, יש לך ללמוד שְׁקָטָן
 הַאֲבָל נְבִלּוֹת – העומד לאכול נבלות, בֵּית דִּין מְצוּיִן עֲלָיו
 לְהַפְרִישׁוֹ מִדֶּן שֶׁלֹא יֵאָכֵל אוֹתוֹ, וְכֵן מְצוּיִם לְמוֹנְעוֹ מִלְּעֹבֵר עַל
 שֶׁאֵר אִסוּרֵי הַתּוֹרָה, וְלֹכֵן כָּאֵן מְצוּיִם לְמוֹנְעוֹ מִלְּכַבּוֹת, וְקִשָּׁה עַל
 הַסּוֹבֵר שֶׁקָטָן הָאוֹכֵל נְבִילּוֹת אֵין בֵּית דִּין מְצוּיִם לְהַפְרִישׁוֹ מִכֶּךָ.
 מתרצת הגמרא: אִמְרֵי רַבִּי יוֹהָנָן, בְּמִשְׁנַתּוֹ מְדוּבָר בְּקָטָן הָעוֹשֶׂה כֵּן
 לְדַעַת אֲבָיו, כְּגוֹן שֶׁאֵבִי עוֹמֵד שֵׁם, וְהָקָטָן יוֹדֵעַ לְהַבְחִין שְׂכִיבֵי זֶה
 נוֹחַ לֵאבִיו, וְעוֹשֶׂה זֹאת עֲבוּרָו, וְהִי זֶה כֵּאִילוֹ אֲבִיו צִוְּהוּ שִׁיכְבֶּה,
 וְלֹכֵן צָרִיךְ לְמוֹנְעוֹ מִכֶּךָ.
 מקשה הגמרא: אִם כֵּן דְּקוֹדֶשֶׁת – באותו אופן לִנְכִי נִכְרִי דְקָא עֲבִיד
 לְדַעַתִּי דִּישְׂרָאֵל – שיועד שהכיבוי נוח לישראל, וְכֵן לְכַבּוֹת, מִי
 שִׁי – וכי מותר להניח לו לכבות, ומדוע שנינו במשנה שנכרי הבא
 לכבות אין צריך לומר לו שלא יכבה.
 מתרצת הגמרא: נִכְרִי הָבֵא לְכַבּוֹת לְדַעַתִּי דִּישְׂרָאֵל עֲבִיד – עושה
 כֵּן לְדַעַת עַצְמוֹ, וְאִם אֵין יוֹדֵעַ שְׁנוֹחַ לוֹ לִישְׂרָאֵל בְּכֶךָ, כִּיּוֹן שֶׁמִּתְכוּיִן
 לְהַנָּת עַצְמוֹ, שִׁיּוּדֵעַ שֶׁלֹא יִפְסִיד אֵלָא יְטוֹל שְׂכֹר עַל כֶּךָ, וְלֹכֵן אֵין
 צָרִיךְ לְמוֹנְעוֹ מִלְּכַבּוֹת. מֵה שֶׁאֵין בֵּן קָטָן אֵינוֹ מִתְכוּיִן בּוֹה לְהַנָּת
 עַצְמוֹ כִּלְל, אֵלָא עוֹשֶׂה כֵּן רַק לְדַעַת אֲבִיו, וְלֹכֵן צָרִיךְ לְמוֹנְעוֹ.

משנה

משנתנו תבאר דין הנחת כסיו לנר, צואה או עקרב: בּוֹפִין קַעְרָה
 – מניחים קערה של חרס הפוכה עַל גְּבִי הַנֵּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת בְּשִׁבְלִי
 שְׁלֹא תִאָּחֹז הָאֵשׁ בְּקוֹרָה שִׁמְעֵלִיהּ, וְלִבְלֹד שֶׁלֹא יִכְבֶּה אֶת הָאֵשׁ
 בְּהַנָּחָת הַקַּעְרָה. וְכֵן בּוֹפִין קַעְרָה עַל צוּאָה שֶׁל קָטָן, וְכֵן עַל עֲקֵרֵב
 שְׁלֹא תִישָׁךְ, וְאִם שְׁבַחְנָת הַקַּעְרָה הוּא צַד אֶת הַקַּעְרָה. אִמְרֵי רַבִּי

שְׁבִילָה בְּזִמְנָה לֹא מִצָּה – אין מצוה לטבול דווקא בזמן הטבילה,
 וְהַחֲרִיגִין – ולכן אם אין לו גמי ביום שבו זמן טבילתו, צריך לחזור
 אחריו, אף שהטבילה תידחה על ידי כך למחר, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבֵר,
 שְׁבִילָה בְּזִמְנָה מִצָּה – יש מצוה לטבול בזמן הטבילה, וְלֹא
 מְחַדְרִין – ולכן לא יחזור אחר גמי אם יתעכב על ידי כך מלטבול
 בזמן הטבילה.
 מקשה הגמרא: וְכֵן נִיתֵן לומר שְׁכָר רַבִּי יוֹסֵי שְׁבִילָה בְּזִמְנָה
 מִצָּה, וְהַחֲרִיגִין בְּבִרְיָתָא, הֵיכָּה וְהַחֲרִיגִין וְהַחֲרִיגִין, בּוֹעֵל נִדָּה
 וְסָמָא מֵת, זִמְן מְבַלְלֵתָּן הוּא דווקא בְּיוֹם, מַעַת שֶׁהָאִיר הַמּוֹרָח מִן
 הַחֲמָה הַעוֹמֶדֶת לְזֶרֶחַ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁלְהֶם, וְזִמְנָן טְבִילָתָם
 טוֹבִלִים אִם חַל בְּיוֹם הַכּוֹפְרִים שֶׁאֲסוּר בְּרַחֲצִינָה. נִדָּה שִׁטְמָא
 שְׁבַע יָמִים (ויקרא טו ט) וְאַחֲרַי כֶּךָ טוֹבֵלָתָּ, וְיִזְלָתָּ שְׁטוֹבֵלָתָּ בְּסוֹף
 שְׁבִיעַ לִלִּידָתָּ זָכֹר וּבְסוֹף שְׁבִיעִים לִלִּידָתָּ נִקְבָּה (שם יב ב, ה), זִמְנָן
 מְבַלְלֵתָּן הוּא בְּלִילָה שֶׁלֹא אַחֲרָי הַיּוֹם הָאֲחֵרִין לְטוֹמְאָתָּהּ, וְזִמְנָן טְבִילָתָּ
 טוֹבֵלָתָּ אִם בְּלִיל יוֹם הַכּוֹפְרִים, וְכַעֲלָ קְרִי – אִם שִׁרָא קְרִי,
 שְׁצִירָה טְבִילָה מִדְּבִרֵי סוֹפְרִים, מוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כֹּל הַיּוֹם, בּוֹלוֹ, וְכִיּוֹן
 שִׁזְמֵן טְבִילָתוֹ הוּא טוֹבֵל אִם בְּיוֹם הַכּוֹפְרִים. וְאִם שִׁרָא קְרִי לֹא אַחֲרָי
 שֶׁהַתְּפִלָּה תְּפִילַת מִנְחָה יוֹכֵל לְהַמְתִּין עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ וְלִטְבּוֹל קוֹדֵם
 תְּפִילַת עֶרְבִית, מִכֹּל מְקוֹם יְטוֹבֵל מִיַּד מִשׁוֹם שְׁטִבְלָה בְּזִמְנָה
 מִצָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם רָאָה קְרִי בְּיוֹם הַכּוֹפְרִים מִן הַמִּנְחָה
 וְלִמְעֵלָה – לֹא אַחֲרָי תְּפִילַת הַמִּנְחָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לְטְבּוֹל בְּיוֹם הַכּוֹפְרִים,
 אֵלָא יוֹכֵל לְהַמְתִּין עַד מוֹצָאֵי יוֹם הַכּוֹפְרִים, וְיִטְבּוֹל וְיִתְפַּלֵּל תְּפִילַת
 עֶרְבִית, מִשׁוֹם שֶׁאֵין מִצָּה לְטְבּוֹל דווקא, בְּזִמְנָן הַטְּבִילָה. וּמְבֹאֵר
 שְׂרִי יוֹסֵי סָבֵר שֶׁאֵין מִצָּה לְטְבּוֹל בְּזִמְנָן דווקא, וְלֹא כְּפִי שֶׁנִּתְבָּרַר
 בְּשִׁיתוֹ.
 מתרצת הגמרא: הָיָא – בְּרִייתָא זוֹ שֶׁשֵּׁנִי בַּה שְׂרִי יוֹסֵי סָבֵר
 שֶׁאֵין מִצָּה לְטְבּוֹל בְּזִמְנָן הַטְּבִילָה, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי הִיחָד הָיָא, דְּאִמְרֵי
 (נדר כט) לְגַבִּי אִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְפָנֵינוּ לֹא אַחֲרָי שֶׁהִפִּילָה וְאִינָה יוֹדַעַת מַתִּי
 הִפִּילָה וְאִם הִיא זָכֹר אוֹ נִקְבָּה, וְיֵשׁ סִפְקָא אִימָתִי חַל זִמְנָן טְבִילָתָהּ
 לְלִידָתָהּ, דְּהִיא לְמִבְּלָהּ שֶׁל אִשָּׁה זוֹ, שֶׁתָּהָא בְּאַחֲרִיתָהּ – בְּסוֹף כֹּל
 הַיָּמִים הַמְּסוּפָקִים, וְהִינֵי בְּתוֹם שְׁלֹשָׁה הַשְּׁבִיעוֹת שֶׁבָּהֶם יֵשׁ
 לְהַסְתַּפֵּק עַל כֹּל יוֹם שֶׁמָּא בּוֹ נִשְׁלַמוּ יָמֵי טוֹמְאָתָהּ, וְאִינָה צְרִיכָה
 לְטְבּוֹל בְּכֹל יוֹם שֶׁמְסוּפָקִים עֲלָיו אִם הוּא יוֹם טְבִילָתָהּ, מִשׁוֹם
 שֶׁסָּבֵר שֶׁאֵין מִצָּה לְטְבּוֹל בְּזִמְנָן הַטְּבִילָה דווקא, וְכִיּוֹן שֶׁיֵּשׁ סִפְקָא
 טוֹבֵלָתָּ לֹא אַחֲרָי תוֹם יָמֵי סִפְקָא טְבִילָתָהּ. אִךְ רַבִּי יוֹסֵי סָבֵר שֶׁיֵּשׁ מִצָּה
 לְטְבּוֹל בְּזִמְנָנָה, כִּבִּית שִׁמְאִי וּבֵית הַלֵּל שֶׁחֲלָקוֹ עַל רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי
 יְהוּדָה (שם), וְכַפִּי שֶׁנִּתְבָּרַר.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר דיני דליקה שנפלה בשבת, ומבארת את
 הדין בזה בנכרי שבא לכבות: נִכְרִי שָׁבָא לְכַבּוֹת דְּלִיקָה בְּשַׁבָּת
 בבית של ישראל, אֵין אוֹמְרִים לוֹ 'כִּבְה' אֶת הַדְּלִיקָה, וְאֵל תִּכְבְּהּ אֶת
 הַדְּלִיקָה, כְּלומר, אִם בֹּא וְשָׁאֵל 'הָאֵם תִּרְצָה שֶׁאֲכַבֶּה', אֲסוּר לומר
 לוֹ שִׁיכְבֶּה, מִפְּנֵי שֶׁחֲכָמִים גָּזְרוּ שֶׁלֹא לומר לנכרי לעשות מלאכה
 בשבת עבור ישראל, אִךְ גַּם אֵין צָרִיךְ לְמַחוֹת בִּידוֹ לומר לוֹ שֶׁלֹא
 יכבה, אֵלָא יִנְיָחוּהוּ לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שְׂאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן – אֵין יִשְׂרָאֵל
 מוֹחֲרִים עַל שְׁבִיתָתוֹ שֶׁל נִכְרִי בְּשַׁבָּת.
 המשנה מבארת את הדין בזה בקטן שבא לכבות: אֲבָל קָטָן שָׁבָא
 לְכַבּוֹת אֶת הַדְּלִיקָה בְּשַׁבָּת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֵלָא מוֹנְעִים אוֹתוֹ
 מִלְּכַבּוֹת, מִפְּנֵי שְׁשְׁבִיתָתוֹ שֶׁל קָטָן עֲלֵיהֶן – עַל הַגְּדוֹלִים, וְהֵם
 מוֹחֲרִים עַל שְׁבִיתָתוֹ הַקָּטָן.

גמרא

הגמרא מביאה הלכה בענין דליקה אצל ישראל בשבת כשיש שם
 נכרי: אִמְרֵי רַבִּי אֲמִי, כְּאֹפֵן שֶׁנִּפְלָה דְּלִיקָה אֲצֵל יִשְׂרָאֵל, הִתִּירוּ לוֹ
 לִזְמַר בְּפָנֵי נִכְרִי שֶׁנִּמְצָא שֵׁם, 'כֹּל תִּכְבְּהּ אֵינוֹ מַפְסִיד', כְּלומר
 שֶׁהַמְּכַבֶּה יְטוֹל שְׂכָר.
 הגמרא רוצה להביא ראייה לרבי אמי: נִימָא מִפְּסִיעַ לֵיהּ – שְׁמָא

שבת. פרק ששה עשר – כל כתבי דף קבא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י תוספות

הבי גרסי' ר' וסי' אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול. וכן גירסת רשי' ור"ת. אבל לא גרסי' איני יכול לטבול. דאפי' מאן דסבר טבילה בזמנה לאו מצוה - שרי לטבול, כדמשמע בסוף מסכת יומא (דף פז.) דפריך לרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית משום דקסבר דתפלת נעילה בלילה, והנצי"ב אור יוה"כ כו' נעילה

וּמִהֲדַרְיִין, וְר' יוֹסִי סָבֵר:
 מִהֲדַרְיִין. וְסָבֵר ר' יוֹסִי
 יָאֵי: הַיּוֹב וְהַזֶּבֶה הַמְצֻרֶעַ
 אֶמֶת - מְבִלְתָּן בְּיוֹם,
 בַּעַל קָרִי טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ
 מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעֲלָה
 ר' יוֹסִי בֵּר' יְהוּדָה הֵיא,
 מִתַּנִּי גוֹי שֶׁבֶא לְכַבּוֹת,
 לִלְתַּכְבָּהּ - מִפְּנֵי שֶׁאֵין
 שֶׁבֶא לְכַבּוֹת אֵין שׁוֹמְעִין
 גַּם א"ר אָמִי: בְּדִלְקָה
 יֵנוּ מִפְסִיד. נִימָא מִסִּיעַ

רבי יוסי בר' יהודה היא: וא"ת: א"כ בשילוח יומא (דף פת). מנא ליה לרב דההוא ת"ק דברייתא קמיתא, דקאמר דבעל קרי טובל עד המנחה, אתי כוותיה דתפלת נעילה בלילה דילמא אייבר בדצלי, וטבילה בזמנה לאו מצוה, ור' יוסי סביר מצוה, ותנא תנא דהבא אר' יוסי דהבא? ויש לומר: דסבר דר' יוסי דהבא ודהתם מסתמא חד תנא הוא, ותרוייהו רבי יוסי ברבי יהודה דאיידי טביילת בעל קרי בירב, וא"כ קשיא ר' יוסי בר' יהודה אדר' יוסי בר יהודה, וע"כ לא לשנויה: הא – דצלי, והא – דלא צלי:

אין אומרים לו כבה, אפי' באיסור דבנק
אמירה לגוי שבות, כדאמרין לקמן בפרק
"שואל" (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שבו
לי פעלים כי דמוקי לה בחבורי גוי. וכן מוכח
בפרק "הדר" (דף סו.) גבי נתיי חמימי מגו ביתא:
אלא מזהא ליבא למישמע מינה. מ"מ קיל
כר' אמר. ובירושלמי אמר שעשה ר'
אמי מעשהא כזה:

שמע מִיָּה קָטָן אוֹכֵל נְבוֹלוֹת בֵּית דִּין
מִצּוּרִין עֲלֵיו לְהַפְרִישׁוֹ. צ"ל דְּמוּקָא
מִתְנִיתִין כְּרַבֵּי יְהוּדָה; דֹּאמְרֵ: מֵאֵלֶּכָּה שְׂאֵינָה
צָרִיכָה לְגוּפָה חַיִּיב עֲלֶיהָ, או כ"ש וּבִשְׁרִירָא
לֵאדּוּתוֹ כִּיבִיב, כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת פְּחֻמְקִין. דְּבִאִסְתּוּרָא
דְּרַבְנָן מוֹכֵחַ בְּפֶרֶק "חֲרָשׁ" (נִיבְמוֹת קִיד). דֹּאקִין
בִּיד מִצּוּרִין לְהַפְרִישׁוֹ. וְנִרְאֵה דְּמִינִין בְּקֻטָּן שְׂאֵל
הִגִּיעַ לְחֻצְתָּךְ, וּבְדִבְעֵי לְחֻצְתָּךְ, כִּיּוֹן שׁוֹדֵיב לְחֹבְבָא
- כ"ש דְּחֻצְתָּךְ לְהַפְרִישׁוֹ שְׂאֵל יַעֲשֶׂה עֲבִידָה. וְכֵל
הִנְהוּ דְּפִרְיָךְ בִּיבְמִתּוּ - הוּא מְצִי לְשׁוֹנֵי כְּשֶׁהִגִּיעַ
לְחֻצְתָּךְ, אֵלֶּא דְּנִיתָא לִיה לְאוֹקְמֵי בְּכֵל עֵינִין, וְהָא

דבעי לאיתויזי הוהם דאזין ב"ד מצווין להפרישו
מלקתני תינוק יונק והולך, וקתני ובגדול אסור – משמע דוקא גדול, אבל קטן אפי' בחגיגה
לחינוך שרי – הוהם ע"כ גדול לאו דוקא בר עונשין, דהא במסכתא מפרש טעמא משום
דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, והאי טעמא לא שייך אלא בבן שתיים או שלש שנים:
כל

יָבוֹשׁ. מְמוּנָה עַל מְמוֹנָה: שְׁמַעְתָּ מִיָּנָה קָטָן אוֹכֵל בְּכֹלֹת בֵּית דִּין מְצוּיִן לְחַפְּרֵי־שֵׁשׁ. בֵּית הַמִּדְרָשׁ בִּרְשׁוֹת הָרִבִּים בִּשְׁבָת, דָּבָר טָלִי וְטָלְתָּא לְיִשְׁיָלִי הֵתֵם, דְּאִי מִשְׁכַּח לֹא: **וְאִי אֲתֵי־הֵן דְּנִפְשֵׁי עָבִיד**, וְאִפְּלוּ יוֹדַע שְׁנוֹת לֹא לְיִשְׂרָאֵל – הוּא לְהִקְנֵאת עֲצֻמוֹ בְּבִבָּה, וְאֵעִיף שְׁנוֹט כָּל הַלְּעָזֶל קוֹרֵה שְׂאִינָה נִישְׁלַת בִּשְׁבָת – בְּיָן אוֹתֵיבֵן מִיָּנָה (וְהָאֵלֶּיךָ) בְּפִיִּית לֹא עַל עֲקֵרִב: **בְּעָרֵב**, מְקוֹם: הוֹשִׁיעִשְׁתָּ לִּי מִחֲמַטָּא, כִּיֹּן דְּלֹא הִיָּה עֲקֵרִב כִּי לֹא, וְהוֹשִׁיעִשְׁתָּ לְמוֹר הַיָּם חֲטַת הוּא:

מְבִילָה בְּזִמְנָה מְצוּה. דְּכֵתִיב 'וַהֲדִיחָה לְפָנֶיךָ עָרֹב יִרְחֹץ בַּמִּיּוֹם' (דברים כג): לֹא
מְצוּה. וְאֵי לֹא מִשְׁכַּח גַּם הָאֵידָנָא – לִישְׁתֵּדָה עַד לִמְחָה, וְלִמְד' לֹא מְצוּה – קָרָא
עֵצָה טוֹבָה קַמ'ל, כִּד שִׁיעָרִיב שִׁמְשׁוּ בְּיוֹם אַחֲרָה טְבִילָה, שֶׁאִם יִמְתֵּן לְטָבוֹל עַד
הַלֵּילָה – לֹא יֵהָא לֹו הָעֵרֵב שִׁמְשׁ עַד לַיִל הַמִּזְמֵרֶת: הַזֵּב וְהַחֹבֶה כו', בְּרִייתָא זֹו אֲצֵל

וַיִּהְיֶה וְהַמְצוּרֵיךְ וּבֹעֵל נָדָה וְסָמָא מִתּוֹ מִכְּלָן
בְּיוֹם. מִשְׁהֲדֵי הַמּוֹרָח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁלֵחַם.
וְטַעְמָא (א) כִּפִּי דַּמְנִילָה (דף ב.) מִקְרָא
דִּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִקְצַת שְׁבִיעִי סְסִירָה. וְאִם
חָל שְׁבִיעִי שְׁלֵחַם בִּירוּחֵי – טוֹבְלִין בְּדָרְכָן
לְאֹבֵל תְּרוּמָה לְעֶרְבִי: נָדָה וְיֹולֶדֶת טוֹבְלִים
בְּדָרְכָן בְּיְלִידֵי יוֹדֵהֶם, אִם חָל שְׁבִיעִי שְׁלֵחַם
בְּעֶרֶב יוֹדֵהֶם. שְׁאִינָה יִכְלֹה לְטַבֵּל בְּיוֹם ד',
דְּכַתִּיב בָּהּ 'תִּהְיֶה בְּגִדְתָּה' – בְּהִנְיָתָה תִּהְיֶה
לְכ' (פסחים צ"ז): כַּעַל קָרִי. שְׁצִירָה טְבִילָה
לְדַבְּרֵי תוֹרָה מִדְּבָרֵי טוֹרִים, וְאִפִּי אִין אוֹכֵל
סְהָרוֹת לָבוּ בְּיוֹם: מִכְּלָן כִּל הָיוֹם בּוֹלוֹ. וְאִעִ"פ
שְׁרָאָה קָרִי מִלּוֹ הַמִּנְחָה לְעֶרְבִי מִקְדָּשָׁה, לְאֹחַר
שֶׁהַחֶפְלַל תַּפְלַת הַמִּנְחָה, שְׁחָרִי הוּא יִכְלֹה
לְהַתִּיץ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁר וְיִטְבֹּל לַתַּפְלַת עֶרְבִית
אֶפֶ"ה טוֹבֵל בִּירוֹם מִבְּעוֹד יוֹם, אִעִ"פ שְׁאִסּוֹר
בְּרִדְצָתָה הַרְשוּת, וְטְבִילָה בּוֹמְנָה מִצְוָה: ר'
יוֹסִי אוֹמֵר מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעַלָּה. אִם רָאָה קָרִי
לְאֹחַר שֶׁהַחֶפְלַל תַּפְלַת מִנְחָה, שְׁחָרִי הוּא יִכְלֹה
לְהַתִּיץ עַד שֶׁתִּחַשֵּׁר וְיִטְבֹּל, וְהַחֶפְלַל עֶרְבִית,
עֶרְבִית, וְתַפְלַת נְעִילָה נִמֵּי יִסֵּף שְׂכִיבֹל
לְהַתְּפִיל בְּלִילָה כְּרַב, דְּאָמַר (יומא דף פ"ו.)
תַּפְלַת נְעִילָה פוֹטֶרֶת שֶׁל עֶרְבִית: אִין צִירִךְ
לְטַבֵּל. בְּיוֹם מִשּׁוֹם זִמְן טְבִילָה, דְּלֵאָל מַעֲנָה
טְבִילָה בּוֹמְנָה: דִּינָה לְטְבִילָה שְׁתָּאָה
לְאַחֲרֶיהָ. מִמִּסְכַּת נָדָה בְּפֶרֶק 'הַמִּפְלֵת', גַּי
אִשֵּׁשׁ שִׁצְאָה מִלָּדָה וְכֹאֵר יִרְבִּיתָה וְאִינָה
יֹודַעַת מִתִּי מִלָּדָה, דְּמַצְרִיכִין לָהּ לִיה טְבִילוֹת
לְסַפֵּק ד' טְבִילוֹת שְׁעָלֶיהָ: טְבִילַת זָכָר לז', או
טְבִילַת נָקְבָה לְשִׁבְעִים, וּבְלִילָה. או שְׁקָא
יֹולֶדֶת זָכָר בּוֹבֵב, וְצִרִיכָה אִף טְבִילַת זָכָה בְּיוֹם
שִׁבְעָה לְסַפֵּרִים שְׁלָה, או יֹולֶדֶת זָכָר בּוֹבֵב
הִקְתָּה. וְנִשְׁמֹשׁ מִלָּדָה יִצְטָרִין מִתִּי יִלְדָה וְאִינָה
מִיט זִמְן טְבִילָה דִּינָה. מַצְרִיכִין לָהּ טְבִילָה כֹּל
לִילָה וְכֹל יוֹם שִׁישׁ לְסַפְּרֵי בּוֹמֵן טְבִילָתָה.
וְתַלְגִּי ר' יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה עָלָה. וְאָמַר: דִּינָה
לְטְבִילָה שֶׁתִּהְיֶה בְּאַחֲרֶיהָ – לְסוּף סְפָרִים שֶׁל
נָקְבָה, דִּינָה לְסוּף שְׁלֹשׁ שְׁבֻעִים. שְׂאִם לָקְדָה
נָקְבָה בּוֹבֵב, מִטָּאָה שְׁבֻעִיָּה לְלִילָתָה וְז' נָקִים
בְּשִׁבְלֵי הַיְּהוּדָה, וְלֵא אֲמַרִין טְבִילָה בּוֹמְנָה
מִצְוָה: מִתְנִי' אִין אוֹמְרִים לז' כִּפָּה. בְּדִנָּה
גִּזְרֵה עַל אֲמָרָה לְגוֹי מִשּׁוֹם שְׁבוּתָה: וְלֵא תִכְכְּבָה.
אִין צִירִךְ לְמִחוּת בִּידָה, אֵלָּא יִצְטָרִין וְיִכְכְּבָה:
שְׂאִין שְׁכִיבָתָה. שֶׁל גוֹי עֲלִיקָה, דִּישְׁרָאֵל אִינוּ
מִכְּבָר עַל שְׁכִיבָתָה שֶׁל גוֹי שְׂאִינוּ עֲבָדָה: גַּמ'
בְּכֹה הוּא דְּלֵא אֲמַרִין לז' שְׁעוּשָׁה שֶׁל גוֹי
מִשּׁוֹם: הֵא כֹּל הַמִּכְבָּה אִינוּ מִפְּסִיד כּוֹל. וְגוֹ

53 מדעתייה ידידיה עבדי שריא: אל תכבה הוא דלא אמרינן ליה. שאינו צריך למחות
54 בך. ומיהו, גילוי דעתא דלא יפסיד בדרך – נמי לא משתרי, דאי גילוי דעתא שרי
55 – לקמה ליה למיתני ספא אין צריך למחות? אלא מהבא ליבא למשמע מיניה.
56 דודאי מתניתינן לאו בוקלא דוקא, אלא חדא מינייהו דוקא, או רישא או ספא, ותנא
57 איךד אטו התיא, ולא ידענן הי מינייהו דוקא, דנגמרי מיניה: גיטקרא, שלטון, פסא
58 ותקשי לר' יוחנן דאמר ביבמות (דף קיד.) לרבה בר רב הנה דאירכסו ליה מפתחות
59 להו מייתי להו: על דעת אביו. בקטן שידע לתבוחן שהבכמי זה נזיל לאביו, ועושה בו
60 מתקין, שיודע שלא יפסיד: מהנני? פוסין קערי. שני חס: על גבי הנה, ובכלל של
61 (מג.) לר' יצחק דאמר אין בלי נישל אלא לר' חנינל, ונישלי בצריך לקמומו: ממשע
62 רז תארי, איני יודע אם חייב משום מצד

כל המזיקין נהרגין בשבת. אף על גב דתנן במתניתין ועל עקרב שלא ישוך – איצטרך
לאשמעין דהריגה נמי שרינן. דסלקא דעתך דאסירא משום דמיפרסמא מילתא טפי
מבצירה. ומאיזא טעמא נמי פליג רב הונא בסמוך ואסר הריגה:

ברצין אחריי וד"ה. פ"י בקונט: דרבי יהושע בן לוי ברצין אחריי. והוי פקח נפש,
וברייתא באין רצין, ובר"ש. וקשה

דא"כ תקשה מהך ברייתא לרבא בר רב הונא
דשרי להרוג נחשים ועקרבין בשבת. דע"כ באין
רצין אחריי מידי. דאי ברצין אחריי, אמאי אן
רוח חסידים נוחה הימנו, לפירוש הקונטרס
דברצין אחריי איכא פקח נפש? ועוד: בניית
שחרג נחש, ומביעא לן אי שפיר עבד –
תיפשוט מהבא דלא שרינן לר"ש באין רצין
אלא ה' בבלו? ועוד קשה לר"י דלישדא דאנא
מתרצנא לה משמע לברייתא עצמה. ונראה
לרי' לפרש: דברייתא ברצין אחריי, וד"ה –
פירוש אפילו ר' יהודה מודה דחמשה שרי
להרוג ברצין אחריי אבל שאר אסור להרוג
אפילו רצין אחריי לר' יהודה. ור' יהושע בן לוי
כריש, דשרי שאר אפילו באין רצין אחריי. ורב
הונא דאסר בסמוך לא סבר כרבי יהושע בן לוי.
ונראה לרי', וכן פירש ר"ת שאין להקל כרבי
יהושע בן לוי אלא כהנהא אמוראי דלקמן, דלא
שרי אלא בריסא לפי תומו:

אמר

אִיתֵּיּוֹ לְהוּ פּוֹרְיִיתָא, לְרַב חֲנָן בַּר רַבָּא לֹא אִיתֵּיּוֹ
לִיה. אֲשַׁפְּחִיהּ מִתְּנֵי לִיה לְבִרְיָה: "עַל צוּאָה שֶׁל קָטָן
מִפְּנֵי קָטָן". א"ל: אֲבִין שְׂמִיָּא מִתְּנֵי שְׁמוּתָא לְבִנְיָה,
וְהָלֹא הִיא עֲצוּמָה מוֹכֶנֶת לְכָלכִּים? וְכ"ת דְּלֹא חֲוִיָּא
לִיה מֵאֲתָמּוּל – וְהִתְנַיָּא: נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין וּמַעֲיִינוֹת
הַנּוֹכְעִין הָרִי הֵן פְּרָגְלִי כָּל אֲדָם. וְאַלָּא הִכִּי אֲתִנְיָהּ?
אִמָּא: עַל צוּאָה שֶׁל תַּרְגֻּמָּוִלִים מִפְּנֵי קָטָן. וְתִפּוּק
לִיה דְּהוּי גִּרְף שֶׁל רַעִי. וְכ"ת: גִּרְף שֶׁל רַעִי אֲנִי
מִנָּא – אִין, אִיהוּ גּוֹפִיָּה – לֹא, וְהָא הָהוּא עֲכָבֵר
דְּאִישְׁתַּחַב בְּאִיסְפָּרְמִין דְּרַב אֲשִׁי, וְאָמַר לְהוּ: נְקוּמוּ
בְּצוּצִיתִיהּ וְאַפְקוּהּ! בְּאִשְׁפָּה. וְקָטָן בְּאִשְׁפָּה מֵאִי בְּעִי
לִיה? בְּחֶצֶר. חֶצֶר נָמִי, גִּרְף שֶׁל רַעִי הוּא! [א] בְּאִשְׁפָּה
שְׁבַחְצִיר. "וְעַל עֲקָרֵב שְׁלֹא תִישָׁךְ". א"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי:
כָּל הַמּוֹזִיקִין נִהְרָגִין בְּשַׁבָּת. מִתִּיב רַב יוֹסֵף: הַמְשִׁיָּה
נִהְרָגִין בְּשַׁבָּת, וְאֵלּוּ הֵן: וְכוּב שְׁפָאֲרִין מְצֻרִים, וְצִירְעָה
שְׁבִינִינִיהּ, וְעֶקְרֵב שְׁבַחְדִּיב, וְנַחֲשׁ שְׁבֹא"י, וְכָלכִּי שׁוּמָה

בְּכָל מָקוֹם. מִנֵּי? אִילִּמָּא ר' יְהוּדָה – הָא אָמַר מִלֵּאכָה שְׁאִינָה צָרִיכָה לְגוּפָה חֵיב עָלֶיהָ!
אֵלֹא לֹא – ר"ש, וְהָיָה הוּא דְשָׁרִי, אַחֲרֵינִי – לֹא! אָמַר ר' יְרֵמְיָה: וּמֵאֵן גִּימָא לָן דְּהָא
מִתְרַצָּתָא הִיא, דִּילְמָא מְשַׁבְּשָׁתָא הִיא? אָמַר רַב יוֹסֵף: אֲנָא מִתְנִינָא לָהּ וְאוֹתִיבְנָא לָהּ,
וְאַנָּא מִתְרַצָּנָא לָהּ – בְּרַצוּ אַחֲרֵי וְדַבְּרִי חֶפֶל. תְּנִי תַנָּא קַמִּיהּ דְּרַבָּא בַר רַב הוֹנָא: הַהוּרָן
נִחָשִׁים וְעֶקְרָבִים בְּשַׁבָּת אִין רוּחַ חֲסִידִים נּוֹחָה הֵמֶנּוּ. א"ל: וְאוֹתָן חֲסִידִים – אִין רוּחַ
חֲכָמִים נּוֹחָה מֵהֶם. וּפְלִיגָא דְּרַב הוֹנָא, דְּרַב הוֹנָא חֲוִיָּה לְהוּא גְבָרָא דְקָא קָטִיל וְיִצְרָא,
א"ל: שְׁלִמְתִּינְהוּ לְכוּלָּהוּ? ת"י: נְדֻמְנוּ לוֹ נִחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, הֲרָגָן – בִּידוּעַ שְׁנֻדְמָנוּ לוֹ
לְהוֹרָגָן, לֹא הֲרָגָן – בִּידוּעַ שְׁנֻדְמָנוּ לְהוֹרָגָן, וְנַעֲשֶׂה לוֹ גַּם מִן הַשָּׁמַיִם. אָמַר עוֹלָא וְאוֹתִיבְנָא
רַבָּה בַר בַּר חֲנָה א"ר יוֹחָנָן: בְּגִישׁוּפִין בּוּ. א"ר אָבָא בַר כְּהָנָא: פָּעַם אַחַת נָפַל אֶחָד
בְּבַחמ"ה, וְעַמֵּד נִיּוֹתִי אֶחָד וְהֲרָגָן. אָמַר רַבִּי: פָּגַע בּוֹ פִּיּוּצָא בּוֹ. אִיבַעֲיָא לְהוּ: פָּגַע בּוֹ
פִּיּוּצָא בּוֹ – דְּשִׁפְרִי עֵבִיד, אוֹ לֹא? ת"ש: דְּר' אָבָא בְּרִיה דְּר' חִינְיָא בַר אָבָא וְר' יוֹרָא הוּוּ
יְתִיב אֶקְלִיעָא דְּבִי ר' יְנָאי, נָפַק מִלֵּיתָא מִבִּינְיָהּ, בָּעוּ מִינֵיהּ מַר' יְנָאי: מַהוּ לְהוֹרָג נִחָשִׁים
וְעֶקְרָבִים בְּשַׁבָּת? אָמַר לְהוּ: צִירְעָה אֵינִי הוֹרָג, נַחֲשׁ וְעֶקְרֵב לֹא כ"ש?! דִּילְמָא לִפִּי תוֹמּוֹ.
דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: רוֹק – דוֹרְסוּ לִפִּי תוֹמּוֹ. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: נַחֲשׁ – דוֹרְסוּ לִפִּי תוֹמּוֹ.
וְאָמַר רַב קַמְיָנָא: עֶקְרֵב – דוֹרְסוּ לִפִּי תוֹמּוֹ. אָבָא בַר מִרְתָּא דְּהוּא אָבָא בַר מִנְיוּמִי הָהּ
מִסְקִי בִיה דְּבִי רִישׁ גְּלוּתָא זִוּי, אִיתִּיתוּהוּ קָא מְצַעְרָא לִיה. הָהּ שְׂדֵי רוּקָא, אָמַר לְהוּ רִישׁ
גְּלוּתָא: אִיתִּיתוּ מֵאֲנָא סְחִיפּוֹ עָלֶיהָ. אָמַר לְהוּ: לֹא צָרִיכְתוּ, חֲכִי א"ר יְהוּדָה: רוֹק דוֹרְסוּ
לִפִּי תוֹמּוֹ. אָמַר לְהוּ: צוּרְבָא מִרְבָּנָן הוּא, שְׁבַקְהוּ. אָמַר ר' אָבָא בַר כְּהָנָא א"ר חִנְיָנָא:
פְּמוּטוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי מוֹתֵר לְטַלְטֵלֵן בְּשַׁבָּת. א"ל ר' יוֹרָא: בְּגִישְׁתִּילִן בִּידוֹ אַחַת, אוֹ בְּשִׁתִּי דִּידוֹ?
א"ל:

בעיניהם על מה שעשה: נוחה, עריכה, אין מתרצין במעשיו: אָמַר ליה. רבא לתנא: וְאוֹתָן חֲסִידִים. השוואן אותו על כך – אין רוח חכמים עריכה עמהם. להיות נוחה
ומיושבת במה שוראין במדת חסידים הללו, דשפיר עבדי, דאי לא מוזיקין השתא – סופו להזיק בשעת בעסן: שְׁלִמְתִּינְהוּ לְכוּלָּהוּ. הרגת את בולזן כלומר: מה אצתי בְּתַנָּא
אכתי טובא איבא. אלמא: לאו שפיר עבד. והא דרבא פליג אדאבובא: שְׁנֻדְמָנוּ לוֹ לְהוֹרָגָן. לך באו לידו, שוימין לו המקום לאבדן, לפי שהיו עתידות להזיק וגלגול וכות
על ידי וְכַאי: לֹא הֲרָגָן בִּידוּעַ שְׁנֻדְמָנוּ לוֹ לְהוֹרָגָן אוֹתוֹ. וְהָרָא לוֹ חֲקִיבָּה שְׁחָטָא, אֵלֹא שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ גַּם: בְּגִישׁוּפִין בּוּ. בכדי? קַטְנֵי בִידוּעַ שְׁנֻדְמָנוּ לְהוֹרָגָן. נישופין – כך
דרך הנחש, עושה קעין שריקה כשהוא רואה שווא וכוּעס: נִיּוֹת. על שם מקומו, וישראל היה: דְּשִׁפְרִי עֵבִיד. וכיוצא בו דְּקָאמַר – לֹא לִגְנָא הוּא, אֵלֹא הִנְחֵשׁ רוּחַ
וְנַעֲשֶׂה זֶה פִּיּוּצָא בּוּ: א"ל. וְכִיּוּצָא בּוֹ דְּקָאמַר – לִגְנָא הוּא: צָרְעָה אֵינִי הוֹרָג, בשבת. לכלות מוזיקין, ואף על פי שאינה מועדת כאלו: לֹא כָּל שָׁבָן, אלמא: שפיר עבדי:
דִּילְמָא לִפִּי תוֹמּוֹ. לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא, אֵלֹא כשהוא הולך לתומו, ונחש או עקרב בָּנִינוּ – אין צריך לישמש ממנו, אֵלֹא דורכו והולך, ואם מת בדריכתו –
ימות, הואיל ולא נתכוון. דְּבַר שֶׁאֵין מִתְּכוּנָן לְר' יְהוּדָה מִרְבָּנָן הוּא, וְעַלְמָן מוֹזִיקִין לֹא גִזְרוּ: דִּק דוֹרְסוּ לִפִּי תוֹמּוֹ. שאין מתכוון למרע ולא שוויי גפומות. דאף על גב דממילא
ממרר הוּא, כִּי לֹא מִיכְבִּין – שרי, משום מאיסותא: הָהּ שְׂדֵי רוּקָא. והוּ רוק מוּטֵל לִפְנֵיהֶם, וְשַׁבָּת יְהִיהֶם, פְּמוּטוֹת. מנורות, וְלֹא שֶׁל חוליות הוּא:

מתרצת הגמרא: אין הכוונה שהיתה הצואה מונחת סתם בחצר, אלא באשפה שפחצה, ועל כן כיון שהיא באשפה לא התירו לו לטלטלה משום גרף של רעי, אבל כיון שמצוי בה הקטן התירו לו לכפות עליה כלי.
שנינו במשנתנו, כופין קערה על גבי חנר וכו' ועל עקרב שלא תישך.
הגמרא מבררת את דין הריגת מזיקין בשבת: אמר רבי יהושע בן לוי, כל המזיקין ההורגים בני אדם, הרי הם נהרגין בשבת – מותר להורגם בשבת.
רב יוסף מקשה: מתיב רב יוסף, שנינו בברייתא, חמשה מיני מזיקין נהרגין – מותר להורגם בשבת משום שהם רגילים להרוג. ואילו הן, וזבוב שפאצין מצרים, וצירעה שפנינות, ועקרב שפחציה, ונחש שפאצין ישראל, וכלב שומה בכל מקום. מני – כדעת מי שנויה ברייתא זו, אליא – אם נאמר שכשיטת רבי יהודה היא, הא אמר – הרי הוא סובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה – מלאכה האסורה בשבת הנעשית לצורך דבר אחר שאינו הצורך המכוון למלאכה זו, חייב עליה חטאת. ואם כן אף שמעשה הריגת מזיקים אלו, לא נעשה לצורך נטילת נשמה שהיא המלאכה האסורה, אלא נעשה כדי לסלקם מעליו כדי שלא יזיקו, סובר רבי יהודה שחייב עליה, וכיצד מתירה הברייתא להרוג מזיקים אלו. אליא לאו – אלא ודאי ברייתא זו היא כשיטת רבי שמעון, הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, ואין היא אסורה אלא מדברי חכמים וכאן לא גזרו חכמים. והנה הוא דפרי – ומכל מקום לא התירו חכמים להרוג אלא חמשת מזיקים אלו, אבל אחריו – שאר מזיקים לא, וקשה על רבי יהושע בן לוי שהתיר להרוג את כל המזיקים בשבת.
הגמרא מנסה לדחות את הקושיא: אמר רבי ירמיה, וימא נמא לן – ומי יאמר לנו, דהא מתרצתא היא – שברייתא זו של רב יוסף שלא הותר להרוג אלא חמשה מזיקים אלו היא ברייתא מדויקת, דילמא שפחצתא היא – שמא ברייתא זו של רב יוסף היא משושבת, והלכה זו ששנה רבי יהושע בן לוי שמותר להרוג את כל המזיקים בשבת היא הנכונה.
הגמרא מתרצת: אמר רב יוסף, אמא מתנינא לה – אני שנית ברייתא זו, ואותיבנא לה – והקשיתי ממנה על רבי יהושע בן לוי, ואמא מתרצנא לה – ואני אפרש ענין זה כדי שלא יקשה מהברייתא על רבי יהושע בן לוי. שהלכה זו ששנה רבי יהושע בן לוי עוסקת ברצו אחריו – שהיו רצים המזיקים אחריו להרוג ולכן מותר להורגן מפני פקוח נפש, ודברי הכל – ובין לדעת רבי יהודה הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ובין לדעת רבי שמעון הסובר שפטור עליה, מותר להרוג מזיקים אלו. אבל הברייתא ששנית אני שלא הותר להרוג אלא חמשה מזיקים אלו, היינו כשלא היו רצים אחריו, וכדעת רבי שמעון היא הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדברי חכמים, וחכמים לא גזרו בחמשה מזיקים אלו, אבל רבי יהודה הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לא התיר להרוג אף חמשה מזיקים אלו כיון שאינם רצים אחריו.
הגמרא מביאה מעשה בענין הריגת נחשים ועקרבים בשבת. מספרת הגמרא: הני תנא קמיה דרבא דרבא בר רב הונא – שנה אחד החכמים (שהיה רגיל לשנות ברייתות) לפני רבא בר רב הונא, ההורג נחשים ועקרבים בשבת אין רוח ודעתם של חסידים נוטה הימנו, שאין מעשה זה הגון בעיניהם. אמר רבא לתנא, ואותו חסידים המחמירים בכך, אין רוח חכמים נוטה מהם, משום שטוב עושה אותו אדם ההורג נחשים ועקרבים בשבת, שאף שאין הם מזיקים כעת, עלולים להזיק בשעת כעסם. אומרת הגמרא: ופליגא דרב הונא – ודברי רבא שאמר לאותו חכם חולקים על דברי רב הונא אביו. דרב הונא חזיה ליה להווא נבא – ראה אדם אחד, דקא קטיל ויפוצא – שהיה הורג צירעה בשבת, אמר רבי רבא לאותו אדם, שליתיהניו לכוףו – ובי גמרת להרוג בכך את כל הצרעות. וכלומר, מה הועלת בכך והרי עדיין יש הרבה צרעות בעולם. ומדברי רב הונא יש ללמוד שאסור להרוג מזיקים אלו שאינם

איתו להו פורצתא – הביאו להם מיטות לישב עליהן, אבל לרב הני בר רבא לא איתו ליה – לא הביאו לו מיטה לישב עליה, אלא הושיבוהו על הקרקע. אשפחיה – מצא רב חנן, את אבין מתני ליה לכריה – מלמד את בנו, את הדין השנוי במשנתנו, וכך שונה לו ועל צואה של קטן כופין קערה מפני הקטן שלא ישחק בה ויתלכלך. אמר רבי רב חנן, אבין שמיא מתני שמוותא לכניה – אבין השווה מלמד את בנו שטות. וכי צואה של קטן צריך לכפות עליה כלי, והלא היא עקמה – הצואה מוכנת למאכל לכלבים, ואם כן אינה מוקצה, ויכול לטלטלה בידיו ולהשליכה לאשפה. ובי תימא – ואם תאמר, ולא חזיא ליה מתאמול – שכיון שלא היתה ראויה מערב שבת שהרי רק היום היא נולדה, לכן היא מוקצה, והתניא – והרי שנינו בברייתא לגבי איסור תחומין ביום טוב, שהלכה היא כשם שאין אדם רשאי להלך בשבת וביום טוב אלא אלפים אמה לכל רוח, כך כליו ובהמתו אין שום אדם יכול להוליכם מחוץ אלפים אמה של בעליהם. אבל אומרת הברייתא, נהרות המושבין מימיהם מרחוק ומציננות הנובעין, כיון שהם נעים ונדים אינם קונים שביטה במקום מסוים, אלא הרי הן ברנלי כל אדם – כל אדם יכול לטלטלם להיכן שהוא עצמו יכול ללכת. ומדברי הברייתא שהתירה לטלטל את המים, יש ללמוד הלכה אף לענין מוקצה, שאפילו שלא היו המים לפנינו מערב יום טוב, שהרי הגיעו לכאן רק ביום טוב, אינם אסורים משום מוקצה, והטעם לכך, כיון שכבר מערב יום טוב חשבו על כך בני אדם שישאבו את המים אילו מנהרגו או תומעין, לכן לא נעשו מוקצה. ואם כן אף בצואה אפילו שלא היתה בערב שבת, הואיל וחשב עליה שכשתהיה הצואה יתננה לכלבים אינה נעשית מוקצה.
אמר אבין, ואלא אם כן שצואת קטן מותרת בטלטול, היכי מתנייה – כיצד אשנה משנה זו האומרת שכופין קערה על צואה של קטן. אמר לו רב חנן, אימא – כך תשנה משנה זו, כופין קערה על צואה של תרנגולים מפני קטן – כופין קערה על צואה של תרנגולים ושהיא מוקצה כיון שאינה ראויה למאכל כלבים, מפני הקטן שמתלכלך בה. ומה ששנינו במשנה, על צואה של קטן היינו מפני הקטן, ובשבילו שלא יטנף בה.
מקשה הגמרא: ותיפוק ליה – הלא גם בלא טעם זה שהקטן יתלכלך בצואה, מותר לטלק את הצואה, משום דהו גרף של רעי – שהרי היא ככלי של צואה, שהתירו לטלטלו בשבת כדי להשליך ממנו את הצואה באשפה. ובי תימא – ואם תדחה ותאמר שגרף של רעי אינו מנא אין – שרק כאשר הצואה בתוך כלי התירו לטלטלה, אבל איהו גופיה – את הצואה עצמה לא התירו לטלטלה בידו. ולכן לא הותר במשנתנו לטלטל את הצואה עצמה בידים ולהוציאה לחוץ אלא רק לכפות עליה כלי. אי אפשר לומר כן, והא – שהרי מעשה היה בהווא עקב, דאישתבא באיסורא דרבא דאשי – שנמצא בין הבשמים של רב אשי, ואמר להו רב אשי לאנשי ביתו, נקמו בצוציתיה ואפקיה – תפסוהו בזנבו והוציאוהו מכאן. הרי שיכול לאחוז את הדבר המאוס בידו ממש ואינו צריך לטלטלו אגב כלי, ואם כן מדוע לא התירה משנתנו אלא לכפות כלי על הצואה ולא להשליכה לחוץ בידים.
מתרצת הגמרא: משנתנו עוסקת בצואה שכבר היתה מונחת באשפה, שכיון שאינה מונחת לפניו הרי אינה מאוסה בשבילו, ולכן לא התירו לטלטלה אלא לכסותה כדי שהקטן לא יתלכלך ממנה.
שואלת הגמרא: וקטן באשפה מאי בעי ליה – וכי מה עושה הקטן באשפה, ומדוע הוא חושש שהקטן יתלכלך בה.
משיבה הגמרא: קחצר – משנתנו עוסקת כשהיתה הצואה מונחת בחצר, וכיון שמצוי בה הקטן, חושש הוא שיתלכלך בה ולכן התירו לו לכסותה.
מקשה הגמרא: הרי חצר נמי – גם מותר לסלק ממנה את הצואה משום שגרף של רעי הוא, שכשם שהתירו לאדם לטלק את הצואה מביתו שהוא שווה שם כיון שהוא מאוסה לו, אף בחצר שהוא שווה בה מותר לו לטלטלה.

אמר ליה רבי אבא, לא התיר רבי חנינא אלא באותן פמוטות של בית אביי, שהם קטנים וניטלים ביד אחת, אבל אותן מנורות שהן גדולות אסור לטלטלן בשבת, מפני שהם מוקצה הואיל ואינם עשויים לטלטול ואדם קובע להם מקום.

דין נוסף שאמר רבי אבא בשם רבי חנינא: ואמר רבי אבא בר כהנא אמר רבי חנינא, קרונות – עגלות העשויות לשאת בהם בני אדם, של בית רבי – שהיו בביתו של רבי, מותר לטלטלן בשבת. אמר ליה רבי זירא – שאל רבי זירא את רבי אבא, באלו קרונות התיר רבי חנינא, בנימין בן אבא – שאדם אחד יכול לטלטל, או אפילו כשאינם ניטלים אלא בשני בני אדם. אמר ליה רבי אבא, לא התיר רבי חנינא אלא באותן קרונות של בית אביי שהם ניטלים באדם אחד, אבל אותם שאינם ניטלים אלא בשני בני אדם אסור לטלטלן ממקום למקום.

דין נוסף שאמר רבי אבא בשם רבי חנינא: ואמר רבי אבא בר כהנא, התיר להם רבי חנינא לבית ו-לאנשי ביתו רבי, לשנות בין של ישראל המובא בקרונות של נכרי על ידי הנכרי, ואפילו שהיו החביות חתומות בחותם אחד ולא בשתי חותמות. ואמר רבי אבא, ולא ידענא – ואיני יודע אי – אם הטעם שהתיר להם רבי חנינא, משום דסבר לה בריבוי אלעזר שאמר, יין מותר בחותם אחד, אי – או שבאמת מצריך שתי חותמות כדעת חכמים החולקים על רבי אלעזר, אלא שבחביות היין שהביא הנכרי לבית רבי לא היה חושש שמא פתחם הנכרי, משום אמתא דבי נשיאה – שהיה הנכרי ירא מן הנשיא שהיה שליט וממונה על ידי המלכות.

משנה

משנתנו עוסקת במלאכה שעשה גוי בשבת אם מותר ליהנות ממנה: נכרי שהדליק את הנר בשבת לצורך עצמו, משתמש – מותר להשתמש לאורו אף הישראל, ואם הדליק הנכרי את הנר בשביל ישראל, הואיל והדלקת הנר היא מלאכה האסורה בשבת, אסור להשתמש לאורו. וגזירת חכמים היא שאסור ליהנות ממלאכת נכרי בשבת.

דין נוסף של מלאכה שעשה אותה נכרי בשבת: מילא הנכרי מים מבור הנמצא ברשות הרבים, להשקות את בהמתו, אסור לישראל, ואם מילא הנכרי מים מן הבור בשביל ישראל, אסור לישראל להשקות מהם את בהמתו, הואיל ונעשה בהם מלאכת איסור הוצאה מרשות היחיד ו-שהרי בור מים הוא רשות היחיד לרשות הרבים.

דין נוסף: עשה נכרי כבש לירד בו מן הספינה ליבשה, וירד אחריו ישראל, ואם עשה הנכרי את הכבש בשביל ישראל, אסור לישראל לרדת בו. מספרת המשנה, מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו פאין כספינה בשבת, ועשה נכרי כבש לירד בו ליבשה, וירדו בו רבן גמליאל וזקנים.

גמרא

שנינו במשנתנו שלושה אופנים שמותר ליהנות ממלאכת הגוי בשבת, בנר, במים, ובכבש, הגמרא מבארת מדוע הוצרכה משנתנו להשמיע את שלושת האופנים ואין די באופן אחד. אומרת הגמרא: וזריקא – והוצרכה משנתנו להשמיע שלושה אופנים אלו, משום דאי אשמיעין רק את ההיתר ליהנות מנר שהדליקו הגוי בשבת לצורך עצמו, היינו סבורים שדווקא ממלאכת הדלקת הנר מותר ליהנות, משום דנר לאחד נר למאה – נר שאורו מועיל לאדם אחד מועיל גם למאה אנשים, ולכן אין לחוש שהגוי שהדליק נר לצורך עצמו הרבה בהדלקת הנר בשביל הישראל, כיון שדי במה שהדליק, גם לו וגם לישראל, אבל מים שמילא הגוי בשבת לצורך עצמו היית סבור שיש ליגזר איסור בדבר דילמא אתי לאפוש – שמא יבוא הגוי להרבות בשביל ישראל, ולכן משמיעה משנתנו דין מלאכת הגוי אף במים, שאם מילא הגוי מים לצורך עצמו מותר לישראל ליהנות מהם.

שואלת הגמרא: וזריקא – והדין האמור בכבש למה לי, והרי הוא שוה לנר. שהרי גם כבש הנעשה לאדם אחד מועיל למאה אנשים, ושוב אין לגזור שמא יעשה הגוי כבש נוסף אף עבור הישראל. משיבה הגמרא: באמת אין דין הכבש נצרך לצורך עצמו, אלא מעשה דרבן גמליאל וזקנים קא משמע לן – משנתנו כתבה דין כבש כדי להשמיענו את המעשה ברבן גמליאל וזקנים, שנלמד ממנו הלכה למעשה.

הגמרא מביאה ברייתא בדין הנאה ממלאכת גוי: תנו רבנן – שנו חכמים בברייתא, נכרי שליפט עשבים – שתלש עשבים מן הקרקע בשבת להאכיל לבהמתו, מאכיל אחריו ישראל את בהמתו מהעשבים שנותרו, ואם ליקט הנכרי עשבים בשביל ישראל, אסור לישראל ליהנות מהם. וכן הדין בנכרי שמייל מים מן הבור הנמצא ברשות הרבים להשקות את בהמתו, משקה אחריו ישראל את בהמתו, ואם מילא הנכרי מים בשביל ישראל, אסור לישראל ליהנות מהם. כמה דברים אמורים שאם ליקט הנכרי עשבים או מילא מים עבור עצמו מותר לישראל ליהנות ממלאכתו, דווקא באופן שאין הנכרי מכיר, אבל אם היה הנכרי מכיר, אסור לישראל ליהנות ממלאכת הגוי.

מקשה הגמרא: איני – וכי כך הוא הדין, שגוי שליפט עשבים לצורכו מותר לישראל ליהנות מהם, והאמר רב הונא אמר רבי חנינא, מעמיד אדם את בהמתו על גבי עשבים בשבת בשביל שתאכל מהם, ואף על פי שהיא תולשת אותם מן הקרקע, ואין לגזור שמא יתלוש בידים ואכילנה, אבל לא יעמידנה על גבי דבר המוקצה בשבת שחוששים שמא יטול בידים מן המוקצה ויתן לה. והרי אותם עשבים שתלש הגוי בשבת מן הקרקע מוקצים הם, וכיצד הותר לישראל ליתן מהם לבהמתו.

מתרצת הגמרא: אין מדובר שהוא עומד עם בהמתו לפני העשבים בשביל שתאכל, שבוה אכן יש לגזור שמא יטלטל את העשבים בידיו ואכילנה, אלא אם תלולת הוא רק באופן דקאים לה באפה – שעומד בפניה שלא תלך למקום אחר, ואלא – והולכת! היא, ואכלה – ואוכלת מן העשבים.

הגמרא מבררת עוד את דברי הברייתא: אמר רב – שנינו לעיל בברייתא, כמה דברים אמורים שאין מכיר אבל מכיר אסור. מקשה הגמרא: קא – והרי שנינו במשנתנו שרבן גמליאל ירד מן הספינה בכבש שעשה הגוי בשבת, וכיצד ירד והא מכיר הוה – והרי אותו גוי היה מכיר את רבן גמליאל שהרי בא עמו בספינה. מתרצת הגמרא: אמר אביי, כשהגוי עשה את הכבש, שלל בפניו הוה – היתה עשייתו שלא בפני רבן גמליאל, וכיון שרבן גמליאל לא היה שם, ודאי לא כיון הגוי לעשות את הכבש עבורו.

תירוצו אחר: רבא אמר, אפילו תימא – ותאמר – שעשה הגוי את הכבש בפניו של רבן גמליאל, מכל מקום מותר לרדת בכבש זה, משום שני לאחד נר למאה – נר שמועיל באורו לאדם אחד מועיל גם למאה אנשים, וכן כבש הנעשה לאחד מועיל גם למאה אנשים, ולכן אין לחוש שמא ירבה הגוי במלאכה עבור הישראל שמכירו, ולכן מותר לירד בכבש שהגוי עשה בשבת.

הגמרא מקשה על רבא: מיתבי, שנינו בברייתא באותו מעשה שהיה ברבן גמליאל שבא בספינה, אמר להן רבן גמליאל לזקנים, הואיל ושלל בפניו עשאו הגוי את הכבש נר בו, וקשה על רבא שהתיר לירד בכבש משום שאינו מרבה בשבילו, והרי מדברי רבן גמליאל משמע שאילו היה הגוי עושה את הכבש בפניו, לא היה יורד בו רבן גמליאל, ואף על פי שאינו מרבה בשבילו. מתרצת הגמרא: אימא – ותאמר – שכן הם כוונת דברי רבן גמליאל, הואיל ועשאו נר בו, ואין טעם ההיתר משום שעשאו שלא בפני רבן גמליאל.

הגמרא רוצה להקשות ממשנה שלא כדברי אביי ושלא כדברי רבא: תא שמע – ברא ותשמע, מה ששנינו במשנה (מכשירין פ"ב מה), עיר שיש ישראל ונכרים דרין בתוקה, והיתה בה מרחץ המרחצת – שהיו רוחצים בה ומחממים את מימיה בשבת, אם רוב בני אדם הרגילים לרחוץ בה הם נכרים, מותר לרחוץ בה מיד במוצאי שבת, אבל אם רוב בני אדם הרגילים לרחוץ בה הם ישראל, יתאין במוצאי שבת

שבת. פרק ששה עשר – כל כתיבי דף קכב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפה
רש"י
תוספות

ש'ל בית אביך. דקטנות היה אכל גדולות – אדם קובע להם מקום: קרונות. עשויות
 לבני אדם: אי משום דפסר ברי' אלעזר. דאמר במסכת ע"ז (דף לא.) יין מותר
 בחוקם אחר: אי משום אימתא דבי נשיאה. שהיה הגוי המביאו ירא מן הנשיא
 שהיה שליט על פי המלכות. ומשום דאיידי ר' אבא בר ברקא לעיל גבי נחש, נקט
 כל הני בשמיה: **מתני' אם בשביל ישראל**
אסור. מדרבנן: מילא מים. מבזבז ברה"ר:
בבבש. עושין בספינה גדולה. לירד בו מספינה
לנכשה: גמ' נר לאחד נר למאה. כיון דגוי
לצרכו הדליקו, ליכא למימר דשביל ישראל
אפיש: בבבש למה ל'. הא דומיא דנר הוא. בבבש
לאחד בבבש למאה: מאכיל אחריו ישראל.
את בהמתו. ואחריו דוקא נקט בבבשה. דגוי
לעזר עצמו עביד: אכל מכירו אסור. אסור
דעביד נמי אדעתא דידיה: מעמיד אדם
בהמתו על גבי עשבים. מחזקרים: בשבת.
לרעות. וליכא למיגזר שמא יתלוש ויאכיל:
ואינו מעמידה ע"ג מוקצה. שמא יטול
ביתו ויאכיל. והא נמי מוקצין ניהו לגבי
טלטול. דאמתול הוו מחזקרי: דקאמי ליה
באפה. שלא תפנה למקום אחר: אסור
ויאכיל. אכל הוא אינו עומד על העשבים
קרוב להם. וניחוש לשמא יטול ויאכיל:
מכירו הוה. שהרי בספינה היה בא עמו:
שלא בפניו הוה. כשעשאו לא היה רבן
גמליאל שם, דניכרין ליה: נר לאחד נר
למאה. בבבש לאחד בבבש למאה. אכל גבי
עשבים. כשהוא אסור – מרבה בשבילו:
הואיל ושלם בפניו בו' קשא לרבא.
דשמעינן מיה דבפניו אסור. ואע"פ שאין
כאן מרבה בשבילו: אימא הואיל ועשאו
נר בו. וטעמא לאו משום שלא בפניו
הוא. אלא הכי הוה מעשה: מותר לרחוץ
פה מים. ואע"פ דשלא בפניו דקשא בתין.
שלא יתנה במה שהוקדמו להם בשבת.
וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור
להתחין לערב בבדי שיעשה. והא הכא
דחימין לאחד חימין למאה. דבבבש אות
מחממין. וקתני: אם רוב ישראל דהו דומיא
דמסין דמסיק אדעתיה לעשות אף בשבילו
– אסור. ואע"פ דשלא בפניו דקשא בתין
לאבוי בין לרבא: אדעתא דרובא מחממי.
ועיקר חילול השבת בשבילם. אכל גוי
וישראל, דגוי אדעתא דנפשיה הוא דעביד
– שרי. לאבוי שלא בפניו ולרבא אפילו
בפניו: נר הדלוק במסיבה. של בני אדם:
אם רוב ישראל אסור. והא הכא, דהו
דומיא דמכירו. הואיל ורובא ניהו – אסור
דעתיה להדליק אף בשבילם. וקתני "אסור":
אדעתא

א"ל: פאותן של בית אביך. ואמר ר' אבא בר כהנא אמר
ר' חנינא: קרונות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת.
א"ל ר' יורא: בניטלין באדם אחר, או בשני בני אדם?
א"ל: פאותן של בית אביך. ואמר ר' אבא בר כהנא:
התיר להם ר' חנינא לבית רבי לשחות יין בקרונות
של גוי בחותם אחר – ולא ידענא אי משום דפסר
לה כר' אלעזר, אי משום אימתא דבי נשיאה. מתני'
גוי שהדליק את הנר – משתמש לאורו ישראל. ואם
בשביל ישראל – אסור. מילא מים להשקות בהמתו
– משקה אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל – אסור.
עשה גוי בבש לירד בו – יורד אחריו ישראל, ואם בשביל
ישראל – אסור. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין
בספינה, ועשה גוי בבש לירד בו, ויורד בו ר"ג וזקנים.
גמ' וצריכא, דאי אשמעינן נר – משום דנר לאחד נר
למאה, אכל מים – ליגזר דילמא אתי לאפוש בשביל
ישראל. וכבש ל"ל? מעשה דרבן גמליאל וזקנים קמ"ל.
ת"ר: גוי שליטת עשבים – מאכיל אחריו ישראל. ואם
בשביל ישראל – אסור. מילא מים להשקות בהמתו
– משקה אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל – אסור.
בר"א – שאין מכירו, אכל מכירו – אסור. איני?
והאמר רב הונא אמר רבי חנינא: מעמיד אדם בהמתו
על גבי עשבים בשבת, אכל לא על גבי מוקצה בשבת!
דקאמי לה באפה. ואולא היא ואכלה. אמר מר בר"א
– שאין מכירו, אכל מכירו – אסור". הא רבן גמליאל
מכירו הוה! אמר אבוי: שלא בפניו הוה. רבא אמר:
אפי' תימא בפניו, נר לאחד נר למאה. מיתבי, אמר
להן רבן גמליאל: הואיל ושלם בפניו עשאו – נר בו!
אימא: הואיל ועשאו נר בו. תא שמע: עיר שישאל
וגוים דרין פתוקה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת,
אם רוב גוים – מותר לרחוץ בה מיד, אם רוב ישראל –
ימתינ בבדי שיעמו חמין! התם, פי מחממי – אדעתא
דרובא מחממי. תא שמע: נר הדלוק במסיבה, אם רוב
גוים – מותר להשתמש לאורה, אם רוב ישראל –
אסור. מחצה על מחצה – אסור. התם נמי, פי מדלקין
אדעתא

אמר ליה כאותן של בית אביך. פי: שהם גדולים, או קטנים דאית להו חידק, כמו
 שפירשתי לעיל (דף לה):
משתמש ישראל לאורה. ולא גזרינן שמא ידליק, כדגורנין בפ"ק דביצה (דף ג.)
 פירות הנשרין – שמא יעלה ויתלוש, ובמשקין שבו – שמא יסחוט. משום
 דסחיטה ותלישה הם קלים לעשות, ואדם לזוט
 אחריהם לפי שחך דבר אכילה. אבל בכל הני
 דהבא – אין קל לעשות כל כך, ואין אדם
 לזוט אחריה: **ואם** בשביל ישראל אסור.
 נראה דאסור לכל ישראל דדוקא בחוץ לתחום
 דרבנן אמר בפרק "בבבש מעריבין" (עירובין דף מ.)
 וב"אין ציד" (ביצה דף כה.) הבא בשביל ישראל
 זה – מותר לישראל אחר. אבל באיסורא
 דאורייתא לא הבא – לא. ואע"פ דישאל
 המבשל בשבת בשוגג יאכל – התם לא חישינן
 אי שרית ליה לאכול דילמא אתי לבשולי במזיד
 – דהא איכא איסור סקילה, וחמיר עליה. אבל
 בגוי העושה לעזרן ישראל, אי שרית ליה –
 אתי למימר לגוי לעשות בשבילו, ולא דמי לזא
 דאמר לעיל גוי שבא לכבות אין אומרין לו
 "כבה" ואל תכבה, והכא אסור דישאל
 בשביל ישראל. דכי אמרינן דגוי אדעתא
 דנפשיה קא עביד – הנ"מ בכיבו וכו'וצא בו,
 שאין ישראל נהנה מבעשה הגוי. אבל הכא
 שגוף ישראל נהנה מבעשה של גוי – לא אמרינן
 אדעתא דנפשיה קעביד, הואיל והגוי מתכוין
 להתנאות. כך פירש רבינו משמון חזק:
משקה אחרי ישראל ואם בשביל ישראל
 אסור. אומר ר"ת: מונקט בהמתו
 ולא נקט מילא מים לעצמו – דדוקא להשקות
 בהמתו אסור. משום שלא היה יכול להביאה
 לתוך הבזר. אבל הוא עצמו שרי, דמטפס ועולה
 מטפס ויורד. וכיון שיכול ליכנס לתוך הבזר
 ולשחות – לא אסור לו בשביל שולי אחר
 גוי. והא דאסרינן בגמרא גוי שליטת עשבים
 לצורך ישראל, אע"פ דישאל יכול להעמיד
 בהמתו על גבי העשבים במחזור – אומר ר"ת:
 דהתם נמי איירי בתרי עברי דנהרא. שלא היה
 יכול להביא בהמה לשם. ואע"פ דרך בבא
 דמילא מים משום חיזוק דהיתיר קנני לה,
 כדמובא בגמרא – מיאבא דמילא משום איסורא
 נקט לה. והיר אליהו הביא ראיא להתיר
 מפירות שיעאו חוץ לתחום וחזור, שלא הפסידו
 היתירין הראשון, כדאמר בפרק "מי שהוציא אור" (עירובין דף מא.)
 דה"ה המים, שמתחילה היה
 יכול לבא שם והביאו דרך רה"ר – דשרי. ולא
 דמי, דהתם לא אתעבידא בזו אסורא
 דאורייתא. מידו, לענין אותו ישראל עצמו לא
 מצינו חילוק. ור"י אומר: דה"ה לישראל עצמו
 אסור, והאי דנקט בהמתו – לאשמעינן רבותא,
 דלא גזרינן דילמא אתי לאפוש בשביל ישראל,
 דבדליה אחת מושך הרבה לצורכו ולצורך ישראל. ולפי
 זה, אם נמשכו המים לצורך ישראל זה – אסור לכל ישראל אי איכא איסורא דאורייתא. כגון שמביאם דרך רה"ר, או מרה"ר לרה"ר. אבל בכרמית שרי לישראל אחר. ויש שרבו
 לומר דדוקא שניה אסורה. אבל לרחוץ ידיו ורגליו ושאר תשמישין – שרי, כדאמר בפרק "הרש" (יבמות דף קד.) רבי יצחק אירכסו ליה מפתחות ליה מירשא בו, אמר ליה: דבר
 טליא וטליתא ליטילו התם, דאי משכח להו מייתי להו. אלמא: יכולין ליהנות ממפתחות להשתמש בהם בשבת. ואין נראה לר"י כלל, דהתם אין עושין לדעת ישראל. ועוד: דהרי
 כבש ור וכו'ה דברים דאסור להשתמש בהם בשבת כשנעשין לצורך ישראל ה"ל לא שנה שניה לא שנה שאר תשמישין אסירי:
איני והאמר רב הונא אמר רב חנינא מעמיד אדם בו' אבל לא על גבי מוקצה. דהני עשבים נמי מוקצין ניהו, שנלקטו היום מן המחזור. וא"ת: ולימא דרך ברייתא רבי שמעון
 היא, דלית ליה מוקצה ור"ל: דמשני לה אפילו בר' יהודה. אינ' מודה ר"ש במוקצה דמחזור, כדפ' בקנטרס בפרק "אין ציד" (ביצה דף כד.) מדלא ליקטן מאתמול אקצינהו,
 והיו כגורגות וזקנים. ובשרי ביצה (דף ג.) דאסר פירות הנשרים משום גזירה שמא יעלה ויתלוש, ולא אסר להו משום מוקצה – משום דמוכני לעורבים, כי הדיא דב'מקום
 שנהגו" (פסחים דף ע"ג.) והכא איירי כשאין בהמה יכולה לבא ולאכול מן המחזור, ולכתיב הוי מוקצה. אינ' עשבים מוקצין הם אפילו לר"ש, לפי שאינו יושב ומצפה שליטתם. אבל
 בנר – יושב ומצפה מתי יכבה, כדאמרין לעיל (דף מו.) וכן פירות הנשרין יושב ומצפה מתי יפלו. ולכתיב, אי לאו טעמא דשמא יעלה ויתלוש – הוה שרי: **מעמיד** אדם בהמתו
 ע"ג עשבים בשבת. כדרדש"י במכילתין "למען ינוח שורך וחמורך וגו'", יכול לא יניחו תולש, לא יניחו עוקר – ת"ל "למען ינוח" ואין זה נוה אלא צער. ר"ת: **אמר** אבוי שלא
 בפניו הוה. נראה לר"י: דמודה אבוי דנר לאחד נר למאה, אלא דסבר דהכא אם היה בפניו – עיקר היה נעשה לצורך ר"ג, שהיה נשיא ושר וראש בספינה:
 אהרירינהו

אהררינהו שמואל לאפיה. מיירי שהיה לכל הפחות מחצה על מחצה, דמשום נר
לאחר נר למאה לא משתריא אלא היכא שהוא ניכר שהוא עושה לצרכו,
דחו לא גורנין אפילו במכירו שמת ירבה בשבילו: הדרן עלך כל כתבי
כל הכלים הנשליין בשבת דלתותיהן עמהם גרסינן ול"ג כל הכלים נשליין - דטובא
איכא דאין נשליין, כגון מסר הגדול ויתר

אדעתא דרובא מדרליק. שמואל איקלע לבי אבין תורן,
אתא ההוא גוי אדליק שרגא. אהררינהו שמואל לאפיה.
בין דחנא דאיתיי שטר וקא קרי, אמר: אדעתא
דנפשיה הוא דאדליק. אהררינהו איהו לאפיה גבי
שרגא.

הדרן עלף כל כתבי

כל הכלים נשליין בשבת ודלתותיהן עמהן, אע"פ
שנתפרקו (בשבת) שאינן דומין לדלתות הבית,
לפי שאינן מן המוכן. נוטל אדם קורנן לפצע בו את
האגוזין, קרדום - לתתו בו את הדבילה, מגירה
- לגור בה את הנבינה, מגריפה - לגרוף בה את
הגרונרות, את הרחת ואת המלגו - לתת עליו לקטן,
את הפוש ואת הכפר - לתחוב בו, מחט של יד
- ליפול בו את הקוץ, ושל סקאים - לפתוח בו
את הדלת. גמ' "כל הכלים נשליין ואע"פ שנתפרקו
בשבת", ולא מביעיא בחול? אדרבה, בשבת - מוכנין
על גבי אביהן, בחול - אין מוכנין על גבי אביהן! אמר
אביי, הכי קאמר: כל הכלים נשליין בשבת ודלתותיהן
עמהן, אע"פ שנתפרקו בחול - נשליין בשבת. ת"ר:
דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל - נוטלין, אבל
לא מחזירין. ושל לול של תרנגולים - לא נוטלין ולא
מחזירין. בשלמא של לול של תרנגולים - קסבר:
בין דמחברי בארעא - יש בגין פקרקע, יש סתירה
פקרקע. אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי
קסבר? אי קסבר "יש בגין בכלים" - יש סתירה
בכלים, ואי "אין סתירה בכלים" אין בגין בכלים!
אמר אביי: לעולם קסבר "יש בגין בכלים ויש סתירה
בכלים" - ונשילול קאמר. א"ל רבא: [שתי תשובות
בדבר], חדא: ד'נשליין' קתני, ועוד: מאי "אבל לא
מחזירין"? אלא אמר רבא: קסבר אין בגין בכלים ואין
סתירה בכלים, וגזירה שמוא יתקע. "נוטל אדם קורנן
כו". אמר רב יהודה: קורנן של אגוזין לפצע בו את
האגוזין, אבל של נפחין - לא. קסבר: דבר שמלאכתו
לאיסור - אפילו לצורך גופו אסור. א"ל רבה: אלא
מעשה, סיפא דקתני "ואת הרחת ואת המלגו לתת
עליו לקטן" רחת ומלגו מי מייחדי ליה לקטן? אלא
אמר רבה: קורנן של נפחין לפצע בו האגוזין. קסבר:
דבר

חשובה יותר מפציעה אגוזים:
בסיכ

אדעתא דרובא. הלכך ישראל עיקר. ומחצה על מחצה נמי ליכא למיקם עלה
דמלתא, דאיכא למימר עיקר דעמיה דמדליק בשביל ישראל, ואיכא למימר עיקר
דעמיה דמדליק בשביל גוי, אבל גוי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה -
ודאי עיקר אדעתא ידידה עבדי, וכיון דנר לאתר נר למאה - שרי: תורן. מקום:
דאיתיי שטר. ההוא דאדלקה:

הדרן עלף כל כתבי

כל הכלים נשליין בשבת ודלתותיהן
עמהם. כל הכלים שיש להם דלתות,
כגון שידה תיבה ומגדל - נשליין בשבת,
ודלתות שיש להם בצדן עמהן, נשליין עמהן:
ואע"פ שנתפרקו. הדלתות מן הכלים -
נשליין, ואין דומין לדלתות הבית שאין
נשליין. לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן
לטלטל, שאינן כלי. אבל אלו הן כלי אגב
אביהן: קורנן. מרסיל: דבילה. מאחר
שעשאה עיגול עבה היא מאד, וקשה
כגבינה. צריך קורדום לחתכה: ונשליין.
בעץ סבין, ויש בו פגמיות הרבה: לגור בה
את הנבינה. לחתכו ולחלקו, לפי שממחרת
לחתוך דבר עב: מגריפה. וודיל: לגרוף בה
את הגרונרות. מן החביות: רחת. פאליא:
מלגו. במין עתר, שקורין פורקא, של ברזל,
ולו ג' שיניים, ומהפכין בו קש בגורן: לתת
עליו לקטן. מוונות: כוש, פלך, פושיל:
כפר. ראי"ל: לתחוב בו, לאבול בו תותים
וכל פרי רץ: מחט של יד. מחט קטן שחופר
בו בגדים: ושל סקאים. מחט גדולה
שחופרים בה שקים: לפתוח בו את הדלת.
מי שאבד מפתחו: גמ' ולא מביעיא בחול.
קא סלקא דעתך "ואע"פ שנתפרקו" -
אבשבת דקתני רישא קאי, ומשמע אע"פ
שנתפרקו היום מותרים, ולא מביעיא אם
נתפרקו מאמש: אדרבה. מאי אע"פ שייך
למתני, הא ודאי נתפרקו בשבת איכא
למישרי. משום דכי קדיש יומא הוא מוכנין
לטלטל אגב אביהן: הכי קאמר בו. ואע"פ
לא ארבותא דנתפרקו בשבת קאי, אלא
ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת קאי,
ולא מביעיא בשחן מחזירין: נוטלין. משמע
מסלקין אותן בשבת ומחזירין ציר שלהן: לול.
בגין העשוי לתרגולין: לא נוטלין ולא
מחזירין. בדמפרש ואזיל, חזרתו בגין ממש
הוא, וסילוקו סתירה גמורה היא: מאי קסבר.
שמעתי סילוקו ואוסר חזרתו: אי קסבר יש
בגין בכלים. וחזרתו בגין, על פירושא אם יש
בגין - יש סתירה, ואמאי נוטלין: ונשילול
קאמר. ודיק: דלת של תיבה שידה ומגדל
שנשילול - אין מחזירין: מאי אבל. בין דלא
תנא נוטלין, לא שייך למיתני אבל: לעולם
קסבר אין סתירה ואין בגין. הלכך נוטלין,
ומיהו אין מחזירין - מדרבנן: גזירה שמוא
יתקע. בחוקה בספין ויתדות, והוה ליה גמר
מלאכה, ויחייב משום מכה בפטיש: קורנן של
אגוזים. המיוחד לפציעת אגוזים, הוא דקתני

מתניתין דנוטלין אותו למלאכתו, משום דעיקרו למלאכת דיתיר: אבל של נפחים. דעיקרו למלאכת איסור - לא: לצורך גופו. שגופו צריך עוד למלאכה אחרת של דיתיר -
אין מטלטלין אותו לאותה מלאכה, וכ"ש אם אין צורך לגופו אלא לפנות מקומו, דאין מטלטלין: מי מייחדי לקטן. בשלמא כולוה הני דמתני' איכא לאוקמא בעשויין
ומיוחדין לקר, בר מהני דליכא דרבידי להו להקבי:

ואינן מוקצה אף על פי שנתפרקו (בשבת) ואינן ראויות עכשיו
למלאכתן, שאינן מחוברות לכלי. מבארת המשנה: שדלתות
הכלים אינן דומין לדלתות הבית, שאסור לטלטלן אם נתפרקו, לפי
שדלתות הבית אינן מן המוקצין – אינן מוכנות לטלטול כשאר כלים,
שהרי לא נעשו אלא כדי להתחבר אל הבית, וכיון שאין על הבית
תורת כלי, אף הן אינן כלי. ואילו דלתות הכלים כיון שהן חלק
מכלי, תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן.
המשנה מבארת היתר לטלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו:
נוטל אדם קורנים – פטיש, לפצעו – לשברו – בו את קליפת האגוזין.
וקורנים – גרזן, לחתוך בו את הקביצה – תאנים שדיבקו, ונעשו
גוש עבה מאד וקשה כגבינה, ויש צורך בקדרום לחותכה. ומגירה
– כעין סכין שיש בו הרבה פגיונות, ועל ידי כך תחתב מהר, לגרז
– לחתוך בה את הקביצה. ומגריפה – מין כף, לגרף בה את התרנגולות
– תאנים מיובשות) מן החבית. ואת הרחם – לוח שבו זורים את
החציתים ואת המלגן – קלשון של ברזל בעל שלש שיניים ומחפכים
בו קש בגורן, לתת עליו מאכל לקמן. ואת הכוש – פלך שבו טוות
הנשים ואת הכרפר – עץ חד המשמש את האורגים, לתחוב בו,
כלומר, לתחובו בפירות רכים כדי לאוכלם. ומחט של יד – מחט
קטנה העשויה לתפירת בגדים, ליטול בו את הקוץ שננעץ בגופו,
ומחט גדולה של סקאים – העשויה לתפירת שקים, לפתוח בו את
הקלת למי שאבד מפתחו.

גמרא
הגמרא דנה בכונת המשנה, אימתי התפרקו הדלתות. מקשה
הגמרא: וכי נכון לומר 'כל הכלים ניטלין בשבת, ודלתותיהן עמון
ואף על פי שנתפרקו', משמעם שהכוונה היא ואף על פי שנתפרקו
הדלתות בשבת מותר לטלטלן, שתיבות 'ואף על פי שנתפרקו'
מוסבות על תיבת 'בשבת' שנוכחה תחילה, ומשמע מכך שלא
מפריעא – שאין צריך לומר, שמוותרת כשנתפרקו בחול, והרי
אדרבה, אם נתפרקו בשבת, הוי מוכנין לטלטול בכניסת השבת על
גבי אביהן – אגב עיקר הכלי, כלומר, מצד היותן חלק מהכלי, ולכך
ודאי ראוי להתירן לטלטול כדין בכניסת שבת, ואילו כשנתפרקו
בחול, כבר בכניסת השבת אין מוכנין לטלטול על גבי אביהן, ויותר
ראוי לאוסרן. ומדוע משמע במשנה שכשהתפרקו בשבת יותר
ראוי לאוסרן מאשר כשהתפרקו בחול.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר, כל הכלים ניטלין בשבת,
ודלתותיהן עמון, ואף על פי שנתפרקו בחול, ניטלין בשבת. כלומר,
תיבות 'ואף על פי שנתפרקו' אינן מוסבות על תיבת 'בשבת', לחדש
שאף על פי שהתפרקו בשבת מותרות לטלטול, אלא תיבות אלו
עומדות לעצמן, והכוונה היא לחדש שאף על פי שהתפרקו
הדלתות ובין בחול ובין בשבת) ויש מקום לומר שאין דינן ככלים,
מכל מקום מותרות, ואין צריך לומר שבעודן מחוברות מותרות.
אגב שהוזכרו דלתות שהתפרקו דנה הגמרא בהלכותיהן לענין
בנין וסתירה: תנו רבנן, דלת של שדה ושל תיבה ושל מגדל, נוטלין
אותה מהצירים המחברים אותה לכלי, אבל לא מחצירין ומחברין
אותה. ודלת של לול של תרנגולים, שהוא מחובר בקרקע, לא
נוטלין מצירה, שהרי זו סתירה גמורה, ולא מחצירין שהרי זה בנין
ממש, כמבואר בסמוך.

מקשה הגמרא: בשלשם – מובן מה ששנינו שדלת של לול של
תרנגולים, שבין נטילתה ובין החזרתה אסורה, דקפבר התנא, בין
דמחברין פאריא – שמחובר בארץ, יש איסור בגין במחובר לקרקע
ויש סתירה במחובר לקרקע. אלא מה ששנינו בדין דלת של שדה
ושל תיבה ושל מגדל, אינו מובן, שיש לתמוה, דמאי קפבר בדין בנין
בכלים, אי קפבר יש איסור בגין בכלים, ולכן אסר להחזיר הדלת
אל הכלי, אם כן יש גם סתירה בכלים, שבכל אופן ששייר בו בנין
שייר בו אף סתירה, וכן להפך, וכיון שאסר חיבור הדלת משום
בונה, היה לו לאסור עקירתה משום סותר. ואי סבר אין סתירה
בכלים, ולכן התיר ליטול את הדלת, אם כן, אף אין בגין בכלים,

אדעתא דרובא מרילין – מדליקים אותו בשביל הרוב, לכן עיקר
המלאכה נעשית בשביל ישראל שהם הרוב. אבל כשהגוי מדליק
נר עבורו ועבור ישראל אחר, עיקר הדלקתו בעבור עצמו, וכיון
שנר לאחד נר למאה היתיר רבא להשתמש לאורו אף במכירו, וכן
אביי מתיר כשאין זה בפניו.
הגמרא מבארת מעשה לענין הנאה מנר שהדליקו גוי בשבת.
מספרת הגמרא: שמואל, איקלע – נודמן לבי – לביתו של אבין שמן
העיר תורן, אתא ההוא נכרי – בא בשבת גוי אחד, אדליק שרנא –
והדליק נר, אהדרניהו שמואל לאפיה – החזיר שמואל את פניו
שלא ליהנות מן הנר, שהיה סבור ודאי הדליקו הגוי לכבודי והרי
אסור ליהנות ממלאכת גוי העשית עבור ישראל בשבת. בין
דקא – כיון שראה דאיתי שטר – שהגוי הביא שטר וקא קרי –
והיה קורא בו לאור הנר, אמר שמואל, אדעתא דנפשיה הוא
דאדליק – הגוי הדליקו עבור עצמו, אהדרניהו איהו לאפיה – החזיר
שמואל את פניו גבי שרנא – כלפי הנר שיוכל ליהנות מאורו.

הדרן עלך כל כתבי

פרק שבעה עשר – כל הכלים
חכמים אסרו לטלטל מקצת דברים בשבת, כמו שיתבאר להלן.
הדברים האסורים הם דברים שאדם מקצה דעתו מלהשתמש
בהם, ועל כן נקראים הם 'מוקצה'.
והנה עיקר האיסור נתקן עוד בימי קדם, שכל שאינו ראוי בשבת
כלל, כאבנים וכיוצא בהן, אין לטלטלו. ועדיין היו כל הדברים
הראויים בשבת, מותרים בטלטול, ואפילו שלא לצורך כלל.
שנים רבות לאחר מכן, בימי נחמיה בן כחליה ובתחילת תקופת
בית המקדש השני, שהיה הדור פרוץ ומולול באיסורי שבת, עמדו
חכמים והוסיפו על איסור מוקצה את 'גזירת כלים', היינו, שאסרו
לטלטל את כל הכלים, ואפילו כלים שעיקר תשמישם הוא
מלאכה המותרת בשבת. בהמשך הדורות, כאשר ראו חכמים
שדור נגדו בשמירת שבת, התירו בהדרגה את גזירת כלים,
היתר אחר היתר, 'עד שאמרו, כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן
מסר הגדול ויתד של מחרישה'. אמנם, גם לאחר שהתירו את
רובה של 'גזירת כלים', עדיין נשאר מוקצת מדיני הגזירה
באיסורם, ובדינים אלו עוסק פרק זה. וכמו שיבאר להלן.
והנה להלן (קכב) מבואר שישנם שלשה מיני טלטול: א. 'טלטול
לצורך גופו', כלומר, שמטלטל כלי כדי להשתמש בגופו של הכלי
למלאכה שמותר לעשותה בשבת. ב. 'טלטול לצורך מקומו',
כלומר, שמטלטל כלי מפני שאציר את המקום שמונח בו. ג.
'מחמה לצל', כלומר, שהכלי מונח במקום התורפה ונכונן שמוטל
במקום חמה ועלול להנזק שם, ומטלטלו למקום המשתמר.
בפרק זה יתבארו דיני מוקצה בכלים. וכמה מינים יש בהם: 'כלי
שמלאכתו להיתר', כלומר, כלי שעיקר תשמישו הוא לעשיית
מלאכות המותרות בשבת. 'כלי שמלאכתו לאיסור', שעיקר
תשמישו הוא לעשיית מלאכות האסורות בשבת. 'כלים המוקצים
מחמת חסרון כיס', כלומר, כלים חשובים שדרך בני אדם להקפיד
עליהם שלא להשתמש בהם שימוש אחר וזלת התשמש שלשמו
נעשו, מחשש שיתקלקלו. עוד יתבאר בפרק זה דין מוקצה בכלי
היתר שנעשה בסיס לדבר איסור וכלומר, שהניחו עליו מבעוד יום
דבר מוקצה, ודיני מוקצה בכלים שנתפרקו או שנשתברו.
ומתוך שעסקה המשנה בדיני טלטול כלים, נטתה לעסוק בסוף
הפרק גם בכלים שהאיסור לטלטלם אינו מצד איסור מוקצה
וגזירת כלים, אלא מצד גזירות אחרות.

משנה

המשנה מבארת דין דלתות כלים שהתפרקו: כל הכלים שיש להם
דלתות, ניטלין בשבת, ודלתותיהן שיש להם בצידם, ניטלות עמהן,

60 ליתלן בשבת, אם מְגוּלָה מְקַצֶּה, ויכול לאחוז באותו מקצת מבלי
 61 שיטלטל את המוקצה, מותר לְמַלְּטָה, שאין כאן אפילו טלטול מן
 62 הצד, לפי שאינו צריך להגביה את התבן, אלא אוחו במקום
 63 המגולה שבפנה ומגבידה, והתבן נשמש ונופל מאילו. ואם לאו,
 64 שאינו יכול להוציאה מבלי שיטלטל המוקצה, אסור לְמַלְּטָה. רבי
 65 אֶלְעָזָר בֶּן תְּרָדְיָא אָמַר, אף כשמכוסות הפנה והחררה לגמרי,
 66 תוֹחֲכִין בְּבוּשׁ או בְּכַפְרֵי בתוכן ומוציאים אותן, וְהֵן מְקַצְרוֹת מִדֵּהֶן
 67 והגחלים מְאִילֵיהֶם, אף שטלטל על ידי כך את התבן והגחלים,
 68 מפני שלדעתו, טלטול מן הצד מותר.
 69 הגמרא דנה מה ההלכה במחלוקת זו. מביאה הגמרא: אָמַר רַב
 70 נַחֲמָן, הִלְכָה כְּרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תְּרָדְיָא.
 71 מקשה הגמרא: לְמִיָּרָא – האם ניתן לומר דָּסָבֵר רַב נַחֲמָן, דְּטַלְטֹל
 72 מִן הַצֵּד לֹא שְׂמִיָּה טַלְטֹל ומותר, וְהָאֵמֶר רַב נַחֲמָן, הָאֵי שְׂמִיָּה – צִנּוּן
 73 תלוש שהטמינו בקרקע, והתגלה מקצתו, לחולצו מהקרקע
 74 מְלַמְּעָה לְמַטָּה שָׂרִי, כלומר, אם מוטמן באופן שחלקו העליון
 75 והרחב למעלה, וחלקו התחתון והצר למטה, וחולץ חלקו העליון
 76 תחילה ואחריו התחתון, מותר, שכיון שראשו הרחב מגולה, נמצא
 77 שכשחולצו אינו מטלטל כלל את העפר שסביבו. אבל לחולצו
 78 מְלַמְּעָה אֲסִיר, כלומר, כשהחלק הצד למעלה, והולך
 79 ומרחיב לצד תחתית הגומא, וחולץ חלקו התחתון תחילה ואחריו
 80 העליון, אסור, שבשיטול הצנן שחלקו הרחב מכוסה בעפר, יגביה
 81 העפר. והרי אף כשחולצו מוטל למעלה, אינו מטלטל העפר בידו
 82 אלא על ידי טלטול מן הצד, ומכל מקום אסר רב נחמן, ומוכח
 83 שאוסר אפילו טלטול מן הצד, ואיך פסק כרבי אלעזר בן תדאי
 84 המתיר טלטול מן הצד.
 85 מתרצת הגמרא: הָרִי בִּית – חזר בו רב נחמן מִהֵימָּה – מדבריו בדין
 86 הצנן, ושב והתיר טלטול מן הצד, וכדעת רבי אלעזר בן תדאי.
 87 שנינו במשנה, מִחֵט שֶׁל יָד לִיטוֹל בָּהּ כו' את הקוץ.
 88 הגמרא מבררת דין טלטול מחט שבורה: שֶׁלֹּחַ לִיה רַבָּא בְּרִיה דְּרַבָּה
 89 יוֹסֵפִי, וְלִדְנֵי רַבִּינִי, מִחֵט שֶׁנִּיטֵל חֲרָה – החור שלה, או שניטל
 90 עֵקֶצָה – החור שלה, מִחוּ לַעֲנֵן טַלְטוֹל, האם עדיין נידונה ככלי
 91 ומותרת בטלטול לצורך גופו, או שבטל שם כלי ממנה ונעשית
 92 מוקצה. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסֵף, הִתִּירוּ – שנינו זאת כבר במשנתנו, מִחֵט
 93 שֶׁל יָד מותר ליטלה כדי לִיטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ, ובין שתשמש
 94 הוצאת הקוץ הוא המתירה, וְכִי מִחֵט אֵיכָפֶּת לִיה לְקוֹץ בֵּין נְקוּבָה
 95 לְבֵין שְׂאִינָה נְקוּבָה, הרי גם כשאינה נקובה ראויה להוצאת קוץ,
 96 ועל כן מותרת היא.
 97 מקשה הגמרא: אֵיכָרִיָּה רַבָּא בְּרִיה דְּרַבָּה לְרַב יוֹסֵף, הרי שנינו
 98 במשנה (כלים פ"ג מ"ה), מִחֵט שֶׁנִּיטֵל חֲרָה או עֵקֶצָה, מְהוּרָה
 99 מטומאת כלים, שפקע ממנה שם כלי בכך. ואם כן אף לגבי שבת
 100 אינה כלי, ויש לאסרה בטלטול. מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי לְרַבָּא
 101 בְּרִיה דְּרַבָּה, מִמָּאָה אֵשְׁכָה קְרָמִית – וכי אתה מקשה מדיני טומאת
 102 כלים על דיני טלטול בשבת, הרי אינם שוים, שכדי שכלי יקבל
 103 מִמָּאָה, 'כְּלִי מְעַשֶׂה' בְּעֵינֵן – אנו צריכים שהמעשה הראשון שהיה
 104 בו עדיין קיים, ולא שנשבר ויחדו לתשמש אחר, ובשניטל חור
 105 המחט או חודה שוב אינה ראויה למלאכתה הראשונה, ואינה
 106 מקבלת טומאה. ואילו לְעֵינֵן טַלְטוֹל בְּשֶׁבֶת, מִידֵי דְחֵוִי בְּעֵינֵן – אנו
 107 צריכים רק שיהיה דבר הראוי לתשמש, וְהָאֵמֶר נָפִי – ואף מחט זו,
 108 חֲזִיא לְמַשְׁקָלָא – עדיין ראויה ליתול בָּהּ קוֹץ.
 109 רבא חולק על אביו: אָמַר רַבָּא, מִאֵן דְּקָמוּתִיב – מי שהקשה על רב
 110 יוסף שהתיר טלטול המחט, שְׂפִיר קָמוּתִיב – יפה הקשה, מפני
 111 שְׂמָמָה לְעֵינֵן מִמָּאָה, מחט זו לאו מִנָּה – כלל הוא, מכך יש ללמוד
 112 שְׂלֵעֵנָה שְׂבֵת נָפִי לֹא מִנָּה הוּא – גם כן אינה נחשבת לכלי ואסור
 113 לטלטלה, שאין לחלק בין טומאה לשבת.
 114 הגמרא מקשה על רבא שהשוה שבת לטומאה: מִיִּתְיָבִי הרי שנינו
 115 בבביתא, מִחֵט, בֵּין נְקוּבָה, וְכִי שְׂאִינָה נְקוּבָה, מותר לְמַלְּטָה
 116 בְּשֶׁבֶת, וְלֹא אָמְרוּ שְׁנִיקוּבָה נחשבת כלי יותר מאינה נקובה, אֵמֶר
 117 לְעֵינֵן מִמָּאָה בְּלֵד. והבינה הגמרא, שכונת הבביתא 'אינה
 118 נקובה' למחט שניטל חורה, ולטומאה בטל ממנה שם כלי, ואילו

1 דָּבָר שֶׁמִּלְאכְתּוֹ לְאִיסוּר, לְצוּרָה שִׁימוּשׁ בְּגוּפוֹ לְמַלְאכַת הֵיתָר, מותר
 2 לטלטלו.
 3 אביו מקשה על דברי רבא: אֵיכָרִיָּה אֲבִי לְרַבָּה, שנינו בבביתא,
 4 מְיוּבָה – כלי גדול לכתישת שום ומלאכתו לאיסור, אם יש בָּהּ
 5 שוֹם, מְסַלְּטִין אותה אגב השום, ואם לאו אֵין מְסַלְּטִין אותה,
 6 ומסתימת הבביתא שלא חילקה, משמע שאפילו לצורך גופה כגון
 7 לישב עליה, אסור לטלטלה, וכיצד התרת כלי שמלאכתו לאיסור
 8 לצורך גופו. מתרץ רבא: אָמַר לִיה רַבָּה לְאֲבִי, הָאֵמֶר מְנוּ – ברייתא
 9 זו, כשיטת מי היא, כשיטת רבי נְחֵמְיָה הוּא, דָּאֵמֶר, אֵין כְּלִי נִיטֵל
 10 אֶלָּא לְצוּרָה תְּשִׁמִּישׁוֹ הַמִּיּוּחַד לוֹ וְלֹא לְשֹׂאֵר תְּשִׁמִּישִׁים, ואפילו כלי
 11 שמלאכתו להיות, ולכן אסרה הבביתא טלטול המדוכה לצורך
 12 תשמיש היתר, שאינו תשמישו המיוחד לו. אך אין הלכה כמותו
 13 אלא כחכמים המתירים לטלטל כלי לכל צורך, ומותר אף לטלטל
 14 כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו.
 15 אביו מוסיף להקשות על רבא: אֵיכָרִיָּה אֲבִי לְרַבָּה, שנינו במשנה
 16 (ביצה יא.) (בית שְׂמַאי אוֹמְרִים, אֵין נוֹמְלִין אֶת הָעֵלִי – כמין יד של עץ
 17 גדול ועגול שמכים בו על החיטים שבמכתשת, כדי לְקַצֵּב
 18 וְלִחְתּוֹךְ עֵלָיו בְּשֶׁר בְּיוֹם טוֹב, לפי שהוא כלי שמלאכתו לאיסור,
 19 ובית הלל מְתִירִין משום צורך שמחת יום טוב), ושנינו בבביתא,
 20 וְשׁוֹן בית שְׂמַאי ובית הלל, שְׂאֵם כֶּבֶד קָצֵב עֵלָיו בְּשֶׁר וְשׁוֹב אֵין בו
 21 צורך יום טוב, שְׂאֵסוּר לְמַלְּטָה, שלא התירו בית הלל אלא משום
 22 צורך שמחת יום טוב, ומוכח, שכלי שמלאכתו לאיסור אסור
 23 אפילו לצורך גופו, ולא כדבריו.
 24 מספרת הגמרא: קָבֵר רַבָּה לְשִׁנּוּי לִיה – לתרץ לו לאביו, שאף
 25 ברייתא זו האוסרת אפילו לצורך גופו, בְּרַבִּי נְחֵמְיָה הוּא, והוא
 26 סובר כחכמים המתירים. אבל בֵּין דְּשִׁמְעָה לְהָא דָּאֵמֶר רַב חִנְיָא
 27 בְּרִי שְׁלֵמִיָּה מְשִׁמִּיָּה דְּרַב, שְׁהַבִּי – אף חכמים שנחלקו על רבי נחמיה
 28 ומתירים הטלטול אף שלא לצורך תשמישו, מוֹדִים בְּסִיפִי, וְיִירִי
 29 וּמִזְוִיר – כלי הצִבְעִים, בְּיָוִן קָפִיד עֲלֵיהֶן – שכיון שהאומן מקפיד
 30 עליו, שלא יתלכלכו או יתעקמו, מִיִּתְדֵי לְהוּ מְקוֹם מוקצה אותם
 31 בידים שלא לטלטלם, ולכן אסורם לטלטול אף לצורך גופם. אם
 32 כן, שוב לא נצרך רבא להעמיד את הבביתא כרבי נחמיה, מפני
 33 שניתן לומר דְּהֵן נָפִי – שגם אלו העלי והמדוכה, מחמת חשיבותם
 34 מִיִּתְדֵי לְהוּ מְקוֹם, ומפני זה אסורים. אך שאר כלים שמלאכתם
 35 לאיסור, מותרים לצורך גופם.
 36 לעיל נחלקו במה שהתירה משנתנו טלטול הקורנס לצורך פציעת
 37 אגוזים, שלדעת רב יהודה ההיתר הוא רק בקורנס של אגוזים
 38 שמלאכתו להיות, ולדעת רבא ההיתר הוא אף בקורנס של נפחים
 39 שמלאכתו לאיסור. הגמרא מביאה דעות שהמשנה עוסקת אפילו
 40 בקורנס שמלאכתו לאיסור והאומן מקפיד עליו: אֵיכָמֶר, רַבִּי חִיָּא
 41 בְּרִי אָמַר אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, קוֹרְנָם שֶׁל זְהָבִים – צורפי זהב שְׁנֵינוּ
 42 שמותר לטלטלו לצורך פציעת אגוזים. ואף שבעלי מקפיד קצת
 43 שלא להשתמש בו למלאכות אחרות, כדי שישאר חלק וראוי
 44 לרידוד טסי זהב, מכל מקום אינו מקצה אותו, מפני שיכול לתקנו
 45 בנקל על ידי שמכה בו על הסדן ומחליקו. רַב שְׁמֵן בְּרִי אָבָא אָמַר,
 46 קוֹרְנָם שֶׁל בְּשָׂמִים – מוכרי בשמים העשוי לשחוק בשמים שְׁנֵינוּ
 47 במשנתנו ואף שבעלי מקפיד שלא להשתמש בו למלאכות
 48 אחרות, כדי שישאר נקי ולא ימאסו הבשמים. ולדעת שניהם ודאי
 49 שמותר להשתמש בקורנס של נפחים, שאין מקפידים עליו כלל.
 50 מבאר הגמרא: מִאֵן דָּאֵמֶר – רב שמן בר אבא, הסובר שמשנתנו
 51 עוסקת בקורנס דְּבִשְׂמִים, ואף שדרך להקפיד עליו, כֵּל שֶׁשֶּׁן שִׁיסְבוֹר
 52 בִּקְוֹרְנָם דְּזָהָבִים, שאין מקפיד עליו כל כך, שחרי מתקנו בנקל.
 53 אבל מִאֵן דָּאֵמֶר – רבי יוחנן שאמר שֶׁל זְהָבִים, סובר, שדווקא בשל
 54 זְהָבִים נשנה ההיתר, מפני שאינו מקפיד עליו כל כך, אֶבֶל דְּבִשְׂמִים,
 55 קָפִיד עֲלֵיהֶן.
 56 שנינו במשנה, וְאֵת הַבוֹשׁ וְאֵת הַכְּפָרֵר כו' לתחוב בו.
 57 הגמרא דנה בדין טלטול מן הצד: תְּנִי רַבָּנִי, מָנָה – תאנה שלא
 58 נתבשלה כל צרכה, שְׂמָמָה בְּתָנָה כדי שתבשול בתוכה, והתבן
 59 הוא מוקצה, וְכִן חֲרָה – לחם האפוי בגחלים שְׂמָמָה בְּתָנָה, ובא

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפט רש"י תוספות

דְּבַר שְׁמֵאלֵאכֶתוּ לְאִיסוּר. אִם צָרִיר בִּשְׁבַת לְגוֹפוֹ שֶׁל מְלֹאכָה אֲחֵרֶת שֶׁל דִּיתֶר – מוֹתֵר: מְדוּכָה. שְׂדוּכִין בָּה שׁוּם: אִם יֵשׁ בָּה שׁוּם מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. אֲבָּה הַשּׁוּם: וְאִם לֹא אֵין מְטַלְטֵלִין. כְּגוֹן לִישֵׁב עֲלֶיהָ. כִּיּוֹן דְּעִיָּקֵר מְלֹאכֶתוּ לְשִׁחִיקָה. דְּהִיא מְלֹאכֶת אִיסוּר מִשּׁוּם טוֹחַן: תִּשְׁמִישׁוֹ. תִּשְׁמִישׁ הַמִּיּוֹדֵר לוֹ: וְשׁוּן. ב"ש וּב"ה שֶׁחֲקָלוּ בְּגוֹטְלִין

אֵת הָעֵלִי לְקַצֵּב עָלָיו בְּשֶׁר בִּירֵט: שָׂאֵם קֶצֶב
עָלָיו בְּשֶׁר. שְׁעֵשֶׂה לְצוּרֵךְ שִׁמְחַת יִרְט: שְׂאִיסוּר
לְשִׁלְטָלוֹ. דְּקָשְׁרוּ ב"ה מִשּׁוּם שִׁמְחַת יִרְט: שְׂאִיסוּר
קָשְׁרוֹ, אֶלמָא מִשּׁוּם דְּעָלִי מְלֹאכֶתוּ לְאִיסוּר
לְכַתִּישַׁת טַרְגִּיס וְטִיסְנִי וְקִלְפִּית עֲצִים לְעֵבֶד
בְּדוֹן עֲזוּרָת – אָסוּר: הַכֵּל מוֹדִים. רַבְּנָן דְּאִיפְלִגוּ
אֲדֹר' נַחֲמִיָּה: בְּסִיפֵי יוֹיִיר וְמוֹדִיר. כְּלִי צִבְעִין
חַן. וְרַבִּינוּ חֲלוּי פִירֶשׁ: כְּלִי אֲדוֹרְקִין. סִיפֵי חַן
עֲמוּדִין. וְזִיִּיר חַן קָבִים שְׂבִישִׁין. וְמוֹדִיר – כּוּבֵר
עֲלִיוֹן וְתַחְתּוֹן. רַבִּישׁוֹן נִרְאֶה לִי. דְּזִיִּישְׁאִיר לִשּׁוֹן
עוֹצֵרִים חַן, כְּמוֹ מַעֲצָרֶתָא וְיִירָא (ע"ז דף ס:).
דְּקָפִיד עֲלִיָּהוּ. הָאֲמֹן, שְׁלֹא יִתְלַכְכוּ וְשִׁלָּא
יִתְעַקְמוּ: מִיַּחַד לָהֶם מְקוֹם. מְקַצֵּה לְחַן בְּדִים:
הָיָ נִמִּי. עָלִי וּמְדוּכָה: קוֹרְנִים שֶׁל זְהָבִים. אֶע"פ
דְּקָפִיד עָלִיהָ קָצֵת, שְׁצָרִיר שְׁהָא חֲקֵל לְרֵדֵד
טִסִּין, אֶפ"ה כִּיּוֹן שִׁמְתָּן עַל יַד הַכָּאֵן שִׁמְכֵם
עַל הַסֵּדן – לֹא מְקַצֵּי לִיהָ. וְכ"ש שֶׁל שְׂאֵר
נִפְחִים כְּרָבָה: בְּשָׂמִים. לְשַׁחֲוּ כּוּ: קָפִיד עָלִיהָ.
שְׁלֹא יִקְאֹס: מְנָה. תִּאֲנָה שְׁלֹא בִּשְׁלָה כָּל
צָרְכָהּ, וְטוֹמֵנִין בְּתֵבָה לְחַתְבֶּשֶׁל. וְתֵבָה מוֹקֶצֶה
הָיָ לְטִיט: אִם מְגוֹלָה מְקַצֵּתָהּ. שִׁכּוּל לְאוֹחֻזָה
בְּמִקְוֶם הַמְּגוֹלָה. דָּאפ"י טַלּוּל מִן הַצֵּד לִמְקָם
שְׁאִין צָרִיר לְהַגְבִּיהָ תֵּתָבָן, אֶלָּא מְגַבִּיהָ מְקוֹם
הַמְּגוֹלָה, וְהַתֵּבָה נִשְׁמַט וְנוֹפֵל: פּוֹגֵלָא. עֲנֹן
הַלּוּשׁ שֶׁהִטְמִינוּ בְּאֶרֶץ וְנִתְּגָלָה רֹאשׁוֹ:
מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שָׁרִי. אִם הָיָה הָעֲלִיוֹן שֶׁלֹּא
לְמַעְלָה וְהַקָּצֵר לְמַטָּה, וְכִשְׁהוּא שׁוֹלְפָה
חֻלְצָה מְעֻלִּין שֶׁלֹּא לְתַחְתּוֹן שֶׁלֹּא. וְרוּחַב
הַצֵּנּוֹן מְעֻלָּה – מוֹתֵר, דְּלִיכָא טַלּוּל לְעַפְרָא
כָּלִל, שְׁהָיָ נִתְּגָלָה רֹאשׁוֹ: מַטָּה לְמַעְלָה
אָסוּר. שְׁמוּזִי עֶפֶר, לְפִי שֶׁהִגּוּמָא קָצְרָה
מִלְּמַעְלָה, וְרוּחַב הַצֵּנּוֹן מִלְּמַטָּה. וְאֶע"ג
דְּטַלּוּל עֶפֶר מִן הַצֵּד הוּא, שְׁאִינוּ אוֹחוּזָה מִשֵּׁם
בִּידוֹ: תְּרַדָּה. חוּר שֶׁלֹּא: עוֹקֶצֶה. פִּירִישׁנָא:
מִחוּ. לְטַלְטֵלָהּ. מִן כֵּטַל תּוֹרֵת כְּלִי מִיָּדָה. וְאִם
לֹא: כְּלִי מַעֲשֶׂה. שְׂמִישׁוּשָׁה שֶׁלּוֹ קָיִם: וְלֹא
אָמְרוּ נְקוּבָה. לְהוֹיֵת תּוֹרֵת כְּלִי עָלֶיהָ יוֹתֵר
מִשְׁאִין נְקוּבָה אֶלָּא לְעֵנִין טוֹמָאָה, וְקִסִּיד
דְּבִנְטַל חוּר שֶׁלֹּא קָאֲמַר, דְּלַעֲנֵן טוֹמָאָה בְּטַל
שֵׁם כְּלִי מִיָּדָה, וְטַלְטוּל שָׁרִי: בְּגוֹלָמִי. גּוֹלָמִי
מִחֲסִין הַעוֹמְדוֹת לִיקְבֵּה, דְּנְקוּבָה בְּגִמְרָה
מְלֹאכְתָהּ, וְשְׂאִינָה נְקוּבָה אֵינֶה נִגְמָרָה
מְלֹאכְתָהּ. הַלְכָּה לְעֵנִין טוֹמָאָה הוּא דָּלָא
הָיָ כְּלִי, אֲבָל בְּטַלּוּל – שְׂרָאָה, דְּחֻזִּי לְקוּץ:
דְּמִיָּלִיד. וְלֹא נְקִיב לָהּ: וְיִשְׁוִי לָהּ מְנָא.
כְּמוֹת שְׂהִיא, וְלִנְטִיל קוּץ: נִרְשָׁאוֹת. שְׂכִיר
מִתְּכּוֹת אָדָם זוֹרֵק לְבִין גְּרוֹטָאוֹ, וְבִטַל שֵׁם
כְּלִי מִיָּדָה: אֶסוּבִי. יְנוּקָא. לְהַחֲלִיק סֵדֵר
אֲבָרִיו, שִׁשְׁהוּא נוֹלֵד אֲבָרִיו מִתְּפָרְקִין, וְצָרִיר
לִישְׁבֹן: אֶסִיר. דְּדָמִי לְמַתָּן:
אֶפִּיקטוּיִין

דְּבַר שְׁמֵאלֵאכֶתוּ לְאִיסוּר לְצוּרֵךְ גּוֹפֹ – מוֹתֵר. אִיתִּיבִיהָ
אֲבִי לְרַבָּה: מְדוּכָה, אִם יֵשׁ בָּה שׁוּם – מְטַלְטֵלִין
אוֹתָהּ, וְאִם לֹא – אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ! א"ל: הָא מְנִי
– ר' נַחֲמִיָּה הָיָ, דָּאָמַר: אֵין כְּלִי נִיטַל אֶלָּא לְצוּרֵךְ
תִּשְׁמִישׁוֹ. אִיתִּיבִיהָ: (ב"ש אומרים: אֵין נוֹטֵלִין אֵת
הָעֵלִי לְקַצֵּב עָלָיו בְּשֶׁר, וּב"ה מוֹתִירִין). וְשׁוּן, שָׂאֵם
קֶצֶב עָלָיו בְּשֶׁר – שְׂאִיסוּר לְטַלְטֵלוֹ! כִּכֵּר לְשִׁנְיָי לִיהָ
כְּר' נַחֲמִיָּה, כִּיּוֹן דְּשִׁמְעָה לְהָא דָּאָמַר רַב חִינְנָא פֵּר
שְׁלִמְיָא מִשְׁמִיָּה דְּרַב: הַכֵּל מוֹדִים בְּסִיפֵי יוֹיִיר וְמוֹדִיר
דְּכִיּוֹן דְּקָפִיד עָלֶיהוּ – מִיַּחַד לָהֶו מְקוֹם, ה"נ: מִיַּחַד
לָהֶו מְקוֹם. אִיתִּמַר, ר' חִיָּיא פֵּר אָבָא אָמַר ר' יוֹחָנָן:
קוֹרְנִים שֶׁל זְהָבִים שְׁנִינִי, רַב שְׁמֵן פֵּר אָבָא אָמַר:
קוֹרְנִים שֶׁל בְּשָׂמִים שְׁנִינִי. מֵאֵן דָּאָמַר דְּבִשְׂמִים – כ"ש
דְּזְהָבִים. מֵאֵן דָּאָמַר שֶׁל זְהָבִים – אֲבָל דְּבִשְׂמִים קָפִיד
עָלֶיהוּ. "וְאֵת הַפּוֹשׁ וְאֵת הַפְּרָפֵר כּו". ת"י: פִּגְהָ
שְׂמִינָה פִּתְּכֵן, וְחִרְדָּה שְׂמִינָה בְּפִתְּכִים, אִם מְגוֹלָה
מְקַצֵּתָה – מוֹתֵר לְטַלְטֵלָהּ. וְאִם לֹא – אָסוּר לְטַלְטֵלָהּ.
ר"א בֵּן תַּדְיָא אֹמַר: תּוֹחֲכִין פּוֹשׁ אוֹ פְּרָפֵר וְהֵן
מְנַעְרוֹת מֵאִילֵיהֶם. אָמַר רַב נַחֲמֵן: הִלְכָּה פֵּר"א בֵּן
תַּדְיָא. לְמִימָרָא דְּסָבֵר רַב נַחֲמֵן "טַלְטוּל מִן הַצֵּד לֹא
שְׂמִיָּה לְטַלְטוּל"? וְהָאָמַר רַב נַחֲמֵן: הָאִי פּוֹגֵלָא, מְלִמְעָל
לְמַטָּה – שָׁרִי, מִמַּטָּה לְמַעְלָה – אָסִיר! הֲדָר בִּיה
רַב נַחֲמֵן מוֹתֵהִיא. "מַחֲט שֶׁל יָד לִיפּוֹל בָּה כּו". שֶׁלֹּא
לִיה רַבָּא בְּרִיה דְּרַבָּה לְרַב יוֹסֵף: לְמַדְנֵו רַבִּינוּ, מַחֲט
שְׁנִיטַל חֲרָרָה אוֹ עוֹקֶצֶה מַהוּ? א"ל: תְּגִיתוּהָ, מַחֲט
שֶׁל יָד לִיפּוֹל בָּה אֵת הַקּוּץ. וְכִי מַה אֵיכְפַּת לִיה לְקוּץ
בִּין נְקוּבָה לְבִין שְׂאִינָה נְקוּבָה? אִיתִּיבִיה מַחֲט שְׁנִיטַל
חֲרָרָה אוֹ עוֹקֶצֶה – מוֹתֵר! אָמַר אֲבִי: טוֹמָאָה אֲשֶׁבַת
קְרָמִית? טוֹמָאָה – כְּלִי מַעֲשֶׂה פְּעִינִי, לְעֵנִין שִׁבַּת
– מִיָּד דְּחֻזִּי פְּעִינִי, וְהָא נִמִּי חֻזָּא לְמִשְׁקָלָא בָּה קוּץ.
אָמַר רַבָּא: מֵאֵן דְּקְמוּתִיב – שְׁפִיר קְמוּתִיב, מוֹדִלְעֵנִין
טוֹמָאָה לֹא מְנָא הוּא – לְעֵנִין שִׁבַּת נִמִּי לֹא מְנָא
הוּא. מִיתִּיבִי: מַחֲט, בִּין נְקוּבָה בִּין שְׂאִינָה נְקוּבָה –
מוֹתֵר לְטַלְטֵלָהּ בִּשְׁבַתָּה, וְלֹא אָמַר "נְקוּבָה" אֶלָּא לְעֵנִין
טוֹמָאָה בְּלָבָד! תְּרֻגְמָא אֲבִי אֵלִיפָא דְּרַבָּא: בְּגוֹלָמִי
עֲסָקִינוּ, וְיִמְגִין דְּמִימְלֵךְ עָלֶיהוּ וּמִשְׁוִי לָהֶו מְנָא. אֲבָל
הִיכָא דְּנִיטַל חֲרָרָה אוֹ עוֹקֶצֶה – אָדָם זוֹרֵקָה לְבִין
גְּרוֹטָאוֹת. אֶסוּבִי נְיוּקָא, רַב נַחֲמֵן אָסִיר וְרַב שִׁשַׁת שָׁרִי
אָמַר רַב נַחֲמֵן: מְנָא אֲמִינָא לָהּ – דִּתְּנֵן "אֵין עוֹשִׂין
אֶפִּיקטוּיִין

בְּסִיכִי זִיירִי וּמוֹזִירִי. פִּי עֵרֹךְ, פִּי סִיכִי – הֵם יִתְדוֹת הַמוֹכֵנִין לְנֶפֶץ בָּהֵן מִשִּׁי וְכוּיָרָא
בְּה תְּרוּגֵם יִתְדוֹת סִיכִי. זִיירִי – כְּלִי עֵץ, כְּמוֹ קֶרְשִׁים שְׂכוּבִשִׁין בָּהֵן בְּגִידִם, דִּתְּנֵן
(לְקַמֵּן דָּף קמא). מְכַבֵּשׁ שֶׁל בְּעִלִי בִתִּים מוֹזִיר כְּלִי עֵץ שֶׁהוֹכֹס מְכַה בּוֹ הַבְּגִידִם עַל הָאֵבֶן
שֶׁמִּלְבָּנוּ וְאוֹלו כְּלִים מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְעַמְּוּ וְלֹא יִתְפַּגְּמוּ שִׁלָּא יִתְקַלְקְלוּ הַבְּגִידִם
וְהַמִּשִּׁי וּמוֹסִיחַ דַּעְתּוֹ מִלְטַלְטֵלִין, וְכֵן מִפְּרַשׁ
בִּירוּשְׁלַמִּי: זִיירִי – דִּין עֶצֶר בִּיה, מוֹזִיר – דִּין
חֲבִישָׁה בִּיה. וְלִפִּי הָקוּטִי דְּמִפְּרַשׁ מוֹזִיר כּוּבֵר
עֲלִיוֹן וְכוּבֵר תַּחְתּוֹן גִּיל דְּסִבִּירָא לִיה כְּמוֹאֵן
דְּאִסֵּר בִּפְרָק "אִלוֹ קֶרְשִׁים" (לְעִיל דָּף קג:). הָא
נִמִּי מִיַּחַד לָהּ מְקוֹם. מִמִּי מִשּׁוּם שִׁמְחַת יִרְט
מוֹתֵר לְטַלְטֵלוֹ לְקַצֵּב עָלָיו בְּשֶׁר:)

הֲדָר בִּיה רַב נַחֲמֵן מוֹתֵהִיא. מִסְתַּבְרָא
דְּמוֹתֵהִיא הֲדָר בִּיה, מִדְּאָמַר בִּפְרָק
"תּוֹלִין" (לְקַמֵּן דָּף קמא:). אֲמַרִי בִי רַב, תִּנְיָא
דְּלֹא כִרַב נַחֲמֵן:

פִּגְהָ שְׁהִטְמִינָה כּו'. מִיִּירִי שְׁהִנִּיחָה שֵׁם ע"מ
לִיטְלָה, אֲבָל אִם הִנִּיחָה שֵׁם לְכָל הַשִּׁבַּת
– הָיָ בְּסִיס לְדִבֵּר הָאִסוּר, כְּדֹאמַר לְקַמֵּן בִּפְרָק
"נוֹטֵל" (ד' קמב) גְּבִי אֲבָן שַׁעַל פִּי הַחֲבִיתָה: בִּישָׁה
שֵׁנו אֶלָּא שְׂבוּכָה, אֲבָל בְּמִנְיָה – נִעֲשֶׂה בְּסִיס
לְדִבֵּר הָאִסוּר: הָאִי פּוֹגֵלָא. וְאִתִּי: הָאִי פּוֹגֵלָא
הִיכִי דְּמִי, אִי בְּמִנְיָה – מִיטִי דְּמֵאֵן דְּשִׁרִי מִלְּמַטָּה
לְמַעְלָה: הָא אִפִּילוּ נִיעוּר לֹא שָׁרִי, כ"ש לְטַלּוּל
מִן הַצֵּד וְאִי בִּשְׁכַח – מִיטִי דְּמֵאֵן דְּאִסְרָה אֲפִי
לְקַמֵּן בִּפְרָק "נוֹטֵל" (קמא. דו' קמב) בְּמִנְיַת
שַׁעַל גְּבִי הַכֵּר בִּצְרִיךְ לְמַקּוֹם, דְּמִטַּלְטֵלוֹ בְּעוֹדֵן
עָלִי. וְאֲבָן שַׁעַל פִּי הַחֲבִיתָה, כְּשֹׁדָהוּ בִין הַחֲבִיתוֹת
– מְגַבִּיהָ וּמוֹטָה, כ"ש לְטַלּוּל מִן הַצֵּד וְיִלִּ: דְּמִנְיַת
עַל מִנְתָּ לִיטְלָה אִיִּירִי, אֶע"ג דְּכִשְׂכַח דְּמִי, כְּמוֹ
טַמֵּן וְכִיסָה דְּבִרֵּב שְׁאִינוּ נִיטַל בְּסוּף "בְּמַה
טוֹמֵנִין" (לְעִיל דָּף נא). דְּשִׁרִי לְנַעַר מִשּׁוּם דֹּאִין
מִנְיַת לְכָל הַשִּׁבַּת, וְנִעֲצֻמוֹת וְקִלְפִין דְּרִישׁ בִּיצָה
(ד' ב). דְּשִׁרִי ב"ה לְסַלֵּק אֵת הַטְּבָלָא וְלַנַּעַר, מִמִּי
לֹא הִיָּה לוֹ לְהִנִּיחַ בְּאוּרוֹ עֵנִין שִׁיטְטוֹךְ לְטַלּוּל
מִן הַצֵּד. וְעֲצֻמוֹת וְקִלְפִין לֹא מִסְתַּיִה דְּלֹא לִינַח
בָּהֵן עַל גְּבִי הַשִּׁחְלוֹן, וְטַמֵּן וְכִיסָה דְּפִרָק "בְּמַה
טוֹמֵנִין" (לְעִיל ד' נא). אֵין לְחוּשׁ, כִּיּוֹן דְּאִפְשֵׁר
בְּנִיעוּת, דְּאִפִּילוּ לְטַלּוּל מִן הַצֵּד אֵינֶה: וְאֶע"ג
מִדְּלַעֲנִין טוֹמָאָה לֹא מְנָא לְעֵנִין שִׁבַּת נִמִּי
לֹא מְנָא. תִּימָא: הָא תַּנֵּן לְקַמֵּן: כָּל הַכְּלִים
הַנִּשְׁתַּלֵּץן שְׂבִירִיךְ נִיטֵלִין. אֶע"ג דְּלַעֲנֵן טוֹמָאָה
לֹא הָיָ מְנָא כְּשִׁנְשִׁבֵּר אֶלָּא עַל יַד יִיחָד לְפִי
הָקוּטֵרס דְּסוּף "הַמְּצַנֵּעַ" (לְעִיל דָּף צה:). יִיל:
דְּה"פ: מִדְּלַעֲנִין טוֹמָאָה לֹא מְנָא, אֲפִי עַל יַד
יִיחָד, דְּכִיּוֹן דְּנִיטַל חֲרָרָה אוֹ עוֹקֶצֶה לֹא מוֹתֵר
בִּיה יִיחָד – לְעֵנִין שִׁבַּת נִמִּי לֹא מְנָא הִיא. אֲבָל
הִיכָא דְּהוּא מְנָא לְעֵנִין טוֹמָאָה ע"י יִיחָד – אֵיכָא
לְמִימַר דְּהִי מְנָא לְעֵנִין שִׁבַּת אֲפִי. כָּלִא יִיחָד
כִּיּוֹן דִּיבּוֹל לְהוֹיֵת כְּלִי לְעֵנִין טוֹמָאָה, וְכֵן מִשְׁמַע
בְּסוּמָן, דְּתִרְגָּמָא אֲבִי אֵלִיפָא דְּרַבָּא בְּגוֹלָמִי,
דְּמִימְלֵךְ עָלֶיהוּ וּמִשְׁוִי לָהֶו מְנָא. מִשְׁמַע
דְּלַבִּיב מוֹתֵר לְטַלְטֵל אֶע"ג טְרוּהָרָה הִיא –
דֹּאכְתִּי לֹא מִימְלֵךְ עֲלֶיהָ, כִּיּוֹן שְׂרָאוֹ לִיחָדָה
לְהוֹיֵת כְּלִיב: אֶסוּבִי. נְיוּקָא. לֹא הִיָּינוּ לְפוֹפִי
נְיוּקָא דְּשִׁרִי בִּפְרָק "בְּמַה אֲשֶׁה" (לְעִיל דָּף סו:)

וּלְקַמֵּן בְּסוּף "חֲבִית" (דָּף קמב) – דְּהִיָּינוּ שְׂכוּרְכִין אוֹתוֹ בְּבִגְדִים וְקוּשְׁרִים בַּחֲגוּרָה רַחְבָּה. וְכֵן פִּירֶשׁ בְּקוּטֵרס בְּסוּף "מִפְנֵין" ג), הִיכִי דְּלֹא תִקְשִׁי דְּרַב נַחֲמֵן אֲדֹרֵב נַחֲמֵן דְּשִׁרִי הַתֵּם לְפּוֹפִי,
וְהָכָא אִסֵּר אֶסוּבִי. וְהָא דִּתְּנֵן בִּפ' "חֲבִית" (שם) אֵין מַעֲצִבִין אֵת הַקֵּטֵן. פִּרְךָ לֹא הַתֵּם אֲהֵיאָה לְדּוֹלְפִי, וּמוֹקִי לַח בְּחוֹמֵרִי שְׂדֵרָה, דְּמִיחֻזִּי כְּבוֹנָה. וְקִשְׁוֵה דְּמִייתִי לֹא מֵאֵן עוֹשִׂין אֶפִּיקטוּיִין,
שְׁהוּא תִּיקוּיֵן גְּבֵרָא, כְּפִירֶשׁ בְּקוּטֵרס. הוּא לִיה לֵאחֹרֵי מִסְפָּא דֹּאִין מַעֲצִבִין אֵת הַקֵּטֵן, דְּהִיּוּ נִמִּי תְּקוּיֵן נְיוּקָא וְדִמִּי טַפִּי, שְׂהֵכַל בְּקִטֵּן מַעֲבִין אֶסוּבִי וְפִירֶשׁ רַבִּינוּ חָם: דְּהִכִּי נִמִּי מִייתִי,
וְקִטְס רִישָׁא "אֵין עוֹשִׂין אֶפִּיקטוּיִין כּו" ע"י אֵין מַעֲצִבִין:

שבת דף קכג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצא

שחוחכים בו קורות, וְיִתֵּד שֶׁל מַחְרִישָׁה – כלי גדול העשוי כסכין
שבו עושים התלם, מפני שמקפיד עליהם מחשש שיפגמו, ומיוחד
להם מקום, שאינם ראויים למלאכה אחרת.

גמרא

הגמרא מביאה דוגמאות נוספות לכלים שמקפיד עליהם: אֲמַר רַב
נְחֻמִּי, הָאֵי אוֹכְלֵי דְקָצֵרִי – כלי נחושת של כובסים מנוקב כנפה
שמוזלים בו מים על הבגדים, כִּיתֵד שֶׁל מַחְרִישָׁה דְמֵיא, ואסור
לטלטלו. אֲמַר אַבְי, חֲרָפִי דְאוֹשְׁכָפִי – סכין של רצענים, וְסָכִינָא
דְאַשְׁכְּבָתָא – סכין של איטלוי שהקצבים מקצבים בו בשר, וְחֲצִינָא
דְנִגְרִי – גרזן של נגרים, כִּיתֵד שֶׁל מַחְרִישָׁה דְמֵיא, ואסור לטלטלם,
מפני שהם עלולים להפגם, ומקצה אותם בידים, שלא להשתמש
בהם בשבת.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת סדר השתלשלות גזירת טלטול
כלים: תַּנּוּ דְרַבְנָן, בְּרֵאשׁוֹנָה, יְמֵי נַחְמִיָּה בֶן חַבְלִיָּה בְּבֵית שְׁנִי, שהיו
העם מקילים באיסורי שבת, וגזרו חכמים לאסור טלטול כל
הכלים, כגדר להחמיר באיסורי שבת, הָיוּ אוֹמְרִים, שִׁלְשָׁה פְּלִים
בְּלִבְד נִיטְלִין בְּשַׁבָּת, מְקַצְעֵי שֶׁל דְבִילָה – איזמל לחיתוך דבילה,
וְיוֹתֵמָא לִיסְמָרָן שֶׁל קְנֶדֶה – כף גדולה שמסלקים בה זוחמת
התבשיל שבקדירה לצדדים, וְסָכִין קְטָנָה שֶׁעַל גְּבִי שֶׁלָּחָן שְׁבָה
חותכים להם ובשר ואוכלים, משום שבשלת אלו משתמשים
תדיר. לאחר מכן, כשראו חכמים שחזרו העם להזהר קצת
באיסורי שבת, הִתִּירוּ מִקְצַת, וכשנזהרו העם יותר, הִתְּרוּ חֲכָמִים
וְהִתִּירוּ עוֹד, וכשנזהרו יותר הִתְּרוּ וְהִתִּירוּ עוֹד, ושוב חזרו והתירו
היתר כולל, עַד שֶׁאָמְרוּ, כָּל הַכְּלִים נִיטְלִין בְּשַׁבָּת, חוּץ מִן מִסָּר
הַגָּדוֹל וְיִתֵּד שֶׁל מַחְרִישָׁה.

מבשרת הגמרא: מֵאֵי הִתִּירוּ וְהִתִּירוּ וְהִתִּירוּ וְהִתִּירוּ – מהו
ההיתר שהתירו בכל פעם. משיבה הגמרא: אֲמַר אַבְי, בהיתר
הראשון הִתִּירוּ דָּבָר שְׁמֵאלַכְתּוֹ לְהִיתֵר, לטלטלו בשבת לצורך
שימוש בגופו של הכלי, אך לא לצורך מקומו. וְהִתִּירוּ וְהִתִּירוּ דָּבָר
שְׁמֵאלַכְתּוֹ לְהִיתֵר, אף לצורך מקומו – להשתמש במקום שהכלי
מונח. וְהִתִּירוּ וְהִתִּירוּ אִפִּילוּ דָּבָר שְׁמֵאלַכְתּוֹ לְאִסוּר, אמנם כלי זה,
רק לצורך שימוש בגופו אין – כן, הִתִּירוּ לטלטלו, אבל לצורך
מקומו לא. ואף אחר היתרים אלו, עֲדִין הַחֲמִירוּ וְאָמְרוּ שֶׁכִּלִּי
הַנִּיטֵל כִּידוֹ אֶחָת אֵין – כן, מותר לטלטלו, אבל כלי גדול שמפני
כובדו אינו ניטל אלא בִּשְׁנֵי יָדָיו, לא הותר. עַד שֶׁאָמְרוּ לְבִסּוּף, כָּל
הַכְּלִים הַלּוֹל, נִיטְלִין בְּשַׁבָּת וְאִפִּילוּ הַנִּיטְלִים בְּשַׁבָּת יָדִים, חוּץ מִסָּר
הַגָּדוֹל וְיִתֵּד שֶׁל מַחְרִישָׁה שאסורים בין לצורך גופו ובין לצורך
מקומו.

רבא מקשה על אביי: אֲמַר לִיה רַבָּא לֵאבִי, מִכֵּין ש'הִתִּירוּ'
קִתְּנִי בְּבֵרִיתָא בהיתר הראשון, והיינו שהתירו לצורך השבת, אם
כן, מֵה לִי אם הוא לצורך גופו ומה לִי אם הוא לצורך מקומו, הרי
אף צורך מקומו הוא צורך שבת כצורך גופו, וודאי שאף הוא היה
בכלל היתר זה. וכיצד אמרת שההיתר הראשון היה רק לצורך
גופו ולא לצורך מקומו.

רבא מבאר את ההיתרים שבברייתא באופן אחר: אֵלֶּא אֲמַר רַבָּא,
כך מתפרשת הברייתא, בתחילה הִתִּירוּ דָּבָר שְׁמֵאלַכְתּוֹ לְהִיתֵר, בין
לצורך גופו ובין לצורך מקומו. וְהִתִּירוּ וְהִתִּירוּ טַטְלוּ מִחֻמָּה לְצִד
שזוהו צורך הכלי, שלא ינוק מהמומה, אף שאין בטלטולו צורך
לתשמיש האדם. וְהִתִּירוּ וְהִתִּירוּ אִפִּילוּ דָּבָר שְׁמֵאלַכְתּוֹ לְאִסוּר,
אמנם כלי זה, רק לצורך גופו ולצורך מקומו אין – כן, אבל מחמת
לְצִל לא הותר. ואף אחר היתרים אלו, עֲדִין הַחֲמִירוּ וְאָמְרוּ שֶׁכִּלִּי
הַנִּיטֵל בְּאֶדָם אֶחָד אֵין – כן, אבל כלי גדול שמפני כובדו אינו ניטל
אלא בִּשְׁנֵי יָדָיו, לא הותר. עַד שֶׁאָמְרוּ לְבִסּוּף כָּל הַכְּלִים נִיטְלִין
בְּשַׁבָּת, אִפִּילוּ הַנִּיטְלִים בִּשְׁנֵי יָדָיו, ומכל מקום ההיתר הוא רק
כמבואר, כלי שמלאכתו להיתר אִפִּילוּ מִחֻמָּה לְצִל, ושמלאכתו
לאיסור רק לצורך גופו או מקומו.

אביי מקשה לרבא שהתיר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך
מקומו: אֵיתִיבֵיה אַבְי לְרַבָּא, שְׁנִינוּ בְּבֵרִיתָא, מִדּוּקָה – כלי גדול

אֲפִיקָוּיוֹן – אין שותים משקים הגורמים הקאה, בְּשַׁבָּת, ומדובר
באופן שאינו לרפואה, אלא להריק מעיו שיוכל לאכול ולשתות
הרבה, ומכל מקום אסור, שמתקן הגוף בזה, ומוכח שיש איסור
בתיקון הגוף בשבת, והוא הדין לתיקון וסידור אברי התינוק. דוחה
הגמרא את הראיה: וְרַב שִׁשְׁתִּי יָשִׁיב שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ מִשָּׁם, דְּהֵתָם,
באפיקטיוזין, לֹא אוֹרְחִיהּ – אין דרכו של אדם בכך, ולכן נידון
הדבר כתיקון הגוף ואסור, אבל הָקָא בסידור אברי התינוק, אוֹרְחִיהּ
– דרכו בכך, והרי זה כמאבילו ומשקהו, ואינו נידון כתיקון הגוף.
רב ששת מביא מקור לדבריה: אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי, מִנָּא אֲמִינָא לֵה שֶׁאֵין
איסור בסידור אברי התינוק, דְּתַנּוּן בְּמִשְׁתַּנּוּ (לעיל קכב), מִחֻמָּה שֶׁל יָד
מותר ליטלה, לִיטּוֹל בָּה אֶת הַקּוֹץ, הרי שמותר להוציא קוץ
בשבת, ומוכח שלא אסור תיקון הגוף במקום שאין בו משום
רפואה, והוא הדין לסידור אברי התינוק. דוחה הגמרא את
הראיה: וְרַב נְחֻמִּי יָשִׁיב שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ מִשָּׁם לְהִתִּיר, דְּהֵתָם, בקוץ,
פָּקִיד – אין הקוץ מחובר אל הגוף אלא רק מונח מופקד בו, ואין
בתחיבתו בבשר קלקול בגוף עצמו, ולכן אין נטילתו נחשבת תיקון
לגוף. אבל הָקָא בסידור אברי התינוק, לֹא פָּקִיד – האיברים אינם
מונחים בלבד בגוף, אלא הם חלק ממנו, ובסידורם הרי הוא מתקן
הגוף, ואסור שדומה למלאכה.

משנה

המשנה מבארת היתר טלטול קנה של זיתים, ואגב כך מבארת
בתחילה דינו לענין טומאה: קִנְהָ שֶׁל זִיתִּים המשמש להיפוך
הזיתים הצבורים במעטן ו-מִין כְּלִין, לבדוק אם הם כבר בשלים
וראויים לסחיטת השמן, אִם יֵשׁ קֶשֶׁר ו-פֶּקֶן, בְּתוֹךְ חִלּוֹל סְמוּךְ
לְרֹאשׁוֹ, מְקַבֵּל טוּמְאָה, שכלי הוא מפני שעב בראשו קצת. ואם
לֹא, אֵין מְקַבֵּל טוּמְאָה, שאינו דומה לכלי. ובגמרא יתבאר עוד
מדוע הקשר מחשיבו לכלי. אבל לענין שבת, בֵּין קֶדֶ וּבֵין קָה – בין
שיש קשר בראשו ובין שאין בו, נִיטְלִין בְּשַׁבָּת, שהרי עומד לתשמש
להפיכת הזיתים, ושם כלי עליו.

גמרא

הגמרא מבררת טעם המשנה בדין טומאה. מקשה הגמרא: אֲמַאי
כִּישִׁי קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, הרי אף שהקשר עושהו כלי,
מכל מקום 'פְּשׁוּטִי' בְּלִי עֵץ, הוא, שהם כלים שאין להם בית קיבול,
וְפְּשׁוּטִי בְּלִי עֵץ אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה. ואפילו אם הקנה חלול, ונוצר
בו בית קיבול על ידי הקשר שסותמו מבפנים, מכל מקום הרי חללו
אינו עומד לקבל כלום, ועדיין דינו כפשוטי כלי עץ. אגב שזכר
דין 'פשוטי כלי עץ', מסיימת הגמרא ומבארת: מֵאֵי מְקַבֵּל פְּשׁוּטִי
כלי עץ אינם מקבלים טומאה, מפני שלקבלת טומאה בכלי עץ,
דוּמְאָה יִשָּׁק בְּעֵינָן – צריך שיהיה דומה לשק שיש לו בית קיבול,
לפי שהקיש הכתוב כלי עץ לשק לענין טומאה. ומכל מקום קשה,
מדוע קנה של זיתים שיש בראשו קשר מקבל טומאה.

מתרצת הגמרא: תֵּנָא מִשְׁמִית דְּרַבִּי נְחֻמִּי, בְּשַׁעֲרֵי שְׁמֵהֶפֶד בְּיָתִים
הוֹפְכֵוּ באופן שקצה הקנה שהיפך ביזתים יהיה מול עיניו, ורָאָה
בו – בחלל שבראשו, שעל ידי הקשר הפוקק אותו, משתייר
מהשמן בחלל שבראשו, ובודק במראה השמן אם הזיתים כבר
ראויים לסחיטת שמנם, ונמצא שיש לו בית קיבול המשמש
לקבלה, ולכך הוא מקבל טומאה. אך כשאין קשר בראשו, לא ניתן
לבדוק בו השמן, שהרי כולו חלל ואין לו בית קיבול, והרי הוא
פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה.
אמנם לענין שבת, בין שיש קשר בראשו ובין שאין לו, הרי כלי
תשמיש הוא, להיפוך הזיתים, ומותר בטלטול.

משנה

המשנה מביאה איסור טלטול בכלים שמקפיד עליהם: רַבִּי יוֹסִי
אָמַר, כָּל הַכְּלִים נִיטְלִין בְּשַׁבָּת, חוּץ מִן מִסָּר ו-מִסְרוֹל הַגָּדוֹל

ידו על כהן כהיר, ויד כהירו על כתיפו, ותולה הקרבן על ידיהם, ומפשיט בידו השניה. והרי המקלות מלאכתם להיתר הם, ומדוע אסר לטלטלם. ועל כרחק שגם זו נשנתה קודם ההיתר.

ממשיכה הגמרא ומבארת: גלויקטרא מה היא, דתנן (כלים פ"א מ"ד), נגר – יתד המשמש לנעילת דלת, שיש בראשו גלויקטרא – עובי כעין כדור, רבי יהושע אומר, אסור לטלטלו טלטול גמור, אלא שומקמה בדרך גרידה מן פתח זה, ותולה בכהירו – בדלת אחרת, בשפת. רבי טרפון אומר, הרי הוא בכלל הכלים, ומפליט – ומותר בטלטול בכהיר. והרי נגר זה מלאכתו להיתר, וכבר בהיתר הראשון הותר בו טלטול זה לצורך גופו, ומדוע לא הותר בו רבי יהושע אלא טלטול מן הצד. ועל כרחק שגם משנה זו נשנתה קודם ההיתר.

ממשיכה הגמרא ומבארת: מדוכה מה היא, הא דאמרן לעיל בסמוך (בבב), שאסרו טלטול מדוכה לתשמיש היתר, אף שהיא כלי שמלאכתו לאיסור שמוותר לטלטול לצורך גופו. שגם זו נשנתה קודם ההיתר, וכשהותרו הכלים הותר אף לטלטול המדוכה.

רבה דוחה את דברי רבי אלעזר: אמר רבה, ממיא שלא נשנו אלו לאיסור רק קודם התרת כלים, דילמא לעולם אימא לך – שמא באמת אומר לך שלאחר התרת כלים נשנו, ואף על פי כן אסרו טלטולם, כפי שאבאר. הטעם שאסרו הקנים, שהרי קנים, מצינו מאי שהניחום בשולחן, משום איצפושוי – שיכנס אויר בין החלות ולא יתעפשו, ואם כן אין מניעה ליטול הקנים מבין החלות הישנות כבר בערב שבת ולהניחם שוב בין החירות רק במוציא שבת, שהרי בריא פוהקא – בזמן מועט זה, לא מיפגש הלחם אף ללא הקנים, ונמצא שניתן צורך בטלטול הקנים, ולכן אין לטלטלם דוחה שבת.

והטעם שאסרו המקלות, מפני שלצורך הפשט הקרבן אפשר לעשות קדברי רבי אלקור, להניח היד על הכתף ולהפשיט, ונמצא שצריך צורך כל כך במקלות, ולכן לא התירו לטלטלם.

ומה שאסר רבי יהושע נגר שבראשו גלויקטרא, הוא כדרך ינאי, דאמר רבי ינאי, כהצר שאינה מעורבת עסקין במשנה זו, כלומר, כאשר פתוחים כמה בתים אל חצר אחת. אסרו חכמים להוציא כלים מהבתים אל החצר, אלא אם כן עירבו הבתים זה עם זה. אמנם, אף בחצר שאינה מעורבת, רק ההוצאה מהבתים אל החצר נאסרה, אבל כלים שהיו בחצר בכניסת השבת, מותר לטלטלם בה. ומשנה זו עוסקת בנגר המונח בכניסת שבת בחלל המשקוף של אחד מבתי חצר שאינה מעורבת, רבי יהושע סבר, תוך הפתח החלל שתחת המשקוף, כללנים הבית דמי – הוא דומה, וכשמטלטל הנגר מדלת אחת לחברתה דרך החצר, קמטלטל מנא דבתים – מטלטל הוא כלי ששבת באחד מהבתים, בכהיר, ואסור. ורבי טרפון סבר, תוך הפתח כלל חוץ דמי, וכלי המונח שם דינו כמונח בחצר, ונמצא שכשמעביר הנגר מדלת לחברתה, הרי שקמא דהצר – כלי ששבת בחצר, בכהיר קא מטלטל – מטלטל, ומותר. ונמצא שאיסור טלטול הנגר אינו אלא מצד טלטול בחצר שאינה מעורבת, אך מצד מוקצה אין כלל איסור, לפי משנה זו נשנתה אחר התרת כלים.

וטעם הברייתא האוסרת לטלטל מדוכה לתשמיש היתר, כדעת רבי נחמיה היא (להלן קמו. עירובין לה), האוסר לטלטל כלי שלא לצורך תשמישו המיוחד, ולכן נאסר טלטול המדוכה לתשמיש היתר שאינו תשמישה המיוחד.

משנה

המשנה מביאה מחלוקת נוספת בטלטול הכלים: כל הכלים ניטלין לצורך ושלל לצורך, כפי שיתבאר בגמרא. רבי נחמיה אומר, אין ניטלין אלא לצורך.

גמרא

מבררת הגמרא: מאי 'לצורך' כלומר לאיזה צורך כוונת התנא, ומאי כוונתו באומרו 'שלל לצורך'. משיבה הגמרא: אמר רבה,

לצורך, היינו טלטול דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו, ושלל לצורך, דבר שמלאכתו להיתר שלא לצורך גופו אלא לצורך מקומו. והיינו, שלתנא קמא כלי שמלאכתו להיתר מותר לצורך גופו או מקומו, אך לא מחמה לצל. מוסיף רבה: ודבר שמלאכתו לאיסור אינו בכלל היתר זה שבמשנה, אלא, לצורך שימוש בגופו של הכלי, אין – וכן, אבל לצורך מקומו, לא – אסור.

ממשיך רבה ומפרש את סוף המשנה: ואהא – ובהא רבי נחמיה למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, אין להתירו כחנא קמא, אלא לצורך גופו, אין – וכן, אבל לצורך מקומו, לא – אסור. אך מלאכתו לאיסור, אין בו היתר לטלטל כלל לדעת רבי נחמיה.

רבא מקשה על רבה ומפרש באופן אחר: אמר ליה רבא לרבה, וכי לטלטל לצורך מקומו, שלל לצורך קרית ליה – אתנא קורא, הרי אף הוא צורך האדם. אלא אמר רבא, כך יש לפרש, לצורך, היינו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו, ושלל לצורך, היינו שמוותר לטלטלו ואפילו מחמה לצל, שאינו צורך האדם אלא צורך הכלי. והיינו, שלתנא קמא כלי שמלאכתו להיתר מותר לצורך גופו או מקומו, או אפילו מחמה לצל. מוסיף רבא: ודבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו וליצורך מקומו, אין, מחמה לצל לא. ממשיך רבא לפרש את סוף המשנה: ואהא – ובהא רבי נחמיה למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר, אינו מותר לגמרי, אלא לצורך גופו וליצורך מקומו, אין, מחמה לצל לא. אך מלאכתו לאיסור, אין בו היתר אפילו לצורך גופו לדעת רבי נחמיה.

הגמרא דנה בדברי רבה. מספרת הגמרא: יתיב – ישבו רב ספרא, וכן ישבו רב אהא בר הונא ורב הונא בר חנינא, ויתבי וקאמרי שיש להקשות לרבה אליבא – בשיטתו דרבי נחמיה, שמלאכתו להיתר אסור לצורך מקומו, הני – אלוו הקערות שעל השולחן, היכי מטלטלין – איך נוהגים אנו היתר לטלטלן לאחר האכילה, הלא אין זה צורך גופו אלא רק צורך מקומו, לפנות את השולחן. מתרצת הגמרא: אמר להו רב ספרא, מיד דתהו אנרף של רעי – דבר זה הוא בכלל היתר לסלק כלי המיועד לצואה, אף שהוא מוקצה, שאף הקערות הן מאוסות אחר האכילה ולכן מותר לטלטלן.

הגמרא מספרת, שאביי שאל את רבה עצמו שאלה זו: אמר ליה אביי לרבה, למר אליבא דרבי נחמיה, הני קערות היכי מטלטלין להו. תירץ רבה: אמר ליה רבה לאביי, רב ספרא חכרין – חברינו תרנקה – פירשהו, שההיתר הוא, מיד דתהו אנרף של רעי.

הגמרא מקשה על רבא שהתיר כלי שמלאכתו לאיסור אף לצורך מקומו, איתיהבי אביי לרבא, שנינו בברייתא, מדוכה – כלי גדול שכותשים בו שום, ומלאכתו לאיסור, אם יש בה שום, מטלטלין אותה אגב השום, ואם לאו אין מטלטלין אותה. ולדברי רבה יתפרש האיסור בצורך מקומו, אבל לדבריו הרי מותר אף לצורך מקומו, ומדוע אסרה הברייתא. מתרץ רבא: הקא במאי עסקינן, בטלטול מחמה לצל, ורק לטלטל זה האסור אף לשיטתו, אסרה הברייתא.

מוסיף אביי להקשות על רבא: איתיהבי, שנינו בברייתא לגבי מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה (ביצה יא), האם מותר לטלטל ביום טוב עלי – וכן מיד של על עץ גדול ועגול שמכים בו על החיטים שבמכתשת, לקצב עליו בשר, ושנין בית שמאי ובית הלל, שאם כבר קיצב עליו בשר ושוב אין בו צורך יום טוב, שאסור לטלטלו. ומובח, שכלי שמלאכתו לאיסור אסור אפילו לצורך מקומו, ולא כדבריו. מתרץ רבא: הקא נמי נתרץ שהאיסור הוא רק מחמה לצל, אבל לצורך גופו ומקומו מותר.

הגמרא מקשה על היתר הטלטול שבמשנתנו. מקשה הגמרא: והא דתנן (ביצה לב), אין סומכין את הקדירה שאין שוליה ישרים בפנקת – חתיכת עץ ביום טוב, משום מוקצה, וכן הדין בדרלת, שאין לסומכה בבקעת. איך תתיישב משנה זו עם משנתנו, והא בפנקת, שעומדת להסקה, דביום טוב שהבערה מותרת, דבר שמלאכתו להיתר הוא, ואסרה משנה זו לטלטלה אף לצורך גופו, אליבא – ומוכח, שדבר שמלאכתו להיתר, בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו אסור, ולא כמשנתנו.

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבר עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצג רש"י

ידו על כף חבירו. דלא מטלטלי מקלות: גלוסמרא. דתנן, רבי יהושע אומר: נגר שיש בראשו גלוסמרא שראשה עב וראוי לדרך בו שום ונועלין בו דלת: שוממא פתח זה ותילה פתחו. ואע"ג דצריך לגופו לתלותו בחבירו ולנועלין בו – שומטו ע"י גירדה. אבל טלטול גמור לא, ואע"פ שפלאכתו לחיתור לא שרי ליה לצורך גופו: מדוכה הא דאמרן. לעיל, אע"ג

דשנייה רבא לעיל מחמה לצל ואב"י שנייה
לצורך מקומו, שינוי דדקי ניהו. אלא
קודם חתרת כלים נשנו: קנים טעמא מאי.
מסדרין אותם במערכה: משום איפושוי.
דלא סמיכין אנטיא, ומשום ההוא פורקא
שזיננה מתעכבת בלא קנים מליל שבת
לשבת, והחזקה משבת למרצ'ש – לא
מיפשי: כד"ר"א. מניח ידו על כף חבירו:
שאניא מעורבת. שהרבה בתים פתוחים לה
ולא עירבו. דכלים ששבתו בבתים אסור
להוציאן לחצר, וששבתו בחצר מותר
לטלטלן בחצר, שהחצר כולו רשות לעצמו
הוא. והבתים מיוחדים לכל איש ביתו: תוך
הפתח. שנטל הנגר משם: וקא מטלטל מנא
דבית החצר. הלכך שוממא אין, וטלטול מן
הצד היא. אבל טלטול גמור – לא: מדוכה
רבי נחמיה היא. דאמר ובעירובין (דף לה):
אפילו שלית ואפי' תרוד – אין נישלין אלא
לצורך תשמיש המיוחד: מתני' ה"ג
במתניתין: כל הכלים נישלין לצורך בו.
גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר
רבה ב"י. לצורך דשרי תנא קמא – היינו דבר
שמלאכתו לחיתור, ומטלטלו לצורך גופו:
שלא לצורך דבר שמלאכתו לחיתור.
ומטלטלו שלא לצורך גופו, אבל צריך
למקומו: ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך
גופו. הוא דאישרתיא אם צריך לו למלאכת
דיתר. אבל שלא לצורך גופו, ואע"ג דצריך
למקומו – לא. ורבה לטעמיה, דאמר לעיל
(דף קכב) גבי קורנן של נפחים נמי מותר
לצורך גופו: א"ל רבא ב"י אלא אמר ב"י.
ולרבא דמוקי אליבא דרבי נחמיה, דלצורך
גופו ולצורך מקומו מותר – ע"כ האי לצורך
גופו כגון שזה התשמיש מיוחד לו, דתנא
לקמן בפרק "חבית" (דף קמג), רבי נחמיה
אומר: אפילו תרוד ואפילו שלית אין נישלין
אלא לצורך תשמישו. וצורך מקומו נמי לרבא
כצורך גופו ותשמישו דמי, ולרבה צורך גופו
הוא דשרי רבי נחמיה, ודוקא לתשמיש
המיוחד לו. ובין לרבה ובין לרבא דוקא דבר
שמלאכתו לחיתור, אבל דבר שמלאכתו
לאיסור – אפילו לצורך גופו לא שרי רבי
נחמיה. דהאי צורך גופו לאו תשמיש המיוחד
לו הוא. דקא מיוחד למלאכת איסור: לרבה
אליבא דרבי נחמיה. דאמר דבר שמלאכתו
לחיתור לצורך מקומו לא: ה"ג קצרות. לאחר
אבילה. היכי מטלטל להו לסלקן מלפנינו?
ואם לאו אין מטלטלין אותה. בשלמא לרבה
– כגון דאין צריך לגופו ואלא למקומו, אלא

ה"א ר"א. ההיא ד"אין בין אע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ו) דייקין עלה: הא לענן מבשרי
אוכל נפש זה זה שוין. וקאמר: מתני' דלא כרבי יהודה. ור"א סבירא ליה כר"י
ועדיפא מדברי יהודה, כדאמר בריש "תולין" (לקמן דף קלז). איכא למימר דהוא תנא
סבר לה כוותיה בחדא – דגורנין י"ט אטו שבת, ופליגי עליה במבשרין. ועוד יש לומר,
ד"אין בין דפ"ק דמגילה – מיירי במילי
דאורייתא, ד"אין בין דהבא – היינו דתנן
ב"משילין" (ביצה ד' לה) דמיירי במילי דשבת,
ואינו מענין אחר. דרע, דהכי פריך עלה בפ'
"משילין" כדפריך הבא בשמעתא, ולא פריך
בפ"ק דמגילה. והא דייקין התם "הא לענן"
מבשרין זה זה שוין – לא דייק בפרק משילין:
הא

ידו על כף חבירו, ויד חבירו על כתיפו, ותולה ומפשיט.
גלוסמרא – דתנן: נגר שיש בראשו גלוסמרא, ר' יהושע
אומר: שוממא מן פתח זה ותולה בחבירו בשבת, ר'
טרפון אומר: הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר.
מדוכה – הא דאמרן, אמר רבה: ממאי? דילמא לעולם
איכא לך – לאחר חתרת כלים נשנו. קנים טעמא
מאי – משום איפושוי, בהאי פורקא לא מיפשיש. מקלות –
כדרכי יצאי, דאמר רבי יצאי: בחצר שאניה מעורבת עסקין. רבי יהושע סבר: תוך הפתח
פלפנים דמי, וקמטלטל מנא דבתים בחצר. ור' טרפון סבר: תוך הפתח פלחון דמי, ומנא
דחצר בחצר קא מטלטל. מדוכה – ר' נחמיה היא. מתני' כל הכלים נישלין לצורך ושל
לצורך, ר' נחמיה אומר: אין נישלין אלא לצורך. גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך? אמר
רבה: לצורך – דבר שמלאכתו לחיתור לצורך גופו. שלא לצורך – דבר שמלאכתו לחיתור
לצורך מקומו. ודבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו – אין, לצורך מקומו – לא. ואתא רבי
נחמיה למימר: ואפילו דבר שמלאכתו לחיתור, לצורך גופו – אין, לצורך מקומו – לא.
אמר ליה רבא: לצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה? אלא אמר רבא: לצורך – דבר
שמלאכתו לחיתור, בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. שלא לצורך – ואפי' מחמה לצל.
ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו – אין, מחמה לצל – לא. ואתא רבי
נחמיה למימר: ואפילו דבר שמלאכתו לחיתור, לצורך גופו ולצורך מקומו – אין, מחמה
לצל – לא. ויתבי רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא ויתבי וקאמרי: לרבה
אליבא דרבי נחמיה, הני קערות היכי מטלטלינן? אמר להו רב ספרא: מידי דהוה אנרף
של רעי. אמר ליה אב"י לרבקה למר, אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן להו?
אמר ליה: רב ספרא חברין תרנגוה – מידי דהוה אנרף של רעי. איתביה אב"י לרבא:
מדוכה, אם יש בה שום – מטלטלין אותה, ואם לאו – אין מטלטלין אותה! הכא במאי
עסקין – מחמה לצל. איתביה: ושון שאם קיצב עליו בשר שאסור למלטלו! הכא נמי
מחמה לצל. והא דתנן: אין סומכין את הקדירה בבקעת, וכן בדלת. והא בקעת דביום טוב
– דבר שמלאכתו לחיתור הוא, אלמא: דבר שמלאכתו לחיתור, בין לצורך גופו בין לצורך
מקומו אסור. התם מאי טעמא – כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא, גזירה יו"ט
אטו שבת. וכי תימא שבת גופיה תישתרי, דהא דבר שמלאכתו לאיסור גופו ולצורך
מקומו שרי? הני מילי – היכא דאיכא תורת כלי עליו, היכא דליכא תורת כלי עליו – לא.
ומי גזרינן? והתנן: משילין פירות דרך ארובה ביום טוב, אבל לא בשבת. ומי לא גזרינן?
והתנן: אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד! אמר רב יוסף: לא קשיא. הא – ר'
אליעזר, הא – רבי יהושע. דתנאי: אותו ואת בנו שגפלו לבור, ר' אליעזר אומר: מעלה
את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות.
ר' יהושע אומר: מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את
השני. רצה – זה שוחט, רצה – זה שוחט. ממאי? דילמא עד פאן לא קאמר ר' אליעזר
התם – אלא דאפשר לפרנסה, אבל היכא דלא אפשר לפרנסה – לא. אי נמי, עד פאן לא
קאמר רבי יהושע התם – דאפשר בהערמה, אבל היכא דלא אפשר בהערמה – לא. אלא
אמר רב פפא: לא קשיא, הא – בית שמאי, הא – בית הלל. דתנן, בית שמאי אומרים:

לדרך אמאי? וכן בדלת. אוקמנא במסכת ביצה: וכן הדלת אין סומכין בבקעת, וביו"ט קיימי: והא בקעת ביו"ט מלאכתה לחיתור היא. דלהסקה חיי וקיימי. וקאסר
לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת, וכל שכן לצורך מקומו: ומשני התם: טעמא כיון דבשבת. אסור, דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור היא, ביום טוב נמי אסור.
גזירה י"ט אטו שבת: משילין פירות דרך ארובה ביום טוב. בהדיא תנן "אבל לא בשבת". פירות השטוחים על הגג לייבשן. וקאח גשמים ממשמים ובאין – משילין לארץ
דרך ארובה הגג, דלא טריחא מילתא. דנפולין מאליהן. אלמא דלא גזרינן. ופרכינן: ומי לא גזרינן, והתנן אין בין בו: לא קשיא. הא. דתנן משילין, דשרי טריחא ביו"ט משום
איבוד ממון – רבי יהושע היא. שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור: והא. דתנן אין בין בו – ר"א היא: דאפשר בהערמה. דמחיי כמאן דעביד לצורך יו"ט. אבל גבי
משילין, דליכא הערמה לדמויי להתיקא – לא:

הא רבי נחמיה. דסבירא ליה דאין כלי ניטל
 אלא לצורך תשמישו הרגיל בחול,
 כדמפרש בפרק "במה מדליקין", (לעיל דף לו).
 והאי נמי – אין רגיל בחול לשרוף אותו: **ורבא**
 אמר אפילו ברה"ר. ובגוי נשברו בע"ש
 קאמר, דאי נשברו בשבת האמר בפרק נוטל
 (לקמן דף קמב) דרבא אית ליה מוקצה וכל שכן
 נולד:
 אם

[illegible]

שבת דף קכד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצה

אין מוציאין את הקמן ואת הלולב ואת ספר תורה לרשות הרבים
ביום טוב, שאין זה צורך אוכל נפש, ובית הלל פתירין, שמתוך
שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש, הותרה אף שלא לצורך אוכל
נפש. ואם כן, לבית הלל, כשם שהוצאה שלא לצורך אוכל נפש
מוותרת מן התורה ביום טוב, כך בטלול שלא לצורך אוכל נפש
לא גזרו לאוסרו ביום טוב כבשבת, והם ששנו משנת משילין
המתירה לטרוח בטלול פירות ביום טוב, אף שאינו לצורך יום
טוב. אך לבית שמאי, לא הותר ביום טוב יותר מבשבת אלא צורך
אוכל נפש בלבד, ומשנת אין בין שבת ליום טוב, בבית שמאי. וכיון
שלדעתם לא הותרה הוצאה שלא לצורך אוכל נפש, כך יש לגזור
גם על טלול שלא לצורך אוכל נפש, ואף כשיש הפסד ממנו, כגון
בהשלת הפירות מן הגג. וכן המשנה האוסרת אף ביום טוב
טלול בהקעת, בית שמאי היא.

הגמרא מקשה על תירוצו רב פפא: אימר דשמיעת להו – כל מה
ששמעת לבית שמאי, אינו אלא שהשוו יום טוב לשבת לאסור
הוצאה לרשות הרבים, אבל טלול ביום טוב שלא לצורך באותה
רשות, כגון להשליך את הפירות, מן וכו' שמיעת להו שסוברים
לאסור. מתרצת הגמרא: וכי טלול גופיה – (עצמנו), מה שגזרו עליו
לאו – וכי לא משום הוצאה היא, שלא גזרו לאסור טלול, אלא
בגדר לאיסור הוצאה, שתחילת הוצאה על ידי טלול, ובשלא
יטלטל ממילא לא יוצאו. וכיון שכן, אם יולצו באיסור טלול
ויתירוהו ביום טוב יותר מבשבת, יבואו לזלזל אף בהוצאה.

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת (על ע"א), בענין כלי שמלאכתו
לאיסור לצורך מקומו. אומרת הגמרא: ואף רב קבר לה להא דרבא
שצורך מקומו כצורך גופו, ומותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור
לצורך מקומו. דאמר רב, טלול מר – מעדר, שמלאכתו לאיסור,
שלא יגנב, והו טלול שלא לצורך, ואסור. ויש לדיק, דמקמא –
שהטעם שאסר, אינו אלא שמטלטלו רק בכדי שלא יגנב, אבל
לצורך גופו ולצורך מקומו, מותר, וכדברי רבא.

מקשה הגמרא: איני – האם כן היא דעת רב, והא מעשה היה
שרב פהא אינלע לבי רב – הודמן לבית רב בשבת, ואמר רב, איתו
ליה שותא לכהנא ליתבי עליה – הביאו מצודה, שמלאכתה
לאיסור, לרב כהנא, לשבת עליה. ויש לדיק בדבריו, לשם מה
הוצרך לפרש שהטלול הוא לצורך ישיבה על הכלי, לא למימרא
– האם לא בא לומר, דרבא שפלאמא לאיסור, באותה מצודה,
דווקא לצורך גופו – אין – כן, מותר לטלטלו, כגון לשבת עליו, אבל
לצורך מקומו, לא, והרי זה סותר משמעות דבריו בענין מעדר,
שמותר לטלטלו אף לצורך מקומו.

מתרצת הגמרא: לא כך היה המעשה, אלא הביא אומר להו רב,
שקולו שותא מקמי כהנא – טלו המצודה מלפני רב כהנא, לפנות
לו מקום, שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו,
כדברי רבא. מתרצת הגמרא תירוצו נוסף: ואי בעית אימא, אכן רב
אמר שיתלוח לצורך גופה לשיבת רב כהנא עליה, אך הקם
במעשה ההוא, מהמה ללץ הוה, כלומר, המצודה היתה מונחת
במקום שעלולה להזנק, ומקום רב כהנא היה משומר, וכדי שלא
יסברו שאומר לטלטלה רק כדי שלא תזנק, ויטעו להחזיר טלול
כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל, לכך הוצרך לפרש שהטלול
הוא לצורך גופה, לישב עליה.

הגמרא מביאה מעשה בענין מחלוקת רבה ורבא, לגבי טלול כלי
שמלאכתו להיתר מחמה לצל: רב מרי בר רחל, הוה ליה תהיא בי
פריותא בשמשא – היו לו כרים של לבד המוטלים בחמה, שהם
כלים שמלאכתם להיתר. אהא לקמיה דרבא – בא רב מרי לפני
רבא, אמר ליה רב מרי לרבא, מהו לשלולינהו – האם מותר
לטלטלם למקום הצל. אמר ליה רבא, שרי – מותר. ורבא לשיטתו,
שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו מחמה לצל. אמר רב מרי
לרבא, אית לי אהרינא – יש לי כרים אחרים, ואלו אינם נצרכים
לי לגופם. השיב לו רבא: הוו – ראויים הם לאוחרין שיודמנו לביתך,
ואם כן נצרכים הם לגופם, ומותר לך להביאם לצל. חזר רב מרי
ואמר: אית לי גמי – יש לי די כרים אף לאוחרים. אמר ליה רבא,

גלית אדעתיך – גילית דעתך. דרבא כבירא לה, שכלי שמלאכתו
להיתר אסור לטלטלו מחמה לצל, אך מכיון שאין הלכה כמותו,
לפיכך, לכוילי עלמא שרי – לכל העולם מותר לטלטל מחמה לצל
ככל כלי שמלאכתו להיתר, אך לדידך אסיר – לך אסור, שאתה
סובר כרבה.

הגמרא דנה בדיון טלול מטאטא: אמר רבי אבא, אמר רבי חיאי בר
אשי, אמר רב, מכבדות – (מטאטאים) של מילתא – העשויות
מבגדים, ומכבדים בהן השולחן, ומלאכתן להיתר, מותר לטלטלן
בשבת. אבל של תמרה – העשויות מענפי עץ תמר, ומכבדים בהן
את הבית, ומלאכתן לאיסור, לא הותר לטלטלן, וכפי שיבאר
להלן. רבי אלעזר אימר, אף של תמרה מותר.

שואלת הגמרא: כמאי עסקינן – באיזה טלול עוסקת מחלוקתם,
אלימא – אם נאמר בלצורך גופו ולצורך מקומו, הרי יקשה, וכי
כהא לימא רב – בזה יאמר רב שבשל תמרה לא, והא רב פריא
כבירא ליה, שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו
ומקומו. אלא בהכרח לומר, שמחלוקתם בטלול מהמה לצל, אך
אף זה קשה, וכי כהא לימא – (בזה יאמר) רבי אלעזר אף של תמרה
מותר, והרי הכל מודים שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלן
מחמה לצל. מתרצת הגמרא: לעולם נעמיד דבריהם במהמה לצל,
ושלא יקשה על דברי רבי אלעזר, אימא – אמור בשמעה זו וכן
אמר רבי אלעזר, שאף רבי אלעזר אמר שמכבדות של מילתא
מותר לטלטלן מחמה לצל ושל תמרה אסור, ואכן הוא לא נחלק
על רב.

משנה

המשנה מבארת דין טלול שברי כלים בשבת: כל הכלים הנימלין
– שמותר לטלטלם בשבת, שנתבאר דיניהם במשניות הקודמות,
אם שנברו, שפיריהן נימלין – מותר לטלטלם עמהן, וכלבד שיהו –
שיהיו השברים עושים – ראויים לעשות בהם מעין מלאכה – כל
מלאכה שהיא, ואף שאינה מעין המלאכה הראשונה של הכלי
השלם, שרק אז תורת כלי עליהם ומותרים בטלול, וכגון בשביר
עריכה – קערה שלשים בה את הבצק, שמותר לטלטלם אף אם
ראויים רק לבסות בהן את פי תבנית, ושכרי כלי וכו' שיוצקים
לתוכם שמן או משקה אחר, שמותר לטלטלם אף אם ראויים רק
לבסות בהן את פי הפך – כלי לשמן.

המשנה מביאה דעה החולקת בזה: רבי יהודה אימר, מותר אמנם
לטלטל שברי כלים, אך כלבד שיהו עושים – ראויים לעשות בהם
מעין מלאכה הראשונה דווקא, והיינו בשביר עריכה שצריך שיהיו
ראויים לצוק לתוכן מקפה – תבשיל או מרק עבה, ושברי כלים של
וכובית, צריך שיהיו ראויים לצוק לתוכן שמן כפי שעושים בכלי
הכובית עצמם, אך אם הם ראויים רק למלאכה אחרת, אסורים
בטלול.

גמרא

הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו תנא קמא ורבי יהודה: אמר רב
יהודה, אמר שמואל, המחלוקת במשנתנו היא רק בשנשברו הכלים
מערב שבת, שכבר מערב שבת לא היו ראויים למלאכתם
הראשונה, דמר – שרבי יהודה קבר, אם ראויים לעשות בהם מעין
מלאכה הראשונה בהיותם כלי שלם, אין – אכן מותר לטלטלם,
כיון שבאופן זה לא הוקצו, אך אם ראויים לעשות רק מעין מלאכה
אחרת לא, שכיון שנשברו מערב שבת והשתנו מהמלאכה
הראשונה למלאכה אחרת, אף שמלאכה זו חשובה היא, אין שם
כלי עליהם עד שישתמשו בהם או עד שייחדם לאותה מלאכה
אחרת, וכיון שעדיין לא עשו כן, אין עליהם תורת כלי, ונחשבים
כאבנים ואסורים בטלול. ובר – ותנא קמא קבר, שאפילו אם
ראויים לעשות בהם רק מעין מלאכה אחרת מותר לטלטלם, כיון
שלא הוקצו הואיל וראויים הם לאיזו מלאכה, אבל אם נשברו

אכן אם זרק את המגופה לאשפה בשבת ודאי לא נאסרה, וכוונת
 הברייתא היא, שאם זרקתה מבעד יום – בערב שבת לאשפה,
 אסורה, כיון שגילה דעתו לפני שבת שאינה חשובה לו ככלי.
 הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין שברי כלים: אמר רב המדורי,
 אמר שמואל, קרומיות – רצועות עץ דקות של מחצלת ישנה
 שנפרדו ממנה, מותר לטלטלם בשבת. שואלת הגמרא: מאי טעמא
 – מה טעם ההיתר, לאיזה שימוש ראויות הקרומיות שיהא מותר
 לטלטלן בשבת. משיבה הגמרא: אמר רבא, בר המדורי אסברא לי
 – הסביר לי את טעם דבריו, שהרי המחצלת נופא – עצמה, למאי
 חזיא – למה היא ראויה, הלא לכסותי בה עפרא – לכסות בה עפר,
 ואם כן הני נמי – גם קרומיות אלו שיצאו מן המחצלת חזיון לכסותי
 בהו מינופת – ראיות הן לכסות בהן לכלוך, וכיון שמשמשות
 עדיין לכיסוי כבתחילה, לא נשתנה דינן בזה שנפרדו, ואף הן
 מותרות בטלטול.
 הלכה נוספת בענין שברי כלים: אמר רבי יודא, אמר רב, שרי
 פרוזמיות – חתיכות בד שנשארו מטליתות, אסור לטלטלן בשבת.
 מביאה הגמרא ביאור הדבר: אמר אבין, דברי רב נאמרו במטליתות
 – חתיכות בד שאין בהן שיעור שלש אצבעות אורך על שלש
 אצבעות רוחב, דלא חזיון – שאינן ראויות לא לענינים שזה השיעור
 שאותן מחשיבים להצניעו ולא לעשרים שהשיעור שמצניעים
 גדול אף יותר מזה, וכיון שאינן ראויות לכלום אסור לטלטלן
 בשבת.
 ברייתא שנחלקו בה בענין שברי תנור ישן: תנו רבנן בברייתא,
 שברי תנור ישן שכבר הוסק, הרי הן ככל הכלים הניטלין בהצר
 ומותר לטלטלם, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אין ניטלין –
 אסור לטלטלם. העיר רבי יוסי משום – בשם רבי אליעזר בן עקיב,
 על שברי תנור ישן, שניטלין – מותר לטלטלם בשבת, כרבי מאיר,
 ועל כיוצא של תנור, שאינו צריך בית יד לאוחזו כדי להתיר
 טלטולו בשבת.
 הגמרא דנה האם נחלקו בשברי כלים. שואלת הגמרא: במאי
 קמיפלגי – במה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה. משיבה הגמרא: אמר
 אבין, בעושינן מעין מלאכה ואין עושינן מעין מלאכתן קמיפלגי –
 נחלקו בשברים שניתן להשתמש בהם למלאכה כל שהיא, אך
 אינה מעין מלאכתם הראשונה שהיא האפיה, ואודא רבי יהודה
 למעמיה – ודבר זה שאמר רבי יהודה, לשיטתו אמרו, ששה
 במשנתנו ששבר כלי אינו נותר בטלטול, אלא אם עושה מעין
 מלאכתו הראשונה, ורבי מאיר למעמיה – אמר דבריו לשיטתו,
 ששה במשנתנו ששבור טלול שברי כלים אף כשעושים
 מלאכה אחרת שאינה מעין מלאכתם הראשונה.
 רבא מקשה על דברי אבין מתקיף לה – מקשהו רבא, אי הכי – אם
 כך שמחלוקתם כאן היא כמחלוקתם במשנתנו לענין שברי כל
 הכלים, אמרימולי – עד שהם חולקים בשברי תנור, ליפלגו –
 עליהם לחלוק ככל שברי הכלים בעלמא – שבעולם, ומדוע נחלקו
 דווקא בשברי תנור.
 רבא מסיק מכך שנחלקו דווקא בשברי תנור, ומבאר באיזה אופן
 נחלקו: איא אמר רבא, בשברי דהאי תנור קמיפלגי – מחלוקתם
 היא בשבריו של תנור העשוי כעין זה שנחלקו לגביו לענין טומאה
 במשנה זו שאביא כאן, דתנן במשנה (כלים פ"ה מ"ח) בענין טומאת
 תנור, נתנו לתנור על פי הבור או על פי היות – חפירה המחזקת
 בכותל אבנים, ונתן שם בין דפנות התנור לדפנות הבור אבן,
 ודחקה שם, כדי שיעמוד התנור באויר הסמוך לבור ולא יפול
 לבור. נחלקו התנאים האם תנור כזה מקבל טומאה או לא. רבי
 יהודה אומר, אם התנור מונח באופן שכאשר מסיק את הבור
 מלמטה, עולה החום אל התנור והוא נפסק מלמטה, דהיינו
 שמבעיר אש בקרקע הבור ומניח את התנור סמוך לדפנות הבור,
 ואינו צריך לתת ביניהם אלא אבן דקה, ואין האויר שביניהם ניכר
 עד שיעכב את חומו של ההיסק מלעלות לתנור, אלא יועילו
 דפנות הבור להחזיק את חומו עד שמגיע לתנור, מכיון שהתנור
 קרוב לקרקע הבור, טמא – מקבל טומאה, ואם לאו, שאין התנור

ניסוק בהיסק הבור, אלא צריך להסיקו מתוכו כשאר התנורים,
 אינו מקבל טומאה, ואם נגע בו דבר המטמא טהור. וחקמים
 אומרים, הואיל וכבר הוסק התנור, ואינו תנור חדש שעדיין לא
 השתמשו בו, מקל מקום טמא – טמא בכל אופן שהוסק, בין בהיסק
 הבור ובין בהיסק מתוכו.
 הגמרא מבארת במה נחלקו רבי יהודה וחקמים: ובמאי קמיפלגי –
 ובמה נחלקו, בהאי קרא – בדרשת פסוק זה (ויקרא י"א ל"ח) 'תנור
 וכירים יותין טמאים הם וטמאים יהיו לכם', כלומר תנור וכירים
 שנטמאו יותצו. ונחלקו כיצד לדרוש זאת, רבי יהודה סבר,
 שמהלשון 'יותין', שהיא לשון השייכת בהרית דבר המחובר
 לקרקע, למדים שדווקא מחוסר נתיצה – תנור שיש לו חיבור
 לקרקע או קרוב להיות מחובר ושייכת בו נתיצה טמא – ראוי
 לקבל טומאה, וכשהתנור ניסוק על ידי היסק הבור הרי הוא קרוב
 להיות מחובר, אך תנור שאין לו חיבור לקרקע ואף אינו קרוב
 אליה שאין הוא מחוסר נתיצה, כלומר שאין שייכת בו לשון נתיצה,
 כי כל שאינו קרוב לקרקע אין יותר נתון מזה, ולא ניתן לקיים בו
 'תנור וכירים יותין'. טהור. ורבנן סברו – וחקמים סוברים, שכיון
 שנאמר בכפילות 'טמאים יהיו לכם' לאחר שנאמר 'טמאים הם',
 למדים לרבות שתנור וכירים טמאים מקל מקום – בכל אופן, וגם
 תנור שאינו מתוקן לגמרי ואין לו חיבור לקרקע, והוא אף רחוק מן
 הקרקע.
 הגמרא מבארת מה דורשים חכמים בתיבה שממנה למד רבי
 יהודה את שיטתו. שואלת הגמרא: ורבנן נמי – וגם לחקמים
 שחלקו בזה על רבי יהודה, התיב – הרי נאמר בפסוק 'יותין',
 וכיצד יבארו לשון זו לשיטתם. משיבה הגמרא: הווא – מה
 שנאמר 'יותין' לא בא ללמדנו קולא, שתנור שאין שייכת בו
 נתיצה דהיינו כשאינו בנוי ומחובר לקרקע ונחשב כנתון כבר,
 אינו מקבל טומאה, שהרי כבר כפל הכתוב 'טמאים יהיו לכם'
 לרבותו לטומאה, אלא 'יותין' בא לאידך גיסא – לצד השני, כלומר
 ללמדנו חומרא, שהא תנור המחובר לקרקע מקבל טומאה,
 והצורך הכתוב להשמיענו זאת, דפלגא דעתא אמינא – שכן היה
 עולה בדעתך לומר, שגין דתקריה בארעא – שחיבר את התנור
 לקרקע, ככל התנורים העשויים כראוי ומחוברים לארץ, אין דינו
 ככלי המקבל טומאה, אלא כגופא דארעא דמי – דינו כדיון הקרקע
 עצמה, שאינה מקבלת טומאה, וכפי הדין גם בבתיים המחוברים
 לקרקע, התנור המחובר לקרקע לא יקבל טומאה, לכן קא משמע
 לן – השמיענו הכתוב באומרו 'יותין', שגם תנור המחובר לקרקע
 ששייכת בו נתיצה, מקבל טומאה.
 עתה מבארת הגמרא מה דורש רבי יהודה בתיבות שמהם למדו
 חכמים את שיטתם. שואלת הגמרא: ואידך נמי – וגם רבי יהודה
 שחלק על חכמים וסבר שדווקא תנור המחובר לקרקע ושייכת בו
 נתיצה מקבל טומאה, התיב – הרי נאמר בכפילות 'טמאים יהיו
 לכם' לרבות, ומה בא ללמדנו. משיבה הגמרא: הווא – כפילות זו
 באה לרבות לטומאה דבריו דרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב
 יהודה אמר שמואל, מחלוקת רבי יהודה וחקמים, היא בהיסק
 ראשון – שהסיק בפעם הראשונה על פי הבור, שבזה סבר רבי
 יהודה, שתנור שהוסק כשאינו מחובר לקרקע אינו נעשה בזה כלי
 לקבל טומאה, אכל בהיסק שני – אם כבר הסיק כשהוא מחובר
 לקרקע ונעשה שם כלי, ולאחר מכן נטלו משם ונתנו על פי הבור
 להסיקו ונטמא. באופן זה אפילו אם אינו סמוך כלל לקרקע אלא
 תלוי בצואר קמל, לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה, עד
 שישברכו, שעל כך נאמר 'טמאים יהיו לכם' בכפילות, לרבות
 שטמא אף באופן זה.
 מוסיפה הגמרא: אמר עולא, ואף בהיסק ראשון, לדעת רבנן שלמדו
 מריבוי הפסוק שאין צריך שחום התנור יתקיים היטב על ידי חיבור
 לקרקע כדי שיקבל טומאה, אין צריך שיניח את התנור על פי
 הבור דווקא, אלא אפילו אם היה תלוי בצואר קמל, שלא היה סמוך
 כלל לקרקע, מקבל טומאה.
 לפי זה ביאר רבא את מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה לענין טלטול

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצו
רש"י
תוספות

מבעוד יום. גלי דעתיה מאתמול דלאו מנא הוא: קרומיות של מחצלת שנפרדו מן מחצלת ישנה: בר המדורי אסבא ל. בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: לכסות בה עפרא. עומד לכסות בו צוואה. אינ' שלא יעלה האבק: שרי פרוזמיות. טליתות, בדאמר בסוכה (דף יא.) קמא תיכלתא בפירקמא דאינשי ביתיה: תנור יאן.

שכבר הוסיק, וחרסיו קשים וחזו למלאכה: של חן ככל הכלים. לקמיה מפרש פלוגתיהו וטעמיהו: ועל כפיו. של תנור, שאינו צריך. בית ד, דבלא בית אחיזה מטלטלין ליה. ופלוגתא היא במתניתין, דאיבא למיד בעיני בית אחיזה: מעין מלאכה. כגון לכסות בנן פי הבית: ואין עושין מעין מלאכה. לאפות: ואודא ר"ט למעמיה. דאמר במתני' לא בעיני מעין מלאכה: דהאי תנור. העשוי כעין זה ששני במשנה זו שאין מביא לה, שלא תהיה כל צרכו מתחילתו ונשבר, קמפלגי: נתנו על פי הבור. תנורים שלהם עשויין בקדירות גדולות ואין להם שוליים, ונושבו לארץ ומדביק טיט סביבותיו לעשותו עב שחוקי חזמו, והיא קרויה טפילה, והיא מגעת לארץ – ומתוך כך העל שלו קיים. ואם נתנו על פי הבור או על פי הדות, שהיא כעין בור, אלא שהבור בחפירה והדות בבנין, ונתן שם אבן בינו לבין דופן הבור לדחוקו שלא יפול, והוא עומד בארץ. רבי יהודה אומר. אם דופנותיו למעלה קרובים לדופני הבור, שלא הוצרך לתת ביניהם אלא אבן דקה, ואין אור ניכר בין דופני התנור לדופני הבור שיעבב את היסק התנור, אלא יועילו לו דופני הבור להחזיק את חזמו. ושוליו קרובים לשולי הבור, שאם מסיקין אותו מלמטה שעושין האור בבור והתנור ניסוק מלמעלה בתוכו מאור דרך שוליו. או שהתנור בתוך חלל הבור בארץ, והיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק, כגון שקצר מלמטה ורחב מלמעלה, או הבור רחב מלמטה ופיו קצר טמא: ואם לאו. אלא נסוק בשאר תנורים מתוך – טהור. דמקפרש טעמא. דבעינן מחוסר נתיצה, שיהא קרוב להיות מחובר. וכי אינו קרוב לארץ – אין לה תנור נתון מזה, ואין לה לקיים בו "תנור וכירים יותץ" – דנתיבם וכו' שייבא אלא בבנין מחובר, ובשאר מחובר, שביד שייבא ביה: טמאים הם וטמאים יהיו לכם. דכפל ביה קרא – רבאי הוא. שאע"פ שאינו מתוקן כל צרכו: שהוא לאידך גיסא. האי "ותיץ" לאו לאנגמרי קולא אתא. ולמימר דאי ליבא לקימיה ביה נתיצה, כגון זה שאינו בנין ומחובר וממילא הוא נתון.

דליהו טהור. ודודר תנא ביה קרא "וטמאים יהיו לכם" – לרבויה. אלא לאנגמרי חומרא אתא. דלא תימא כל התנורים העשויים בהלכתן ומחברים לארץ הרי הן כשאר בתים, ובקרקע דמי, הואיל וחברן ולא לקבל טומאה – קמ"ל "ותיץ". דאע"ג ששייבא ביה לשון נתיצה, כלומר מחובר הוא – טמא. וכ"שא) דמחוסר נתיצה: בהיסק ראשון. שלא הוסיק מעולם. והיסק ראשון שחלקו בו – דההוא משוי ליה כלי. כדתנן במס' כלים (פ"ה) איזהו גמר מלאכתו – מששיקנו לאפות בו סופגנין. בהדיא פליג ר' יהודה, ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי: אבל בהיסק שני. שמתחלה נעשה בשאר תנורים מחובר לארץ או לאבן עב, והוסיק שם ונעשה כלי, וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא – מודה ר' יהודה דאיתרביא מוטמאים יהיו לכם: ואפילו תלוי בצואר גמל. אאי"כ חלקו כדן טהרת תנור, שצריך לשבור אף את חרסו. ואינו נטרה כנטילתו שלם ממקומו: אמר עולא היסק ראשון לרבנן. דאמרי מריבוי דקרא, ואע"ג דאין הכל של מלמטה יפה – מקבל טומאה. לא תימא "נתנו ע"פ הבור" דוקא. אלא אפילו תלאו בצואר גמל והוסיק שם היסק ראשון – טמא: פתקיף לה רב אשי. אדרבא, דאוקי פלוגתא דטלטול שביר תנור יאן דלעיל בשברים דכי האי תנור דהוא גופיה לר' יהודה לאו מנא הוא: בראשון מעיקרא. בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכה, ושביר תנור מעליא קאמר. דקשאי לה: אמאי נקט תנור, ליפלו בשבירי כלי, בהאי אינצירקא ליה, ובעושין קצת מעין מלאכה אפיה, כגון מעשה טפא = קרעים שקורין טובל"ש, שמשיקין אותם ואופין בהן. כך שבירים אלו רחבים. ומיהו, אין להן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים. ולא משום דבעי ר' מאיר מעין מלאכה, אלא משום דרבי יהודה נקט לה: ור"ם לרבירי דר' יהודה. נקט תנור, וקאמר: לדידי אפילו עושין מעין מלאכה, בדאמר במתניתין: מעיקרא. בתנור אופין מעיקרא, שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשביכה ע"ג שוליו, כרעפים שכן שוכבות על רחן: כיסוי דתנור. וקמא מחסא. כיסוי השבור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה. תנור, מפני שפיו למעלה יש לו כסוי, שלא יצא החל דקרא, ואע"ג דאין הכל הפת מכסהו: מתני' האבן שבקיריה. דלעת יבישה חלולה, וממלאין בה מים. ומתוך שהיא קלה – אינה שואבת, אלא צפה, ונתננין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת. שקשורה יפה לפי הקיריה – שהיא כלי: ואם לאו. הרי היא כשאר אבנים, ואין משלשל את הקיריה, דשקא בסיס לאבן שנושאיה:

אם זרקה מבעוד יום. השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלמא מבעוד יום, דכיון דלא היה מוכן מבעורי – ליבא לדמיו לגלמי: מחצלת גופה למאי חזיא. לרווחא דמילתא מפרש הכי, אע"ג דלא בעי מעין מלאכה ראשונה, כדאמר רב נחמן לעיל: חרס טהור מותר לטלטלה בחצר, משום דחזיא לכסוי בה מנא:

הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו דוקא בחצר, לרב נחמן ולרבא דשדו בברמילת ודח"ד: בשעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכה, והא דנקט תנור ישן – דשביר תנור חדש אין ראוי לכלום: בשביר דהאי תנור קמפלגי. לפי תירוץ זה תימא הא דנקט תנור ישן, דבהיסק ראשון פליגי: כמאן בר' אליעזר בן יעקב. דה"ד דח"מ למימר ברבי יוסי, דשרי לקמן לטלטל כיסוי כלים שאין להם בית אחיזה בכלי דחבריהו בארעא אלא משום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי: ואדור

ר' יהודה למעמיה, ור"מ למעמיה. מתקיף לה רבא: אי הכי, אדמיפלגי בשבירי תנור – ליפלגו בשבירי כלים בעלמא! אלא אמר רבא: בשבירי דהאי תנור קמפלגי, דתנן: נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן, רבי יהודה אומר: אם מסיק מלמטה והוא נפוק מלמעלה – טמא, ואם לאו – טהור. והכמים אומרים: הואיל והוסיק מ"מ טמא. ובמאי קמפלגי – בהאי קרא: "תנור וכירים יותץ וטמאים הם וטמאים יהיו לכם". רבי יהודה כבר: מחוסר נתיצה – טמא, שאין מחוסר נתיצה – טהור. ורבנן סבירי: "וטמאים יהיו לכם" – מ"מ. ורבנן גמי, הכתיב "ותיץ"! שהוא לאידך גיסא. דסקלא דעתך אמינא: פיו דחגריה בארעא – בגופא דארעא דמי, קמ"ל. ואידך גמי, הכתיב "וטמאים יהיו לכם"! הריא דרבי יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: מחלוקת בהיסק ראשון, אבל בהיסק שני – אפילו תלוי בצואר גמל. אמר עולא: והיסק ראשון לרבנן – אפילו תלוי בצואר גמל. מתקיף לה רב אשי: אי הכי, אדמיפלגי בשבירי תנור – ליפלגו בתנור גופה! השתא תנור גופה – לרבי יהודה לא הוי מנא, שבירי מבעיא?! אלא אמר רב אשי: לעולם בראשון מעיקרא, ובעושה מעשה טפא: ורבי מאיר לרבירי דרבי יהודה קאמר: לדידי – אפילו בעושין מעין מלאכה, אלא לדידך – אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא. ורבי יהודה – לא דמי, התם – הפסוק מבפנים, הכא – הפסוק מבחוץ, התם – מעומד, הכא – לאו מעומד. "העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שבירי תנור יאן שניטלין בשבת ועל כיסוי שאינו צריך בית ד". אמר רבינא: כמאן מוטלטלין האידנא כיסוי דתנורי דמתא מחסא דאין להם בית אחיזה, כמאן – בר"א בן יעקב. מתני' האבן שבקיריה, אם כמלאין בה ואינה נופלת – כמלאין בה, ואם לאו – אין כמלאין בה. ומורה

דליהו טהור. ודודר תנא ביה קרא "וטמאים יהיו לכם" – לרבויה. אלא לאנגמרי חומרא אתא. דלא תימא כל התנורים העשויים בהלכתן ומחברים לארץ הרי הן כשאר בתים, ובקרקע דמי, הואיל וחברן ולא לקבל טומאה – קמ"ל "ותיץ". דאע"ג ששייבא ביה לשון נתיצה, כלומר מחובר הוא – טמא. וכ"שא) דמחוסר נתיצה: בהיסק ראשון. שלא הוסיק מעולם. והיסק ראשון שחלקו בו – דההוא משוי ליה כלי. כדתנן במס' כלים (פ"ה) איזהו גמר מלאכתו – מששיקנו לאפות בו סופגנין. בהדיא פליג ר' יהודה, ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי: אבל בהיסק שני. שמתחלה נעשה בשאר תנורים מחובר לארץ או לאבן עב, והוסיק שם ונעשה כלי, וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא – מודה ר' יהודה דאיתרביא מוטמאים יהיו לכם: ואפילו תלוי בצואר גמל. אאי"כ חלקו כדן טהרת תנור, שצריך לשבור אף את חרסו. ואינו נטרה כנטילתו שלם ממקומו: אמר עולא היסק ראשון לרבנן. דאמרי מריבוי דקרא, ואע"ג דאין הכל של מלמטה יפה – מקבל טומאה. לא תימא "נתנו ע"פ הבור" דוקא. אלא אפילו תלאו בצואר גמל והוסיק שם היסק ראשון – טמא: פתקיף לה רב אשי. אדרבא, דאוקי פלוגתא דטלטול שביר תנור יאן דלעיל בשברים דכי האי תנור דהוא גופיה לר' יהודה לאו מנא הוא: בראשון מעיקרא. בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכה, ושביר תנור מעליא קאמר. דקשאי לה: אמאי נקט תנור, ליפלו בשבירי כלי, בהאי אינצירקא ליה, ובעושין קצת מעין מלאכה אפיה, כגון מעשה טפא = קרעים שקורין טובל"ש, שמשיקין אותם ואופין בהן. כך שבירים אלו רחבים. ומיהו, אין להן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים. ולא משום דבעי ר' מאיר מעין מלאכה, אלא משום דרבי יהודה נקט לה: ור"ם לרבירי דר' יהודה. נקט תנור, וקאמר: לדידי אפילו עושין מעין מלאכה, בדאמר במתניתין: מעיקרא. בתנור אופין מעיקרא, שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשביכה ע"ג שוליו, כרעפים שכן שוכבות על רחן: כיסוי דתנור. וקמא מחסא. כיסוי השבור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה. תנור, מפני שפיו למעלה יש לו כסוי, שלא יצא החל דקרא, ואע"ג דאין הכל הפת מכסהו: מתני' האבן שבקיריה. דלעת יבישה חלולה, וממלאין בה מים. ומתוך שהיא קלה – אינה שואבת, אלא צפה, ונתננין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת. שקשורה יפה לפי הקיריה – שהיא כלי: ואם לאו. הרי היא כשאר אבנים, ואין משלשל את הקיריה, דשקא בסיס לאבן שנושאיה:

קצת שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

ואודו לטעמייהו. חימה הזי הזה רבי אסי לטעמיה? אדרבה פליגי, דהבא קאמר ר' אסי: נעשה כיוסו לחבית בהנחה גרידא, בלא שום מעשה. וגבי נדבך אמר ר' אסי: צאו ושפשומו אמר להן, דהיינו מעשה שהצריכו רבי. ועוד קשה גבי נדבך קאמר דסגי בשפשוף, ולקמן גבי כיוסו כלים א"ר אסי א"ר יוחנן: והוא שיש בהם תורת כליו ויש לומר: דכיוסו חבית

שול לה בהנחה, שדרכו לעשותו כל דהו, דלא בעי תיקון ומעשה גמור כשאר כיוסו כלים. ונדבך לא אבן מסותת ומרובה לבנין – סגי להו בשפשוף שאין צריך עוד תיקון. ומי' הוי ר' אסי לטעמיה, דכי היכי דמיקל רבי אסי גבי נדבך – ה"נ הבא. הוא דקאמר ר' אסי בפרק "במה טומנין" (לעיל דף ג.) תריות של דקל – ישב אע"פ שלא קשרו התם רב אשי גרסינן. אמ' נמי: ראוין הם לשייבה טפי מאבנים:

הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה. פי' בקוב: דלא אסירי אהל אלא למעלה בגג, אבל בדפנות לא, כדמוכח בערבא דשמואל "בכל גגות" (עירובין דף צד.) דאיתמר: חצר כותל שפריצה, רב אמר: אין מטלטלין אלא בד' אמות, ושמואל אומר: זה מטלטל עד עיקר המחיצה וזה מטלטל עד עיקר המחיצה. והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מבבלא. דשמואל הוה יתיב בההוא חצר, נפל גודא דביני ביני. אמר להו שמואל: שקולו גלמא נגודי ליה, אהרירינו רב לאפיה ב'. ושמואל למא ליה למיעבד הכי? האמר זה מטלטל עד עיקר המחיצה כו' – שמואל לצניעותא בעלמא הוא דעבד. אלמא משמע דאהל דדפנות שרי למיעבד הכי. ורב שהיה מקפיד – לאו משום עשיית אהל דשרי, כדפרישית, אלא הוה קפיד אמאי דהוה מטלטלין גלמא ד' אמות בחצר. וקשה: דע"כ שייך איסור אהל אפילו בדפנות, כדאיתא בעירובין בפרק "מי שהוציאוהו" (דף מד. ושם) גבי עשיית דופן סוכה, דפריך התם: והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילתו ומשנה: הא בדופן שלישית. והא בדופן רביעית. אלא נראה לר' יוחנן דשפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחיצה מועלת להיתר, ולחכי בדופן שלישית דהויא מחיצה ומכשר ליה לסוכה – חשיב עשיית אהל בתחלה. אבל דופן רביעית – אינה אלא תוספת בעלמא, הואיל ונכר הסוכה היתה כשרה. ועיקר פלוגתא דר"א ורבנן איתא באהל כבעשיית דופן. דפקק החלוק משמע בחלון שבכותל. דאי בנ מיייר – דהוה ליה למימר ארובה, כמו ששנינו: משילין פירות דרך ארובה (ביצה דף לה.) ומיהו, באהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן בפרק "תולין" (דף קלז.) דמייית דף גבי תלית משמרת שהיא כעין גג. וכן משמע בפרק בתרא דעירובין (דף קכג.) דאמר: הנהו דירי דהוה בי רב הונא ביממא בעו טולא, ובבבליא בעו אוריא. אתא לקמיה דרב, אמר ליה: כרוך בוריא ושייר בה טפה, דלמחר הוא מוסיף על אהל עראי ומותר. ומשמע דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי רבי אליעזר ורבנן. ועובדא דשמואל ד"כ

ומורה שהיא קשורה בפספס – ממלאין בה בשבת. פקק החלון, ר"א אומר: בזמן שהוא קשור ותלוי – פוקקין בו, ואם לאו – אין פוקקין בו. וחכ"א: בין קד ובין קד פוקקין בו. גמ' תנן התם: אבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת. אמר רבה א"ר אמי א"ר יוחנן: לא שנו אלא בשוכת, אבל בבמניה – נעשה בסים לדבר האסור. ורב יוסף א"ר אסי א"ר יוחנן: לא שנו אלא בשוכת, אבל בבמניה – נעשה כיוסו להחבית. אמר רבה: מותבינן אשמעטין "האבן שבקירוריה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה!" ולא היא, התם בין דהדקה – שוויא דופן. אמר רב יוסף: ומותבינן אשמעטין "אם לאו אין ממלאין בה!" ולא היא, התם כיון דלא דהדקה – בפולין במלתא. במאי קמיפלגי? מר סבר: בעינן מעשה, ומר סבר: לא בעינן מעשה. ואודו לטעמייהו: דכי אתא רב דימי א"ר חנינא ואמרי לה א"ר יוסי א"ר חנינא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים, ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנגשב עליהן למחר, ולא הצריכון רבי למעשה. ור' יוחנן אמר: הצריכון רבי למעשה. מאי אמר להו? רבי אמי אמר: צאו ולמרום אמר להו. רבי אסי אמר: צאו ושפשומו אמר להו. איתמר, ר' יוסי בן שאול אמר: סוואר של קורות הנה, ור' יוחנן בן שאול אמר: גשוש של ספינה הנה. מ"ד גשוש – כ"ש סוואר, ומ"ד סוואר, אבל גשוש – קפיד עליה. "ומורה שהיא קשורה בו". קשורה – אין, לא קשורה – לא, לימא מתניתין דלא כרשב"ג, דתנניא: תריות של דקל שגדרן לעצים וגמלך עליהן לשייבה – צריך לקשור, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריך לקשור. אמר רב שישת: אפי' תימא רשב"ג, הלא במאי עסקינן – במחוברת באביה, אי הכי קא מושתמש במחובר לקרקע! למטה מג'. רב אשי אמר: אפי' תימא בתלושה, גזירה שפא יקטום. "פקק החלון כו". אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט, וא"צ לומר בשבת. לא תחלקו אלא להוסיף, שר"א אומר: אין מוסיפין ביו"ט, וא"צ לומר בשבת. וחכ"א: מוסיפין בשבת, וא"צ לומר ביו"ט. "וחכ"א בין קד ובין קד פוקקין בו". מאי "בין קד ובין קד"? אמר ר' אבא אמר רב כהנא: בין

יוס ליתסר: לטפח מג', סמוך לקרקע, וגזון לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש באילן למטה מג', כדאמר: בפרק בתרא דעירובין (דף צט.) הדי שרשיו גבוהין מן הארץ ג' – לא ישב עליהם: גזירה שפא יקטום. שפא למחר תהיה לו

ארובה וקטמנה, מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום, ונמצא עושה כלי, ותייב משום כזה בפטיש. אבל בתריות לשייבה ליכא למיגור הכי, הלכך במחשבה סגי: שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונטרסים להיות צל לאהל מן החמה. ודוקא גג, אבל מחיצה – לא אהל הוא, ושרי לפרוסה לצניעות, כדאמר: עירובין (ד' צד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דמחני' – משום דבגין קבוע הוא. ומיחיו כמסופר על הבגין: להוסיף. בגין שהיה מחצלת פרוסה עליהן ותרובה, ונשאר בה אור, ולמחר פושה. דומיא דפקק, דמוסיף בעלמא הוא:

ומורה. של גפן: שהיא קשורה בפספס. פך ששואבין בו מן הבור או מן המעין: ממלאין בה. דשוויא כלי להך זמורה: ותלוי. שאינו נגרר בארץ, שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ: אין פוקקין בו. דמייחיו כמסופר על הבגין: בין קד ובין קד. בגמרא מפרש לה: גמ' תנן התם. לקמן בהיא מקבא: האבן שעל פי החבית. והוצרך לישול מן היין שבתוכה: מטה. החבית על צדה, והיא נופלת: לא שנו. דמותר לטלטל החבית והאבן עליה. דקנה: ואם יתקנה בין חבית, שיקר להחזקה שם שלא תפול האבן על החבית שבצדה – מגביה ומטה על צדה והיא נופלת: בשוכת. האבן עליה שלא במתכין: אבל במניה נעשית. החבית כסית לאבן, שהיא דבר האסור. ואין מטלטל את החבית: ורב יוסף א"ר אסי. לקולא אמר ר' יוחנן: לא שנו דהוצרך להטות את החבית ולא ניתן לטלטל האבן להדיא: אלא בשוכת. דלא נתכון לעשותה כלי: אבל במניה נעשית. האבן כיוסו לחבית, ומגלה אותה כדרכה: אשמעטין. על שמועה שלי, שאמרתי במניה אין האבן נעשה כלי: ממלאין בה. אלא אבן נעשה כלי: דהדקה, שקשורה יפה: ורב יוסף א"ר חנינא. ולא אמרין נעשה כלי כהנא בעלמא. וקשיא לדיד, דאמר לעיל במניה נעשה כיוסו לחבית: ולא היא. לא קשיא ליה, דהתם הואיל ובלא קשירה לא חזיא למלאות, דהא נפלה, והיא לאו דהדקה – בטולי בטלה מתורת כלי, גלי דעתיה דלא חשיב ליה. אבל כיוסו חבית – הנחה משווא ליה כלי: ואודו לטעמייהו. ר' אמי ור' אסי: נדבך של אבנים. אבנים סדורות ומקוצות לבנון: מאי אמר להו. מאי מעשה הצריכון לרבי יוחנן: צאו ולמדו. סדרו אותם והשיבו, כדי שלא יצטרך ליגע בהם למחר, לפי שאין חומה במעשה וכל דהוה מועלת לאבן לעשותה כלי. ר' אמי לטעמיה. דאמר לעיל: אין אבן נעשית כלי בהנחה: למדו. כדאמר: במד' (דף יב.) עושה להם למודים, לסדר קסרים על פי הבור: ושפשומו. מן היטש, שהיו גאות לישב. ולמחר לתלמודם. דבמעשה כל דהוה נעשה כלי: סוואר של קורות הנה, ולא אבנים: סוואר סדר של קורות חדשות שמשדרין אותן לבנון כדי שלא יתעקמו: גשוש. עץ ארוך שמגששים בו חמים לפני הספינה. לידע שהוא בעומקו. שתוכל ספינה להלך בקוץ: קפיד עליה. שלא יתעקם ומייתר ליה מקום מחצת ליה בידים. ואפי' לר"ש אסור לטלטלו, דמוקצה מחמת חסרון כס אפי' ר"ש מודה: שאינה קשורה לא. ואפי' יש עקמומית בראשה כעין מלג, שראוי לתלות בה ספי' ולמלאות וחישוב עליה: שגדרן לעצים. שחתקו להסוק: צריך לקשור. מעש: באביה. בקוץ: א"ר אבא מושתמש במחובר. ואפילו קשורה מבטוח

שבת דף קכה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצט

לעשות בו מעשה חשוב של תיקון והכנה לשימוש, ועל כן אבן
 שהניחה על פי החבית אסורה בטלטול, שהרי לא עשה בה מעשה
 חשוב לייחודה לשימושה. וז"ל – רבי אמי קבר, לא נענין מעשה –
 אין צריכים מעשה חשוב לייחד את המוקצה לשימוש, אלא די
 בהכנה מועטת של הנחת האבן על פי החבית כדי לעשותה כלי
 ולהתירה בטלטול.
 הגמרא מביאה שרבי אמי ורבי אסי כבר נחלקו בנידון זה במקום
 אחר: ואזריז למעמייהו – רבי אמי ורבי אסי שנחלקו האם צריך
 מעשה חשוב כדי להתיר מוקצה בטלטול, הלכו בזה לשיטתם. דבי
 אהא – כאשר באו רב ירמי מארץ ישראל לבבל אמר שמועה זו,
 אמר רבי חנינא, ואמר לה, אמר רבי ירמי אמר רבי חנינא, פעם
 אחת הלך רבי למקום אחר בערב שבת, ומצא נדבך – שורדה של
 אבנים המסודרות לצורך בנין, ואמר לתלמידיו, צאו היום וחשבו
 עליהן לייחדן לשיבה, כדי שנשכח עליהן למחר – שנוכל לטלטלן
 בשבת ולסדרן לצורך ישיבתנו, ולא הצריך רבי למעשה הכנה
 באבנים אלו. ורבי יוחנן אמר, הצריך רבי למעשה.
 מבררת הגמרא: לשיטת רבי יוחנן, מאי אמר להו רבי לתלמידיו
 לעשות כדי להתיר את הישיבה על האבנים. מביאה הגמרא
 שנחלקו בזה תלמידיו: רבי אמי אמר, צאו ולמרום אמר להו – כך
 אמר להם רבי, צאו עתה וסדרו את האבנים במקומן, כדי שנוכל
 מחר לשבת עליהם בלי צורך לשיטת רבי אמי באמת
 לא הותרו האבנים בטלטול, כיון שלא אפשר להחשיבן ככלי בלא
 לעשות בהן מעשה חשוב. אך רבי אסי אמר, צאו ושפשומוס אמר
 להו – כך אמר להם רבי, שפשומוס את האבנים מן השיט שעליהן
 כדי שיהיו נאות יותר לישיבה, ובזה הן יחשבו ככלים ונוכל לסדרן
 לישיבה בשבת. ואף ששפשומוס האבנים אינו מעשה הכנה חשוב,
 סובר רבי אסי שדי במעשה כלשהו כדי להחשיבן ככלי. נמצא
 שאף שם נחלקו רבי אמי ורבי אסי האם אבן נעשית כלי בהכנה
 מועטת, כמחלוקתם בהנחת אבן על פי החבית.
 הגמרא מביאה דעות נוספות במעשה זה: איתמר, רבי יוחנן בן שאול
 אמר, לא נבדבך של אבנים היה המעשה, אלא בנאור של קורות
 הנה – היה זה בקורות חדשות המיועדות לבנין, ומסודרות על
 הארץ כדי שלא יתעקמו. ורבי יוחנן בן שאול אמר, נששו של ספינה
 הנה – המעשה היה בעץ ארוך שמשגשים בו לפני הספינה
 ובדקים את עומק המים, לדעת אם תוכל הספינה לעבור בהם.
 הגמרא מבארת שאין זו רק מחלוקת בפרטי המעשה, אלא יש כאן
 אף מחלוקת להלכה: למאן דאמר שבשגשג היה המעשה, ואף
 שהוא עלול להתקלקל יותר התיר רבי לטלטלו על ידי הכנה
 מועטת, כל שכן שאף בנאור של קורות הדין כן, כיון שמקפידים
 עליהם פחות מגששו. ולמאן דאמר שהמעשה היה בנאור של
 קורות, דווקא סווא התיר רבי לטלטל בהכנה מועטת, אכל נששו
 קפיד עליה – בעליו מקפיד עליו ביותר שלא יתעקם, ומיידך לו
 מקום לשמרו ומקצה אותו בידים שלא ישתמש בו לדבר אחר,
 ועל כן אין הוא מותר בטלטול אלא אם נעשה בו מעשה הכנה
 חשוב.
 שנינו במשנה: זמורה שיהא קשורה כו' בטפח ממלאין בה בשבת.
 מדייקת הגמרא: אם הזמורה קשורה לטפח מבעוד יום, אין – אכן
 ממלאים בה, כיון שעשה בה מעשה להחשיבה ככלי. אך אם
 הזמורה לא קשורה, אף אם אפשר לתלות בה את הטפח בלא
 קשירה, וחשב מערב שבת שרוצה לשאוב בה, לא ממלאים בה
 כיון שהיא מוקצה מחמת גופו, ואין המחשבה מועילה להחשיבה
 ככלי.
 מבררת הגמרא: למאן דאמר שיהא קשורה – שמא נאמר שמשנתנו הסוברת
 שאין לטלטל מוקצה אם לא הכיניהו על ידי מעשה, היא דלא
 בדרבן שמעון בן גמליאל, המתיר טלטול מוקצה אף אם ייחדוהו רק
 במחשבה. דתניא, חריות של דגל – ענפי דקל יבשים שגדרן לעצים
 – שחתכן כדי להשתמש בהן להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן,
 ונקלה עליהן – ולאחר מכן חזר בו ורוצה להשתמש בהן לשיבה,
 צריך לקשור אותן יחד מערב שבת וכדרך חריות העומדות

זמורה – ענף של גפן שיהא קשורה מערב שבת בפסח – כלי
 ששואבים בו מים מן הבור או מן המעיין, ועל ידי הזמורה מורידים
 את הטפח לתוך המים, ממלאין בה בשבת, כיון שעשאה כלי.
 המשנה מביאה מחלוקת בדני תוספת ארעי לאהל בשבת: פקק
 המשמש לסתימת החלון, ומכניסים או מוציאים אותו תמיד כפי
 הצורך. רבי אליעזר אומר, בזמן שהוא קשור בחבל מלמעלה ונתלו
 באויר, דהיינו שהחבל קצר ואינו מגיע עד הארץ, פוקקין בו
 בשבת. ואם לאו – ואם אינו תלוי באויר אלא נגרר על הארץ, אף
 שהוא קשור אין פוקקין בו, כיון שאין להוסיף על אהל בשבת
 אפילו תוספת ארעי. וחקמים אומרים, בין כך ובין כך פוקקין בו.

נמרא

הגמרא מביאה ממשנה להלן דין השייך למשנתנו: תנן הנה (להלן
 קמב), אכן שמונתה על פי החבית בשבת, וצריך להוציא יין מן
 החבית ואינו יכול מפני האבן האסורה בטלטול, כיצד יעשה, משה
 – מטה את החבית על צידה, והיא (האבן) נופלת מאליה. ובהמשך
 המשנה שם מבואר, שאם היתה החבית מונחת בין חביות אחרות,
 וחושש שאם ינער שם את האבן הן יכולות להשבר, מותר לו אף
 להגביה את החבית כשהאבן עליה למקום אחר, ושם יטנה על
 צידה.
 הגמרא מביאה מחלוקת בין תלמידי רבי יוחנן בביאור משנה זו:
 אמר רבה, אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן, לא שנו בסוף המשנה
 שמותר להגביה את החבית עם האבן, אלא בשבועה מערב שבת את
 האבן על החבית שלא במתכוין, שבאופן זה אין החבית נעשית
 'בסיס לדבר האסור', שהרי לא התכוין לעשותה בסיס לאבן. אכל
 במניה את האבן מדעתו ורצה שתהיה מונחת שם בשבת, אף אם
 היתה כוונתו שתשמש האבן ככיסוי לחבית, נעשה בסיס לדר
 האסור – נעשית החבית בסיס לאבן שהיא מוקצה, ועל כן אף
 החבית עצמה אסורה בטלטול.
 ורב יוסף אמר שמועה זו בשם תלמיד אחר של רבי יוחנן, ובאופן
 אחר, אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, לא שנו שצריך להטות החבית
 ואסור ליטול את האבן בידי, אלא בשבועה את האבן מערב שבת
 על פי החבית, ולא התכוין לעשותה כלי. אכל במניה את האבן שם
 מדעתו כדי שתכסה את החבית, נעשה האבן כסיף להחבית, ודינה
 ככלי שמותר ליטול בידים.
 רבה מקשה על דברי עצמו: אמר רבה, מותבין אשמעתין – יש לי
 להקשות על שמועתי ממה ששנינו במשנתנו, האבן שפוקקיה, אם
 ממלאין בה מים והאבן אינה נופלת, ממלאין בה בשבת. ולכאורה
 מוכח שאבן שייחודה להשתמש בה נעשית כלי ומותרת בטלטול,
 ואם כן יש להתיר גם אבן המונחת על פי החבית לכסותה. מתרץ
 רבה: ולא היא – אין זו קושיא. דהתם בקיריה, כיון דהתקף –
 שקשר את האבן אל הקיריה היטב, שוין דופן – החשיב בזה את
 האבן כדופן הכלי, אבל בהנחה בלבד לא נעשית האבן כלי, ועל
 כן אבן המונחת על פי החבית אינה מותרת על ידי כך בטלטול.
 רב יוסף מקשה על דברי עצמו: אמר רב יוסף, ומותבין אשמעתין
 – ואף על שמועתי יש להקשות ממה ששנינו בהמשך המשנה, אם
 לא – אם אין האבן קשורה היטב לקיריה ונופלת בשעת מילוי
 המים, אין ממלאין בה בשבת, ולכאורה מוכח שאבן אינה נעשית
 כלי בהנחה בלבד, ואם כן קשה על שיטת שאבן המונחת על פי
 החבית לכסותה נעשית בכך כלי. מתרץ רב יוסף: ולא היא, דהתם
 בקיריה, אין האבן ראויה כלל לשמש לשאיבה בלא הדוק, שהרי
 היא נופלת, ובין דלא דהתקף היטב לדופן הכלי, כפול – כפלה – הוא
 גילה דעתו שאין האבן חשובה בעיניו להשתמש בה, וביטל אותה
 מלהיות כלי. אך בחבית די בהנחת האבן כדי לכסותה, ועל כן
 בהנחה לבדה נחשבת האבן ככלי.
 מבררת הגמרא: במא קמפלג – במה נחלקו רבי אמי ורבי אסי.
 משיבה הגמרא: מר – רבי אמי קבר, שכדי לייחד מוקצה מערב
 שבת לעשותו ככלי ולהתירו בטלטול, נענין מעשה – צריכים

תלוי באויר ואינו מגיע לארץ, אם ראשו התחתון נוגע בארץ, 39
 אסור לנעול בו במדינה. אך רבי יהודה אומר, נגר זה שאמרת, כיון 40
 שהוא קשור אף במדינה מותר לנעול בו, אלא איזהו נגר שבמדינה 41
 אסור, כל שאינו לא קשור ולא תלוי בדלת כלל, וכשמוציאו 42
 מהחור שבמפתן שופטו ופניו בפרץ וזית. 43
 ממחלוקת תנאים זו למדנו, שאפילו רבי יהודה המיקל וסובר שאין 44
 צריך שיהיה הנגר תלוי, מודה הוא שאם אינו קשור אין נועלים בו 45
 במדינה. וכיון שהשווה רבי יוחנן את שתי המחלוקות שבפקק 46
 ובנגר, מוכח שגם לדעת חכמים המקילים בפקק, אין פוקקים בו 47
 אם אינו קשור. 48
 רבי ירמיה מחזק את קושיתו מדברי אמורא אחר בענין זה: ועוד, 49
 דאמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא, מאן תנא הסובר שאין 50
 נועלים בנגר הנגר במדינה אלא אם הוא קשור ותלוי, רבי אליעזר 51
 היא, שאסר במשנתו לפקוק בפקק שאינו קשור ותלוי. מדברי 52
 עולא משמע שרבי יהודה החולק בנגר ואומר שדי בקשירה, סובר 53
 כשיטת חכמים החולקים על רבי אליעזר במשנתו, וכיון שאף רבי 54
 יהודה מודה שצריך קשירה, מוכח שגם לשיטת חכמים אין 55
 פוקקים בפקק שאינו קשור, ולא נחלקו אלא על מה שהצריך רבי 56
 אליעזר שיהיה תלוי. 57
 רבי אבא משיב לרבי ירמיה: אמר ליה רבי אבא, אנה דאמר בי האי 58
 תנא – מה שפירשתי את דברי חכמים להקל שאינם מצריכים 59
 אפילו קשירה, הוא כדברי תנא זה שאבא, דתנא, קנה שהתקינו 60
 (ו-הומוינו והכינו) בעל הפית במחשבתו להיות פותח ונועל בו את 61
 הדלת, בזמן שהקנה קשור ותלוי בפתח וניכר בו שהוא מוכן לכך, 62
 פותח ונועל בו בשבת, אבל אם אין הוא קשור ותלוי, מדרבנן אין 63
 פותח ונועל בו מפני שנראה כבונה. אך רבן שמעון בן גמליאל 64
 אומר, אם הוא מתוקן, כלומר שהוכן לכך במחשבה קודם השבת, 65
 מותר לנעול בו אף על פי שאינו קשור כלל. וכיון שמצאנו שרבן 66
 שמעון בן גמליאל מותר אף ללא קשירה, אומר לך שחכמים 67
 במשנתו לגבי פקק החלוק סוברים כמותו, ופירוש 'בין כך ובין כך' 68
 הוא בין קשור ובין אינו קשור. 69
 הגמרא פוסקת הלכה במחלוקת זו: אמר רב יהודה בר שילת, אמר 70
 רב אסי, אמר רבי יוחנן, הלכה בפרץ שמעון בן גמליאל, הסובר 71
 שמוותר לנעול בקנה אף אם לא קשורו כלל מבעוד יום, ואינו 72
 חושש שיראה כמסית על הבנין. 73
 מקשה הגמרא: ופי' אמר רבי יוחנן הכי – וכי יתכן שכך אמר רבי 74
 יוחנן, והתנן (להלן ע"ב), כל פסיוני הפלים 75

בין קשור בין שאינו קשור, כלומר שאפילו קשירה אין צריך, והוא 1
 שמתוקן – ובלבד שהיה מוכן לכך מאתמול, דהיינו שחשב קודם 2
 השבת להשתמש בו כפקק, ועל ידי כן כבר נחשב הפקק כחלק 3
 מהבנין, ואינו מוסיף על הבנין כשסותם בו את החלוק. 4
 רבי ירמיה מקשה על דברי רבי אבא: אמר ליה רבי ירמיה, מדוע 5
 פשטת ספק זה להקל, וליאמר – ויאמר, פירוש 'בין כך ובין כך' 6
 פוקקין בו היינו בין תלוי ובין שאינו תלוי, והוא שקשור – ובלבד 7
 שיהא קשור, כלומר שרבי אליעזר הצריך שיהיה הפקק קשור 8
 ותלוי, ואם אינו תלוי אלא ראשו נגרר בארץ אין פוקקים בו, ועל 9
 כך אמרו לו חכמים שאם הפקק קשור פוקקים בו אף על פי שאינו 10
 תלוי. 11
 רבי ירמיה מוכיח כדבריו: דאמר רבא בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, 12
 במחלוקת רבי אליעזר וחכמים מאן בדין פקק החלוק, כך היא 13
 מחלוקת התנאים בנגר הנגר. דתנן בעירובין (קכב), נגר – יתד 14
 המשמש לנעילת הדלת על ידי תקיעתו בחור שבמפתן הבית, 15
 הנגר – שקשור בדלת אך אינו תלוי באויר אלא נגרר על גבי 16
 הקרקע, ונועל בו בשבת במקדש, אבל לא במדינה – מחוץ 17
 למקדש. וטעם החילוק, שמן התורה אין בתקיעתו אסור בונה, 18
 כיון שמשעת קשירתו בדלת הוא עומד ומוכן לכך, ונחשב כאילו 19
 נבנה כבר מבעוד יום. אך רבנן חששו שהדבר נראה כבנין כיון 20
 שאין הקשירה ניכרת, וגורו שלא ינעול בו אלא אם כן הוא תלוי 21
 באויר על ידי הקשירה, וניכר יותר שהוא עשוי ומוכן לכך. ועל כן, 22
 בכל מקום אסור לנעול בו מדרבנן, אך במקדש הדבר מותר כיון 23
 ששם גזירות חכמים אינן נוהגות. ונגר המונח על הארץ ואינו 24
 קשור בדלת כלל, מאן ופאן – במקדש ובמדינה אסור לנעול בו, 25
 כיון שתקיעתו בחרו המפתן היא הוספה על הבנין, ואסורה מן 26
 התורה משום מלאכת 'בונה'. 27
 זו דעת תנא קמא, אך רבי יהודה אומר, נגר המונח על הארץ אף 28
 שאינו קשור, כיון שהכינוהו מבעוד יום לנעול בו הרי הוא נחשב 29
 כחלק מהבנין, ואין בתקיעתו אסור מן התורה, ועל כן מותר 30
 לנעול בו במקדש. אך במדינה הדבר אסור מגזירת חכמים, כיון 31
 שאין ניכר בו כלל שהוא מוכן לכך ונראה הדבר כבנין. ונגר 32
 הנגר, כיון שקשור בדלת ניכר בו שהוא מוכן לכך אף שאינו תלוי, 33
 ומוותר לנעול בו אף במדינה. 34
 רבי ירמיה מביא ברייתא המבארת יותר מחלוקת זו: ויתנא, איזהו 35
 נגר הנגר שנועל בו במקדש אבל לא במדינה, דהיינו שהנעילה 36
 בו מותרת מן התורה אך אסורה מדרבנן, כל שקשור ותלוי וראשו 37
 מניע לארץ, כלומר, אפילו נגר הקשור באופן שמצדו העליון הוא 38

אגרות קודש

[כ"ד תמוז תשכ"ג]

... בהמשך למה שדיברנו בעת שהותם כאן בנוגע למקום לימוד יו"ח שי', הנה באמצע שנת
 הלימודים מנעתי עצמי מלכתוב בזה לכ' או לבנו שי', ומכמה טעמים, ומהם, פשיטא שא"א לכתוב
 היפך מפס"ד השי"ע שילמוד הבן דוקא במקום שלבו חפץ, ולא עוד אלא שהכניס הוראה זו לא בהל'
 ת"ת אלא בהל' כבוד או"א! מאידך גיסא לא רציתי להחריף היחסים שבבית בתקותי שישתדר הענין
 מעצמו, ובהצדיקי את העדר מענתי בזה שזהו אמצע שנה"ל.

עתה בהתקרב זמן הרישום לשנת הלימודים הבעל"ט, ארשה לעצמי להביע תקותי חזקה אשר
 שניהם כב' וזוגי תחי' ירשו בנס שי' ללמוד במקום שליבו חפץ ומשתוקק מזה כמה זמן והרי טוב
 ביותר שיעשה כל זה בהסכמתם המלאה. ועוד להעיר - רצון בנס שי' בזה חזק הוא מאד ואינו כלל
 זמני ועובר (כפי שנוכחו בודאי במשך כו"כ חדשים שעברו), ז. א. שההכרח שיעשה אחרת יפגע בו יום
 יום ותוצאותיו - מתח העצבים, פגיעה ביחסים, העדר התמדה בלימודים, יחס עויין להמוסד בו מוכרח
 יהי' ללמוד ועוד ועוד - תופעות כאלו אשר הורים בכלל וביחוד אלו אשר חוננו ה' בילדים יר"ש ובעלי
 כשרון ורגישים, בטח שעליהם לעשות כל התלוי בהם למנוע ולעשות זה בשמחה, שהרי טובת יו"ח
 הוא בגשם וברוח.

לתכיפות הענין שולח הנני מכתבי זה מהיר דחוף, ותי"ח מראש אם בהקדם יבשרוני טוב בכל זה.

שבת. פרק שבעה עשר – כל הכלים דף קבו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רא
רש"י
תוספות

בין קשור כו'. כלומר: אפילו קשירה לא צריך; והוא שמתוקן. מוכן מאתמול לכך: אל רבי ירמיה. אמאי פשיט ליה מר לקולא: לימא סר. דלא פליגי רבנן אלא אתלית, דרבי אליעזר בעי קשור ותלי. ואפילו קשור, אם ראשו נגנר לארץ, חשיב ליה רבי אליעזר כשומטו מן הקרקע ובונוה בו לכתחלה. ורבנן אמרי ליה: בין תלי בין נגנר פוקצין בו ובלבד שיהא קשור: דאמר

בין קשור בין שאינו קשור, והוא שמתוקן. אל ר' ירמיה: ולימא מר "בין תלי ובין שאינו תלי והוא שקשור" – דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: במחלוקת פאן קד מחלוקת בגנר הנגנר. דתנן: נגנר הנגנר – נועלין בו במקדש אבל לא במדינה, והמונח – פאן וכאן אסור. ר' יהודה אומר: המונח – במקדש, והנגנר – במדינה. ותניא: איזהו נגנר הנגנר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה – כל שקשור ותלי וראשו מגיע לארץ. ר' יהודה אומר: זה – אף במדינה מותר, אלא איזהו שבמדינה אסור – כל שאינו לא קשור ולא תלי, ושומטו ומניחו בקרן זוית. ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא: מאן תנא נגנר הנגנר – ר"א היא! א"ל: אנא דאמרי – כי האי תנא, דתניא: קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, בזמן שקשור ותלי בפתח – פותח ונועל בו, אין קשור ותלי – אין פותח ונועל בו. רשב"ג אומר: מתוקן, אע"פ שאינו קשור. אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן: הלכה כרשב"ג. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והתנן: כל פסווי הפלים שיש

בזה בר פה. בתליתא הוא דפליגי ולא בקשירה, דמדמי לה לפלוגתא דגנר הנגנר. והתם לדברי הכל קשור בעינן: גנר. יתד שתוקעין בחור שבמפתח ונועלין בו את הדלת: הנגנר. בדמפרש: שקשור בדלת, אלא שראשו נגנר לארץ: נועלין בו במקדש. דכיון דקשור בו – מיוחד ועומד הוא לקב, וכבר נקנה בנך זה כבעוד יום, ואין בו אלא גזירת שבות מדרביריה – אין שבות במקדש: והמונח. שאינו קשור כלל, אלא כשהוא שומטו מן החור מניחו ע"ג קרקע. הלכך, כשתוקעו בשבת – בונה הוא, ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש: המונח מותר במקדש. דכיון דמתוקן מאתמול להכי, לא בונה הוא: שקשור ותלי. ראשו העליון, אבל ראשו התחתון מגיע לארץ. פאן תנא נגנר הנגנר. אסור, דבעי תרתי: ר"א היא. דאמר גבי פקק החלון תרתי בעינן, מקל דר' יהודה כרבנן, אלא דרבנן קשירה בעי: כי האי תנא. דאפי' קשירה לא בעי, כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן בחומה בעלמא ואע"פ שאינו קשור: שהתקינו: שהומינו: אמר רב יהודה. גרסינן ולא גרסינן ואמר: שיש

ד"ב לגות" (עירובין צד). דפריך: ושמואל למה ליה למיעבד הכי? וקאמר: זה מטלטל כו' – לאו משום דאי הוה אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות דאז הוה ניהא ליה, אלא אז נמי היה קשה דהכי עבדי הכי, כיון דמצינא מותרת לטלטל בחצר – הוה כעשיית אהל עראי בתחלה, ואסור כדפרישית לעיל. ומהאי טעמא היה מקפיד רב, דס"ל שאין מטלטלין אלא בר'. אלא משום דהש"ס ידע דסבר שמואל דזה מטלטל עד עיקר המחיצה – ניהא למיפך למה הוצרך לעשות מזה: בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן. נראה לר"ת דלאו בתיקון של מעשה, אלא במחשבה בעלמא. כדמוכח לקמן, דאמר כרשב"ג ס"ל דאמר: מתוקן אע"פ שאינו קשור. דהיינו במחשבה, ומשמע דלגמרי ס"ל כוותיה. דגבי ר' יוחנן דוקא הוה דאמר בסמוך סבר לה כוותיה בחדא ופלגי עליה בחדא. ופריך: ולימא מר בין תלי בין שאינו תלי, והוא שקשור – כרבי יהודה דבעי קשירה. וטעמא משום טלטול ולא משום בנין. דאי משום בנין – מאי ראה מנגר שצריך קשירה לפקק? והא בפקק לא שייך בנין אלא תוספת אהל עראי, ותוספת אהל עראי שרו רבנן בלא שום קשירה, כדמוכח בימי שהוציאוהו (שם מד). והמונח כאן וכאן אסור. פי רש"י: שכשתוקע בשבת – בונה הוא, ואיסורא דאורייתא איכא. ואינו משמע שיהא בו איסורא דאורייתא, כיון שאינו מבטלו שם, אלא נראה לר"ת: דכולה מילתא בנגר הנגר ליכא איסורא אלא משום טלטול, וכי ההיא דקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, דמיידי משום טלטול. ואפה"כ בעי ר"א קשור

ותלי, יותר משאר כלי תשמיש שדי להם בתיוקונם, לפי שהם תשמיש בית. מידי דהוי אביסור קרקעות שהחמירו בהם להצריכם בית אחיהו, אע"ג דהני משום שבות נאסר טלטולם במקדש כקנים וכמקלות דלעיל. אבל בשום בנין ליכא איסורא כלל, אפילו מדרבנן. וקשה לר"ת: ממנן דאפליגו רבי אליעזר ורבנן בתוספת אהל עראי כיון דאפליגו בטלטול, דילמא בחד הוא דאפליגו: ותינך ר"ת בספר הישר: דא"כ הוה ליה למנקט פלוגתיהו במילתא דלא שייכא ביה תוספת אהל, כי הדיא דנגר הנגר. ומדנקט פלוגתא בפקק החלון, דשייך ביה תוספת אהל – ש"מ דפליגי באהל. וליכא למימר דדווקא באהל פליגי, ולא בטלטול – דהא בהדיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול – אפה"כ אפליגו בה ר"א ורבנן. דע"כ ליכא לן למימר דת"ק דנגר היינו ר"א, ורבנן שרו אפילו בפקק החלון כ"ש בנגר, דלא שייך איסור אהל אלא איסור טלטול. אלא ודאי בתרתי פליגי, דר"א אסר בפקק החלון ומשום טלטול, בשאין תורת כלי גמור עליו. ואפי' יש עליו תורת כלי גמור, כגון שיש לו בית יד – אסור מ"מ משום תוספת אהל עראי, כיון דבטלי' בפקק, ורבנן דשרו – אפי' אין עליו תורת כלי, דלית להו לא משום טלטול ולא משום אהל: רבי יהודה אומר כו'. ובעירובין מסקנן: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה. וקשה לר"ת: דהא שמואל גופיה סבר לעיל בפרק "במה שמונח" (דף ג.) גבי חריות של דקל שגנרן לעצים, דבמחשבה בעלמא סגי, דאיתמר: רב (יהודה) אומר קשור, ושמואל אמר חושב. וקאמר התם דשמואל ס"ל כרשב"ג, דאמר: חריות של דקל שגנרן לעצים וגמלן עליהן לשיבה – א"צ לקשר. וא"כ, היכי קאמר הלכה כרבי יהודה דבעי קשירה משום איסור טלטול? דהא לא שייך איסור בנין בהדיא דנגר הנגר, אלא איסור טלטול, ומשום איסור טלטול בעי רבי יהודה קשירה, כדפרישית. וליכא לפרושי דבנגר הנגר דהבא, לאפוקי מאיסור בנין הוה דבעי קשור, אבל משום איסור טלטול לא הוה בעי קשור אלא במחשבה בעלמא, כרשב"ג. א"כ, מאי קא מחדר ליה ר' אבא בר כהנא לר' ירמיה: אנו דאמרי – כי האי תנא כו'. דילמא מאי דלא בעי התם רשב"ג אלא מתוקן אע"פ שאינו קשור – היינו משום דהתם ליכא אלא איסור טלטול. דהתם ודאי לא מיידי מידי בבנין, דקאמר: קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל. ומדקתני פותח ונועל – משמע שאינו נועל באותו קנה עצמו, דהוה ליה למיתני שהתקינו לנעול בו. אלא משמע שהוה כעין מפתחות שלנו, שיש מהם שמושכין המנעול שברלת לכאן ולכאן – כך הקנה מושך המנעול. אבל הקנה עצמו אינו במקום המנעול. א"כ פשיטא דבה"ג לא שייך בנין בהאי קנה. אלא משום איסור טלטול הוא. ומיהו, אין ראהיה מזה, דבהאי קנה מיידי כדפרישית, מדקתני פותח ונועל – דהא כה"ג קתני בתוספתא: חבילי עצים וסוכה של קציצים שעשאן דלת לפירצה ולחצר, אם היו קשורות ותלויות – פותחין ונועלין בהן, אם לאו כו'. מיהו, אומר ר"ת: דאפילו הוה מפרש ההיא דקנה שהתקינו כו' דשייך ביה בנין, ובמקום מנעול הוה, ולהכי פשיט מיניה רבי אבא בר כהנא דס"ל כרשב"ג, דאמר דבי הוי מתוקן אע"פ שאינו קשור – דנקט מתורת איסור בנין – לא הוי אתי שפיר. (דהאי) מדקאמר הש"ס בסמוך: וכי"ת הבא נמי דאיכא תורת כלי עליהן, והתניא: חריות של דקל כו'. והכי מוכח מתורת חריות, כי דקל דהא דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו בלא תורת כלי, אלא במחשבה בעלמא? דלמא באיסור טלטול הוא, דלא מצריך רשב"ג אלא משום מחשבה אבל באיסור בנין – הוה בעי שיתקנהו ויכניסוהו ועשו בו מעשה, שיהא תורת כלי עליו על כן נראה לר"ת: דבהכי פליגי רבי אבא בר כהנא ורבי יוחנן ורבי יהודה דעירובין (דף קב.), דאינו סבירא להו דבהדיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול, ואיזו ס"ל דשייך בנין בנגר הנגר. ולהכי בעי קשור – לאפוקי מאיסור בנין. והשתא אתיא שמעתין שפיר, דלא מיידי מידי באיסור בנין לא בהדוא דנגר ולא בהדיא דקנה, והשתא נמי ההיא דקנה משום טלטול. מ"ר:

שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ. פירוש: ראשו העליון תלוי, וראשו התחתון מגיע לארץ, כדפריש בקונטרס. ונראה לרשב"א: דאפילו שני הראשים מונחים לארץ, אלא שקשור – דשרי במקדש. והאי דנקט כהאי גוונא – לאשמעינן דאפה"כ אסור במדינה. והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה והמונח – כאן וכאן אסור. דייני שאינו קשור ולא תלי כלל. דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ, אבל שני הראשים מונחים בארץ – אסור במקדש אע"פ שקשור. אם כן, השתא לא הוי מונח דרבי יהודה – כמנח דתנא קמא, דמונח דרבי יהודה על כרוזין דייני שאינו לא קשור ולא תלוי, ושומטו ומניחו בקרן זוית. דאי אמרת כמו מונח דת"ק, ששני ראשים מונחים בארץ אלא שקשורין – דהכי קאמר המונח במקדש? הווא אפילו במדינה שרי, דלא אסר רבי יהודה אפילו במדינה. אלא דוקא שאינו קשור כלל:

וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו. פי' בקונטרס: שיהא ראוי לעשות שום תשמיש אחר. ואין נראה לר"ת: כי למה יש לנו להצריך שלדבר אחר יהא ראוי, כיון שראוי לדבר הזה? אלא נראה לר"ת דה"פ: דאיכא תורת כלי עליו – שתיקנו ועשה בו מנשה וחכינו לכך. שמאחר שלכך תיקנו וחכינו לכך – יש תורת כלי עליו. אפילו אינו ראוי לדבר אחר. כמו חריות של דקל, שאינו ראוי לשום תשמיש אלא לשיבה – אף על פי כן יכול להכניס ולטלטלם בשבת. ואבנים נמי, אמרין לעיל: צאו ושיפשו. ועוד: אי תורת כלי עליהם ממש צריכא למימר דכלי ניטל לצורך גופו? והא דאמר ר' עובדיה (ד' קב.) נגר הגנור עשה לו בית יד מהו? א"ל: כובכא קאמרת. פירוש: ושרי. לאו משום דאי לא הוה כבוככא ע"י הבית יד הוה הוה אסור, דאפילו לא חזי למילתא אחריית, כיון שתקנוהו בידים לכך – היה מותר אפי' בלא בית יד. אלא נראה לר"ת: דההיא מיירי בנקמה, דאסור לעיל מיני' בסמוך, משום דמיחיו כבוככא. פי' שנועץ הגנור בתוך הנקב שבמפתח עד בתוך הארץ, כדפירש בקונטרס ה"ה. ועלה אף עשה לו בית יד, באותו נגר שנקמה. אי נמי, משום דאסור לטעמיה, דסבר דטעמא דרבי יהודה משום בנק, אפילו בלא נעיצת נגר בארץ. וכן נראה יותר, כי נקמה אין פתורו נעיצת בארץ אלא דומה שהוא מעין נשמת, רק שאינו נשמת ממש, כדמוכח בביראתא שהביא למעלה. דקתני, נגר, אם נשמת כולו – אסור, נקמה – מותר, רבי יהודה אומר: נקמה אע"פ שאינו נשמת. ולא נודע פירוש נקמה היטב. ובירושלמי גרסין: נגר דר' אליעזר הוה קטיר בגמי, נשמת – אסור, נקמה – רבי יעקב בר אחא מורה בראשי אצבעותיו: ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין. ואע"ג דטפחא לא מבטל ליה כמו פקק, כדאמר ר' בפרק "הישן" (סוכה דף כח.) גבי סדין – איכא למימר דמבטל ליה טפי מדין. ולא מצי למימר נמי פקק דמנוח שאני, כדאמר ר' שילוחי מכליתן (ד' קג.) גבי מדידה. דהתם לא הוי איסור כל כך, אלא משום דהוי כעובדא דחול. אבל פקק דמשום תוספת אהל, דמי לבנין – ליכא למישרי משום מצוה:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין ארבע וחמש קופות. בירושלמי מפרש: כמה שיעור קופות – כההוא דתנינן "שלשה קופות של שלשה סאין": של

שש להם בית אחיזה – ניטלין בשבת. ואמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: והוא שיש תורת כלי עליה! וכי תימא: הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו. וכו' בעי רשב"ג תורת כלי עליו? והתניא: חריות של דקל שגדרן לשם עצים ונקלין עליהן לשיבה – צריך לקשר, רשב"ג אומר: אין צריך לקשר. רבי יוחנן סבירא ליה פנותיה בחדא, ופליג עליה בחדא. דרש רבי יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא: הלכה כרבי אליעזר. מתיב רב עמרם: "ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת" – א"ל [אביי]: מאי דעתיד – משום דקתני סתמא, "נגר הגנור" נמי סתמא היא! ואפי' הכי – מעשה רב. מתני' (כל) כיסויי הכלים שיש להם בית אחיזה – ניטלין בשבת. א"ר יוסי: בד"א – בכיסויי קרקעות, אבל בכיסויי הכלים – בין כך ובין כך ניטלין בשבת. גמ' אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי א"ר יוחנן: והוא שיש תורת כלי עליה. דכ"ע, כפוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה – אין, אי לא – לא. כפוי הכלים, אע"ג דאין להם בית אחיזה. פי' פליגי – בכלים דחבריניהו בארעא, מ"ס: גזרינן, ומ"ס: לא גזרינן. לישנא אחרת: כי פליגי – בכיסויי תנור, קור מרמי ליה לכיסוי קרקע, וקור מרמי ליה לכיסוי כלים.

הדרן עלך כל הכלים

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים, ומפני פטול בהמ"ד, אבל לא את האוצר. מפני תרומה טהורה, ודמאי, ומעשר ראשון שניטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שגפדו, והתורמוס היבש – מפני שהוא מאכל לעוים. אבל לא את הטבל, ולא את מעשר [ראשון] שלא נטלה תרומתו, ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו, ולא את הלוקח ולא את החרדל. ר' שמעון בן גמליאל מתיר בלוק מפני שהוא מאכל עורבין. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי ורדים, אם התקין למאכל בהמה – מוטלין אותן, ואם לאו – אין מוטלין אותן. גמ' השתא חמש מפנין, ארבע מיבעיא? אמר רב חסדא: ארבע מוקמי. (איכא דאמרי: ארבע מאוצר קטן) וחמש מאוצר גדול. ומאי "אבל לא את האוצר" – שלא יתחיל באוצר תחלה. ומני – רבי יהודה היא, דאית ליה מוקצה. ושמואל אמר: ארבע וחמש. כדאמר

דבר הראוי, כגון אלו: תרומה טהורה, דחזי לבהמת בתן. אבל תרומה טמאה – לא. דאפילו לבהמת בתן לא חזי בשבת. דאע"ג דבבבול חזי, דבתניא ב"ב"ל שעה' בפסחים (דף לב.), שאם רצה בתן מריצה לפני הכלב – בשבת וביום טוב לא חזי. דזו היא ביעורה מן העולם, או להיסק או לבקמה, ואין מבעירין תרומה טמאה וקדשים ממיא ביום טוב, כדתנן (לעיל דף כג.) ואין מלקלין בשמן שריפה ביום טוב. ואוקמינא טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב: (א) לוקח. מין קטניות, שאינו ראוי חי אפילו לבהמה: לעורבין. כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה: ורדים. מין קנים הם, שמקדרים בשמן רבים ואוכלים אותם: גמ' ארבע מחמש. אם לא היה שם אלא כשיעור ה' קופות לא יפנה אלא ד' מהם, שאסור למכור את האוצר. דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו: מאוצר גדול. ואם יש הרבה – אין מפנין אלא חמש, דחזישינן לטירתא: מאי אבל לא את האוצר. שלא יגמור את האוצר לא מצית אמרת, דהא מרישא שמעינן ארבע וחמש: תחלה, אם לא התחיל בו להסתפק ממנו פטר למאכל או למאכל בקמתו, דאם כן – הוה ליה מוקצה, ומתניתין רבי יהודה היא:

שש להן בית אחיזה. בית יד: ה"ה: ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליה. שהכיסוי ראוי לתשמיש (א) עצמו, הוא דניטלין בשבת. ואם אין תורת כלי עליו – לא אמרינן כיסוי כלי הוה כלי. ודלתות שידה תיבה ומגדל דתנא מתני' נוטלין – יש תורת כלי עליהן. דראויין לישב עליהן ולתת עליהן מונוות לקטן. ולקמן מפרש אמאי בעינן בית אחיזה. ואולי ותורת כלי עליהן. אלקא לרבי יוחנן מיירי דליקא תורת כלי עליו – לא מוטלין. והאי דליקא מאי תורת כלי עליו איכא? אי משום דפותח ונועל בו – אין זו תורת כלי עליו, אלא תורת בנק: וב"ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו. שראוי להפך בו זיתים או לפצץ בו אגוזים: (תורת) כלי עליו. אפי' אינו ראוי לדבר אחר: סבירא ליה פנותיה בחדא. דמתוקן, ואע"פ שאינו קשור, ופליג עליה בחדא. דבעי תורת כלי: הלכה כרבי אליעזר. דבעינן קשור ותלוי: מדבריהם למדנו. כפ' בתרא, בימי אביו של ר' יצחק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בספייה, וקשרו את המקרה בגמי לידע אם יש בגיטת פותח טפח. והתם מפרש ליה, וקתני: מדבריהם למדנו: שפוקקין את המאור בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין. קשר שאינו של קרקעא בכתחלה: ומודדין. מקוה ומטלטלות: מאי דעתיד. דמתנת לרבי יצחק נפחא מהא – מצי לשנויי לה: הא מני רבנן היא. ואי משום דקתני לה סתמא מותבת ליה. דמסקתין לן כרבנן הלכתא פותייה: נגר הגנור נמי סתמא. קתני לה. וקתני לן בהא כרבי אליעזר דאסור: מעשה רב. למילף מיניה. דכיון דסמין למיעבד עובדא לקולא – ש"מ הלכתא היא: מתני' בכיסוי קרקע, כגון כיסוי בור ודוד דהוי כבוככא, אי לא דמוכחא בית אחיזה ודלה דלמשקיל ואחריו עבדי: גמ' א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהם. דכיסויין הללו חזו לתשמיש דעלמא. אבל כיסוי כלי – לא אמרינן כלי הוא: וב"ב, משום דאוקמא ר' יוחנן כשיש תורת כלי עליהן – איצטריכא ליה למימר, דכי פליגי רבנן – בכלים דחבריניהו בארעא, פליגי. דאילו כלים דעלמא, אע"ג דלית להו לכיסוייהן בית אחיזה – מוטלין. דכיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימי, מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה. אלא בכיסוי כלים המחזקין' לקרקע, כגון תנור וכירים הוא דפליגי, משום דדמו מנקטת לכיסוי בור ודוד, וגזרינן קמי אטו הני:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין. אם צריך למקומן להושיב שם אורחים להסב בסעוד, או תלמידים לדרשה, ולא לחישין לטקרא: דשבת: אבל לא את האוצר. מפרש בגמרא: מפני תרומה טהורה, כלומר: ומדו מפנין –

59 כבונה, ורק על ידי בית אחיזה מוכח שאין כוונתו לבנותו שם
60 אלא ליטלו ולהחזירו תמיד. **אָבָל בְּכִיסוֹי הַכֵּלִים** שאין בהם חשש
61 זה, **בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ** – בין אם יש להם בית אחיזה ובין אם אין להם,
62 **נִיטְלִין בְּשִׁבְתָּ**, ושלם כדעת תנא קמא.

גמרא

63 שנינו במשנה: כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלים בשבת.
64 **אָמַר עַל כֵּךְ רַב יְהוּדָה בְּרַ שְׁלֵא, אָמַר רַב אָסִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא**
65 **שֵׁנִישׁ תּוֹרַת כָּלִי עֲלֵיהֶן** – היתר זה לטלטלם נאמר רק אם הם ראויים
66 לתשמיש אחר מלבד הכיסוי, אך עצם הכיסוי בהם אינו שימוש
67 המחשיבם ככלי, וכמבואר לעיל.
68 הגמרא מבארת את מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי במשנתנו: **דְּכּוּלִּי**
69 **עֲלֵמָא** – בין תנא קמא ובין רבי יוסי מודים שבכיון **קְרָקְעוּת, אִם יֵשׁ**
70 **לָהֶן בֵּית אַחִיזָה, אֵין** – אכן הם ניטלים, ואי לא – ואם אין להם בית
71 אחיזה, לא ניטלים, כיון שהכיסוי בהם ודאי נראה כבנין, וכמבואר
72 במשנה. וכמו כן מודים שניהם, שבכיון **הַכֵּלִים** שאינם מחוברים
73 כלל לקרקע, **אֵף עַל גַּב דְּאֵין לָהֶם בֵּית אַחִיזָה** הרי הם ניטלים, שהרי
74 ודאי אין כיסויים דומה לבנין. כי **פְּלִגִּי** – במה נחלקו, **בְּכֵלִים**
75 **דְּחִבְרִיהוּ בְּאַרְעָא** – שחיברם לקרקע, כגון תנור וכיריים. מר – תנא
76 קמא **כֶּכֶר, שְׂכִין** שחיברם והם דומים לבור ודות החפורים ובנויים
77 בקרקע. **גִּירִין** – אנו גוזרים שאין כיסוייהם ניטלים בלי בית אחיזה,
78 כדי שלא יבואו להתיר גם כיסויי בור ודות. **וּמַר – ורבי יוסי כֶּכֶר,**
79 **לֹא גִירִין.**
80 הגמרא מביאה שמועה זו בלשון אחרת: **לִישָׁנָא אַחֲרֵינָא, כִּי פְלִגִּי**
81 – במה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי, **בְּכִיסוֹי תַּנּוּר** המחובר לקרקע,
82 **מַר מְדַמֵּי לִיה לְכִיסוֹי קְרָקַע** – תנא קמא מדמה אותו לכיסוי בור,
83 ועל כן גזר שיעטרכו בו בית אחיזה, **וּמַר מְדַמֵּי לִיה לְכִיסוֹי כָּלִים** –
84 ורבי יוסי מדמהו לכיסוי כלים, ועל כן סובר שאינו צריך בית
85 אחיזה.
86

הדרן עלך כל הכלים

פרק שמנה עשר – מפנין

87 בפרק זה יתבארו דברים האסורים לעשותם בשבת מדרבנן. יש
88 דברים שנאסרו מדרבנן מחמת שהם דומים למלאכות, ופעמים
89 התיירוס חכמים לכבוד שבת או לצורך רפואה או לצורך מצוה או
90 לצורך בעלי חיים.
91
92

משנה

93 משנתנו עוסקת בענין טירחה בשבת, באלו אופנים היא מותרת:
94 **מִפְּנֵין בשבת אִפְּלוּ אַרְבַּע וְחֲמֵשׁ קוֹפּוֹת שֶׁל תֵּבָן וְשֶׁל תְּבוּאָה, מִפְּנֵי**
95 **הַדְּחִימִים** – כשצריך את המקום בו מונחות הקופות כדי להושיב
96 שם אורחים שהוזמן לסעודה, **וּמִפְּנֵי כְּפּוּל בֵּית הַמְּדֻרָּשׁ** – כשצריך
97 להושיב שם תלמידים שבאים לשמוע את הדרשה, ואין חוששים
98 משום טירחה בשבת, **אָבָל לֹא מִפְּנֵים אֶת הַאֵיצֵר** – מקום בו מניחים
99 את קופות התבן והתבואה וכדומה.
100 המשנה מבארת איזו תבואה הותר לפנות: **מִפְּנֵין** רק דבר הראוי
101 להשתמש בו בשבת ואינו מוקצה, כגון **תְּרוּמַת מַחֲוִירָה**, שראויה
102 לבהמת כהן, ומחמת שראויה לה, מותר אף לישראל לטלטלה,
103 **וְדִמְאִי** – תבואה של עם הארץ שספק אם היא מעושרת, ואסור
104 לאוכלה עד שיעשרה, אך מותר לטלטלה כיון שראויה לעניים,
105 **וּמִפְּעֵשֶׁר רִאשׁוֹן הַנִּיתָן לְלוֹי, שְׁנִיפְלָה תְּרוּמָתוֹ** – שהופרשה ממנו
106 תרומת מעשר שאתה צריך הלוי להפריש מהמעשר ראשון
107 ולתתה לכהן, **וּמִפְּעֵשֶׁר שְׁנִי וְתִקְדֵּשׁ שְׁנִיפְדֵּי**, שמוותר לאוכלם ואינם
108 מוקצים, **וְהַתְּרוּמָה הַשְּׁבִיעִי** – מין קטנית מר מאוד, ואינו מוקצה
109 **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִאֲכָל לְעֵינִים.**
110

המשך בעמוד ריא

1 **שֵׁנִישׁ לָהֶם בֵּית אַחִיזָה** [–ידידת] **נִיטְלִין בְּשִׁבְתָּ**, ואין בהם איסור
2 מוקצה. **וְאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרַ שְׁלֵא, אָמַר רַב אָסִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,**
3 **וְהוּא שֵׁנִישׁ תּוֹרַת כָּלִי עֲלֵיהֶן** – היתר זה לטלטלם נאמר רק אם הם
4 ראויים לתשמיש אחר מלבד הכיסוי, שמחמת אותו תשמיש הם
5 נחשבים ככלי. אך עצם הכיסוי בהם אינו שימוש המחשיבם ככלי,
6 ועל כן אם אינם ראויים לתשמיש אחר, הרי הם מוקצה ואסור
7 לטלטלם. לפי זה נמצא שאף אסור טלטול משום מוקצה,
8 שהרי אין הוא ראוי לשימוש אחר מלבד הנעילה, ועצם הנעילה
9 בו אינה שימוש המחשיבו ככלי, ואם כן קשה כיצד פסק רבי יוחנן
10 כרבן שמעון בן גמליאל שמותר לנעול בו בשבת.
11 הגמרא מנסה לתרץ את דברי רבי יוחנן: **וְכִי תִּפְסָא** – ואם תרצה
12 לומר, **דְּהָכָא נָמִי** – שגם כאן התיר רבן שמעון בן גמליאל לנעול
13 בקנה רק באופן **דְּאֵינָא** [–שיש] **תּוֹרַת כָּלִי עֲלֵיו, כלומר** שראוי
14 לתשמיש נוסף הנותן לו שם כלי, יש להקשות, **וּמַי בְּעִי** [–וכי צריך]
15 לשיטת רבן שמעון בן גמליאל שתהיה תורת כלי עֲלֵיו כדי להתירו
16 בטלטול, **וְהִתְנִינָא, חֲרִיטוֹ** [–ענפים יבשים] **שֶׁל דָּקָל שְׁנִינְדִין לְשֵׁם עֲצִים**
17 – שחתכן להסקה, והרי הן מוקצה מחמת גופן, ואחר כך **נִמְלִיךְ**
18 **עֲלֵיהֶן** ורוצים להשתמש בהן לִישִׁיבָה, צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אותן יחד מערב
19 שבת כדי להתתין בטלטול, אבל מחשבה בלבד אינה מועילה
20 שלא יהיו מוקצה. אך **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין צָרִיךְ לְקַשֵּׁר,**
21 אלא על ידי מחשבתו בלבד ייחד את החריות לשימוש. ומכיון
22 שהתיר רבן שמעון בן גמליאל לטלטל חריות אף שאין עליהן
23 תורת כלי, ודאי גם בקנה לא הצריך שתהיה עליו תורת כלי,
24 וחזרה הקושיא כיצד פסק רבי יוחנן כמותו.
25 מתרצה הגמרא: לעולם לרבן שמעון בן גמליאל מותר לטלטל
26 קנה אף כשאין עליו תורת כלי, ורבי יוחנן **כִּבְיָא לִיה בְּוִתִּיה**
27 **בְּחִדָּא, וּפְלִגִּי עֲלֶיהָ בְּחִדָּא** – בדיון אחד הוא סובר כמותו, דהיינו
28 שאין איסור בונה בקנה המתוקן שאינו קשור, ובדיון אחד הוא
29 חולק עליו, וסובר שאין לטלטל את הקנה אלא אם יש עליו תורת
30 כלי.
31 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי פסק ההלכה בנידון
32 משנתנו: **דְּרַשׁ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּח אִפְּתַחא דְּרַשׁ גְּלוּתָא** – על פתח ביתו
33 של ראש הגולה, **הִלָּךְ בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,** שאין לפקוק בפקק החלון
34 אלא אם הוא קשור ותלוי.
35 **מִתֵּיב רַב עֲזַרְיָה עַל רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּח,** הרי שנינו במשנה (להלן קנא),
36 **וּמִדְּבָרֵיהֶם לְמַדְנֵי, שְׁפִקְקִין וּמוֹדִדִין וְקוֹשְׁרִין בְּשִׁבְתָּ** – שמותר בשבת
37 לפקוק חלון אף בדבר שאינו קשור ותלוי, ולמודד מדידה של
38 מצוה, ולקשור קשר שאינו מתקיים אפילו לכתחילה. אם כן
39 מבואר שאין ההלכה כרבי אליעזר בפקק החלון.
40 אביי מנסה לדחות את קושיית רב עמרם: **אָמַר [אֲבִינִי], מֵאִי**
41 **דְּעִתִּיךְ** – מפני מה סברת להוכיח ממשנה זו שלא כרבי אליעזר,
42 הרי יכול רבי יצחק נפחא להשיבך שאתה משנה היא כדעת
43 חכמים. ואם הוכחתך היא **מִשּׁוּם דְּרָתְנִי כְּתָמָא** – שהיא שנויה
44 בסתם ללא הוכרת הדעה החולקת, וכיון שסתם רבי כדעת חכמים
45 משמע שנפסקה הלכה כמותם, הרי משנת 'גַּנֵּר הַנִּגְרָד' (עירובין קב.)
46 המובאת לעיל (ע"א) וסוברת כדעת רבי אליעזר, **נָמִי כְּתָמָא הִיא** –
47 אף היא שנויה בסתם, ואם כן עד שאתה מקשה על רבי יצחק
48 נפחא מסתימת משנה אחת, תוכיח כמותו מסתימת השניה.
49 הגמרא דוחה את דברי אביי: **וְאִפְּלוּ חָבִי שֶׁמִּצְאָנוּ מִשְׁנֵה הַסּוּתָמַת**
50 **כְּדַבְּרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,** מכל מקום ראיית רב עמרם שהלכה כחכמים
51 במקומה עומדת, מפני שבמשנה שהביא הורו לעשות מעשה
52 כדברי חכמים, ומקום שהורו בו הלכה לַמַּעֲשֶׂה, **רַב כּוּחוֹ** להוכיח
53 ממנו, שכיון שסמכו למעשה להקל ודאי כן נפסקה ההלכה.

משנה

54 **(כָּל) כִּיסוֹי הַכֵּלִים שֵׁנִישׁ לָהֶם בֵּית אַחִיזָה** [–ידידת] **נִיטְלִין בְּשִׁבְתָּ**, אבל
55 אם אין להם בית אחיזה אינם ניטלים. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּמָה דְּכָרִים**
56 **אֲמֹרִים** שכיסוי צריך בית אחיזה, **בְּכִיסוֹי קְרָקְעוּת** – בורות
57 החפורים בקרקע, מפני שהמניח כיסוי על בור שבקרקע נראה
58

הוא בְּדִמְיוֹ אֵינִי – כפי שדרך אנשים לומר, שמתחילים מהמנין
המועט ועוברים למנין המרובה, ורצונם לומר, נפנה ארבע קופות,
ואם יהיה צורך נפנה חמש קופות, וְאֵינִי אֶפִּילוּ טוֹבָא נְמִי מִפְּנֵי
– ואם יש צורך, מפנים הם אפילו יותר מחמש, כי אין כוונתם
לארבע וחמש דווקא, כך גם משנתנו נקטה תחילה ארבע ואחר כך
חמש, והוא הדין שניתן לפנות אפילו יותר מחמש. וְאֵינִי – ומהו
פירוש דברי המשנה אֶבֶל לֹא אֶת הָאֻצֵּר, שְׁלֹא יִגְמֹר לפנות את
כּוֹל, דִּילְמָא אֶתִּי לְאֻשְׁוֵי נִזְמוֹת – שמה יבא להשוות גומות
שבקרקעיתו, כי פיגו האוצר לגמרי, גורם לאדם לעיין בקרקע,
ויש לחשוש שבעינו בקרקע יראה בו גומות, ויבוא לתקן בידים
ולהשוותן. אֶבֶל אֶתְחִילִי מִתְחִיל – אבל מותר להתחיל לפנות את
האוצר בשבת, אפילו אם לא התחיל ליטול ממנו כבר בערב שבת,
וְנִי – ומשנתנו דעת מי היא, דעת רבי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּלֵיתָ לִּיה –
שלשיתו אין איסור מוקצה.
הגמרא מביאה ברייתא בענין איסור מוקצה בפניו אוצר: תָּנוּ רַבָּנִי
בברייתא, אִין מִתְחִילִין בְּאוֹצֵר תְּחִילָה, שאם לא התחיל ליטול
מהתבואה שבו מערב שבת, אסור ליטול ממנו בשבת משום איסור
מוקצה, אֶבֶל עֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל עַל יַד שִׁמְפָּנָה אוֹתָם לְצַדִּידִים, בְּדִי
שִׁבְכָּנָה וְיָצָא. הגמרא הבינה שמפנה אותם ביד, לכן מקשה הגמרא:
איך אתה אומר 'עֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל', וְהָאֵמֶר 'אִין מִתְחִילִין' כִּיּוֹן
שהוא מוקצה. מתרצת הגמרא: הֲכִי אִמְסַר – כך היא כוונת
הברייתא. עֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל בְּרִיקָלִי, בדרך הליכתו בְּבִנְיָנוֹת, וְכִיצִיתָו,
שכיון שמפנה ברליג בדרך הליכתו אינו נחשב טלטול.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין מוקצה: תָּנוּ רַבָּנִי בברייתא,
הַבּוֹאָה צְבוּרָה – אסופה ואינה באוצר, אך מוכח מכך שהיא אסופה
שהוקצתה לאוצר, כלומר, שהקצה אותה בדעתו מלהשתמש בה
עתה, בְּזֶמַן שֶׁהִתְחִיל בָּהּ לִיטוֹל מִמֶּנָּה מַעֲרַב שַׁבָּת, מוֹתֵר לְהִסְתַּפֵּק
[–ליטול] מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת כִּדִּי לְהַאכִילָהּ לְבַחְמָתָהּ, וְאֵם לֹא, אִסוּר
לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, משום מוקצה, דְּבִי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי אֶהָא
מִתֵּיר לִיטוֹל מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת אִף אִם לֹא הִתְחִיל לִיטוֹל מִמֶּנָּה מִבְּעוֹד
יּוֹם.
מקשה הגמרא: בְּלִפְנֵי לֵיָא – כנגד היכן פונה דבר זה, הלא הפוך
הוא, שהרי רבי שמעון מתיר מוקצה בכל מקום, ומדוע החמיר
כאן. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אִמְרָא – אלא הפוך את השיטות
בברייתא ואמור, 'אסור להסתפק ממנה בשבת, דְּבִי רַבִּי אֶהָא,
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מִתֵּיר'.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו שיעור תבואה צבורה
שאסור ליטול ממנה אם לא נטל ממנה כבר מערב שבת. תָּנָא
בברייתא, בְּמָה שִׁיעוֹר תְּבוּאָה צְבוּרָה שאסור רבי אחא ליטול ממנה
אם לא התחיל ליטול ממנה מערב שבת, לָתֵת – חצי כור, דהיינו
חמש עשרה סאים, אבל פחות מכך אינה נחשבת שהוקצתה
לאוצר ומותר ליטול ממנה אף אם לא נטל ממנה קודם שבת. וכן
בְּמָה מִיָּנִי – שאל רב נחמיה בְּרַיְוִתָּה מִאֲמִי, שִׁיעוֹר תְּבוּאָה צְבוּרָה
בְּמָה. אָמַר לִיה אבִי, הֲרִי אָמַר, שִׁיעוֹר תְּבוּאָה צְבוּרָה, לָתֵת.
משנתנו התירה טירחה בפניו ארבע קופות לצורך מצוה.
הגמרא מסתפקת באיזו טירחה עדיף למעט, בטירחת ההליכה
בשעת הפינוי או בטירחת כובד המשא: אִיבְעִיָא לָהּ – הסתפקו בני
הדישה, הֵי [–אלו] אֲרַבֵּי וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת דְּקָאֵר הִתְנָא שְׁמוֹת
לְטִירוֹחַ וּלְפִתּוֹת, בְּאִיבְעִי וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת אִין – האם כוונתו שדווקא
בארבע וחמש קופות עצמן מותר לפנות, שבאופן זה הוא טורח
בהליכתו רק ארבע או חמש פעמים, מִפִּי לֹא – אבל לא הותר
לפנות באופן שצריך לילך יותר מחמש פעמים, כגון שמפנה שיעור
תבואה של חמש קופות בתוך כלים קטנים, אִלְמָא לְמַעוֹשֵׁי בְּהִילּוּכֵי
עֲדִיף – אם כן מוכח שעדיף למעט בטירחת ההילוך, ואף שבכל
פעם שהולך הוא נושא משא כבד יותר משהיה נושא אם היה
מפנם בכלים קטנים. או דִּילְמָא לְמַעוֹשֵׁי בְּמִשׁוֹ עֲדִיף – או שמה
למעט בטירחת כובד המשא עדיף, והיינו, שאם רוצה יכול לפנות
בכלים קטנים יותר, אף שמחמת כן יצטרך לטרוח ולילך יותר
מארבע וחמש פעמים.
הגמרא תולה ספק זה במחלוקת תנאים: תָּא שְׁמַע – בא ושמע

ראיה לתלות את הספק בדברי שני תנאים שנאמרו בשתי
ברייתות, דְּתָנִי קָדָא – שבברייתא אחת שנינו, מִפְּנֵי אֶפִּילוּ אֲרַבֵּי
וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת שֶׁל בְּדִי שְׁמֹן וְשֶׁל בְּדִי יוֹן, ומשמע, ארבע וחמש קופות
ולא יותר, וְתָנִי אֲדָךְ – ואילו בברייתא אחרת שנינו, מִפְּנֵי בְּעֵשֶׂר
וּבְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה, ולכאורה היינו בעשר ובחמש עשרה קופות,
כלומר, שיכול לפנות שיעור חמש קופות על ידי עשר או חמש
עשרה קופות קטנות. מָא – מהו יישוב הסתירה בדברי הברייתות,
לֹא בְּהָא מְפִיפְלִי – האם לא בדבר זה נחלקו, דְּמַר – התנא
בברייתא הראשונה כָּבֵר, מַעוֹשֵׁי בְּהִילּוּכֵי עֲדִיף – למעט בהילוך
עדיף, ולכן התיר לפנות רק בארבע וחמש קופות, וְמַר – והתנא
בברייתא השניה כָּבֵר, מַעוֹשֵׁי בְּמִשׁוֹ עֲדִיף – למעט במשא עדיף,
ולכן התיר לפנות אפילו בעשר וחמש עשרה קופות קטנות, ואף
שמרבה בטורח ההילוך. נמצא שנחלקו שתי הברייתות בשני צדדי
הספק.
דוחה הגמרא: לֹא נִחְלַקוּ בְּדִבְרֵי זֶה, דְּכּוֹלֵי עֲלָמָא – לדברי הכל
מַעוֹשֵׁי בְּהִילּוּכֵי עֲדִיף, ולכן מותר לפנות רק בארבע וחמש קופות,
וְכִי סָבוּר אַתָּה שְׁדִּבְרֵי הַבְּרִיתָא הַשְּׁנִיָּה בְּעֵשֶׂר וּבְחֲמִשׁ
עֲשָׂרָה, אִקּוּפוֹת קָא – עוסקים בקופות, ורצונה לומר שניתן לפנות
בעשר וחמש עשרה קופות ולהרבות בהילוך, לא כן הוא, אֵלָּא
אֲבָדִין קָא – דבריה אלו בכדים הם עוסקים, ורצונה לומר שאם יש
לו עשרה או חמשה עשר כדים, יפנה אותם בתוך חמש קופות כדי
שלל הרבות בהילוך, לֹא קִשְׁיָא, כי הֵא – הברייתא הראשונה
ששנינו בה 'ארבע וחמש קופות' ולא מנתה את מנין הכדים,
עוסקת באופן דְּמִשְׁתַּקְלִי חֲדָא – שניטל כל אחד מהכדים בְּקוֹפָה
אחת, והיינו כדים גדולים שמנינם כמנין הקופות, ארבע או חמש,
וְהָא – הברייתא השניה ששנתה 'בעשר ובחמש עשרה', עוסקת
בכדים בינוניים וקטנים, ששיעור 'עשר' עוסק באופן דְּמִשְׁתַּקְלִי
תְּרֵי תְּרֵי – שניטלים כל שני כדים בקופה אחת, נמצא שנוטל
בחמש קופות עשרה כדים, והיינו כשהכדים בינוניים, וְהָא – שיעור
'חמש עשרה' עוסק באופן דְּמִשְׁתַּקְלִי תְּלָתָא תְּלָתָא – שניטלים
שלשה שלשה כדים בקופה, נמצא שנוטל בחמש קופות חמשה
עשר כדים, וּבְדִקְדוּרָה דְּהִרְפִּנְיָא – וככדים שעושים בהרפניא ושם
מקום, שהם קטנים. נמצא שניתן לדרות ולבאר שהברייתות אינן
חלוקות ולדברי הכל מותר לפנות רק בהילוך חמש פעמים. ולא
פשטה הגמרא את הספק.
הגמרא מסתפקת ספק נוסף בשיעור 'ארבע וחמש קופות' האמור
במשנתנו: אִיבְעִיָא לָהּ, הֵי 'אִיבְעִי וְחֲמִשׁ דְּקָאֵר הִתְנָא, וביאר רב
חסדא בדבריו שדווקא ארבע וחמש קופות מותר לפנות אבל לא יותר
מכך, אִף עַל גַּב דְּאִית לִיה אוֹרְחִין טוֹבָא – האם גם כשיש לו הרבה
אורחים אסור לפנות יותר, או דִּילְמָא – או שמה, הִכֵּל לִפִּי הָאוֹרְחִין,
שכאשר הם מרובים מותר לפנות יותר מארבע וחמש.
הגמרא מביאה ספק נוסף שיש להסתפק בו אם נאמר כצד השני
בספק הקודם: וְאֵם תְּמַצִּי לִימַר – ואם תרצה לפשוט את הספק
ולומר שהכל לִפִּי הָאוֹרְחִין, ויכול לפנות יותר מארבע וחמש קופות
כשיש אורחים רבים, יש להסתפק, חֲדָא נִבְרָא מִפְּנֵי לְבוּלָהּ – האם
אדם אחד יכול לפנות את כל הקופות, או דִּילְמָא נִבְרָא נִבְרָא מִפְּנֵי
לְנִפְשִׁיהּ – או שמה כל אחד ואחד מפנה לעצמו, כיון שיש טורח
מרובה כשאחד מפנה לכולם.
הגמרא מביאה ראיה ממעשי התנאים לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע
– בא ושמע ראיה לפשוט את הספק, דְּאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי חִיָּא
פַּעַם אֶחָת הֵלֵךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד, וְרָאָה מְקוֹם דְּחֹק לְתַלְמִידִים, שֶׁלֹּא
היה די מקום להושיבם, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה וּמִצָּא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים,
וַיַּעֲמֵר רַבִּי אֶת כָּל הַשָּׂדֶה בּוֹקֶה – ופינה רבא את כל העומרים (שָׁמַע
מִיָּנֶה הִכֵּל לִפִּי הָאוֹרְחִין), וְכֵן רַב יוֹסֵף אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשִׁיעָא, פַּעַם
אֶחָת הֵלֵךְ רַבִּי חִיָּא לְמָקוֹם אֶחָד, וְרָאָה מְקוֹם דְּחֹק לְתַלְמִידִים, וַיֵּצֵא
לְשָׂדֶה, וּמִצָּא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים, וַיַּעֲמֵר רַבִּי חִיָּא כָּל הַשָּׂדֶה בּוֹקֶה.
ומכך שפינו רבי ורבי חייא את הדינה כולה, שְׁמַע מִיָּנֶה – מוכתה
שהכל לִפִּי הָאוֹרְחִין, ומותר לפנות אף יותר משיעור ארבע וחמש
קופות, כפי הצורך.
ממשיכה הגמרא: וְעֲדִין תַּפְּעִי לָךְ – ועדיין יש לך להסתפק את

שבת. פרק שמונה עשר – מפנין דף קבו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רה תוספות רש"י

בְּדֹאמְרֵי אֵינְשִׁי. חֲשׁוֹבוֹ קָטָן תַּחֲלִילָה, וְאֵם יִצְטָרֵךְ לִיּוֹתֵר – וַיִּפְּחֵהּ יוֹתֵר. מִשּׁוּם הָכִי נִקְטָ ד' בְּרִישָׁא וְהָדָר חֲמִשָּׁה, וְהִיא אֶפִּילוֹ טוֹבָא; שְׂלֵא יִגְמֹר. מִשּׁוּם אֲשׁוּרֵי גּוֹמּוֹת: בְּרַגְלֵי. מִפְּנֵה בְּרַגְלֵי לְכָאן וּלְכָאן דְּרֵךְ הַלִּיקְתָּהּ, דְּלֹא הָיָה טַלְטוּל: תְּבוּאָה צְבוּרָה. מוֹכֵרָא מִלֵּיתָא דְּרוֹקָצָה לְאוּרָצָה: לְהִסְתַּפֵּק. לְהִכְבִּיל לְבַהֲמֹתָ: אֲסוּר דְּבִרֵּי ר"ש

בְּדֹאמְרֵי אֵינְשִׁי, וְאִי בָעֵי – אֶפִּילוֹ טוֹבָא נִמֵּי מִפְּנֵין. וּמֵאִי "אֲכַל לֹא אֶת הָאוּרָצָה" – שְׂלֵא יִגְמֹר פּוֹלָה דִּילְמָא אֶתִּי לְאֲשׁוּרֵי גּוֹמּוֹת, אֲכַל אֶתְחוּלִי מִתְחִיל. וּמֵנִי – ר"ש הִיא, דְּלִית לִיהּ מוֹקָצָה. ת"ר: אֵין מִתְחִילִין בְּאוּרָצָה תַּחֲלִילָה, אֲכַל עוֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל כְּדִי שִׂיכְנֵם וַיֵּצֵא. עוֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל? וְהָא אָמַרְתָּ "אֵין מִתְחִילִין"! הָכִי קְאָמַר: עוֹשֶׂה בּוֹ שְׂבִיל בְּרַגְלֵי בְּכִנְסִיתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. תְּנִי רַבְּנִין: תְּבוּאָה צְבוּרָה, בְּזִמְנָה שֶׁתַּחֲלִיל בִּיהּ מַעֲ"ש – מוֹתֵר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשִׁבְתָּהּ, וְאֵם לֹא – אֲסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשִׁבְתָּהּ, דְּבִרֵּי ר"ש. ר' אַחָא מְתִיר. כִּלְפִי לֵיֵא? אֵלֹא אֵימָא: דְּבִרֵּי ר' אַחָא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר. תְּנֵא: כִּמָּה שִׁיעוּר תְּבוּאָה צְבוּרָה – לְתַד. כִּמָּה מִינֵיהּ רַב נַחוּמִי בַר זְכֵרְיָה מֵאֲבִי: שִׁיעוּר תְּבוּאָה צְבוּרָה בְּכִמָּה? אָמַר לִיהּ: תְּרֵי אָמְרֵי "שִׁיעוּר תְּבוּאָה צְבוּרָה – לְתַד". אִיבְשִׁינָא לְהוֹ: הֵינִי אַרְבַּע וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת דְּקֶאֱמַר, בְּאַרְבַּע וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת – אֵין, טַפִּי – לֹא, אֵלֵמָא: לְמַעוּטֵי בְּהִילוּכָא עֲדִירָה. אוּ דִילְמָא: לְמַעוּטֵי מִשּׁוֹי עֲדִירָה? ת"ש, דְּתַנִּי תְּרֵא: מִפְּנֵין אֶפִּילוֹ אַרְבַּע וְחֲמִשׁ קוֹפּוֹת שֶׁל כְּדִי שָׁמֹן וְשֶׁל כְּדִי יוֹן. וְתַנִּיא אֵידִד: בְּעִשָּׂר וּבְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה. מֵאִי לֹא בְּהָא קַמְפִּילְנִי – דְּמֵר כְּכֵר: מַעוּטֵי בְּהִילוּכָא עֲדִירָה, וְמֵר כְּכֵר: מַעוּטֵי בְּמִשּׁוֹי עֲדִירָה? לֹא, דִּכ"ע מַעוּטֵי בְּהִילוּכָא עֲדִירָה. וְמִי סְבִירָתָּהּ "בְּעִשָּׂר וּבְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה" אִקוּפּוֹת קֵאִי? אֲפִדִּין קֵאִי. וְלֹא קִשְׂיָא, הָא – דְּמִשְׁתַּקְלִי חַד חַד בְּקוֹפָה, וְהָא – דְּמִשְׁתַּקְלִי תְּרֵי תְּרֵי, וְהָא – דְּמִשְׁתַּקְלִי תִלְתָּא תִלְתָּא, וּבִדְקוּרֵי דְּהִרְפְּנִיָּא. אִיבְשִׁינָא לְהוֹ הֵינִי אַרְבַּע וְחֲמִשׁ דְּקֶאֱמַר אַע"ג דֵּאִית לִיהּ אוּרְחִין טוֹבָא אוּ דִילְמָא הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין וְאֵת"ל הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין חַד גְּבָרָא

מִפְּנֵי לְכֻלְהוֹ אוּ דִילְמָא גְּבָרָא גְּבָרָא מִפְּנֵי לְנַפְשִׁיהּ? ת"ש: דְּאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי חֵיִיא: פַּעַם אַחַת הֵלֵךְ רַבִּי לְמָקוֹם אַחֵד וַיֵּרָא מָקוֹם דְּחוּק לְתַלְמִידִים, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה וַיִּצָּא לְשָׂדֶה וַיִּמָּצֵא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים וְעִימָר רַבִּי כֹּל הַשָּׂדֶה פּוֹלָה (שְׁמַע מִינֵיהּ הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין). וְרַב יוֹסֵף א"ר הוֹשִׁיעִיא: פַּעַם אַחַת הֵלֵךְ ר' חֵיִיא לְמָקוֹם אַחֵד וַיֵּרָא מָקוֹם דְּחוּק לְתַלְמִידִים, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה וַיִּמָּצֵא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים וְעִימָר ר' חֵיִיא כֹּל הַשָּׂדֶה פּוֹלָה. שְׁמַע מִינֵיהּ: הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין, וְעִדּוּיִן תַּבְעֵי לָךְ: חַד גְּבָרָא מִפְּנֵי לִיהּ לְכּוּלָּא, אוּ דִילְמָא כֹּל גְּבָרָא וּגְבָרָא מִפְּנֵי לְנַפְשִׁיהּ? ת"ש "וְעִימָר רַבִּי". וְלִטְמַעְמֵיךְ, רַבִּי בְּדִנְפִישָׁה עִימָר?! אֵלֹא: צוּה וְעִימָר, וְלַעוֹלָם כֹּל חַד וְחַד מִפְּנֵי לְנַפְשִׁיהּ. "מִפְּנֵי הָאוּרְחִין וְכו'". א"ר יוֹחָנָן: גְּדוּלָּה הִכְנַסְתָּ אוּרְחִין בְּהִשְׁכַּמְתָּ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקִתְּנִי "מִפְּנֵי הָאוּרְחִין וּמִפְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ". וְרַב דִּימִי מִנְהֶרְדֵּעָא אָמַר: יוֹתֵר מִהִשְׁכַּמְתָּ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקִתְּנִי "מִפְּנֵי הָאוּרְחִין" וְהָדָר "וּמִפְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: גְּדוּלָּה הִכְנַסְתָּ אוּרְחִין מִהִשְׁכַּמְתָּ פְּנֵי שְׂכִינֵיהּ, דְּכִתִּיב "וַיֹּאמֶר (ה') אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר וּגו'". א"ר אֲלֶעָזָר: בָּא וַיֵּרָא, שְׁלֹא כְּמִדַּת הַקְּב"ה מִדַּת בְּשׁוֹר וְדָם; מִדַּת ב"ו – אֵין קָטָן יָכוֹל לִזְמֹר לְגְדוֹל "הַמֶּתֶן עַד שְׂאֵבָא אֲעָלֶךְ", וַאֲיִלוּ בְּהִקְדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתִיב "וַיֹּאמֶר (ה') אִם נָא מִצְּאֵתִי וּגו'". אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא א"ר אֲסִי א"ר יוֹחָנָן: שֶׁשָּׂה דְּבָרִים אֲדָם אוֹכַל פִּירוּמִיתָהּ בְּעוֹלָם הָהָא, וְהִקְרַן קִיָּמָה לֹא לְעוֹלָם הַבָּא. וְאַלּוּ הֵן: הִכְנַסְתָּ אוּרְחִין, וּבִיקוּר חוֹלִים, וְעִיזוֹן תַּפְלָה, וְהִשְׁכַּמְתָּ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהִמְגַּדֵּל בְּנֵי לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהִדָּן אֶת הַכְּבוֹר לְכַף זְכוּת. אֵינִי? וְהָא אֲנִי תַנִּין: אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם וְאוֹכַל פִּירוּמִיתָהּ בְּעוֹלָם הָהָא וְהִקְרַן קִיָּמָה לֹא לְעוֹלָם הַבָּא, וְאַלּוּ הֵן: כִּיבּוּד אָב וְאֵם וּגְמִילוּת חֶסֶדִים וְהַבָּאת שְׁלוֹם שְׁבִין אֲדָם לְחִבְרוֹ וְת"ת כְּגַנְד פּוֹלֵם (הֵינִי – אֵין, מִיַּדִּי אַחֲרִינָא – לֹא

שֶׁל כְּדִי שְׁמֹן וְשֶׁל כְּדִי יוֹן. וְהָא דְּתַנֵּן בִּי "הַמְבִיָּא" (בִּיצֵה דָף כֵּט); כְּדִי יוֹן לֹא יִבְיִאֵם בְּסֵל וּבִקּוּפָה – דְּהִיטוּ מִמָּקוֹם רְחוֹק, דְּמִיחוּ כְּעוֹבְדֵין דְּחוּל, אֲבָל הָבֵא בְּבִיתוֹ: דְּבּוּלִי עֲלֵמָא לְמַעוּטֵי בְּהִילוּכָא עֲדִירָה. לֹא מִצִּי לְמִימָר לְמַעוּטֵי בְּמִשּׁוֹי עֲדִירָה, וְהָדִיא דְּקִתְּנִי ד' וְה' קוֹפּוֹת לֹא מִצִּי סִבָּר הָכִי, דֹּא"כ הוּא לִיהּ לְמִיתְנֵי בְּעִשָּׂר וְט"ו כְּשִׁיעוּר ה' קוֹפּוֹת. וְאֵת: וְהָא תַנֵּן בְּפֶרֶק "אֵין צִדִּין" (שֶׁ דָם כֵּה). שְׁחֵטָה בְּשָׂדֶה – לֹא יִכְיָאנָה בְּמוֹט וּבְמוּטָה, אֲלֵא מְבִיאָה לְאִיבְרִים, אָף עַל גַּב דְּמִפְשִׁי בְּהִילוּכָא הָתֵם שֹׁאנִי, דֵּאִיבָא טִירְחָא יוֹתֵר מְדַאי לְהַבִּיאָה שְׁלִימָה. א"נ: מִשּׁוּם דְּמִיחוּ בְּמוֹלִיכָה לְמַכּוּר בְּשׁוּק, וְהָא דְּאִמְרִין בְּרִישׁ "שׂוֹאֵל" (לִקְנֹן דָּף קִמְתָּ). וְהִכִּי לֵיעִיד, דְּמֵלִיא בְּחֻצָּא רַבָּא תִימְלִי בְּחֻצָּא זוּטָא – קָא מִפְשָׁא בְּהִילוּכָא, דְּמֵלִיא בְּחֻצָּא זוּטָא תִמְלָא בְּחֻצָּא רַבָּא – קָא מִפְשָׁא בְּמִשּׁוֹי הָתֵם, כִּיָּן שְׁחֵטָה לְמַלְאוֹת הַמֵּים בְּחֻצָּא רַבָּא אוּ בְּחֻצָּא זוּטָא – קִשָּׁה לְהֵם לִשְׁנוֹת מַכְמוֹת שְׁחֵטָה: אַע"ג דֵּאִית לִיהּ אוּרְחִין טוֹבָא אוּ דִלְמָא הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין, מִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּהָא דְּתַנֵּן בְּמִתְנִיתֵין ד' וְה' קוֹפּוֹת הוּא אֵפִי בְּשִׁבְלֵי אֲדָם אַחֵד. דְּכֵא הוּא נִמֵּי לִפִּי הָאוּרְחִין, אֲמַאי נִקְטָ ד' וְה' וְעוּדָה: מִדְּלֵא מִסְפָּקָא לִיהּ אִי חַד מִפְּנֵי כּוֹלָה, או כֹּל חַד לְנַפְשִׁיהּ. אֲלֵא בְּאַתְ"ל הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין, מִשְׁמַע הָא אִם אָמַר אָף עַל גַּב דֵּאִיתְרֵמו לִיהּ אוּרְחִין טוֹבָא – לִיבָא לֵאִיסְתַּפּוּקִי. וְאִי אִמְרִין ד' וְה' קוֹפּוֹת הוּא לִפִּי הָאוּרְחִין – אֲכַתִּי אֵיכָא לְסַפּוּקִי אִי חַד גְּבָרָא מִפְּנֵי לְכּוֹלָה, או כֹּל חַד מִפְּנֵי לְנַפְשִׁיהּ, אֲלֵא מִשְׁמַע דְּפִשְׁטֵינָא ד' וְה' אֵינֵן לִפִּי הָאוּרְחִין, אֲלֵא אֶפִּילוֹ לְצוּרֵךְ אֲדָם אַחֵד: וְלִטְמַעְמֵיךְ רַבִּי בְּנַפְשִׁיהּ עִימָר. פִּי: כֹּל הַשָּׂדֶה כּוֹלָה: דְּכִתִּיב וַיֹּאמֶר ה' אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן וּגו'. קִסְבֵּר כְּמָאן דְּאִמְרֵי בְּשׁוּבְתוֹ (דָּף לָהּ): דְּהָאִי "חֲשֵׁם" – קִדְשׁ, דֵּאִיבָא מָאן דְּאִמְרֵי הָתֵם שְׁהוּא חוֹלְף שְׁלַמְלָאכִים הִיָּה מְדַבֵּר, שׁוּדִיה מִזְמִינִים: אוֹכַל מִפְּטוּרֵיהוֹן בְּעוֹלָם הָהוּא. בִּפְ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דָּף לט) מַפִּי: דְּהִיטוּ אִם הִיתָה שְׁקוּלָה – מְכִירְעָתָה. דְּשִׁבְרֵי מִצּוֹת בְּהָאִי עֲלֵמָא לִיבָא:

כיון

אַחַת הֵלֵךְ רַבִּי לְמָקוֹם אַחֵד וַיֵּרָא מָקוֹם דְּחוּק לְתַלְמִידִים, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה וַיִּצָּא לְשָׂדֶה וַיִּמָּצֵא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים וְעִימָר רַבִּי כֹּל הַשָּׂדֶה פּוֹלָה (שְׁמַע מִינֵיהּ הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין). וְרַב יוֹסֵף א"ר הוֹשִׁיעִיא: פַּעַם אַחַת הֵלֵךְ ר' חֵיִיא לְמָקוֹם אַחֵד וַיֵּרָא מָקוֹם דְּחוּק לְתַלְמִידִים, וַיֵּצֵא לְשָׂדֶה וַיִּמָּצֵא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמְרִים וְעִימָר ר' חֵיִיא כֹּל הַשָּׂדֶה פּוֹלָה. שְׁמַע מִינֵיהּ: הִכַּל לִפִּי הָאוּרְחִין, וְעִדּוּיִן תַּבְעֵי לָךְ: חַד גְּבָרָא מִפְּנֵי לִיהּ לְכּוּלָּא, אוּ דִילְמָא כֹּל גְּבָרָא וּגְבָרָא מִפְּנֵי לְנַפְשִׁיהּ? ת"ש "וְעִימָר רַבִּי". וְלִטְמַעְמֵיךְ, רַבִּי בְּדִנְפִישָׁה עִימָר?! אֵלֹא: צוּה וְעִימָר, וְלַעוֹלָם כֹּל חַד וְחַד מִפְּנֵי לְנַפְשִׁיהּ. "מִפְּנֵי הָאוּרְחִין וְכו'". א"ר יוֹחָנָן: גְּדוּלָּה הִכְנַסְתָּ אוּרְחִין בְּהִשְׁכַּמְתָּ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקִתְּנִי "מִפְּנֵי הָאוּרְחִין" וְהָדָר "וּמִפְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: גְּדוּלָּה הִכְנַסְתָּ אוּרְחִין מִהִשְׁכַּמְתָּ פְּנֵי שְׂכִינֵיהּ, דְּכִתִּיב "וַיֹּאמֶר (ה') אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר וּגו'". א"ר אֲלֶעָזָר: בָּא וַיֵּרָא, שְׁלֹא כְּמִדַּת הַקְּב"ה מִדַּת בְּשׁוֹר וְדָם; מִדַּת ב"ו – אֵין קָטָן יָכוֹל לִזְמֹר לְגְדוֹל "הַמֶּתֶן עַד שְׂאֵבָא אֲעָלֶךְ", וַאֲיִלוּ בְּהִקְדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתִיב "וַיֹּאמֶר (ה') אִם נָא מִצְּאֵתִי וּגו'". אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא א"ר אֲסִי א"ר יוֹחָנָן: שֶׁשָּׂה דְּבָרִים אֲדָם אוֹכַל פִּירוּמִיתָהּ בְּעוֹלָם הָהָא, וְהִקְרַן קִיָּמָה לֹא לְעוֹלָם הַבָּא. וְאַלּוּ הֵן: הִכְנַסְתָּ אוּרְחִין, וּבִיקוּר חוֹלִים, וְעִיזוֹן תַּפְלָה, וְהִשְׁכַּמְתָּ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהִמְגַּדֵּל בְּנֵי לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהִדָּן אֶת הַכְּבוֹר לְכַף זְכוּת. אֵינִי? וְהָא אֲנִי תַנִּין: אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם וְאוֹכַל פִּירוּמִיתָהּ בְּעוֹלָם הָהָא וְהִקְרַן קִיָּמָה לֹא לְעוֹלָם הַבָּא, וְאַלּוּ הֵן: כִּיבּוּד אָב וְאֵם וּגְמִילוּת חֶסֶדִים וְהַבָּאת שְׁלוֹם שְׁבִין אֲדָם לְחִבְרוֹ וְת"ת כְּגַנְד פּוֹלֵם (הֵינִי – אֵין, מִיַּדִּי אַחֲרִינָא – לֹא

הני

ביון דחזיא לכהן שפיר דמי. א"ע דאמר בשלח בירה (לעיל דף מז.) רבגדי עניים
לעשירים לא – הכא לכ"ע חזיא, אלא איסורא הוא דרביע עליה. אבל התם – לא
חזו מחמת גריעותא ומחא טעמא נמי לא אמרין התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקר
לנכסיה. והא דאמר בפרק "כל הכלים" (לעיל ד' קבה), שירי פרחמיות שאין בהן ג' על

ג' – אין מטלטלין אותן. משמע: הא יש בהן
שלש על שלש – מטלטלים, היינו לעניים. א"י: 1
אפילו לעשירים בבית עניים: **ר"א** בעי מפקר 2
לנכסיה. הוה מצי למימר בדלעיל: כיון דחזי. 3
אלא, כיון דמשבח טעמא דאפי' לדידיה מצי 4
חזי – אמר. ובפרק "כל שעה" (פסחים דף לה) 5
ובפרק "שלשה שאכלו" (ברכות ד' מז). 6
איצטרך להאי טעמא: **הא** אידגן. מונקט 7
אידגן – משמע אפי' לא ראה פני הבית. תימה: 8
אכתי, אפילו הקדימו בכרי נמי לא לחיב אלא 9
באידגן וראה פני הבית וי"ל: דאי לא כתב 10
והרמזותם" ה"א דכולם חייבין, אפילו לא 11
אידגן. השתא דכתי' קרא – מוקמי ליה 12
במסתבר, דחיינו לא אידגן. שאפילו ראה פני 13
הבית לא היה חייב. א"י, ה"א דנקט אידגן – 14
היינו ככל דינו, שראה פני הבית. אלא דמילתא 15
דפסיקא נקט. דאיכא למאן דאמר בבא מציעא 16
(ד' פת) דלא בעינן ראית פני הבית אלא 17
בזיתים וענבים דלאו בני גזר ניתו: **הא** קמ"ל 18
דאין חומש מעכב. ואף על גב דמבעיא לן 19
בפרק "החובה" (שם דף נד.) אי מעכב א"א, ולא 20
פשיט מדבא – משום דהוה מצי למידידי דאב 21
אחרנא תנייה: 22
אבל 23

הני נמי (בגמילות חסדים שייכי. ל"א: הני) בהני שייכי.
ת"ר: הדין חבירו לכך וכות דנין אותו לזכות. ומעשה
באדם אחד שירד מגליל העליון ונשפר אצל בעה"ב
אחד בדרום שלש שנים. ערב ויה"כ אמר לו: תן לי
שכרי, ואלף ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי
מעות. אמר לו: תן לי פירות. אמר לו: אין לי. תן
לי קרקע. אין לי. תן לי בהמה. אין לי. תן לי פרים
ובסתות. אין לי. הפשיל פליו לאחוריו, והלך לביתו
בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו בידו, ועמו
משו"ג חמורים, אחד של מאכל ואחד של משה
ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו
ושתי נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרת לי "תן לי
שכרי" ואמרת "אין לי מעות" במה חשדתני? אמרתי:
שמו פרקמטיא בוזל נודמנה לך, ולקחת בהן. ובשעה
שאמרת לי "תן לי בהמה" ואמרת "אין לי בהמה"
במה חשדתני? אמרתי: שמו מושכרת ביד אחריים.
בשעה שאמרת לי "תן לי קרקע" ואמרת "אין לי
קרקע" במה חשדתני? אמרתי: שמו מוחכרת ביד
אחרים היא. ובשעה שאמרת לי "אין לי פרים" במה

חשדתני? אמרתי: שמו אינן מעושרות. ובשעה שאמרת לי "אין לי פרים ובסתות" במה
חשדתני? אמרתי: שמו הקדיש כל נכסיו לשמים. א"ל: העבודה, כך היה הדרתי כל
נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום התיירו לי כל
גדר. ואתה, כשם שדנתני לזכות – המקום ידן אותך לזכות. ת"ר: מעשה בחסיד אחד
שפדה ריבה אחת בת ישראל, ולמלון השפיה תחת מרגלותיו, למחר ירד וטבל ושנה
לתלמידיו. ואמר (להן): בשעה שהשפכתי תחת מרגלותי במה חשדתוני? אמרנו: שמו יש
בנו תלמיד שאינו ברוך לרבי. בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני? אמרנו: שמו מפני
טורח הדרך אירע קרי לרבי. אמר להם: העבודה, כך היה. ואתם, כשם שדנתוני לכך וכות
– המקום ידן אתכם לכך וכות. תנו רבנן: פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים
אצל מטרוניתא אחת, שכל גדולי רומי מצויין אצלה. אמרו: מי ילך? אמר להם ר' יהושע:
אני אלך. הלך רבי יהושע ותלמידיו, כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע

אמות, ונכנס ונעל הדלת בפניהן. אחר שיצא ירד וטבל, ושנה לתלמידיו. ואמר (להן): בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני?
אמרנו: כסבור רבי "לא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה". בשעה שנעלתי במה חשדתוני? אמרנו: שמו דבר מלכות יש
בינו לבינה. בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני? אמרנו: שמו ניתוה צינורא מפה על בגדיו של רבי. אמר להם: העבודה,
כך היה. ואתם, כשם שדנתוני לזכות – המקום ידן אתכם לזכות. מפנין תרומה טהורה וכו". פשיטא! לא צריכא, דמנחה
ביד ישראל. מהו דתימא: כיון דלא חזיא ליה – אסור, קמ"ל: כיון דחזיא לכהן – שפיר דמי. (דמאי וכו"). דמאי, הא לא
חזי ליה? כיון דאי בעי, מפקר ליה לנכסיה ונתוה עני, וחזיא ליה – השתא נמי חזי ליה. דתנן: מאכילין את העניים דמאי
ואת האכסניא דמאי. ואמר רב הונא; תנא, ב"ש אומרים: אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי, וב"ה אומרים:
מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו". פשיטא! לא צריכא, שהקדימו בשבולים,
ונטלה הימנו תרומת מעשר, ולא נטלה הימנו תרומה גדולה. וכי הא (דא"ר אבהו אר"ל: מעשר ראשון שהקדימו בשבולין –
פסור מתרומה גדולה, שצא "והרמזותם ממונו תרומת ה' מעשר מן המעשר" מעשר מן המעשר אמרתי לך, ולא תרומה גדולה
ותרומת מעשר מן המעשר. א"ל רב פפא לאפיי: א"ה אפי' הקדימו בפרי נמי ליפטור! א"ל: עליך אמר קרא "מכל מתנותיכם
תרמו וגו'". ומה ראית? האי אידגן, והאי לא אידגן. ומעשר שני וכו". פשיטא! לא צריכא, שנתן את הקרן ולא נתן את
החומש, הא קמ"ל – דאין חומש מעכב. "והתורמם היבש כו". דווקא יבש, אבל לח – לא. מ"ט? כיון דמרייר – לא אכלה.

ה"ג הני נמי בהני שייכי. הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמילות חסדים, ועיין
תפלה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב (משלי יא) "גומל נפשו איש חסד". השכמת
בית המדרש וגידול כנים לתלמוד תורה – היינו תלמוד תורה. דן את חבירו לכף
זכות – בכלל הקצת שלום, דמתוך שהוא מקרינו לזכות, ואמר: לא קטא לי בזאת,
אנוס יהיה, או לטובה נתכונן – יש שלום
ביניהן. ורבי יוחנן לפרש לך אתא, דבבב"ג
דמתניתין איתנהו להקרי ר' ואיכא נמי לכבוד
אב ואם, ורבי יוחנן לא פליג עליה: בפחי נפש.
בדאבון נפש: מושכרת. שנותנה לחבירו בכך
וכך בורין לשנה: כל חיובא דאמרין מעשה
בחסיד אחד או רבי יתרוה בן בבא, או רבי
יתודה ברבי אלעאי: ריבה. נערה: שאינו ברוך
לרבי. שאינו מכיר במדותיה, לסמוך עליו
ולתניחה אצלנו: מפורייתא. גויה: דבר
מלכות. וצריך להעלימו: צינורא. וקו, וזוהר
על הגוים שיהיו קובים לכל דבריהם: מאכילין
לעניים. דמאי. לא אסורוהו עליהם, מפני
שצריכים לחזר על פתח ע"ה, וסמכו על שרוב
עמי הארץ מעשרין: אכסניא. (ב) חלל של מלך
ישראל. ומטילו על בני העיר לפרנסן: שניטלה
תרומתו. קס"ד: תרומת מעשר שהלך נותן
לכהן, וכ"ש תרומה גדולה שיש על ישראל
להפריש, והפרישו קודם שנתן המעשר ללוי:
שהקדימו בשבולין. לתרומה. ישראל היה לו
להפריש תרומה גדולה תחילה, דכתיב
(שמות כב) "מלאכה ודמקד לא תאחר",
מלאכה – אלו כבודים מכאן שהקדימו
תרומה לבכורים לוקה. "ודמעך" – זו
תרומה. שאם הקדים מעשר לתרומה –
לוקה. ודמ" – משתמחך בכרי לוקה אם
הקדים מעשר לתרומה. אבל הקדים
למעשר קודם לתרומה בשבילים – אינו
לוקה: והרמזותם ממונו בלויים כתיב, נמי
תרומת מעשר. מכל מתנותיכם וגו'. נמי
בלויים כתיב, גבי תרומת מעשר, וקאמר:
"את כל תרומת ה'", כל – משמע כל צד
תרומה שבו: תמי. דנתמרה: אידגן. וחקלה
עליו חובת תרומה, בדכתיב (דברים יח)
"ראשית דגגך". חלקך, כי שקלה לוי – בעי
אחוריו לכהן תרי מנחה שבו ברשאה. והדר
אחד מעשרה: דמרייר. שהוא מר:
שלא

אב

מתרצת הגמרא: הני גמי – אף דברים אלו שאמר רבי יוחנן
(בגמילות חסדים שייכי להם שייכים) וישנא אחרניא, הני – דברים
אלו שאמר רבי יוחנן) בהני שייכי – שייכים וכלולים בדברים אלו
שבמשנה. לפי שהכנסת אורחים וביקור חולים הם גמילות חסדים
שנזכרה במשנה, וכן עיון תפילה הוא בכלל גמילות חסדים,
שנאמר (משלי יז) גמול נפשו איש חסד, ונפש' היינו תפילה,
שנאמר לגבי חנה (שמואל א' טו) ואשפך את נפשי לפני ה'.
והשכמת בית המדרש וגידול בניו לתלמוד תורה, הם תלמוד
תורה שנזכר במשנה. והדן את חבריו לכך זכות הוא בכלל הבאת
שלום שבמשנה, שמתוך שאדם אומר שחבירו לא חטא לו, אלא
אנוס היה או לטובה התכוין, מתוך כך יש שלום ביניהם. ורבי יוחנן
בא לפרש את המשנה, שששת הדברים שהזכיר כלולים בדברים
שהזכירה המשנה. אמנם אף הוא מודה שאף כיבוד אב ואם
שנזכר במשנה אוכל פירותיו בעולם הזה, אך לא הזכירו לפי שלא
ראה דבר בית המדרש עליו ולפרשו.

הגמרא מביאה כמה ברייתות בענין כף זכות: הנו רבנן בברייתא,
הדן חבירו לכה זכות, דנין אותו בשמים לזכות. ומעשה באדם אחד
שירד מליל העליון, ונשבר לעבוד אצל בעל הבית אחד בדרום שלש
שנים. ערב יום הכפורים אמר לו השכיר לבעל הבית, תן לי שכרי,
ואלף ואזון את אשתי ובני. אמר לו בעל הבית, אין לי מעות. אמר
לו השכיר, תן לי פירות בשכרי. אמר לו בעל הבית, אין לי. אמר
לו השכיר, תן לי בקמה. אמר לו בעל הבית, אין לי. אמר
לו השכיר, תן לי בקמה. אמר לו בעל הבית, אין לי. אמר לו
השכיר, תן לי ברים ובקשות. אמר לו בעל הבית, אין לי. הפשיל
השכיר כליו לאחוריו, והלך לביתו בפשי נפש – בדאבון נפשו.

לאחר הנהגה, נמל בעל הבית שכרו של השכיר בידו, ועמו משוי
שלשה חמורים – שלשה חמורים טעונים משא, אחד של מאכל,
ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו של השכיר.
לאחר שאכלו ושתו, נתן לו שכרו. אמר לו בעל הבית לשכיר,
בשעה שאכלתי ושתתי, נתן לי שכרי ואמרת לי שכר לי מעות, בפה
השדתי, כלומר, איך דנת את מעשי. השיב השכיר, אמרתי, שפא
פרקמטיא – (סחורה) בזול נדמנה לה, ולקחתה בזה – וקנית הסחורה
במעות שיעדת לי, ולכן אינן בידך. שוב שאל בעל הבית, ובשעה
שאמרת לי תן לי בקמה, ואמרת שאין לי בקמה, בפה השדתי.
השיב השכיר, אמרתי, שפא מושקרת בהמתך ביד אחרי. שאל
בעל הבית, ובשעה שאמרת לי תן לי מרקע, ואמרת לי אין לי
מרקע, בפה השדתי. השיב השכיר, אמרתי, שפא מושקרת ביד
אחרי. הלא שנתת לי לעבוד את השדה בשכר כך וכך וכו' בפה
לשנה. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת לי שכר לי פירות, בפה
השדתי. השיב השכיר, אמרתי, שפא אין מעושרות וטבל הם, ולא
יכולת ליתנם לי. שאל בעל הבית, ובשעה שאמרת לי שכר לי
ברים ובקשות, בפה השדתי. השיב השכיר, אמרתי, שפא הקדוש
בעל הבית את כל נקפיו לשמים. אמר לו בעל הבית, העבודה
– לשון שבועה ששך היה, אכן הדרתי כל נקפיו לשמים,
שהקדשתי לשמים כדי להדירם ולאוסרם על כל העולם, בפשיל
– (בגלל) הורקנום בני, שלא עסק בתורה, ורציתי שלא יגיע אליו
כלום מממוני, ובשפאתי אצל חבירי שפדוהו, התירו לי כל נדר,
ויכולתי לבוא ולשלם לה. ואתה, בשם שדתי לזכות, המקום דין
אותך לזכות.

ברייתא נוספת: הנו רבנן, מעשה בחסיד אחד ששפה מהשבי ריבה
– (נערה) אחת, בת ישראל, ובבואו למלון השביקה תחת מרגלותיו
– בסמוך לרגליו. למחר ירד וטבל, ושנה לתלמידיו, ואמר להם,
בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי, בפה השדתי, כלומר, איך
דנתם את מעשי. אמרו לו, אמרנו, שפא יש לנו תלמיד שאינו ברוך
לרבי, כלומר, שאין רבינו מכיר במידותיו אם הגון הוא ואפשר
לסמוך עליו להשאירה בינינו בלילה, ולכן השכבת אותה אצלך.
אמר להם, ובשעה שירדתי וטבלתי, בפה השדתי. אמרו לו,
אמרנו, שפא מפני מורח הדרך אינך קרי לרבי והוצרכת להסתר.
אמר להם, העבודה – בשבועה ששך היה, ואתה, בשם שדתי לכה
זכות, המקום דין אתכם לכה זכות.

ברייתא נוספת: הנו רבנן, פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמיד
חכמים אצל מטרונתא – (נכרית) אחת, שכל גדולי רומי מצויין
אצלה. אמרו החכמים, מי ילך אליה. אמר להם רבי יהושע, אני אלה.
הלך רבי יהושע ותלמידיו. כיון שהגיע לפתח ביתה, חלץ תפיליו
ברחוק ארבע אמות ונכנס, ונעל הדלת בפניהן. אחר שיצא, ירד
וטבל ושנה לתלמידיו, ואמר להם, בשעה שחלצתי תפיליו, בפה
השדתי. אמרו לו תלמידיו, אמרנו, בפינו רבי, שלא יכנסו דברי
קדושה – (התפילין) במקום שומא. אמר להם, בשעה ששנעלתי את
הדלת, בפה השדתי. אמרו לו, אמרנו, שפא דבר מלכות יש בינו
לבינה, וצריך להעלימו שלא ישמעו אחרים. אמר להם, בשעה
שירדתי וטבלתי, בפה השדתי. אמרו לו, אמרנו, שפא ניתוח
צינורא – שמה ניתוח רוק מפה של המטרונתא על גבירי של רבי
ונטמא, שגזרו חכמים על הנכרים שיטמאו כזבים ורוקים מטמא,
ולכן טבל. אמר להם, העבודה, כך היה. ואתה, בשם שדתי
לזכות, המקום דין אתכם לזכות.

שנינו במשנתנו (לעיל כה), שיותר לפנות קופות מלאות תבן
ותבואה לדבר מצוה, ואין חוששים לטרחא, אולם ההיתר הוא רק
בקופות שאין מוקצה. המשנה מפרטת כמה מינים המותרים
בפניה וכמה האסורים, והגמרא דנה בהם. שנינו במשנה: מפנין
תרומה מהורה וכו' שהיא בכלל הדברים שאינם מוקצה. מקשה
הגמרא: פשיטא שאינה מוקצה, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע
אותה. מתרצת הגמרא: דא, צריכא, אלא באופן פקפוקה – שמונת
התרומה ביד ישראל. מהו דתיבא, כיון דלא חזיא ליה – כיון שאין
התרומה ראויה לישראל, שהרי אסורה לו באכילה ואינו יכול
לתתה לבהמתו, אסור לטלטלה, שהרי היא מוקצה מחמת גופו,
קא משמע לו התנא, דכיון דחזיא לכה, שפיר דמי – שכיון שראויה
התרומה לכהן, מותר לטלטלה ואינה מוקצה אף לישראל, שכל
הראוי לזה אינו מוקצה אף לזה.

עוד שנינו במשנה: דא, וכו'.

מקשה הגמרא: דא, הרי לא חזיא ליה – הרי אינו ראוי לו בשבת,
שאסור לאכלו ואי אפשר לתקנו, ומדוע אינו מוקצה.

מתרצת הגמרא: כיון דא צני, מפנין ליה לנכסיה ויהו עני, והוא
ליה – כיון שאם רוצה, מפקיר את נכסיו ונעשה עני, ונעשית
תבואה זו ראויה לו, שהדמאי מותר לעניים, השתא גמי חזי ליה –
אף עתה, קודם שהפקיר נכסיו, נחשבת התבואה ראויה לו, ומותר
לטלטלה. והיכן מצוינו שדמאי מותר לעניים, דתנן (דמאי פ"ג מ"א),
מאכלין את העניים דמאי, לפי שהדמאי אין אסורו מן התורה
אלא מדברי חכמים, ולא אסורה על העניים משום מצריכים הם
לחזור על פתחי עמי הארצות שנותנים להם דמאי, וסמכו חכמים
על כך שרוב עמי הארץ מעשרים, וכן מאכלים את האכסניא
– (חיילות של מלכי ישראל) דמאי, שהמלך מטיל על בני העיר
שהחילות נמצאים בה לזונם, והם כעניים שהרי אינם בבתיהם.
מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: ואמר רב הונא, תנא בברייתא,
בית שפא אומרים, אין מאכלין את העניים דמאי ואת האכסניא
דמאי. ובית הלל אומרים, מאכלין את העניים דמאי ואת האכסניא
דמאי.

עוד שנינו במשנה: ומעשר ראשון שניפלה תרומתו וכו', שיותר
לפנותו ואינו מוקצה. הגמרא מבינה עתה, שניטלה תרומתו היינו
שניטלה מהמעשר ראשון תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן, וכל
שכן שכבר ניטלה ממנו תרומה גדולה שעל ישראל (ובעל השדה)
מוטל להפריש לכהן, שהפרישה קודם נתינת המעשר ללוי. מקשה
הגמרא: פשיטא שמעשר זה אינו מוקצה, שהרי הוא מותר
באכילה, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע. מתרצת הגמרא: לא
צריכא, אלא באופן שהקדימו בשבולים – שהפריש מעשר ראשון
קודם הפרשת תרומה גדולה, בעוד התבואה בשיבולים, קודם
שנעשה מירוח בגורן. שמן הדין יש על ישראל להפריש תחילה
תרומה גדולה ואחר כך מעשר, ואם הקדים המעשר לתרומה
לוקה, אולם כל זה הוא דווקא כאשר התמרחת התבואה בגורן,
אבל אם הקדים מעשר לתרומה גדולה בעוד התבואה בשיבולים,
אינו לוקה. ומשנתנו עוסקת באופן שבעוד התבואה בשיבולים

תשמישם: **אָמֵר רַב נַחֲמָן, הֵנִי לִיבְנֵי דְאַשְׁתִּיזוּר מְבִינִינָא** – לבנים
 שנשארו לאדם ממה שהכין לצורך בניינו, לאחר שהשלים את
 מלאכת הבנין, **שְׂרִי לְטַלְטְלֵיהוּ** – מותר לטלטל בשבת, דהוּ
לְמִינָא עֲלִיָּהוּ – שכיון שמעטה אינו עומדות עוד לצורך בנין, הן
 ראיות ועומדות לישב עליהן, ויש עליהן תורת כלי. אך אם
 שְׂרִינְהוּ – סידרן בערימה זו על גב זו, גילה בזה דעתו, שוֹדֵא
אֶקְצִינְהוּ – הקצה ויחד אותן לצורך בנין אחר, ואסור לטלטל
 בשבת.
 הלכה נוספת שאמר רב נחמן בשם שמואל: **אָמֵר רַב נַחֲמָן, אָמֵר**
שְׁמוּאֵל, חֲתִיכַת חֶרֶס קָמְנָה שְׁנִשְׁבְּרָה מְכִלִּי, מוֹתֵר לְטַלְטֵל אוֹתָהּ
בְּחִצִּי בשבת, מפני שכלים מצויים בחצר, וחתיכת החרס ראויה
 לכסותם, ולכן תורת כלי עליה, **אֲבָל בְּכַרְמְלִית לֹא**, מפני שאין
 מצויים בה כלים לכסותם ואין חתיכת החרס ראויה שם לכלום.
 רב נחמן עצמו חולק ומתיר יותר משמואל: **וְרַב נַחֲמָן דִּידֵיהּ אָמֵר** –
 ורב נחמן מדעתו אמר, שאֲפִילוּ בְּכַרְמְלִית מוֹתֵר לְטַלְטֵל את
 חתיכת החרס, שכיון שאינה רשות הרבים, מצוי שאנשים באים
 ומתיישבים בה, וממילא אף שם מצוי דבר מיאוס כגון רוק,
 שחתיכת החרס ראויה לכסותו, **אֲבָל בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים לֹא**, שאין
 אנשים מתיישבים שם, ואין חתיכת החרס ראויה שם לכלום.
 דעה שלישית בזה: **וְרַבָּא אָמֵר, שְׁאִפִּילוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים מוֹתֵר**
 לטלטל את חתיכת החרס, שכיון שמונה ראיות לתשמיש בחצר
 נחשבת כלי, אין שם כלי פועק מענה אף בדיוחה ברשות הרבים.
 מוסיפה הגמרא: **וְאִדְּכָא רַבָּא לְטַעְמָהּ** – והלכה זו שאמר רבא,
 לשיטתו אמרה, **דְּרַבָּא הוּא קְאָוִיל בְּרִיתָקָא דְמַחְזוּא** – שרבא היה
 הולך ברשות הרבים הקרויה 'ריתקא' שבעיר מחזוא, **אֲתוּסָפִי**
מְסָאנִיה מִינָא – ונתלכלכה נעלו בטיט, **אֲתָא שְׁפָעִיה** – בא שמשו,
שָׁקֵל חֲסָפָא וְקָא מְכַסֵּר לִיה – נטל חתיכת חרס וקניח בה את הטיט.
רַבּוּ בֵּיה רַבְּנֵי קָלָא – צעקו עליו החכמים שראו מעשיו, מדוע אתה
 מטלטל את שבר החרס ברשות הרבים. **אָמֵר רַבָּא, לֹא מִסְתַּיִי**
דְּלֹא נִמְרִי – לא דיים לחכמים הגוערים שלא למדו מה אסור ומה
 מותר, וטעו בהלכה זו, אלא מִינְמֵר נִמְי מְנֵמֵר – גם מלמדים הם
 את הטעות שבידם לאחרים. ממשיך רבא לבאר את טעם ההיתר:
 הרי אִילוּ בְּחִצִּי הוּא – אם היה חרס זה בחצר, מִי לֹא הוּא חוּזָא
 לְכַסּוּי בֵּיה מִנָּא – וכי לא היה ראוי לכסות בו כלי, ואם כן הֲבָא
 נִמְי חוּזָא לִידֵי – גם כאן ברשות הרבים ראוי הוא עבורי לקנח בו,
 ולכן מותר לטלטלו.
 הגמרא מביאה להלכה אחרת בענין כלי שנשבר: **אָמֵר רַב יְהוּדָה,**
אָמֵר שְׁמוּאֵל, מְגוּפַת חֲבִית שְׁנִבְתָּתָהּ – כיסוי של חבית, שנשברה
 החבית שהוא מכסה אותה, מוֹתֵר לְטַלְטֵל את הכיסוי ואת שברי
 החבית בַּשָּׁבֶת, כיון שבין הכיסוי ובין שברי החבית ראויים לכסות
 בהם כלים.
 הגמרא מביאה ראייה לכך מבריייתא: **תַּנְיָא נִמְי הֵכִי** – שנינו כן
 בבריייתא כדברי שמואל, **מְגוּפַת שְׁנִבְתָּתָהּ** – כיסוי של חבית,
 שנשברה החבית שהוא מכסה אותה, הִיא – המגופה וְשִׁבְרֶיהָ של
 החבית, מוֹתֵר (לשטלה) [לְטַלְטֵל] בַּשָּׁבֶת, ומכל מקום לֹא יִכְפּוֹת
 מְנַה שֶׁבֶר – לא יתקן ויסיר בליטות ועוקצים של אחד משבריה
 ויחליקו, כדי לְכַסּוֹת בָּהּ אֵת הַכֵּל וכדי לְכַסּוֹת בָּהּ את פְּרָעָה וְרִגְלֵי
 הַמְּטָה, שבכך גומר עשיית כלי, ועובר על מלאכת 'מכה בפטיש'.
 מסיימת הבריייתא: **וְאֵם יִרְקָה** – זרק את מגופת חבית זו בַּשָּׁפָה,
 אֲסוּר לְטַלְטְלָהּ, כיון שזבוריקתה ביטל ממנה תורת כלי.
 רב פפא מקשה על הסיפא של הבריייתא: **מִתְקַן לָהּ רַב פָּפָא** –
 הקשה רב פפא על ההלכה האחרונה שבריייתא, שהזורק כסיו
 של חבית נאסר הכיסוי בטלטול, **אֲלֵא מַעְתָּה** – לדברי הבריייתא,
 וכי אם יִרְקָ לִיה לְגִלְמִיָּה – זרק את בגדו בשבת לאשפה, הֵכִי נִמְי
 דְּאֲסוּר – גם בזה תהיה ההלכה שאסור לטלטלו, הרי ודאי בטלה
 דעתו אצל כל אדם שאינם זורקים בגדיהם, ואם כן אף כאן בזורק
 כיסוי של חבית יש לומר כך.
 רב פפא מתרץ את דברי הבריייתא: **אֲלֵא אָמֵר רַב פָּפָא,**

בַּשָּׁבֶת, לְדַבְּרֵי הַכֵּל מוֹתֵרִין הַשְּׁבָרִים בְּטַלְטוֹל, אפילו אינם ראויים
 לעשות בהם מעין מלאכתם הראשונה, הוּאִיל וּמוֹכְנִין הִיוּ הַשְּׁבָרִים
 למלאכה בכניסת שבת עַל גַּבֵּי אֲבִינָן – אגב הכלי הגדול שהיו
 מחוברים אליו, לכן מוֹתֵר לְטַלְטֵל בשבת זו.
 רב זוטראי מקשה על דברי שמואל: מוֹתֵר (וּמִקְשָׁה) רַב זוֹטְרָא,
 שנינו בבריייתא, מְסִיקִין בְּכִלִּים – מותר להבעיר את התנור בכלים
 שלמים ביום טוב, כיון שראויים הם לטלטל, וְאִין מְסִיקִין בְּשִׁבְרֵי
 כִלִּים – ואסור להבעיר שברי כלים ביום טוב, מפני שהם מוקצים
 ואסורים בטלטול. ויש לברר, דְּנִשְׁבְּרוּ אִימָת – אימתי נשברו כלים
 אלו שבהם דיברה הבריייתא, אִילִימָא – אם נאמר דְּנִשְׁבְּרוּ מַעַבְר
 יום טוב, הרי שברי כלים אלו עֲצִים בְּעִלְמָא נִינְהוּ – הם רק עצים
 העומדים להסקה מאתמול, ומפני מה אסרה הבריייתא לטלטלם
 לצורך הבערתם, אֲלֵא לֹא – אלא ודאי מדובר כשנשברו ביום טוב
 עצמו, וְקִתְנִי – ומכל מקום שנינו בבריייתא שֶׁמְסִיקִין בְּכִלִּים וְאִין
 מְסִיקִין בְּשִׁבְרֵי כִלִּים, ולא התירה הבריייתא לטלטל שברי כלים
 להבעירם מטעם שהיו מוכנים בכניסת יום טוב אגב הכלי הגדול
 שהיו מחוברים אליו, אלא כיון שאז לא היו עומדים להסקה,
 נחשבים לכלי חדש שנולדה ונתחדשה בשבת הכנתו למלאכה,
 ואסורים, וקשה לדברי שמואל שאמר שמותרים לדברי הכל.
 הגמרא מתקנת את לשון השמועה שנאמרה בשם שמואל: **אֲלֵא אִי**
אִימָת הֵכִי אִימָתֵר – אם נאמרה שמועה בשם שמואל בענין
 המחלוקת במשנה בשברי כלים, על כרחך כך נאמרה, **אָמֵר רַב**
יְהוּדָה, אָמֵר שְׁמוּאֵל, הַמְּחַלְלוֹת שִׁבְמִשְׁנַתָּהּ הִיא רַק כְּשִׁנְשִׁבְרֵי
הַכִּלִּים בַּשָּׁבֶת, דְּמֵר – שתנא קמא סָבַר, שמוֹכֵן הוּא – שברי הכלים
 עודם מוכנים למלאכה כל שהיא, ולכן אף שאינם ראויים
 למלאכה הראשונה, מותר לטלטלם בשבת, וְיֵר – ורבי יהודה
 סָבַר, שְׁנוּלֵד הוּא – שברי הכלים לא היו מוכנים למלאכה זו
 מאתמול, אלא הכנתם לכך נולדה ונתחדשה בשבת, ולכן צריך
 שיהיו ראויים לעשות בהם מעין המלאכה הראשונה שלה היו
 מוכנים מבעוד יום כדי להתיר לטלטלם, ואם אינם ראויים לכך,
 אף אם ראויים הם למלאכה אחרת, אסור לטלטלם בשבת, **אֲבָל**
אִם נִשְׁבְּרוּ הַכִּלִּים מַעַבְרֵי שָׁבֶת, לְדַבְּרֵי הַכֵּל שְׁבָרֵיהֶם מוֹתֵרִין אִף אִם
אִינֵם עוֹשִׂים מַעֵין מְלַאכְתָּם הָרִאשׁוֹנָה, הוּאִיל וְהוֹכְנֵנוּ לְמַלְאכָה
אֲחֵרַת מְבַעֲדוֹר יוֹם.
 הגמרא מביאה מחלוקת לגבי הבערה בכלים ובשברי כלים ביום
 טוב: **תַּנְיָא תָּרָא** – שנינו בבריייתא אחת, מְסִיקִין בְּכִלִּים שְׁלֵמִים בְּיוֹם
 טוֹב, וְאִין מְסִיקִין בְּשִׁבְרֵי כִלִּים בְּיוֹם טוֹב. וְתַנְיָא אִידָּךְ – ושנינו
 בבריייתא אחרת, בַּשָּׁם שְׁמִיפִיקִין בְּכִלִּים שְׁלֵמִים בְּיוֹם טוֹב, כִּךְ
 מְסִיקִין בְּשִׁבְרֵי כִלִּים בְּיוֹם טוֹב. וְתַנְיָא אִידָּךְ – ושנינו בבריייתא
 נוספת, אִין מְסִיקִין בְּיוֹם טוֹב, לֹא בְּכִלִּים וְלֹא בְּשִׁבְרֵי כִלִּים.
 הגמרא מבארת מי החולקים בזה: **הָא** – הבריייתא הראשונה
 שהתירה להסיק בכלים ביום טוב ואסרה להסיק בשברי כלים,
 נשנתה כדעת רבי יְהוּדָה המתיר לטלטל כלים לכל צורך, אך אסור
 לטלטל דבר מוקצה ודבר הנוול, ולכן התירה לטלטל כלים
 ולהסיקם, שהרי אינם מוקצים אלא מוכנים להשתמש בהם, אך
 אסרה לטלטל שברי כלים ולהסיקם כיון שהכנתם וְלִתְשִׁמִּישׁ זוה
 ולשאר תשמישים שראויים להם עתה) נולדה ביום טוב, וְהָא –
 הבריייתא השנייה, שהתירה לטלטל גם שברי כלים ולהסיקם,
 נשנתה כדעת רבי שְׁמַעוֹן שמלבד שמתיר לטלטל כלים לכל צורך,
 גם אינו אוסר לטלטל דבר מוקצה ונוול, וְהָא – הבריייתא
 השלישית, שאסרה לטלטל אפילו כלים שלמים ולהסיק בהם,
 נשנתה כדעת רבי נַחֲמָנִי שאמר שאין לטלטל כלים אלא לצורך
 תשמישם המיוחד להם, והבערת הכלים אינו תשמיש המיוחד
 להם, ואם אוסר לטלטל כלים אף שהם ראויים לאותה מלאכה,
 כשאינו מטלטלם לתשמישם המיוחד להם, כל שכן שאסור
 לטלטל שברי כלים שיש בהם איסור נולד וכסברת רבי יהודה,
 ולכן אסור לטלטלם לצורך זה.
 הגמרא מביאה שתי הלכות שאמר רב נחמן בענין כלים שנשנתה

22 ולכן הוצרכו לגודרם בגזירה זו.
 23 הגמרא ממשיכה לעסוק בגזירת כלים: **אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר**, המשניות
 24 והברייתא השניות בדיני קנין, וּמִקְלוֹת, גְּלוּסְמָרָא, וּמְדוּכָה, כּוּלֵּן
 25 קוֹדֵם הַתֵּרֵת טַטְלוּל כְּלִים לְצוּרֶךְ גּוּפִם נֶשְׁנוּ, אבל אחר שהתירו,
 26 אף הם מותרים.
 27 מבארת הגמרא: משנת קנין מה היא, דִּתְנֵן בענין סידור מערכת
 28 לחם הפנים במקדש מידי שבת (מנחות צו.), **לֹא סִידוּר הַקֶּנִּין** שהיו
 29 נותנים בין חלה לחלה, וְלֹא נִמְלִיתֵן מִבֵּין הַחֲלוֹת הַיְשָׁנוֹת שֶׁמִּסְלָקִים
 30 בשבת, דִּוְחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, אלא כבר מערב שבת היה נוטל הקנים,
 31 ובשבת מסלק חלות הישנות ומניח את החדשות בלא קנים ביניהן,
 32 ורק במוצאי שבת היה נותן ביניהן את הקנים. והרי קנים אלו
 33 מלאכתם להיות, וכבר בהיתר הראשון הותר טלטולם לצורך
 34 גופם, ואם כן אין בטלטולם איסור שבת. אלא על כרחך שמשנה
 35 זו נשנתה קודם ההיתר.
 36 ממשיכה הגמרא ומבארת: מְקָלוֹת, דִּתְנֵן בענין הפשטת קרבן פסח
 37 (פסחים סד.), מְקָלוֹת דִּתְנֵן חֲלָקִין הָיוּ שָׁם בעזרה, בערב פסח שחל
 38 בחול, וּמִנִּיחוּ וְאֶת-הַמִּקְלָה עַל כֶּתֶף וְעַל כֶּתֶף חֲבִירוֹ, וְתוֹלָה עָלָיו
 39 את הקרבן, וְכֵן מַפְשִׁיט אֶת עוּרוֹ. (אמר) רַבִּי אֱלֶעָזָר, אֲרִבְּעָה עָשָׂר
 40 בַּיָּסֵף שָׁחַל לְהוֹיֵת בְּשֶׁבֶת, אינו משתמש במקל לפי שאסור
 41 לטלטלו, אלא מְנִיחַ

1 לכתישת שום, ומלאכתו לאיסור, **אִם יֵשׁ כָּה שׁוֹם, מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ**
 2 אגב השום, וְאִם לֹא אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. הרי שנאסר טלטול כלי
 3 שמלאכתו לאיסור, ולדברי יתפרש האיסור בצורך מקומו, אבל
 4 לדבריו הרי מותר לטלטל לצורך מקומו, ומדוע אסרה הברייתא.
 5 מתרץ רבא: הָכָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָה, בטלטול מִחֻמָּה לְצַל, והוא שאסרה
 6 הברייתא, שאף לשיטתי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור
 7 מחמה לצל.
 8 אביי מוסיף להקשות על רבא: אֵייתִיבִיה אַבְיִי לרבא, שנינו
 9 בברייתא לגבי מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנה (ביצה יא.), אם
 10 מותר לטלטל עלי ביום טוב לקצב עליו בשר, וְשׁוֹיִן שָׂאֵם כֹּבֵר קֶצֶב
 11 עָלָיו פֶּשֶׁר וְשׁוֹב אֵין בּו צוּרֶךְ יוֹם טוֹב, שָׂאֵסוּר לְטַלְטֵלוֹ. ומוכח, שכלי
 12 שמלאכתו לאיסור אסור לטלטל לצורך מקומו, ולא כדבריו.
 13 מתרץ רבא, הָכָא נִמְי בברייתא זו, כוונתה לאסור טלטול מִחֻמָּה
 14 לְצַל האסור אף לשיטתי, אבל לצורך מקומו מותר.
 15 הגמרא שבה לעסוק בדברי הברייתא שבראשונה היו כל הכלים
 16 **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא**, מה ששנינו שבתחילה היו כל הכלים
 17 אסורים בטלטול, בְּיָמֵי נְחֻמִּיה בֶּן חֲכִלִּיה נִשְׁנִית מִשְׁנָה זו, שבני דורו
 18 היו מקילים באיסור שבת. דְּכִתְיִב לגבי נחמיה, שֶׁכִּשְׁחֹזר לִירוּשָׁלַם
 19 אחר ששהה בבבל אמר (נחמיה יג ט), 'בְּיָמֵים הָהֵם רָאִיתִי בַיהוּדָה
 20 דְּרָכִים גָּתוֹת בְּשַׁבָּת, וּמִבְּיָאִים הָעָרִימוֹת עַל הַחֲמָרִים, וְאֵף
 21 יַיִן עֲנָבִים וְתַנָּאִים וְכָל מִשְׂא, וּמִבְּיָאִים יְרוּשָׁלַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת' וגו',

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשכ"ג

ברוקלין.

ועד כפר חב"ד

ח' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו ימים ספורים לפני ימי סגולה, י"ב וי"ג תמוז, גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, זצוקלה"ה נבגמ' זי"ע,

יהי רצון שתתוסף הברכה וההצלחה הן בגשמיות והן ברוחניות בכל עניני הכפר, הן העניינים הכלליים והן בעניינים הפרטים של כל אחד ואחת מתושבי הכפר,

שהרי הכפר הוא מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל בעל השמחה.

ובפרט אשר נתוסף ענין השלום בין תושבי הכפר, כאו"א למגדול ועד קטן, שזהו ג"כ בין איש לרעהו, כיון שהנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן וכו' (תניא פרק ל"ב עיי"ש).

ובפרט שכולם חברים אמיתיים בתורה ומצות ועד שנעשו חברים לנותן התורה והמצוה, רעד ורע אביך (עין רש"י שבת ל"א א' ד"ה דעלך) והובטחנו בתורתנו תורת חיים, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

וביחוד בכפר חב"ד שהוא כנ"ל מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל.

בברכת חג הגאולה ולבשוי"ט.

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

הגמרא דנה האם משנתנו עוסקת בכלי שמלאכתו להיתר או לאיסור: אמר רב יהודה, כוונת המשנה להיתר קורנים של אגוזין שעיקר תשמישו להיתר, כדי לפצוץ בו את האגוזין, אבל של נפחין – חרשי ברזל, שעיקר תשמישו לאיסור, לא התירה המשנה ליטלו למלאכת היתר. מבארת הגמרא: קסבר רב יהודה, דבר – כלי שפלאכתו לאיסור, מפילו לצורך שימוש בגופו של הכלי למלאכת היתר, אסור לטלטלו. וכל שכן שאסור לטלטלו לצורך מקומו. רבה מקשה על דבריו: אמר ליה רבה לרב יהודה, אלא מעתה – אם כדברך שלא התירה המשנה אלא כלים המיוחדים להיתר, קשה, שאמנם את כל הכלים שבמשנתנו ניתן להעמיד שייחודם להיתר, אולם הסיפא, דקתני ואת הרתת ואת המלגו מותר לטלטל לתת עליו מאכל לקטן, כיצד נעמידה בכלים המיוחדים להיתר, הרי רחת ומלגו, מי מייחדי ליה לקטן – וכי מצוי שמיוחדים אותם לאכילת קטן, והרי ודאי אינם מיוחדים אלא למלאכת איסור, ומכל מקום התירה המשנה ליטול לצורך תשמיש היתר. רבה מבאר את המשנה באופן אחר: אלא אמר רבה, כוונת המשנה להיתר טלטול קורנים של נפחין, שהוא כלי שמלאכתו לאיסור, לפצוץ בו האגוזין. מבארת הגמרא: קסבר רבה

ומדוע אסור להחזירה. מתרצת הגמרא: אמר אביי, לעולם קסבר יש בנזן בכלים ויש סתירה בכלים, ואכן לא התיר ליטול את הדלת מהכלי, ומה שאמר 'נוטלין', שניטלו קאמר – כוונתו לומר 'שניטלו', כלומר, דלת של שידה תיבה ומגדל שניטלו והתפרקו מהכלי, אין מחזירין. הקשה רבא: אמר ליה רבא לאביי, [שתי תשובות בדבר] – שתי דחיות יש לביאור זה, חדא, ד'נוטלין' קתני ולא 'שניטלו'. ועוד, שאם כדברך שלא התירה הברייא ליטול דלתות הכלים, אם כן מאי ששנינו 'אבל לא מחזירין', הרי אם לא אמר תחילה 'נוטלין' והתיר נטילתו, לא שייך לומר 'אבל לא מחזירין', שלשון 'אבל' שייך לשנות רק אם שנינו קודם דין היתר, שעל זה נאמר שרק מעשה זה מותר אבל לא מעשה זה. רבא מבאר הברייא באופן אחר: אלא אמר רבא, לעולם קסבר, אין בנזן בכלים ואין סתירה בכלים, ולכן התיר ליטול את דלתות הכלים, ומה שאסר להחזיר, משום גזירה שגורו חכמים, שאם יעסוק בהחזרת הדלת לכלי, שפא יתקע – יחבר את הדלת במסמרים שלא תתפרק עוד, ויעבור על 'מכה בפטיש', כיון שתיקן וגמר את מלאכת הכלי. שנינו במשנה: נוטלין אדם קורנים בו' לפצע בו את האגוזין.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו תמוז, תשכ"ג

ועידה השנתית של איגוד הרבנים דאמריקא,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על הודעתם על דבר ועידה השנתית שתתקיים בימי... הבע"ל, תקותי שהועידה תעמיד על סדר היום שלה ענינים של פועל ממש הקשורים בניצול שעת הכושר לרגלי ההתעוררות הרוחנית המפעמת בחוגים רחבים של בני עמנו, וביחוד - במחנה הנוער. כל אשר לבו ער למתרחש בתוככי בני הנוער יודע, אשר תקופתנו זו רבת המאורעות חוללה מהפיכה רוחנית בחוגים רחבים בעקבות ההרפתקאות והאכזבה בדיעות ותנועות שונות ומשונות וכמה גורמים אחרים שאין כאן המקום להאריך בהם. ברם, אצל רבים ההתעוררות היא עדיין בבחינת ניבא ולא ידע מה ניבא, ואצל אחרים ההתעוררות היא יותר מממשית וברורה עד שקראו לזה "שיבה אל המקורות". הצד השווה שבהם - שהתעוררות זו יצרה שעת הכושר להעמיד חוגים רחבים מבני עמנו על קו האמת ודרך הישר, דרך התורה והמצוות. אבל דא עקא שאין מנצלים שעת הכושר זו כדבעי, ורבים עדיין המגששים באפילה מחוסר השפעה והדרכה מתאימה, להורות לעם ה' את הדרך אשר ילכו בה ובעיקר - את המעשה אשר יעשון. וביחוד חשוב הדבר לגבי הנוער, אשר לפי תכונת נפשם כל התעוררות היא אצלם ביתר פנימיות וביתר תוקף ולא נרתעים מפני שנוי באורח חייהם, אם רק יש להם ההרגש והכרה פנימית שנותנים להם האמת בלי פשרות בלי כחל ושרק. וכל השפעה טובה נכפלת אצלם פי כמה, ויפה שעה אחת קודם. ומענין לענין באותו ענין - בענין מעמד ומצב בני ובנות ישראל הצעירים יותר, שעליהם בפרט נאמר ושנתם לבניך בפרשה ראשונה דקריאת שמע, תיכף בקבלת מלכות שמים, וחוזר ונשנה בפרשה שני, לגודל ההכרח בחינוך מלא על טהרת הקדש, ותלמוד תורה כנגד כולם.

והנה עוד בזמן הגמרא היו כאלו שהיו יוצאים ידי מצות תלמוד תורה בפסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית ועד כאלו שהיו הוגים בתורה יומם ולילה. על אחת כמה וכמה בימינו אלו, שמוכרח להתאמץ בכל עוז שכל ילד מבני ישראל ילמדו למודי קדש כל היום כולו, ולכל הפחות - שילמדו במוסדות חינוך הנקראים במדינה זו בשם ישיבה קטנה. אבל יחד עם זה אין להתייאש ולהזניח ח"ו

המשך בעמוד ריא

מפנים, וכי נצרך לומר שמותר לפנות ארבע שהוא מספר מועט
מחמש, ודי היה לתנא לומר 'מפנין חמש קופות'. מיישבת הגמרא:
אמר רב חסדא, המשנה עוסקת בשני אופנים, וכך ביאורה, מה
שאמרה 'מפנין ארבע', היינו ארבע ממש, כלומר, אם היה באוצר
כשיעור חמש קופות בלבד, יפנה רק ארבע מהם ולא יגמור לפנות
את האוצר כולו, גזירה שמה יראה גומות בקרקעיתו ויבא
להשוותו, כי פיניו האוצר לגמרי, גורם לאדם לעיין בקרקע, ויש
לחשוש שבעינו יראה בו גומות, ויבוא לתקן בידים ולהשוותו.
(איכא דאמרי ארבע מאוצר קמין), ומה שאמרה 'וחמש' היינו
מאוצר גדול, כלומר, אם יש הרבה קופות באוצר, אין מפנים אלא
חמש, ומשום טירחה. וזאת – ומהי כוונת המשנה באומרה 'אכל
לא את האוצר', הרי אי אפשר לפרש שלא יפנה את האוצר לגמרי,
כי דין זה כבר נשמע מתחילת דבריה 'מפנין ארבע', ופירושו
שדוקא 'ארבע מחמש' מותר, אבל לא לפנות את הכל, אלא
הכוונה בזה היא, שלא יתחיל באוצר תחלה, שאם לא התחיל
ליטול מהאוצר לפני שבת למאכלו או למאכל בהמתו, אסור לו
לפנותו כלל בשבת משום איסור מוקצה, ומיני – ומשנתנו דעת מי
היא, דעת רבי יהודה היא, דאית ליה – שלשיתו יש איסור
מוקצה, ולכן אסרה משנתנו לטלטל תבואה שלא התחיל לקחת
ממנה כבר בערב שבת, ואפילו לצורך מצוה. ושמא לא יאמר, לשון
המשנה 'ארבע וחמש',

המשנה מונה את הדברים שלא הותר לפנותם: אכל לא הותר
לפנות את המאכל – תבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות,
ולא את מעשר [ראשון] שלא נמלה תרומתו, ולא את מעשר שני
והקדש שלא נפדו, שכל אלו אסורים עתה באכילה ומוקצים הם,
ולא את הלוח – מין קטנית שאינו ראוי לאכילה כשהוא חי אפילו
לבהמה, ולא את התרדל שאינו טחון, ואינו ראוי למאכל. רבן
שמעון בן גמליאל מתייר בלוח, מפני שהוא מאכל עזרבי, ודרך
עשירים לגדל עורבים.
המשנה מבארת שדבר הראוי למאכל בהמה, אך שתמו אינו עומד
לכך, מותר לטלטלו רק אם יזמינו במחשבה מערב שבת למאכל
בהמה: חבילי קש, וחבילי עצים, וחבילי ירדים ו- מין קנים שקוצצים
אותם כשהם רכים ואוכלים אותם, אם התקינו למאכל בהמה,
כלומר, אם הזמינם לכך במחשבתו מערב שבת, מוטל ליהן אותן,
ואם לאו, אין מוטל ליהן אותן מפני שבסתם עומדים הם להסקה
ומוקצים הם.

גמרא

הגמרא מבארת את דברי המשנה 'מפנין ארבע וחמש קופות',
ומביאה מחלוקת אמוראים בביאורם. שואלת הגמרא: השתא –
מעתה יש לתמוה, חמש מפנין, ארבע מיבעיא – אם חמש קופות

המשך מעמוד רי

את אלו הלומדים בבתי ספר עממיים, פאבליק סקולס בלע"ז. צו השעה הוא - להשתדל בכל עוז לשמור
על גחלת זו שלא תכבה ח"ו, ולכל הפחות - על-ידי תפילה כשרה בכל יום, שיהא שם שמים שגור בפי
הקטנים. ומובן אשר אין זו מטרה סופית, כי ההכרח הוא כאמור - למודי קדש כל היום כולו, אבל לא
יהי גם דבר זה קל בעיניך, ובפרט שהובטחנו - מצוה גוררת מצוה.

ובעוה"ר מפגעי הזמן הוא - שיש נלחמים נגד הזכרת שם שמים בבתי הספר הכלליים ועוד
גורמים חילול השם מבהיל לא נשמע כמוהו עד היום הזה. ולמותר להדגיש עוה"פ ועוה"פ, שהמדובר
הוא על דבר תפלה כשרה, היינו המכונה (נאנ-דענאמיניישאנאל). וכדי שיצא כרצוי ולפועל - צריך
לשולל קריאת הבייבל בבתי הספר, כיון שזה יכול לתת פתח שידרשו לקרוא, ולהבדיל וכו'.
על פי הוראת חכמינו ז"ל מעשה רב, וכדי לשלול דעת הטועים או אלו הרוצים להלביש
התנגדותם להזכרת שם שמים בבתי הספר באיצטלא של השו"ע, הנה ידועה הנהגת הבעל שם טוב
אחת מ"עבודות הקודש" שלו שהשתדל שיהא שם שמים שגור בפי כל, לרבות אנשים פשוטים ונשים
וילדים, על ידי שהי' שואל אותם ודורש לשלומם באופן שיענו "ברוך השם" וכדומה, וכמו שהדגיש
כ"ק מו"ח אדמו"ר - הי' זה לא רק בבית הכנסת ובבית, אלא גם ברחוב ובחנויות ובמקומות מלאכה
ועבודה, בכל עת ובכל מקום (וראה בארוכה ספר המאמרים, אידיש, ה'תש"א-תש"ה, לכ"ק מו"ח
אדמו"ר, מאמר המתחיל ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ע' 138 ואילך).

ועוד באותו ענין האמור לעיל הוא ענין-עזר הממשלה הפדרלית לבתי ספר דתיים, פאראקיעל
סקולס בלע"ז, אשר מלתי אמורה כבר כמה פעמים בדבר גודל ההכרח שבזה, ואין יסוד להתנגד לזה
ואדרבה חוב קדוש על כל אחד ואחד לדרוש עזר זה בפה מלא וכו'.

ויהי רצון אשר חברי איגוד הרבנים שליט"א, מנהיגים הרוחניים ורועי ישראל בכמה קהלות
קדש, כן ירבו, והועידה השנתית בפרט, ינקטו עמדה נמרצה וברורה בכל הענינים הנ"ל, בתכנית
מעשית של מעשים בפועל, וזכות הרבים מסייעתם שיצליחו בזה וכן בשאר ענינים לשיפור מצב התורה
והמצוות בחיי היום-יום, כל אחד בין בני עדתו, שתמיד יש מקום להעדפה בעניני קדושה וטוב להיות
מקורם באין-סוף ברוך הוא. ויתן השי"ת שיעשו כן במרץ המתאים ומתוך שמחה והכרה פנימית
ששלוחים של מקום הם, ומהם ילמדו רבים לעשות כדוגמתם. והרי מילוי שליחות זו הוא גם הצנור
וכלי לקבלת ברכת השי"ת כל אחד בהמצטך לו ולב"ב שיחיו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בכבוד ובברכה להצלחה מרובה.

פתיחתא דחכימי

הָאֶרֶץ, עַל עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל
שְׁפִיכוֹת דָּמִים, אֵין כְּתִיב כָּאן, אֲלֵא עַל עֲזָבָם אֶת
תּוֹרָתִי. רַבִּי הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֵיָא בְּרַ אֲבָא
אֲמַרִי, כְּתִיב (ירמיה טז, יא): וְאֵתִי עֲזָבוּ וְאֶת תּוֹרָתִי לֹא
שָׁמְרוּ, הִלּוּאִי אוֹתִי עֲזָבוּ וְתוֹרָתִי שָׁמְרוּ, מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ
מִתְעַסְקִין בָּהּ הַמְּאֹר שֶׁבָּהּ הָיָה מִחֲזִירִין לְמוֹטָב. רַב
הוֹנָא אֲמַר לְמַד תּוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה
שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בָּא לְשִׁמָּה.

אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי בְּכָל יוֹם יוֹם בֵּת קוֹל יוֹצֵאת
מִהָר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלֹבוֹנָה שֶׁל
תּוֹרָה. שְׁמוּאֵל תַּנִּי לָהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִי,
אֵימָתִי הַמְּלָכוֹת גּוֹזֶרֶת גּוֹזֶרֶת וּגְזֵרֶתָהּ מַצְלַחַת, בְּשִׁעָה
שִׁישְׁרָאֵל מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ, הִדָּא הוּא
דְּכְתִיב (דניאל ח, יב): וְצָבָא תִּנְתָּן עַל הַתְּמִיד בְּשִׁשְׁעָה,
אֵין צָבָא אֲלֵא מַלְכִּיּוֹת, שְׁנַאֲמַר (ישעיה כד, כא): יִפְקֹד
ה' עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם וּגּו', הַתְּמִיד, אֵלֹו
יִשְׂרָאֵל, דְּכְתִיב (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה.
בְּשִׁשְׁעָה, בְּשִׁשְׁעָה שֶׁל תּוֹרָה, כָּל זְמַן שִׁישְׁרָאֵל
מְשַׁלְּכִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ, הַמְּלָכוֹת הִיא גּוֹזֶרֶת
וּמַצְלַחַת, שְׁנַאֲמַר (דניאל ח, יב): וְתִשְׁלַף אֶמֶת אֲרֻצָּה
וּגּו', וְאֵין אֶמֶת אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (משלי כג, כג):
אֶמֶת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכֹּר, אִם הִשְׁלַכְתָּ דְּבָרֵי תּוֹרָה לְאֶרֶץ
מִיָּד הִצְלִיחָהּ הַמְּלָכוֹת, הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (דניאל ח, יב):
וְעִשְׂתָּהּ וְהִצְלִיחָהּ.

אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן פִּזִּי (הושע ח, ג): זִנְחָ יִשְׂרָאֵל טוֹב
וּגּו', וְאֵין טוֹב אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (משלי ד, ב): כִּי
לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם וּגּו'.

אֲמַר רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא לֹא עָמְדוּ פִּילּוֹסוֹפִין לְאֵמוֹת
הָעוֹלָם כְּבָלָעָם בֶּן בְּעוֹר וּכְאֲבִימוֹס הַגִּדְדִי, אֲמַרְו
לָהֶם יְכוּלִין אֲנִי לְהַזְדַּיֵּג לְאֵמָה זֹו, אֲמַרְו לָהֶם לְכוּ
וְחִזְרוּ עַל בְּתִי כְּנִסְיוֹת שְׁלָהֶם, אִם הִתִּינוּקוֹת
מִצְפָּצִין בְּקוֹלָן, אִי אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, וְאִם לֹא
אִתָּם יְכוּלִין לָהֶם, שֶׁכֵּן הִבְטִיחָם אֲבִיהֶם וְאֲמַר
לָהֶם (בראשית כז, כב): הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ,
כָּל זְמַן שֶׁקוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּבָתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי
מִדְּרָשׁוֹת, אֵין הִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁאֵין קוֹלוֹ
מִצְפָּצֵף בְּבָתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הִדְּיָם יְדֵי עֲשׂוֹ.
וְכֵן הוּא אוֹמַר (ישעיה ה, כד): לָכֵן כָּאֵכֶל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ וּגּו', וְכִי יֵשׁ קֵשׁ אוֹכֵל אֵשׁ, וְהֵלֵא דְרָפָה שֶׁל
אֵשׁ אוֹכֵלֶת קֵשׁ, וְאֵת אוֹמַר לָכֵן כָּאֵכֶל קֵשׁ לִשׁוֹן
אֵשׁ, אֲלֵא, קֵשׁ זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, שְׁנַאֲמַר (עובדיה א,
יח): וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשׂוֹ

א. רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא פִּתַּח (ישעיה י, ל): צְהַלִי קוֹלְךָ
בֵּת גָּלִים, אֲמַר יִשְׁעִיָּהוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שְׁאַתָּם אוֹמְרִים
שִׁירִים וּמִזְמוֹרִים לִפְנֵי עֲבֹדַת כּוֹכְבִּים, צְהַלִי קוֹלְךָ
בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה, צְהַלִי קוֹלְךָ בְּבָתִּי כְּנִסְיוֹת. בֵּת גָּלִים,
מֵה גָלִים הִלְלוּ מְסִימִין בָּיָם, כֶּף אֲבוֹתֵיהֶם מְסִימִין
בְּעוֹלָם.

דְּבַר אַחֵר, בֵּת גָּלִים, בֵּת גּוֹלִים, בְּרִתְהוֹן דְּגִלּוּאִי,
בֵּתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, אוֹתוֹ שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בראשית יב, י): וַיְהִי
רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרֵימָה. בֵּתוֹ שֶׁל יִצְחָק
שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בראשית כו, א): וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה. בֵּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁכְּתוּב
בּוֹ (בראשית כח, ה): וַיֵּלֶךְ פְּדָנָה אֲרָם. (ישעיה י, ל):
הַקְּשִׁיבִי, הַקְּשִׁיבִי לְמַצּוֹתִי, הַקְּשִׁיבִי לְדַבְּרֵי תּוֹרָה,
הַקְּשִׁיבִי לְדַבְּרֵי נְבוּאָה, הַקְּשִׁיבִי לְצִדְקוֹת וּמַעֲשִׂים
טוֹבִים. (ישעיה י, ל): לִישָׁה, וְאִם לֹא, לִישָׁה, הָא
אֲרִיָּה סָלִיק עָלֶיךָ, זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, דְּכְתִיב
בֵּיהּ (ירמיה ד, ז): עֲלֵה אֲרִיָּה מִסְּכֹכוֹ. (ישעיה י, ל): עֲנִיָּה,
עֲנִיָּה מִן הַצְדִּיקִים. עֲנִיָּה מִדְּבָרֵי נְבוּאָה. עֲנִיָּה
מִמַּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. (ישעיה י, ל): עֲנִתוֹת, וְאִם
לֹא, עֲנִתוֹת, הָא עֲנִתוֹתָא אֲתִי וּמִתְנַבֵּא עֲלֶיךָ,
דְּכְתִיב (ירמיה א, א): דְּבָרֵי יְרֵמְיָהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ מִן
הַכְּהֻנִּים אֲשֶׁר בַּעֲנִתוֹת וּגּו', פִּינּוֹן שְׂבָא הַפְּרַעֲנוֹת,
קוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה.

ב. רַבִּי אֲבָא בְּרַ כְּהֵנָּא פִּתַּח (ירמיה ט, יא): מִי הָאִישׁ
הַחֹכֵם וַיִּבֶן אֶת זֹאת וּגּו', תַּנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ יוֹחָאִי,
אִם רְאִיתָ עִירוֹת נִתְּלָשׁוֹת מִמְּקוֹמָן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דַּע
שְׁלֹא הִחֲזִיקוּ בִּשְׂכָר סוֹפְרִים וּבִשְׂכָר מְשֻׁנִּים,
שְׁנַאֲמַר (ירמיה ט, יא): עַל מֵה אֲבָדָה הָאֶרֶץ וַיֵּאמַר ה'
עַל עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי. רַבִּי הוּה מְשַׁלַּח לְרַבִּי אֲסִי
וְלְרַבִּי אֲמִי דִּיפְקוֹן וַיִּתְּקוֹן קְרִייתָא דְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל,
וְהוּוֹן עֲלִין לְקְרִייתָא וְאֲמַרִין לְהוֹן אֵיתִי לָן נְטוּרִי
קְרִיתָא, וְהוּוֹן מִייתִי לְהוֹן רִישׁ מִשְׁרְתָא וּסְנַטְרָא,
וְהוּוֹן אֲמַרִין לְהוֹן אֲלִין נְטוּרִי קְרִיתָא, אֲלִין חֲרוּבִי
קְרִיתָא, אֲמַרְו לְהוֹן וּמֵאן אֲנוֹן נְטוּרִי קְרִיתָא אֲמַרְו
לָהֶם אֵלֹו סוֹפְרִים וּמְשֻׁנִּים, שֶׁהֶם הוֹגִים וּמְשֻׁנִּים
וּמְשַׁמְרִין אֶת הַתּוֹרָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, עַל שֵׁם
שְׁנַאֲמַר (יהושע א, ח): וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה. וְכֵן הוּא
אוֹמַר (תהלים קכז, א): אִם ה' לֹא יִבְנֶנָּה בֵּית וּגּו'. רַבִּי
הוֹנָא וְרַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק
אֲמַרִי, מְצִינוּ שְׁוֹתֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל עֲבֹדַת
כּוֹכְבִּים וְעַל גְּלוּי עֲרִיּוֹת וְעַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְלֹא
וְתַר עַל מְאָסָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר: עַל מֵה אֲבָדָה

נָגַעָה בִּי יְדוֹ שֶׁל סִנְחָרִיב, וְלֹא יִשְׁבְּתִי בְּדָד, וְכִיּוֹן
שֶׁנָּגַעָה בִּי יְדָה, בְּדָד יִשְׁבְּתִי. אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

ד. רַבִּי אֶבְהוֹ פִּתַּח (הושע ו, ז): וְהָמָּה כְּאָדָם עֲבָרוּ
בְּרִית, זֶה אָדָם הָרָאשׁוֹן, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אָדָם הָרָאשׁוֹן הַכְּנֻסִי אוֹתוֹ לָגֵן עֲדָן וְצוּיָתָיו וְעֵבֶר
עַל צוּיָיו, וְדָנְתִי אוֹתוֹ בְּגִירוּשִׁין וּבְשִׁלּוּחִין, וְקוֹנְנָתִי
עָלָיו אִיכָה. הַכְּנֻסִי אוֹתוֹ לָגֵן עֲדָן, שְׁנֶאֱמַר (בראשית
ב, טו): וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחָהוּ בְּגֵן עֲדָן,
וְצוּיָתָיו, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ב, טז): וַיִּצְוֵה ה' אֱלֹהִים עַל
הָאָדָם לֵאמֹר וּגו'. וְעֵבֶר עַל צוּיָיו, שְׁנֶאֱמַר (בראשית
ג, יא): הֲמֵן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ וּגו', וְדָנְתִי אוֹתוֹ
בְּגִירוּשִׁין, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג, כד): וַיִּגְרֶשׁ אֶת הָאָדָם,
וְדָנְתִי אוֹתוֹ בְּשִׁלּוּחִין, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג, כג):
וַיִּשְׁלַחַהּ ה' מִגֵּן עֲדָן, וְקוֹנְנָתִי עָלָיו אִיכָה,
שְׁנֶאֱמַר (בראשית ג, ט): וַיֹּאמֶר לוֹ אִיכָה, אִיכָה כְּתִיב.
אִף בָּנָיו הַכְּנֻסִי אוֹתָם לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה
ב, ז): וְאָבִיא אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַכְּרָמִל, וְצוּיָתִים,
שְׁנֶאֱמַר (ויקרא כד, ב): צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעֵבֶרוּ עַל
צוּיָיו, שְׁנֶאֱמַר (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל עֲבָרוּ אֶת
תּוֹרָתְךָ, וְדָנְתִי אוֹתָם בְּגִירוּשִׁין, שְׁנֶאֱמַר (הושע ט, טו):
מִבֵּיתִי אֶגְרֹשֶׁם, וְדָנְתִי אוֹתָם בְּשִׁלּוּחִין, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה
טו, א): שִׁלַּח מַעַל פָּנָי וַיֵּצְאוּ, וְקוֹנְנָתִי עָלֵיהֶם אִיכָה
יִשְׁבָּה בְּדָד.

ה. רַבִּי אֶבְהוֹ בִּשְׁם רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא פִּתַּח (יחזקאל
כד, ו): לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אוֹיֵ עֵיר הַדְּמִים, אוֹיֵ מִן קִמִּי
דְּקִרְתָּא דְשִׁפְכוּ דְמִים בְּגוֹוָה. סִיר אֲשֶׁר חִלְּאֲתָה בָּהּ,
דְּחִפְשׁוּשִׁיתָהּ בְּגוֹוָה, וְחִלְּאֲתָה לֹא יֵצֵאָה מִמֶּנָּה,
וְחִפְשׁוּשִׁיתָהּ לֹא נִפְקֶת מִן גְּוָה. לְנִתְחִיָּה לְנִתְחִיָּה
הוֹצִיאָה, מְטָלִיּוֹת מְטָלִיּוֹת הָיוּ גוֹלִים. בְּיָצֵד גָּלוּ, רַבִּי
אֶלְעָזָר אוֹמֵר שֶׁבֶט רְאוּבֵן וְשֶׁבֶט גָּד גָּלוּ תַחֲלָה. רַבִּי
שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אוֹמֵר שֶׁבֶט זְבוּלֹן וְשֶׁבֶט נִפְתָּלִי גָלוּ
תַחֲלָה, הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה ח, כג): פֶּעַת הָרָאשׁוֹן
הִקַּל אֶרְצָה זְבוּלֹן וְאֶרְצָה נִפְתָּלִי. וּמָה מְקֻיָּם רַבִּי
אֶלְעָזָר קִרְיָה דְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, אֵלָּא פֶּעַת
שֶׁגָּלוּ שֶׁבֶט רְאוּבֵן וְגָד, כֹּךְ גָּלוּ שֶׁבֶט זְבוּלֹן וְשֶׁבֶט
נִפְתָּלִי. (ישעיה ט, א): וְהֶאֱחָרוֹן הַכְּבִיד, רַבִּי אֶבְהוֹ בַּר
כֹּהֲנָא אָמַר הַמָּמָם כְּכַמְכְּבִיד, הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ישעיה
יד, כג): וְטֹאטֹאטִיָּה בְּמִטְאָטֹא הַשְּׁמֵד. לֹא נָפַל עָלֶיהָ
גּוֹרֵל, רַבִּי נַחֲמָן בִּשְׁם רַבִּי אַחָא אָמַר מֵהוּ לֹא נָפַל
עָלֶיהָ גּוֹרֵל, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּשְׁעָה שֶׁהִפְלִיתִי
קְלָסִים עַל אַמּוֹת הָעוֹלָם לְהַגְלוֹתָם, לֹא גָלוּ, וְאַתָּם
לָמָּה גָלִיתֶם, כִּי דָמָה בְּתוֹכָהּ הָיָה, כָּל כֹּךְ לָמָּה,
לְהַעֲלוֹת חֲמָה, רַבִּי יוֹדֵן שָׂאֵל לְרַבִּי אַחָא אָמַר לוֹ
הֵיכָן הִרְגוּ יִשְׂרָאֵל אֶת זְכָרֶיהָ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אוֹ
בְּעֶזְרַת גִּשְׁיָם, אָמַר לוֹ לֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּעֶזְרַת

לְקֶשׁ. לְשׁוֹן אֵשׁ, זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְחִשַּׁשׁ לְהַבָּה
יִרְפָּה, זֶה בֵּיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁרָשָׁם כְּמֶךְ יִהְיֶה, אֵלּוּ
הָאֲבוֹת שֶׁהֵם שֶׁרָשִׁיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּפְרָחֵם כְּאֶבֶק
יַעֲלֶה, אֵלּוּ הַשְּׂבָטִים שֶׁהֵם פְּרָחֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
מִפְּנֵי מָה (ישעיה ה, כד): כִּי מָאָסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צִבְאוֹת
וּגו', אָמַר רַבִּי יוֹדֵן כִּי מָאָסוּ אֶת תּוֹרַת ה' צִבְאוֹת,
זוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב, וְאֵת אִמְרַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצַו, זוֹ
תּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה. וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוּ דְבָרֵי תּוֹרָה לָאָרֶץ,
הִתְחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם אִיכָה (ירמיה ט, טז): כֹּה
אָמַר ה' צִבְאוֹת הַתְּבוֹנָנוּ וְקִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת, רַבִּי יוֹחָנָן
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיֹשׁ וְרַבִּינָן, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְמַלְךְ
שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָנִים, כְּעֵס עַל הָרָאשׁוֹן נָטַל אֶת הַמַּקֵּל
וְחִבְטוֹ וְהִגְלָהוּ, אָמַר אוֹי לְזֶה מֵאִיּוֹ שְׁלֹוֹה נִגְלָה.
כְּעֵס עַל הַשְּׁנֵי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ וְהִגְלָהוּ, אָמַר
אֲנִי הוּא דְתַרְבוּתִי בִישָׂא. כֹּךְ, גָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים
וְהִתְחִיל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לָהֶם אֶת הַפְּסוּק
הַזֶּה (הושע ז, ג): אוֹי לָהֶם כִּי נִדְּדוּ מִמֶּנִּי. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ
יְהוּדָה וּבְנֵימִין, כְּבִיכּוֹל אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא (ירמיה י, יט): אוֹי לִי עַל שִׁבְרִי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיֹשׁ אָמַר לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ שְׁנֵי בָנִים כְּעֵס עַל
הָרָאשׁוֹן וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ וּפְרָפֵר וּמָת, הִתְחִיל
מְקוֹנֵן עָלָיו, כְּעֵס עַל הַשְּׁנֵי וְנָטַל אֶת הַמַּקֵּל וְחִבְטוֹ
וּפְרָפֵר וּמָת, אָמַר מַעֲתָה אֵין בִּי כַּח לְקוֹנֵן עָלֵיהֶם
אֵלָּא קִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת וְקוֹנְנֵי עָלֵיהֶם. כֹּךְ, גָּלוּ עֲשֶׂרֶת
הַשְּׂבָטִים וְהִתְחִיל מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם (עמוס ה, א): שְׁמַעוּ
אֶת הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹשֵׂא עָלֵיכֶם קִינָה בֵּית
יִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ יְהוּדָה וּבְנֵימִין, כְּבִיכּוֹל אָמַר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲתָה אֵין בִּי כַּח לְקוֹנֵן עָלֵיהֶם,
הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב (ירמיה ט, טז ז): קִרְאוּ לְמִקְוִנּוֹת וּגו'
וְהִמְהַרְנָה וְתִשְׁנֶנָּה עָלֵינוּ נָהִי, עָלֵיהֶם אֵין כְּתִיב כָּאֵן
אֵלָּא עָלֵינוּ, דִּידִי וְדִידֵיהוֹן. וְתִרְדְּנָה עֵינֵיהֶם דְּמַעָּה
אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָּא עֵינֵינוּ, דִּידִי וְדִידֵיהוֹן.
וְעַפְעַפִּיהֶם זָלוּ מִיֵּם אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָּא וְעַפְעַפִּינוּ,
דִּידִי וְדִידֵיהוֹן. רַבִּינָן אֲמָרִין לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵים
עֶשֶׂר בָּנִים, וּמָתוּ שְׁנֵים, הִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּעֶשְׂרָה.
מָתוּ עוֹד שְׁנֵים, וְהִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּשִׁמוֹנָה. מָתוּ
שְׁנֵים, הִתְחִיל מִתְנַחֵם בְּשִׁשָּׁה. מָתוּ שְׁנֵים, הִתְחִיל
מִתְנַחֵם בְּאַרְבָּעָה. מָתוּ שְׁנֵים, הִתְחִיל מִתְנַחֵם
בְּשְׁנֵים. וְכִיּוֹן שֶׁמָּתוּ כָּלָם, הִתְחִיל מְקוֹנֵן עָלֵיהֶם
אִיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד.

ג. רַבִּי אֶבְהוֹ בַּר כֹּהֲנָא פִּתַּח (ירמיה טו, יז): לֹא יִשְׁבְּתִי
בְּסוֹד מִשְׁחָקִים וְאַעֲלֹז. אָמַרְהָ כְּנֻסִי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹן הָעוֹלָמִים מִיָּמִי לֹא נִכְנַסִּי
בְּבֵתִי תִיאֲטָרְאוֹת וּבֵתִי קִרְקָסְאוֹת שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם
וְשִׁחַתְתִּי עִמָּהֶם וְאַעֲלֹז. (ירמיה טו, יז): מִפְּנֵי יְדָה בְּדָד
יִשְׁבְּתִי, נָגַעָה בִּי יְדוֹ שֶׁל פְּרָעָה, וְלֹא יִשְׁבְּתִי בְּדָד,

בוכות, שאתה אומר כי קול נהי נשמע מציון, אלא
ממי שהוא משרה שכנינו בציון. איך שדדנו, איך
הות לן מבזונים. (ירמיה ט, יח): בשנו מאד כי עצבנו
ארץ, זו ארץ ישראל, דכתיב (דברים יא, יב): ארץ אשר
ה' אלהיך דרש אתה. (ירמיה ט, יח): וכי השליכו
משכנותינו, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

דבר אחר, בשנו מאד כי עצבנו ארץ, אלו דברי
תורה, כמה דאת אמר (איוב יא, ט): ארפה מארץ מדה.
וכי השליכו משכנותינו, אלו בתי כנסיות ובתי
מדרשות.

דבר אחר, בשנו מאד כי עצבנו ארץ, זה בית
המקדש, כמה דאת אמר (יחזקאל מג, יד): ומחיק הארץ
עד העזרה התחתונה. וכי השליכו משכנותינו, חרפן
בית ראשון וחרפן בית שני, כיון שחטאו גלו, וכיון
שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

ט. רבי יצחק פתח (ירמיה נא, נא): בשנו כי שמענו
חרפה בסתה כלמה פנינו כי באו זרים על מקדשי
בית ה', את מוצא בשעה שנכנסו שונאים
לירושלים, נכנסו עמהם עמונים ומואבים,
שנאמר (איכה א, י): ידו פרש צר על כל מחמדיה כי
ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא יבאו בקהל
לה. נכנסו לבית קדשי הקדשים ומצאו שם שני
פרובים, נטלו אותן ונתנו אותן בכליבה והיו
מחזירין אותן בחוצות ירושלים ואומרים, לא
היייתם אומרים שאין האמה הזאת עובדת
כוכבים, ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים, הא
כל אפיין שוין, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כה, ח): יען
אמר מואב ושעיר הגה ככל הגוים בית יהודה,
באותה שעה נשבע הקדוש ברוך הוא שהוא מקעקע
ביצתן מן העולם, שנאמר (צפניה ב, ט): לכן חי אני
נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב פסדם תהיה
וכני עמון פעמרה, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו
התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

דבר אחר, (ירמיה נא, נא): בשנו כי שמענו חרפה, אלו
שבעה עשר בתמוז. בסתה כלמה פנינו, אלו תשעה
באב. כי באו זרים על מקדשי בית ה', חרפן ראשון
וחרפן שני, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל
ירמיה מקונן עליהם איכה.

י. רבי יצחק פתח (ישעיה מג, כב): ולא אתי קראת יעקב
כי געפת בי ישראל, רבי יוחנן שמע לה מהדין
קרייה (ישעיה יז, א ב): משא דמשק הגה דמשק מוסר
מעיר והיתה מעי מפלה, עובות ערי ערער, עומד
בדמשק ומזכיר ערער, והלא אין ערער אלא
בתחום מואב, אלא שלש מאות ושישים וחמשה בתי
עבודת כוכבים היו בדמשק, וכל אחת ואחת היו

נשים אלא בעזרת הפהנים, ולא נהגו בדמו לא כדם
אלא ולא כדם צבי, שדם צבי ודם איל כתיב (ויקרא
יז, יג): ושפך את דמו וכסוה בעפר, ברם הכא
כתיב (יחזקאל כד, יז): כי דמה בתוכה היה על צחיח
סלע שמתהו לא שפכתהו על הארץ לכסות עליו
עפר.

דבר אחר, לכן כה אמר ה' אוי עיר הדמים, אוי מן
קמי דקרתא דשפכי דמה לגווה. גם אני אנדיל
המדרה, ארפה בפרענות. הרבה העצים, אלו
הלגיונות. הדלק האש, אלו המלכים. התם הבשר,
זה הצבור. והרקח המרקחה, רבי יהושע ורבי
נחמיה בשם רב אחא אמרי לפי שהיו כל ישראל
אומרים נבוכדנצר פנס כל ממונו של עולם ולממן
שלנו הוא צריך. אמר הקדוש ברוך הוא חייכם
שאני עושה ממונכם חביב עליו כמו בשמים הללו
שהן עולין בסעודה. והעצמות יחרי, את מוצא
בשעה שגלו ישראל היה גופן תוסס כהדא
מרקחתא. והעמידה על גתליה רקח, אמר רבי
אלעזר אלו נאמר שבורה לא היה לה תקנה לעולם,
וכשהוא אומר ריקה כל כלי שהוא ריקן סופו
להתמלאות, כל כך למה, למען תחם וחרה נחשתה
ונתכה בתוכה וגו'. כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו
התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדר.

ו. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (הושע ה,
ט): אפרים לשמה תהיה, אימתי ביום תוכחה, יום
שהקדוש ברוך הוא עתיד להתנפח עמהם בדין.
אתה מוצא בשעה שגלו עשרת השבטים לא גלו
יהודה ובנימין, והיו עשרת השבטים אומרים מפני
מה הגלה אותנו והם לא הגלה, מפני שהם בני
פלטין שלו, דלמא משוא פנים יש כאן, חס ושלום,
אין כאן משוא פנים, אלא עדין לא חטאו, וכיון
שחטאו הגלה אותם. אמרו עשרת השבטים הא
אלהינו הא אלהינו, הא תקיף הא תקיף, הא קשוט
הא קשוט, דאפלו לבני ביתיה לא נסיב אפיין. כיון
שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
עליהם איכה.

ז. רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא פתח (ישעיה ג,
כז): ואנו ואבלו פתחיה, אנינה מבפנים ואבילה
מבחוץ. פתחיה, חרפן ראשון וחרפן שני. ונקמה,
נקמה מדברי תורה, נקמה מדברי נבואה, נקמה
מצידיקים, נקמה ממצוות ומעשים טובים, לפיכך
לארץ תשב, (איכה ב, י): ישבו לארץ ידמו זקני וגו'.

ח. רבי יצחק פתח (ירמיה ט, יח): כי קול נהי נשמע
מציון איך שדדנו. וכי יש עצים בוכים ויש אבנים

זכיתם הרי אתם קוראים: ראה ה' כי צר לי מעי
 חמרמרו. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כג,
 כא): וקראתם בעצם היום הזה, ועכשו שלא זכיתם
 הרי אתם קוראים: קראתי למאכהבי. אלו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה (דברים טו, כ): צדק צדק תרדף,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: צדיק הוא
 ה' כי פיהו מריתי. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (דברים טו, יא): פתח תפתח את ידך, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: פרשה ציון בידה.
 אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כג, ד): אלה
 מועדי ה', ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים:
 על אלה אני בוכה. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (במדבר כ, יט): במסלה נעלה, ועכשו שלא
 זכיתם הרי אתם קוראים: סלה כל אפירי ה', אלו
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, יג): ואשבר
 מטת עלכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים:
 נשקד על פשעי בידו. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (ויקרא ו, ו): אש תמיד תוקד על המזבח,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: ממרום שלח
 אש בעצמתי, אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (דברים א, לא): בכל הדרך אשר הלכתם, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: לוא אליכם כל עברי
 דרך. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, ה):
 ואכלתם לחמכם לשבע, ועכשו שלא זכיתם הרי
 אתם קוראים: כל עמה נאנחים מבקשים לחם. אלו
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות לו, כד): לא יחמד
 איש את ארצו, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם
 קוראים: ידו פרש צר על כל מחמדיה. אלו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה (ויקרא טז, ל): כי ביום הזה
 יכפר עליכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים:
 טמאתה בשוליה. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (ויקרא טז, ל): מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: חטא חטאה
 ירושלים. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (במדבר
 י, ט): ונזפרתם לפני ה' אלהיכם, ועכשו שלא זכיתם
 הרי אתם קוראים: זכרה ירושלים ימי עגינה. אלו
 זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, יב):
 והתהלכתי בתוכם, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם
 קוראים: ויצא מן פת ציון כל הדרה. אלו זכיתם
 הייתם קוראים בתורה (דברים כח, יג): ונתנה ה' לראש,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: היו צריה
 לראש איביה שלו. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (דברים טז, טז): שלוש פעמים בשנה, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: דרכי ציון אבילות.
 אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (ויקרא כו, ה):
 וישבתם לבטח, ועכשו שלא זכיתם הרי אתם

עובדין אותה יום אחד, והיה להם יום אחד והיו
 כל עובדין באותו היום, וכלן עשו ישראל הגמונא
 ועבדו אותן, דכתיב (שופטים י, ו): ויסיפו בני ישראל
 לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת
 העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת
 אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים
 ויעבדו את ה' ולא עבדוהו, אפלו בשתפות.

אמר רבי אבא בר כהנא לא תהיה כהנת כפנדקית.
 אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הלואי עשו אותי בני
 כגרוזימי הזו שהיא באה באחרונה.
 אמר רבי יודן משל לעבדו של מלך שעשה סעודה
 והזמין כל בני כנסיותיו, ולא הזמין רבו. אמר
 המלך הלואי השנה אותי עבדי לבני כנסיותיו. כך
 אמר הקדוש ברוך הוא, הלואי השוו אותי בני
 כגרוזימי הזו שהיא באה באחרונה, אלא, ולא אתי
 קראת יעקב, קאים טרון כל יומא ולא לעי, וצלווי
 קמוי את לעי. קאים טרון כל יומא ולא בעי, ואמר
 ליה חבריה אתי וצלי והוא אמר לית אנא נכיל. אצל
 הפעל מה קתיב (מלכים א יח, כו): ויקראו בשם הפעל
 מהפקר ועד הצהרים לאמר הפעל עגנו ואין קול
 ואין ענה ויפסחו על המזבח אשר עשה, הרי ולא
 אתי קראת יעקב, הלואי לא הכרתיו יעקב, למה,
 כי נעמתי בי ישראל. לא הביאת לי שם עלתיך, שני
 תמידיו שהיו מקריבים בכל יום, שנאמר (במדבר כח,
 טו): את הפכש אחד תעשה בבקר ואת הפכש השני
 תעשה בין הערבים. וזכחך לא כבדתני, אלו קדשי
 קדשים. לא העבדתך במנחה, זה קמץ המנחה. ולא
 הועלתך בלבונה, זה קמץ הלבונה. לא קנית לי
 בכסף קנה, רב הונא בשם רב יוסף אמר קנמון היה
 גדל בארץ ישראל והיו עדים וצבאים אוכלין ממנו.
 וחלב זבחך לא הרויתני, אלו אמורי קדשים קלים.
 אף העבדתני בחטאתיך הועתני בעונתיך, ראו מה
 גרמו לי עונותיכם לשרף את ביתי ולחרב את עירי
 ולהגלות את בני בין אמות העולם ולישב לי לבדי,
 איכה ישבה בדד.

יא. רבי יצחק פתח (דברים כח, מז מח): תחת אשר לא
 עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל,
 ועבדת את איביך וגו'. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (שמות טו, יז): תבאמו ותשעמו בהר נחלתך,
 ועכשו שלא זכיתם הרי אתם קוראים: תבא כל
 רעתם לפניך. אלו זכיתם הייתם קוראים
 בתורה (שמות טו, יד): שמעו עמים ירגזון, ועכשו
 שלא זכיתם הרי אתם קוראים: שמעו פי נאנחה
 אני. אלו זכיתם הייתם קוראים בתורה (שמות ג, ו):
 ראה ראיתי את עמי אשר במצרים, ועכשו שלא

וְאֵת כָּל בְּתֵי יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי פִנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעֲיָא
אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים בְּתֵי כְּנָסוֹת הָיוּ
בִּירוּשָׁלַיִם חוּץ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִנֵּין (ישעיה א, כא):
מִלְּאֲתֵי, בְּגִימָטְרִיא הָכִי הָיוּ, וְכָל אַחַת וְאַחַת הָיָה
לָהּ בֵּית סֹפֶר לְמִקְרָא וּבֵית הַתְּלָמוּד לְמִשְׁנָה, וְכָלֵן
עָלָה אֶסְפִּסְיָנוֹס וְהַחֲרִיבָן. וְאֵת כָּל בֵּית גְּדוּל, זֶה בֵּית
מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי, וְלָמָּה קוֹרָא אוֹתוֹ
בֵּית גְּדוּל, שֶׁשֵּׁם מִתְנִין שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא. מִיָּן שִׁחְטָאוֹ גָּלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲתִיל יִרְמְיָה
מִקּוֹנָן עֲלֵיהֶם אִיכָה.

יג. רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא פָּתַח (משלי כה, יח): מִפִּיץ וְחָרַב
וְחָץ שָׁנוֹן וּגְו', מִפִּיץ, עַל שֵׁם (דברים כח, טז): וְהִפִּיעָךְ
ה' בְּכָל הָעַמִּים. וְחָרַב, עַל שֵׁם (ויקרא כו, לג): וְהִרְיָקְתִּי
אֲחֵרֶיכֶם חָרַב. וְחָץ שָׁנוֹן, עַל שֵׁם (יחזקאל ה, טז):
בְּשִׁלְחִי אֶת חֲצֵי הָרֶעִב, הַכֹּל לָמִי, לְאִישׁ עֲנָה בְרָעָהוּ
עַד שֶׁקָּר, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁבִּיבוּ וְאָמְרוּ (שמות לב, ד):
אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. (משלי כה, יט): שֵׁן רָעָה וְרָגַל
מוֹעֲדָת וּגְו', אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּשִׁבְעָתָ לְרַעוֹת אוֹתָנוּ הַשָּׁן אֲכָלָה
וּמִדָּקָה אַחֲרֵי, וְלָמָּה שֵׁן רָעָה אוֹכְלָת אוֹתָנוּ, וְרָגַל
רוֹפֶסֶת אוֹתָנוּ, מִפְּנֵי בְטָחוֹנָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל
שֶׁבִגְדָנוּ בְּצוּרָנוּ, (משלי כה, יט): מַעֲדָה בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה,
(זכריה ז, יג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ.

דָּבָר אַחֵר, שֵׁן רָעָה וְרָגַל מוֹעֲדָת, שֵׁן מַעֲרַעְרָה וְרָגַל
מִמְטָמְטָה, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אֲמַרְתִּי
לְיִשְׂרָאֵל בְּגֵדוֹ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּבְטָחוֹ בִּי, וְהֵן לֹא
עָשׂוּ כֵן אֲלֹא בְּגֵדוֹ בִּי וּבְטָחוֹ בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, הִדָּא
הוּא דְכָתִיב (ירמיה ב, כז): אֲמָרִים לַעֲץ אָבִי אֲתָהּ. מִיָּן
שִׁחְטָאוֹ גָּלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲתִיל יִרְמְיָה מִקּוֹנָן
עֲלֵיהֶם אִיכָה.

יד. רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא פָּתַח (משלי כט, ט): אִישׁ חָכָם
נִשְׁפָּט אֶת אִישׁ אֱוִיל וְרִגְזוֹ וְשָׁחַק וְאֵין נִחַת.

אָמַר רַבִּי סִימּוֹן כָּל מִי שֶׁהוּא דִּן אֶת טַפְשׁ, הוּא
עֲצָמוֹ נִדּוֹן, הִדָּא הוּא דְכָתִיב: חָכָם נִשְׁפָּט, שִׁפְט אֵין
כְּתִיב, אֲלֹא נִשְׁפָּט.

דָּבָר אַחֵר, אִישׁ חָכָם נִשְׁפָּט, זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ט, ד): חָכָם לִבָּב וְאִמְרִין כֹּחַ. אֶת אִישׁ
אֱוִיל, אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ד, כב): פִּי אֱוִיל
עָמִי. וְרִגְזוֹ וְשָׁחַק, רִגְזָתִי וְאֵין נִחַת, שִׁחְקָתִי וְאֵין
נִחַת. רִגְזָתִי עֲלֵיכֶם בִּימֵי פָקַח בֶּן רְמְלִיָּהוּ,
שֶׁנֶּאֱמַר (דברים הימים ב, כח, ו): וַיִּהְיֶה פָקַח בֶּן רְמְלִיָּהוּ
וּגְו', שִׁחְקָתִי עֲלֵיכֶם בִּימֵי אֲמָצִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי
הימים ב, כח, יא): וְאֲמָצִיָּהוּ הִתְחַזַּק וַיִּנְהַג אֶת עַמּוֹ וַיִּלְךְ
גֵּיא הַמֶּלֶח, מֵהוּ גֵיא הַמֶּלֶח, תַּחַת כְּפִי הַמֶּלֶח, תַּחַת
כְּפוּיִי מִלְחָמָה. וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים חַיִּים שָׁבוּ בְּנֵי יְהוּדָה

קוֹרָאִים: גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי. אֱלוֹ זִכְיָתָם הֵייתָם
קוֹרָאִים בַּתּוֹרָה (שמות יב, מב): לֵיל שְׁמֹרִים הוּא לָהּ,
וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זִכְיָתָם הָרִי אֲתָם קוֹרָאִים: בָּכָה תִּבְכֶּה
בְּלִילָה. אֱלוֹ זִכְיָתָם הֵייתָם קוֹרָאִים בַּתּוֹרָה (דברים א,
יב): אִיכָה אֲשֶׁא לְבָדִי, וְעָכְשׁוּ שְׁלֹא זִכְיָתָם הָרִי אֲתָם
קוֹרָאִים: אִיכָה יִשְׁכָּה בְּדָד.

יב. רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא פָּתַח (משלי כה, יט): מַעֲדָה בְּגֵד
בְּיוֹם קָרָה חֲמִץ עַל נֶתֶר וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לֵב רָע, רַבִּי
חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹנָתָן תְּרוּיָהוּן אָמְרִין לָמָּה הָיוּ עֲשֶׂרֶת
הַשְּׁכָבִים וְשִׁבְט יְהוּדָה וּבְנִימִין דּוּמִין, לְשָׁנִי בְּנִי
אָדָם שֶׁהָיוּ מִתְפַּסִּים בְּשִׁמְלָה חֲדָשָׁה בִּימֹת הַגְּשָׁמִים,
וְהָיָה זֶה בּוֹגֵד מִפָּאן וְזֶה בּוֹגֵד מִפָּאן, עַד שֶׁקָּרְעוּ
אוֹתָהּ. כֶּף לֹא זָווּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁכָבִים עוֹבְדִים עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים בְּשׁוּמְרוֹן וְשִׁבְט יְהוּדָה וּבְנִימִין עוֹבְדִים
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בִּירוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁגָּרְמוּ לִירוּשָׁלַיִם
לְחָרֵב.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲדָה בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה, רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא
וְרַבִּי סִימּוֹן, רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא אָמַר יוֹם שְׁנִידוּג
נְבוֹכַדְנֶצַּר לְיִשְׂרָאֵל הֶעֱדָה מָהֶם שְׁנִי לְבוּשִׁין, בְּגָדִי
כֶּהָנָה וּבְגָדִי מַלְכוּת. בְּיוֹם קָרָה, עַל שֵׁם שֶׁקָּרְאוּ
לְעֵגֶל (שמות לב, ד): אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל. חֲמִץ עַל
נֶתֶר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְאַחַד שֶׁהָיָה לוֹ מִרְתֵּף שֶׁל
זֵינן בְּדֶק חֲבִית רֹאשׁוֹנָה וּמִצָּאָה חֲמִץ. שְׁנִיָּה, וּמִצָּאָה
חֲמִץ. שְׁלִישִׁית, וּמִצָּאָה חֲמִץ, אָמַר הָא מִסְתָּא
דְּכֹלָא בִישָׂא. וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לֵב רָע, אָמַר רַבִּי
בְּרַכְיָה כָּל דְּזָמַר זִימְרָא לֹא עֵייל בְּאֲדָנִיָּה דִּרְקָדָא, כָּל
דְּזָמַר זָמַר בְּרָא דְטַפְשָׂא לֹא שָׁמַע.

דָּבָר אַחֵר, מַעֲדָה בְּגֵד בְּיוֹם קָרָה, אָמַר רַבִּי סִימּוֹן
יוֹם שְׁנִידוּג נְבוֹכַדְנֶצַּר לְיִשְׂרָאֵל הֶעֱדָה מָהֶן שְׁנִי
לְבוּשִׁין, בְּגָדִי כֶּהָנָה וּבְגָדִי מַלְכוּת. בְּיוֹם קָרָה, כֶּהָדָא
הוּא דְכָתִיב (זכריה ז, יג): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ.
חֲמִץ עַל נֶתֶר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחֲמִיָּה כִּזָּה
שֶׁהוּא נוֹתֵן חֲמִץ עַל נֶתֶר וְסוֹתָרוֹ, כֶּף הָיוּ סוֹתָרִים
דְּבָרֵי תוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (דברי הימים ב לו, טז):
וַיְהִי מִלְעֲבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים, רַבִּי אָבָא בַר כֶּהֱנָא
אָמַר כֶּפֶרָה זוֹ שֶׁהִיא מִלְחָכָת בִּפְיָהּ. וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל
לֵב רָע, רַבִּי חֲגִי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לִפְנֵי שֶׁהָיוּ
לִיצְנֵי הַדּוֹר מְמַלְלִים בִּפְיָהֶם, וּמִרְמְזִין בְּעִיגֵיהֶן,
וּמְדוֹרִין בְּאֲצִיבְעוֹתֵיהֶן, וְאוֹמְרִים (יחזקאל יב, כז): הִתְחַזַּק
אֲשֶׁר הוּא חֲזָה לִימִים רַבִּים וְלַעֲתִים רַחוּקוֹת הוּא
נָבֵא. אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲזִיקָם פִּי בִימִיכָם
בֵּית הַמְּרִי, מִקֵּד (דברי הימים ב לו, יז): וַיַּעַל עֲלֵיהֶם אֶת
מֶלֶךְ פְּשָׁדִים וַיִּהְיֶה בַּחוּרֵיהֶם בַּחֲרֹב וּגְו'.
וּבְכָתִיב (מלכים ב כה, ט): וַיִּשְׂרֹף אֶת בֵּית ה', זֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵת בֵּית הַמֶּלֶךְ, זֶה פִּלְטִין שֶׁל צִדְקִיָּהוּ.

ישראל. אמר הקדוש ברוך הוא: פי נגע עד לבך, 46
זה בית המקדש, כמה דאת אמר (דברי הימים ב ז, טז): 47
והיו עיני ולבי שם כל הימים. 48

דבר אחר, פי נגע עד לבך, זה הקדוש ברוך הוא. 49
אמר רבי חייא היכן מציינו שנקרא הקדוש ברוך הוא 50
לבן של ישראל, מן הדין קריא (תהלים עג, כו): צור 51
לבבי וחלקי אלהים לעולם. 52

יז. רבי אבהו פתח (תהלים סט, יג): ישיחו בי יושבי 53
שער, אלו אמות העולם שהן יושבין בבתי תרטיאות 54
ובבתי קרקסיות. ונגינות שותי שכר, מאחר שהן 55
יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין הן יושבין 56
ומשיחין בי ומלעיגים בי, ואומרים: בגין דלא 57
נצרוך לחורבא כיהודאי. והן אומרין אלו לאלו: 58
כמה שנים את בעי מחי, והן אומרים כחלוקא 59
דיהודאי דשבתא, ומכניסין את הגמל לטרטיאות 60
שלחם והחלוקים שלו עליהן, והן אומרין אלו לאלו: 61
על מה זה מתאבל, והן אומרים: היהודים הללו 62
שומרי שביעית הן ואין להם ירק ואכלו החוחים 63
של זה והוא מתאבל עליהם. ומכניסים את המתים 64
לתטרון שלהם וראשו מגלח, והן אומרין אלו 65
לאלו: על מה ראשו של זה מגלח, והוא אומר: 66
היהודים הללו שומרי שבתות הן, וכל מה שהן 67
יגעין כל ימות השבת אוכלין בשבת, ואין להם 68
עצים לבשל בהן והן שוברין מטותיהן ומבשלין 69
בהן, והם יושנים בארץ ומתעפרים בעפר, וסכין 70
בשמן, לפיכך השמן ביקר. 71

דבר אחר, ישיחו בי יושבי שער, אלו ישראל שהן 72
יושבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ונגינות שותי 73
שכר, מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין 74
בסעודת תשעה באב, יושבין וקוראין קינין ונהי 75
ואיכה. 76

יח. רבי אבין פתח: השביעני במרורים, בלילי הפסח 77
של יום טוב הראשון, הרוני לענה, בתשעה באב, 78
ממה שהשביעני בלילי יום טוב הראשון של פסח, 79
הרוני בלילי תשעה באב לענה, הוי בלילי יום טוב 80
הראשון של פסח הוא לילי תשעה באב, ועל זה 81
היה מקונן ירמיה איכה ישבה בדר. 82

יט. רבי אבין פתח (דניאל ב, כא): והוא מהשנא עדניא 83
וזמניא, אמר ירמיה לישראל אלו זכיתם הייתם 84
יושבין בירושלים ושותין מי השלוח שממיו נקיים 85
ומתוקים, עכשו שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל 86
ושותין מי פרת שממיו עכורין וסרוחין, הדא הוא 87
דכתיב (ירמיה ב, יח): ועתה מה לך לדרך מצרים 88
לשתות מי שחור ומה לך לדרך אשור לשתות מי 89

ויביאום לראש הסלע וישליכום וגו', באותה שעה 1
אמר הקדוש ברוך הוא לא גזרתי מיתה לבני נח 2
אלא בחרב, ואלו: ויביאום לראש הסלע וישליכום 3
וכלם נבקעו. ואין נחת, באותה שעה אמר הקדוש 4
ברוך הוא מה אלו עושין כאן, יגלו. כיון שחטאו 5
גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה. 6

טו. רבי חנינא בר פפא פתח (משלי ט, ז): יסר לץ לקח 7
לו קלון, אמר רבי יצחק כל המעמיד תלמיד רשע 8
סופו להתבזות ממנו, שנאמר: יסר לץ לקח לו 9
קלון. הוא דעתיה דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק כל 10
המעמיד תלמיד רשע בארץ ישראל כאלו מעמיד 11
לסטים, ובחוצה לארץ מעמיד עבד. 12

אמר רבי שמעון בן לקיש, כתיב (משלי כ, ג): כבוד 13
לאיש שבת מריב, אמר הקדוש ברוך הוא כבוד היה 14
לי אלו לא נודנתי לאמה זו. את מוצא בשעה שגלו 15
ישראל לבין אמות העולם היה הקדוש ברוך הוא 16
מחזיר על פתחיהן של אמות העולם לשמע מה הם 17
אומרים, ומה היו אומרים אלהיהם של אמה זו 18
נפרע הוא מפרעה ומסירא ומסנחריב וכיוצא בהן, 19
וחזרין ואומרין ולעולם נער הוא, כביכול הזקינו 20
הדברים, הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו, כ): ויבוא אל 21
הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי, לא היה 22
צריך קריא לומר אלא ויבואו, ואת אמרת ויבוא, 23
אלא כביכול הוא עצמו, הדא הוא דכתיב: ויבוא 24
אל הגוים. ומה היו אומרים: אם עם ה' אלה למה 25
מאצרו יצאו. 26

דבר אחר, יסר זה ירמיה, לץ זה דורו, שהיו 27
ליצנים, לקח לו קלון, שהיו מקללין אותו, 28
דכתיב (ירמיה טו, י): לא נשיתי ולא נשו בי פה 29
מקללני. ומוכיח לרשע מומו, שהיה מוכיח 30
לישראל ואומר להם איכה. 31

טז. רבי אבהו פתח (ירמיה ד, יח): דרפק ומעלליך עשו 32
אלה לך וגו'. אימתי שבו של מלך להזקק 33
ללגיונותיו במדבר או בישוב, לא בישוב, במדבר 34
כתיב (שמות טז, ד): הנני ממטיר לכם לחם מן 35
השמים, והכא כתיב (איכה ד, ד): עוללים שאלו לחם 36
וגו', במדבר כתיב (תהלים עח, כ): הן הכה צור ויזובו 37
מים, והכא כתיב (איכה ד, ד): דבק לשון יונק אל חכו 38
בצמא. במדבר כתיב (תהלים קה, לט): פרש ענן למסך, 39
והכא כתיב (איכה ד ח ט): צפד עורם על עצמם. ומי 40
עשה לך, דרפק ומעלליך, אורחתיך בישאתא 41
ועובדיך מרידתא. (ירמיה ד, יח): זאת רעתך פי מר 42
פי נגע עד לבך, זו סנהדרי גדולה שהן קרויין לבן 43
של ישראל, דכתיב (שופטים ה, ט): לפי לחוקקי 44
ישראל, וכיון שהן מכביסין אותה, לית לפי לחוקקי 45

כב. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח (ישעיה ה, 45)
 ח: הוי מגיעי בית בבית, רבי יוחנן וריש לקיש, רבי
 יוחנן אמר הוי מגיעי בית בבית, מלוהו על ביתו
 מלוהו על שדהו לטלה, אמר הקדוש ברוך הוא מה
 אתם סבורין שאתם יורשים את הארץ, (ישעיה ח, ח):
 והושבתם לבדכם בקרב הארץ, באוני ה' צבאות אם
 לא בתים רבים לשמה יהיו גדלים וטובים מאין
 יושב. ריש לקיש אמר פזה שהוא צווח באזנו של
 חברו לא באחת אלא בשנים, כך באוני ה' צבאות.
 אמר ריש לקיש: הוי מגיעי בית בבית. הגעתם חרבן
 ראשון לחרבן שני, מה חרבן ראשון ציון שדה
 תחרש, אף חרבן שני ציון שדה תחרש. עד אפס
 מקום, מי גרם למקום לחרב על שלא הניחו מקום
 שלא עבדו בו עבודת פוכבים, בתחלה היו עובדין
 אותו במטמוניות, הדא הוא דכתיב (יחזקאל ח, יב):
 ויאמר אלי הראית בן אדם וגו' עשים בחושך וגו',
 וכיון שלא מחו בידם חזרו להיות עושין אחר
 הדלת, שנאמר (ישעיה נז, ח): ואחר הדלת והמזוזה
 שמת זכרונך, וכיון שלא מחו בידן חזרו להיות
 עושין על הגגות, שנאמר (צפניה א, ח): ואת
 המשתחיים על הגגות לצבא השמים. וכיון שלא
 מחו בידן חזרו להיות עושין בגגות, שנאמר (ישעיה
 סה, א): זבחים בגגות. וכיון שלא מחו בידן חזרו
 להיות עושין בראשי ההרים, שנאמר (הושע ד, יג): על
 ראשי ההרים יזבחו ועל הגבעות יקטירו. וכיון שלא
 מחו בידן חזרו להיות עושין בפירות, דכתיב (הושע
 יב, יב): גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי. רבי יודן
 ורבי אביו ורבי טבי בשם רבי יאשיה אמרי על כל
 תלם ותלם היו מעמידין צלם. רבי פנחס ורבי
 חלקיה בשם רבי הושעיא אמרי היה אחד מהן
 חורש שדהו לזכסון מעמיד צלם באמצע, כדי שיהיו
 ראשי תלמים מראין לה. וכיון שלא מחו בידן חזרו
 להיות עושין בראשי הדרים, שנאמר (יחזקאל טז,
 כח): אל כל ראש דרך בנית רמתך. וכיון שלא מחו
 בידן התחילו [חזרו] להיות עושין ברחובות,
 שנאמר (יחזקאל, כד): ותבני לך גב ותעשי לך רמה
 בכל רחוב. וכיון שלא מחו בידן חזרו להיות עושין
 בעירות, שנאמר (ירמיה ב, כח). (ירמיה יא, יג): כי מספר
 עריך היו אליהם יהודה וגו'. וכיון שלא מחו בידן
 חזרו להיות עושין בחוצות, שנאמר (ירמיה יא, יג):
 ומספר חצות ירושלים שמתם מזבחות לבשת. עד
 אימתי, עד שהכניסוה לבית קדשי הקדשים,
 שנאמר (יחזקאל ח, ה): סמל הקנאה הזה בכאה, מהו
 בכאה, אמר רבי אחא הא בייה בייה תותבא מפני
 מארי ביתא.

נהר. אלו זכותם הייתם יושבים בירושלים ואומרים
 שירים ומזמורים לפני הקדוש ברוך הוא, עכשו
 שלא זכותם הרי אתם גולין לכל וקוראים קנים
 ונחיה, הוי (תהלים קלז, א): על נהרות ככל. איכה.

כ. רבי אלכסנדר פתח (תהלים קב, ח): שקדתי ואהיה
 כצפור בודד על גג, אמר הקדוש ברוך הוא שקדתי
 להכניס בני לארץ ישראל מיד, ואהיה כצפור בודד
 על גג, מה הצפור מתבודד מגג לגג, ומגדר לגדר,
 ומאילן לאילן, ומשוכה לשוכה, כך כשיצאו
 ישראל ממצרים, היו נוסעים במחלקת וחונים
 במחלקת, ויסעו ויחנו, וכיון שבאו להר סיני נעשו
 כלם הומוגיא. ויחנו אין כתיב כאן, אלא (שמות יט,
 כ): ויחן שם ישראל, באותה שעה אמר הקדוש
 ברוך הוא הרי השעה שאתם תורה לבני.

דבר אחר, שקדתי ואהיה [כצפור], אמר הקדוש
 ברוך הוא: שקדתי אני להשרות שכינתי בבית
 המקדש לעולם, ואהיה כצפור, מה הצפור הזה
 בשעה שאתה נוטל גוזליה היא יושבת בדר, כך
 אמר הקדוש ברוך הוא שרפתי את ביתי, והחזרתי
 את עירי, והגליתי את בני לבין אמות העולם,
 וישובתי לי לבדי, איכה.

כא. רבי אלכסנדר פתח (ויקרא יג, מה): והצורע אשר
 בו הנגע וגו'. והצורע זה בית המקדש, אשר בו
 הנגע זו עבודת פוכבים, שהיא מטמאה כנגע,
 שנאמר: ויחללו את מקדשי ויטמאוה. בגדיו יהיו
 פרמים, אלו בגדי כהנה. (ויקרא יג, מה): וראשו יהיה
 פרוץ, הוא שנאמר (ישעיה כב, ח): ויגל את מסך
 יהודה, גלי דכסא. ועל שפם יעטה, כיון שגלו
 ישראל לבין אמות העולם לא היה אחד מהן יכול
 להוציא דבר תורה מפיו. וטמא טמא יקרא, חרבן
 ראשון וחרבן שני.

אמר רבי יוסי בן חלפתא כל מי שהוא יודע כמה
 שנים עבדו ישראל עבודת פוכבים, הוא יודע אימתי
 בן דוד בא, ואית לן תלתא קראי מסייע ליה,
 תדא (הושע ב, טו): ופקדתי עליה את ימי הבועלים
 אשר תקטיר להם, כימי הבועלים. תנבא (זכריה ז, יג):
 ויהי כאשר קרא ולא שמעו בן יקראו ולא אשמע.
 תליתאה (ירמיה ה, יט): והיה כי תאמרו תחת מה עשה
 ה' וגו'. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו, רבי
 יוחנן אמר יען וביצען, מדה כנגד מדה. ריש לקיש
 אמר (ישעיה א, ז): אדמתכם לנגדכם זרים אכלים
 אתה, כנגדכם זרים אוכלים אותה. רבי אלכסנדר
 שמע לה מהדין קרא (ויקרא יג, מו): כל ימי אשר הנגע
 בו יטמא. איכה.

נחוששתא בר אלנתן, שהיו פתוחין לרוחה. בפסל
קול הטחנה, על ידי שלא נתעסקו בדברי תורה.
אמר רבי שמואל בר נחמן נמשלו ישראל בטוחנות,
מה הטוחנות אינן בטלות לעולם, אף ישראל אינן
בטלין מן התורה לא ביום ולא בלילה,
שנאמר (יהושע א, ח): והגית בו יומם ולילה. ויקום
לקול הצפור, זה נבוכדנצר הרשע, אמר רבי שמונה
עשרה שנה היתה בת קול יוצאת בפלטין של
נבוכדנצר ואומרת עבדא בישא זיל חרב ביתה
דמך, דבניה לא שמעין ליה. וישחו כל בנות
השיר, שעלה ובטל השיר מבית המשתה, הדא הוא
דכתיב (ישעיה כד, ט): בשיר לא ישתו יין. גם מגבה
ייראו, מגבוהו של עולם נתיירא ולא בעי, אמר בעי
מצמצמא יתי למעבד לי כדעבד לסבי, וחתחתים
בדרך, רבי אבא בר פהנא ורבי לוי, רבי אבא בר
פהנא אמר חתיתה של דרך נפלה עליו. ורבי לוי
אמר התחיל מחבי חבבים בדרך. (יחזקאל כא, כו): כי
עמד מלך בכל אל אם הדרך, על אבא דבצלחה,
בראש שני הדרכים, שהיא מתוכת בין שני הדרכים,
אחת הולכת למדבר ואחת הולכת לירושלים. לקסם
קסם, התחיל קסם קסמים. קלקל בחצים, התחיל
לקלקל בחצים, לשמה של רומי ולא עלתה, לשמה
של אלכסנדריא ולא עלתה, לשמה של ירושלים
ועלתה לו. זרע זריעות ונטע נטיעות, לשמה של
רומי ולא עלתה לו, לשמה של אלכסנדריא ולא
עלתה לו, לשמה של ירושלים ועלתה לו, וצמחו.
הדליק גרות ופנסים, לשמה של רומי ולא האירו,
לשמה של אלכסנדריא ולא האירו, לשמה של
ירושלים והיו מאירין. שאל בתרפים, בעבודת
כוכבים שלו, האיד דאת אמר (שמואל א טו, כג): ואון
ותרפים הפצר, ראה בפכד, אמר רבי כהדין ערבא
דהו נכיס אימרא וחמי בכבדא. בימינו היה הקסם
ירושלים, נראין הו קסמא על ירושלים בימינו.
לשום פרים, פולימרפוס. לפתח פה ברצח,
ספקלטרם. להרים קול בתרועה, סרפינוס. לשום
פרים על שערים, טירונין. לשפך סללה, אבני
פליסטרוס. לבנות דיק, פכשים. וכלם והיה להם
כקסם שוא פניניהם (יחזקאל כא, כח): שבעי שבעות
להם, אמר יחזקאל לישראל אלו זכיתם הייתם
קוראין בתורה שהיא נדרשת שבועה משבעה, ועכשו
שלא זכיתם הרי נבוכדנצר בא ומקסם עליכם שבועה
משבעה, הדא הוא דכתיב שבעי שבעות להם. והוא
מזכיר עון להתפש, זה עונו של זכריה, הדא הוא
דכתיב (דברי הימים ב כד, כ): ורוח אלהים לבשה את
זכריה בן יהוידע הפהן ועמד מעל לעם, וכי מעל
ראשי העם היה, דאת אמר מעל לעם, אלא שראה

אמר רבי ברכיה (ישעיה כח, כ): כי קצר המצע
מהשתרע, מהו מהשתרע, שתרע לקבל אשה
ובעלה ורעה. והמסכה צרה כהתפנס, עשיתם מסכה
צרה לאותו שכתוב בו (תהלים לג, ז): פנס בגד מי הים.
פיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן
עליהם איכה.

כג. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח (קהלת יב,
א): וזכר את בוראיה בימי בחורתיך, אמר שלמה
לישראל, זכר את בוראיה, זכרו את בוראכם עד
שבחורותיכם קממות, עד שברית כהנה קממת,
שנאמר (שמואל א ב, כח): ובחר אתו מפל שבטי
ישראל לי לכהן. עד שברית לונה קממת,
שנאמר (דברים יח, ה): כי בו בחר ה' אלהיך מפל
שבטיך. עד שברית מלכות בית דוד קממת,
שנאמר (תהלים עח, ע): ובחר בדוד עבדו. עד שברית
ירושלים קממת, שנאמר (מלכים א יא, לב): והעיר אשר
בחרתי בה. עד שברית בית המקדש קממת,
שנאמר (דברי הימים ב ז, טז): ועתה בחרתי והקדשתי
את הבית הזה. עד שאת קממת, שנאמר (דברים ז, י):
בך בחר ה' אלהיך. (קהלת יב, א): עד אשר לא יבאו
ימי הרעה, אלו ימי הגלות (קהלת יב, א): והגיעו שנים
אשר תאמר אין לי בהם חפץ, לא טובה ולא
רעה (קהלת יב, א): עד אשר לא תחשף השמש,
למלכות בית דוד, דכתיב ביה (תהלים פט, לו): וכסאו
בשמש נגדי. והאור, זו התורה, שכתוב בה (משלי ו,
כג): כי נר מצוה ותורה אור. והנר זה סנהדרין,
דתניא סנהדרין היתה פחצי גרן עגלה. והכוכבים,
אלו הרבנים, דכתיב (דניאל יב, ג): ומצדיקי הרבים
פוכבים לעולם ועד. (קהלת יב, ב): ושבו העבים אחר
הגשם, את מוצא שפל הנבואות הקשות והרעות
שנתבא עליהם ירמיהו לא באו עליהם אלא לאחר
חרבן בית המקדש. (קהלת יב, ב): פיום שיעזו שמרי
הבית, אלו משמרות כהנה ולויה. והתענות אנשי
החיל, אלו הכהנים, אמר רבי אבא בר פהנא עשרים
ושנים אלה לוי הניף אהרן ביום אחד,
שנאמר (במדבר ח, כא): ויגף אהרן אתם תנופה לפני
ה'.

אמר רבי חנינא המראה הזו דבר קל הוא, והיה
הפהן זורקה על הכבש שלשים ושמים אמה לאחור
דינו. ובטלו הטחנות, אלו משניות גדולות, כגון
משנתו של רבי עקיבא ומשנתו של רבי אושעיא
ומשנתו של בר קפרא. פי מעט, זו התלמוד שהוא
כלול בהם. וחשכו הראות, את מוצא פשגלו ישראל
לבין אמות העולם, לא היה אחד מהם יכול לזכר
את תלמודו. וסגרו דלתים בשוק, אלו דלתות

47 הַחֲבֹב, זֶה צִלְמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר, דְּכָתִיב (דניאל ג, א):
 48 נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶכָא עֲבַד צִלְם דִּי דְהַב רוממה אֲמִין שְׁתִּין
 49 פְּתִיחַ אֲמִין שֵׁת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל דְּרוממה אֲמִין
 50 שְׁתִּין וּפְתִיחַ שֵׁת מִי יָכִיל קָאִים, אִם אֵין עֲבִיו
 51 שְׁלִישׁ רוממו אֵינוֹ זָכוֹל לַעֲמֹד, וְאַתָּה אָמַר (דניאל ג, א):
 52 אֲקִימָה בְּבִקְעַת דִּירָא.
 53 אָמַר רַבִּי לֹוי בְּקִנְיָה הָיוּ מַעֲמִידִין לִיהּ וְהוּא נופל,
 54 מַעֲמִידִין אוֹתוֹ וְהוּא נופל, עַד הֵיכָן, רַבִּי חֲגִי בִּשְׁם
 55 רַבִּי יִצְחָק אָמַר עַד שֶׁהֵבִיאוּ כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהוֹצִיאוּ
 56 מִירוּשָׁלַם וּשְׁכָחוּ דִּימוּס עַל רַגְלָיו, לָקִים מַה
 57 שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ז, ט): כֶּסֶפֶם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם
 58 לְנִדְהָ יִהְיֶה. (קהלת יב, ה): וְתִפְרֹת הָאֲבִינֻנָה, זֹו זְכוּת
 59 אָבוֹת. כִּי הִלֵּךְ הָאָדָם לְבֵית עוֹלָמוֹ, מִבֶּכֶל הָיוּ וְשָׁם
 60 חֲזָרוּ. וּסְבָבוּ בַּשּׁוּק הַסּוֹפְדִים, זֶה גְלוּת יִכְנִיָה. אֵת
 61 מוֹצֵא בִּשְׁעָה שֶׁיֵּרֵד נְבוּכַדְנֶצַּר מִירוּשָׁלַם וְגִלּוֹתוֹ שֶׁל
 62 צִדְקִיָּה בִּירוֹ, יִצְתָה גְלוּתוֹ שֶׁל יִכְנִיָה לְקִרְאָתוֹ מִכְּסִים
 63 שְׁחוּרִים מִבִּפְנִים וּלְכוּשִׁים לְבָנִים מִבְּחוּץ, וְהָיוּ
 64 מְקַלְסִין לְקִרְאָתוֹ, נִקְטָה בְּרַבְרִיָּה. וְהוּוֹן שְׁאֵלִין מַה
 65 עֲבִיד בְּאַבָּא, מַה עֲבִיד בְּאַחָא, מַה עֲבִיד בְּכָרִי, וְאֵינוֹן
 66 אָמְרִין לִיהּ (ירמיה טו, ב): אֲשֶׁר לְמוֹת לְמוֹת וְאֲשֶׁר
 67 לְחֶרֶב לְחֶרֶב, וְהוּוֹן מְקַלְסִין בְּחֻדָּא יָדָא וּמִסְפָּדִין
 68 בְּחֻדָּא יָדָא, לָקִים מַה שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כד, כג): וּפִאֲרַכְם
 69 עַל רִאשֵׁיכֶם וּגו'. (קהלת יב, ו): עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּק
 70 חֶבֶל הַכֶּסֶף, זֹו שֶׁלְשָׁלֵת יוֹחָסִין (קהלת יב, ו): וְתִרְצֵן
 71 גִּלְתִּי הַזֶּהָב, אֵלּוּ דְּכָרִי תוֹרָה (תהלים יט, יא): הַנְּחֻמָּדִים
 72 מִזֶּהָב וּמִפְּזָרָב. וְתִשְׁכַּר כֶּד עַל הַמְּבוּעֵ, תִּרְיִן
 73 אֲמוֹרָאִין, חֵד אָמַר בְּדוֹ שֶׁל בְּרוּךְ עַל מְבוּעוֹ שֶׁל
 74 יִרְמְיָה, וְחֵד אָמַר בְּדוֹ שֶׁל יִרְמְיָה עַל מְבוּעוֹ שֶׁל
 75 בְּרוּךְ, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה לו, יח): מִפְּיוֹ יִקְרָא
 76 אֱלִי. וְנִרְצֵן הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר, זֹו בֶּכֶל שֶׁהִיא זוּטָא שֶׁל
 77 עוֹלָם.
 78 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ישעיה מד, כז): הָאֲמַר לַצּוֹלָה חֲרָבִי,
 79 זֹו בֶּכֶל, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה צוֹלָה, שְׁשָׁם צִלְלוֹ מִי
 80 מְבוּל, דְּכָתִיב (ירמיה נא, מט): גַּם בֶּכֶל לְנֶפֶל חֲלָלִי
 81 יִשְׂרָאֵל גַּם לְכָבֶל נָפְלוּ חֲלָלִי כָּל הָאָרֶץ.
 82 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ פְּתִיב (בראשית יא, ב): וַיִּמְצָאוּ בִקְעָה
 83 בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁם, לָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה שְׁנַעַר,
 84 שְׁשָׁם נִנְעַר דּוֹר הַמְּבוּל.
 85 דְּבַר אַחֵר, שְׁנַעַר, שֶׁהוּא מְנַעֲרִין מִכָּל הַמַּצּוֹת, מַצּוֹת
 86 תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת.
 87 דְּבַר אַחֵר, שְׁנַעַר, שֶׁהוּא מִתִּין בְּתִשְׁבּוּק בְּלֹא גֵר וּבְלֹא
 88 מְרַחֵץ.
 89 דְּבַר אַחֵר, שְׁנַעַר, שֶׁהוּא מִתִּין נְעָרִים.
 90 דְּבַר אַחֵר, שְׁנַעַר, עִיר שְׁשָׁרִיָּה נְעָרִים מְבַעֲטִים
 91 בַּתוֹרָה.
 92 דְּבַר אַחֵר, שְׁנַעַר, שֶׁהָעֲמִידָה שׁוֹנָא וְעַר לְהַקְדוּשׁ

1 עֲצָמוֹ גְבוּהָ מִכָּל הָעָם, חֲתַן הַמֶּלֶךְ וְכַתָּן גְּדוֹל וְנָבִיא
 2 וְדִין. הַתַּחֲחִיל מִדְּבַר גְּדוּלוֹת, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (דברי
 3 הימים כד, כ): וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לָמָּה
 4 אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מַצּוֹת ה' וְלֹא תַעֲלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם
 5 אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם, וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אֲבָן וְגו',
 6 וְלֹא נִהְיָו בְּדָמוֹ לֹא כְּדָם הַצָּבִי וְלֹא כְּדָם הָאֵלִל,
 7 דְּכָתִיב (ויקרא יז, יג): וְשִׁפְףָה אֶת דָּמוֹ וּכְסָהוּ בַּעֲפָר, בָּרַם
 8 הָכָא (יחזקאל כד, ז): כִּי דָמָה בַּתּוֹכָה הָיָה. וְכָל כֶּף
 9 לָמָּה (יחזקאל כד, ח): לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם נֶקֶם. רַבִּי
 10 יוֹדֵן שְׁאֵל לְרַבִּי אַחָא הֵיכָן הִרְגוּ יִשְׂרָאֵל אֶת זְכָרִיָּה,
 11 בְּעֶזְרַת נָשִׁים אוֹ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אָמַר לִיהּ לֹא בְּעֶזְרַת
 12 נָשִׁים וְלֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל אֲלָא בְּעֶזְרַת כְּהֹנִים, וְלֹא
 13 נִהְיָו בְּדָמוֹ לֹא כְּדָם הַצָּבִי וְלֹא כְּדָם הָאֵלִל דְּכָתִיב
 14 בִּיָּה: וְשִׁפְףָה אֶת דָּמוֹ וּכְסָהוּ בַּעֲפָר, וּבָרַם הָכָא עַל
 15 צָחִיחַ סֹלַע וְגו', כָּל כֶּף לָמָּה, לְהַעֲלוֹת חֲמָה לְנֶקֶם
 16 נֶקֶם. נִתְתִּי אֶת דָּמָה עַל צָחִיחַ סֹלַע וְגו', שְׁבַע עֲבֻרוֹת
 17 עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, הִרְגוּ כְּהֵן, וְנָבִיא, וְדִין,
 18 וְשִׁכְּחוּ דָם נָקִי, וְחָלְלוּ אֶת הָשֵׁם, וְטִמְאוּ אֶת הַעֲזָרָה,
 19 וְיּוֹם הַשַּׁבָּת, וְיּוֹם הַכַּפּוּרִים הָיָה. וְכִיּוֹן שֶׁעָלָה
 20 נְבוּזַרְאֲדָן הַתַּחֲחִיל הָדָם תּוֹסֵס, אָמַר לָהֶם מַה טִּיבֹו
 21 שֶׁל דָּם זֶה, אָמְרוּ לוֹ דָּם פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׁים
 22 שֶׁהֵינּוּ שׁוֹחֲטִין, מִיָּד שָׁלַח וְאֵינִי דְּמִי זְבָחִים, וְלֹא
 23 אֲדָמוֹ לִיהּ. אָמַר לָהֶם אֵין אֲמִרִיתוֹ מוֹטָב וְאִם לֹא
 24 סְרִיקְנָא לְכַשְׁרִיהוּ דִּהְנָהוּ אֵינְשִׁי בְּמִסְרָקִי דְּפִרְזוֹלָא,
 25 אָמְרִי לִיהּ מָאי נִימָא לָךְ נָבִיא הָוָה דִּהְנָה מוֹכַח לָן
 26 קְמִינָן עָלֶיהָ וּקְטְלִינָהּ, וְהָא כְּמָה שְׁנִי דְּלֹא נִיחַ
 27 דְּמִיָּה. אָמַר לָהּ אֲנָא מְפִיִּסְנָא לִיהּ, אֵינִי קוּמִיָּה
 28 סְנִיְדִרִי גְדוֹלָה וְסִנְהִדִּרִי קֻטְנָה וּקְטְלִינָהוּ, עַד
 29 שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמָן שֶׁל זְכָרִיָּה, לָקִים מַה
 30 שֶׁנֶּאֱמַר (חושע ד, ב): כִּרְצוֹ וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ, וַעֲדִין
 31 הָדָם תּוֹסֵס. אֵינִי בַחוּרִים וּבַתּוֹלוֹת וּקְטַל עֵילוּיָה
 32 וְלֹא נָח, אֵינִי תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין וּקְטַל עֵילוּיָה
 33 וְלֹא נָח, אֵינִי שְׁמוֹנִים אֶלֶף פְּרָחִי כְּהֵנָה וּקְטַל
 34 יִתְהוֹן עַד שֶׁהִגִּיעַ דָּמָם לְדָמוֹ שֶׁל זְכָרִיָּה וַעֲדִין הָיָה
 35 הָדָם תּוֹסֵס, אָמַר: זְכָרִיָּה זְכָרִיָּה, כָּל טוֹבִים שֶׁבָּהֶם
 36 אֲבִדְתִּי, נִיחָא לָךְ דְּלִיכְלִינָהוּ לְכָלְהוּ, כְּדָאֲמַר לִיהּ
 37 הָכִי מִיָּד נָח, כְּהֵיָא שְׁעָתָא הִרְהוּרָא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה
 38 בְּנַפְשִׁיָּה, וְאָמַר: וְמָה אִם עַל נַפְשׁ אַחַת כֶּף, הֵהוּא
 39 גְבִירָה דְּקֻטַּל כָּל הִנְהוּ נַפְשָׁתָא, עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה,
 40 עֶרֶק וְשִׁדְר פְּרִדְשָׁנָא לְבִיתִיָּה וְאֲגִיר. (קהלת יב, ה):
 41 וַיִּנְאֵץ הַשֶּׁקֶד, זֹו נְבוּאָתוֹ שֶׁל יִרְמְיָה, הִדָּא הוּא
 42 דְּכָתִיב (ירמיה א, יא): וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר
 43 מִקַּל שְׁקֵד אָנִי רֹאֶה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מַה סִּימָנוֹ שֶׁל
 44 שְׁקֵד זֶה, מַשְׁעָה שֶׁהוּא מַצִּיעַ עַד שֶׁעָה שֶׁהוּא גּוֹמֵר
 45 עֲשָׂרִים וְאַחַד יּוֹם, כֶּף מַשְׁבָּעָה עֲשָׂר בְּתַמּוּז עַד
 46 תִּשְׁעָה בָּאָב עֲשָׂרִים וְאַחַד יּוֹם. (קהלת יב, ה): וַיִּסְתַּבֵּל

אותם מגנים. ויהי מבחר עמקיך מלאו רכב. רב
 אמר כמלא עמקה של מי ים. והפרשים שת שתו
 השערה, משתיי אזלין ומשתיי אתיין ומתחמאין
 סגין. ויגל את מסך יהודה, גלי דכסא. ותבט ביום
 ההוא אל נשק בית היער, תני רבי שמעון בן יוחאי
 כלי זין היה לישראל בסיני והיה שם המפרש חקוק
 עליו, וכשחטאו נטל מהן, הדא הוא דכתיב (שמות
 לג, ו): ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב.
 פיצד נטל מהן, רבי איבו ורפנן, רבי איבו אמר
 מאליהו היה נקלף. ורפנן אמרי מלאך היה יורד
 ומקלפו. ואת בקיעי עיר דוד ראיתם כי רבו וגו'
 ואת בתי ירושלים ספרתם ותתצו הבתים לכצר
 החומה, מלמד שהיו נותצין בתיהם ומוסיפין על
 החומה, ולא כבר עשה חזקיהו בן, הלא כתיב (דברי
 הימים ב, ה): ויתחזק ויבן את כל החומה הפרוצה
 וגו', אלא, חזקיה ביה' אלהי ישראל בטח, אבל
 אתם לא הבטחתם, הינו הוא דאמר (ישעיה כב, יא):
 ולא הבטתם אל עשיה ויצרה מרחוק לא ראיתם.
 ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לככי ולמספד,
 אמרו מלאכי השרת לפניו, רבונו של עולם,
 פתיב (תהלים צו, ו): הוד והדר לפניו, ואתה אומר
 בדין. אמר להון אנא מליף לכו, היינו הוא
 דאמר (ישעיה לב, יא): פשטה וערה וחגורה על
 חלצים, כף תהיו מספדין על שדים ספדים, על
 חרבן ראשון ועל חרבן שני. על שדי חמד, על בית
 חמדי שעשיתי אותו כשדה, היינו הוא דאמר (מכה
 ג, יב): ציון שדה תחרש. על גפן פריה, אלו ישראל,
 כמה דאת אמר (תהלים פ, ט): גפן ממצרים תסיע.
 דבר אחר, ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא וגו',
 זהו שאמר הכתוב ברוח הקדש על ידי בני
 קרח (תהלים מב, ה): אלה אצפרה ואשפכה עלי נפשי
 וגו', כנגד מי אמרוהו בני קרח למקרא הזה, לא
 אמרוהו אלא כנגד פנסת ישראל, שאמרה פנסת
 ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם
 זכורה אני בשחון ושאנן ושלוחה שהייתי שרויה בו
 ועכשו נחרק ממני, ואני בוכיה ומתאנחת ואומרת
 מי ישימני בשנים הראשונים שהיה מקדש בנוי,
 ובתוכו אתה יורד משמי מרום ומשרה שכנתך עלי,
 ואמות העולם מקלסין אותי, וכשהייתי מבקשת
 רחמים על עוני אתה עונה אותי, ועכשו אני בבושה
 וכלמה. ועוד אמרה לפניו, רבונו של עולם שממה
 עלי נפשי כשאני עוברת על ביתך והוא חרב וקול
 דממה בתוכי, ואמר מקום שזרעו של אברהם
 הקריבו קרבן לפניך והפכהים עומדים על הדוכן,
 והלויים מקלסים בכנורות, יהיו שועלים מרקדים בו,
 הדא הוא דכתיב (איכה ה, יח): על הר ציון ששמים

ברוך הוא, ואיזה זה, זה נבוכדנצר. (קהלת יב, ז):
 וישב העפר על הארץ כשהיה, מבבל היו ושם
 חזרו. (קהלת יב, ז): והרוח תשוב אל האלהים וגו',
 זה רוח הקדש, פיון שנסתלק רוח הקדש גלו, וכיון
 שגלו היה ירמיה מקונן עליהם איכה ישבה בדד.

כד. רבי יוחנן פתח (ישעיה כב, א): משא גיא חזיון,
 גיא שפל החזיון מתנבאים עליה, גיא שפל החזיון
 עומדים ממנה, דאמר רבי יוחנן כל נביא שלא
 נתפרש שם עירו ירושלמי היה. גיא חזיון,
 שהשליכו דברי חזיון לארץ, (ישעיה כב, א): מה לך
 אפוא כי עליך בלף לגנות, ולא יגרא סלקין לו, אמר
 רבי לוי אלו גסי הרוח. תשאות מלאה, אמר רבי
 אלעזר בן יעקב הלשון הזה משמש שלשה
 לשונות: צרות, מרגשות, אפלה. צרות, שנאמר (איוב
 לט, ז): תשאות נוגש לא ישמע. מרגשות,
 שנאמר (ישעיה כב, ב): תשאות מלאה. אפלה,
 שנאמר (איוב ל, ג): אמש שואה ומשאה. (ישעיה כב,
 ב): עיר הומיה, קרמא מערבבתא. קריה עליזה,
 קרמא דחיייתא. (ישעיה כב, ב): חלליה לא חללי חרב
 ולא מתי מלחמה, ומה הן (דברים לב, כד): מזי רעב
 ולחמי רשף. (ישעיה כב, ב): כל קציניך נדרו יחד
 מקשת אסרו, מקשיותם נמסרו למלכיות.

דבר אחר, כל קציניך נדרו יחד מקשת אסרו, שהיו
 מתירין גידי קשתותם ואוסרין בהן, כל נמצאיה
 אסרו יחדו מרחוק ברחו. מרחיקים מלשמע דברי
 תורה, כמה דאת אמר (ירמיה לא, ב): מרחוק ה' נראה
 לי. (ישעיה כב, ד): על בן אמרתי שעו מני אמרר בבכי,
 אמר ריש לקיש בשלשה מקומות בקשו מלאכי
 השרת לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא ולא
 הניחין, ואלו הן: בדור המבול, ובנים, ובחרבן בית
 המקדש. בדור המבול מה פתיב (בראשית ו, ג): ויאמר
 ה' לא ידון רוחי באדם לעלם. בנים פתיב (שמות יד,
 כ): ולא קרב זה אל זה כל הלילה. ובחרבן בית
 המקדש פתיב (ישעיה כב, ד): על בן אמרתי שעו מני
 אמרר בבכי אל תאיצו לנחמני. אל תאספו אין פתיב
 כאן אלא אל תאיצו, אמר הקדוש ברוך הוא
 למלאכי השרת, נחומין אלו שאתם אומרים לפני,
 נאוצין הן לי, למה (ישעיה כב, ה): כי יום מהומה
 ומבוסה ומבוכה לה' אלהים צבאות. יום מערב
 יום דבנה יום דבכיה. בגי חזיון, גי שפל החזיון
 מתנבאים עליה. מקרקר קר ושוע אל ההר, שהיו
 מקרקרים קירות בתיהם ועושין אותם מגנים,
 ומעמידים אותן על שועיהם. ועילם נשא אשפה,
 רב אמר הדא קבוצ דגירי, ברכב אדם פרשים וקיר
 ערה מגן, שהיו מקרקרים קירות בתיהם ועושין

47 יאמרו בימיך היתה לבנינו זאת. הניחן ירמיה ועמד
 48 על שפת הירדן וקרא בן עמרם בן עמרם עמד הגיע
 49 זמן שאמה מבקש לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו
 50 מה היום מיומים שאני מבקש לפני הקדוש ברוך
 51 הוא, אמר לו ירמיה איני יודע. הניחו משה והלך
 52 אצל מלאכי השרת, שהיה מכיר אותן משעת מתן
 53 תורה, אמר להם משרתי עליונים כלום אתם יודעים
 54 מפני מה אני מתבקש לפני הקדוש ברוך הוא, אמרו
 55 לו בן עמרם אי אתה יודע שבית המקדש חרב
 56 וישראל גלו, והיה צועק ובוכה עד שהגיע לאבות
 57 העולם, מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם
 58 על ראשיהם והיו צועקים ובוכין עד שערי בית
 59 המקדש, כיון שראה אותם הקדוש ברוך הוא מיד
 60 ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד
 61 ולקרחה ולחגר שק, ואלמלא מקרא שכתוב אי
 62 אפשר לאמרו, והיו בוכין והולכין משער זה לשער
 63 זה, כאדם שמתו מוטל לפניו, והיה הקדוש ברוך
 64 הוא סופד ואומר אי לו למלך שבקטנותו הצליח
 65 ובקטנותו לא הצליח.
 66 אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שחרב בית
 67 המקדש בא אברהם לפני הקדוש ברוך הוא בוכה
 68 וממרט זקנו ותולש שערות ראשו ומכה את פניו
 69 וקורע את בגדיו ואפר על ראשו, והיה מהלך בבית
 70 המקדש וסופד וצועק, אמר לפני הקדוש ברוך הוא
 71 מפני מה נשתייתי מכל אמה ולשון שבאתי לידי
 72 בושא וכלמה זאת, כיון שראהו מלאכי השרת אף
 73 הם קשרו הספד שורות שורות ואומרים (ישעיה לג, ח):
 74 נשמו מסלות שבת עבר ארח וגו', מאי נשמו
 75 מסלות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 76 מסלות שהתקנת לירושלים שלא יהו עובדי דרכים
 77 פוסקים מהם היאך היו לשממה. שבת עבר ארח,
 78 אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא דרכים
 79 שהיו ישראל עובדים ושבים בהם פתגמים היאך
 80 שבתו. הפר ברית, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש
 81 ברוך הוא רבנו של עולם, הופר ברית של אברהם
 82 אביהם, שעל ידו מתישב העולם, ועל ידו הפירוף
 83 בעולם שאמה אל עליון קונה שמים וארץ. מאס
 84 ערים. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 85 מאסת ירושלים וציון לאחר שבחרת בהם, הלא הוא
 86 דכתיב (ירמיה יד, ט): המאס מאסת את יהודה [ו]אם
 87 בציון געלה נפשך וגו'. (ישעיה לג, ח): לא חשב
 88 אנוש. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא
 89 אפלו כדור אנוש שהיו ראש לעובדי עבודת פוכבים
 90 לא חשבת את ישראל. באותה שעה נזקק הקדוש
 91 ברוך הוא למלאכי השרת, אמר להם, מה לכם
 92 קושרין מספד בענין הזה שורות שורות. אמרו

1 שועלים הלכו בו. אלא מה אעשה שעונותי גרמו
 2 לי, ונביאי השקר שהיו בתוכי שהתעו אותי מדרך
 3 חיים לדרך המות, לך נאמר: אלה אצפרה ואשפכה
 4 עלי נפשי וגו'.
 5 דבר אחר, ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא
 6 לבכי ולמספד וגו', בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא
 7 להחריב את בית המקדש, אמר, כל זמן שאני בתוכי
 8 אין אמות העולם נוגעין בו, אלא אכבש את עיני
 9 ממנו, ואשבוע שלא אצק לו עד עת קץ, ויבואו
 10 האויבים ויחריבו אותו, מיד נשבוע הקדוש ברוך
 11 הוא בימינו והחזירה אחוריו, הלא הוא דכתיב (איכה
 12 ב, א): השיב אחור ימינו מפני אויב, באותה שעה
 13 נכנסו אויבים להיכל ושרפוהו, וכיון שנשרף אמר
 14 הקדוש ברוך הוא שוב אין לי מושב בארץ, אסלק
 15 שכינתי ממנה ואעלה למכוני הראשון, הלא הוא
 16 דכתיב (הושע ה, ט): אלך אשובה אל מקומי עד אשר
 17 יאשמו ובקשו פני. באותה שעה היה הקדוש ברוך
 18 הוא בוכה ואומר אי לי מה עשיתי, השריתי
 19 שכינתי למטה בשביל ישראל, ועכשו שחטאו
 20 חזרתי למקומי הראשון, חס ושלום שהייתי שחוק
 21 לגוים ולעג לבריות, באותה שעה בא מטטרו"ן
 22 ונפל על פניו ואמר לפניו, רבנו של עולם אני
 23 אבכה ואמה לא תבכה, אמר לו אם אין אתה מניח
 24 לי לבכות עכשו, אפנס למקום שאין לך רשות לכנס
 25 ואבכה, שנאמר (ירמיה יג, יז): ואם לא תשמעוה
 26 במסתרים תבכה נפשי מפני גוה וגו'. אמר להן
 27 הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת בואו ונלך אני
 28 ואתם ונראה בביתי מה עשו אויבים בו, מיד הלך
 29 הקדוש ברוך הוא ומלאכי השרת וירמיה לפניו,
 30 וכיון שראה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש,
 31 אמר בודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי שבאו אויבים
 32 ועשו בו פרצונם. באותה שעה היה הקדוש ברוך
 33 הוא בוכה ואומר אי לי על ביתי, בני היכן אתם,
 34 כהני היכן אתם, אוהבי היכן אתם, מה אעשה לכם,
 35 התריתי בכם ולא חזרתם בתשובה. אמר הקדוש
 36 ברוך הוא לירמיה, אני דומה היום לאדם שהיה לו
 37 בן יחידי ועשה לו חפה ומת בתוך חפתו, ואין לך
 38 כאב לא עלי ולא על בני, לך וקרא לאברהם ליצחק
 39 וליצחק ומשה מקבריהם, שהם יודעים לבכות. אמר
 40 לפניו רבנו של עולם איני יודע היכן משה קבור,
 41 אמר לו הקדוש ברוך הוא לך עמד על שפת הירדן
 42 והרם קולך וקרא בן עמרם בן עמרם עמד וראה
 43 צאנך שבלעום אויבים. מיד הלך ירמיה למערת
 44 המכפלה ואמר לאבות העולם, עמדו שהגיע זמן
 45 שאתם מתבקשין לפני הקדוש ברוך הוא, אמרו לו
 46 למה, אמר להם איני יודע, מפני שהיה מתירא שלא

47 כִּפְתִּיתִי אוֹתוֹ, וְלֹא תִזְכֹּר לִי זֹאת וְלֹא תִרְחַם עַל בְּנִי.
 48 פֶּתַח יִצְחָק וְאָמַר רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּשֶׁאָמַר לִי
 49 אָבָא (בראשית כב, ח): אֱלֹהִים יִרְאֶה לוֹ הַשָּׁה לַעֲלֹה
 50 בְּנִי, לֹא עֲפַכְתִּי עַל דְּבָרֶיךָ וְנִעַקְבִּיתִי בְּרִצּוֹן לְבִי עַל
 51 גְּבִי הַמְּזֻבָּח וּפִשְׁטִיתִי אֶת צִנּוּאֵי תַּחַת הַסִּפִּין, וְלֹא
 52 תִּזְכֹּר לִי זֹאת וְלֹא תִרְחַם עַל בְּנִי. פֶּתַח יִצְעָק וְאָמַר
 53 רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא עֲשִׂירִים שָׁנָה עֲמַדְתִּי בְּבֵית לָבֶן,
 54 וּכְשִׁיצְאָתִי מִבֵּיתוֹ פָּגַע בִּי עֶשׂוֹ הַרְשָׁע וּבִקֵּשׁ לַהֲרֹג
 55 אֶת בְּנִי וּמִסְרִיתִי עֲצָמִי לְמִיתָה עֲלֵיהֶם, וְעִכְשָׁו נִמְסְרוּ
 56 בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם כַּצָּאן לְטִבְחָהּ, לְאַחַר שֶׁגִּדְּלָתִים
 57 כְּאֶפְרוּחִים שֶׁל תַּרְנֻגָּלִים וְסִבְלָתִי עֲלֵיהֶם צָעַר גְּדוֹל
 58 בָּנִים, כִּי רַב יָמֵי הָיִיתִי בְּצָעַר גְּדוֹל בְּעִבּוּרִם, וְעַתָּה
 59 לֹא תִזְכֹּר לִי זֹאת לִרְחַם עַל בְּנִי. פֶּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר
 60 רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא רוּעָה נֶאֱמָן הָיִיתִי עַל יִשְׂרָאֵל
 61 אַרְבָּעִים שָׁנָה וְיָרַצְתִּי לִפְנֵיהֶם כְּסוּס בַּמִּדְבָּר,
 62 וּכְשֶׁהֲגִיעַ זְמַן שִׁיעֲנָסוּ לְאַרְצָא גְּזֻרָתְ עָלַי בַּמִּדְבָּר וַיִּפְּלוּ
 63 עֲצָמוֹתַי, וְעִכְשָׁו שֶׁגָּלוּ שְׁלַחְתָּ לִי לְסֹפֵד וּלְכַפּוֹת
 64 עֲלֵיהֶם, זֶהוּ הַמִּשָּׁל שְׁאוּמְרִים בְּנֵי אָדָם מְטוֹב אֲדוֹנִי
 65 לֹא טוֹב לִי וּמִרְעֵתוֹ רַע לִי. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר מֹשֶׁה
 66 לְיִרְמְיָה לֵךְ לִפְנֵי שְׂאֵלְךָ וְאִבְיָאֵם וְאַרְאֶה מִי מֵנִיחַ יָדוֹ
 67 עֲלֵיהֶם. אָמַר לוֹ יִרְמְיָה אֵי אֲפָשָׁר לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ מִפְּנֵי
 68 הַהֲרוּגִים, אָמַר לוֹ אֵף עַל פִּי כֵן, מִיֵּד הִלָּךְ מֹשֶׁה
 69 וְיִרְמְיָה לִפְנָיו, עַד שֶׁהֲגִיעוּ לְנִהְרוֹת בָּבֶל, רְאוּהוּ
 70 לְמֹשֶׁה וְאָמְרוּ זֶה לָזֶה בֹּא בֵּן עֲמֶרֶם מִקְּבָרוֹ לְפִדּוֹתֵינוּ
 71 מִיַּד צָרֵינוּ, יִצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה גְּזֻרָה הִיא מִלִּפְנֵי.
 72 מִיֵּד אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה בְּנֵי לְהַחְזִיר אֲתֶכֶם אֵי אֲפָשָׁר
 73 שֶׁכָּבַר נִגְזְרָה גְּזֻרָה, אֵלֹא הַמָּקוֹם יַחְזִיר אֲתֶכֶם
 74 בְּמַהֲרָה וְהַנִּיחַ אוֹתָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִרְמִינוּ קוֹלָם
 75 בְּכִבְיָה גְדוֹלָה עַד שֶׁעֲלָתָה בְּכִיתָם לְמָרוֹם, הִדָּא הוּא
 76 דְּכֹתִיב (תהלים קלז, א): עַל נִהְרוֹת בָּבֶל שֶׁם לִשְׁכְּנוֹ גַם
 77 בְּכִינוּ. בֵּינוֹן שֶׁבֶא מֹשֶׁה אֶצֶל אֲבוֹת הָעוֹלָם אָמְרוּ לוֹ
 78 מָה עָשׂוֹ הָאוֹיְבִים בְּכִינוּנוֹ, אָמַר לָהֶם, מֵהֶם הֲרָגוּ,
 79 וּמֵהֶם כָּפְּתוּ יְדֵיהֶם לְאַחֲרֵיהֶם, וּמֵהֶם אֲסוּרִים בְּכַבְלֵי
 80 בְּרִזָּל, וּמֵהֶם נִפְשָׁטִים עֲרָמִים, וּמֵהֶם מָתוּ בְּדֶרֶךְ
 81 וְנִכְלָתָם לַעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכַהֲמַת הָאָרֶץ, וּמֵהֶם
 82 מִשְׁלָכִים לַחֲמָה רַעֲבִים וְצִמְאִים, מִיֵּד פָּתְחוּ פִּלְם
 83 וּבְכוּ וְקוֹנְנוּ בְּקִינּוֹת וַיַּעַל דִּמְטָא לְבָנוֹ, הֵיכִי הִנִּיתוֹן
 84 בְּתַתִּי בְּלֹא אָבָא, הֵיכִי דִמְכִיתוֹן בְּטִיהָרָא וּבְקִיטָא
 85 בְּלֹא לְבוּשָׁא וּבְלֹא כְּסוּ. הֵיכִי סִגִּיתוֹן בְּטוּרֵי וּבְחֻצָּצֵי
 86 חִלְצֵי מִסָּאגִי וּבְלֹא סִנְדְּלָא. הֵיכִי טַעֲנִיתוֹן מוֹבְלֵי
 87 טַעוּגֵי דְחִלָּא, הֵיכִי הָווּ יְדִיכּוֹן כְּפִיתוֹן לְאַחֲרִיכּוֹן,
 88 הֵיכִי לֹא בְּלַעֲתוֹן רוּקָא בְּפוּמִיכּוֹן. פֶּתַח מֹשֶׁה וְאָמַר
 89 לִיטָא שְׁמִשָּׁא אֲמַאי לֹא חֲשַׁכְתָּ בְּשַׁעַה דְּעָאֵל שְׁנָאָה
 90 לְבֵית מִקְדָּשָׁא. אַהֲדָר לִיהַ שְׁמִשָּׁא בְּחִיף מֹשֶׁה רַעֲנָא
 91 מְהִימָנָא, הֵיכִי אַהֲוִי חֲשׂוּכָא דְלֹא שְׁבָקִין לִי וְלֹא רַפּוּ
 92 לִי דִּנְקֻטִין לִי בְּשִׁיתִין שׁוּטֵי דְנוּרָא וְאִמְרִין לִי פּוּק

1 לִפְנָיו רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי אֲבִרְהָם אוֹהֵבֶךָ שֶׁבֶא
 2 לְבֵיתְךָ וְסֹפֵד וּבִכָּה מִפְּנֵי מָה לֹא הִשְׁגַּחְתָּ עָלָיו, אָמַר
 3 לָהֶם מִיּוֹם שֶׁנִּפְטָר אוֹהֵבִי מִלִּפְנֵי לְבֵית עוֹלָמוֹ לֹא
 4 בָּא לְבֵיתִי, וְעִכְשָׁו (ירמיה יא, טו): מָה לִּידִידִי בְּבֵיתִי.
 5 אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל
 6 עוֹלָם מִפְּנֵי מָה הִגְלִיתָ אֶת בְּנִי וּמִסְרָתָן בְּיַדִּי הָאֲמוֹת
 7 וְהַרְגוֹם בְּכָל מֵיתוֹת מִשְׁנוֹת, וְהַחֲרַבְתָּ אֶת בֵּית
 8 הַמִּקְדָּשׁ מִקּוֹם שֶׁהָעֲלִיתִי אֶת יִצְחָק בְּנִי עוֹלָה לִפְנֵיךָ.
 9 אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּנִיךָ חֲטָאוּ
 10 וְעָבְרוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה וְעַל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת
 11 שִׁבְעָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (דניאל ט, יא): וְכָל יִשְׂרָאֵל
 12 עָבְרוּ אֶת תּוֹרָתְךָ. אָמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 13 הוּא רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי מַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ
 14 אֶת תּוֹרָתְךָ, אָמַר לוֹ תְּבָא תּוֹרָה וְתַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל,
 15 מִיֵּד בָּאָה תּוֹרָה לְהַעֲיֵד בָּהֶן, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם בְּתִי
 16 אֶת בָּאָה לְהַעֲיֵד בָּהֶן בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל מִצְוֹתֶיךָ
 17 וְאִין לָךְ בִּשְׁתַּ פָּנִים מִפְּנֵי, זִכְרִי יוֹם שֶׁהַחֲזִירְךָ
 18 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל אֲמָה וְלִשׁוֹן וְלֹא רָצוּ
 19 לְקַבֵּלְךָ עַד שֶׁבָּאוּ בְּנֵי לֵהָר סִינִי וְקִבְּלוּ אוֹתְךָ וּכְבֹּדְךָ,
 20 וְעִכְשָׁו אֶת בָּאָה לְהַעֲיֵד בָּהֶם בְּיוֹם צָרָתָם. בֵּינוֹן
 21 שֶׁשְׁמַעְיָה תּוֹרָה כֶּף עֲמִידָה לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה
 22 בָּהֶן. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם יִבְאוּ
 23 עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת וְיַעֲיֵדוּ בָּהֶן בִּישְׂרָאֵל. מִיֵּד
 24 בָּאוּ עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, בָּאָה אֶל־ף לְהַעֲיֵד
 25 בִּישְׂרָאֵל שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם, אֶל־ף
 26 אֶת רֹאשׁ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת וּבִאֵת לְהַעֲיֵד בִּישְׂרָאֵל בְּיוֹם
 27 צָרָתָם, זִכְרִי יוֹם שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָר
 28 סִינִי וּפֶתַח בֶּךָ (שמות כ, ב): אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלֹא
 29 קִבְּלוּךָ אֲמָה וְלִשׁוֹן אֵלֹא בְּנִי, וְאֶת בָּאֵת לְהַעֲיֵד בְּכִנִּי.
 30 מִיֵּד עֲמִידָה אֶל־ף לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה בָּהֶן. בְּאוֹתָהּ
 31 בִּי"ת לְהַעֲיֵד בָּהֶם בִּישְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם בְּתִי
 32 אֶת בָּאֵת לְהַעֲיֵד עַל בְּנֵי, שֶׁהֶם וְרִיזִין בְּחִמְשָׁה חֲמִשִּׁי
 33 תּוֹרָה שְׁאֵת בְּרֹאשׁ הַתּוֹרָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (בראשית
 34 א, א): בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, מִיֵּד עֲמִידָה בִּי"ת לְצַד
 35 אֶחָד וְלֹא הָעִידָה פְּלוּם. בְּאוֹתָהּ גִּימ"ל לְהַעֲיֵד
 36 בִּישְׂרָאֵל, אָמַר לָהֶם אֲבִרְהָם גִּימ"ל אֶת בָּאֵת לְהַעֲיֵד
 37 בְּכִנִּי שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה, פְּלוּם יֵשׁ אֲמָה שְׁמִקְלִימָת
 38 מִצְוֹת צִיצִית שְׁאֵת נְתוּנָה בְּרֹאשׁ, אֵלֹא בְּנִי, הִדָּא הוּא
 39 דְכָתִיב (דברים כב, יב): גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ. מִיֵּד עֲמִידָה
 40 גִּימ"ל לְצַד אֶחָד וְלֹא הָעִידָה פְּלוּם. וּבֵינוֹן שְׂרָאוּ כָּל
 41 הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהִשְׁתַּיִּקֵּן אֲבִרְהָם, נִתְבַּשְׁטוּ וְעֲמִידוּ בְּעֶצְמָן
 42 וְלֹא הָעִידוּ בִּישְׂרָאֵל. מִיֵּד פֶּתַח אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ
 43 בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְמֹאָה שָׁנָה נִתְּ
 44 לִי בֵּן, וּכְשֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְהָיָה בַּחוּר בֵּן שְׁלֹשִׁים
 45 וְשִׁבְעֵי שָׁנִים אָמַרְתָּ לִי הִעֲלֵהוּ עוֹלָה לִפְנֵי, וְנִעַשְׂתִּי
 46 עָלָיו כְּאִבְדּוֹרִי וְלֹא רַחֲמֵתִי עָלָיו, אֵלֹא אֲנִי בְּעֶצְמִי

הימים ב לב, לג): וישפכ יחזקיהו עם אבתיו ויקברוהו
 במעלה קברי בני דויד וכבוד עשו לו כמותו. מה
 כבוד עשו לו, רבי יהודה ברבי סימון ורבי חנין
 ורבנן, רבי יהודה בר סימון אמר בית וועד בנו
 למעלה מקברו של חזקיהו, בשעה שהיו הולכים
 לשם היו אומרים לו למדנו. רבי חנין אמר ספר
 תורה נתנו למעלה מקברו של חזקיהו ואמרו זה
 שהוא מוטל בארון זה, קים מה שכתוב בזה. ורבנן
 אמרי הצינו לו טפסיות מפתח בתיים עד קברי בני
 דוד, וכל כך למה, כדי שלא יתיחפו רגליהם. אף
 על פי כן נתיחפו רגליהם. אמר להם ירמיה מה אם
 בשעה שהצעתם טפסיות מפתח בתיכם עד קברי
 בני דוד נתיחפו רגליכם, לכשינתנפו רגליכם על
 הרי גושן, על אחת כמה וכמה. עשר מסעות נסעה
 השכינה: מכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן הבית, מן
 מפתן הבית לכרובים, ומן הכרובים לשער
 הקדמוני, משער הקדמוני לחצר, מן החצר לגג, מן
 הגג למזבח, מן המזבח לחומה, מן החומה לעיר,
 מן העיר להר הזיתים. מכרוב לכרוב, דכתיב (יחזקאל
 י, ד): וירם כבוד ה' מעל הכרוב. מכרוב למפתן
 הבית, דכתיב (יחזקאל ט, א): וכבוד אלהי ישראל נעלה
 מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית. ממפתן
 הבית לכרובים, דכתיב (יחזקאל י, יח): ויצא כבוד ה'
 מעל מפתן הבית ויעמד על הכרובים, ויצא, לא היה
 צריך קריה למימר אלא ויבא, ואת אמר ויצא, מהו
 ויצא, אמר רבי אחא למלך שהיה יוצא מפלטין
 שלו בכעס, משהיה יוצא היה חוזר ומגפף ומנשק
 בכתלי פלטין ובעמודי פלטין ובוכה ואומר הוי
 שלום בית פלטין שלי, הוי שלום בית מלכותי, הוי
 שלום בית יקרי, הוי שלום מן פדון הוי שלם. כך,
 משהיתה שכינה יוצאת מבית המקדש, היתה חוזרת
 ומגפפת ומנשקת בכתלי בית המקדש, ובעמודי בית
 המקדש, ובוכה ואומרת הוי שלום בית מקדשי, הוי
 שלום בית מלכותי, הוי שלום בית יקרי, הוי שלום
 מן פדון הוי שלום. מן הכרובים לשער הקדמוני,
 דכתיב (יחזקאל י, ט): וישאו הכרובים את פניהם
 וגו'. משער הקדמוני לחצר, דכתיב (יחזקאל י, ד):
 והחצר מלאה את נגה כבוד ה'. מן החצר לגג,
 דכתיב (משלי כה, כד): טוב שבת על פנת גג. מן הגג
 למזבח, דכתיב (עמוס ט, א): ראיתי את ה' נצב על
 המזבח. מן המזבח לחומה, דכתיב (עמוס ט, ז): והנה
 ה' נצב על חומת אגף.

דבר אחר, מהו אגף, זו סנהדרין של שבעים ואחד,
 מגן אגף ויאמר ה' הנני שם אגף אמר רבי יהודה
 ברבי סימון. מן החומה לעיר, דכתיב (מיכה ו, ט):

ונהר נהריר. תוב פתח משה ואמר וי על זיוף
 מקדשא היכי חשף, וי כי מטא זמניה דיתרב
 והיכלא מבלי וירדקי דבי רב מתקטלין ואבוהון
 אזלין בשביה וגלותא ובחרבא. תוב פתח משה
 ואמר, שבאי אי בתייכו אתון קטולי, לא תקטלון
 קטולא אכזרעה ולא תשוון בלאה גמירא, ולא
 תקטלון ברא באנפיה דאפא, וברתא באנפה דאפא,
 דמטא זימנא דמרי שמאי חושבנא חשיב מנכון.
 וכשדאי רשיעאי לא עבדין הכי אלא מותבין ליה
 לברא בכנפיה דאמיה ואמרין ליה לאבוה קום
 נכסיה, בכיא אמיה ונתרין דמעטא עלוהי ואבוהי
 תלה ליה רישיה. ועוד אמר לפניו רבונו של עולם,
 כתבת בתורתך (ויקרא כב, כח): ושור או שם אתו ואת
 בנו לא תשחטו ביום אחד, והלא כבר הרגו בנים
 ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק. באותה שעה
 קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה
 רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני
 אהבה יתרה ועבד בשבילי לאפא שבע שנים,
 וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי
 לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי,
 והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה,
 והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיפיר ביני וביני
 אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן
 נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי
 שלא תצא לחרפה, ולערב חלפתי אחותי לבעלי
 בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי
 לבעלי, כדי שהיא סבור שהיא רחל. ולא עוד אלא
 שנקנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה
 מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר
 ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד
 עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה
 אני שאני בשור דם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי
 ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי
 וקים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת פוככים שאין
 בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים
 בם פרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך
 הוא ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל
 למקומן, הלא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה'
 קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על
 בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. וכתוב (ירמיה
 לא, יד): כה אמר ה' מנעי קולך מפני ועיניך מדמעה
 כי יש שבר לפעלתך וגו', וכתוב (ירמיה לא, יד): ויש
 תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם.

כה. רבי יוחנן פתח (ירמיה יג, טז): תנו לה' אלהיכם
 כבוד בטרם יחשף וגו', אימתי נתקנים להם המקרא
 הזה, במיתתו של חזקיהו, הלא הוא דכתיב (דברי

אֵלֶּה יֵשׁ לוֹ אַחֲרוֹת מֵאֵלֶּה וְכֹאֵלֶּה לְהֵבִיא. (ויקרא כו, 46)
 יח: וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שְׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם, אַתֶּם
 עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֻרוֹת, בּוֹאוּ וְקִבְלוּ עָלֵיכֶם שְׁבַע
 פְּרָעָנִיּוֹת. אַתֶּם עֲבַרְתֶּם לִפְנֵי שְׁבַע עֲבֻרוֹת, הֲרִי יִרְמְיָה
 בָּא מְקוֹנֵן עָלֵיכֶם קִינֹת שֶׁהוּא שְׁבַע אֲלָפָא בִּיתִין
 51 אֵיכָּה.

כח. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא פִּתַּח (ירמיה לו, לב): וִירְמְיָהוּ
 לָקַח מִגִּלָּה אַחֲרֵת וּגְו'. רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא וּרְבָנָן,
 רַבִּי חֲמָא אָמַר (ירמיה לו, לב): וְעוֹד נֹסֵף עָלֵיהֶם זֶה
 אֵיכָּה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָּה יוֹעֵם, רַבִּים זֶה אֲנִי
 הַגָּבֵר, כְּהֵמָּה זָכַר ה'. וּרְבָנָן אָמְרִי, וְעוֹד נֹסֵף
 עָלֵיהֶם זֶה אֵיכָּה יַעֲיֵב, דְּבָרִים זֶה אֵיכָּה יוֹעֵם, רַבִּים
 זֶה זָכַר ה', כְּהֵמָּה זֶה אֲנִי הַגָּבֵר, שֶׁהוּא מִן תִּלְתָּא
 59 תִּלְתָּא פְּסוּקֵי בְּאֲלָפָא בֵּיתָא.

כט. זְבִדִּי בֶן לֹוִי פִּתַּח (תהלים סח, ז): אֱלֹהִים מוֹשִׁיב
 יְחִידִים בֵּיתָה, אַתָּה מוֹצֵא עַד שְׁלֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל
 מִמַּצְרַיִם הָיוּ יוֹשְׁבֵינָם בְּפָנֵי עֶצְמוֹן וְהַשְׁכִּינָה בְּפָנֵי
 עֶצְמָה, וְכִינֹן שִׁנְגָּאֵלוּ נַעֲשׂוּ כֵלָן הוֹמוֹנִיָא אַחַת,
 וְכִינֹן שִׁגְלוּ חֲזָרָה שְׁכִינָה בְּפָנֵי עֶצְמָה וְיִשְׂרָאֵל בְּפָנֵי
 עֶצְמוֹן, הִדָּא הוּא דְּכֵתִיב: אֵף סוֹרְרִים שְׁכָנוּ צְחִיחָה.
 66 אֵיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר.

ל. זְבִדִּי בֶן לֹוִי פִּתַּח (איכה ד, יב): לֹא הָאֲמִינוּ מַלְכֵי
 אֲרָץ וּגו', אֲרַבְעָה מַלְכִּים הָיוּ, מֶה שִׁתְּבַע זֶה לֹא
 תִּבְעֵה זֶה, וְאֵלֶּה הֵן: דְּדוֹד וְאָסָא וְיִהוֹשָׁפָט וְחִזְקִיָּהוּ.
 דְּדוֹד אָמַר (תהלים יח, לח): אֲרִדּוּף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֵם וּגו',
 אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה כֵן, הִדָּא הוּא
 דְּכֵתִיב (שמואל א ל, יז): וַיָּבֹאוּ דְּדוֹד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב
 לְמַחְרָתָם. מֶהוּ לְמַחְרָתָם, רַבִּי יְהוֹשָׁע בֶּן לֹוִי אָמַר
 לְשֵׁנֵי לַיְלֹוֹת וְיוֹם אַחֵד, הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיר
 לוֹ בַּלַּיְלֹוֹת בְּזִיקִין וּבְרָקִים, כְּמָה דְּתַנְיֵין תַּמָּן עַל
 הַזִּיקִין וְעַל הַנִּזְעוֹת וְעַל הַבְּרָקִים, הִדָּא הוּא
 דְּכֵתִיב (תהלים יח, כט): כִּי אַתָּה תֵּאִיר נְרִי וּגו'. עֶמֶד
 אָסָא וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לְהִרְגַּל לָהֶם אֲלֵא אֲנִי וְדָדָה
 אוֹתָם וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֵמַר (דברי
 הימים ב יד, יב): וַיִּירָדָם אָסָא וּגו', לְפָנֵי אָסָא אֵין
 כְּתִיב כָּאֵן אֲלֵא לְפָנֵי ה' וְלִפְנֵי מַחְנֶהוּ. עֶמֶד יְהוֹשָׁפָט
 וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי כֹחַ לֹא לְהִרְגַּל וְלֹא לְרַדָּה, אֲלֵא אֲנִי
 אוֹמֵר שִׁירָה וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֵמַר (דברי הימים ב, כב): וּבִקְעַת הַחֲלוֹל
 בְּרָנָה וְתִהְיֶה וּגו'. עֶמֶד חִזְקִיָּהוּ וְאָמַר אֲנִי אֵין בִּי
 כֹחַ לֹא לְהִרְגַּל וְלֹא לְרַדָּה וְלֹא לִזְמֹר שִׁירָה, אֲלֵא אֲנִי
 יֵשֵׁן עַל מִטָּתִי וְאַתָּה עוֹשֶׂה, אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא אֲנִי עוֹשֶׂה, שִׁנְגָּאֵמַר (מלכים ב יט, לה): וַיְהִי בַּלֵּילָה
 הַהוּא וַיֵּצֵא מִלֶּאֱפָה ה' וַיַּךְ בְּמַחְנֶה אֲשׁוּר. כְּמָה נִשְׁתַּיֵּר

1 קוֹל ה' לְעִיר יִקְרָא. מִן הָעִיר לְהַר הַזֵּיתִים,
 2 דְּכֵתִיב (יחזקאל יא, כג): וַיַּעַל כְּבוֹד ה' מֵעַל תוֹךְ הָעִיר
 3 וַיַּעֲמֵד עַל הָהָר אֲשֶׁר מִקְדָּם לְעִיר.
 4 אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה עֲשֻׁתָּה הַשְׁכִּינָה
 5 יוֹשְׁבֵת עַל הַר הַזֵּיתִים, סְבוּרָה שְׁמָא יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ
 6 תְּשׁוּבָה וְלֹא עָשׂוּ, וְהִזִּיתָה בַת קוֹל מִכְּרֹזֹת
 7 וְאוֹמְרָת (ירמיה ג, יד): שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, (מלאכי ג, ז):
 8 שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֲלֵיכֶם. וְכִינֹן שְׁלֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
 9 אָמְרָה (הושע ה, טו): אַלֶּךְ אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי. עַל
 10 אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אוֹמֵר (ירמיה יג, טז): תִּנּוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם
 11 כְּבוֹד בְּטָרָם יַחֲשֹׁף, בְּטָרָם יַחֲשֹׁף לָכֶם מִדְּבַרֵי תוֹרָה,
 12 בְּטָרָם יַחֲשֹׁף לָכֶם מִדְּבַרֵי נְבוּאָה, (ירמיה יג, טז):
 13 וּבְטָרָם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם עַל הָרֵי נֶשֶׁף, וְקוֹיָתֶם לְאוֹר
 14 בְּבִבְלָה, וְשָׁמָּה לְצַלְמֹת בְּמִדִּי, וְשִׁית לְעַרְפֶּל בִּינוֹן,
 15 וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּהָ בְּאָדוֹם. בְּמִסְתָּרִים תִּכְבֶּה נַפְשִׁי
 16 מִפְּנֵי גֹה, מֶה תִּלְמֹוד לִזְמֹר מִפְּנֵי גֹה, אֵלֶּי עוֹבְדֵי
 17 כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מִתְּגָאִים וְאוֹמְרִים (דברים לב, לו): אִי
 18 אֱלֹהִימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ.

19 דְּבַר אַחֵר, מִפְּנֵי גֹה, מִפְּנֵי מִלְּאכֵי הַשָּׁרָת, שֶׁהֵם
 20 מִתְּגָאִים וְאוֹמְרִים (תהלים ח, ה): מֶה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ
 21 וּגו', (ירמיה יג, יז): וְדָמַעַת תְּדַמַּעַת וְתִרְדַּע עֵינֵי דְמָעָה כִּי
 22 נִשְׁבָּה עֲדָר ה'. אַתָּה מוֹצֵא עַד שְׁלֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל הָיוּ
 23 עֲשׂוּיִים עֲדָרִים עֲדָרִים, עֲדָרִי כְּהֵנָּה לְבַד, עֲדָרִי לִוְיָה
 24 לְבַד, עֲדָרִי יִשְׂרָאֵל לְבַד, וְכִינֹן שִׁגְלוּ נַעֲשׂוּ עֲדָר
 25 אַחֵד, כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר ה', כִּי נִשְׁבּוּ אֵין כְּתִיב כָּאֵן,
 26 אֲלֵא כִּי נִשְׁבָּה עֲדָר ה'.

27 כו. רַב נַחֲמָן פִּתַּח (ישעיה כט, א): הִוֵּי אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל,
 28 אֲרִיא אֲרִיא גְבִירָא. קְרִיַת חֲנָה דְּדוֹד, קְרִיַת שְׁחֵנָה בַּה
 29 דְּדוֹד, קְרִיַת דְּלֹא חֲנִיָּא לִיה בַּה אֲלֵא דְּדוֹד, קְרִיַת
 30 שְׁעִשָּׂה אוֹתָהּ דְּדוֹד לְקִסְרָקִיטוֹן שְׁלוֹ. סָפּוּ שָׁנָה עַל
 31 שָׁנָה חֲגִים יִנְקָפוּ, שָׁנָה עָלְתָה שָׁנָה נִפְקָא, וְלֹא הָיוּ
 32 עוֹלִין לְפַעֲמֵי רַגְלִים, וְהָיוּ הַדְּרָכִים מַעֲלִין הֵיגִים,
 33 הִדָּא הוּא דְּכֵתִיב: חֲגִים יִנְקָפוּ. וְהַצִּיקוֹתִי לְאֲרִיאֵל,
 34 רַבִּי נֶסֶח דְּקִסְרִין אָמַר מִכָּאֵן שֶׁהִיָּתָה קוֹרַת רוּחַ
 35 לְיִשְׂרָאֵל. וְהִיָּתָה תִּגְנִיָּה וְאִגְנִיָּה, סְפוּפֵי סְפוּפִים.
 36 וְהִיָּתָה לִי כְּאֲרִיאֵל, כְּחִרְבֵּן רֹאשׁוֹן חִרְבֵּן שֵׁנִי. בִּינוֹן
 37 שִׁחְטָאוּ גָלוּ, וְכִינֹן שִׁגְלוּ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן
 38 עָלֵיכֶם אֵיכָּה.

39 כז. רַבִּי פִּנְחָס פִּתַּח (ויקרא כו, יח): וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא
 40 תִּשְׁמְעוּ לִי וּגו', רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשָׁע, רַבִּי
 41 אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא פְּרָעָנִיּוֹת
 42 עַל יִשְׂרָאֵל עַד שִׁמְעִיד בְּהוֹן תַּחֲלָה, הִדָּא הוּא
 43 דְּכֵתִיב: וְאִם עַד אֵלֶּה. רַבִּי יְהוֹשָׁע אוֹמֵר שְׁלֹא יְהוֹ
 44 יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים כָּלוּ מִפּוֹת עוֹד אֵין לוֹ אַחֲרוֹת
 45 לְהֵבִיא עָלֵינוּ, תִּלְמוּד לִזְמֹר: וְאִם עַד אֵלֶּה, אִם עוֹד

מַעֲרֹוֹ שֶׁל יוֹנָה, מִנִּינָה, נָבִיא אֶחָד שֶׁלַחְתִּי לְנִינָה
וְהַחֲזִירָה בְּתִשְׁבָּה, וְאֵלּוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם כְּמָה
נָבִיאִים שֶׁלַחְתִּי אֲלֵיהֶם, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (מלכים ב' יו'),
(ג'): וַיַּעַד ה' בִּישְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בֵּיד כָּל נְבִיאֵי כָל
חֹזֶה לֵאמֹר שָׁבוּ מִדְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וְשָׁמְרוּ מִצְוֹתֵי
חֻקֹּתַי וְגו', וְכָתִיב (ירמיה ז, כח): וְאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת
כָּל עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים יוֹם הַשָּׁפָם וְשֶׁלַח [לאמר] וְגו',
הַשָּׁפָם וְשֶׁלַח בַּבֶּקֶר, הַשָּׁפָם וְשֶׁלַח בַּעֲרֵב, וְלֹא
שָׁמְעוּ. כִּינֹן שְׁלֹא שָׁמְעוּ גָלוּ, וְכִינֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲלִיל
יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר. מִבְּלִיגִיתִי
עָלִי יִגוֹן עָלִי לְבִי דָוִי

לב. רַבִּי חֲנִינָא פִתַּח הַכִּי (ירמיה ח, יח): מִבְּלִיגִיתִי עָלִי
יִגוֹן עָלִי לְבִי דָוִי, מָהוּ מִבְּלִיגִיתִי, מִבְּלִי הוֹגִין
בַּתּוֹרָה לְקִיָּם מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, עֲשִׂיתִי בֵּיתִי
גָּתִי וְאַף עַל פִּי כֵן עָלִי לְבִי דָוִי, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
הִדָּא הוּא דְּכָתִיב: עַל זֶה הָיָה דָוִד לִבְנוֹ וְגו'.
וְכָתִיב (ירמיה ח, יט): הִנֵּה קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי מֵאֶרֶץ
מִדְּבָרִים, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּבוֹר זֶה מִשְׁמַשׁ שֶׁלֹּשָׁה
לְשׁוֹנוֹת: זַעֲקָה, שׁוֹעָה, נֶאֱקָה. זַעֲקָה, דְּכָתִיב (שמות
ב, כג): וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעָתָם, שׁוֹעָה, דְּכָתִיב: קוֹל שׁוֹעֵת בַּת עַמִּי. נֶאֱקָה,
דְּכָתִיב (שמות כב, כד): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נֶאֱקָתָם. רַבִּי
הוֹנָא דְּצִפּוֹרִין אָמַר לְשׁוֹן פְּרָפּוֹר הוּא, הִדָּא הוּא
דְּכָתִיב (יחזקאל ל, כד): וַנֶּאֱקַע נֶאֱקוֹת חֲלָל. וְכָתִיב (איוב
כד, יב): וַנִּפְשַׁח חֲלָלִים תִּשְׁוָע. (ירמיה ח, יט): הִנֵּה אֵין
בְּצִיּוֹן אִם מַלְכָּה אֵין בָּהּ, אֵלּוּ הָיָה שֵׁם לֹא הָיָה
גּוֹלִים, וְכִינֹן שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִינֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲלִיל יִרְמְיָה
מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה יִשְׁבָּה בְּדָר.

לג. רַבִּי זְעִירָא פִתַּח (איוב ל, לא): וַיְהִי לֵאבֶל כְּפָנִי
וְעֵגְבִי לְקוֹל בָּכִים, תַּמָּן תַּגִּינֵן אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחַמְשָׁה עָשָׂר
בָּאָב וּכְיוֹם הַכַּפּוֹרִים שֶׁבִּהְיוּ יוֹצְאוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
בְּכָלִי לָבֶן שְׂאוֹלִין כְּדִי שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ,
וְכָל הַפְּלִים הָיוּ טַעוֹנִין טְבִילָה וּבִהְיוּ בְנוֹת יִשְׂרָאֵל
יוֹצְאוֹת וְחֹלוֹת בְּכַרְמִים.

תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם ומה היו אומרות,
בחור, שא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן
עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, וכן הוא אומר (שיר
השירים ג, יא): צִיֵּאֲנָה וּרְאִינָה בְנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֹּךְ שְׁלֹמֹה
בַּעֲטָרָה שְׁעָטָרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחַת
לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, וּבְיוֹם שְׁמִיחַת לְבוֹ
זֶה בִּנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּשִׁלְמָא יוֹם כַּפּוֹרִים יוֹם סְלִיחָה וּכְפָרָה לְיִשְׂרָאֵל,
יוֹם שְׁתַּנּוּ בוֹ לִחְוֹת אַחֲרוֹנוֹת, אֶלָּא חַמְשָׁה עָשָׂר

מָהֶם, רַב אָמַר עֲשָׂרָה, שְׁנַאֲמַר (ישעיה י, יט): וְנָעַר
יְכַתֵּבם, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נָעַר לִהְיוֹת כּוֹתֵב יו"ד. רַבִּי
אֶלְעָזָר אָמַר שֵׁשָׁה, שֶׁכֵּן דְּרָכּוֹ שֶׁל נָעַר לִהְיוֹת שׁוֹרֵט
שְׂרִיטָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי אָמַר חַמְשָׁה,
שְׁנַאֲמַר (ישעיה יז, ו): שְׁנֵים שֶׁלֹּשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ
אָמִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי סִימּוֹן אָמְרוּ תִשְׁעָה, הִדָּא
הוּא דְּכָתִיב (ישעיה יז, ו): אֲרַבְעָה חַמְשָׁה בִּסְעָפָהּ
פְּרִיָּה. רַבִּי תַנְחוּם בֶּן חֲנִילָאִי אָמַר אַרְבָּעָה עָשָׂר,
הִדָּא הוּא דְּכָתִיב: שְׁנֵים שֶׁלֹּשָׁה גְרָגְרִים בְּרֹאשׁ אָמִיר
אַרְבָּעָה חַמְשָׁה בִּסְעָפָהּ פְּרִיָּה. בֵּין כְּדָבְרֵי אֵלּוּ וּבֵין
כְּדָבְרֵי אֵלּוּ הַכָּל מוֹדִים שֶׁנִּבְכְּדָנָעַר הָיָה אֶחָד מֵהֶם,
אֶלָּא כִּינֹן שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָה וְהִחֲרַב
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר לֹא כַּעֲי אֶלָּא מִצְמָצָמָא יְתִי מַעֲבָד
לִי כְּמָא דְּעַבְד לִסְכִי, מָה עָשָׂה, בָּא וַיִּשָּׁב בְּדַפְגֵּי שֶׁל
אֶנְטוֹכְנָא וְשֶׁלַח נְבוֹזַדָּאן רַב טַפְחִים לְהַחֲרִיב אֶת
יְרוּשָׁלַיִם, וַעֲשָׂה שֵׁם שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וּמַחֲצָה, בְּכָל יוֹם
מִקֵּיף אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְכַבֵּשׁ, בִּקְשׁ
לְחֹזֵר נִתַּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִפּוֹ הַתַּחֲלִיל מִמֶּדֶד
בַּחוּמָה וְהָיְתָה שׁוֹקֵעַת בְּכָל יוֹם טַפְחִים וּמַחֲצָה עַד
שֶׁשָּׁקְעָה בָּלָה, וְכִינֹן שֶׁשָּׁקְעָה בָּלָה נִכְנָסוּ הַשּׁוֹנָאִים
לְיְרוּשָׁלַיִם, עַל אוֹתָהּ שָׁעָה הוּא אָמַר לֹא הָאֶמִינוּ
מַלְכֵי אֶרֶץ [ו] כָּל יֹשְׁבֵי תֵּבֶל כִּי יָבֹא צָר וְאוֹיֵב
בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם. כִּינֹן שֶׁחֲטָאוּ גָלוּ, וְכִינֹן שֶׁגָּלוּ
הַתַּחֲלִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם אִיכָּה.

לא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי פִתַּח (משלי כ, יד): רַע רַע
יֹאמַר הַקּוֹנֶה וְאֵזֶל לוֹ אִזִּי וְתַהֲלָל, אֶת מוֹצֵא עַד שֶׁלֹּא
גָּלוּ יִשְׂרָאֵל הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא אוֹתָם
רַעִים, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (ירמיה יג, ט'): הָעָם הָזֶה הָרַע
הַמֵּאֲנִים לְשִׁמּוֹעַ אֶת דְּבָרֵי. וְכִינֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲלִיל
מִשְׁבָּחָן, שְׁנַאֲמַר: וְאֵזֶל לוֹ אִזִּי וְתַהֲלָל. כִּינֹן שֶׁחֲטָאוּ
גָּלוּ, וְכִינֹן שֶׁגָּלוּ הַתַּחֲלִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן עֲלֵיהֶם
אִיכָּה. (צפניה ג, א): הוּי מְרָאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה.
מָהוּ הוּי מְרָאָה, הוּי מִפְּנֵי הָאִימָה שְׁנִתִּיתִי אִימָתִי עַל
כָּל הָאֲמּוֹת, אִימָתִי וְנִגְאָלָה, אֶת מוֹצֵא בְּשַׁעָה
שְׁנַגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמַּצָּרִים נִפְלָה אִימָתָן עַל כָּל
הָאֲמּוֹת, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (שמות טו, יד): שְׁמַעוּ עַמִּים
יִרְגְּזוּן וְגו' אִזִּי נִבְהִלּוּ אֲלוּפֵי אֲדוֹם וְגו'. הָעִיר הַיּוֹנָה,
אָמָה שְׁצִינָתִי אוֹתָהּ בְּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כִּינֹנָה,
אֲחֵר כָּל הַשְּׁבַח הָזֶה (צפניה ג, ב): לֹא שְׁמַעָה בְּקוֹל ה'
וְלֹא לָקַחָה מוֹסֵר בָּהּ לֹא כְּטָחָה אֶל אֲלֵהֶיהָ לֹא
קָרְבָה. בָּלָה דְּלֹא שְׁמַעָה מָה הִיא לֹא שְׁטוּתָא הִיא,
אָמַר רַבִּי רְאִיבֵן לְשׁוֹן יוֹנִי הוּא צֹחִין לְשְׁטוּתָא
מוֹרָא הוּי מְרָאָה, הוּי מִקְמִי שְׁטוּתָא. וְנִגְאָלָה, עַל
דִּידִי שֶׁהָיוּ מְרַחֲקִין עֲצָמָן מִלְשִׁמְעַ דְּבָרֵי תּוֹרָה,
וְנִגְאָלָה מִן הַכְּהֵנָה. הָעִיר הַיּוֹנָה, לֹא הָיָה לָהּ לְלַמֵּד

47 פִּנְיָ וְעֵגְבִי לְקוֹל בָּכִים. (במדבר יד, א): וַיִּבְכוּ הָעָם
48 בַּלֵּילָה הַהוּא, וַכִּינּוּ שִׁגְלוֹ הַתַּחֲחִיל יִרְמְיָה מְקוֹנֵן
49 עֲלֵיהֶם אֵיכָה יִשָּׁבָה בְּדָד.

50 לַד. עַל הַהָרִים אָשָׁא כְּכִי וְנָהִי וּגְו' (ירמיה ט, ט), אָמַר
51 רַבִּי אַחָא שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים צִוָּה נְבוֹכַדְנֶצַּר לְנְבוֹזְרָאדָן
52 עַל יִרְמְיָהוּ (ירמיה לט, יב): קָחֵנוּ וְעֵינֶיךָ שִׁים עָלֵינוּ,
53 עָלֵינוּ וְלֹא עַל אֲמָתוֹ. וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה רַע, לוֹ
54 לֹא תַעֲשֶׂה, אֲבָל עִם אֲמָתוֹ עֲשֵׂה כְּרָצוֹנָךְ לְרַעְיָה. כִּי
55 כַּאֲשֶׁר יִדְבַר אֱלֹהִים בְּנֵי עֲשֵׂה עִמּוֹ, וְלֹא לְאֲמָתוֹ. וְהָיָה
56 יִרְמְיָה רוֹאֶה בֵּית שָׁל בְּחֹזִירִים נְתוּנִים בְּקוֹלָרִין, וְנוֹתֵן
57 אֶת רֹאשׁוֹ עֲמָהֶם, וְנְבוֹזְרָאדָן בָּא וּמַעֲבִירוֹ מִהֵן.
58 וְחֹזֵר וְרוֹאֶה בֵּית שָׁל זְקָנִים שְׁלוּלִים בְּשִׁלְשָׁאוֹת,
59 וְנוֹתֵן אֶת צִנּוֹרָו עֲלֵיהֶם, וְבָא נְבוֹזְרָאדָן וּמַעֲבִירוֹ
60 מִהֵן. אָמַר נְבוֹזְרָאדָן לְיִרְמְיָה חַזִּי חֹד מִן תַּלְתִּי מִיָּלִין
61 אֵית בֶּךָ, אוֹ נָבִיא שִׁקֵּר אַתָּה, אוֹ מְבַעֵט בִּיסוּרִין אַתָּה,
62 אוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים אַתָּה. אוֹ נָבִיא שִׁקֵּר אַתָּה, שֶׁכָּל הַדִּין
63 שְׁנִיִּיא אֶת מִתְנַבֵּא עַל הָדָא קִרְתָּא דִּהִיא חֲרֻבָּה, וְכַדּוּ
64 דְּחֲרֻבָּה נִפְשָׁה בְּאִישָׁה עֲלֶיךָ סִגִּיא. אוֹ מְבַעֵט בִּיסוּרִין
65 אַתָּה, דְּאֵנָּה לֵית אֵנָּה בְּעִי לְמַעֲבַד בִּישָׂא, וְאַתָּה בְּעִי
66 לְמַעֲבַד לָךְ בִּישָׂא, לְמִימַר לֵית יִסּוּרֵינִי חֲשִׁיבִין עָלֵי
67 מִיָּדִי. אוֹ שׁוֹפֵף דְּמִים אַתָּה, דְּמִלְכָּא פָקִיד לִי עֲלֶיךָ
68 סִגִּי בְּדִיל דְּלֹא לְמַעֲבַד לָךְ בִּישָׂא, וְאַתָּה בְּעִי לְמַעֲבַד
69 בִּישָׂא בְּגִין דִּישְׁמַע מִלְכָּא וְיִקְטְלוּנִיָּה לַהֲוֹא גְבָרָא.
70 וּבִסּוּף אָמַר לוֹ, אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ בָּא וְאַשְׁמִיָּה עֵינִי
71 עָלֶיךָ, וְלֹא קָבַל עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף הַפָּרָשָׁה,
72 עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (ירמיה
73 מ, א): הַדְּבָר אֲשֶׁר הִנֵּה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת ה' לֵאמֹר,
74 מָה הִנֵּה אוֹתוֹ הַדְּבָר, אֲלֵא שֶׁאָמַר לוֹ, יִרְמְיָה, אֵין
75 אַתָּה יָתִיב הָכָא, אֵנָּה אֲזִיל עִמָּהוֹן, וְאֵין אַתָּה אֲזִיל
76 עִמָּהוֹן, אֵנָּה יָתִיב הָכָא. אָמַר לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
77 אֵין אֵנָּה אֲזִיל עִמָּהוֹן מָה אֵנָּה יָכִיל מִהֵנִי לַהֲוֹן, אֲלֵא
78 יִיזוּל מִלְּפָחוֹן בְּרִייהוֹן עִמָּהוֹן, דְּהוּא זְכוּל מִהֵנִי
79 לַהֲוֹן סִגִּיא, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (ירמיה מ, א): אַחֵר שִׁלַּח
80 נְבוֹזְרָאדָן רַב טַבָּחִים אֶת יִרְמְיָהוּ וְהוּא אָסוּר
81 בְּאֲזֻקִּים, אָמַר רַבִּי אַחָא כְּכִיכּוֹל הוּא וְהוּא אָסוּר
82 בְּאֲזֻקִּים. וְדְכֻתִּיָּה כְּתִיב (יחזקאל א, א): וְאֲנִי בְּתוֹךְ
83 הַגּוֹלָה, עַד הֵיכָן הָיְתָה נְבוֹאָתוֹ שֶׁל יִרְמְיָהוּ, רַבִּי
84 יַעֲקֹב וְרַבִּי אַבָּא, וְאֵית דְּאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן,
85 חֹד אָמַר עַד (ירמיה לא, ט): מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יִקְבָּצֵנוּ.
86 וְחִרְיָנָא אָמַר עַד (ירמיה לא, טז): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ
87 נָאִם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. וּבְחִזְיָתוֹ הִנֵּה מוֹצֵא
88 אֲצִבְעוֹת מְקֻשְׁעִין מוֹשְׁלִכִין בְּהָרִים, וְהִנֵּה מְלַקְטֵן
89 וּמְגַפְפֵן וּמְחַבְּקֵן וּמְנַשְׁקֵן וְנוֹתֵן לְתוֹךְ טְלִיתוֹ, וְאָמַר
90 לָהֶם, בְּנֵי לֹא פָךְ הַחֲרִיתִי וְאֲמַרְתִּי לָכֶם (ירמיה יג, טז):
91 תָּנוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּטָרָם יִחַשְׁפוּ וּבְטָרָם יִתְנַפְּפוּ
92 רְגִלֵּיכֶם עַל הָרֵי נֶשֶׁף. עַל אוֹתָהּ שָׁעָה נֶאֱמַר (ירמיה ט,

1 בָּאֵב מֵאִי הִיא, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי אַסִּי
2 אָמַר שָׁבוּ זְמַן קְצִיצָה יָפָה לַעֲצִים, שֶׁכָּל עֲצִים
3 שֶׁנִּקְצְצִים בּוֹ אֵין עוֹשִׂין מֵאֲכֻלָּתָהּ, וְתַנִּי כָּל עֵץ
4 שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת אוֹ מֵאֲכֻלָּת פְּסוּל מַעַל גְּבִי
5 הַמְּזִבְחִי. רַבִּי אַבָּא בַר פְּהֵנָא וְרַבִּי אַסִּי מִשּׁוּם דְּעוּלָא
6 בְּשֵׁם רַבִּי אַמְרִי, שָׁבוּ בְּטַל הוֹשַׁע בֶּן אֱלָה פְּרוּזָדָּאוֹת
7 שְׁהוֹשִׁיב יִרְבָּעָם בֶּן נָכֵט עַל הַדְּרָכִים. רַב פְּהֵנָא שָׁאֵל
8 מִן קָדָם רַב, אָמַר לִיה אֲפָשֶׁר דְּכָל דָּא טִיבוּתָא עֲבַד
9 וְכָתִיב בִּיה (מלכים ב יז, ג): עָלֵינוּ עָלָה שְׁלֹמֶנָאסֶר מֶלֶךְ
10 אַשּׁוּר וּגְו', אֲלֵא עַל שְׁהַעֲבִיר קוֹלָר מִצְנָאוֹ וְנִתְּנוּ
11 בְּצוּרֵי הָרִבִּים וְלֹא אָמַר כָּל עַמָּא יִסְקוּן וְיִצְלוּן, אֲלֵא
12 אָמַר כָּל מֵאֵן דְּבַעֲי לְמִיסַק יִסַּק. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
13 נַחֲמָנִי וְאַמְרִי לֵה מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יַצְחָק יוֹם
14 שְׁהִתְרוּ שְׁבָטִים לְבּוֹא זֶה בָּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לו, ח):
15 וְכָל בֵּית יִרְשָׁת נְחֻלָּה וּגְו', וְכָתִיב (במדבר לו, ט): וְלֹא
16 תִּסָּב נְחֻלָּה מִמַּטָּה לְמַטָּה אַחֵר וּגְו', וְכִי אֲפָשֶׁר לְבַת
17 שְׁתִּירִשׁ שְׁתֵּי מַטּוֹת, אֲלֵא אָמַר מַעֲתָה אֲבִיָּה מִשְׁבָּט
18 אַחֵד וְאַמָּה מִשְׁבָּט אַחֵר. רַבִּינָן אָמְרִי יוֹם שְׁהִתַּר שְׁבָט
19 בְּנִימִין לְבּוֹא בְּקָהֶל, דְּכָתִיב (שופטים כא, יח): אָרוּר נָתַן
20 אִשָּׁה לְבִנְיָמִין.

21 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְקָרָא קָרָאוּ וְקָרְבוּהוּ, מְקָרָא קָרָאוּ
22 וְרִקְקוּהוּ. מְקָרָא קָרָאוּ וְקָרְבוּהוּ (בראשית לה, יא): גּוֹי
23 וְקָהֶל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ. מְקָרָא קָרָאוּ וְרִקְקוּהוּ (בראשית
24 מח, ה): אֲפָרִים וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי,
25 שְׂאִינָן נְחֻשְׁבִּין עִם אֲחֵיהֶם.

26 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל יוֹם שְׁהִתְרוּ שְׁבָטִים.
27 רַב מִתְּנָה אָמַר יוֹם שְׁנִתְּנוּ הַרְוֵגִי בֵּיתָךְ לְקַבּוּרָה. רַבִּי
28 אֲלֵעָזָר הַגְּדוֹל אָמַר נִיחָא בְּחַמְשָׁה עָשָׂר, מִפְּאֵן
29 וְאֵילָף תִּשְׁשׁ כְּחָה שֶׁל חֲמָה וְלֹא הָיוּ פּוֹרְתִין עֲצִים
30 לְמַעֲרָבָה, וְאָמַר רַב מְנַסִּיא וְקָרִי לִיה יוֹם תִּבְרַת מַגֵּל,
31 מִפְּאֵן וְאֵילָף הַמוֹסִיף יוֹסִיף וְדָלָא מוֹסִיף יוֹסִיף. רַבִּי
32 אֲבִין וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִי יוֹם שְׁבָטֵל הַחֲפֹר מִן מַתִּי
33 מְדָבֵר.

34 אָמַר רַבִּי לִוִּי כָּל עָרֵב תַּשְׁעָה בָּאֵב הִנֵּה מִשָּׁה מוֹצִיא
35 בְּרוֹז בְּכָל הַמַּחֲנֶה וְאָמַר צֹאוּ לַחֲפֹר, וְהָיוּ יוֹצְאִין
36 וְחוֹפְרִין קְבֻרוֹת וְיִשְׁנִין בָּהֶן, לְשַׁחֲרִית הִנֵּה מוֹצִיא
37 בְּרוֹז וְאָמַר קוּמוּ וְהַפְּרִישׁוּ הַמַּתִּים מִן הַחַיִּים, וְהָיוּ
38 עוֹמְדִים וּמוֹצִיאִין עֲצָמָן, חַמְשָׁה עָשָׂר אֵלָף
39 וּפְרוּטְרוֹט חֲסָרוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת אֵלָף, וּבִשְׁנַת הָאָרְבָּעִים
40 הָאֲחֵרִין עָשׂוּ כֵן וּמִצְאוּ עֲצָמָן שְׁלָמִים, אָמְרוּ דוּמָה
41 שִׁטְעִינוּ בְּחֻשְׁבוֹן, וְכֵן בַּעֲשׂוֹר וּבְאַחַד עָשָׂר וּבְשָׁנִים
42 עָשָׂר וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר, כִּינּוּ דְאִתְּמַלָּא
43 סִיחָרָא אָמְרוּ דוּמָה שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּטַל אוֹתָהּ
44 גִּזְרָה מַעֲלִינוּ וְחִזְרוּ וְעָשְׂאוּהוּ יוֹם טוֹב, וְגִרְמּוּ
45 עוֹנוֹתֵיהֶם וְנַעֲשֶׂה אֲבָל בְּעוֹלָם הִנֵּה בְּחֻרְפָּן הַבֵּית
46 פְּעָמִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (איוב ל, לא): וַיְהִי לְאַבְל

אָמַר רַבִּי זִירָא בֵּא וּרְאָה פֶּמָּה הִיא חֲצוּפָה אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל שְׁעָדִין עוֹשֶׂה פְּרוֹת, וְלָמָּה עוֹשֶׂה פְּרוֹת, רַבִּי
 חֲנִינָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִזִּי חַד אָמַר עַל שֵׁם שְׁמִזְבִּלִין
 אוֹתָהּ, וְחֲרִינָא אָמַר עַל שֵׁם שְׁהֵם מִהֶפְכִּים בַּעֲפָרָה.
 אָמַר רַבִּי יוֹדֵן שָׁבַע שְׁנֵים נִתְקַנִּים בָּהֶם גְּפָרִית וּמֶלַח,
 וְכָל כֶּף לָמָּה, עַל שֵׁם (דְּנִיאל ט, כז): וְהַגְבִּיר בְּרִית
 לְרַבִּים שְׁבוּעָה אֶחָד. פּוֹתִיִּים שָׁבָה כִּיצַד עוֹשִׁין,
 זוֹרְעִין אוֹתָהּ מִטְּלִיּוֹת מִטְּלִיּוֹת, זוֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא
 נִשְׂרָפָת, זוֹרְעִין כָּאֵן וְהִיא נִשְׂרָפָת. עוֹבְדָא הוּא בַּחַד
 דְּהוּא קָאִים וְרַדִּי בְּבִקְעַת בֵּית עֲרָבָא, וְתַקֵּף יָדֶיהָ
 אֲסִיפְתִּיהָ, וְסִלִּיק עֲפָרָא יִקְיָדָא וְאוֹקִיד דְּרַעֲיָה, לְקַנִּים
 מִה שְׁנִיָּאֵמַר (דְּבָרִים כט, כב): גְּפָרִית וּמֶלַח שְׂרָפָה כָּל
 אֲרָצָה. רַבָּה בַר פִּהְנָא אָמַר אֵינָן לֹא מִמְּחִילוֹת
 הָאֶרֶץ, וְלֹא מִשְׁמָמוֹת הָאֶרֶץ, אֲלֵא לְפָנָיו, לְקַנִּים מִה
 שְׁנִיָּאֵמַר (בְּרַאשִׁית ט, ב): וּמוֹרָאֲכֶם וְחִתְכֶּם יִהְיֶה עַל כָּל
 חֵית הָאֶרֶץ. וְלַעֲתִיד לְבוֹא הַכֹּל חֹזֵר, הִדָּא הוּא
 דְּכֹתִיב (יחֻזְקָא לז, לד): וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת
 אֲשֶׁר הִיתָה שְׁמָמָה לְעֵינָיו כָּל עוֹבֵר.

ט: עַל הַהָרִים אֲשֶׁא כְּכִי וְנָהִי וְעַל נְאוֹת מִדְּבַר קִינָה,
 עַל אוֹתָם הָרִים נָאִים וּמִשְׁבָּחִים אֲשֶׁא כְּכִי וְנָהִי, עַל
 נְאוֹתֵיו שֶׁל יַעֲקֹב שְׁנֵהֶפְכוּ לְקִינָה. וְלֹא שְׁמַעוּ קוֹל
 מִקְּנָה, כִּי לֹא שְׁמַעוּ לְקוֹל דְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא לְקוֹל
 דְּבָרֵי נְבוּאָה, אֲלֵא מִקְּנָה, אֲלֵא לְקוֹל דְּבַר הַמְּקַנָּא,
 שֶׁהָיוּ מִקְּנִיאִים אוֹתוֹ בַּעֲבוּדַת כּוֹכְבִּים, הִדָּא מָה דָּאֵת
 אָמַר (דְּבָרִים לב, טז): יִקְנְאוּהוּ בְּזָרִים, לְפִיקָף (יִרְמִיָּה ט,
 ט: מַעוֹף הַשָּׁמַיִם עַד בְּהֶמָּה נִדְּדוּ הַלְכוּ, אָמַר רַבִּי
 יוֹסִי בַר חֲלַפְתָּא חֲמָשִׁים וּשְׁתֵּים שָׁנָה לֹא נִרְאָה עוֹף
 טָס בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִה טַעַם מַעוֹף הַשָּׁמַיִם עַד בְּהֶמָּה
 נִדְּדוּ הַלְכוּ, בְּהֶמָּה בְּגִימְטְרִיא חֲמָשִׁים וּשְׁתֵּים.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא קָדָם לְאַרְבַּעִים שָׁנָה הָיוּ נוֹטְעִים
 תְּמָרִים בְּבָבֶל, לוֹמַר שְׁמִינִי מִתִּיקָה מְרַגְלַת לְשׁוֹן
 לְתוֹרָה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבִּי אֶבְהוּ שָׁבַע מֵאוֹת מִינֵי דְּגָיִם
 טְהוּרִים וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת מִינֵי חֲגָבִים טְהוּרִים וְעוֹפּוֹת
 לְאֵין מִסְפָּר, וְכֵלְן גָּלוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, וְכִשְׁחֲזָרוּ
 חֲזָרוּ עִמָּהֶם חוּץ מִדָּג אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ שְׁבוּטָא. וְדָגִים
 הֵינָּךְ גָּלוּ, רַבִּי הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי אָמַר דֶּרֶךְ תְּהוֹם
 גָּלוּ וְדֶרֶךְ תְּהוֹם חֲזָרוּ.

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

שְׁהִיא רַכָּה וְקָל לְחוֹתְכָה, יִחְתַּכְנָה לְפִי צוּרְכּוֹ, וְיַעֲבוּר עַל מִלְּאֲכַת
 מִכָּה בְּפִטְיָה.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: פֶּקֶק הַחֲלוֹן בּו', רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמַר, בּוֹמֵן שְׁהוּא
 קִשּׁוּר וְתִלּוּי פּוֹקֶקֶן בּוֹ, וְאֵם לֹא אֵין פּוֹקֶקֶן בּוֹ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים,
 בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ פּוֹקֶקֶן בּוֹ. הַגְמָרָא מְבָאֵרֵת אֵת טַעַם מִחְלוּקָתָם: אָמַר
 רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חֶבֶל – בֵּין רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וּבֵין חֻכְמִים
 מוֹדִים שְׁאֵין עוֹשִׂין אֶחָל עֲרָאִי בְּתַחֲלָה בְּיוֹם מוֹב – שְׁאֵין לְהַתְחִיל
 בְּבִנְיַת אֶחָל עֲרָאִי בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר שְׁאֵסוּר לְהַתְחִיל
 בְּבִנְיַתוֹ בְּשַׁבָּת הַחֲמוּרָה יוֹתֵר. וְלֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְחֻכְמִים,
 אֲלֵא אֵם מוֹתֵר לְהוֹסִיף תּוֹסֶפֶת אֲרַעֲי, שְׂרָפִי אֲלִיעֶזֶר אוֹמַר, אֵין
 מוֹסִיפִין תּוֹסֶפֶת אֲרַעֲי בְּיוֹם מוֹב, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר שְׁאֵין מוֹסִיפִין
 בְּשַׁבָּת. וּמִטַּעַם זֶה אִסַּר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְהַנִּיחַ בַּחֲלוֹן פֶּקֶק שְׁאֵינוֹ תִּלּוּי,
 שְׁהֵרִי מוֹסִיף בּוֹז תּוֹסֶפֶת עֲרָאִי. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, מוֹסִיפִין תּוֹסֶפֶת
 אֲרַעֲי אֶפִּילוּ בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר שְׁמוֹסִיפִין בְּיוֹם מוֹב, וְעַל כֵּן
 הִתִּירוּ לְפִקּוֹק, שְׁהֵרִי אֵין דַּעְתּוֹ שִׁיחִידָה הַחֲלוֹן פֶּקֶק לַעֲלוֹם.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: פֶּקֶק הַחֲלוֹן, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמַר, בּוֹמֵן שְׁהוּא קִשּׁוּר
 וְתִלּוּי פּוֹקֶקֶן בּוֹ, וְאֵם לֹא אֵין פּוֹקֶקֶן בּוֹ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, בֵּין כֶּךָ
 וּבֵין כֶּךָ פּוֹקֶקֶן בּוֹ. מְבָרַרֵת הַגְמָרָא: מָאִי בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, הָאֵם
 הַכּוֹנוּנָה בֵּין קִשּׁוּר וּבֵין אֵינוֹ קִשּׁוּר, אוֹ הַכּוֹנוּנָה בֵּין תִּלּוּי וּבֵין אֵינוֹ
 תִּלּוּי, אֲךָ גַּם הֵם מוֹדִים שְׁצָרִיף הַפֶּקֶק לְהִיּוֹת קִשּׁוּר.
 מְבָאֵרֵת הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי אָבָא אָמַר רַב כְּהֵנָּא, חֻכְמִים סוֹבְרִים
 שְׁמוֹתָם לְסַתּוּם חֲלוֹן בְּפִקּוֹק

לִישִׁיבָה כְּדִי לְהַחֲשִׁיב כְּמוֹשֵׁב וּלְהַתִּיר כְּבִטְלוֹל, אֲבָל אֵם לֹא
 קִשְׁרָן הֵן אִסּוּרוֹת בְּטִלְטוֹל, שְׁאֵין מִחֲשַׁבְתּוֹ מוֹעִילָה לִיחִידָן לְכַלִּי.
 אֲךָ רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, אֵין צָרִיף לְקִשּׁוּר, אֲלֵא עַל יְדֵי
 מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּלִבּוֹ נַעֲשׂוּ הַחֲרִיּוֹת לְכַלִּי. וּלְכַאֲרֹה לְשִׁיתּוֹ יֵשׁ לְהַתִּיר
 זְמוּרָה שְׁחִישֵׁב עֲלֶיהָ אֵף אֵם לֹא קִשְׁרָה, שְׁלֹא כְּמוֹבָאֵר בְּמִשְׁנָתָנוּ.
 הַגְמָרָא מְבָאֵרֵת כִּיצַד נִיתֵן לְהַעֲמִיד אֵת מִשְׁנָתָנוּ אֵף כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן
 בֶּן גַּמְלִיאֵל: אָמַר רַב שְׁשֵׁת, אֶפִּילוּ תִּיקָא – אֵף אֵם תֹּאמַר שְׁמִשְׁנָתָנוּ
 סוֹבֵרֵת כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂדֵי בְּמִחֲשַׁבָּה לִיחִידָן מוֹקְצָה, אֵין
 לְהַקְשׁוֹת מִדּוּעַ בּוֹמִירוֹהִי הִיא הַצְרִיכָה קִשְׁרִיהָ, דְּהִקָּא בְּמָאִי עֲקָנִין
 – כָּאֵן בְּמִשְׁנָה בְּמֵה מְדוּבֵר, בְּמַחֲבֵרֵת בְּאֶבְיָה – בּוֹמִירוֹהִי הַמְּחוּבֵרֵת
 לַעֲץ הַגֶּפֶן, וּבִאֻפּוֹן זֶה אֵף רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מוֹדָה שְׁצָרִיף
 מַעֲשֵׂה כְּדִי לְהַתִּירָה בְּטִלְטוֹל.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֵי הָיוּ שְׁמִדוּבֵר בּוֹמִירוֹהִי הַמְּחוּבֵרֵת לַעֲץ, מִדּוּעַ
 מוֹעִילָה הַקִּשְׁרִיהָ מִבְּעוּד יוֹם לְהַתִּיר אֵת הַשִּׁמּוּשׁ בּוֹ, וְהֵרִי קָא
 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחֲבֵרֵת לְפִקּוֹק, וְחֻכְמִים גִּזְרוּ שְׁלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּדִבֵּר
 הַמְּחוּבֵר לְקִרְקַע. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא: מִשְׁנָתָנוּ עוֹסֶקֶת בּוֹמִירוֹהִי
 הַיּוֹצֵאת מִהַגֶּפֶן לְמִפְּהָ מִשְׁלָשָׁה – בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים מִהַקְרַקַּע,
 וּבִאֻפּוֹן זֶה לֹא אִסּוּר חֻכְמִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחֲבֵר.
 רַב אֲשִׁי מִתְרַץ בִּאֻפּוֹן אַחֵר: רַב אֲשִׁי אָמַר, אֶפִּילוּ תִּיקָא – אֵף אֵם
 תֹּאמַר שְׁמִשְׁנָתָנוּ עוֹסֶקֶת בּוֹמִירוֹהִי תִּלּוּשָׁה, מִכָּל מְקוֹם נוֹכַל
 לְהַעֲמִידָה כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְמֵה שְׁאִסְרָה הַמִּשְׁנָה לְשִׁאֹב
 בּוֹמִירוֹהִי שְׁאֵינָה קִשּׁוּרָה, גְּזִירָה הִיא שְׁמָא יִקְמוּם – שְׁמָא כְּשִׁיבּוֹא
 לְתוֹלָתָה בְּהָ אֵת הַטַּפְחִים כְּדִי לְשִׁאֹב יִרְאֵה שְׁהִיא אִרְכּוּהָ מְדִי, וּבֵין

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **יב** מִתֵּר לְפֶקֶח [סא] עַל עֶסְקֵי רַבִּים בְּשֶׁבֶת ¹³¹, וְאַפְלוּ לִילָךְ לְטִרְטִיאוֹת ^{סב}, דְּהִינוּ מִינֵי טִרְקְלִין ^ג שֶׁל נָכְרִים
2 שֶׁשֶׁם נֶאֱסָפוּ לְבֵית הַנּוֹעַד, וְכֵן לִילָךְ לְשִׁלְטוֹן לְפֶקֶח עַל עֶסְקֵי רַבִּים, וְאֵין בְּזֶה מִשּׁוּם "מִמְצוֹא חֲפֶצֶךָ ^ד
3 וְדָבָר דְּבָר ^{סה}", שֶׁצָּרֵכִי רַבִּים הֵם כְּמוֹ חֲפָצֵי שָׁמַיִם ^{סו}.
4 וּמִפְּלִמָּקוֹם, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְפֶקֶח וּלְהִתְעַסֵּק בְּדָבָרִים בְּלָבָד, שְׂאִינוּ אֶסּוּר בְּצָרֵכִי יָחִיד אֶלָּא מִשּׁוּם "מִמְצוֹא
5 חֲפֶצֶךָ וְדָבָר דְּבָר", אֲבָל כָּל דְּבָר הָאֶסּוּר מִשּׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר - לֹא הִתִּירוּ לְצָרֵכִי רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁלֹּא הִתִּירוּ
6 לְצָרֶךְ מִצּוֹה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל ¹³⁵:

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת סעיף יב

ביאורי הלכה

- סא** [לפקח - לטפל.
סב [לטרטאות - מקום שרגילים להתאסף ולהתייעץ
על עסקי ציבור ועסקי המדינה ¹³².
ג [טרקלין - אולם, סלון.
ד [ממצוא חפצך - בהליכה למקום הועד או השלטון.
סה [דבר דבר - בדיבור אודות צרכי הרבים.

ציונים והוספות

- גורנין שמה יכתוב... ואין לנו לגזור גזירות מדעתנו אחר דורות הגאונים ז"ל.
(134) נכון להחמיר שלא לערוך בחירות לועד בית הכנסת בשבת, בין אם הבחירה נעשית באמצעות פתקים שהכינו אותם מערב-שבת, ועליהם שמות המועמדים, ובין אם הבחירה נעשית על-ידי סיכות שמצמידים אותן סמוך לשמות הנבחרים. אולם במקומות שהגבאים הנוכחיים אינם מאפשרים התרחבות שיעורי התורה לנוער ולמבוגרים, ויש בהם שאינם מוחזקים כל כך כיראי שמים ואוהבי תורה ולומדיה, והבחירות נועדו לבחור גבאים יראי ה' שיחזקו את בדיק הבית מבחינה רוחנית, בזה מותר לערוך את הבחירות אף בשבת, כשאין אפשרות לקיים את הבחירות אלא ביום שבת, שאז באים רבים לבית הכנסת (ילקוט יוסף שבת ח"ב ע' קצב).
(135) סעיף ה.
- (131) ראה לקמן סכ"ז: כל דבר שהוא תיקון המדינה והוא מזדמן תדיר נקרא צורך רבים (וראה שם לעניין דינין והכרזה על קרקע הנמכרת).
(132) כן משמע מלשון שוע"ר, והוא כשלטי הגבורים על הרי"ף (דף קנ), ודלא כהגה"ה שבתוך הרי"ף שפירש שהוא מקום שחוק וגם בחול אין לילך לשם שלא לצורך רבים.
(133) שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סי' קיב: בדבר שאלתו אם מותר לחבורה לקרוא אסיפה בשבת בדבר צרכי הכלל לדבר מצוה, שמנהגם שכל אסיפה כותבים פרוטי-כל ממו"מ של האסיפה וההחלטות, ובשבת שאי אפשר לכתוב כותבים במוצ"ש. אי שרי למיעבד הכי, או אפשר דאסור משום גזירה שמה יכתוב... הנה לפע"ד פשיטא דשרי, דהא מבואר להדי' בשבת ק"א א' הולכין לטרטאות ולקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת וברש"י שם "מיני פלטיין הם ששם נאספו לבית הועד" ונפסק כן בשו"ע ש"ו סע' ו' ולא

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת הפירות לפי לוח "רב יומי"

- 1 **יא** תמד שעושיין מחרצנים או זגים שנותנים עליהם מים
2 דינם כשמרים שאם לא יצא מהם יין כשיעור מזיגה
3 שבאותו מקום מברכים עליו שהכל במה דברים אמורים
4 בחרצנים וזגים שנעצרו בקורה אבל אם לא נדרכו אלא
5 ברגל כיון שנשאר בהם לחלוות יין הרבה אפילו נתן
6 עליהם ג' מדות ומצא ג' או פחות מברכים עליו בורא פרי
7 הגפן שיין הוא והמים נבלעים בזגים ובחרצנים ובמה
8 שיוצא יש בו יין מרובה.
9 רצמוקים שנתן עליהם מים יתבאר בסי' ער"ב:
- 10 **יב** זגין שנתנו עליהם תאנים לחזק כח היין אע"פ שהזגין
11 הם (מרובה) [הרוב] יש להסתפק אם ראוי לברך על
12 תמד הזה בורא פרי הגפן כיון שכל כח התאנים במשקה
13 ומספק יברך שהכל כברכת מי שריית תאנים ושאר פירות
14 שמברכין עליהם שהכל לדברי הכל אם הם עומדים לשתייה
15 כמ"ש בסי' ר"ב ואם שתה כשיעור שחייב ברכה אחרונה
16 ורוצה לצאת ידי ספק ישתה יין ויברך אחריו ויפטר מלברך
17 אחר תמד זה ממ"נ שהיין פוטר כל מיני משקה בין מברכה
18 ראשונה בין מברכה אחרונה כמ"ש בסי' ר"ח וסי' קע"ד:

שנתבשלו יחד ונעשו תבשיל אחד וה"ה לשאר משקים חוץ
ממים אבל אם לא נתבשלו יחד ועירבן לאכלן יחד אין
הולכים אחר הרוב אלא צריך לברך על שניהם כמ"ש בסי'
ר"ב אלא א"כ אחד מהם עיקר אצלו והשני אינו אלא לתקן
ולהכשיר אכילת חבירו שאז גם בנתבשלו יחד מברך על
העיקר אף אם הוא המועט:

* * *

יח שהכל נהיה בדברו צריך לומר נְהִיָּה בְּקַמִּיץ הַיּוֹד
שכל הברכות נתקנו בלשון עבר כמ"ש בסי' קס"ז ולכן
אומרים בורא ולא הבורא מפני שבורא הוא יותר מבורר על
העבר כמו שנתבאר שם:

חלק א' סימן רד דיני הברכות ליתר המאכלים:

א על הירקות מברך בורא פרי האדמה בין חיין בין
מבושלים וכן מיני קטניות שטובין חיין ומבושלים
ואפילו מיני ירקות וקטניות שטובים מבושלים יותר מחיין
אם דרך רוב בני אדם לאכלם ג"כ כשהם חיין מברך בורא
פרי האדמה גם כשהם חיין.

(ואפילו מיני ירקות שאין דרך רוב בני אדם לאכלם חיין
אלא ע"י פת או דבר אחר כגון בצלים וכיוצא בהם ובא
לאכלם בפני עצמן) ומכל מקום שום ובצל שהזקינו ואינם
ראוים לאכלם חיין בלא פת מפני שהם שורפים במאוד
מברך עליהם שהכל (כמו על החומץ הואיל ונשתנו
לגריעותא).

וכשהם מבושלים מברך עליהם בורא פרי האדמה אפילו
בישלם בפני עצמן ואע"פ שדרך אכילתם מבושלים הוא
ליתנם בתבשיל ולא לאכלם בפני עצמן מכל מקום כיון שגם
כשהם בתבשיל דרכם להאכל ואכילתם חשובה אע"פ שהיא
טפילה אצל התבשיל הרי דרך אכילתם זו [מ]חשיבתם
לברך עליהם בורא פרי האדמה בלא פת.

ואין דומין לשבת וכמון וכיוצא בהם שכשהם בתבשיל אין
אכילתם חשוב שאינן עשוין לאכילה כלל לפיכך אף
כשבישלם בפני עצמן או אפילו אוכלם חיים אינו מברך
עליהם אלא שהכל כמ"ש בסי' ר"ד:

ב אבל שום ובצל שלא הזקינו וכן כרשים וכיוצא בהם
שהם טובים חיים וכשמבשלים אותם בפני עצמן הם
מתקלקלים ואין טעמן טוב כמו חיין מברכים עליהם שהכל
כיון שנשתנו לגריעותא ואפילו נתבשלו עם בשר או דבר
אחר ונשתבחו כיון שאין השבח מצד עצמן אין מועיל להם
לברך בורא פרי האדמה.

ואינן דומין לאגוז שנתבשל במים ונשתנה לגריעותא ואח"כ
טגנוהו בדבש ונתקן שמברכים עליו בורא פרי העץ אף ע"פ
שאין התיקון והשבח אלא מהדבש כמ"ש בסי' ר"ב לפי
שהאגוז הוא עיקר והדבש הוא טפל אליו לתקנו ולהכשירו
משא"כ בשום וכיוצא בו שהתבשיל שמשביחן הוא עיקר
והם מקבלים טעם ממילא:

* * *

ג יש מיני ירקות שאין דרך לאכלם חיין (אפילו עם פת)

יג אין מברכין על המים שהכל נהיה בדברו בתחילה
ובורא נפשות רבות באחרונה אלא כששותה לצמא
אבל אם שותה להבליע לוגמתו שחנקתו אינו מברך לא
בתחילה ולא בסוף לפי שאין הנאה לאדם בשתיית המים
אלא בשעה שהוא צמא אבל שאר משקין שיש הנאה לגוף
בשתייתן ובטעמן צריך לברך עליהם בתחילה ובסוף אע"פ
שאינו תאב להם ואינו שותה ברצון אלא מחמת אונס
לוגמתו שחנקתו כיון שמכל מקום הוא נהנה בשתייתם:

יד וכן כל האוכלים והמשקים שאדם אוכל ושותה
לרפואה אם טעמן טוב והחין נהנה מהם מברך עליהם
תחילה וסוף אע"פ שאינו תאב להם כלל ואינו אוכלם אלא
מחמת אונס חליו אבל אם הם רעים שאין לו הנאה אע"פ
שמתרפא מהם אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף (ואם אינם
טובים ולא רעים לגמרי יש מי שאומר שלעולם מברך
עליהם שהכל):

* * *

טו וכן חולה האוכל ביום הכיפורים או מי שאוכל דבר
איסור מפני הסכנה כיון שנהנה צריך לברך בתחילה
ובסוף אע"פ שאינו נהנה ברצון כלל אלא מחמת אונס חליו.

ויש אומרים שהוא הדין לבריא שאנסוהו לסטים לאכול
ולשתות שאע"פ שנהנה מחמת אונס צריך לברך אלא אם
כן נפשו קצה מלאכול בענין שאין זו הנאה כלל על דרך
שנתבאר בסי' קצ"ז ויש אומרים שהבריא שאנסוהו לסטים
אינו מברך על אכילתו ושתייתו אע"פ שאי אפשר שלא
ינהה כי איך יברך ה' שברא מאכל זה או משקה זה ואין לו
חפץ בו כלל עכשיו מה שאין כן בחולה שכיון שכבר הוא
חולה וחפץ להתרפאות במאכל או במשקה זה כל שכן
שחייב להודות לה' שבראם ואף שמשום הנאת רפואה
לבדה אין לו לברך ברכת הנהנין מכל מקום צריך לברך
משום האכילה והשתיה שהוא חפץ בהם כדי להתרפאות
כיון שכבר הוא חולה אבל באונס לסטים אף שכבר באו
עליו לסטים אילו לא נברא מאכל לא היו אונסים אותו
לאכלו (וספק ברכות להקל):

טז דבש שבישלו עם מיני בשמים כתושים כדי לבשמו
כמנהג הולכי דרכים הדבש עיקר והבשמים טפלים
ומברך שהכל שהרי הבשמים באים לתקן הדבש ולהטעימו
אבל מיני מרקחת מפירות או עשבים או מיני בשמים
מרוקחים בדבש אפילו הם כתושים ביותר ומעורבים בדבש
הם חשובים עיקר ומברכים עליהם ברכתם על דרך שנתבאר
בסי' ר"ב לפי שהדבש הוא בא לקיים דבר המרוקח בו
לפיכך הוא טפל אצלו אפילו הוא הרבה ממנו:

יז במה דברים אמורים במרקחת (שהיא עשויה לקיום
לאכול ממנה מעט מעט לפרקים ולא לאכלה הרבה
למזון ולתבשיל לפיכך אין הדבש נחשב עיקר אע"פ שהוא
הרוב) אבל תבשיל העשוי לאכילה הנעשה מתערובת דבש
ומינים אחרים שאינם מחמשת מיני דגן אלא כגון פירות
וקטניות הולכים אחר הרוב ואם הרוב הוא דבש הוא עיקר
ומברך עליו ופוסט את הפירות וכן בהיפך אפילו אינם
כתושים ומעורבים עמו אלא עומדים בעינם בתוכו כיון

ואפילו בשתיקה אסור להפסיק יותר מכדי דיבור שהוא כדי
שאלת שלום תלמיד לרב שהן ג' תיבות אלו שלום עליך
רבי ואם שהה יותר א"צ לחזור ולברך ושהייה שהיא לצורך
אכילה אינה חשובה הפסק כלל אפילו לכתחלה לפיכך
המברך על הפרי וחותר ממנו ואוכל לא יחתוך עד אחר
הברכה כדי שיברך על השלם למצוה מן המובחר כמו
שנתבאר בסימן קס"ח ואין לחוש להפסק שהיית החיתוך
בין הברכה לאכילה הואיל והוא צורך אכילה.

ומכל מקום האוכל אגוז וכיוצא בו ישברנו ואחר כך יברך
כי שמא התליע בתוכו או נרקב ונמצא בירך לבטלה:
ד כל הברכות נאמרות בכל לשון ואם צריך להבין הברכות
נתבאר בסי' קפ"ה:

ה וצריך שישימע לאזניו ואם לא השמיע יצא ובלבד
שיוציא בשפתיו כמו שנתבאר בסי' קפ"ה:

ו וצריך ליהרר מצוה ומי רגלים וגילוי ערוה ולבו רואה
את הערוה כמו בקריאת שמע והאשה מותרת לישב
עומה ולברך מפני שבישיבתה פניה של מטה מכוסים
בקרקע או בספסל שהיא יושבת עליו ובירכותיה כשתשוה
רגליה ותאסף אותן זו לזו משא"כ באיש שהגיד והביצים
בולטים ונראים:

ז אין לברך בגילוי הראש כמו שנתבאר בסימן (ק)צ"א:
ח כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו או לעשות
בו מצוה צריך לאחוז בימינו כשהוא מברך.

יש מי שאומר שעל דרך הקבלה אין לתחוב הפרי שמברך
עליו בסכין ולאחוז הסכין בימינו כי הם ב' הפכים בנושא
אחד שהימין ממנה תוצאות חיים והסכין הוא כחו של עשו
המקצר חיים כמו שנתבאר בסימן ק"פ:

* * *

ט ואם לא אחוז כלל אם היה לפניו כשבירך עליו יצא ואם
בירך ואח"כ הביאו לפניו אף שבירך על דעת כן צריך
לחזור ולברך.

אבל מי שבירך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר
מאותו המין או ממין אחר שנפטר בברכה הראשונה כגון
שברכותיהם שוות או שהראשון עיקר והשני טפל א"צ
לחזור ולברך אפילו הביאו לפניו מין האחר אחר שכלה
הראשון שכבר אכלו כולו.

והוא שכשבירך היה דעתו גם על השני לאכלו אפילו לא
היה בדעתו בפירוש לפטור בברכה זו אבל אם לא היתה
דעתו עליו בשעת הברכה צריך לחזור ולברך אם כבר אכל
הראשון קודם שהביאו מין האחר לפניו אבל אם יש עדיין
לפניו ממין הראשון כשהביאו לפניו מין אחר הדומה
להראשון כגון ששניהם מיני פירות או ששניהם מיני משקין
א"צ לחזור ולברך עליו שכל זמן שהוא עוסק באכילת או
שתיית הראשון אינו עושה היסח הדעת מן הסתם אלא א"כ
נמלך ממש לפי שכן דרכו של אדם כשהוא עוסק באכילה
או בשתייה להמשיך בה ולגרור מאכילה לאכילה ומשתייה
לשתייה.

אבל אם שותה שכר והביאו לו דגים למתק השתיה אע"פ

אלא מבושלים או מלוחים או כבושים שדינם כמבושלים
כגון כרוב דלעת ותרדין וכיוצא בהם מברך עליהם כשהם
חיין שהכל נהיה בדברו ומבושלים או כבושים בורא פרי
האדמה.

וכן מיני לפתות (שקורין ריבי"ן [ומערי"ן]) דרך אכילתם
הוא לאכלם מבושלים ומברך עליהם בורא פרי האדמה
כשהם מבושלים או כבושים בחומץ או בחרדל ואפילו אם
היו משתנים לגריעותא אם היו מבושלים בלא בשר
ונשתבחו מחמת הבשר כיון שדרכם בכך לבשלם עם בשר
כדי שיתן טעם בהם הרי דרך אכילתם זו מחשיבם לברך
עליהם בורא פרי האדמה משא"כ בשום וכיוצא בו שאין
דרכם ליתנם בתבשיל כדי שיתן התבשיל בהם טעם אלא
כדי שיתנו הם טעם בו לפיכך אין דרך אכילתם זו מחשיבם
יותר מחשיבותם בפני עצמן וכשהם חיים מברך עליהם
שהכל שאין זו דרך אכילתם שעל דעת כן נוטעים אותן:

ד וכן קטניות יבשים האוכלים חיים מברך שהכל שאין זו
דרך אכילתם אבל בעודם רטובים מברך בורא פרי
האדמה אפילו על השרביטין הראויים לאכילה במה דברים
אמורים בשל גנות שהן נזרעים על דעת לאכלן חיים אבל
הנזרעים בשדות דרכם להניחם ולהאכל מבושלים ולפיכך
אין מברכים עליהם כשהם חיים אפילו בעודם רטובים אלא
שהכל בין על הקטניות בין על השרביטין:

ה ירקות שסחטן מברך על מימיהם שהכל נהיה בדברו
כעל שאר מי פירות אבל על מי בישולם מברך בורא
פרי האדמה כמו שנתבאר בסימן ר"ב:

ו ירק מחותר אפילו נחתך לחתיכות קטנות לא נשתנית
ברכתו ועל דרך שנתבאר בסימן ר"ב:

חלק א' סימן רה דיני ברכת ירקות:

א בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא הואיל
ועיקר האילן הוא מן הארץ אבל אם בירך על פירות
הארץ בורא פרי העץ לא יצא לפיכך אם הוא מסופק בפרי
אם הוא פרי עץ או פרי האדמה יברך בורא פרי האדמה
ויצא ממה נפשך ועל הכל אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא
ואפילו על פת ויין.

וכל זה בדיעבד אבל לכתחילה צריך לברך על כל דבר
ברכתו המיוחדת לו אלא אם כן נולד לו ספק אחר שלמד
כמו שנתבאר בסימן (ר"ד) [ר"ב]:

* * *

ב היו לפניו פרי האדמה ופרי העץ ובירך תחלה על פרי
האדמה צריך לחזור ולברך על פרי העץ כי לא נפטר
בברכת בורא פרי האדמה אלא כשבירך עליו ולא כשבירך
על פרי האדמה במה דברים אמורים במברך בסתם אבל אם
נתכוין לפטור בברכתו גם פרי העץ יצא ואפילו לא היו פרי
העץ עדיין לפניו כשבירך ואח"כ הביאוהו לפניו:

ג כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין הברכה לאכילה
אפילו מפני הכבוד והיראה ואם הפסיק ודיבר דיבור
שאינו לצורך האכילה צריך לחזור ולברך כמו שנתבאר בסי'
קס"ז.

פי שהוא יפה מן הראשון וחביב עליו וגם הוא מין ד' יאכל
תחלה מן הראשון (כיון שהתחיל עליו הברכה שבירך
עליו):

יא נטל בידו פרי לאכלו ובירך עליו ונפל מידו ונאבד או
נמאס עד שאינו ראוי לאכילה ויש ממין זה לפניו עוד
צריך לחזור ולברך עליהם אפילו היתה דעתו עליהם
כשבירך לפי שהברכה חלה על זה שאחזו בידו כשבירך וזה
פוטר את כולם אבל כשלא אכל את זה לא נפטר בברכה
שבירך על זה.

ומכל מקום העומד על אמת המים מברך ושותה אע"פ
שהמים שהיו לפניו כשבירך חלפו והלכו לפי שלכך נתכוין
מתחילה שלא לשנות מים אלו אלא מה שיבאו אחר ברכתו
ועליהם חלה ברכתו.

ויש אומרים שהברכה חלה על כל מה שמוכן לפניו ודעתו
עליו וא"צ לחזור ולברך עליו אם נפל מידו הפרי שבירך
עליו וכן אם בירך על הכוס ונשפך וחוזר וממלאו מן הקנקן
שעומד לפניו על השלחן או על הספסל שאצלו מוכן
לשתיה אין צריך לחזור ולברך עליו וכן עיקר להקל בספק
ברכות.

והוא שהיתה דעתו בברור לאכול ולשתות ממה שלפניו אף
אם לא היה נופל מידו מה שבירך עליו אבל בסתם אין
הברכה חלה אלא על מה שבידו בשעת הברכה.

ואפילו אם היתה דעתו בבירור לאכול ולשתות עוד אין
הברכה חלה על זה אלא כשהוא לפניו בשעת הברכה אבל
אם אח"כ הביאורו לפניו צריך לחזור ולברך עליו אם נפל
מה שבידו ממנו אפילו במקום שלא היה צריך לברך עליו
אם היה אוכל או שותה ממה שבידו כשבירך.

(ובמים שבאמת המים כיון שהם מעורבים ומחוברים וגוף
אחד הם הברכה על כולם אף על מה שלא היה לפניו בשעת
הברכה):

חלק א' סימן רו דין הפסק וטעות בברכת הפירות:

שהכל ברכה אחת וגם הדגים הם טפלים להשכר שעל ידי
כך שותה יותר אינם נפטרים בברכה אחת אלא א"כ היתה
דעתו עליהם או שהיו לפניו בשעת ברכה כמ"ש בסימן
ר"ב.

(ואם הביאו לפניו מאותו המין ממש אף אם כבר אכל
הראשון כולו א"צ לחזור ולברך אלא א"כ הוא נמלך ממש
אבל בסתם אינו עושה היסח הדעת ממין זה שהיה לפניו
בשעת הברכה להיות נמנע מלאכלו עוד כשיביאו לפניו לפי
שדרכו של אדם להמשיך באכילה ולהרבות בה מאחר
שהתחיל בה).

ויש אומרים שלא אמרו כן אלא בסעודה שאדם קובע עצמו
בה אבל בפירות וכיוצא בהם אף אם קובע עצמו בהם אין
קביעתו כלום שאין קבע לפירות וכיון שלא היתה דעתו על
מה שהביאו לפניו אחר הברכה אף שאינו נמלך ממש צריך
לחזור ולברך בכל ענין אף אם הביאו לו מאותו המין ממש
ולא אכל עדיין הראשון וספק ברכות להקל ומכל מקום
לכתחלה טוב ליזהר להיות דעתו על כל מה שיביאו לו.

ואורחים הקרואים לאכול מיני פירות כיון שדעתם על בעל
הבית שזימנם הרי דעתם על כל מה שהביא לפנייהם כמ"ש
בסי' קע"ט ואפילו הביא לפנייהם מין אחר אחר שכלה
הראשון א"צ לחזור ולברך:

* * *

וכל זה כשהראשון והשני הם שוים בחשיבות שאין לזה
קדימה על זה אם היו שניהם לפניו אבל אם הב' חשוב
מהא' מפני שהוא מין ד' או שהוא חביב על דרך שיתבאר
בסי' רי"א אינו נפטר בברכת הראשון אפילו אם הוא גם כן
לפניו בשעת הברכה אלא שבירך בסתם ולא נתכוין לפטור
השני בברכה זו ואף על פי שמן הסתם דעתו עליו מכל
מקום אינו בדין שיפטור שאינו חשוב את החשוב בדרך
גורא אלא אם כן נתכוין לפטור בפירוש אבל לא בסתם
(כמ"ש בסי' קע"ט) וכשנתכוין לפטור פוטרו אפילו לא היה
לפניו בשעת ברכה ואם הביאורו לפניו בעודו מברך אף על

ל'קוטי תורה' פרשת פנחס – הפרשה החסידית

קדש ישראל¹

1 "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. כל אוכליו
2 יאשמו":

הנהגות – ספר המאמרים תר"ל עמוד רה. שם עמוד ארכא. תקצ"ו – הנהגת רבי
הלל מפאריש – פלח הרמון במדבר (נמצא בדפוס). תרי"ד – הנהגת אדמו"ר
מהר"ש – אור התורה הנהגות תרי"ד עמוד ב. דבור המתחיל זה תשל"א.
תשמ"ה. תשמ"ז).

2. (ירמיה ב. ג. בהפטורת "דברי ירמיהו", שמפטרין בפרשת פנחס בשלל לאחר
שבגה עשר בתמות, בבקיעות שנת אמירת המאמר).

3. (והנהגות הוא בחולש, שזהו כמו שהיה נכתב בוא"ו לבסוף, "תבואתו". והגם

1. (נאמר שבת פרשת פנחס, כג תמוז, מברכים החדש מנחם אב תקנ"ח. לפניו
הנהגת המהרי"ל עם הנהגות הדגמח צדק משנת תקצ"ט. הערה נוספת משנת
תרי"ח נדפסה באור התורה פנחס (במדבר כרך ד) ודוספות עמוד 22.

נוסח אחר – הנהגת אדמו"ר האמצעי – נדפס במאמרי אדמו"ר הוקן אתהלה
ליאנא עמוד קו.

ראה מאמרים דבור המתחיל "קדש ישראל": תקפ"ט – אור התורה פנחס
(במדבר כרך ד) עמוד א"ר ואילך. ביאור – שם אריב"ו. שם אריב"ד. וגם

דעשיה נמשך כל השפעות לעולם הזה הגשמי – אין
לך עשב שאין לו מזל כו"ל¹¹, נמצא, הם הכח וחיות
העולם הזה.
וכשהמאכל מתעלה על ידי שהאדם אוכלו בטהרה
ומתפלל בכח ההוא בנקודת לבבו, על ידי זה מתעלה
גם המלאך השופע הכח והחיות להמאכל ההוא להיות
מתעלה ונכלל במקור חוצבו.
וגם הטעם שנקראו "בני אלים" – חסר ה', שהוא על
דרך מאמר רז"ל בגיטין (דף נ"ו, ב') על פסוק (בשלח טו, יא)
"מי כמוך באלים" – "מי כמוך באלמים". ופירוש
"אלמים", היינו כמו שכתוב (ישעיה נג, ז): "ברחל לפני
גוזזיה נאלמה", שאין דבר ה' מאיר בבחינת גילוי בבי"ע,
לפי שאין ערוך עשיה לגבי אצילות.
וזהו בחינת "אלם" – משם "אלקים"¹², שאין הדבור
בגילוי, רק בחינת הכל בלבד, שבהכל אין התלבשות
החכמה בגילוי כלל. מה שאין כן בדבור – שבו נמשך
ומלובש החכמה והשכל.
וזהו ההפך בין המלאכים הנקראים "בני אלהים" –
שהם נמשכים מדבורו של הקדוש ברוך הוא, שהדיבור
מלובש בו גילוי החכמה ובינה, וזהו בחינת י"ה
ד"אלקים". מה שאין כן בחינת "אלם" ד"אלקים", היינו
שאין בחינת י"ה נמשך ומתלבש בהכל. וזהו "נאלמתי
דומיה" (תהלים לט, א) – "דומי"ה" כו"ל¹⁴.

הנצמח אשר ישראל מכונים בשם "ראשית" לה?
וזהו שכתוב: "בורא קדושים, יוצר משרתים, ואשר
משרתיו", פירוש: "ואשר משרתיו" משמע, מאז מעולם
הם משרתים אותו. ו"יוצר משרתים" הם המלאכים
שמתהווים בכל יום לומר שירה לפניו, כמו שכתוב במדרש
איכה, על פסוק (ג, כג) "חדשים לבקרים". ובאמירתם מתבטלים
לגמרי, דהיינו שחזור כח גילוי התהוותן למקורו להיות
בכח ולא בפועל.
וזהו שאמר הכתוב (בראשית א, יא): "תדשא הארץ
דשא", פירוש: "הארץ" – בה' – היא הארץ העליונה.
כמו שהארץ הגשמיות מגלה כח הצומח אשר בקרבה
בכל יום להוציא מיני צמחים. כן הארץ העליונה מגלה
כח ההתהוות אשר בה' – לבריאה ולהתהוות יש מאין.
ובזה נתייחד מלאכים בכל יום שיאמרו שירה ויתבטלו
למקורם, והם הנקראים "דשא".
לכן אנו אומרים בכל ערב שבת (תהלים כט, א) "הבו לה'
בני אלים"⁸:
"בני אלהים"⁹ המה המלאכים שנבראו ממשות ימי
בראשית, אבל "בני אלים" הם המלאכים שנתהוו בכל
יום מבחינת ה' אחרונה, חכמה תתאה, מלכות
דאצילות. ופירוש "אלים" – לשון כח, כמו "ואת אילי
הארץ" (מלכים ב, טו). כי "בני אלים" הם מלאכים
דעשייה, כמו שכתוב ב"פרי עץ חיים"¹⁰, ועל ידי המלאכים

10. (שער יח פרק ח. וראה המשך ב"שערי השקדמים" תער"ב חלק ג עמוד
איתכה ואילך).

11. ("מלמעלה, המכה בו ואומר לו גדל" – ראה בראשית רבה י, ב. וזה חלק
א רנא, א חלק ג פו, א. אגרת הקדש סימן כ (קבל, א)).

12. (זהר פרשתנו רמז, ב ברעיא מהימנא).

13. (זהר פרשתנו רכב, סוף עמוד א ברעיא מהימנא).

14. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ולא יקרא עוד שמך
אברהם" (תורה אור לך לך יב, ב), גבי מילה שהוא בחינת "מ"ל י"ה"
– "מ"ל לשון גילוי כו. והיינו על ידי הדבור – "לרוח ממללא"
(תרגום של "לנפש חיה" – בראשית ב, ז), שעל ידי זה נמשך חכמה
ובינה בבחינת גילוי, "כי פי ה' דבר". וההפך מזה הוא
כשנכנסת ישראל היא בחינת "נאלמתי דומיה החשיתי"
(תהלים לט, א) – "חש" ד"חשמל". והיינו מחמת הסתר דקליפת
נוגה דעשייה (ראה עץ חיים שער מט פרק ב).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויהי אור הלכנה כו" (לעיל צו ט,
ב).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "בחדש השלישי לצאת בני
ישראל", בענין פירוש "מעשה ידך כו", כח המעשה, שהוא
כח הדיבור כו, עיין שם (תורה אור יתרו סו, א). והיינו ענין בחינת
ההכל שלמשה מבחינת הדבור. ועיין מה שנתבאר מזה, בביאור
על פסוק "וספרתם לכם" (ראה אור התורה אזור (ויקרא כרך ג) עמוד תתכ
ואילך).

כי אינו קרי וכתבי, רק מהניקוד משמע כמו שהיה נאמר "תבואתו" כו"א"ו
לבסוף. וצריך להבין מהו ענין "תבואתה" ו"תבואתו", שהוא ענין תבואת ה'
ותבואת וא"ו – אור התורה עמוד אריג).

4. (ברכת "יוצר אור").

5. (עיין מה שנתבאר על פסוק "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך"
(תורה אור עה, ד)).

6. (עיין של"ה בהקדמה, כי ארץ לשון רצון, ש"נענץ תחלתו בסופן". ועיין מה
שנתבאר מזה על פסוק "המגיד מראשית אחרית ומקדם כו". ומה שנתבאר
בדבור המתחיל "ויגש אליו יהודה" – אור התורה בראשית כרך א דף לה, א).

7. (וכמו שכתוב בזהר, בפרשת בראשית דף י"ט, עמוד א'. וב"מקדש
מלך" שם. ובפרשת תרומה דף קע"א, עמוד א' (לשון זהר נעתק באור
התורה בראשית כרך א דף לה, ב עם הגהות). ועיין פרשת פינחס דף ר"ז,
עמוד א', על פסוק "מצמיח חציר כו". ועיין מה שנתבאר במקום אחר,
על פסוק "כשעידים עלי דשא" (לקמן האינו עה, ד)).

(והיינו כי ארץ לשון רצוא, כמבואר בתורה אור פרשת בראשית בדבור
המתחיל "כי כאשר השמים החדשים", ועל כן מוציא דשא הנ"ל שהם בבחינת
רצוא להתבטל במקורם). – אור התורה שם.

נתבאר בארובה בביאור זהר להצמח צדק כרך ב עמוד תו ואילך. וראה גם
אור התורה נ"ך כרך א עמוד שכה).

8. (ראה לקמן פרשת ראה כח, א ריש פרק ד).

9. (איוב לה, ז. וסם: האלקים).

וְהָנָה עֲלֵיָהּ זֶה הוּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פְּנִימִית²⁷
הָעוֹלָמוֹת. פִּירוּשׁ: כִּי כָל הַנִּבְרָאִים לֹא נִתְּהוּ כִּי אִם דְּרָךְ²⁸
מַעֲבָר, בְּכַדִּי שִׁיתְהוּוּ וְיִתְגַּלֶּה בַּחֲנִת יִשְׂרָאֵל בְּזֶה²⁹
הָעוֹלָם הַגָּשְׁמִי. וְהוּוּ גַם כֵּן בְּכָל יוֹם תְּכִלִּית ה"עֲבוּדָה -³⁰
זו תְּפִלָּה²⁰, בְּדִי לְהַבְטִל וּלְיִפְלֵל עֲצָמוֹ וְכָל הָעוֹלָמוֹת³¹
בְּשֵׁם הַי"ה בְּרוּךְ הוּא הַמְּהוּוֹת אוֹתָם מֵאֵין לֵישׁ, וְלִמְשֹׁךְ³²
אוֹתוֹ גַּם כֵּן בְּזֶה הָעוֹלָם הַגָּשְׁמִי עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת,³³
יְחוּדָא-עִילָאָה, יְחוּדָא-תַתְּאָה; לְמַעַלָּה עַד אֵין קִי³⁴
וּלְמַטָּה עַד אֵין תְּכִלִּית - הוּא רַק כֹּחַ שֵׁם ה' בְּרוּךְ³⁵
הוּא²².³⁶

ב. וּלְבָאָר הֵיטִיב עֲנִין עֲלֵיָהּ זֶה וְגִילּוֹי זֶה עַל יְדֵי תוֹרָה³⁷
וּתְפִלָּה, צִרִיךְ לְבָאָר מֵאֵמֶר ר"ן²³: "תְּלַמּוּד תוֹרָה כִּנְגֵד³⁸
פּוֹלֵם" - אֲפִילוֹ כִּנְגֵד "עֵינֵן תְּפִלָּה" - וּמִכָּל מְקוֹם, קוֹדֵם³⁹
הַתְּפִלָּה אֲסוּר לְאָכּוֹל²⁴ וְקוֹדֵם הַלִּימּוּד מוֹתֵר לְאָכּוֹל.⁴⁰
וְהוּוּ מַחְמַת כִּי הָאָדָם הוּא "עוֹלָם קָטָן"²⁵. וְכִמּוֹ שֵׁישׁ⁴¹
בְּעוֹלָם יוֹם וְלֵילָה - בְּיוֹם מֵאִיר הָאוּר, וּבַהֲעֵדֶר הָאוּר⁴²
הוּא בַּחֲנִת לֵילָה בְּגִשְׁמִיּוֹת, כֵּן הוּא בָּאָדָם גַּם כֵּן⁴³
בְּרוּחָנִיּוֹת, כִּמּוֹ שֶׁתּוֹב גַּם "כִּי אֲשֵׁב בַּחוּשׁ - ה' אוֹר לִי"⁴⁴
(מִיכָה ג, ח), אֲפִילוֹ בְּעוֹלָם-הַזֶּה הַגָּשְׁמִי - ה' מֵאִיר בִּישְׂרָאֵל.⁴⁵
וְכֹאֲשֶׁר מִתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר בּוֹ כֹּחַ נִשְׁמָתוֹ אֲזִי נִקְרָא "יוֹם",⁴⁶
וּבַהֲסַתְלָקוֹת אוֹר נִשְׁמָתוֹ מְכוּנָה בְּשֵׁם "לֵילָה"²⁶.⁴⁷

לְכֵן בְּלֵילָה הוּא בְּבַחֲנִת שִׁינָה לְגִמְרִי, מַחְמַת⁴⁸
הַסַּתְלָקוֹת אוֹר נִפְשׁוֹ; וּבִבְקָר בְּעִמּוֹדוֹ מִשְׁנִיתוֹ²⁷ אֲזִי כֹחַ⁴⁹
נִשְׁמָתוֹ הֵיא רַק "בֶּאֱפִיו", כִּי אֵין לָהּ גִּילּוֹי מַחְמַת חוּמָר⁵⁰
יִשׁוּת הַגּוֹף לְהָאִיר וְלִהְתַּפֵּשֵׁט בְּקִרְבּוֹ. וּבְכַדִּי שְׁלֹא יַחְזוֹר⁵¹
לְהִיּוֹת אֵין וְאִפְסֵי, הַשֵּׁם יִתְבַּרְךְ מְהִירָה וּמַחְזִיר לוֹ נִשְׁמָתוֹ⁵²
בְּכָל בִּקְרָה. כִּמּוֹ שֶׁתּוֹב (אִיכָה ג, כג): "חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רִבָּה"⁵³

וְהָנָה, לְכֵן אִי אֲפֹשֶׁר לְהַמְלֵאכִים הַנ"ל לְעֵלוֹת¹
וְלִהְתַּפֵּלל בְּחִכְמָה-עִילָאָה כִּי אִם עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם²
נִמְשָׁכִים מִפְּנִימִית חִכְמָה-עִילָאָה¹⁵. לְכֵן אִנּוּ מִבְּקָשִׁים:³
"הָבוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים". פִּירוּשׁ "הָבוּ" - לְשׁוֹן הַזְמָנָה⁴;
הַזְמִינוּ עֲצָמֵיכֶם לְעֵלוֹת וּלְיִפְלֵל בְּמִקּוֹר שֵׁם הַי"ה בְּרוּךְ⁵
הוּא.⁶

וְהוּוּ שֶׁתּוֹב (תְּשָׂא לָהּ, כא) "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד": בַּחֲנִת⁷
עֲבוּדָה הוּא הַהֲתַהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין; "וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבּוּת"⁸
(שָׁם) - וְהוּוּ חֲזָרַת הָעוֹלָמוֹת לְמִקּוֹרָם בְּתוֹסַפַּת אוֹר עֲלֵיהֶם,⁹
וְנִכְלָלִים הַכָּל בְּעֲצָמוֹת שֵׁם הַי"ה בְּרוּךְ הוּא.¹⁰

וְכִמּוֹ שֶׁתּוֹב (בְּרַאשִׁית ב, ב): "וַיִּכַּל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי",¹¹
וּמִבּוֹאֵר הַפִּירוּשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁷, דִּהְיִינוּ שֶׁכָּלִתָּה בַּחֲנִת¹²
וּמִדְרַגַּת "אֱלֹהִים", שֶׁנַּעֲשֶׂה קִץ וְתְכִלִּית לְמִדְרַגָּה זוֹ,¹³
וְנִמְשָׁךְ גִּילּוֹי שֵׁם "הַי"ה".¹⁴

וְלְכֵן אִנּוּ אוֹמְרִים לְהַמְלֵאכִים שֶׁנִּמְשָׁכִים מִשֵּׁם¹⁵
אֱלֹהִים: "הָבוּ לְהַי"ה בְּנֵי אֱלֹהִים" - שִׁזְמִינוּ עֲצָמֵם לְעֵלוֹת¹⁶
וּלְיִפְלֵל בְּשֵׁם הַי"ה בְּרוּךְ הוּא הַמְתַּגַּלָּה בְּשִׁבְתָּהּ. וְהוּוּ¹⁷
"הַשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בַּהֲדַרַת קִדְשׁ" (תְּהִלִּים כט, ב), וְהוּא בַּחֲנִת¹⁸
אֲצִילוֹת בְּכָלִל, שְׁבִי"ע מִתְעַלִּים בְּאֲצִילוֹת. וְהוּוּ גַם כֵּן¹⁹
עֲנִין "ז' קוֹלוֹת" שֶׁנִּזְכָּרוּ בְּמִזְמוֹר זֶה (שָׁם, א) - "קוֹל ה' עַל²⁰
הַיָּמִים כו'" - הַכָּל הַמְשַׁכֵּת וְהַתְּגַלָּה שֵׁם הַי"ה¹⁸.²¹

וְהָנָה עַל דְּרָךְ זֶה הוּא כָּל עֲנִין "לְכוּ נִרְנְנָה לְהוֹיָה כו"²²
(תְּהִלִּים צה), "שִׁירוֹ לְהוֹיָה כו" (תְּהִלִּים צו) שְׁאוּמְרִים בְּקִבְלַת²³
שִׁבְתָּהּ. וְהוּוּ "כִּי גִדּוֹל הַי"ה כו" נוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים²⁴
(תְּהִלִּים צו, ד), דִּהְיִינוּ "עַל כָּל - ק"ך צִירוּפִי - אֱלֹהִים", כִּמּוֹ²⁵
שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁹.²⁶

15. וְכִמּוֹ שֶׁתּוֹב וּבִזְהָר בְּפִרְשֵׁת מִשְׁפָּטִים (דָּף קכ"א). וְעֵינִין מַה
שֶׁנִּתְבָּאָר בְּבִיאֹר עַל פְּסוּק "יִינִתִּי", בְּעֵנִין "קוֹמִי לָךְ רַעֲיָתִי" (לִקְטָן שִׁיר
הַשִּׁירִים יז, ג, ט, ג - ב, א).

16. (רֹאה רִשִׁי נח יא, ג).

17. בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "בְּאִתִּי לִגְנִי" (לִקְטָן שִׁיר הַשִּׁירִים לב, א).

18. (וְעֵינִין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבִיר הַמִּתְחִיל "זֹאת תְּנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ" (לְעִיל
נִשָּׂא כט, סוף עֲמוּד א). (תְּהִינִי זֹה, תְּקוּן ו).

19. (תוֹרָה אוֹר מִקֵּץ מֵא, ד, מב, גִּיד).

20. (תַּעֲנִיָּת, ב): א: "אִיזוֹ הֵיא עֲבוּדָה שֶׁהֵיא בְּלִבִּי הֵיא אוֹמֵר: זֶה תְּפִלָּה".

21. (לְמַעַלָּה עַד אֵין קִץ: לְשׁוֹן הַזֶּהר חֲדָשׁ יִתְרוֹ).

22. (וְעֵינִין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "בְּאִתִּי לִגְנִי" הַנ"ל).

וְהוּוּ "יִוְנָתִי בַּחֲגִי הַסֵּלֶע כו" הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב,
יד): כִּי בְּשִׁהֵיא "בַּחֲגִי הַסֵּלֶע, בְּסִתֵּר הַמִּדְרַגָּה", הֵיא בַּחֲנִת
"נִאֲלַמְתִּי דוּמִיָּה, וְנִקְרָאת "יִוְנָת אֱלֹם" (תְּהִלִּים נו, א). אֲכֵן עַל
יְדֵי עֶסֶק הַתוֹרָה וְהַמִּצְוֹת - "הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ כו",
מִמְשִׁיכִים בַּחֲנִת י"ה דִּהְיִינָה וְדֹאֲלֵקִים שְׁלֹא לְהִיּוֹת בַּחֲנִת
"אֱלֹם". כֵּן כֶּתֵב בְּסִפֵּר "עִמְק הַמֶּלֶךְ" (דָּף ק"ג, א'). וְעַל זֶה נִאֲמַר

(שִׁיר הַשִּׁירִים ה, בא) "קוֹל דוֹדִי דוֹפֵק".

וְעֵינִין בְּפִירוּשׁ הַר"ז בִּזְהָר פִּרְשֵׁת וְאָרָא (דָּף כ"ו, א'), גִּבִּי "נִאֲלַמְתִּי
דוּמִיָּה כו" וְאִי אֶתֶדֶר כו". וּבִפְרִי עֵץ חַיִּים, שְׁעַר הַקְּדִישִׁים פֶּרֶק ב'
וְרִישׁ פֶּרֶק ג').

23. (פֶּאָה א, א. שִׁבְתָּהּ קבו, א).

24. (בְּרַכּוֹת י, ב. שְׁלֹחַן עָרוֹךְ אוֹרַח חַיִּים סִימָן פט, ג. רֹאה לְעִיל צו ח, א. נִשָּׂא
כו, ג בְּלֶקַע עב, א. לִקְטָן הָאֲזִינוּ עת, ד. מֵאֵמֶר אֲדַמּוּר הִזְקֵן עַל הַתוֹרָה חֶלֶק ב
עֲמוּד תְּשׁוּמָה. מֵאֵמֶרִים הַקְּצָרִים עֲמוּד שֵׁב וְאֵילָךְ. הַקְּדָמָה לְ"לִקְוִטִי תוֹרָה לִג'
פִּרְשִׁיּוֹת" לְכַבּוֹד קְדוּשַׁת אֲדַמּוּר מֵהַר"ש. נִדְפֵס גַּם בְּאוֹר הַתוֹרָה בְּרַאשִׁית כֶּרֶךְ
וּ בַתְּחִלָּתוֹ. אוֹר הַתוֹרָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲמוּד אִתּוֹ. וְהָל אוֹר עֲמוּד שְׁנָה. דִּבְרוּר
הַמִּתְחִיל "לִכְה דוֹדִי תִשְׁרִי".

25. (רֹאה אֲבוֹת דְּרַבִּי נֶטָן לֵא, א).

26. (וְעֵינִין מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מֵעֵנִין זֶה: בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "וְתוֹסֵף אֶסְתֵּר"
(תוֹרָה אוֹר צד, ד). וְעַל פְּסוּק "וְיִדְעַת הַיּוֹם וְהַשְּׁבוּתָ כו" (לִקְטָן וְאֶתְחַנֵּן ז,
ד וְאֵילָךְ. וּבְדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ" (לִקְטָן תְּבוּא מֵב, ד).

27. (רֹאה בְּרַכּוֹת יד, א וְשֵׁם נִסְמָן. רֹאה אוֹר הַתוֹרָה בְּמִדְבָּר עֲמוּד ד. אוֹר
הַתוֹרָה עַל מֵאֵמֶר רִד"ל ע' כג).

בִּישָׁא³⁷ לְשִׁלוֹט בּוֹ, וְשׁוֹב לֹא יָכוֹל לְהָאִיר בּוֹ כַּח נְשִׁמָתוֹ
לְגַמְרִי.

לְכֵן תִּקְנֵנוּ לָנוּ בְּרִכְת־הַשְּׁחָר³⁸ כְּמוֹ: "מִלְכִּישׁ עֲרוֹמִים",
מִתִּיר אֲסוּרִים, "הַמְכִּין מִצְעָדִי גֶבֶר" – מַחְמַת שְׁאֲצָל
אָדָם – בַּחֲנִינָה "אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן" (יִשְׁעִיָּה יד, יד), כָּל כְּחוֹתָיו,
אֲפִילוֹ לְהִלְבִּישׁ בְּגָד וּמִנְעֵל, הַכֹּל הוּא כַּח שֵׁם הַיְיָ ה'
בְּרוּךְ־הוּא, וְאֵין דְּבַר חוּץ מִמֶּנּוּ³⁹.

הַגֵּם כִּי הַפְּרָכּוֹת הֵם מִדְּרַבָּנָן, מִכָּל מְקוֹם הֵם קוֹדֵם,
מַחְמַת שֶׁהֵם הִכְנִה לְקִרְיַת־שֹׁמֶעַ דְּאוֹרֵי־יִתָּא, שֶׁהוּא
גִּילּוֹי אֲמִיתִית שֵׁם ה', אֲשֶׁר הוּא בְּאֵמֶת "אֵין עוֹד זֹלָתוֹ",
לְמַעַלָּה עַד אֵין קֶץ וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית.

וְעַל יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת מְקוֹדֵם בְּבִרְכּוֹת יָכוֹל לְבֹא לְזֶה
בְּקִרְיַת־שֹׁמֶעַ, בְּאִמְרוֹ בַּתְּחִלָּה "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ":
"בְּרוּךְ" הוּא כְּמוֹ "בְּרִיכַת הַמַּיִם" – לְשׁוֹן הַמִּשְׁכָּה, שְׁאֵנוּ
מְמַשִּׁיכִים אֹרֹךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא אֲשֶׁר הוּא בְּהַעֲלֵם
וְהַסְתֵּר, לְהִיּוֹת בְּבַחֲנִינָה גִילּוֹי בִּישְׂרָאֵל וּבִמְקוֹר כְּנֶסֶת־
יִשְׂרָאֵל. לְכֵן אָנוּ מְבַקְשִׁים: "בְּרוּךְ אַתָּה" – שִׁיְהִיָּה
הַיְיָ ה' בְּרוּךְ־הוּא נִמְשָׁךְ בְּבַחֲנִינָה "אַתָּה" שֶׁהוּא נוֹכַח –
פִּירוּשׁ: בְּגִילּוֹי כְּמוֹ שְׂבָאֲמַת הַכֹּל בְּטֹל לְפָנָיו לְגַמְרִי, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב (מִלְאֲכִי ג, ו): "אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי", רַק אֲצִלְנוּ נִדְמָה
לָנוּ הַגִּשְׁמִיּוֹת לֵישׁ, אֲבָל אֲצִלוּ יִתְבָּרַךְ כָּל הַגִּשְׁמִיּוֹת
אֶפְסֹ וְתִהְיוּ נִחְשָׁבוּ לוֹ" (יִשְׁעִיָּה מ, יז).

פִּירוּשׁ: "ה'" הוּא "אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אִילֵי הָאֶרֶץ" (מִלְכִּים־ב
כד, טו), פִּירוּשׁ: הוּא כְּחֵנוּ מִמֶּשֶׁלֶךְ⁴⁰. כִּי גַם כָּל כְּחוֹת הַגּוֹף
הַנִּדְמָה לָנוּ שֶׁהֵם טְבַעִים, אֲבָל אֲצִל יִשְׂרָאֵל הֵם הַכֹּל
כַּח הַיְיָ ה' בְּרוּךְ־הוּא וְכִי זֶה הַחֲלִיּוֹק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת⁴¹. כִּי הֵלֵא עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת⁴¹ גַּם כֵּן
יִדְעִים⁴², כִּי הִנֵּה פִּרְעָה אָמַר (שְׁמוֹת ה, ב): "לֹא יִדְעִתִּי אֶת

אֲמוֹנֶתְךָ"²⁸, פִּירוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "הַמַּחְדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד
מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית". כִּי מִלַּת "בְּרֵאשִׁית" הוּא בְּרֵאשִׁית
יִשְׁשׁ²⁹. רְצוֹנוֹ לֹדוֹר, מִזֶּה שֶׁ"מַחְדֵּשׁ בְּכָל יוֹם" – הוּא
הַמַּהְוֶה יֵשׁ מֵאֵין.

אִךְ מַחְמַת שֶׁנִּתְגַּשֵּׁם חַיּוֹת הַגּוֹף מְאֹד מְאֹד, אֵינּוּ יָכוֹל
לְקַבֵּל הָאֵרֶת נְשִׁמָתוֹ בְּקִרְבּוֹ כִּי אִם מַעַט מְזַעֵיר בְּבַחֲנִינָה
7 "אֲפִיו". דְּהֵינּוּ שֶׁהַנְּשִׁמָּה הַאֲלֵקִית אֵין לָהּ גִּילּוֹי בְּלָבוּ
וְגוֹפוֹ מַחְמַת חוֹמֶר יִשׁוּת הַגּוֹף, בִּיּוֹן שְׁעֵדִין לֹא הַתְּפַלֵּל.

שְׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה – שְׁמִבְטֵל רְצוֹנוֹ לְרִצּוֹן־הַעֲלִיּוֹן
בְּרוּךְ־הוּא; וְהִנֵּה הַרְצוֹן הוּא מְקוֹר כָּל הַמַּדּוּת וְהוּא
חַיּוֹתוֹ וְקִיּוּמָן. וְזֶהוּ עֲנִין מִסִּירַת־נַפֶּשׁ – שְׁמוֹסֶר רְצוֹנוֹ³⁰ כִּי,
12 וְ"הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ" (רָאָה יב, כג) – שֶׁהוּא הַרְצוֹן, לְכֵן עַל יְדֵי
זֶה נִמְשַׁכֶּת הַנְּשִׁמָּה שֶׁהִיא מְבַחֲנִית שֵׁם הַיְיָ ה' וּמִתְפַּשֵּׁט
14 בְּכָל הַגּוֹף. מִזֶּה שְׁאֵין כֵּן קוֹדֵם הַתְּפִלָּה הִיא עֲדִיין רַק
15 "בְּאֲפִיו", דְּהֵינּוּ שֶׁרַק בְּמוֹחוֹ וּשְׂכָלוֹ מוֹדֶה לָהּ³¹, אֲבָל
16 לֹא³² נִתְפַּשְׁטָה עֲדִיין בְּלָב כִּי³³.

וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ב, כב): "חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר
נִשְׁמָה בְּאָפּוֹ, כִּי בְמֶה נִחְשָׁב הוּא" – אֵל תִּקְרִי בְמֶה אֵלָּא
19 בְּמֶה³⁴ – פִּירוּשׁ:

"חֲדָלוּ לָכֶם" – לְשׁוֹן הַבְּדִלּוֹ עֲצִמִּיכִם מִן בַּחֲנִינָה אָדָם
21 כְּזֶה שֶׁנִּשְׁמָתוֹ רַק "בְּאֲפִיו" שְׁלֹא יִכְלֶה לְהַתְּפַשֵּׁט בְּכָל־לֹת
22 גּוֹפוֹ. כִּי "בְּמֶה נִחְשָׁב" – כְּמוֹ הַבְּמֶה נִרְאָה וְנִגְלָה הַיִּשׁוּת
23 שְׁלוֹ לֵישׁ וְדָבָר בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, כֵּן בּוֹ גַּם כֵּן גִּבְרָה חוֹמֶר
24 הַיִּשׁוּת שְׁלוֹ עַד שְׁאֵינּוּ מִתְּבַטֵּל כָּל־ל מִפְּנֵי אֹרֹךְ ה', הוּא
25 אֹרֹךְ נְשִׁמָתוֹ אֲשֶׁר בְּאֲפִיו³⁵.

לְכֵן אֲסוּר לֵאכּוֹל קוֹדֵם הַתְּפִלָּה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל³⁶: "לֹא
26 תֵּאכְלוּ עַל הָדָם" (קְדוּשִׁים יט, כו) – "לֹא תֵּאכְלוּ קוֹדֵם
27 שֶׁתְּתַפְּלֶל עַל דְּמָכֶם", בְּכַדִּי שְׁלֹא לִיתֵן "סִטְרָא דְּדִמָּא
28

28. וְעִינֵין וּבִזְהָרֵין פְּרָשְׁתִּין וְיִקְהֵל (דָּף ר"ג, סוֹף עֲמוּד ב').

29. (בַּעַל הַטּוֹרִים. תּוֹסֵפוֹת הַשְּׁלָם, פִּירוּשׁ בַּעֲלֵי הַתּוֹסֵפוֹת עַל תַּנ"ךְ).

30. (כִּי נֶפֶשׁ פִּירוּשׁוֹ רְצוֹן, כְּמוֹ "אֵין נֶפֶשׁ אֵל הַגֵּם הַיְיָ" בִּירְמִיָּה בְּסִימָן ט"ו, אוּ וּפִירַשׁ רִשִׁי: נֶפֶשׁ – רְצוֹנוֹ. – לְעֵיל שְׁלַח עַד, עִינֵין שֵׁם בְּאִרְכּוֹת).

31. (בְּאִמְרִית "מוֹדָה אֲנִי לְהוֹדוֹ לַה'").

32. (רָאָה יְהִל אֹרֹךְ עֲמוּד שְׁנִי).

33. וְכֵן פִּירַשׁ הַרַמ"ז פְּרָשְׁתִּין תַּצְנוּה (דָּף קפ"ב), עַל פִּי כְּתָבֵי הָאֲרִיז"ל, עֲנִין "אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפּוֹ" (יִשְׁעִיָּה ב, כב), וְעִינֵין בְּזִהָרֵין שֵׁם עַל פְּסוּק זֶה, בְּעִנְיָן אַחֵר.

וְעִינֵין מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק (אֲמֹר כב, לב) "וְנִקְדַּשְׁתִּי בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "בַּתּוֹךְ" – הֵינּוּ שִׁיּוּתֶפֶס עֲנִין קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלָב הָאָדָם דִּי־יָקָא (לְעֵיל אֲמֹר לב, א).

וְעִינֵין מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבִדּוֹר הַמִּתְחִיל "לְהִבִּין עֲנִין מִזֶּה שְׁאֲמָרוּ רַז"ל יְפֶה שְׁעָה אַחַת בַּתְּשׁוּבָה כִּי" (תּוֹרָה אֹרֹךְ חֵי שְׁרָה טו, ב), בְּעִנְיָן (בְּרִכּוֹת כב, סוֹף עֲמוּד ב): "הַכּוֹדֵעַ צָרִיךְ שִׁירָאָה אִסּוּר כְּנֶגֶד לְבוֹ".

34. (בְּרִכּוֹת יד, א).

35. (וְעִינֵין מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "בְּעֵלֵי בְּמֹזוֹת אֲרִנּוֹן" (לְעֵיל חֲסֵת סו, גִּיד)).

36. (בְּרִכּוֹת י, ב. רָאָה לְעֵיל נֶשֶׁא כו, ג. בְּלֶק עב, א. מֵאֲמָרִי אֲדַמּוֹר הַזֶּקֶן הַקְּצָרִים עֲמוּד שֶׁב. וְשֵׁם נִסְמָן. אֹרֹךְ הַתּוֹרָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה (דְּבָרִים כָּרָךְ ג) עֲמוּד אִתְּלוֹ).

37. (רָאָה זִהָרֵין חֲלֶק א י, ב בְּהַקְדָּמָה).

38. (בְּרִכּוֹת ט, ב).

39. (וְעִינֵין לְעֵיל עַל פְּסוּק "מִזֶּה יָפֹו פְּעֻמִּיךְ בְּנִעְלִים" (נִדְפֵס לִקְמֵן בְּשִׁיר הַשִּׁירִים מג, ב. וְרָאָה לְחֵלֶן הָאֲדִינוּ עג, ג. וּבִנְסִמָּן שֵׁם)).

40. (רָאָה לִקְמֵן רֹאשׁ הַשָּׁנָה סב, ד. וְשֵׁם נִסְמָן).

41. (אֲמוֹת הָעוֹלָם).

42. וּמִהַשְׁמַטּוֹת שֶׁבְּסוֹף הַלְקוּטֵי תּוֹרָה.

חיות וכחות שלנו הם כח הו"ה ברוך הוא, אז הוא
 "אחד". פירוש: "אין עוד מלבדו" (ואתחנן ה, לה), כי כל
 הכחות בטלים למקור לגמרי⁴⁹.

וזהו שאמרו רז"ל⁵⁰: "כל המאריך באחד", פירוש:
 שמאריך ומתבונן איך הו"ה הוא "אלהינו", בכדי
 שיראה שהוא "אחד" אמיתי – אז מאריך לו כו".

וזהו פירוש "קרוב ה' לכל קוראיו" (תהלים קמח, יח):
 שאנו קוראים אותו יתברך, שלא יהיה בבחינת "רם" חס
 ושלום, אלא שיתגלה ויהיה בבחינת "אלהינו", כמו
 שבאמת הוא כן, אז הוא "קרוב" מאד, ויכול לבוא
 ל"אהבה" את ה' אלהיו בכל לבבו, מאחר שבבר
 נתבטלו כל רצונותיו, ולא נשאר כי אם רצון השם, ואז
 יוכל להתפלל, כמו שכתוב (שם, ט): "רצון יראיו יעשה",
 אז ואת שועתם ישמע וישעם⁵¹.

ג. אבל כתיב (שם, יח): "לכל אשר יקראוהו באמת", ו"אין
 אמת אלא תורה"⁵². כי באמת הוא "הודו על ארץ
 ושמים" (שם, יג) – "שמים וארץ" הם רק בחינת "הודו וזיו",
 אבל הנשמות הם פנימית העולמות, פנימית חכמה.
 והנה "מלכות – פה, תורה שבכל פה קריין לה"⁵³,
 פירוש: כי מלכות "לית לה מגרמה כלום". כי היא רק
 גילוי פנימית רצונו – תורה ומצות הם פנימית רצונו.
 לכן אחר שביטל כל רצונות המגושמים, עוד זאת היא
 תכלית הבריאה, ליכלל בפנימית רצונו יתברך בכדי
 "לעשות לו דירה בתחתונים"⁵⁴, דהיינו בעשיה הגשמיות
 יתגלה פנימית רצונו, מקור החיים של כל העולמות.

וזהו שכתוב: "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"
 (בקהלת סיקן ט"ו, טו), פירוש: שבבר אהבת;

הו"ה", שלא ידע רק שם "אלקים", ואמר (יחזקאל ח, יב):
 "עזב ה' את הארץ", כי הכל יודעים ומוודים שיש
 אלהים, אלא שמחשיבים כח עצמותם וכל חיות העולם
 ליש ודבר נפרד בפני עצמו, כמו שהם חוץ לאלהות,
 "יקרו ליה אלהא דאלהיא"⁴³, כאשר באמת, כל
 השפעותם הוא רק על ידי ע' שרים.

הגם דכתיב (ירמיה י, ז): "מי לא ייראך ומלך הגוים כו",
 וכתיב (שם): "כי בכל חכמי הגוים 42 ובכל מלכותם מאין
 במוך", משמע שגם עובדי כוכבים 41 אומרים ש"אין
 במוך"⁴⁴, מכל מקום כתיב (תהלים קיג, ד): "רם על כל כו",
 פירוש: שהוא מרומם מעובדי כוכבים ומזלות 41, ואינו
 משפיע להם כי אם על ידי ע' שרים המקבלים יניקה
 וחיות מ"בני אלים", שהם המלאכים דעשיה, שמהם
 נמשך כח וחיות השפעת עולם הזה כנ"ל. לכן אין להם
 כח וחיות כי אם להיות יש ודבר נפרד בפני עצמו.

אבל לא כן עם בני ישראל⁴⁵, "כי חלק הו"ה עמו"
 (האזינו לב, ט), נשמות ישראל מעצמות הו"ה ברוך הוא.
 לכן אצלנו הוא הו"ה אלהינו, פירוש: הוא פחנו וחינו
 בלי שום אמצעי כלל⁴⁶. לכן בודאי מהראוי לבטל
 רצונו לגמרי מפני רצונו יתברך, במאמר רז"ל⁴⁷: "בטל
 רצונך כו".

כמו שכתוב (תהלים עג, כח): "מי לי בשמים, ועמך לא
 חפצתי בארץ", פירוש: כשאני "עמך", שה' הוא
 "אלהינו", אזי "לא חפצתי בארץ" – בארציות כי אין בה
 לא חפץ ולא רצון ותשוקה כלל.

וזהו פירוש "שמע ישראל" (ואתחנן ו, ד): "שמע" הוא
 לשון הבנה⁴⁸; "ה' אלקינו ה' אחד" (שם), רצונו לומר:
 כאשר הוא מבין באמת ש"הו"ה" הוא "אלהינו", כל

43. (סוף מנחות).

44. (ראה זהר חלק ב צו, א)

45. (עם בני ישראל: שמות א, ט).

46. (ועיין מזה בפירוש הרמ"ז ריש פרשת האזינו, בענין "כי חלק הו"ה עמו"). ועיין בפרשת משפטים (צ"ו, א').

47. (אבות ב, ד).

48. (כמו דבר כי שמע עבדך" שמואל א, י. – מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג חלק ב עמוד תרעו. ובכמה מקומות. וראה רש"י מקץ מא, ו: "תשמע לשון הבנה והאזנה". ועוד. ובוהר אידרא רבא חלק ג נשא קלח, ב: "שמע כלומר הבן").

49. (ועיין מזה שנתבאר על פסוק "ולא אבה הו"ה אלקיך" (לקמן תצא לה, א), שבכל נפש יש בחינה והארה משם הו"ה ממש.

וב"ספר של בינונים", ב"אגרת התשובה" פרק ד:

וזהו הפירוש דשם הו"ה הוא פחנו וחינו כו. מה שאין כן העולמות, ואפילו המלאכים – חיותו הוא משם אלהים. ולכן נקראים "בני אלהים" או "בני אלים". עיין שם ב"אגרת התשובה"

שם.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מה טובו" (לעיל בלק עג, ב).

ובדבור המתחיל "בפרשת נסכים" (לעיל שלח מ, ב):

וזהו "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בך הו"ה" (ברכה לג, כט). ו"מה שאין כן אפילו במלאכים כנ"ל, וחינו כדפירש בוהר" (פרשת אמור דף צ"ד, סוף עמוד א'), פירוש "מי כמוך באלים הו"ה", דהיינו מה ששם הו"ה הוא למעלה משאר השמות "אל" ו"אלקים" כו, שהם בחינות חיצוניות לגבי שם הו"ה.

ועיין מה שנתבאר מענין זה בדבור המתחיל "אם בהרת קדמה כו" (לעיל תוריע כג, א).

50. (ברכות יג, ב: "כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו").

51. (ירושלמי ראש השנה ג, ח. תנא דבי אליהו וזקא פרק בא, ועוד. וראה לקמן סוכות פא, א).

52. (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אלהיו" יו, א).

53. (ראה תנחומא נשא טז).

לכן גם כן לא יכול להתחיל בתפלה כי אם בעשיית
מצות בתחלה. דהיינו להתעטף בטלית ותפילין, שהם
קישורא ופריסא דמלכא⁶³, כמו שכתוב (תהלים קד, ב):
עוטה אור בשלמה.
וביאור הענין:
היינו כי תורה שבועל פה, שהיא בחינת מלכות נקרא
גם כן "רגלי", וכמו שכתוב (ישעיה סו, א): "והארץ יהיה
רגלי כו" – ו"ארץ" היינו תורה שבועל פה, וכמו שנתבאר
במקום אחר⁶⁴. והנה, עיקר התגלות הרצון העליון לידיע
ההלכה והמצוה על בוריה, היא בתורה שבועל פה, מה
שאין כן בתורה שבכתב אין בה גילוי הרצון⁶⁵.
וזהו "ואנכי תרגלתי": "אנכי – מי שאנכי"⁶⁶, הוא
בחינת פנימית רצון העליון, וכביכול "ואנכי תרגלתי":
השפלתי את בחינת "אנכי" לבחינת "רגלי" – הוא תורה
שבועל פה, כי "נעוץ תחלתו בסופו"⁶⁷.
וכל זה "לאפרים": דהיינו, שכל זה היירידה
וההשפלה הוא בשביל הנשמות, שהיה בנשמתם גילוי
בחינת "אנכי". שלכך נמשך וירד רצון העליון ונתלבש
בפשטי ההלכה המדברים בעניני עולם העשיה,
המחליף פרה בחמור כו"⁶⁸, שעל ידי התקשרות השכל
של נשמות ישראל בחכמה ושכל זה דתורה שבועל פה,
הם מתקשרים ממש במוח האב, היינו בחכמתו ורצונו
יתברך שגשפלו ממש בהלכה זו.
וזהו ענין המשל שהאב מרכין ראשו אצל רגליו כדי
להגביה בנו הקטן כו' – כך על דרך זה "ואנכי תרגלתי
לאפרים"⁶⁹.

(דהיינו, כמו שנתבאר במקום אחר⁵⁴ על פסוק (שיר השירים
א, ז) "הגידה לי שאהבה נפשי" – מבקר – היינו כשהיתה הנשמה
בבחינת עיבור למעלה, ו"אשה"⁵⁵ פירושו אש ה';
ולכן, גם כשנמשך מבחינת אהבה עליונה זו גם כן בנשמה
בשולבושת בגוף, שזהו פירוש "הגידה" – לשון המשכה,
שנמשך מבחינת אהבה עליונה כו⁵⁷).
מכל מקום, אחר כל האהבות "ראה חיים" עמה⁵⁸, ו"אין
חיים אלא תורה", כמו שכתוב: "כי הוא חלקך בחיים"⁵⁹,
וכתיב (נביאים ל, ב): "כי הוא חייך ואורך ימך" – דקאי על
התורה. וזהו שכתוב "כי הוא חלקך בחיים" – כתיב "הוא"
והמשמעות "היא". והיינו כמו שכתוב (משלי ג, יח): "עץ חיים
היא", כדאיתא בזהר (זהר גדול, בראשית, דף ל"ט, עמוד ב'⁶⁰).
ופירוש "היא" – המה ששה סדרי משנה ובריייתא.
הגם שכל עניני התורה והמצות מדברים בדברים
גשמיים, מכל מקום הן המה פנימית רצונו יתברך. כמו
שכתוב "ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועותיו"
17 (בדו"ש סימן י"א, ג). פירוש "תרגלתי" – מלשון "רגלים"⁶¹,
כי נשתלשל פנימית רצונו עד בחינת "רגלים", במדרגה
תחתונה מאד בעשייה גשמיות, בבחינת "קחם על
זרועותיו" – פירוש: להגביהם על זרועות למעלה ראש.
כמו למשל, אדם גדול שמרכין עצמו אצל תינוק קטן
בכדי ליקח אותו על זרועותיו ולהגביה למעלה ראש
מחמת גודל רצונו ותשוקתו בו – כן השתלשל השם
יתברך פנימית רצונו בדברים גשמיים, בכדי שיוכלו
ישראל ליכלל בפנימית רצונו, שהוא למעלה מעלה
אפילו מבחינת חכמה עילאה⁶².

(יא) ארכיב אפרים".

54. (לקמן ראה לב, ד ואילך).

55. (ראה סוטה יז, א. וברשי" שם. וראה פרדס שער כג פרק א).

56. וכמו שנתבאר במקום אחר (ראה לעיל עו, ב ושם נסקן בפנים המאמר).
וענין ברבות בשיר השירים סוף פסוק (ח, ו) "שימיני כחותם".

57. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "נדבר אללים כו' ואך אל
אברהם כו" (תורה אור ואך ג, א).

58. וענין מזה (בזהר) בפרשת מקץ (דף קצ"ו, עמוד ב'). ובפרשת קרח
(קע"ז, עמוד ב'). ובראשית חכמה שער האהבה, סוף פרק ט'.

59. (המשך הפסוק "ראה חיים עם אשה אשר אהבת". ראה רשי" על הפסוק
(בכמה דפוסים): "עם אשה" – עם תלמוד תורה שבידך". ובאור התורה כי תצא
(דברים קר) עמוד ב' שנה: "ובגמרא קדושין דף ל עמוד ב' משמע, "אשה"
דהיינו תורה, וכמו שאמר: "תורה צוה לנו משה מורשה – אל תקרי מורשה אלא
מאורשה כו". וזהו שאמר: כי הוא חלקך".

60. (זהר דפוס קרמונא שנת ש"ט. לבאורה צריך להיות לט, עמוד ג. נדפס
בתקוני זהר תקון סט דף ק, סוף עמוד א).

61. (וכן איתא ברבות באיכה, על פסוק (ב, א) "איכה יעיב".
והוא ב"לקוט" בדו"ש שם: "ארכבותיו כו" ורש"י: "משל למלך
שהיה לו בן, בכה ונתנו על ארכבותיו, בכה ונתנו על זרועותיו, בכה ותרפיו
על כתפו... כך: "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו, ואחר כך (הושע י

62. (וענין בביאור על פסוק "לכן אמור לבני ישראל", בפירוש "אשר
נשאתי את ידי כו" (תורה אור נט, ד: שעם היות שנתלבשה בגשמיות, אבל
נשאתי את ידי" להגביה אותה למעלה ראש מבחינת חכמה עילאה").

63. (קשר ופרישת המלך. ראה זהר חלק ב סכא משפטים צו, ב. חלק ג נשא
קב, ב. זהר חדש בתיקונים קיו, ב. וראה לעיל שלח מז, ב).

64. (תורה אור בתחילתו).

65. וענין מה שנתבאר בזה, בדבור המתחיל "לכן אמור לבני ישראל"
הנ"ל, בענין "והבאתי אתכם אל הארץ" כו' (תורה אור נו, ד. נט, ג ואילך).
ובפרשת פנחס, בדבור המתחיל "צו את בני ישראל" בענין "תשמרו"
(לעיל עו, ב, עו, ג ואילך).

66. (ראה ליקוטי תורה להאר"ל תולדות כו, יט. זהר חלק א קסו, ב. חלק ג
יא, א).

67. (ספר יצירה פרק א משנה ז).

68. (בבא קמא פרק ח משנה ד).

69. וענין מה שנתבאר על פסוק (שיר השירים, ח) "קול דודי . . .
מדלג כו' מקפץ כו'", דשם נתבאר גם כן, שהתגלות והמשכות
אור אינן סוף הנמשך על ידי התורה, הוא על דרך משל כמו
המדלג ברגליו כו', ענין שם.

וְהָיָה בְּחִינָה זוֹ הִיא עֲלִיָּה גְדוֹלָה יוֹתֵר מִשְׁרָשׁ הַנִּשְׁמָה
מִצַּד עֲצָמָה, עִם הַיּוֹת "כִּי חִלַּק הָיָה" עֲמוֹ וְכֵן ל';
וְכַנּוּדֵעַ, דְּבַחֲנִית "אֲנִי מִי שְׁאֲנִכִּי" הוּא לְמַעַל מַעַלָּה
מִשֵּׁם הָיָה, כִּי הוּא בְּחִינַת "דֹּלָא אֲתַפֵּס בְּשֵׁם, וְלֹא
אֲתַרְמִיז בְּשֵׁם אוֹת וְקוֹצָא כָּלל כ"ו"⁷⁰.

אֲמָנָם אֵף עַל גַּב ד' וְאֲנִכִּי תִרְגְּלִיתִי בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה
שְׁבַע־לִפָּה, עוֹד זֹאת צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם בֵּן "קָחָם עַל
זְרוּעוֹתָיו":

כִּי הִנֵּה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, אֵף עַל גַּב שְׁהָאָב בּוֹפֵף רֹאשׁוֹ
וְקוֹמָתוֹ אֲצֵל הַיָּלָד, עִם כָּל זֶה לֹא סָגִי בְּהִכִּי – לְהַגְבִּיָּה
וְלִנְשְׂאוֹת אֶת הַיָּלָד מֵעַל הָאָרֶץ, לְמַעַל רֹאשׁ אֲצֵל
רֹאשׁוֹ שֶׁל אָבִיו כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׁמְגִבְיָה קוֹמָתוֹ, אֲלֹא לֹא
צָרִיךְ עוֹד שִׁישְׁפִּיל הָאָב זְרוּעוֹתָיו עַד תַּחֲתִית רִגְלָיו
מִמֶּשׁ, וְיִקָּחָם עַל זְרוּעוֹתָיו, וְעַל יָדֵי זֶה יִגְבִּיֶהוּ וִינְשְׂאָנוּ
לְמַעַל אֲצֵלוֹ מִמֶּשׁ.

וְכָּה, אֵף עַל גַּב דְּבַתּוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה נִמְשָׁךְ וּמִתְלַבֵּשׁ
מִמֶּשׁ רִצּוֹן־הַעֲלִיּוֹן שְׁלֹמַעַלָּה מִהַחֲבִיבָה, אֵךְ "אוֹרִיִּיתָא
בְּלֹא דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי לֹא פִּרְחָת לְעִילָא"⁷¹.

וְגַם, כִּי תוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה מְדַבֵּר הַכֹּל בְּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים,
וְהוּא לְבַרר בִּירוּרִים דְּקִלְיַת־נוֹגָה עַל יָדֵי בֶּשֶׁר וּפְסוּל
כ"ו. וְכַדִּי לִהְיוֹת הַעֲלָתָה הַבִּירוּרִים, הוּא דִּיִּיקָא עַל יָדֵי
הַתַּפְּלָה ב' דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי⁷², וְלִכֵּן אֵהְבָה וִירָאָה נִקְרָא
"גְּדִפִּין".

אֵךְ יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת בְּאֵהְבָה וִירָאָה, הֵיינו: אֵהְבָה וִירָאָה
שְׁהָאָדָם מְעוֹרֵר בְּנַפְשׁוֹ; וְהֵם רַק הִכָּנָה לְאֵהְבָה וִירָאָה
הַנִּמְשָׁכִים מִלְּמַעַלָּה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "קָחָם עַל זְרוּעוֹתָיו".

אֵךְ הִנֵּה יְדוּעַ, שִׁימִין וּשְׁמַאל שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא
הֵם הַפְּכִיִּים מִשָּׁל הָאָדָם. כִּי מִדּוֹת הָאֵהְבָה וִירָאָה שֶׁל
הָאָדָם הֵן בְּבַחֲנִית הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה־לְמַעַלָּה, אֲבָל
מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא הֵן הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי
מִלְּמַעַלָּה־לְמַטָּה, שִׁיְהִיָּה הַגִּילּוֹי לְמַטָּה כְּמוֹ לְמַעַלָּה⁷³.

וְלִכֵּן, כַּדִּי שִׁיּוּמִשְׁכּוֹ יִמְיֵנו וּשְׁמַאלוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־

הוּא לִהְיוֹת גִּילּוֹי מִדּוֹתָיו בְּנַפְשׁ הָאָדָם, הוּא דִּיִּיקָא גַּם בֵּן
עַל יָדֵי הַשְּׁפָלָת מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא בְּמִצְוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת, שְׁתּוּכַל הַנִּשְׁמָה לְהַתְקַשֵּׁר בְּמִדּוֹתָיו מִמֶּשׁ עַל
יָדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא,
וְכַמֵּאֱמָר ר"ל⁷⁴: "הַדְּבִק בְּמִדּוֹתָיו, מִה הוּא רַחוּם כ"ו",
וְעַל יָדֵי זֶה יוּכַל הַמִּדּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת לְהַתְגַּלּוֹת בְּנִשְׁמָה.

וְזֶהוּ עֲנִין "מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה" (יִשְׁעִיָּה ל"ב, יז), שֶׁהִיא בְּחִינַת
מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא. וְלִכֵּן נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי י"ד, ל"ד):
"צִדְקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי", שְׁעַל יָדֵי זֶה הוּא בְּחִינַת "קָחָם עַל
זְרוּעוֹתָיו כ"ו"⁷⁵.

וְדֶרֶךְ פִּרְט, יִמְיֵנו וּשְׁמַאלוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא הֵם
תּוֹרָה וְצִדְקָה: כִּי הַתּוֹרָה הִיא מִימִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרַכָּה ל"ג,
א): "מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לִמּוֹ". וְ"שְׁלַחֵן", שֶׁהוּא הַשְּׁפָעַת הַמִּזוֹן
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא מִשְׁפִּיעַ לְעוֹלָם – הוּא בְּצַפּוֹן⁷⁶. וְכֵן
גְּשָׁמִים שֶׁהֵם פִּרְסָה – יוֹרְדִים בְּגִבּוּרָה⁷⁷. כִּי כַּדִּי שִׁיּוּמִשְׁךְ
הַשְּׁפָעָה בְּפִנִּימִית הוּא עַל יָדֵי בְּחִינַת גְּבוּרוֹת⁷⁸.

וְאֵף עַל גַּב, דְּלַעֲלִיל נִתְבָּאָר דְּתוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה נִקְרָא
"רִגְלִי" – וְכַאֵן אֲנוּ אוֹמְרִים דְּהִיא בְּחִינַת "יָד יְמִין"?

יֵשׁ לוֹמַר, דְּהֵיינו תּוֹרָה־שְׁבַכְתָּב. וְזֶהוּ "הַשְּׁמִים כְּסֵאִי"
דְּקֵאִי עַל תּוֹרָה־שְׁבַכְתָּב, שֶׁהֵינִים הֵם עַל הַכְּסֵא. מִה
שָׂאִין בֵּן תּוֹרָה שְׁבַע־לִפָּה הִיא בְּחִינַת "וְהָאָרֶץ הָדוּם
רִגְלִי", שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ לְמַטָּה מִבְּחִינַת כְּסֵא, אֲלֹא ד' נְעוּץ
סוֹפֵן כ"ו" בנ"ל.

וְגַם, שְׁמִים הֵיינו "אֵשׁ וַיִּמִּים"⁷⁹, וְזֶהוּ בְּחִינַת "יְמִינָא
וּשְׁמַאלָא כ"ו"⁸⁰:

ד. וְנִחְזוֹר לְעֲנִינֵנו – דְּלִכְךָ כְּתִיב: "לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ
בְּאֵמָת", וְ"אִין אֵמָת אֲלֹא תוֹרָה".

לִכֵּן אֲמָרוּ ר"ל⁸¹: "תִּלְמוּד־תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלָם", גַּם מִי
שֶׁהוּא בַּעַל־עֶסֶק – מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לְקַבּוֹעַ עֵתִים
לְתוֹרָה⁸². וְגַם יַעֲסוֹק בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן בְּאֵמוּנָה כְּלִי חֲמִימוֹת
הַלֵּב אֲלֹא בְּבַחֲנִית "אַחוּרִיִּים"⁸³, אֲזִי יוּכַל גַּם בֵּן לִיכָּלֵל
מִחֻשְׁבָּה וְדְבוּר וּמַעֲשֵׂה שְׁלוֹ בְּפִנִּימִית־רִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ.

76. (רֹאה תְּרוּמָה כ"ו, ל"ה).

77. (תַּעֲנִית א, א).

78. (וְכַמּוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּבִיאור עַל פְּסוּק "קוֹל דּוֹדִי", בְּפִירוּשׁ "שְׁמַאלוֹ
תַּחַת לְרֹאשִׁי וַיְכִינּוֹ תַּחְבִּקֵנִי", עֲיִין שָׁם (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים ט"ז, ב)).

79. (בְּרַאשִׁית רַבָּה ד, ז).

80. (רֹאה לְקַמֵּן פֶּרֶק ד).

81. (פֶּאָה רִישׁ פֶּרֶק א).

82. (הַלְבוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה לְרַבֵּינוּ הַזֶּה פֶּרֶק ג, הִלְכָּה ד).

83. וְכַמּוֹ שְׁנֵתְבָאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "דָּךְ בְּעוֹרְךָ אֵיבִיק" (תּוֹרָה אור
וְחַי מִה, ד).

70. (רֹאה זֹהַר פֶּרֶשְׁתָּנוּ רנ"ו, ב).

71. (תּוֹרָה כְּלִי יִרְאָה וְאֵהְבָה – לֹא פּוֹרַחַת לְמַעַלָּה. תַּקּוּנֵי זֹהַר תַּקּוּן י).

72. וְעִינִין מִה שְׁנֵתְבָאָר בְּפִרְשֵׁת בְּהַר, עַל פְּסוּק "כִּי תִבּוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ",
בְּפִירוּשׁ "בָּא לְקָאן וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ" (מ, רִישׁ עֲמוּד ב – מ, ד). וּבְפִרְשֵׁת
בְּחֻקוֹת, עַל פְּסוּק "וְאִפּוֹ עֶשֶׂר נְשִׁים כ"ו" (מח, ב).

73. וְעִינִין מִה שְׁנֵתְבָאָר מִזֶּה עַל פְּסוּק "בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּרוֹת", בְּעֲנִין
"שִׁיּוּר עַל פִּי מִדּוֹתָיו כ"ו" (לַעֲלִיל בְּהַעֲלוֹתָ ל, גִּיד).

74. (רֹאה שְׁבַת קל"ג, ב, וְשֵׁם נִסְקוּן יְרוּשְׁלַמִּי פֶּאָה רִישׁ פֶּרֶק א, וְעוֹד).

75. וְעִינִין מִה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "מִי כֹה" אֲלֵקִינוּ הַמּוֹגִבִּיָּה לְשִׁבְתָּ
כ"ו" תּוֹרָה אור ל"ח, ג), עֲיִין שָׁם מַעֲנִין זֶה.

17 (בַּרְכָּה לֵג, כא). כִּי כִּאֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם עֲלֵיהָ עַל יְדֵי הַתְּחַדְּשׁוֹת
18 מוֹחִין בְּפִנְיֵי מִיתֵי רָצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ, אִי גַם מְקוֹר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
19 וְכָל הַמְּלָאכִים עוֹלִים וְנִכְלָלִים בְּפִנְיֵי מִית רָצוֹן אֵין־סוֹף
20 בְּרוּךְ־הוּא⁹⁰.

21 אָבֵל לְהַפֵּךְ חֵס וְשְׁלוֹם – "כָּל אוֹכְלֵי יֶאֱשָׁמוּ", פִּירוּשׁ:
22 שְׂ"אוֹכֵל" בְּחִינַת "יִשְׂרָאֵל" שְׁלוֹ, דְּהֵינּוּ, כַּח הָאֶרֶת
23 נִשְׁמָתוֹ הַמְּחַדֵּשׁ בּוֹ בְּכָל יוֹם – הוּא דוֹחָה אוֹתָהּ חֵס
24 וְשְׁלוֹם, עַד שֶׁאֵינָהּ יִכּוֹלָה לְהֵאִיר בְּקֶרְבוֹ.

25 דְּהֵינּוּ, מַחֲמַת כֶּעֶס – כְּמֵאמַר רַז"ל⁹¹: "כָּל הַכּוֹעֵס –
26 נִשְׁמָתוֹ מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ"⁹², אוּ מַחֲמַת תְּאוּוֹת – כְּמוֹ
27 שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים ד, ח): "לֹא יִגּוֹרֵךְ רַע", אוּ מַחֲמַת גִּסּוֹת,
28 בְּהֶבֶל – יִכּוֹל "לְאַכּוֹל" בְּחִינַת "יִשְׂרָאֵל" שְׁלוֹ.

29 כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (דוּשֵׁת ח, ח): "נִבְלַע יִשְׂרָאֵל", פִּירוּשׁ: שֶׁנִּבְלַע
30 בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹ בְּשִׁבְעַ מִדּוֹת רַעוּת שֶׁהֵם מַכּוּחוֹת
31 וְהַגּוֹיִם, כִּי לְכָל אוֹמָה יֵשׁ אִיזָה מִדָּה רַעָה הַשּׁוֹלֵטֶת בָּהּ
32 בְּיֹתֵר וְזוֹ הִיא חִיּוּתָהּ, וְכֵן כָּל יְנִיקָתָם מִ"אֲחוּרִיִּים דְּקְדוּשָׁה",

1 וּמִי שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְלַמּוֹד, אִיזִי בְּנִתְיֵנַת צְדָקָה עוֹלָה
2 וְנִכְלָל כָּל עֲשִׂיּוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (מִשְׁלֵי יד, לד): "צְדָקָה
3 תְּרוֹמֶם גּוֹי"⁸⁴. וְזֶהוּ "בְּכָל נִפְשָׁה" – בְּכָל רָצוֹנָה בְּתוֹרָה
4 וּבִצְדָקָה.

5 וְזֶהוּ "וּמִינָא וּשְׁמֵאלָא וּבִינֵיהוּ בְּלָה"⁸⁵: פִּירוּשׁ: עַל
6 יְדֵי תוֹרָה וּצְדָקָה עוֹלָה וְנִכְלָל גַּם בֵּן מְקוֹר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
7 בְּפִנְיֵי מִית רָצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ⁸⁶.

8 וְזֶהוּ פִּירוּשׁ "קִדְשׁ כִּי לָהּ"⁸⁷: מִי שֶׁהוּא בְּחִינַת
9 "יִשְׂרָאֵל", עַל שֵׁם "כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹקִים" (וַיִּשְׁלַח לֵב, כט),
10 שֶׁמִּנְצַח הַמְּלַחְמָה עִם נִפְשֵׁי הַבְּהֵמִית, שֶׁנִּמְשָׁכָה עַל־פִּי
11 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת מִקִּי צִירוּפֵי "אֱלֹקִים", הוּא "קִדְשׁ לָהּ",
12 שֶׁהוּא עוֹלָה וְנִכְלָל בְּפִנְיֵי מִית רָצוֹן אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא⁸⁸;

13 "רֵאשִׁית תְּבוּאֹת ה'" הוּא הַהִתְחַדְּשׁוֹת⁸⁹. כִּי עַל יְדֵי
14 חֲכֻמַּת־תְּתַאֲה "מַחֲדֵשׁ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית",
15 מְהִידָה וּמַחֲיָה מֵאִין לֵישׁ מִתְחַלֵּת בְּרִיאָה עַד סוֹף עֲשִׂיָּהּ.
16 אִיזִי לְהִתְחַדְּשׁוֹת זֹאת, יִשְׂרָאֵל הֵמָּה בְּבִחִינַת "רֵאשִׁית לִי"

ב'. קכ"א. בא, מ"ב, א'. שְׁמִינִי, מ"ב, א'. בְּשִׁלַּח, נ"ט, א', גְּבִי נֶאֱדָר
בְּקִדְשׁ" (בְּשִׁלַּח טו, יא).

89. "דִּ"תְּבוּאָה" הוּא הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא מֵאִין לֵישׁ, וְה' הוּא בְּחִינַת ה' אֲחֻרָּהּ
דְּשֵׁם הַרְיָן, שְׁקָאֵי עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט לְאוּרֵךְ רֹחֵב וְעוֹמֵק, וְלִכְן
הַתְּבוּאֹת ה' הוּא הָעוֹלָם שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ עַל יְדֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת – דְּבוּר הַמִּתְחַלֵּל וְזֶה
תִּשְׁמַח⁹⁰.

90. (וְעֵינִן מַעֲנִין "תְּבוּאֹת ה'" וּבִדְהוּרָה: בְּפִרְשֵׁת וְיָדִי (דף רכ"ו, ב').
פִּרְשֵׁת הָאֵינוֹ (דף רצ"ז, עמוד א'): "וְכֵן נִהִיר דָּא חֲכֻמַּת־עֲלִילָה
– חֲכֻמַּת דְּשִׁלְמָה נִהִיר כִּי", וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר,
עַל פִּי הַמֵּאמָר פִּרְשָׁה קִרְח (דף קע"ב, ב'): "הֵכִי נִמִּי קִדְשׁ
תְּתַאֲהָ כִי" (רֵאָה בְּאוּרֵי הַדְּהוּר: לְאֲדָמִיִּר הָאֲמֻצֵּי צֵב, ד. לְהַצְמִח צֶדֶק פֶּרֶךְ
א עֲמוּד תַּפָּח וְאֵילָף; וְכִרְךָ ב עֲמוּד תַּתְּקַעוּ; וְעֵינִן וּבִדְהוּרָה: פִּרְשָׁה פְּקוּדֵי (דף
רכ"ה, ב'): "מֵה הֵהוּא קִדְשׁ כִּי". וּבְפִירוּשׁ הַרְמ"ז (שם).

וְיִוָּבֵן כָּל זֶה, עַל דֶּרֶךְ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִרְשֵׁת וְיָחִי, בְּדְבוּר הַמִּתְחַלֵּל
אֲסִרִּי לְגִפֶּךְ, בְּפִירוּשׁ מֵה שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִים בְּשִׁבְתָּ: "וְיִנּוּחוּ בּוֹ
יִשְׂרָאֵל מִקְדָּשִׁי שְׁמִדָּה", דְּהֵינּוּ שֶׁמִּמְשִׁיכִים מִבְּחִינַת "אֶתָּה
קְדוֹשׁ" לְבְּחִינַת "שְׁמִדָּה קְדוֹשׁ" כִּי, עֵינִן שֵׁם (תוֹרָה אוֹר וְיָחִי מו, ג').
וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזָּה הָעֵנִן דִּ"שְׁאָל מִקְדָּשִׁי שְׁמִדָּה", בְּבִיאור עַל
פְּסוּק "צִאֲיָה וְאֵינָהּ" (לִקְמָן שִׁיר הַשִּׁירִים כו, א). וְזֶהוּ הַמִּכְבּוֹן גַּם כָּאֵן
בְּפִירוּשׁ "רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה".

וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר עוֹד מַעֲנִין זֶה דְּהִנְשֻׁמוֹת שְׂרָשָׁן מִבְּחִינַת
קִדְשׁ, וְעֵינִן הִירִידָה בְּגוֹף שֶׁהִיא צוֹרֵךְ עֲלֵיָּהּ – בְּבִיאור עַל פְּסוּק
"כִּי כֶּאֱרֵץ תּוֹצִיא צִמְחָה" (לִקְמָן נֶצְבִּים נב, סוף עֲמוּד א וְאֵילָף). וְעַל פְּסוּק
"שִׁלַּח פְּרָעָה" (תוֹרָה אוֹר בְּשִׁלַּח סא, א) – דְּשֵׁם נִתְבָּאֵר מַעֲנִין
הַזֵּרִיעָה וְהַצְמִיחָה מִבְּחִינַת "רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה", וְעֵינִן שֵׁם.

91. (רֵאָה רֵאשִׁית חֲכֻמָּה שְׁעַר הָאֲהָבָה פֶּרֶךְ יא קָרוֹב לְסוֹפוֹ (צו, ב דְּבוּר
הַמִּתְחַלֵּל "עוֹד אֲפִשֶׁר לְתַת").

92. (וְעֵינִן וּבִדְהוּרָה: בְּפִרְשֵׁת תַּצְנָה (דף קפ"ב, א'). שְׁזָהוּ עֵינִן "טִרְךָ נִפְשׁוֹ
בְּאִפּוֹ" (אִיּוֹב יח, ד). וּבְפִרְשֵׁת מִשְׁפָּטִים (קכ"א, ב'), גְּבִי "וְאִנְשֵׁי קִדְשׁ
תִּהְיוּ לִי, וְכִשֹּׁר בְּשִׁדָּה טִרְפָּה לֹא תֵאָכְלוּ".

84. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחַלֵּל "וְאֲרַשְׁתִּיךָ לִי" (לְעִיל בְּמִדְרָב ט,
א).

85. (פִּירוּשׁ "אֲמַר בְּשִׁבְחִיךָ בְּמִירוֹת לִיל שִׁבְתָּ).

86. וְעֵינִן בְּזִהֵר תְּרוּמָה (דף קס"ו, עמוד ב').

87. (וְיָמִידָה ב, ג): "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ, רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה, כָּל אֲכָלִי יֶאֱשָׁמוּ רַעָה
תְּבֵא אֲלֵיהֶם נָאֵם ה'").

88. (וְעֵינִן מַעֲנִין "קִדְשׁ כִּי" בְּפֶרֶךְ ב' דְּקְדוּשִׁין, דף נ"ג, סוף עֲמוּד
א', דְּפִירוּשׁ "רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה" הוּא עֵינִן תְּרוּמָה. וְכֵן תִּרְגֵּם
יִוָּנֵן שֵׁם. וְכֵן הוּא בְּרִבּוּת: בָּא, פִּרְשָׁה ט"ו, קָרוֹב לְרִישׁ פִּרְשָׁה.
מִשְׁפָּטִים, פִּרְשָׁה ל"א. וְיָקָהָל, פִּרְשָׁה מ"ט (לְשׁוֹנוֹת הַמִּדְרָשׁ נִגְחָקוּ בְּאוֹר
הַתוֹרָה פָּתַח עֲמוּד א.כ.א. נִיךְ (פֶּרֶךְ א) עַל הַפְּסוּק – עֲמוּד שִׁבְכ וְאֵילָף). וְעֵינִן
עוֹד בְּרִבּוּת וְיִשְׁלַח, רִישׁ פִּרְשָׁה פ"א. בְּשִׁלַּח, סוֹף פִּרְשָׁה כ"ד. בְּחֻקֹּתֵי
פִּרְשָׁה ל"ו. בְּמִדְרָב, פִּרְשָׁה ב'. רִישׁ פִּרְשָׁה ד'. פִּרְשָׁה י'. וְכִשִּׁיר הַשִּׁירִים
רְבָה, בְּפִסּוּק ו, יא) אֵל גִּנַּת אֲגוֹד".

וְעֵינִן בְּסִפֶּר הַ"גְּלּוּלִים" פֶּרֶךְ ט"ו, בְּעֵינִן מֵאֲמַר רַז"ל שְׂ"אֲדָם
הִרְאִשׁוֹן הִזִּיה חֲלָתוֹ וְתִרְוּמָתוֹ שֶׁל עוֹלָם" (נִתְבָּאֵר בְּאוֹר הַתוֹרָה
בְּרֵאשִׁית פֶּרֶךְ ו תַּתְּשַׁע, א), כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּרִבּוּת: בְּרֵאשִׁית, רִישׁ פִּרְשָׁה
י"ד. מִשְׁפָּטִים פִּרְשָׁה ל'. וְזֶהוּ בְּסִגְנוֹן אַחֵר עִם מֵה שֶׁפִּירְשׁוּ
בְּרִבּוּת רִישׁ פִּרְשָׁה בְּמִדְרָב, עֵינִן "וְיָרֵם קֶרֶן לְעַמּוֹ" (תְּהִלִּים קמח,
יד), שֶׁהוּא מֵה שְׁכָתוֹב (בְּמִדְרָב א, ב) "שֵׁאֵר כִּי לְגוֹלְגֻלְתוֹם".

וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחַלֵּל "כִּי אֶתָּה גִּרִּי", בְּעֵינִן פִּירוּשׁ
"אֲרוּמִּיךָ" (תוֹרָה אוֹר מ, ד). וְזֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּעֵינִן (מִשְׁלֵי ד,
ח) "סִלְסִלָּה וְתוֹתוּמִיךָ" (לְעִיל אַחֲרֵי כ, ב): שֶׁנִּפְשֵׁשׁ הָאָדָם מִתְרוֹמָמֶת עַל יְדֵי זֶה
לְבִחִינַת "שְׁעַר רִישִׁיה כְּעֶמֶר נָקָא", וְהוּא מְקוֹר הַתוֹרָה, שֶׁהַתוֹרָה הִיא רַק בְּחִינַת
לְבוּשׁ, "עוֹטָה אוֹר בְּשִׁלְמָה", מֵה שֶׁאֵין בֵּן הַתְרוֹמָמוֹת זֶה הִיא לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת
לְבוּשׁ, שֶׁהִיא נּוֹגַעַת לְעֻצְמִיּוֹת אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ". וְכֵעֵנִן וְ"צְדָקָה
תְּרוֹמֶם גּוֹי" (תוֹרָה אוֹר מִקָּץ לז, גד). וְזֶהוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פְּסוּק (בא יד, טז)
"וְאֶתָּה הִרֵּם אֶת מוֹטָךְ כִּי" (דְּבוּר הַמִּתְחַלֵּל "וְאֶתָּה הִרֵּם" תִּקְס"ג, נִרְפֵּס בְּתוֹרַת
חִים שְׁמוֹת חֲלָק א קלט, א וּבִנְסִמָּן שֵׁם בְּהֻרָה 11)

(וְעֵינִן עוֹד מַעֲנִין הַפְּסוּק "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל" וּבִדְהוּרָה: בְּפִרְשָׁה אֲמוֹר: צ"א, א'.
צ"ד, א'. ק', סוף עֲמוּד ב'. מִשְׁפָּטִים: קכ"ב, א'. ק"א, ב'. ק"ח, ב'. ק"כ,

32 **חמישה**, כמו שכתוב בגמרא, בבבא מציעא, פרק ה' (נד, א).
 33 ובהרמב"ם הלכות מעילה¹⁰⁰.

34 והענין, במבואר במקום אחר, על פסוק (בלק כג, י)
 35 "ומספר את רובע ישראל"¹⁰¹: שבבחינת "ישראל" יש ד'
 36 בחינות. היינו כמו שכתוב (ישעיה מג, ז): "ולכבודי בראתיו,
 37 יצרתיו, אף עשיתיו", שהן ג' בחינות: מחשבה, דבור
 38 ומעשה, ו"אף" ד"עשיתיו" – מרבה בחינה רביעית, והוא
 39 בחינת רצון-עליון, שלמעלה מעלה מבחינת מחשבה
 40 ודבור ומעשה, והוא הנמשך ומתגלה בנפש על ידי
 41 מעשה המצות.

42 וד' בחינות אלו הם ממש בחינת ד' אותיות שם
 43 הוי"ה, וזהו "קדש ישראל להוי"ה". וכשמעל בקדשים,
 44 ואכל בחינת ישראל שלו¹⁰² – צריך להיות תשובה –
 45 "תשובה"¹⁰³. והוא בחינת עומקא-דליבא, "ממעמקים
 46 קראתיו" (תהלים קל, א), שהיא בחינה חמישית שלמעלה
 47 מד' מדרגות הנ"ל שהן בחינת מעלת ומדרגת הצדיקים.
 48 והיינו כמו שנתבאר במקום אחר, שהרצון-עליון יש
 49 לו ב' בחינות:

50 הא' – המלוכש בחכמה. שבחינת רצון זה נמשך על
 51 ידי תורה ומצות, שהן הן רצון-העליון ברוח-הוא
 52 המלוכש בחכמה, ד"אורייתא מחכמה נפקת"¹⁰⁴. וזהו
 53 ענין הוי"ד דשם הוי"ה, שהוא בחינת חכמה, שבו מלוכש
 54 הרצון-עליון, שהוא קוצו של יו"ד.

55 אף הבחינה הב' – הוא בחינת רצון-העליון שלמעלה
 56 מעלה מסדר ההשתלשלות, ואינו מלוכש כלל בבחינת
 57 חכמה. ונקרא "רעוא דכל רעיון"¹⁰⁵, והוא המתגלה
 58 בבליית-שובה על ידי עומקא-דליבא, למעלה מבדי
 59 שתוכל נפשו שאת כו'. ועל זה נאמר (אחרי טו, ל): "לפני
 60 הוי"ה תטהרו".

61 והוא ענין יום-הכפורים שנאמר בו (שם, טו): "וכפר על
 62 הקדש". והיינו על ידי שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים,

1 כמו שכתוב (האזינו לב, ח): "יצב גבולת עמים, למספר בני
 2 ישראל", "בשבעים נפש ירדו" (עקב י, כב), לכן נתחלקו הגוים גם
 3 בן לע' אומות, וכל ינקתם מפסולת המדות רעות שבישראל.
 4 לכן ודאי יש בישראל, בכח גם בן המדות רעות, ויכול לבלוע
 5 בחינת נשמת ישראל שבו בכח הגוים אשר בקרב⁹³.

6 לזאת כתיב "כל אוכליו יאשמו" – יביא אשם כמזל
 7 בקדשים; שהיה מביא איל⁹⁴ ומקריב השמנונית הוא
 8 החלב, וגם הדם הוא החמימות – על גבי המזבח, אזי גם
 9 הוא מחוייב לעשות כן, ולא סיגופים בלבד, אלא
 10 מרירות, להתמרמר לבו בקרבו כדי שיהיה "לב נשבר
 11 ונדרה אלהים לא תבזה" (תהלים נא, יט).

12 כמו שכתוב (האזינו לב, טו): "שמנת עבית בשית", פירוש:
 13 בשמנונית⁹⁵ ובגשמיית שלף פסית אור נשמתך עד
 14 שאינה יכולה להאיר ולשלוט בק'. אף מלת "בשית"
 15 כתיב בש"ן – ג' קוין, שיש עוד זכות "ג' אבות".

16 וזהו "וזכרתי לך בריתי יעקב"⁹⁷ – שתוכל לבוא
 17 לבחינת רחמנות, שתרחה על עצמך על ניצוצ אלקי, הוא אור
 18 נשמתו הנבלע בגוים;

19 "ואף את בריתי יצחק" – שתוכל לבוא לבחינת גבורות
 20 קדושות להתגבר על יצרו. במאמר רז"ל: "לעולם ירגיז אדם
 21 כו"⁹⁸, עד שיהיה בבחינת "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו);
 22 ואחר כך "ואף את בריתי אברהם אצבור" (בחקותי שם), פירוש:
 23 על ידי שיזדכך בחינת אהבה שלו, שהוא בחינת "חסד
 24 לאברהם" (מכה ז, כ),

25 אז "והארץ אצבור" – ארץ עליונה, מקור נסת-ישראל,
 26 בחינת מלכות – יכול לעלות וליכלל לגמרי בפנימיות רצונו
 27 יתברר⁹⁹.

28 ועל פי זה יש לומר עוד בענין "יאשמו": כי הנה
 29 במזל בקדשים כתיב (ויקרא ה, טו): "ואת אשר חטא מן
 30 הקדש ישלם, ואת חמישתו יוסף עליו". ו"החומש הוא
 31 אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחומשו

93. ומההשקפות שבסוף הלכות תורה.

94. (ראה ויקרא ה, טו).

95. (ראה לקמן האזינו עו, ב).

96. ומההשקפות שבסוף הלכות תורה.

97. (בחקותי כו, מב): "וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אצבור, והארץ אצבור"

98. (ברכות א, א) "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע".

99. וענין ברבות בחקותי סוף פרשה ל"ו: "אמר רבי אהא ולעולם זכות אבות קיימת, לעולם מוכרין ואומרים (ואתחנן ד, לא): כי אל רחום ה' אלקיך,

לא ידפק ולא יזחיתך, ולא ישכח את ברית אבותיך וגו'". וענין מה שנתבאר על פסוק "שנין קעדר תחלים" (לקמן שיר השירים לח, א).

100. (ראה הלכות ערכין פרק ח הלכה ה).

101. (לעיל בלק טו, א ואילך. וראה לקוטי שיחות חלק ד ע' 1075).

102. (ראה אור התורה פנחס עמוד אריב. דבור המתחיל "קדש ישראל תשמ").

103. (זהר חלק ג קבב, א).

104. (זהר חלק ג קבא, א).

105. (רצון של כל הרצונות. זהר חלק ג קבט, א. רפח, ב).

1 לבית קדש־הקדשים, שהוא מה שלמעלה מבחינת
2 "קדש", שמשם נמשך להיות "וכפר על הקדש כו", וכמו

106. (ביאור על פסוק "שבת שבתון" – לקמן יום הכפורים עא, א).

107. (ראה לקוטי שידות חלק ד עמוד 1154).

108. (ועיין ב"עץ חיים" שער ל"א, פרק ז', על פסוק "וארבע הידות יהיה לכם" וה"חמישית לפדעה". ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על

פסוק "צא־נה וצא־נה" בסופו (לקמן שיר השירים כד, ד. וראה שם ו, ד).
ועיין זהר חלק א', ויגש, דף ר"י, עמוד א', על פסוק "והקול נשמע בית
פרעה").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

16 חיצוני כענני כבוד שקבלו האבני' כו' וכה"ג וד"ל. וזהו
17 בפני נשר לארבעתן שיש בחי' פני נשר בכ"א מן
18 המרכבה לפי שעיקר העליה היותר עליון שהוא עד
19 בחי' הכתר אינו אלא ע"י בחי' הרחמים שבבחי' קו
20 האמצעי שהיא העולה עד פנימית הכתר שלמעלה
21 מהתחלקות הקוין דחח"ן כו' וכנ"ל דמברית לקצה
22 העליון. וע"כ גם ב' הקוין דימין ושמאל עולים גם הם
23 דרך קו האמצעי דוקא והיינו בחי' פני נשר שיש בכ"א
24 גם בפני אריה מהימין ופני שור מהשמאל שא"א להם
25 לעלות בכח עצמם באהבה או ביראה לפנימי' הכתר
26 כ"א ע"י רחמים דוקא לפי שיש בו כח עליון דוקא
27 דבחי' רח"ר העליונים כו' כנ"ל. והיינו ב' מיני רחמים
28 דעומק רום ועומק תחת כו' שעולה למעלה ביותר
29 ויורד למטה ביותר משא"כ בב' הקוין כו' וד"ל:

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

1 (לא) והיינו והאם רובצת על האפרוחי' בגלותא כו'
2 דאימא רביע על בנין ופרסת גדפהא כו'.
3 וזהו הנק' גרפי השכינה ששומר את ישראל בכל
4 צרתם וכו'. והרי יש בחי' ירידה ועליה בכנפי נשרים
5 או שעולה לנש"י הגבה למעלה או שיוורד למטה מטה
6 ביותר והכל אחד ממש והא תליא מטעם הנ"ל
7 בבחי' הרחמי' שנק' בריח התיכון שמברית מקצה
8 התחתון לקצה העליון כו' והוא בחי' קו האמצעי
9 שעולה למעלה ביותר ויורד למטה ביותר. וזהו עומק
10 רום ועומק תחת שהן לפי"ע א' ממש שלפי"ע השפלות
11 ערך המשכת הרחמים מן הרוממות כו' דרם הוי"ה
12 ושפל יראה דוקא. וע"כ יש ב' הפכים בכל מיני רחמים
13 הללו דישאחו על אברתו למעלה יותר ועל גוזליו ירחף
14 לשומרם למטה ביותר אע"פ שזה מגוף היותר עליון
15 אך הוא עצמו שיוורד למטה להיות בבחי' מקיף היותר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

10 נמצא שהמדות נגזרים אחר הדעת, שהוא ההרגשה
11 כנ"ל, ולכן נקרא מפתח לששה המדות – החג"ת ונה"י,
12 כמו המפתח – שפותח התפעלות המדה ומעוררה, או
13 סוגרה על ידי שמסיח דעתו וכו'.
14 ושרשו נמשך מ"אחוריים דיסוד אימא"53. וכמו
15 שנתבאר לעיל, שלגבי השגת המהות אינו אלא בחינת
16 אחוריים בלבד, שהוא רק ידיעת המציאות לבד. ולפי
17 שבח ההבנה הוא להבין מהות הדבר, אם כן כח הידיעה
18 של המציאות הוא בחינת אחוריים שלו לבד, שזהו סוד

1 והנה הדעת הוא הנקרא בזהר"52 "מפתחא דכליל שית".
2 דהיינו שהוא פנימיות המדות, כמו שאנו רואים
3 שהמדות בטילים ונמשכים אחר הדעת. כי כשהאדם
4 יודע ומרגיש את עצמו, הרי אנו רואים בחוש, שלפי
5 שהוא מרגיש את עצמו וחיותו מאד, אזי מדותיו
6 מתפעלים בהתפעלות רב, לאהוב הטוב ולשנוא הרע –
7 יותר מכפי שיתפעל בעת שאינו מרגיש עצמו כל כך.
8 כגון כשטרוד באיזה ענין גדול, שאז אינו מרגיש עצמו
9 כל כך, שאז לא יתפעל כל כך במדותיו באהבה ושנאה.

52. מפתח הכולל שש. ראה זהר (ספרא דציניעותא פרק א) תרומה קעו, ריש עמוד א.

1 "אֶחָזָה אֱלֹהִים" כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל.

2 אֲמַנָּם הָאֲמוּנָה, הִיא הַנִּקְרָאָה "עֲטָרָה" בַּסְּפָרִים⁵⁴, כִּי
3 הִיא כְּמִשַּׁל הָעֲטָרָה – בְּבַחֲנִית מִקִּיף לְבַד עַל הָרָאשׁ,
4 וְאִינוּ נִכְנָס בְּפִנְיָמִיתוֹ, וְאִין הַמְדוּת מִתְּפַעֲלִים מִמֶּנָּה לְפִי
5 שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית רִיחֻק. וְלִכְּנָא "גִּנְבָא אָפּוּם מִחֲתַרְתָּא
6 רַחֲמָנָא קָרִיא"⁵⁵ וְאוֹמֵר: "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם הוֹשִׁיעֵנִי!" הִרִי
7 שְׁמֵאֲמִין בִּיכּוּלַת רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְאֵף עַל פִּי כִּן עוֹשֶׂה
8 מַעֲשֶׂה לְמִרּוֹד בּוֹ. וְהִינוּ מְשׁוּם שֶׁעֲנִין הָאֲמוּנָה הוּא
9 בַּחֲנִית מִקִּיף, וְאִין מִדּוּתֵי זֵזִים מִמְּקוֹמָם עַל יְדֵי זֶה, אֵלָּא
10 עַל יְדֵי הַדַּעַת דּוֹקָא, שֶׁהוּא הַמִּפְתָּח שֶׁלֹּהֶם בְּנִזְכָּר לְעֵיל.
11 וְכִמוֹ כִּן יוֹבֵן הָעֲנִין לְמַעְלָה: שְׁבַחֲנִית נַה"י דו"א –
12 מוֹדִין לְנוֹקְבָא, וְבִיטוּד מְלוּבָשׁ מוֹחַ הַדַּעַת הַנִּמְשָׁךְ מִדַּעַת
13 דְּאָבָא וְאִימָא, הַנִּמְשָׁךְ מִדַּעַת עֲתִיקִימִין וְאִרִיךְ-אַנְפִין
14 כִּידּוּעַ, וְהוּא בַּחֲנִית גִּילּוֹי אֹרֹךְ אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בַּדַּעַת
15 וּבְבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת.

16 וּמִמִּדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְבַּרְךְ שֶׁהִיא מְקוֹר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
17 מֵאִיר הָאֶרֶץ דַּעַת זֶה לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לִידַע אֵת ה',
18 שֶׁיִּהְיֶה יְדוּעַ מִצִּיאָתוֹ עַל כָּל פְּנִים, וְשֶׁהוּא חַיּוּת כָּל
19 הָעוֹלָמוֹת. וְהוּא מִפְתָּח לְהַמְדוּת, שֶׁהֵם עֵיקַר הָאֲדָם⁵⁶,
20 שֶׁיִּהְיֶה נִמְשָׁכִים אַחֵר הַדַּעַת;

21 כְּדִכְתִּיב⁵⁷: "לֹאֲהַבָּה אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ [..] כִּי הוּא חַיִּיךְ",
22 וְאֲהַבָּה זֶה שֶׁרֶשׁ לְקִיּוּם רַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה: כְּמוֹ שֶׁהָאֲדָם
23 אוֹהֵב וְחַפֵּץ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַמוֹכְרִים לְקִיּוּם נִפְשׁוֹ וְגוֹפוֹ,
24 כְּכֹה וְיוֹתֵר מִכֵּן יִחְפוֹץ לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת ה', שֶׁהֵם קִיּוּם
25 הַמִּשְׁכָּת גִּילּוֹי הָאֱלֹקוֹת בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁזֶּהוּ הַחַיִּים
26 הָאֱמִיתִיִּים.

27 וְכֵן יִירָא וְיִרְחַק מִן הַלֹּא-תַעֲשֶׂה, שֶׁהֵם דְּבַר הַמִּזִּיק
28 לְקִיּוּם חַיּוּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁהָאֲדָם שׁוֹגֵא הַמִּזִּיק לְנִפְשׁוֹ וּבוֹרֵחַ
29 מִמֶּנּוּ כְּמִטְחִי קֶשֶׁת.

30 וְכָל תּוֹלְדוֹת אֱלוֹ שְׁבַמְדוּת הוּא מִהַדַּעַת דּוֹקָא, וְנִקְרָא
31 "מִפְתָּחָא", וְשֶׁרֶשׁוֹ מִדַּעַת שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,
32 שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית פְּנִימִיּוֹת בְּהַ כְּנ"ל.

33 מַה שֶּׁאִין כִּן הָאֲמוּנָה שֶׁרֶשֶׁה מִבַּחֲנִית "כְּתֵר מַלְכוּת",
34 שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית מִקִּיף⁵⁸ וְסוֹבֵב עַל הַמַּלְכוּת, וּמַה שְׁמֵאִיר
35 מִזֶּה בְּכָל נֶפֶשׁ אֲמוּנַת הָאֱלֹהוֹת, הִרִי אֲמוּנָה זֶה הִיא גַם

36 כִּן מִקִּיף לְבַד, כְּעֲטָרָה שְׁלֹמַעֲלָה מִהַמּוֹחִין, וְאִינוּ נִכְנָס
37 בְּפִנְיָמִיּוֹת לְפִתּוֹחַ הַמְדוּת כו'.

38 וְלִכְּנָא אֲמַר⁵⁹ "דַּע אֵת אֱלֹקֶי אֲבִיךָ", "דַּע" דִּיִּיקָא,
39 דְּהִינוּ, שְׁכָל מַה שְׁתּוּכַל לְהַגִּיעַ אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ בְּבַחֲנִית
40 דַּעַת, תִּשְׁתַּדֵּל בְּזֶה וְתַעֲמִיק מִחֻשְׁבְּתְּךָ, וְהִינוּ יְדִיעַת
41 מִצִּיאָתוֹ, וְשֶׁהוּא חַיִּי הַחַיִּים כְּנ"ל. וְאֵז תִּתְּפֹךְ לְאִישׁ
42 אַחֵר, כִּי יִפְתָּחוּ מִדּוּתֵיךְ לֹאֲהַבָּה אֵת ה' וְלִירָאָה אוֹתוֹ, כִּי
43 הַדַּעַת הוּא הַמִּפְתָּח כו' עַל יְדֵי הַרְגָּשָׁה זֶה כְּנ"ל.

44 אֲמַנָּם מַה שֶּׁאִי אֲפָשָׁר לְהַגִּיעַ בּוֹ בְּבַחֲנִית דַּעַת –
45 הַנִּיחָהוּ עַל הָאֲמוּנָה, לְהַאֲמִין בּוֹ אֲמוּנָה שְׁלִימָה, אַחֲרֵי
46 אֲשֶׁר יְדַעַת מִצִּיאָתוֹ וְהִיוֹתוֹ חַיִּי הַחַיִּים בְּהַרְגָּשָׁה מִמֶּשׁ
47 דּוּמָה לְרִאֲיִית הָעֵין, אִם כֵּן, מַה שֶּׁאִי אֲפָשָׁר לְהַשִּׁיג יִהְיֶה
48 בְּבַחֲנִית אֲמוּנָה⁶⁰. וְשׁוֹרֵשׁ זֶה הוּא בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הַכְּתֵר
49 שְׁבַמְלָכוֹת, שֶׁשֶּׁרֶשׁוֹ מִכְתֵּר עֲלִיוֹן שְׁלֹמַעֲלָה מִהַחֲכָמָה,
50 וְנִקְרָא "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", שֶׁעֲנִינוּ הוּא בַּחֲנִית גִּילּוֹי
51 הָאֱלֹהוֹת שְׁלֹמַעֲלָה מִשְׁכָּל וְהַשְׁגָּה, וְכִמוֹ שִׁיתְבָּאָר :

52 וְעֵתָה יִתְבָּאָר דַּעַת מוֹנֵי הַמִּצְוֹת, שֶׁנִּחְלָקוּ בְּזֶה אִם יִמְנָה
53 זֶה בְּמִנֵּין הַמִּצְוֹת אִם לֹא:

54 וְדַעַת בַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת", שְׁלֹפִי שֶׁעֵיקַר עֲנִין זֶה
55 יְדִיעַת הָאֱלֹהוֹת הוּא מוֹשֶׁג וְנִרְגָּשׁ כְּנ"ל, אִם כֵּן לֹא יִתְכַּן
56 צִיוּי עַל זֶה. כִּי הַצִּיוּי אִינוּ נּוֹפֵל אֵלָּא בְּדָבָר שִׁישׁ בּוֹ
57 בַּחֲרִיָּה (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ב' מִן הַשְּׁמִנָּה
58 פְּרָקִים"), אִם בְּדַעַת, אוֹ בְּמַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר – לַחֲשׁוֹב אוֹ
59 לֹא לַחֲשׁוֹב, לְדַבֵּר אוֹ לֹא לְדַבֵּר, לַעֲשׂוֹת אוֹ לֹא לַעֲשׂוֹת;
60 אֲבָל דְּבַר הַמּוֹרְגֵשׁ וְנִרְאָה לְעֵין – מַה יִּתְכַּן צִיוּי עַל זֶה
61 לְהַרְגִּישׁ אוֹ לְמַנוּעַ מִהַרְגִּישׁ אַחֵר שְׁמוֹרְגֵשׁ, שֶׁהִרִי אֲנוּ
62 רּוֹאִים הָעוֹלָם חֵי וְקִיּוּם מִחַיִּי הַחַיִּים, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל
63 פֶּרֶק א' – לִכְּן לֹא מְנָה זֶה בְּמִנֵּין הַמִּצְוֹת.

64 אֲמַנָּם הַרַמְבַּ"ם וְסִיעֵתוֹ וְרַבֵּי יוֹנָה וְסִיעֵתוֹ שֶׁמֶנּוּ זֶה
65 בְּמִנֵּין הַמִּצְוֹת, טַעַמָּם כִּי הַצִּיוּי הוּא עַל הָעֲמָקַת הַדַּעַת
66 וְהַתְּבוּנָה בְּדָבָר זֶה הַיְדוּעַ, שֶׁעַל זֶה יִתְכַּן צִיוּי. כִּי גַם
67 שֶׁהִדְבַּר יְדוּעַ, אֵף עַל פִּי כֵּן אִם לֹא יִתְבוּנֵן תְּמִיד בְּזֶה
68 וְיִסִּיחַ דַּעַתוֹ לְדְּבָרִים אַחֲרִים לֹא יוֹעִיל כָּלּוּם. וְאֲפִילוֹ
69 שִׁיחֲשׁוֹב זֹאת בְּמַחֲשָׁבָה וְהִרְהוּר לְבַד אִינוּ כָּלּוּם, אֵלָּא
70 צְרִיךְ לְהַעֲמִיק דַּעַתוֹ דּוֹקָא, וְאֵז יִפְתָּחוּ הַמְדוּת כו', וְעַל

מקדש פרק ב: "עיקר האדם הם המדות שבו, שהוא בחינת פנימיותו, אבל כשידבר אצלו רק בשכלו אבל מדותיו נוטים להיפוך הרי זה נקרא בחינת מקיף לבד".

57. נציבים ל, ב.

58. ראה לקוטי תורה ואתחנן ו, א. שם ה, ג.

59. דברי הימים א כח, ט.

60. ראה לקוטי שיחות חלק ג עמוד 1015.

53. ראה לעיל ריש מצות תפילין. ריש מצות אבילת מצה. ושם נסמן.

54. ראה הקדמת פירוש הראב"ד לספר יצירה. ספר הפליאה דבור המתחיל הנתיב הו'. וראה זהר חלק ג רל, א. רעג, ב. תקוני זהר בהקדמה יא, ב. פרדס שער ערכי הכנויים ערך עטרה. ובכמה מקומות.

55. הגבגב על פתח המחברת קורא לה. ברכות סג, א על פי גירסת העין יעקב.

56. ראה לקמן מצות זכירת ומחית עמלק פרק ב: המדות שבנפש... הן עיקר האדם, שהרי על שם המדות נקרא איש, וכמו שכתוב "לפי שכלו יחולל איש", הרי שאיש הוא דבר לעצמו והן המדות, אלא שלפי שכלו יחולל. ובמצות בנן

10 וְאָמַר זֶה לְשׁוֹנוֹ: "וּמַעֲלַת הַתְּבוּנָה בְּגִדּוּלְתּוֹ יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ
11 שֶׁכְּתוּב "וַיִּדְעַתָּהּ וְגו'", נִמְסְרוּ לָנוּ בַּמִּצְוֹת עֲשֵׂה". וְכֵן כָּתַב
12 בְּסֵפֶר "חֲרָדִים"⁶⁴ מִשְׁמוֹ.
13 וְזֶהוּ שֶׁכְּתַב הַחִינוּךְ: "לִידַע וּלְהֶאֱמִין שִׁישׁ אֱלֹהִים",
14 רוּצָה לִוְמַר, מִה שֶׁאֲפָשָׁר לִידַע – יֵדַע דִּיִּיקָא, וּמִה שֶׁאִי
15 אֲפָשָׁר לִידַע – יֶאֱמִין⁶⁵, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְאִיהוּ בְּשִׁטַּת
16 רַמְבַּ"ם קְאָזִיל, דְּקַחְשִׁיב לְהוּ בַּמִּצְוָה אַחַת בְּמִנְיַן תְּרִי"ג:
מִצְוֹת הָאֲמֻנָה אֶלְקוּת, פְּרֻשַׁת יִתְרו

1 זֶה נֶאֱמַר⁶¹ "וַיִּדְעַתָּהּ הַיּוֹם וְהַשְּׁבוֹתָ אֶל לִבְכָּר". וְגַם הַצִּיּוּי
2 הוּא עַל הַהֶאֱמָנָה בְּמִה שֶׁאִי אֲפָשָׁר לְהַשִּׁיג בְּדַעַת כֹּהֲלָם.
3 וְזֶהוּ שֶׁכְּתַב הַרַמְבַּ"ם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת שֶׁ"הַצִּיּוּי הוּא
4 בְּהֶאֱמָנָה אֶלְהוּת"⁶². וּבְרִישׁ סֵפֶר הַמִּדְעָה אָמַר: "לִידַע
5 שִׁישׁ שֶׁם מִצְוֵי רֵאשׁוֹן כו'", וְכָלֵל בְּזֶה ב' דְּבָרִים שֶׁהֵם:
6 יִדְעַת מִצִּיאוֹתָיו הַנוֹדַע בְּדַעַת, וְגַם הֶאֱמָנָה בּוֹ. וְהֵם
7 מִצְוָה אַחַת: לְהַשִּׁיג דַּעַתוֹ עַל זֶה, וְגַם לְהֶאֱמִין כֹּהֲלָם.
8 וְרַבִּי יוֹנָה עֲשֵׂה מִזֶּה שְׁתֵּי מִצְוֹת: מִצְוַת הֶאֱמָנָה
9 מִפְּסוּק "אֲנֹכִי כו'", וּמִצְוַת הַדַּעַת מִפְּסוּק "וַיִּדְעַתָּהּ הַיּוֹם",

61. וְאֵתְחַנֵּן ד, לט.

62. "אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים (רֹאה סֵפֶר הַמִּצְוֹת הוֹצֵאת הָרֵב חַיִּים הַעֲלִיר וְהָרֵב יוֹסֵף קֶאֱפֻח) שֶׁגַּם בְּסֵפֶר הַמִּצְוֹת הַתְּרָגוּם הִנָּכּוּן הוּא – יִדְעַת אֶלְקוּת" (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק כ עמוד 23 הַעֲרָה 84). וְרֹאה תוֹרַת מִנְחֵם – הַדְּרָגִים עַל הַרַמְבַּ"ם וְש"ס, עמוד מב הַעֲרָה 5.

63. וְרֹאה לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק כו עמוד 253. וְרֹאה קוֹנְטְרַס לִימוּד הַחֲסִידוֹת

(נֶדַפִּס גַּם בְּאֵגְרוֹת קֹדֶשׁ אֲדַמּוֹר מוֹהֲרֵי"צ חֶלֶק ג עמוד שמוט) סְעִיף י.

64. פָּרָק ט "מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה הַתְּלִילוֹת בְּלֵב וְאֲפָשָׁר לְקִיּוֹם בְּכָל יוֹם", מִצְוָה כב.

65. וְרֹאה לְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק טו עמוד 245 וְאֵילָךְ.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

23 מְסִירַת הַרְצוֹן שֶׁלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רְצוֹן אַחֵר זֹלָתוֹ ית',
24 הִנֵּה עִי'ז פּוֹעֵל יִשׁוּעוֹת שִׁימוּשֶׁךְ לוֹ מִבְּחִי אוֹא"ס
25 שְׁבִלִי גְבוּל מִמֶּשׁ גַּם מִבְּחִי רַדְל"א מִמֶּשׁ, וְכ"ש לִפִּי
26 מִה שֶׁנֶּת' בִּס' עַה"ב בִּשְׁם הָאֲרִיז"ל בַּעֲנִין לֹא יִדְעָתִי
27 נִפְשִׁי שֶׁנֶּפֶשׁ הַמֶּלֶךְ הוּא מִרְדֵּל"א, שֶׁמּוֹכֵן יוֹתֵר עֲנִין
28 שַׁע"י מְסִירַת הַרְצוֹן יִכְוִלִים לַעֲוֹרֵר בְּחִי זו, וְכִמוֹ שֶׁפִּי
29 רַשִׁי" ע"פ אֵין נִפְשִׁי וְגו' אֵין רְצוֹנִי שֶׁנֶּפֶשׁ הוּא בְּחִי
30 רְצוֹן כו'. אֲבָל מ"מ מְסִירַת הַרְצוֹן צָרִיךְ, שֶׁבִּלָּא זֶה אֵינוֹ
31 נִמְשָׁךְ מִיִּגְמַה"ר ג"כ, שֶׁהִרִי לִמִּי נוֹשֵׂא עוֹן לִמִּי שֶׁעוֹבֵר
32 עַל פִּשְׁעוֹ, וּמִלְשֹׁאֲרִית נִחְלָתוֹ דִּקְדוּק לִוְמַר שֶׁזֶּהוּ לִמִּי
33 שֶׁמִּשְׁמִים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים דּוּקָא, אֲבָל בִּל"ז מִשְׁמַע שֶׁגַּם
34 מִיִּגְמַה"ר הֵגַם שֶׁהֵם רַחֲמִים פְּשׁוּטִים וְשֵׁם כַּחֲשִׁיכָה
35 כְּאוֹרֵה מִמֶּשׁ בִּשְׁנֵי כַּפֵּינִי כְּמ"ש בִּלְק"ת בִּד"ה מִצָּה זו
36 מ"מ מֵאַחֵר שֶׁשֶׁמֶן הַטּוֹב עוֹבֵר דְּרֹךְ הַשְּׁעָרוֹת כְּמ"ש
37 הַרַמְ"ז בִּשְׁם הָאֲרִיז"ל, וְכ"ש לִפִּי ב' הַדִּיעוֹת שֶׁבִּפְרָד"ס
38 שֶׁהֵם עֲצָמִים הֵם נִגְדַּע"ס, צ"ל עַכ"פ קֶצֶת דְּמִיּוֹן לַמַּטָּה
39 בְּאֵדָם בְּכַדִּי שַׁע"י יוֹכֵל לִקְבֹּל מִבְּחִי יִגְמַה"ר, רַק
40 שְׁאֵינוֹ בַּעֲרֹךְ אֶתְעַדֵּל"ת גְּמוּרָה, כ"א ע"ד שֶׁבִּכֵּל מֵאֲדָךְ
41 שֶׁל הָאָדָם הֵגַם שֶׁהוּא בַּעֲצָם בְּבְחִי הַגְּבִלָה עֲדִיין לִגְבִּי
42 שֶׁלֹּמַעֲלָה הִימְנוֹ, מ"מ מֵאַחֵר שֶׁאֲצַל הָאָדָם הוּא בְּחִי
43 בִּלִּי גְבוּל, מִחֲסַד ה' עֲלֵינוֹ נוֹתֵן לִפִּי כַּחוֹ בְּחִי בְּבַע"ג
44 הָאֲמִיתִי בְּחִי רַחֲמִים פְּשׁוּטִים שֶׁבִּפְנִימִיּוֹת הַשְּׁעָרוֹת כו'.

1 **וְהִנֵּה** זֶהוּ לִפִּי הַבְּרִייתָא שִׁיִּגְמַה"ר הֵם ע"ס וְג' בְּחִי
2 בִּי"ע, אֲמַנֵּם הִגְאוּן רַב הָאִי קִיבֵּל מִרְבּוּתוֹ כו'
3 עַד הַנְּבִיאִים שֶׁהֵם ע"ס וְג' רֵאשִׁי רֵאשִׁים כְּמ"ש
4 בִּפְרָד"ס שַׁעַר הַנִּלְוֵי, וּבִשְׁעַר י"א הוּא שַׁעַר הַצַּחֲצָחוֹת
5 פ"א הִבֵּיָא תְּשׁוּ' רַב הָאִי גְאוּן בְּאוֹרֵךְ יַעו"ש, וְג' רֵאשִׁי
6 רֵאשִׁים הֵם אוֹר קִדְמוֹן אוֹר מִצּוּחָצָח אוֹר צַח. וְלִפִּי
7 קִבְּלָה זו צ"ל עוֹד יוֹתֵר עֲנִין שֶׁאֲרִיז"ל לִמִּי נוֹשֵׂא עוֹן כו'
8 אוֹ לִשְׁאֲרִית כו' לִמִּי שֶׁמִּשְׁמִים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים שֶׁדִּקְדַּקְנוּ
9 מֵאַחֵר שִׁיִּגְמַה"ר הֵם רַחֲמִי פְּשׁוּטִים הָאֵיךְ יִתְכֵּן בֵּהֶם
10 הַדִּקְדוּק שִׁימוּשְׁכּוֹ רַק לִמִּי שֶׁעוֹבֵר עַל פִּשְׁעוֹ אוֹ לִמִּי
11 שֶׁמִּשְׁמִים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִיִּים דּוּקָא. וִישׁ לְתַרְץ כָּל הַג'
12 תִּירוּצִים הַנִּלְוֵי גַם לִפִּי פִי זֶה ג"כ, הָא' שִׁיחִי עַכ"פ
13 קֶצֶת הַתְּדַמּוֹת הֵגַם שְׁאֵינוֹ בַּעֲרֹךְ. הִב' שֶׁבְּכַדִּי שִׁיּוּכֵל
14 הָעוֹלָם לִקְבֹּלֵם צ"ל עוֹבֵר דְּרֹךְ קוֹ הַמַּדָּה. הַג' שֶׁגַּם בִּי"ג
15 מַדָּה"ר עֲצָמִים מִצַּד חִיצוֹנִיּוֹת הֵינּוּ הַשְּׁעָרוֹת עֲצָמִים שִׁיּוּךְ
16 קֶצֶת דִּקְדוּק שֶׁלֹּכֵן נִק' מְדוּת כו' כְּמ"ש בִּד"ה וִיאֲכִילֵךְ
17 הַנִּלְוֵי.

18 **וְא"כ** מִכ"ז יוֹבֵן בְּטוֹב טַעַם עֲנִין מִה שַׁע"י בְּכָל מֵאֲדָךְ
19 שֶׁל הָאָדָם אִם כִּי הוּא אֵינוֹ בִּלִּי גְבוּל מִמֶּשׁ,
20 מ"מ מֵאַחֵר שֶׁבְּאֵדָם הוּא בְּחִי בִּלִּי גְבוּל, יוֹכֵל עִי"ז
21 לַעֲוֹרֵר בְּחִי בִּלִּי גְבוּל אֲמִיתִי, שִׁיתְכֵּן לִוְמַר עִי"ז ג"כ
22 בְּמַדָּה שֶׁאֵדָם מוֹדֵד כו', וְהֵינּוּ עִי"י שֶׁפּוֹעֵל בַּעֲצָמוֹ

אֲדָם אֲדַמָּה לַעֲלִיּוֹן כו' יִגְמַה"ר ע"ס וְבִי"ע אוֹ ג' רֵאשִׁי רֵאשִׁין

בִּס"ד. (ש"פ מִטְר"מ, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

שהרצון הוא בלי שום סיבה ובלי שום התעוררות כלל, והיינו שאינו צריך לשום התבוננות כלל, כי אם שממילא נמשך אל מקור חוצבו, בחינת עצמות אור אין-סוף ברוך-הוא, שהרי הוא "חלק אלקה ממעל"⁶. וכמו טבע כל דבר שנמשך לשרשו ומקורו, כך הוא טבע הנשמה לימשך ולהכלל בשרשה ומקורה, בחינת עצמות אור אין-סוף ברוך-הוא, והיא מיוחדת באמת תמיד בבחינת עצמות אור אין-סוף, וכמאמר: "חבוקה ודבוקה בר".

(ומה שהוא בבחינת המשכה ורצוא, זהו משום דאופן מציאות הנשמות מן העצמות הוא בבחינת מהות בפני עצמו. וכמו הן מן האב, הגם שהם עצם אחד, מכל מקום הן הוא במהות בפני עצמו. שזהו ההפך בין נשמות לתורה⁸ – עם היות ששניהם מבחינת העצמות כו', וכמו שנתבאר במקום אחר)

והיא המתגלה במסירת נפש על קדושה ה'. דזה שמוסר נפשו בפועל ממש, הוא מפני שאי אפשר לו בשום אופן להיות נפרד חס ושלום. והיינו מבחינת יחידה שבנפש, שהיא בבחינת התקשרות עצמי בעצמות אין-סוף ברוך-הוא, ואי אפשר להיות כלל באופן אחר חס ושלום.

(וכן הוא בתמימות המעשה ב"סור מרע ועשה טוב" בפועל ממש, שזהו כמו טבע בכל אחד ואחד מישראל שלא יעבור במידה איה עבירה חס ושלום ושלא יבטל איה מצוה חס ושלום, שזהו מבחינת יחידה שבנפש, שהיא עצם התקשרותו באלקות כו'. וכמו שנתבאר מזה ב"דרך חיים" סוף פרק ה'. וכן הוא בכל נסיון ונסיון שעומד על נפשו נגד הסתות היצר הרע המסית ומדיח ודמנא ליצלו, והרי הוא מתגבר עליו בכל תוקף ועוז כו'. שזהו ענין "משביעין אותו"⁹, שהוא לשון שובע¹⁰ כנודע, והיינו שנותנים לו כח ועוז מעצם הנשמה שקשורה ודבוקה באלקים חיים, דבכח זה הוא עומד נגד כל מונע מבית ומבחוץ).

ה) ורצון יחידה, דחיה. אהבה התלויה בדבר. ב' בחינות באהבה שאינה תלויה בדבר. פעולות חיה יחידה על נפש הבהמית. מסירת-נפש אם שוין בנפש הטבעית. התעוררות דעשרת ימי תשובה ועבודה דכל השנה

והנה אהבה הוא מלשון "אבה", שפירושו: רצון. והיינו הרצון שהוא פנימיות המדות, ונמשך גם כן מן השכל. והענין, דמה שהוא פנימיות המדות, היינו שמושל ושולט על המדות ויכול לשנות טבע המדות, כמו בשמשלך רצונו מאיזה דבר תענוג ואינו רוצה בו מצד איזה טעם ודעת – אינו מקבל נחת ותענוג מהדבר ההוא; ולהיפך, כשיש לפניו חס ושלום דבר של צער ויסורים, אם הוא עושה רצונו לזה על פי השכל שמחייב שהצער הזה טוב לו – אינו מרגיש הצער והיסורים גם כן, ואדרבא, יהיה לו תענוג בזה. וכנודע בענין תענית חלום בשבת² – מפני שהוא תענוג לו. הרי שהרצון משנה את טבע המדות להיותו פנימיות המדות.

ומכל מקום גם הרצון הוא על פי השכל, דהיינו מה שהשכל מחייב שצריך לרצות כך, לא שהוא רוצה כן בטבעו כי אם מצד חיוב השכל. וכמו שנתבאר בלקוטי תורה דבור המתחיל "בהעלותך" דרוש הראשון³, והוא בחינת תפארת דאימא שנעשה כתר לן"א כו'.

אמנם בדרוש ישן מרבינו נשמתו עדן איתא, ד"אבה" הוא בחינת רצון שלמעלה מטעם ודעת, והוא בחינת הרצון הטבעי, והיינו מה שבטבע יש בנשמות בחינת רצון שנמשך ברצוא לאור אין-סוף ברוך-הוא (א ציא צוא⁵ אור אין-סוף ברוך-הוא).

ונודע דרצון הטבעי הוא בבחינת מקיפים דנשמה, ויש בזה ב' מדרגות: הא', בחינת מקיף יחידה;

1. אהבה . . אבה . . רצון: ראה ספר "שרש ישע", שרש אבה. הובא בספר התקורה להצמח צדק מערכת אהב צד, א.

2. ראה טור ושלחן ערוך אורח חיים סימן רפח סעיף ד. שלחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ג. וראה שיחת שבת פרשת וישב תשל"ז סעיף מג ואילך בביאור הובקה זו מדין תענית חלום בשבת.

3. כט, ד.

4. עין חיים שער לו (שער מיעוט הירח) פרק א. לקוטי תורה שיר השירים מז, ג ואילך. באורי הוזהר יג, א ול, ב. ויש נסמן.

5. משיכה אל.

6. איוב לא, ב.

7. סדר הושענות "אום אני חומה".

8. נשמות לתורה דבור המתחיל "וידבר כו' במדבר סיני" (בהמשך "יום טוב של ראש השנה" רס"ו (ורל) שהו). דבור המתחיל "העושה סוכתו", תרצ"ט וספר המאמרים תרצ"ט עמוד 148.

9. נדה ל, ב. תניא פרק א.

10. דבור המתחיל "משביעין אותו תהיה צדיק" בספר "קיצורים והערות לתניא" עמוד נ ואילך. ועוד. – ראה תניא השלם פרק א.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

שאלות: מדוע מזכיר חובה בברכה זו, ומהו שגמלני טוב – האמיתי. ירידת הנשמה למטה – גדולה ועצומה, כי בהיותה למעלה היתה רואה ומשיגה אלקות, ומתענגת לחזות בנועם ה'.

יורדי הים בשעלו, והולכי דרכים בשיגיעו לשוב, וסימנך וכל החיים – חולה, וסורים, גם, מדבר – יודוך סלה. ולהבין זה, הנה נודע ירידת הנשמה בגוף היא ירידה גדולה ועצומה במאד מאד, והנשמה כמו שהיא למעלה קדם בואה בגוף, הרי מעמדה ומצבה בעולמות העליונים הרוחניים, וכמו שכתוב "חי הני" אלקי ישראל אשר עמדתו לפניו", והנינו והנשמה קדם ירידתה למטה בעולם הזה להתלבש בגוף גשמי, הרי היא בעולמות עליונים הרוחניים והיא רואה ומשגת אלקות, דכל הפחות דראיה ושמיעה הבנה והשגה, הרי עקרום הם בהנשמה עצמה, ובכחה והארתה של הנשמה שהוא הנפש הנה האדם רואה, שומע, מבין ומשיג, והראיה דבצאת הנפש מן הגוף נשאר הגוף כאבן דומם שאינו רואה, אינו שומע ואינו משיג ומבין מאומה. וכל יתרון מעלת האדם בראיה שכלית והבנה עמוקה, כמאמר "איזהו חכם הרואה את הנולד", הנה זה הוא רק מצד הנפש והנשמה, אם כן הרי ישנם כל כחות אלו כמו שהם בהנשמה עצמה, והנינו והנשמה רואה ומשגת אלקות ומתענגת בענג רב לחזות בנעם הני'.

"ברוך" הגומל לחיבים טובות שגמלני טוב". והנה ברכה זו היא ברפת השבח וההודאה להבורא יתברך על הטוב והחסד שעושה עם האדם, וצריך להבין למה נשתנה גסח ברכה זו מברכת הנסים, דברכת הנס אומר "ברוך שעשה לי נס", ואינו מזכיר בברכתו חובה לעצמו, והנינו שמיצא חוב בעצמו אשר בעבורו עמד ורמנא לצלן בספקנה, והוא בעצמו מודה שהיה חייב בדבר הספקנה חס ושלום אלא שהקדוש ברוך הוא עשה לו נס, מה שאין כן בברכה זו אומר "הגומל לחיבים טובות" שמזכיר חוב לעצמו, והוא בעצמו מודה שהוא החייב בזה אלא שזהו מחסדי הני' ודרכי הני' שהוא יתברך גומל גם לחיבים טובות, ולכן הוא מודה ומשבח להשם יתברך שגמלני טוב, ולכאורה היה צריך להיות גסח הברכה "ברוך שעשה לי טוב" כגסח ברפת הנס. ועוד מהו "טוב" סתם, דגרסת הרמב"ם והרי"ף היא "שגמלני כל טוב", והנפח המקביל והמתקלט הוא "טוב" סתם, ומשמע שהוא טוב האמיתי המיוחד, וצריך להבין מהו. והנה ארבעה צריכים להודות, חולה שנתרפא, וחיוב שניצא מבית האסורים,

השגת הנשמה למעלה – נפלאה מאד. למעלה מהשגת צבא השמים, כוכבים וגלגלים שיש להם חומר וצורה, והשגתם גדולה מדעת בני-אדם ולמטה מהשגת המלאכים שיסודות גופם הם אש ורוח

צבא השמים הרי הם משתנים לצבא הארץ שגם הם בעלי חמר וגוף, ומכל מקום הנה להיותם במעלה עליונה יותר, וכמו שכתוב "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ואמרו רבותינו ו"ל" נטה הקדוש ברוך הוא ימינו וברא שמים, נטה שמאלו וברא ארץ", אם כן צבא השמים הם במעלה עליונה יותר בעצם גוף חמרם, לזאת הנה גם השגתם גדולה יותר, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ק ג הלכה ט, "כל הכוכבים והגלגלים כלן בעלי נפש ודעה והשכל הם, והם חיים ועומדים ומפירין את מי שאמר והיה העולם, כל אחד (מן הכוכבים והגלגלים) לפי גדלן ולפי מעלתן

והנה דעת לנבון נקל הוא להבין אשר השגת הנשמה והבנתה כמו שהיא למעלה בעולמות העליונים הרוחניים היא השגה נפלאה במאד, והדברים קל וחמר: ומה צבא השמים הפוכים והגלגלים אשר הם נבראים בעלי חמר וגוף כמו נבראי הארץ, ורק ההפך שפין צבא השמים לצבא הארץ הוא רק בזה דצבא השמים קימים באיש וצבא הארץ הם רק קימים במין, אמן זה מה שצבא השמים קימים באיש, הוא רק לפי שפך גזרה וצונו יתברך, וצבא הארץ יהיו קימים במין לבד, וצבא השמים יהיו קימים באיש, כמו שמבאר במקום אחר בארבעה בענין זה, אבל בגוף ועצם מהותם ועצמותם של

אנו יודעים, והינו דהאדם דעתו קצרה מלהשיג זאת
בהשגה גמורה, כי אם מבין זאת בהבנה עיונית, בציורי
חיוב שלילי, וכמו שנתבאר במקום אחר, ומכל שכן
השגת המלאכים שהיא עוד למעלה יותר מהשגתם של
הפוכים וגלגלים, וכתוב "עשה מלאכיו רוחות משרתיו
אש להט", דהגם שהמלאכים הם גם כן בעלי גוף, אבל
גופם הוא משתי יסודות דאש ורוח, שהם יסודות דקים
ביותר, והשגתם מרבה עוד יותר מצבא השמים,
ועבודתם הוא שמשבחים ומפארים ליוצרים בהתלהבות
עצומה.

משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים כו', ודעת
הפוכים והגלגלים (כלומר גדל ורחב דעתם והשגתם היא)
מעוטה מדעת המלאכים וגדולה מדעת בני אדם, הרי
שהפוכים והגלגלים, אם כי מצמצם ומצבב הוא
בעולם העשיה, והם נבראים בעלי חמר וגוף, ומכל
מקום הגה השגתם גדולה ורחבה ביותר מדעת בני אדם,
ובפרט במה שלמעלה מגלגל התשיעי שהוא עוד נעלה
יותר, וכפי שמספם מכל החוקרים אשר למעלה מגלגל
התשיעי אין שום מקום קלל ולא ריקות, והרי זה רק מה
שאנו יודעים שיש בלי מקום, אבל מהו בלי מקום אין

גם המלאכים נבראו בששת ימי בראשית, ושרשם מהדיבור. אבל נש"י – עלו במחשבה
וחלק אלקה ממעל, וא"כ למה עשה ה' ככה להוריד הנשמה מאיגרא רמה לבירא
עמיקתא, להתלבש בגוף ונה"ב הנמשך לענינים גשמיים המסתירים על אור הנשמה

הנשמה יורדת למטה להתלבש בגוף גשמי, הרי זו
ירידה גדולה להנשמה, עד אשר צריכה עבודה וגייעה
לבא להשגה אלקית, והוא מפני רבוי ההעלמות
וההסתרים של הגוף והנפש בהקמת המעלימים
ומסתירים על אור הנשמה בכלל, ובפרט בזמן הגלות
אשר רבו כמו רבו רחמנא לצלן המניעות ועוכבים על
למוד התורה וקיום המצות, ומכל שכן בעקבות משיחא
אשר החשוף יכסה ארץ בכל הענינים השכליים ומכל
שכן הרוחניים, ונוסף לזה גדל הטרדא בפרנסה בצוק
העתים, השם ישמרנו, אשר כל אחד ואחד טרוד ומטרד
ביותר בכמה דאגות שונות, וגם מי שמתגבר על עצמו
בעמל רב, ומגביל לו איזה זמן על למוד התורה
והתעסקות בעניני עבודה שכלב זו תפלה, הרי יש לו
כמה מונעים ומעכבים מבית ומבחוץ, ודרך רשעים
צלחה אשר כל זה פועל וגורם העלם והסתור על אור
הנשמה, אם כן התלבשות הנשמה בגוף היא ירידה אל
הנשמה, וצריך להבין למה היתה כזאת מלפניו יתברך
להוריד את הנשמה מאגרא רמה מלחזות בנעם הו',
לביא עמיקתא להתלבש בגוף ונפש בהקמת, אשר
כל עקרו אינו אלא להיות נמשך אחרי ענינים גשמיים
והחמריים אשר בזה הם מעלימים ומסתירים על אור
הנשמה.

והנה ידוע דגדלה מעלת הנשמות על מעלת
המלאכים, דהמלאכים עם היות שהם נעלים
יותר מצבא השמים, ומכל מקום הגה גם הם נבראו
בששת ימי בראשית, וכמו שכתוב "ועוף יעופף על
הארץ" וגו', ואמרו רבותינו ז"ל (מדרש רבה בראשית
פרק ג) "בחמישי נבראו מלאכים", מה שאין כן
הנשמות, עם היות שהם גם כן נבראים, אבל מכל
מקום הרי לא נתחדשו בבריאה כמו כל הנבראים
שנתחדשו בבריאה, והינו דשרש המלאכים הוא מדבור,
וכמו שכתוב "בדבר הו' שמים נעשו וברוח פיו כל
צבאם", אבל הנשמות הגה שרשן ממחשבה, וכמאמר
"ישאל עלו במחשבה", וכתוב "בנים אתם להו'
אלקים", וכמשל הבין שהוא מעצמות מוח האב, כך
נשמת כל איש ישאל נמשכה ממחשבתו וחקמתו
יתברך, דאיהו חכים ולא בחכמה ידעא, אלא הוא
חקמתו אחד, והינו דנשמת כל איש ישאל היא חלק
אלקה ממעל, אשר מכל זה מוכן היטב, דהנשמה כמו
שהיא למעלה קדם ירדתה למטה להתלבש בגוף, הרי
היתה השגתה באלקות בהשגה גדולה ונפלאה במאד,
מה שהשכל האנושי המתלבש בהשגה גשמית אין לו
מבוא קלל לידע ולהבין גם אפן מעלת השגת הנשמה
באלקות כמו שהיא בעמידתה למעלה, אם כן כאשר

ירידת הנשמה – צורך עליה, ע"י קיום תומ"צ באמונה פשוטה, בכוחות שניתנו לה בשעת
ירידתה למטה, כדי לכבוש את נה"ב הנמשך בטבעו אחר ענינים חומריים

להתלבש בגוף ונפש בהקמת דוקא, ועוסק בתורה
ועבודה שכלב זו תפלה, ומקיים את המצות באמונה
טהורה, בקבלת על מלכות שמים, ואינו מתפעל קלל

אמנם ידוע דירידה זו שהנשמה יורדת למטה
להתלבש בגוף גשמי, הגה ירידה זו היא צרך
עליה, והינו דעי זה שהנשמה יורדת למטה

והגוף, הנה כמו כן הנפש הפקמית שבאדם הרי הוא
נמשך רק אל הענינים הגופנים במאכל ובמשקה וכן
בשאר ענינים הטבעיים, והולך אחרי עיניו לחמד כל
טוב גשמי בתאוה וכבוד, ויכמו שכתוב "לעלותה שתי
בנות הב הב", שהנפש הפקמית בטבעו הוא נפש
רחבה, שמתאנה וחומד את כל אשר יראה בעיניו בטוב
גשמי וחקרי, ורוחו גבה עליו שהוא יקר וחביב בעיני
עצמו במאד, ומתנשא על בני אדם ורודף אחרי הכבוד,
ורוצה אשר יכבדו אותו, ועינו רעה גם בשל אחרים,
דלא מיבעי דכל אשר יש לו הוא רק בשביל עצמו
בלבד, הנה עוד זאת שמקנא וחומד גם מה שיש
לאחרים, ותמיד כל היום וכל הלילה הוא רודף אחרי
תאות ותחמדת לכבו, ככהמה ממש, וכל חקמתו
והשכלותיו המה איך להשיג למלא תאות נפשו ותחמדת
לכבו, ובכל דבר הוא מצדיק את עצמו בכמה טענות
והוכחות אפלו טענות של שקר, ויכמו שנקרא במוחש
בכמה בני אדם הנמשכים אחרי רגילות טבע הנפש
הפקמית רחמנא לצלן, הנה כל מעינם וכל מחשבותם
הוא רק באהבת עצמו, בכמה אפנים שונים.

משום מונע ומעכב, אלא עומד חזק בידעתו ללמד תורה
וילקח את המצות, הנה על ידי זה נעשה עלית הנשמה
במרגה עליונה יותר מכמו שהיתה מעמדה ומצבה של
הנשמה קדם ירידתה להתלבש בגוף, והנה אמרו
רבותינו ז"ל "משביעים אותו תהי צדיק ואל תהי
רשע", דצדיק הוא זכאי ורשע הוא חייב, וידוע דפרוש
וענין השבעה זו אינו כפשוטו שהוא השבועה אלא
מלשון שבע (ואט), והינו דבעת ירדת הנשמה למטה
להתלבש בגוף, הרי נותנים לה כחות על זה שיכולה
להתגבר על חמירות הגוף, לכפש את הנפש הפקמית,
לנצח את ההעלמות וההסתרים. ובאור הענין הוא,
דהנה אמרו רבותינו ז"ל (קדושין ל עמוד ב) "אמר רבי
שמעון בן לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום
וימבקש המיתו, שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש
להמיתו, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו,
שנאמר אלקים לא יעזבנו בידו", דהנה הנפש הפקמית
הוא בטבעו ורגילותו נמשך אחרי הענינים הגשמיים
והחמריים, ולכן נקרא בשם "בהמה", דבשם שהבהמה
הרי כל ענינה הוא באכילה ושתיה ושאר עניני החמר

ע"י ראייה בא להרהור הלב, והולך בשרירות לבו מפני אהבת עצמו, ומתרחק מכל רגש
רחמנות על זולתו, עד שהיצה"ר מורידו לשאול תחתית

און וואס ער וויל, און ווי ער וויל, וכשיש להם איזה
מגע ומשא עם בני אדם באיזה עסק, הנה כל טענותיהם
הוא רק להפך בנכות עצמם, להוכיח גם בטענות של שקר
ומרמה כי הוא הצדיק, וגזול וחומס את חברו, וידיהם –
רחמנא לצלן – דמים מלאו, דמים תרתי משמע, וכל כך
רויחם גבה וילכבם שמן רחמנא לצלן מרב אהבת עצמו,
עד אשר אונם אטמה משמוע צעקת עניים וצעקת
הנשדדים והנגזלים מאתם, ורחוקים המה מכל רגש
רחמנות וישר, ומכל שכן אשר אין עולה על דעתם ולבם,
כי גלגל החזור הוא בעולם, וכתוב "ושמעתי כי חנון
אני", דכל זה הוא בא מהסתת היצר הרע, המסית את
האדם ומוליכו רחמנא לצלן מדחי אל דחי, וכמאמר
רבותינו ז"ל (שבת קה עמוד ב) דכך היא אמונתו של יצר
הרע, דהיום אומר לו כך כו' עד שאומר לו לך עבר
עבודה זרה, והינו דהיצר הרע אינו בא אל האדם בתחלה
לומר לו לעבר על עניני התורה והמצוה, כי אם בא
בערמומית, תחלה מגרה בו אהבת עצמו, ומסביר לו
הטוב מעניני העולם, ואחר כך רחמנא לצלן מושל ושולט
על האדם ומורידו רחמנא לצלן לשאול תחתיה.

והענין הוא, דהנה אמרו רבותינו ז"ל (ברכות סא עמוד
א) "יצר הרע דומה לזבוב יושב בין שתי
מפתחי הלב", וכמאמר "העין רואה והלב חומד",
ובירושלמי (ברכות פ"ג א הלכה ה) איתא "עניא ולבא
תרין סרסורי דחטאיה", והתחלה היא מהראיה דוקא,
וכמאמר רבותינו ז"ל (סוטה ח עמוד א) "אין יצר הרע
שולט אלא במה שענינו רואה", ועל ידי הראיה בא
להרהור הלב, והולך בשרירות לבו, והספה העקרת היא
אהבת עצמו, שהוא יקר וחביב בעיני עצמו במאד,
ומשום זה הרי אין לו שום הגבלה ומעצור לרוחו כלל,
ווייל ער האט זיך זייער ליעב, און איז זייער טייער בא
זיך גיט ער זיך זייער נאך, און ער צולאזט די הארץ בלי
שעור כלל ועובר כל גבול, לא מיבעי שאין פחד אלקים
לנגד עיניו כלל, אלא שהוא פתיה ממש לטרף לרמס
ולגזל בשביל למלאת תאות נפשו, ויכמו שאנו רואים
במוחש באלו אשר רחמנא לצלן נמשכים אחרי תאות
לבם, הרי כל מחשבותם דבורם ומעשיהם הם רק בהנוגע
לעצמו בלבד, אלץ וואס ער טראכט, אלץ וואס ער רעט,
און אלץ וואס ער טוט, איז דאס נאך וואס איהם איז גוט,

ד. אין צריך לומר. ה. כתוב העין והלב הם שני סרסורים (מתווכים) של החטא. ו. בעבור שאוהב את עצמו מאוד ויקר מאוד אצל עצמו, (מתפנק) מוותר הוא לעצמו מאוד, והולך בשרירות לבו. ז. לא רק. ח. כל מה שחושב, כל מה שמדבר, וכל מה שעושה, זה רק, מה טוב לו, ומה שהוא רוצה, ואיך שהוא רוצה. ט. בשתי משמעויות.

העצה נגד היצה"ר – משכחו לביהמ"ד. ע"י לימוד התורה נימוח היצה"ר, והאדם מתעלה וגדול זכותו. בברכת התורה: וחיי עולם נטע בתוכנו – שהמתנהג ע"פ תורה דרכו ישרה גם בין אדם לחבירו ובכל עניני העולם וכל נתיבותיה שלום

והנה העצה היעוצה לזה אמרו רבותינו ז"ל (קדושין ל
 עמוד ב) "בראתי יצור הרע ובראתי לו תורה
 תכלין, ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו
 כו', אם פגע בך מנגל זה (יצור הרע מתגלה בך, רש"י)
 משכחו לבית המדרש, אם אכן הוא נמוח, ואם ברזל
 הוא מתפוצץ", דהנה היצור הרע הרי יש בו כמה
 מדרגות, יש מי אשר חס ושלום לבו כאכן, ויש מי אשר
 לבו כברזל, אשר כל כך פועל היצור הרע על האדם
 רחמנא לצלן אשר נעשה כאכן דומם, והינו שאינו
 מתפעל ומתעורר כלל מענין אלקי, ער איז רחמנא לצלן
 אזוי פארשטיינערט, אז ער פילט נישט רחמנא לצלן קיין
 שום חיות אין תורה ומצוות, והעצה לזה הוא תורה
 ובית המדרש, והינו ההתעסקות בתורה, דענין העסק
 הוא לבד זאת שלומד בעצמו (ואם אינו יכול ללמד בעצמו
 שומע מפי אחרים הלומדים) הנה הוא מתעסק בתורה
 להרביץ תורה בפרטים, וכמו שכתוב "מפי עוללים
 ויונקים יסדת עז" כו', וכן ההלוק לבית המדרש, והינו
 להתפלל בצבור וללמוד שעורי הלמוד קדם ואחר
 התפלה, ובין מנחה למעריב, ובשאר זמנים הקבועים
 לתורה בכל אחר ואחר, דעל ידי זה נמוח היצור הרע,
 וכמו שאנו רואים במוחש בכמה בני אדם העוסקים
 בהרצת וחזוק התורה בכמה אפנים שונים, הנה על ידי
 זה עומדים במעלה ומדרגה עליונה יותר, והגם שבעצמו
 הוא איש פשוט שאינו יכול ללמד, אכל על ידי רב
 שקידתו בעסק התורה הרי הוא מתרומם ומתעלה
 במצמד ומצב נפשו הגם שאינו יכול ללמד, והם מארי
 עובדין טבין^א, וכמו שמבאר במקום אחר גדל זכות
 העוסקים בזה, וכמאמר רבותינו ז"ל (ברכות ה עמוד א)
 "העוסק בתורה יסורין בדלין הימנו", וב(מסכת)עבודה

זרה (יט עמוד ב) אמרו "נכסיו מצליחין". ובאבות פירק
 ו משנה ו אמרו "גדולה תורה שהיא נותנת חיים
 לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא", ותלת קשרין
 מתקשרין דא בדאי, ישראל באוריתא, ואוריתא
 בקודשא בריך הוא^י, ואמרו רבותינו ז"ל (שבת קיט עמוד
 ב) "אין העולם מתקנים אלא בשביל הכל תינוקות של
 בית רבן", ואמרו רבותינו ז"ל (כתובות נ עמוד א) על
 פסוק "הון ועשר בביתו וצדקתו עומדת לעד", "זה
 הלומד תורה ומלמדה", וכתב "דרכיה דרכי נעם וכל
 נתיבותיה שלום", דמי שלבו ברשותו להתנהג על פי
 דרכי התורה, הנה מלבד זאת שמקנים רצון העליון, הרי
 דרכו ישרה גם בין אדם לחברו ובכל עניני העולם. ובזה
 יובן נסח ברפת התורה "אשר נתן לנו תורת אמת וחי
 עולם נטע בתוכנו", דהפונה הוא אשר בזה שנתן לנו
 תורת אמת, הנה החי עולם נטע בתוכנו דוקא. ולכאורה
 הרי חי עולם הפונה על אכילה ושתיה ושאר עניני
 העולם, דבאמת הלא אנו בני ישראל מגבלים אנוחנו
 בזה על פי התורה, וכמאמר "לא נתנו המצוות אלא
 לצרף בהם את הבריות", והינו דכל איש ואשה בישראל
 הם מגבלים ומפרשים בכמה ענינים מחיי העולם, מהם
 אסור עולמי וכמו טרפה וכו', ומהם אסור זמני כמו
 טהרת המשפחה, דכל הגבלה הוא על פי תורה דוקא,
 ואם בן איף חי עולם נטע בתוכנו דוקא? אף הענין
 הוא, דהמתנהג על פי תורה, הנה מלבד קיום רצון
 העליון, הנה ההנהגה על פי התורה הוא טוב בחיי
 העולם, וכנודע דהשמירה באכילה ושתיה ושמירת
 השקרה הנה פועל בחיי האיש ובכשרון חושיו, וכן
 הנולדים בטהרה הנה מדותיהם וכשרונותיהם יפים
 וטובים יותר, וזהו "וכל נתיבותיה שלום".

דוקא בזמן הגלות צריך להתגבר בקיום תומ"צ. שאלת הנביא מדוע בני יעקב לא נמשכים
 לתומ"צ בכללות הנפש, כשרואים השגחה פרטית וש"אני ה' לא שנית" – הבטחתו שלא
 יטוש ה' עמו. אלא שזה מפני ד' ענינים שצריך להודות עליהם להקב"ה המושיע מהם
 וגומל חסד גם לחייבים, ו"אין טוב אלא תורה"

לקים את התורה והמצוה, וכתב "קיימו וקבלו
 היהודים", ואמרו רבותינו ז"ל "קיימו מה שקבלו כבר",
 והינו בדומן הגלות אשר אז הנה המניעות ועכובים על
 למוד התורה וקיום המצוות מהם חס ושלום ביותר, הנה

והנה בעת מתן תורה, הנה כל ישראל אשר היו באותו
 מעמד מלבשים בגוף, וכל נשמות ישראל אשר
 יתלבשו בגוף עד ביאת המשיח במהרה בימינו אמן,
 הרי כלנו כאיש אחד קבלנו עלינו, על בנינו, ובני בנינו,

י. הוא - השם ישמרנו - כה מאובן שאינו מרגיש רחמנא לצלן שום חיות בתורה ומצוות. יא. בעלי מעשים טובים.
 יב. שלושה קשרים מתקשרים זה בזה. יג. ישראל בתורה והתורה בקב"ה.

יורד בינם ברכיב בלבושים של עניני עולם, או שהוא
הולך במדבר, הינו שנקסר רחמנא לצלן רק לגשמיות
העולם ורחמיותו. אמנם כתיב "והשב מחשבות לבלתי
ידח ממנו נדח", ובחסדי אל עליון מתעורר רוח מפרום,
וכמו שכתוב "כי יצמד לימין אביון להושיע משפטי
נפשו" ומתעורר בתשובה, הנה אז צדיק מצרה נחלץ,
וכמו שכתוב "ועמך כלם צדיקים", דהרי כל אחד ואחד
מישראל הרי נשמתו היא חלק אלקה ממעל. וזהו
"משביעין אותו", דבכל נשמה ונשמה הרי יש בה
השבע במה לנצח את היצר הרע ולהתגבר עליו, וזהו
גסח ברכה זו "הגומל לחיבים טובות", דהלא כל
ישראל מחיבים בלמוד התורה ובקיום המצוות, וכתיב
"ולמדתם אתם את בניכם", שהיא מצות עשה, ואם
מצד איזה סבה לא קים זה, הלא הוא האשם בזה,
דתורה ומצוות הם נצחיים, וכל המגיעות ועפובים
שבזמן הגלות הם רק נסיונות כמו שכתוב "כי מנסה
ה' אלקיכם אתכם", ולכן בברכה זו מוזכר חוב לעצמו
ואומר "הגומל לחיבים טובות", שזהו מחסדי השם
יתברך שהוא יתברך גומל גם לחיבים טובות שגמלני
טוב, וכמאמר "אין טוב אלא תורה", שהוא טוב
האמתי כמו שכתוב "עץ חיים היא למחזיקים בה
ותומכיה מאשר", דגם מחזיקי התורה הם מאשרים
ומברכים בכל טוב.

אז דוקא הוא התגברות העבודה בקיום התורה ומצוות,
וכמו בזמן מרדכי ואסתר אשר המן בקש לשלח יד
ביהודים, דער גאנצער וועלען זיינער איז געווען
להשמיד ולאבד את היהודים, לעקר רחמנא לצלן את
היהדות, וכן במלחמת היונים שאמרו "כתבו לכם על
קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", הנה אז
דוקא התגברו בני ישראל בזה ובזה עז וקנימו
את התורה ומצוות במסירות נפש, וכמו שכתוב במקום
אחר, דהנה כתיב "אני הוי' לא שניתי ואתם בני ישראל
לא כליתם", פרוש דהנביא מתמיה ואומר לישראל,
הלא אתם רואים כי הוא יתברך אינו משנה בהבטחתו,
באמור "כי לא יטש הוי' עמו ונחלתו לא יעזב", וכל
אחד רואה השגחה אלקית במוחש, וכמאמר "כבשה
אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת", אם כן למה
אתם בני ישראל לא כליתם? מדוע אין אתם נמשכים
אחרי התורה ומצוות בכלות הנפש? דער אמת איז
דאס, אז מי זעהט אזוי קלאר השגחה פרטית, האט
מען דאך געדאפט זיין איבער געגעבען להפעסקות
התורה והעבודה. אמנם הסבה לזה היא טרדת הפרנסה
בצוק העתים, שהם במדרגות חלוקות ובאפנים שונים.
יש מי שהוא חולה רחמנא לצלן, דענין החלי הוא
שנתטמט מחו ולבו או שהוא חבוש בבית האסורים,
אשר חס ושלום הרע מתגבר על הטוב כמו שכתוב
"רשע (היצר הרע) מכתיר את הצדיק" (יצר טוב), או

ש"פ נחמס, [תרפ"ז], פעטערסבורג בסעודת הודאה

יד. כל רצונו היה. טו. האמת הלא היא. טז. שרואים כל כך ברור השגחה פרטית. יז. הלא היו צריכים להיות מסורים.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

ולא על-ידי השתלשלות כפי שהדבר בעולם הזה
הגשמי. לכן הוא מזכיר בתחילה שבבית-המקדש היו
הארון והלוחות. לאחר מכן הוא מדבר בכלל במעלת
הלוחות, ולא דוקא בלוחות שהיו בבית הראשון. אלה
הם הפרטים של הנחת הענין. ובמעלת הלוחות עצמם,
הרי היו "מעשה אלקים ומכתב אלקים". והרי גם
ה"מכתב" של הלוחות השניות היה "מכתב אלקים".
ועוד: בדרך כלל ישנן שלש שיטות בלוחות
השניות²⁰: א) רבי סעדיה גאון. ב) האבן עזרא. ג)
הרמב"ן.

טז. שאלה: ב"תניא"¹⁷ מובא הכתוב¹⁸ "והלוחות
מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא",
הרי בבית-המקדש היו הלוחות השניות, שהרי
הלוחות הראשונות נשתברו, ובלוחות השניות הרי
נאמר¹⁹ "פסל לך וגו'".
והשיב כ"ק אדמו"ר: השאלה באה מהעדר
הידיעה, שכן בתחילת כל שכל ישנה הנחה שכלית,
ואחריה מפרטים את הענינים. ההנחה בענין זה היא
מה שהרבי רוצה לומר שבבית הראשון היה הגילוי
של 'חכמה עילאה' דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא,

פד. ב. קיג, ב. מ"ז ח, א פס"ו. שיעורי קומה סי' מט. ד"ה ויתן לך תרס"ו.
ד"ה ביום השמע"צ תרפ"ט. ס' שמות להצ"צ רשימת עה"פ והלוחות
מעשה אלקים.

(17) פרק כ"ג.
(18) שמו לב, טז.
(19) שם, כד, א. דברים י, א.
(20) עיין ג"כ תוספתא ב"ק רפ"ז. מפרשים אבות פרק ה' מ"ו. זח"ב

הפירוש של "דע" וכו', אמר לו אותו יהודי את
הפירוש כפשוטו.
אמר לו הרב החסיד ר' בנימין קלעצקער: הפירוש
הוא: "מי" זה²⁶ הבנה.
- הוא לא היה יכול לומר לו מי זה "בינה", שכן
אותו יהודי לא היה שייך להבין את הענינים -
והפירוש הוא כך: דע - שתדע, לפני מי - לפני
ההבנה, אתה עומד. עדיין נמצאים "לפני" ההבנה. זאת
צריכים לדעת לפני התפילה. הרי ממילא מספיק אם
יודע זאת האדם לעצמו. להראות זאת לפני כל - יש
בכך פשוט משום חרפה.
להכיר בן אדם, הרי זה לא כל-כך משכלו או
ממדותיו, אלא מאימרה שהוא משמיע בדרך-אגב.
זה נשמע בדרך-אגב בפשיטות אצל זקני החסידים.
יט. הרב החסיד ר' נחום - בנו של כ"ק אדמו"ר
האמצעי - הראה פעם לאביו הרבי האמצעי את
עבודת התפילה של הר' בנימין קלעצקער, כשהתפלל
בבית-המדרש הגדול.
- לבית-מדרש זה היו קוראים "הודו, עלינו - בית
המדרש", שכן הוא היה ארון מאד, ובדרך צחות היו
אומרים שבבית-מדרש הזה יכולים להתחיל "הודו"
בקצה אחד, ולסיים "עלינו" כשמגיעים לקצהו
השני -
אמר הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי: משרתי עליון,
מלאכי מעלה היו רוצים להתחלף בעבודתו (של ר'
בנימין קלעצקער).
פעם אחרת אמר הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי על
חסיד אחד שהתנענע מאד בתפילתו מרוב התרגשות
והחזיק בידיו את השולחן, כך שגם השולחן התנענע:
התנענעותו בתפילה מהווה מזון למלאכי מעלה.
כ. חסידי הרבי האמצעי לא היו מתפללים ברעש.
הם היו מגנים ניגון בתפילה, אבל - לא ברעש.
כא. הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי אמר על הרב
החסיד ר' פנחס: הוא אינו יודע כלל את העשירות
שיש לו.
הרב החסיד ר' פנחס היה חשוך בנים ל"ע. הרה"ג
והרה"ח ר' הלל מפאריטש רצה שיתגרש מאשתו, אך
הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי לא הסכים לכך, ואמר אז,
שבתפילתו עשה בעלי-תשובה עד אין שיעור.
כב. בלויבאוויטש היה יהודי בעל-עגלה בשם
נחום נחומביץ. הוא נכנס פעם באקראי לבית-

1 (א) שיטת הרס²¹ שהלוחות השניות היו למעלה
2 - נכבדים יותר - מאשר הלוחות הראשונות.
3 (ב) הראב"ע²² חולק עליו, ואומר, שההבדל היה
4 בענין מה שהלוחות היו כפי מדת הארון. את הלוחות
5 הראשונות עשה הקב"ה בעצמו שיהיו כפי מדת
6 הארון. ואילו הלוחות השניות לגבם כתוב "פסל לך",
7 השווה משה רבנו את הלוחות למדת הארון.
8 (ג) הרמב"ן, שלאחר שהם נעשו לוחות והיה
9 "מכתב אלקים", זה גופא פעל שהלוחות יהיו "מעשה
10 אלקים", על-דרך שעל-ידי מצוה שעושים בדבר
11 גשמי, מתעלה הדבר הגשמי.
12 שאלה: האם ניכר האלקות בדבר הגשמי אחרי
13 שנעשית בו המצוה כמו שהוא בעצם שיש בו חיות
14 אלקית.
15 תשובה: בדרך כלל, הדבר ניכר. כפי שרבנו הזקן
16 אומר ב"תניא"²³: אילו ניתנה רשות לעין לראות, היו
17 רואים את האין האלקי בכל דבר. ומכל-מקום ישנם
18 עשרה מאמרות. כך קיים הבדל בראיית אלקות בדבר
19 הגשמי לאחר שנעשית בו המצוה.
20 יז. אם יש במה להתעכב בפרק האמור, הרי זה
21 במה שהוא אומר להלך: "החקוקות בלוחות שבארון
22 בנס ומעשה אלקים חיים". מהי ההוספה של המלה
23 "חיים". הרי אי-אפשר לומר שזה בדרך מליצה, אלא
24 זה בהמשך למה שהוא מסביר במוסגר: "הוא עלמא
25 דאתכסיא". וכידוע ההבדל בין "אלקים" לבין
26 "אלקים חיים"²⁴.
27 יח. חסידי רבנו הזקן, הרב החסיד ר' פנחס
28 רייזעס והרב החסיד ר' בנימין קלעצקער היו נוסעים
29 ליריד בלייפציג. הם היו מתלמידי חדר א'י²⁵. כשהיו
30 באים ללייפציג, היו מסדרים "מנין" לעצמם. בדרך
31 כלל לא היו מתחשבים ולא היו מתפעלים
32 מההתנגדות, למרות שהיתה להם דרך-ארץ כלפי
33 לומדות, ולמתנגדים היתה דרך-ארץ כלפי ה'יראת
34 שמים' שלהם.
35 ה'אשכנזים' אינם יודעים שום חילוקים. פעם
36 נכנס יהודי אשכנזי למנין החסידי. תפילתם מצאה
37 מאד חן בעיניו. בתי הכנסת והמנינים היו אז בכלל
38 כדון ה'שולחן ערוך', בענין מקום העמוד והשולחן
39 וכו', אך התמיה אותם מדוע לא רשום על העמוד
40 "דע לפני מי אתה עומד", כפי הנהוג. שאל אותו הרב
41 החסיד ר' בנימין קלעצקער אם הוא יודע את

ג' אנכי תרפ"ח. ועוד.

(21) ראה אודות ה"חדרים" - ספר השיחות קיץ ה'ש"ת הערה 14*.

(22) שמות לב, טז.

(23) שער היחוד והאמונה פרק ג.

(24) ראה ד"ה כה אמר ה' אם לא בריתי (המשך תרס"ו). ד"ה וידבר

ובכ"מ.

(21) ראה ראב"ע שמות לז, מ.

(22) שמות לב, טז.

(23) שער היחוד והאמונה פרק ג.

(24) ראה ד"ה כה אמר ה' אם לא בריתי (המשך תרס"ו). ד"ה וידבר

43 כו. האדם צריך לקבל על עצמו להיות 'בעל הבית'
44 על עצמו, על מחשבה, דיבור, ראייה, שמיעה. על
45 דיבור, ראייה ושמיעה קל להיות 'בעל הבית' על עצמו.
46 למרות שעל מחשבה קשה להיות 'בעל הבית', אך אם
47 הדיבור, הראיה והשמיעה הם כדבעי - ממילא גם
48 המחשבה היא כדבעי. לבד זאת - על האדם להכין
49 לעצמו ענינים שיהיו מוכנים אצלו. למרות
50 שהמחשבה משוטטת תמיד והיא באה בדרך ממילא,
51 אך אם יהיו לו ענינים מן המוכן - הרי מיד שיעלה
52 במחשבתו ענין לא טוב - יסיח דעתו ממנה ויהרהר
53 בענינים הטובים.
54 אך, הרי ישנן מחשבה גלויה ומחשבה נעלמה.
55 ב'מחשבה נעלמה' ישנם מעלה וחסרון. המעלה היא,
56 שלמרות שהוא מהרהר - במחשבה הגלויה - ענינים
57 לא טובים, אך המחשבה הנעלמה יכולה בשעת
58 מעשה להרהר בדברים טובים. החסרון הוא שלמרות
59 שהוא מהרהר בדברים טובים, מכל-מקום יכולה
60 המחשבה הנעלמה להרהר ברע. הנה גם כלפי
61 המחשבה הנעלמה ישנה עצה, והיא הריבוי באותיות
62 התורה.
63 זוהי עבודת 'תרומת הדשן', להיות 'בעל הבית' על
64 ארבעת הדברים, וכאשר 'קריאת שמע שעל המיטה'
65 היא כדבעי - השניה היא כמו יהודי, והדברים שאינם
66 רוצים בהם אינם קורים, והתחלת העבודה בבוקר
67 היא עבודת התפילה.
68 כז. רחמנות על האברכים האמריקאים. אנחנו
69 ראינו אור, ואילו הם רואים חושך או ערוביאי, והם
70 חושבים שזה אור.
71 כח. חסיד אחד גביר מיאנוביץ', קיבל על עצמו
72 החלטה ב'קריאת שמע שעל המיטה', שעל כל שקר
73 שיאמר, יתן עשרים וחמשה רובל לצדקה. כשיספר
74 על כך למלמד שלו, אמר לו המלמד: תאמר שקרים
75 ותהיה פרנסה ליהודים. כשאותו מלמד בא לאחר
76 מכן לליובאוויטש אל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק
77 מוהר"ש, הוכיח אותו על כך.
78 כט. החסיד ר' גרשון דוב התאונן בפני הרה"ח
79 והרה"ג ר' הלל מפאריטש, שלא איכפת לו מהזולת,
80 - הוא לא התכוון לגשמיות, שכן הוא עצמו היה
81 עני מרוד, כוונתו היתה בענינים רוחניים -
82 ענה לו ר' הלל: בכלל על ענינים כאלה צריכים
83 להיות אצל הרבי, רק מפני שזה ענין פחות ביותר, לא
84 הולכים אל הרבי על כך.

1 המדרש בשעת תפילתו של הרב החסיד ר' פנחס.
2 והוא שקע בהתפעלות כזו עד שלקח סידור, דפדף
3 ואמר את ה"עבודה", "ועל חטא", ונפל "כורעים",
4 שאצל יהודי פשוט זוהי הדרגה הגבוהה ביותר. וטען
5 שהוא והבהמה אינם יכולים להיות שווים, לא רצה
6 להיות יותר בעל-עגלה ונעשה לשמש בבית-כנסת.
7 הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי אמר עליו, אחרי
8 האירוע האמור: "גולמי עץ" אלה הם למעלה מגאון
9 הגאונים.
10 כג. כשהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק למד אתי פרק
11 נ"ג ב"תניא", נמשך הלימוד שלשה שבועות, והורה לי
12 ללמוד כל עבודות הציבור שהיו בבית-המקדש.
13 - קרבנות יחיד, הם עבודה פרטית. -
14 לאחר מכן הסביר לי אבי את כל העבודות כפי
15 שהן בנפש האדם, ואמר: את הכהן הגדול עושה
16 הרבי²⁷.
17 כד. ראשית העבודה בבית-המקדש היתה בחצות
18 הלילה לערך²⁸, והיא היתה 'תרומת הדשן'. בעבודה
19 בנפש האדם זה הענין של 'תיקון חצות', ו"אדם מועד
20 לעולם"²⁹, אם-כן הרי העבודה של 'תרומת הדשן'
21 היא ב'קריאת שמע שעל המיטה'. 'קריאת שמע שעל
22 המיטה' אין הכוונה לתלוש את שערות הראש או
23 להכות את הראש בקיר [רייסן די האר פון קאפ
24 אדער שלאגן קאפ אן וואנט], כי-אם חשבון אדעתא
25 דנפשי' מהנהגותיו במשך היום שעבר, להסתכל על
26 הנהגותיו במשך היום כפי שמסתכלים על ציור.
27 חשבון הנפש צריך להיות במשך שעה או חצי שעה
28 או רבע שעה, ואם הנהגתו היתה שלא כדבעי - עליו
29 לעשות הסכם, שמעתה ואילך יתנהג כראוי. ואם
30 הנהגתו במשך היום היתה די טובה [נישט'קשה] -
31 צריך להיות מחר עוד יותר טוב. חשבון זה צריך
32 להיות אדעתא דנפשי', לא לבכות לעיני הזולת ולא
33 להתגאות בפני הזולת.
34 כה. אדם צריך לתבוע מעצמו כפי שתובעים
35 מהזולת.
36 כשתובעים מהזולת, הרי לא מקבלים שום
37 הצטדקות.
38 בזמנים עברו, כשהיו תובעים מהזולת, היו
39 בתחילה עושים חתך בלב של עצמם. תבעו מעצמם
40 וזה פעל על הזולת. אך מכל-מקום מהזולת לא
41 מקבלים שום הצטדקות, הרי כך צריך להיות גם אופן
42 התביעה מעצמו.

(29) כנראה הכוונה להסיום "בין ישן" שלכן צ"ל העבודה גם קודם
השינה. וצע"ק.

(27) כן הוא ברשימת השומעים, וצע"ק הכוונה.
(28) ראה יומא כ, א.

- 1 ר' הלל סיפר אז, שכאשר החסיד ר' בנימין
- 2 קלעצקער היה מתפלל - זה פעל על המאזינים
- 3 פתיחת המוח, כלומר בבעלי השגה והבנה, וכאשר

ליל ב' דחג השבועות

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק כ"ב - הקבצן העליז

- 1 השפעת ספרי המוסר על ברוך, היתה כזו שהוא החל ממש להתפלא על עצמו כיצד היה
- 2 מסוגל עד עתה להיות בלעדיהם. הוא המשיך בהשוואות תגובותיו והתייחסותו לאירועים שונים
- 3 בעבר. שוב נזכר במאורע שעתה היה מתייחס אליו באופן שונה לגמרי מבשעתו.
- 4 היה זה כאשר שהה ברוך בדוברומיסל בפעם השנייה, בימים שלפני חג הפסח, כשכל
- 5 היהודים טרודים בהכנות לקראת החג הקדוש.
- 6 בדוברומיסל דר אז יהודי בשם ר' אברהם בנימין, יודע-ספר שהתפרנס מיגיע כפיו. פרנסתו
- 7 היתה מניקוי צמר ומינון לסוגים שונים, מלאכה קשה שאי אפשר להתעשר ממנה. ברם, ר'
- 8 אברהם בנימין לא חיפש מעולם עושר. הוא היה מסתפק במועט והיה שבע רצון מן העובדה
- 9 שהוא מסוגל להשתכר כדי פת לחם למשפחתו. היתה זו משפחה גדולה: ראשית, היה ר' אברהם
- 10 מטופל בשבעה ילדים. נוסף על כך אכלו על שולחנו אביו ואמו, וכן חותנו וחותנתו, אשר היו
- 11 זקנים ומחוסרי אפשרות פרנסה. מובן שכדי להאכיל מספר כזה של נפשות - הספיקה פרנסתו
- 12 של ר' אברהם בנימין בדוחק רב.
- 13 למרות המצב בו נמצא ר' אברהם בנימין ועמלו הקשה על פרנסתו - לא הכניס את בנו
- 14 הבכור, שהיה אז בגיל 15 שנה, לבית-המלאכה כעזר לעבודתו, כי-אם שלחו לישיבה ללמוד
- 15 תורה. גם את שאר ילדיו מסר ללימוד תורה. ר' אברהם בנימין לבדו נשא על שכמו את כל העול
- 16 של פרנסת משפחתו הגדולה.
- 17 עם היותו הוא עצמו עני - הרבה ר' אברהם בנימין במתן צדקה, וביתו היה תמיד פתוח
- 18 לעובדי אורח עניים שמצאו אצלו משכב לילה וארוחה לשבור רעבונם.
- 19 כל דוברומיסל ידעה על ר' אברהם בנימין, טוב לבו ועניותו. עם זאת לא רצה מעולם
- 20 להזדקק לעזרת מישהו. אפילו הלוואה, גמילות-חסד, סירב לקחת מאיש. בשעת הצורך הוציא
- 21 למכירה מטלטלים מביתו, עד שמכר אפילו את הכרים שלמראשותיו. גם את מנורת השבת של
- 22 אשתו מכר, ורעייתו היתה מדליקה נרות שבת במנורת חֶמֶר, אותה יצר הבן הבכור. ר' אברהם
- 23 בנימין ורעייתו ושאר בני הבית היו משתמשים במנורת הַחֶמֶר, כאילו היתה זו תכשיט יקר ערך.
- 24 ר' אברהם בנימין היה נוהג תחילה לדאוג למזון הזקנים, הוריו והורי אשתו, לאחר מכן -
- 25 דאג למזון האשה והילדים, את עצמו השאיר לבסוף, לא ישב לאכול לפני שכל האחרים השביעו
- 26 רעבונם.
- 27 למרות העוני וקושי החיים היה ר' אברהם בנימין עליז תמיד ושרוי במצב רוח מרומם. כאשר

1 היה נשאל לשלומו ולמצב פרנסתו - היה משיב: "אין מה לדאוג. שלמה'קע לומד בישיבה, דוד
2 אריה וחיים אליהו לומדים בחדר, ואילו הקטנים יותר לומדים... לרעוב במקצת..."

3 ר' אברהם בנימין היה אומר דברים אלה ברוח טובה ובנימה של שמחה, להפתעתם הרבה
4 של השומעים. לא נשמע מדבריו כל אבק מרירות, הוא היה מוסיף ברצינות: לשם מה לדאוג?
5 יש לנו אֵל בשמים, והוא ידאג עבורי, עבור בני ביתי ועבור כלל ישראל.

6 פעמים היה ר' אברהם בנימין מתבדח על חשבון עצמו, באמרו: אני זהיר בקיום "אסרו חג"
7 ביחס למנהג לצום בימים שני וחמישי בשבוע, שכן אני צם גם בימים שלישי ושישי בשבוע...

8 בכל זאת ידעו כל תושבי דוברומיסל שאין בית עליז בעיירה יותר מביתו של ר' אברהם
9 בנימין. מי שעבר בליל שבת ליד בית זה, חש את מלוא המשמעות של "עונג שבת". הבית היה
10 שקוע באדמה עד לחלונות, הכתלים היו תמוכים בבולי עץ לבל יפלו. למרות זאת היו זוגיות
11 החלונות נקיות, הקירות מסודים, על השולחן היתה פרושה מפה לבנה ונקייה, ושלושה נרות
12 שעווה דלקו בגאון ובעליצות במנורת החרס. שני זוגות הזקנים, הורי ר' אברהם בנימין ואשתו,
13 ישבו בראש השולחן, ומסביבם ר' אברהם בנימין וכל בני המשפחה. על השולחן עמדה קערה
14 עם מים חמים, כתחליף למרק, ופרוסות לחם חולקו בין כל המסובים. לאחר אכילת הלחם
15 וגמיעת ה"רוטב" החם - פצחו כולם בשירת זמירות שבת בהתלהבות גדולה כאילו אכלו ממיטב
16 מאכלי השבת.

17 באחד מימי החול בשעות אחר הצהריים, כשברוך ישב בודד בבית-המדרש ולמד, נשמעו
18 לפתע צעקות ומהומות. לבית-המדרש התפרצו שניים-שלושה יהודים כשהם נושאים יהודי שפניו
19 היו מכוסות דם והוא נראה כחצי מת. אנשים נכנסו ברעש ובבכי. התברר שהפצוע אינו אלא ר'
20 אברהם בנימין.

21 מה אירע כאן? - כפי שנודע לברוך נמצא ר' אברהם בנימין מוטל על אם הדרך לבכינוביטש,
22 לא הרחק מדוברומיסל, מתחת לעץ, כשהוא מוכה ופצוע ושותת דם. איש לא ידע מה קרה, וגם
23 מן הפצוע עצמו לא היתה אפשרות להיוודע דבר. מיד הובא לדוברומיסל, וכיון שבית-המדרש
24 היה קרוב יותר מאשר ביתו שלו - הוכנס לבית-המדרש.

25 מיד באה כל העיירה במרוצה, המהומה והצעקות גדלו. בא רופא העיירה והחל לבדוק את
26 ר' אברהם בנימין. הוא חי עדיין, אך הרופא לא היה בטוח שייחלץ ממצבו האנוש. הציבור החל
27 לומר תהלים עבור החולה. גם ברוך השתתף באמירת התהלים אך כפי שזכור לו לא היה ליבו
28 נתון לכך, כיון שלא חש את אותו הצער שכל האחרים חשו. הרגשתו היתה כמי שנקלע לעולם
29 זר, בו הוא מסתובב בודד ומופרש מכל האחרים.

30 רק עתה מסוגל ברוך להשיג את החומרה שבהתנהגותו באותה עת. היה עליו לחוש יותר
31 את הצער והכאב עקב האסון שפקד את ר' אברהם בנימין, והדבר היה צריך לזעזעו יותר, באופן
32 פנימי ונפשי. יתר על כן: הצער הזה היה צריך למלא את ליבו עוד בטרם רבתה הלילה בבית
33 המדרש. צערו וכאבו של יהודי אחר, עליו להרגיש כצערו וכאבו שלו.

34 עוד נזכר בהמשך השתלשלות המאורעות אז. שתי יממות שכב ר' אברהם בנימין כשהוא
35 מרחף בין החיים ובין המוות. מחזה קורע לב היה בואם של בני משפחת ר' אברהם בנימין -
36 הוריו והורי אשתו, אשתו וילדיו - לבית המדרש. כשראו לפניהם את החולה מוטל כחצי מת,
37 הקיפו אותו בלילה שפשטה מיד על פני כל בית המדרש.

- 1 היו שסברו שיש לקחת את הגוסס לביתו, אך הרופא אמר שמוטב לא להזיזו ממקומו. הרופא
- 2 עסק בינתיים בפעולות שונות. אחרים הצטרפו לדעתו באמרם שעצם הימצאו של ר' אברהם
- 3 בנימין במקום קדוש מהווה סגולה לרפואתו. הציבור לא חדל מלומר תהלים, ובני המשפחה
- 4 כולם הרעישו עולמות ליד ארון הקודש, בית המדרש לא נח אף לרגע, כשהכול מטפלים או
- 5 מתפללים ליד החולה שסימני חיים נראו עליו אך בקושי.
- 6 ברוך התהלך באותם ימים כבעולם התוהו. מצד אחד לא חש את הצער אותו חשים כולם
- 7 ולכן לא היה שותף לרגשותיהם, מאידך לא היה מסוגל לשקוע בעולמו שלו ולהתעמק בלימודיו,
- 8 כיון שהרעש בבית המדרש היה גדול מכדי לאפשר לו התרכזות.
- 9 לאחר שר' אברהם בנימין היה שרוי במצב של גסיסה מספר יממות - פקח לפתע את עיניו,
- 10 החל לנשום באופן חפשי, וביקש מעט מים. התברר שר' אברהם בנימין ניצול ממוות, והרי הוא
- 11 שוב בין החיים.
- 12 הבשורה שר' אברהם בנימין נחלץ מן הסכנה התפשטה במהירות בכל העיר. שוב באו אנשים
- 13 במרוצה, והשמחה היתה גדולה. הכול חשו שאירע כאן נס, ושמחת המשפחה היתה גדולה לאין
- 14 שיעור.
- 15 הרופא אמר שכל זה אירע בגלל תחבולותיו, ואילו כל השאר סברו שהדבר התרחש בגלל
- 16 התפילות שנערכו לשלום החולה ללא הרף. על-כל-פנים עתה היה אפשר להעביר את החולה
- 17 מבית המדרש לביתו.
- 18 כעבור כמה ימים חל ליל הסדר, ור' אברהם בנימין היה כבר מסוגל לשבת ליד השולחן
- 19 ולחוג את החג יחד עם בני ביתו בעליזות שהיתה מורגשת תמיד בבית, ובמידה רבה יותר מתמיד.
- 20 אך השמחה היתה שמחת כל דוברומיסל, שחשו עצמם שותפים לשמחת ההצלה.
- 21 ברוך, שלא חש לפני כן את הצער המלא, לא חש עתה את השמחה המלאה. בכלל לא היה
- 22 שותף לרגשות וחוויות יהודי דוברומיסל או יהודי מקומות אחרים. הוא היה שרוי בעולמו שלו,
- 23 בודד ומסוגר, מנותק מכל האחרים.
- 24 תופעה נפשית זו היא עתה נחלת העבר, ברוך נכנס כביכול לעולם חדש ורגיש, בו לא רק
- 25 השכל מהווה אמצעי לקליטה ותחושה כי-אם גם הלב והנשמה. עתה כאילו בא האני הפנימי
- 26 שלו לידי ביטוי, נוצר קשר וחיבור בין השכל שלו לבין הרגש שלו, והוא הפך עתה לאדם אחר,
- 27 שלם. ספרי המוסר הם שהעמידוהו על דרכו החדשה.

אגרות קודש

[תחלת תמוז תרפ"א]

- 5 יותר גבוה מיושבי אהל, וכל אחד ביכולתו לעבוד את ד'
- 6 אם רק לבו ודעתו נתונים על זה. הואיל נא וכתוב לי מכל
- 7 אשר נעשה אתך בגו"ר.
- 8 והי' ברכה כאו"נ והדו"ש, בן מו"ר.

- 1 והרה"ק זצוקלה"ה, ואשר דרש ודורש כי איש את
- 2 רעהו ידברו ויחזקו, כי כל אחד ילמוד בעצמו וגם עם
- 3 זולתו, ולא המדרש אלא המעשה בעשיית הטוב בפו"מ
- 4 עיקר. ודבר זה הוא גם בבעלי עסקים ולפעמ"י הם במעלה

פרק ב הלכה א

הַמְזוּבָּח, מְקוֹמוֹ מְכוּן בְּיוֹתֵר; וְאִין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "וְזֶה מְזוּבָּח לְעוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל". וּבְמְזוּבָּח נִעְקָד יִצְחָק אָבִינוּ, שְׁנֵאמַר: "וְלֹד לְךָ אֶל אֶרֶץ חַמְרִיָּה", וְנֵאמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת" (מלכים א ז) "בְּהָר חַמְרִיָּה" (דברי הימים ב ג, א).

נקודות משיחות קודש

ביותר, ואין משנים אותו ממקומו לעולם, הוא מביא את הפסוק "זה מזבח לעולה לישראל" - שנאמר לאחר בחירת המקום, ואין זה מחמת המעלות שהוא עתיד למנות בהלכה שלאחר זה? יש לומר הבאור בזה: זה שאדם הראשון וכו' הביאו קרבנות במקום זה דווקא, הוא מפני שידעו בנבואה שזהו "המקום אשר יבחר ד'" (בעתיד). בסגנון אחר: לא שבחירת הקב"ה במקום זה היא מסוכב מזה שכבר הקריבו שם קרבנות קודם לזה, אלא להיפך: זה שהקריבו קרבנות במקום זה דווקא הוא מחמת זה שהם ידעו בנבואה שהקב"ה יבחר במקום זה.

ויש לומר שבזה שהרמב"ם מביא גם את המעלות של מקום המזבח, מתורץ למה "ואין משנים אותו ממקומו לעולם" - הן אמת שזהו "המקום אשר יבחר ד'", אבל הרי עדיין אין זה ראייה גמורה שעל ידי זה נשללה האפשרות לשנות למקום אחר! מטעם זה מביא הרמב"ם ראייה שבנדון זה הבחירה היא באופן שהיא שללה מקומות אחרים, שלכן אדם הראשון וכו' בנו מזבחותיהם דווקא במקום זה: שכן אם בחירת הקב"ה לא שללה מקומות אחרים, למה דייקו כולם להביא קרבנותיהם רק במקום זה! משמע מזה, שמחמת בחירת הקב"ה נשללו מקומות אחרים, ולכן כשבאים להקריב קרבן במקום מסוים הרי זה רק ב"מקומו מכוון ביותר" - בהר המוריה עצמו.

אמרה תורה: "והיה המקום אשר יבחר וגו' (שהוא "בית הבחירה בירושלים") שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם וגו'". מהלשון "אשר יבחר ד'" - משמע שמעלתו של המקום הוא רק בחירתו של הקב"ה במקום זה. אבל לפני בחירת הקב"ה - היה אפשר לבחור במקום אחר, שמקום זה לא היתה בו שום מעלה מיוחדת לגבי מקומות אחרים.

אבל הרמב"ם כתב בהלכות בית הבחירה: "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "זה מזבח לעולה לישראל", וחשיב לאחר זה כמה וכמה מעלות של מקום זה קודם שנבחר - שבפשטות הכוונה בזה היא שזהו ש"מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו ממקומו לעולם" הוא מפני שהוא המקום שבו הקריבו אברהם, נח וכו' את קרבנותיהם (שכל זה היה מקודם, לפני בחירת הקב"ה).

וצריך להבין: מהפסוק "המקום אשר יבחר ד' וגו' שמה תביאו" משמע שמעלת מקום זה הוא מחמת "יבחר ד'" - בחירת הקב"ה במקום זה. ומדברי הרמב"ם משמע שמעלתו של המקום הוא מפני מעלה שהיתה מימות אדם הראשון, ולכן "מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו"!

אבל כד דייקת שפיר מוכח שגם הרמב"ם בהל' בית הבחירה סובר שזהו ש"מקומו מכוון ביותר" אינו מחמת שהקריבו שם קרבנות לפני זה, אלא הוא רק מחמת בחירת הקב"ה: שהרי בהלכה א', בה הרמב"ם אומר כי "המזבח מקומו מכוון

פרשת פינחס

כה וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^אפינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן השיב את־חמתי מעל בני־ישראל בקנאו את־קנאתי בתוכם ולא־כליתי את־בני־ישראל בקנאתי: ^בלכן אמר הנני נתן לו את־בריתי שלום: ^גוהיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על־בני ישראל: ^דושם איש ישראל המכה אשר הכה את־המדינית זמרי בן־סלוא נשיא בית־אב לשמעוני: ^הושם האשה המכה המדינית כזבי בת־צור ראש אמות בית־אב במדין הוא: ^ופ (ישראל) ^זוידבר יהוה אל־משה לאמר: ^חצרור את־המדינים והפיתם אותם: ^טכי צררים הם לכם בגכליהם אשר־נפלו לכם על־דבר פֿעור ועל־דבר כזבי בת־נשיא מדין אחתם המכה ביום־המגפה על־דבר פֿעור: ^יויהי אחרי המגפה ^כפסקא באמצע פסוק ויאמר יהוה אל־משה ואל אלעזר בן־אהרן הכהן לאמר: ^{כא}שאו את־ראש ^{כב}כל־עדת בני־ישראל מבין עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כליצא צבא בישראל: ^{כג}וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על־ידין ירחו לאמר: ^{כד}מבין עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את־משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יח עמ' 327)

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (כו, ב)

"משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו" (רש"י). ובקריש פרשת תשא, לגבי חטא העגל, נקט "לצאן". שגפול בה דבר. ויש לומר, ששם היה משה בקר ולא היה אשם בתוצאות, ולכן נקט "דבר", שאין הרועה אשם בזה. אך כאן נתעלמה ממנו הלכה, והמגפה נעצרה רק בשהרג פנחס את זמרי, והיה יכול לחשב שבגללו נמשכה המגפה מעט; לכן נקט דבר שהרועה אשם בו - "זאבים".

^אשני ה־ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי: ^בלחצון משפחת החצרוני לכרמי משפחת הכרמי: ^גאלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלושים: ^דובני פלוא אליאב: ^הובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא־דתן ואבירם כתיב קרואי קרי קריאי העדה אשר הצו על־משה ועל־אהרן בעדת־קרח בהצתם על־יהוה: ^וותפתח הארץ את־פיה ותבלע אתם ואת־קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנם: ^זובני־קרח לא־מתו: ^חבני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימיני לזכין משפחת היכיני: ^טלזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: ^יאלה משפחת השמעוני שנים ועשרים אלף ומאתים: ^{כא}בני גר למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: ^{כב}לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: ^{כג}לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: ^{כד}אלה משפחת בני־גר לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ^{כה}בני יהודה ער ואונן וימת ער ואונן בארץ כנען: ^{כו}ויהיו בני־יהודה למשפחתם לשלה משפחת השלני לפרץ משפחת הפרצי לזרח משפחת הזרחי: ^{כז}ויהיו בני־פרץ לחצון משפחת החצרוני לחמול משפחת החמולי: ^{כח}אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ^{כט}בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפזה משפחת הפוזי: ^ללישוב משפחת הישבי לשמרן משפחת השמרני: ^{לא}אלה משפחת

יִשְׁכַּר לַפְקָדִיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: ^ס בְּנֵי זְבוּלֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְסֹרֵד
מִשְׁפַּחַת הַפָּרְדִּי לְאֵלֹן מִשְׁפַּחַת הָאֶלְנִי לַיִּחִלְאֵל
מִשְׁפַּחַת הַיִּחִלְאֵלִי: ^ט אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַזְּבוּלֹנִי
לַפְקָדִיהֶם שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^ס בְּנֵי
יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם: ^ט בְּנֵי מְנַשֶּׁה
לְמַכִּיר מִשְׁפַּחַת הַמַּכִּירִי וּמַכִּיר הוֹלִיד אֶת־גִּלְעָד
לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי: ^י אֵלֶּה בְּנֵי גִלְעָד
אִיעָזֵר מִשְׁפַּחַת הָאִיעָזְרִי לְחֶלֶק מִשְׁפַּחַת
הַחֶלְקִי: ^{יא} וְאַשְׁרֵיָאֵל מִשְׁפַּחַת הָאֲשֵׁרָאֵלִי וְשִׁכֶם
מִשְׁפַּחַת הַשִּׁכְמִי: ^{יב} וְשִׁמְדָּע מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְדִיעִי
וְחֹפֵר מִשְׁפַּחַת הַחֹפְרִי: ^{יג} וְצִלְפָּחֵד בֶּן־חֹפֵר לֹא־
הָיוּ לוֹ בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְשֵׁם בָּנוֹת צִלְפָּחֵד
מַחֲלָה וְנַעֲמָה חַגִּלָּה מַלְכָּה וְתַרְצָה: ^{יד} אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה וּפְקָדֵיהֶם שְׁנַיִם וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְשֶׁבַע מֵאוֹת: ^{טו} אֵלֶּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְשׁוּתָלַח מִשְׁפַּחַת הַשְּׁתָלַחִי לְבָכָר מִשְׁפַּחַת
הַבִּכְרִי לְתַחַן מִשְׁפַּחַת הַתַּחְנִי: ^{טז} וְאֵלֶּה בְּנֵי
שׁוּתָלַח לְעָרֵן מִשְׁפַּחַת הָעָרְנִי: ^{יז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת
בְּנֵי־אֶפְרַיִם לַפְקָדִיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת אֵלֶּה בְּנֵי־יוֹסֵף לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{יח}
^{יח} בְּנֵי בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָלַע מִשְׁפַּחַת הַבִּלְעִי
לְאַשְׁבֵּל מִשְׁפַּחַת הָאֲשַׁבְלִי לְאַחִירָם מִשְׁפַּחַת
הָאַחִירָמִי: ^{יט} לְשׁוּפָאִם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּפָאִמִי לְחוּפָם
מִשְׁפַּחַת הַחוּפָאִמִי: ^כ וַיְהִיו בְּנֵי־בָלַע אֶרֶד וְנַעֲמָן
מִשְׁפַּחַת הָאֶרֶדִּי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנַּעֲמִי: ^{כא} אֵלֶּה
בְּנֵי־בְנִימֵן לְמִשְׁפַּחְתָּם וּפְקָדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ^{כב} אֵלֶּה בְּנֵי־דָן
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשׁוּחָם מִשְׁפַּחַת הַשׁוּחָמִי אֵלֶּה
מִשְׁפַּחַת דָּן לְמִשְׁפַּחְתָּם: ^{כג} כָּל־מִשְׁפַּחַת
הַשׁוּחָמִי לַפְקָדִיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ^{כד} בְּנֵי אֲשֵׁר לְמִשְׁפַּחְתָּם לַיִּמְנָה

מִשְׁפַּחַת הַיִּמְנָה לַיִּשָּׁי מִשְׁפַּחַת הַיִּשָּׁי לְבִרְיָעָה
מִשְׁפַּחַת הַבִּרְיָעִי: ^{כה} לְבְנֵי בִרְיָעָה לְחָבֵר
מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִי לְמַלְכִּיָּאל מִשְׁפַּחַת הַמַּלְכִּיָּאֵלִי:
^{כו} וְשֵׁם בֶּת־אֲשֵׁר שָׂרָח: ^{כז} אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־
אֲשֵׁר לַפְקָדִיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת: ^{כח} בְּנֵי נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לַיִּחִצְאֵל
מִשְׁפַּחַת הַיִּחִצְאֵלִי לְגֹנִי מִשְׁפַּחַת הַגֹּנִי:
^{כט} לַיִּצֵר מִשְׁפַּחַת הַיִּצְרִי לְשֵׁלָם מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁלָּמִי: ^ל אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת נַפְתָּלִי לְמִשְׁפַּחְתָּם
וּפְקָדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:
^{לא} אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
וְאַלֶּף שֶׁבַע מֵאוֹת וְשִׁלְשִׁים: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ פנחס תשמ"ו)

צָרוּר אֶת הַמְדִּיקִים וְהַפִּיתָם אוֹתָם (כה, יז)

וְהַקְשָׁה בְּאוֹר הַחַיִּים הַקְדוּשׁ, "לְמַה כָּפַל צָרוּר
וְהַפִּיתָם". וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁש־י אֵינִי צָרוּר לְבָאֵר כָּפַל זֶה, שָׁפַן
"צָרוּר" הֵינִי "לְאַיֵּב אוֹתָם" (רש"י), וְכֵן חָמַשׁ לְמַקְרָא מִבֵּין
מַעֲצָמוֹ שֶׁהִכָּאָה, שְׂכוּלָל גַּם הִכָּאָה לְפִי חֶרֶב, חֲמוּנָה יוֹתֵר
מִשְׁנָאָה בְּלִבָּר. וּבִפְרָט פְּשִׁילֵּם בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים "אֵל תֵּצֵר אֶת
מוֹאֵב (הַשְּׁלִילָה שֶׁל צָרוּר) וְאֵל תִּתְּנֵר בָּם מִלְחָמָה" (הַשְּׁלִילָה
שֶׁל וְהַפִּיתָם).

שְׁלִישִׁי כִּי וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ג לְאֵלֶּה
תַּחֲלֹק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: ^ד לְרֹב
תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי
פְּקָדָיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: ^ה אֶדְ־בְּגוֹרֵל יַחֲלֹק אֶת־
הָאָרֶץ לְשְׁמוֹת מִמֹּת־אֲבֹתָם וַיִּנְחֲלוּ: ^ו עַל־פִּי
הַגּוֹרֵל תַּחֲלֹק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֹב לְמַעַט: ^ז וְאֵלֶּה
פְּקוּדֵי הַלְוִי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת
הַגִּרְשֹׁנִי לַקָּהָת מִשְׁפַּחַת הַקָּהָתִי לְמִרְרִי
מִשְׁפַּחַת הַמִּרְרִי: ^ח אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלְוִי
מִשְׁפַּחַת הַלְבִנִי מִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרִנִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחֲלִי מִשְׁפַּחַת הַמּוֹשִׁי מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי
וְקָהָת הוֹלֵד אֶת־עֲמֶרָם: ^ט וְשֵׁם אִשֶּׁת עֲמֶרָם
וַיִּכְבֵּד בֶּת־לְוִי אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוֹ בְּמִצְרַיִם

וּתְלֵד לְעַמָּם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֵת מְרִים
אֲחֵתָם: ^א וַיֹּלֶד לְאֶהֱרֹן אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא
אֶת־אֱלֶעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר: ^ב וַיָּמָת נָדָב
וְאֲבִיהוּא בַּחֲקָרֵיכֶם אֲשֶׁר־הָיָה לִפְנֵי יְהוָה:
^ג וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כָּל־זָכָר
מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה כִּי ^ד לֹא הִתְפַּקְדוּ בַּתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא־נָתַן לָהֶם נַחֲלָה בַּתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^ה אֵלֶּה פְּקוּדֵי מֹשֶׁה וְאֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן
אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל
יַרְדֵּן יַרְחוֹ: ^ו וּבְאֵלֶּה לֹא־הָיָה אִישׁ מִפְּקוּדֵי
מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בַּמִּדְבָּר סִינִי: ^ז כִּי־אָמַר יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ
בַּמִּדְבָּר וְלֹא־נֹתַר מֵהֶם אִישׁ בִּי אִם־כָּלָב
בֶּן־יִפְתָּה וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן: ^ח כֹּז וְתַקְרֹבָנָה
בְּנוֹת צִלְפָּחֵד בֶּן־חֶפְרָה בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־
מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת
בְּנֹתָיו מִחֲלָה גַּעֲה וְחַגְלָה וּמַלְכָּה וְתַרְצָח:
^ט וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן
וּלְפָנֵי הַנָּשִׂאִים וְכָל־הָעֵדָה פָּתַח אֶהֱל־מוֹעֵד
לֵאמֹר: ^י גִּבֹּרֵי מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה
בַּתּוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל־יְהוָה בַּעֲדַת־קֶרֶחַ
כִּי־בַחֲטָאוּ מֵת וּבָנִים לֹא־הָיוּ לוֹ: ^{יא} לָמָּה יִגְרַע
שֵׁם־אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן
תִּנְהַלְגוּ אַחֲזָה בַּתּוֹךְ אַחִי אֲבִינוּ: ^{יב} וַיִּקְרַב
מֹשֶׁה אֶת־מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי יְהוָה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יג ענף 93)

ויקרב משה את משפטן (כו, ה)

"נתעלמה הלכה ממנו" (רש"י). ויש לשאל, מה מכריחו לפרש כן, ותרי יתכן שלא שמע הלכה זו מה'. ויש לומר, דהנה יש הבדל בין "משפטן" ל"דברן" (כמו "כי יהיה להם דבר בא אלי"). דבר - טענות ושקלא-וטרקא. משפט - פסק דין. והקשה לו: ביון שלא ידע את ההלכה, איך הקריב "את משפטן". לכן מפרש שאכן ידע את ההלכה, אלא שנתעלמה ממנו.

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א בְּנֵי
צִלְפָּחֵד דְּבַרְתָּ נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזָה נַחֲלָה בַּתּוֹךְ
אֲחִי אֲבִיהֶם וְהַעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלַת אֲבִיהֶן לָהֶן:
^ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי־יָמוּת
וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: ^ג וְאִם־
אֵין לוֹ בֵּת וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו: ^ד וְאִם־אֵין
לוֹ אַחִים וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאָחִי אֲבִיו:
^ה וְאִם־אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ
לְשֹׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרֶשׁ אֹתָהּ
וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
עֲלֶה אֶל־הָר הָעֲבָרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ז וְרֵאִיתָה אֹתָהּ
וְנֹאסַפְתָּ אֶל־עַמּוּד גִּם־אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהֱרֹן
אֲחִיד: ^ח כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בַּמִּדְבָּר־צֶן בְּמִרְיַבַת
הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בָּנִים לְעִינֵיהֶם הֵם מִי־מִרְיַבַת
קָדַשׁ מִדְבָּר־צֶן: ^ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר: ^י יִפְקֹד יְהוָה אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל־בָּשָׂר
אִישׁ עַל־הָעֵדָה: ^{יא} אֲשֶׁר־יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא
לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאִם וְאֲשֶׁר יָבִיאִם וְלֹא תִהְיֶה
עֵדוּת יְהוָה כִּצָּאֹן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רָעָה: ^{יב} וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן אִישׁ
אֲשֶׁר־רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת־יָדְךָ עָלָיו: ^{יג} וְהָעַמְדָּה
אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה וְצוּיְתָהּ
אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם: ^{יד} וּנְתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן
יִשְׁמְעוּ כָל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{טו} וּלְפָנֵי אֱלֶעָזָר
הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשֹׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי
יְהוָה עַל־פִּיו יֵצֵאוּ וְעַל־פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל־הָעֵדָה: ^{טז} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
צֻוְּהָ יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי
אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי כָל־הָעֵדָה: ^{יז} וַיִּסְמְךָ אֶת־
יָדָיו עָלָיו וַיְצוּהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 196)

קח לך את יהושע וסמכת את ידך עליו (כז, יח)
יש לשאול, מדוע לא מצינו שמשה משח את יהושע
בשמן המשחה, שהרי כשמעמידין מלך מושחין אותו? ויש
לומר, שמלכות יהושע עיקרה נשיאות בתורה, שהרי הוא
מקבל התורה ממשה. לכן נפעלה מלכותו על ידי סמיכה,
שקשורה לתורה, כמאמר (סנהדרין יד, א) סמוכין איש מפי
איש, ולא על ידי משיחה בשמן.

חמישי כח א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב צו
את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני
לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי
במועד: ג ואמרת להם זה האשה אשר
תקריבו ליהוה כבשים בני-שנה תמימים שנים
ליום עלה תמיד: ד את-הכבש אחד תעשה
בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים:
ה ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן
כתית רביעת ההין: ו עלת תמיד העשה בחר
סיני לריח ניחח אשה ליהוה: ז ונספו רביעת
ההין לכבש האחד בקדש הפך גסד שכר
ליהוה: ח ואת הכבש השני תעשה בין הערבים
כמנחת הבקר ונספו תעשה אשה ריח ניחח
ליהוה: ט וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן ונספו: י עלת שבת בשבתו על-עלת
התמיד ונספה: יא ובראשי חדשיכם תקריבו
עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד
כבשים בני-שנה שבעה תמימים: יב ושלשה
עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפי האחד
ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
האחד: יג ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה
בשמן לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה
ליהוה: יד ונספיהם חצי ההין יהיה לפי
ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין
זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

טו ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על-עלת

התמיד יעשה ונספו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 18)

צו את בני ישראל (כח, ב)

"עד שאפה מצוני על בני, צוה את בני עלי" (רש"י).
והינו, שבתור מענה לבקשת משה למנות איש "אשר יצא
לפניהם ואשר יבא לפניהם... ולא תהיה צדת ה' כצאן אשר
אין להם רועה", נצטוה על קרבן התמיד. ויש לבאר, דהנה
קרבן זה (וקרבנות בכלל) שולל את הטעות ש"אין רועה"
בעולם ו"עולם כמנהגו נוהג", ומגלה שהעולם מתנהג
בהשגחתו הפרטית של הקב"ה, שהוא זה "אשר יצא
לפניהם ואשר יבא לפניהם".

ששי טו ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש
פסח ליהוה: יז ובחמשה עשר יום לחדש הזה
חג שבועת ימים מצות יאכל: יח ביום הראשון
מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו:
יט והקרבתם אשה עלה ליהוה פרים בני-בקר
שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה
תמימים יהיו לכם: כ ומנחתם סלת בלולה
בשמן שלשה עשרנים לפי ושני עשרנים לאיל
תעשו: כא עשרון עשרון תעשה לכבש האחד
לשבעת הכבשים: כב ושעיר חטאת אחד לכפר
עליכם: כג מלבד עלת הבקר אשר לעלת
התמיד תעשו את-אלה: כד כאלה תעשו ליום
שבעת ימים לחם אשה ריח-ניחח ליהוה על-
עולת התמיד יעשה ונספו: כה וביום השביעי
מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא
תעשו: ס וביום הכפורים בהקריבכם מנחה
חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא-קדש יהיה
לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ז והקרבתם
עולה לריח ניחח ליהוה פרים בני-בקר שנים
איל אחד ושבעה כבשים בני שנה: ח ומנחתם
סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפי האחד
שני עשרנים לאיל האחד: ט עשרון עשרון
לכבש האחד לשבעת הכבשים: י שעיר עזים

תַּעֲשׂוּ וַחֲגַתֶּם חֵג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים:
 וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פָּרִים
 בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
 בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם יְהִיוּ: וּמִנְחָתָם
 סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד
 לְשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל הָאֶחָד
 לְשְׁנֵי הָאֵילִם: וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְאַרְבַּעַה עֶשֶׂר כִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 חֲטָאת מִלֹּבֵד עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס
 וּבָיִוִם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם
 שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת
 מִלֹּבֵד עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם: ס
 וּבָיִוִם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עֶשְׂתֵּי־עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
 כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם:
 וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים
 בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֹּבֵד
 עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס וּבָיִוִם
 הָרִבְעִי פָּרִים עֶשְׂרֵה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־
 שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם
 וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֹּבֵד
 עֹלֹת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס וּבָיִוִם
 הַחֲמִישִׁי פָּרִים תְּשַׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים
 בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם
 וְנִסְפֵיהֶם לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם
 כַּמִּשְׁפָּט: וְשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד מִלֹּבֵד עֹלֹת
 הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפָּהּ: ס וּבָיִוִם הַשִּׁשִּׁי
 פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
 אַרְבַּעַה עֶשֶׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם
 לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:

אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: א מִלֹּבֵד עֹלֹת הַתְּמִיד
 וּמִנְחָתָהּ תַּעֲשׂוּ תְּמִימִם יְהִיוּ־לָכֶם וְנִסְפֵיהֶם: פ
 כַּמִּשְׁפָּט וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
 יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לְרֵיחַ
 נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר בֶּן־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים
 בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם סֶלֶת
 בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי
 עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל: וְעֶשְׂרוֹן אֶחָד לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד
 לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת
 לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וּמִלֹּבֵד עֹלֹת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ
 וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְפֵיהֶם כַּמִּשְׁפָּט
 לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: ס וּבַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֲנִיתֶם
 אֶת־נַפְשֵׁיכֶם כָּל־מִלְאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
 וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ פֶּר בֶּן־בָּקָר
 אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
 תְּמִימִם יְהִיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֶלֶת בָּלוּלָה
 בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לְאֵיל
 הָאֶחָד: וְעֶשְׂרוֹן עֶשְׂרוֹן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת
 הַכִּבְשִׂים: וְשְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֹּבֵד
 חֲטָאת הַכִּפָּרִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ
 וְנִסְפֵיהֶם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות לב עמ' 137)

ובימים הכפורים (כח, כז)

"חג השבועות נקרא בפורי קציר חטים, על שם שתי
 הלחם" (רש"י). שתי הלחם רומזים לתורה שבכתב ושבַעֲל־
 פה. והנה, בלמוד תורה שבכתב מרְגֵשׁ יוֹתֵר הַבְּטוּל לְנוֹתֵן
 הַתּוֹרָה, שֶׁהִרְיָ הַקּוֹרֵא בָּהּ וְלֹא יָדַע מֵאֵי קֶאֱמֵר קִסִּים מִצֹּת
 תִּלְמוּד תּוֹרָה, בְּגִדּוֹד לְתוֹרָה שְׁבַעֲל־פֶה, שְׁאִינוּ נִחְשָׁב לְמוֹד
 כָּלֵל. וְהַקְרַבַּת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מוֹדָה עַל כֶּף שֶׁהַבְּטוּל שֶׁל תּוֹרָה
 שְׁבַעֲל־פֶה צָרִיף לְחֹדֶר לְהַכִּנָּה שֶׁל תּוֹרָה שְׁבַעֲל־פֶה.

שביעי י' וּבַחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא

אֶל־וַיִּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלִּבָּב עֹלֹת הַתְּמִיד מִנִּחְתָּה וְנִסְכָּיהָ: ^אס ^בלִבְנֵי־וְהַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עֶשֶׂר תְּמִימִם: ^גוּמִנִּחְתָּם וְנִסְכָּהֶם לִפְרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרם כַּמִּשְׁפָּט: ^דוַיִּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלִּבָּב עֹלֹת הַתְּמִיד מִנִּחְתָּה וְנִסְכָּהּ: ^הבַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ^ווְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: ^זמִנִּחְתָּם וְנִסְכָּיהֶם לִפְרִי לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרם כַּמִּשְׁפָּט: ^חוַיִּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלִּבָּב עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנִּחְתָּה וְנִסְכָּהּ: ^טאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִגִּדְרֵיכֶם וְגִדְבַתֵּיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם: ^יוַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פפפ

◆ ◆ ◆

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמִן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כִרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מְלֻכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פְּרוּרָקָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמִן בְּתִיבְכוֹן וּבִיזְמוֹכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיָא וּבְזִמְנָן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמִן: אֲמִן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר,

וַיִּתְרוֹמֶם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמִן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמִן: אֲמִן

◆ ◆ ◆

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 205)

ומנחתם ונספיהם לפרים (כט, יח)

"כנגד שבעים אמות... ובימי המקדש היו מגנין עליהם" (רש"י). ואלו לגבי הכבשים אומר "לכלות מהם צ"ח קללות", לא רק בימי המקדש. ויש לבאר, דהנה מה שפעל קרבן בזמן הבית נפעל היום על ידי תפלה; אלא שאז הגיע השפע לעולם ("בחיזונויות בפעל ממש"), והיום הפעלה היא רק בנפש האדם. מוכן אפוא, שהשפעה לאמות העולם יכולה להיות רק בזמן הבית, ואלו ההשפעה לישראל ישנה גם בזמן הגלות.

מפטיר ^אבַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ^בוְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פֶּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: ^גמִנִּחְתָּם וְנִסְכָּיהֶם לִפְרִי לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרם כַּמִּשְׁפָּט: ^דוַיִּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלִּבָּב עֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנִּחְתָּה וְנִסְכָּהּ: ^האֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִגִּדְרֵיכֶם וְגִדְבַתֵּיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְפֵיכֶם וּלְשִׁלְמֵיכֶם: ^ווַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פפפ

קס"ח פסוקים, לחל"ק סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָיִתִּים הֵיךְ לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמוֹעֵן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אינן נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר ישב בענתות אשר בארץ בנימין: ב אשר היה תחלת דברי יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה שהוא ודורו היו צדיקים, בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הוהרים, בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה והחמדה נבואתו עד תום עשתי עשרה שנה לצדקתו בן יאשיהו מלך יהודה בהם מלכותו בשנת אחת עשרה למלכותו עד גלות ירושלים בחדש החמישי כי אז נפל צדקתו ביד מלך בבל: ד ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן אמך ידעתיו הפרתי בך שתהיה העני ומוכן לנבואה ובטרם תצא מרחם הקדשתיך ומנתיך לךד נביא לגוים על העוים כלם נתתיך: ו ואמר אלה אוי לי על הפגיעה ארני יהוה הנה לא ידעתי דבר לסדר דברי הנבואה בנחות הלשון כי נער אנכי ולא הרגלתי בזה: ז ויאמר יהוה אלי אל תאמר גער אנכי אל תבוא בדרך בעבור הערות פי עלי כל הדברים אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוץ תדבר: ח אל תירא מפניהם מפני מי אשר אשלחך אליהם פן תפשל בלשונך וקצפו עליך כיראתך אני להצילך נאם יהוה: ט וישלח יהוה הושיט את ידו ויגע עלי פי ויאמר יהוה אלי הנה בזה שגנתי בדי בפיך

הפטרה לפרשת פינחס לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק א"ב

א א דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: ב אשר היה דברי יהוה אליו בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה עד תום עשתי עשרה שנה לצדקתו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות ירושלים בחדש החמישי: ד ויהי דברי יהוה אלי

שי למורא

(ב) בשלש עשרה שנה למלכו, או התחילה לשרות עליו השראת הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והיה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקתו וכו'. ה) בטרם אצרך בבטן ידעתיו, בטרם יצתיך צורה בבטן אמך, גדלתיך. ו) אלה, לשון הברלתי אותך. ז) אלה, לשון קריאה על הצער ועל הדאגה. לא ידעתי דבר, רצה לומר, דברי תוכחה. פי נער אנכי, כי צעיר לזמנים אנכי, ואיך אהיה מוכיח לעמים. ט) את ידו, את דברי נבואתו. ויגע על פי, והעביר את דברי הנבואה שיהיו מסדרים בפי

לאמר: ה בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אלה ארני יהוה הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי: ז ויאמר יהוה אלי אל תאמר גער אנכי פי עלי כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוץ תדבר: ח אל תירא מפניהם כיראתך אני להצילך נאם יהוה: ט וישלח יהוה את ידו ויגע עלי פי ויאמר יהוה אלי הנה בזה שגנתי בדי בפיך

עטרת מרים

שי למורא

(י) הפקדתיך, שמתוך פקיד ומקנה. לנתוש, לעקר. ולנתון, לכתת ולשבר. (יא) מקל שקד, מטה מאילן שגדלים בו שקדים. (יב) שקד אני על דברי לעשותו, מתמסר ומשתדל במהירות לקום את דברי. כמו השקד שהוא ממהר להוציא פרח לפני שאר האילנות. (יג) סיר נפוח, סיר מעלה רתיחה. והוא רמו על ירושלים.

ופניו, פני הרתיחה, כלומר המקום שמעלה רתיחה מרבה. פרוש אחר, "ופניו", פני הסיר, שהצד של הסיר שמפניו יוצקים, נקרא פניו. מפני צפונה, מצד צפון. (יד) מצפון, מצד צפון, והיא ככל, שהיא מרחית צפונית לארץ ישראל. (טו) כי הנני קורא, כלומר, אשים בלבם שיבואו. משפחות ממלכות צפונה, המשפחות הם העמים, והממלכות הם המלכים. (יז) תאזר מתניך, לשון זרז, באיש חיל. אל תחת, אל תפחד. פן אחתך לפניהם, אם תפחד מהם, אשבר אותך לפניהם, ויכלו להינקד. (יח) למלכי יהודה, כנגד מלכי יהודה. (יט) ונלחמו אליך, ולחמו נגדך בדרכי משפט, לסתור את דברי בנאמקי. להצילך, שלא ומיתוך. (כ) באוני ירושלים,

נתתי דברי בפיד: יראה הפקדתיך מניתי אותך היום הזה עליהם ועל הממלכות לנתוש לעקר ממקומו ולנתון גם רק חלק ולהאבד לגמר, ולהרוס כולל הפגן לבנות ולנטוע: יא ויהי דבריהם אלי לאמר מהאתה ראה ורמיהו במראה הנבואה, ואמר

מקל מטה שקד מאילן שגדלים בו שקדים אני ראה: יב ויאמר יהוה אלי הימכת לראות כי השקד הזה הוא ממהר להוציא פרח קודם לכל האילנות כישקד ממהר אני על דברי לעשותו ואספן ראית דבר המרמו רמו על מה שעתיד להיות: יג ויהי דבריהם אלי פעם שנית לאמר מה אתה ראה במראה הנבואה ואמר סיר נפוח קבוצה מעלה רתיחה אני ראה ופניו מקום שמעלה רתיחה מפני מעבר צפונה: יד ויאמר יהוה אלי מצפון מקבל העומדת מצפון תפתח תהיה מותרת לבוא הרעה על כל יושבי הארץ: טו כי הנני קרא אשים בלבם לכל המשפחות ממלכות צפונה שיבאו נאם יהוה וכאו ונתנו איש כסאו כשופטים היושבים על כסא המשפט,

מול פתח שער ירושלים ועל פלחומתיה סביב ועל פלערי יהודה לשמוע מענת הפעלדין: טז ודברתי או אדבר משפטי אותם עומים על פלרעתם לבקש דין מאתם אשר עזבוני ונקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך ללכת בנזירות וקמת ודברת אליהם את כל אשר אנכי אצנך אל תחת אל תפחד מפניהם להחניף להם פן אחתך לפנייהם כי משתפחד אשבור אותך לפנייהם ויכלו להזיק לך: יח ונאני הנה נתתיך נחתי כח בך בך היום לעיר מבצר בעיר מבצר ולעמוד ברוך שלא יוכל אדם להפכותו ולשברו ולחמות נחשת כל שכן אם יהיו לעיר חומות נחשת וכל זה כדי שתוכל

כל יושבי הארץ: טו כי הנני קרא לכל משפחות ממלכות צפונה נאם יהוה וכאו ונתנו איש כסאו פתח שער ירושלים ועל פלחומתיה סביב ועל פלערי יהודה: טז ודברתי משפטי אותם על פלרעתם אשר עזבוני ונקטרו לאלהים אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: יז ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת אליהם את כל אשר אנכי אצנך אל תחת מפניהם פן אחתך לפנייהם: יח ונאני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברוך ולחמות נחשת על פלחומתיהם למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ: יט ונלחמו אליך ולא יוכלו לך כפיאתך אני נאם יהוה להצילך: כ ויהי דבריהם אלי לאמר: כ הלך וקראת באוני ירושלים לאמר

לחננך על פלחומתיהם בניהם למלכי יהודה לשריה לכהניה ולעם הארץ מחר העם: יט ונלחמו אליך ולא יוכלו לך וען כפיאתך אני נאם יהוה להצילך: א ויהי דבריהם אלי לאמר: כ הלך וקראת באוני יושבי ירושלים לאמר כה אמר יהוה זכרתי זכרתי לך

אל העם אשר בירושלים. וְכִרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ, אִף עַל פִּי שְׁאֵנִי מִבֹּיָא עֲלֶיךָ רָעָה בַּעֲבוּר מַעֲשֶׂיךָ הָרָעִים, לֹא אֶכְלָה אוֹתְךָ, וְגַם אֶעֱנִשׂ אֶת הַמִּצִּיקִים לָךְ, כִּי וְכִרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ. אֶהְבֶּת בְּלוּלוֹתֶיךָ, הָאֶהְבָּה שֶׁהֵיחָה לִּי עֲלֶיךָ בַּעַת שְׁהֵיית בְּכֶלָה בִּזְמַן הַפֶּתַח בִּזְמַן תוֹרָה, גַּם וְכוּר לִפְנֵי שְׁהֶאֱמַנְתָּ בִּי לִכְתֹּךְ אַחֲרָי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה שְׁאֵינָן בַּת זֶרַע זְרוּעָה וְאֵין מִתְּלֹאֵב: ג' וְלֹחֶה קִנְדָּשׁ בְּתוֹרָמָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלֶנּוּ זֶר, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ הַמֵּיטֵב שֶׁבְּכֹל הָאוֹמֹת כָּל אֲכָלָיו כָּל הַמְּכֻלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל יֵאָשְׁמוּ אֶרְעֵי־פִי שֶׁהַקִּדְוָשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִבֹּיָא הָאוֹיֵב בַּעֲבוּר חֲטָאִים, עִם כָּל זֶה רָעָה תִּבָּא עֲלֵיהֶם. כָּל אֲכָלָיו יֵאָשְׁמוּ, כָּל הַזּוֹלִים וּמְכֻלִּים אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ אֲשֵׁמִים וְהָרַעַת תְּבוּאָה עֲלֵיהֶם.

חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּת הָאֶהְבָּה שֶׁהָיָה לִּי עֲלֶיךָ בַּעַת שֶׁלֹּלְתֶיךָ שְׁהֵיית בְּכֶלָה בִּזְמַן הַפֶּתַח בִּזְמַן תוֹרָה, גַּם וְכוּר לִפְנֵי שְׁהֶאֱמַנְתָּ בִּי לִכְתֹּךְ אַחֲרָי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה שְׁאֵינָן בַּת זֶרַע זְרוּעָה וְאֵין מִתְּלֹאֵב: ג' וְלֹחֶה קִנְדָּשׁ בְּתוֹרָמָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלֶנּוּ זֶר, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלָיו יֵאָשְׁמוּ רָעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה:

חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּת הָאֶהְבָּה שֶׁהָיָה לִּי עֲלֶיךָ בַּעַת שֶׁלֹּלְתֶיךָ שְׁהֵיית בְּכֶלָה בִּזְמַן הַפֶּתַח בִּזְמַן תוֹרָה, גַּם וְכוּר לִפְנֵי שְׁהֶאֱמַנְתָּ בִּי לִכְתֹּךְ אַחֲרָי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה שְׁאֵינָן בַּת זֶרַע זְרוּעָה וְאֵין מִתְּלֹאֵב: ג' וְלֹחֶה קִנְדָּשׁ בְּתוֹרָמָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלֶנּוּ זֶר, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלָיו יֵאָשְׁמוּ רָעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה:

חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ בִּימֵי נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּת הָאֶהְבָּה שֶׁהָיָה לִּי עֲלֶיךָ בַּעַת שֶׁלֹּלְתֶיךָ שְׁהֵיית בְּכֶלָה בִּזְמַן הַפֶּתַח בִּזְמַן תוֹרָה, גַּם וְכוּר לִפְנֵי שְׁהֶאֱמַנְתָּ בִּי לִכְתֹּךְ אַחֲרָי בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא זְרוּעָה שְׁאֵינָן בַּת זֶרַע זְרוּעָה וְאֵין מִתְּלֹאֵב: ג' וְלֹחֶה קִנְדָּשׁ בְּתוֹרָמָה נִחְשָׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֹא יֵאָכְלֶנּוּ זֶר, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל אֲכָלָיו יֵאָשְׁמוּ רָעָה תִּבָּא אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה:

חֶסֶד הָאֲבוֹת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָבֵנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

עטרת מרים

שי למורא

מו ויד־יהוה רוח גבורה מה' היתה אל־אליהו וישגם מתניו חגר מתניו, להיות מוחר ביוחר וירץ רגלי לפני מרכבת אחאב עד־באכה עד בוא יורעאלה לחלוק כבוד למלכות: א ויגד אחאב לאיזבל את כל־אשר עשה אליהו בהורדת האש והגשם ואת כל הסבה אשר שבגבורה הרג את־כל־הנביאים בחרב:

(מו) ויד־ה', רוח גבורה מאת ה', וישגם מתניו, חגר מתניו להיות מוחר ביוחר. וירץ לפני אחאב, רץ ברגליו לפני המרכבת, שלא ילך אחאב ויחיד, משום כבוד המלכות. (א) את כל אשר עשה אליהו, בהורדת האש והגשם. (ב) בה יעשון אלהים ובה יוספון, הוא לשון שביעה וענין אומה. כנפוש אחד מהם, כמו נפש אחד מנביאי הפעל שהתנת.

הפטרה לפרשת פינחס לשמו"ת

במלכים א פרק יח

יח מו ויד־יהוה היתה אל־אליהו וישגם מתניו וירץ לפני אחאב עד־באכה יורעאלה:

יט א ויגד אחאב לאיזבל את כל־אשר עשה אליהו ואת כל־אשר הרג את־כל־

הנביאים בחרב: ב ותשלח איזבל מלאך אל־אליהו לאמר בהיעשון אלהים ובה

יוסףון פריכעת מחר אשים את־נפשך כנפש אחד מהם: ג וירא ויקם וילך אל־נפשו ויבא

באר שבע אשר ליהודה וינח את־נעריו שם: ד והוא־הלך במדבר הרך יום ויבא וישב

תחת רתם אחד וישאל את־נפשו למות ויאמר רב עתה יהוה קח נפשי כי לא־טוב

אנכי מאבתי: ה וישכב וישן תחת רתם אחד והנה־זה מלאך נגע בו ויאמר לו קום

אחר מהם: ג וירא ראה עצמו כסנה. אשר ליהודה, אשר אנה תחת ממשלת אחאב ואיזבל, אלא למלכות יהודה. (ד) רתם, שם עץ שגחלו חמים מאד. לא טוב אנכי מאבתי, כי ארכו ימיו יותר מימי אבותיו. (ו) ויבא רח"ל "פינחס זה אליהו". (ה) והנה זה, כלומר, מיד כשנשן בא אליו המלאך. (ו) מראשיתיו, סמוך לראשו. ענת רצפים, ענה אפיה בגחלים. וצפחת, שם קלי. ויאכל וישתה, אבל חלק מהעונה, ושתה חלק מהמים. (ח) ויקם ויבא וישתה, ממה שנשאר קדם. (י) קנא קנאתי וגו', קנא הייתי קנאת ה' לחרוג את נביאי הפעל המתעים את ישראל עד שעזבו את ברייתך שפרת עם בני ישראל בהר סיני. ורח"ל דרשונה, שבטלו מהם בריה מילה. ואותר אני לבדי, כי מאת הנביאים שהנביא עובדו לא היו ידועים להם. או לפי שלא היו נודעים, תרי הם כאלו אינם. והנה ה' עבר, והנה כבוד ה' עובר לפניו.

אכול: ויפֹט והנה מראשיתו ענת רצפים וצפחת מים ויאכל וישתה וישב וישכב: ז וישב מלאך יהוה וישגב מלאך יהוה וישן שנית ויגע־בו ויאמר קום אכל כי

רב ממך הדרך: ח ויקם ויאכל וישתה וילך בכה ו האכילה תהיה ארבעים יום וארבעים לילה עד תר האלהים חרב: ט ויבא־שם

אל־המערה וילן שם והנה דבר־יהוה אליו ויאמר לו מה־לך פה אליהו: י ויאמר קנא קנאתי ליהוה ו אלהי צבאות ברייתך בני

החפס עמו בדברים מה־לך פה למה באת הנה אליהו: י ויאמר קנא קנאתי ליהוה ו אלהי צבאות לעצור המסור ולהרוג נביאי הפעל המתעים את ישראל עד פריעזבו ברייתך בני ישראל את־מזבחתיך הרסו כמות יחיד לשם שמים ואת־נביאיך הרגו בחרב

ואוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וְהַפֹּאֶה שֶׁהִכְבִּיא עֹבְדֶיהָ אֵינָם יְדוּעִים לָהֶם וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: יא וַיֹּאמֶר צֵא מִן הַמַּעֲרָה וְעִמְדַתְּ בְּהָרָא לִפְנֵי יְהוָה כְּבוֹד הַשְׂכֵּנָה וְהַגָּה יְהוָה כְּבוֹד ה' עֲבָר אַחֵר כָּל הַמַּחֲנוֹת הֵם וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹק מִפְּרֹק הַרִים וּמִשְׁפָּר סֻלְעִים לִפְנֵי יְהוָה כֹּא אֵלֵי קוֹל הַנְּבוּאָה וְאִמְרָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה וְאַחֵר הָרוּחַ רָעַשׁ קוֹל הַנְּבוּאָה אִמְרָה לֹא בְרַעַשׁ יְהוָה: יב וְאַחֵר הָרַעַשׁ אֵשׁ וְקוֹל הַנְּבוּאָה אִמְרָה לֹא בְּאֵשׁ יְהוָה וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה וְאִין שׁוֹמְעִין הַקּוֹל מִכּוּשׁ: יג וַיְהִי | כְּשִׁמְעַע אֱלֹהֵיו אֵת קוֹל הַדְּמָמָה וַיִּלֵּט וַיִּרְדּוּ פָּנָיו בְּאֹדְרָתוֹ לְכָל יְבִישׁ אֵשׁ הַקְּבוֹד וַיֵּצֵא מִהַמַּעֲרָה וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הַמַּעֲרָה וְהַגָּה אֱלֹהֵי קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיו הַעֲוֹדֵךְ בָּאתָ הֵנָּה, לְכָשֶׁךְ נִקְמָה: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה | אֱלֹהֵי צְבָאוֹת וְלֹא לְכְבוֹד כִּי־עֲזָבוּ בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֲרֹב וְאוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וְלֹא גַם עֲתָה אֲבָקֶשׁ נָקָם, לִמְעַן כְּבוֹד שְׁמוֹ וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲלֵיו לָךְ שׁוּב לְדִרְכְּךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר בָּאתָ הֵנָּה, וְהוּא מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק וּבָאתָ אֵל דְּמִשְׁק וּמִשְׁחַת תִּצְוֶה לְאַלְיֵשֶׁע שְׂדֵיחָה נְבִיא תַחְתִּיד שִׁמְנָה אֶת־חֻזָּאל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: טז וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחוּלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתִּיד: יז וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחֶרֶב חֻזָּאל יָמִית יְהוּא וְהַנִּמְלֵט מִחֶרֶב אֲשֶׁר יָמִית אֱלִישֶׁע: יח וְהַשְׂאֲרָתִי בִישְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַעֲבֹל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא־נִשְׁק לֹ: יט וַיִּלְךָ מִשֵּׁם וַיִּמְצָא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן מִחוּלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתִּיד אַחֵר אֱלֹהֵיו אֲלֵיו וַיִּשְׁלַךְ אֹדְרָתוֹ אֲלֵיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לֹךְ שׁוּב כִּי מָה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיָּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבֶּקֶר

י"א) וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְגו', מִחֲנֶה מִלְּאֲבֵי רוּחַ. לֹא בְרוּחַ ה', הַקּוֹל אֲמֹר לוֹ כִּי רָעַשׁ, מִחֲנֶה מִלְּאֲבֵי רַעֲדָה. י"ב) אֵשׁ, מִחֲנֶה מִלְּאֲבֵי אֵשׁ. קוֹל דְּמָמָה דְּקָה, קוֹל מִשְׁכָּחִים בְּלִשָּׁה. י"ג) וַיִּלְכֵם, עֲנִין עֲטוּף וְכַסּוּי. טו) לְדִרְכְּךָ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק, בְּלִמּוּר, לָךְ לְדִרְכְּךָ וְאֵל תִּירָא מִהֲרִידִים אַחֲרֶיךָ, וְכֵנָה הַדְּרִךְ תִּלְכֵךְ לְמִדְּרָגָה דְּמִשְׁק. וּמִשְׁחַת, לְשׁוֹן שֶׁל מְנוֹי גְּדוּלָה. י"ז) יָמִית אֱלִישֶׁע, כִּי בְּהִכָּתוּב אוֹתָם וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים אֲלֵיו וְלֹא שָׁבוּ מִדְּרָכָם הָרָעָה, הָיוּ הַאֲוִיבִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ כְּכֹל הוּא תָהָ מְמוּת אוֹתָם, כִּי בְּשִׁחְזָהוּ הָיוּ הֵם נִעְנָשִׁים יוֹתֵר. י"ח) שִׁבְעַת אֲלָפִים, שְׁאֵלֹו בְּלִבּוֹ הָיוּ הַכְּשָׁרִים שֶׁבָּהֶם. י"ט) צְמָדִים, צְמָדִים שֶׁל זֶה דְּקָר הַמוֹשְׁכִים בְּעַל הַמַּחֲרָשָׁה. כא) בְּשָׁלֵם הַכְּשָׁר, בְּשָׁל לָהֶם וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה: יג וַיְהִי | כְּשִׁמְעַע אֱלֹהֵיו וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאֹדְרָתוֹ וַיֵּצֵא וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הַמַּעֲרָה וְהַגָּה אֱלֹהֵיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה־לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיו: יד וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַיהוָה | אֱלֹהֵי צְבָאוֹת כִּי־עֲזָבוּ בְּרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מִזְבְּחֶיךָ הָרָסוּ וְאֶת־נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בַּחֲרֹב וְאוֹתֶר אֲנִי לְבָדִי וַיִּבְקְשׁוּ אֶת־נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲלֵיו לָךְ שׁוּב לְדִרְכְּךָ מִדְּבַרָה דְּמִשְׁק וּבָאתָ וּמִשְׁחַת אֶת־חֻזָּאל לְמַלְךְ עַל־אַרְם: טז וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחוּלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתִּיד: יז וְהָיָה הַנִּמְלֵט מִחֶרֶב חֻזָּאל יָמִית יְהוּא וְהַנִּמְלֵט מִחֶרֶב אֲשֶׁר יָמִית אֱלִישֶׁע: יח וְהַשְׂאֲרָתִי בִישְׂרָאֵל שִׁבְעַת אֲלָפִים כָּל־הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא־כָרְעוּ לַעֲבֹל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא־נִשְׁק לֹ: יט וַיִּלְכֵךְ מִשֵּׁם וַיִּמְצָא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן מִחוּלָה תִּמְשַׁח לְנָבִיא תַחְתִּיד אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו אֲלֵיו וַיִּשְׁלַךְ אֹדְרָתוֹ אֲלֵיו: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לֹךְ שׁוּב כִּי מָה עָשִׂיתִי לָךְ: כא וַיָּשֶׁב מֵאַחֲרָיו וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבֶּקֶר

יח אף שתמשול בהם חרב חזאל והשארתי בישראל הכשרים שבהם שהיו שבעת אלפים אשר המה חשבון כל־הבָּרָפִים אשר לא־כָרְעוּ לַעֲבֹל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא־נִשְׁק לֹ אֵל חֵיץ מִהֶם לֹא יִצְאָה בָּהֶם עוֹד כְּשָׁרִים: יט וַיִּלְכֵךְ מִשֵּׁם וַיִּמְצָא אֶת־אֱלִישֶׁע בֶּן־שַׁפְטָן וְהוּא חָרִישׁ הוֹלֵךְ אַחֵר הַבֶּקֶר הַחוּרֶשׁ שְׁנֵים־עָשָׂר צְמָדִים וְזֶה דְּקָר לִפְנָיו וְהוּא בְּשֵׁנִים הָעֵשֶׂר בְּאֶחָדָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהֵיו אֲלֵיו וַיִּשְׁלַךְ קֶצֶת מֵאֹדְרָתוֹ אֲלֵיו לְרִמּוֹ שִׂיחָה נְבִיא לֹ: כ וַיַּעֲזֹב אֶת־הַבֶּקֶר וַיֵּרֶץ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיו וַיֹּאמֶר אֲשַׁקֶּה־נָּא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אַחֲרֶיךָ וַיֹּאמֶר לֹךְ שׁוּב אֵלֵי כִּי הַנְּפִלְאוֹת וְהַנִּסִּים מִהֶם שְׁעִשִׂיתִי הֵמָּה גַם לָךְ גַּם אֶתָּה תַעֲשֶׂה כְמוֹתָם: כא וַיָּשֶׁב מֵאַחֲרָיו לְנִשְׁק לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־צֶמֶד הַבֶּקֶר וַיִּזְבְּחֶהוּ כִּי לֹא הָלַךְ לְחֶטֶב עֲצִים אֶלָּא וּבְכָלִי הַבֶּקֶר

עטרת מרים

שי למורא

הַבֶּשֶׂר. וְרִשְׁיָי פֶּרֶשׁ, בִּשְׁלֹ אֶת שְׁנֵי
חֲשׂוֹנִים, דְּהִינָּה, הַבֶּשֶׂר שְׁלֵהֶם. וַיִּתֵּן
לָעֵם וַיֹּאכְלוּ, מִרֵּב שְׁמִיחָה עֲשֵׂה
מִשְׁתֵּה.

וַיִּזְבְּחֵהוּ וּבִכְלֵי הַבֶּקֶר בְּשִׁלְם הַבֶּשֶׂר וַיִּתֵּן לָעֵם
וַיֹּאכְלוּ וַיָּקֶם וַיִּלְךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי וַיִּשְׁרְתֵהוּ:

הַחֲרִישָׁה שֶׁבָּקַע בְּשִׁלְם הַבֶּשֶׂר
וַיִּתֵּן לָעֵם לְאַחַד עֶשֶׂר הַחֲרִישִׁים וְאִנְשֵׁי
עִירָו שֶׁאֵינוֹ לְלוֹתוֹ וַיֹּאכְלוּ וַיָּקֶם וַיִּלְךָ
אַחֲרֵי אֱלֹהֵי וַיִּשְׁרְתֵהוּ:

וְאֵת מִבְּטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נִפְשָׁהּ
וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ: ^(לוי) וַיִּגְדֵּר אֶלְמִנָּה וַיְרוּשָׁה כָּל
אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נִפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: ^א וְאִם־בֵּית
אִישָׁה נִדְרָה אוֹ־אִסְרָה אֶפֶר עַל־נִפְשָׁהּ
בְּשִׁבְעָה: ^ב וְשָׁמַע אִישָׁה וַתַּחֲרֹשׁ לָהּ לֹא הֵנִיא
אֹתָהּ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אֶפֶר אֲשֶׁר־אִסְרָה
עַל־נִפְשָׁהּ יָקוּם: ^ג וְאִם־הִפֵּר יֶפֶר אֹתָם וְאִישָׁה
בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלֶאֱפֶר
נִפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁה הַפֶּרִם וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ:
^(ישראל) ^ד כָּל־נִדֵּר וְכָל־שִׁבְעַת אֶפֶר לְעֵנֶת נֶפֶשׁ
אִישָׁה יִקְיָמוּ וְאִישָׁה יִפְרֹנוּ: ^ה וְאִם־הִחֲרֹשׁ
יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֶל־יוֹם וַתִּקֵּם אֶת־
כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ
תִּקֵּם אֹתָם כִּי־הִחֲרֹשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:
^ו וְאִם־הִפֵּר יֶפֶר אֹתָם אַחֲרֵי שָׁמְעוֹ וְנִשָּׂא
אֶת־עֹנָהּ: ^ז אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבָתּוֹ
בְּנִעְרֵיהָ בֵּית אֲבִיהָ: פ

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
ל בַּיּוֹדֵב מֹשֶׁה אֶל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
נֹאִישׁ כִּי־יִדְרֹךְ נִדֵּר לִיהוָה אוֹ־הַשֶּׁבַע שִׁבְעָה
לְאֶסֶר אֶפֶר עַל־נִפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־
הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה: וְאִשָּׁה כִּי־תִדְרֹךְ נִדֵּר לִיהוָה
וְאִסְרָה אֶפֶר בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ: ה וְשָׁמַע
אֲבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־
נִפְשָׁהּ וַתַּחֲרִישׁ לָהּ אֲבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נִדְרֶיהָ
וְכָל־אֶפֶר אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נִפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־
הֵנִיא אֲבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נִדְרֶיהָ
וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נִפְשָׁהּ לֹא יָקוּם
וַיְהִי וַיִּסְלַח־לָהּ כִּי־הֵנִיא אֲבִיהָ אֹתָהּ: ז וְאִם־
הָיוּ תִהְיֶה לְאִישׁ וַיִּדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְּטָא
שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נִפְשָׁהּ: ה וְשָׁמַע אִישָׁה
בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וַתַּחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאִסְרָה
אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נִפְשָׁהּ יָקוּם: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע
אִישָׁה יֵנִיא אֹתָהּ וַתַּחֲרִישׁ אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

טלטול בשבת די בכך להחשב כלי. אֶל הַיָּקֵא ו-היכן דְּנִיפֵל תִּדְרָה
או עִוָּקָה, אֶדֶם וּזְרָקָה לְבֵין הַיָּרִיבִּיאוֹת ו-שְׁבִרֵי מַתְכוּת, וּבִטֵּל מִמֶּנָּה
שם כלי לגמרי ואסורה בטלטול, וכדברי רבא.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם מדין הוצאת קוץ בשבת
יש ללמוד להחריג תיקון גוף האדם: אֶסְכִּיב יָנוּקָא – כשתינוק נולד
מתפרקים אבריו, ומחליקם ביד ומיישבים על מקומם, רַב נִחְמָן
(אסיר) [אסר], מפני שדומה למתקן, וְרַב שְׁשֵׁת שְׁרִי – התיר.
רב נחמן מביא מקור לדבריו: אֶפֶר רַב נִחְמָן, מִנָּא אֲמִינָא לָהּ –
מדיכן למדתי דבר זה שאמרתי שיש איסור בתיקון גוף האדם,
דְּתִנֵּן – ששנינו במשנה (להלן קמח), אֵין עוֹשִׂין

לגבי שבת מותרת בטלטול. והרי זה כדברי רב יוסף ואביי, ולא
כדברי רבא שהשווה שבת לטומאה.
מתרצת הגמרא: תִּדְרָקָא ו-העמיד וביאר] אֶבִּי אֶת הַבְּרִייתָא אֶלִיָּא
דְּרַבָּא – לדעת רבא, בְּגוֹלְמֵי עֶקְרִינָן – הברייתא עוסקת בגולמי
מחטים שעומדות להנקב, ואם כן נקובה נגמרה מלאכתה, ואינה
נקובה לא נגמרה מלאכתה. ולכך חילקה הברייתא, שלענין
טומאה אינה נקובה אינה נחשבת כלי, שאינה בכלל 'כלי מעשה'
האמור בתורה (במדבר לא נא), שמשמעו שנגמר כל מעשהו. אך
לענין שבת, אף מחט שאינה נקובה מותרת בטלטול, מפני שוֹיָקִינָן
דְּמִיָּלָךְ עָלֶיהָ וְשִׁינֵי לָהּ מִנָּא – שלפעמים נמלך עליהן שלא
לנקבן ומחשיבן לעשותן כלי כמות שהן לנטילת קוץ, ולענין

פרק ו משנה ה

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד. יותר מלמודך עשה. ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם. ונאמן הוא בעל מלאכתו, שישלם לך שכר פעלתו:

נקודות משיחות קודש

בלימודך, כפה על עצמך ("עשה") ולמד "בקבלת עול" במידה גדולה יותר מאשר "התענוג" המוגבל שלך.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1240)

צריך להבין: מדוע יתאוה העוסק בתורה לשולחנם של מלכים, עד שצריך להזהירו מפני זה?

יתירה מזאת: מסדר הדברים במשנה משמע כי גם אם מקיים האדם את ההוראה הקודמת במשנה - "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד" - עדיין צריך להזהירו ש"אל תתאוה לשלחנם של מלכים"! מהי פשר תאוה זו שכל כך צריך להזהיר מפניה?

מאידך גיסא, צריך להבין: מהלשון "ששלחנך גדול משלחנם" אפשר לדייק שעצם התאוה "לשלחנם של מלכים" אינה שלילית כל כך ורק שאין בה צורך מפני ש"שולחנך גדול משולחנם"!

ביאור הענין:

במשנתנו מדובר על אדם שעמל ויגע בתורה מעל ומעבר לתענוג שיש לו בלימוד מצד עצמו⁷. לאדם זה הבטיחה התורה⁸ "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה⁹ - "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", דהיינו שכל צרכיו הגשמיים מובטחים לו. ומכיון שכל צרכיו בעולם יהיו בידו הרי הוא "בעל הבית" ושליט על כל העולם, בבחינת "מאן מלכי רבנן"¹⁰.

על כך מוסיפה המשנה ואומרת "אל תתאוה לשולחנם של מלכים"; אף שהקב"ה נותן לך "שולחן של מלכים" כשכר על עמלך בתורה - אל לך להתאוות לכך. המשנה אינה אומרת כי אין להתעסק בדברים גשמיים. אדרבה, צריך להתעסק בדברים הגשמיים כדי "לבררם" ולהעלותם לקדושה. ההוראה היא רק לא להתאוות להם ולהתענג מהם¹¹.

על כך נשאלת השאלה - אם הפירוש ב"שולחן מלכים" הוא "עבודת הבידורים", "לברר" ולזכך את הגשמיים ועל-ידי זה מתעלה גם האדם ה"מברר"¹² מדוע אם-כן לא להתאוות "לשלחנם של מלכים"?

על כך התשובה היא - "ששלחנך גדול משלחנם". כלומר, על-אף המעלה הגדולה ב"עבודת הבידורים", אין היא מגיעה לדרגה הרוחנית המושגת בכח לימוד התורה. כי על-ידי לימוד התורה, האדם מתאחד עם מלך-מלכי-המלכים הקב"ה. נדרשת אמנם גם "עבודת הבידורים", אך יש לדעת כי תכלית העליה היא זו המושגת על-ידי לימוד תורה - "שולחנך גדול".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1241)

לענין "גדולה" אומרת לנו המשנה "אל תבקש" ואילו לענין "כבוד" - "אל תחמוד". משמעות הדברים היא ש"כבוד" - לא רק שאין "לחפש" אלא אסור "לחמוד" אותו כלל. לעומת זה "גדולה", אין "לחפש" אחריה ולבקשה, אך אין מניעה לחמוד אותה, שהרי לא נאמר "אל תחמוד גדולה" אלא רק "אל תבקש". והדבר דורש הסבר.

עוד צריך להבין: מהי הוראת המשנה "יותר מלמודך עשה"; אם כוונתה לומר שיש ללמוד תורה יותר מהרגילות¹, היה עליה לכתוב זאת באופן ברור ומפורש - "יותר מלמודך למד"!

הביאור בזה:

בלימוד תורה יש מעלה ועדיפות ללימוד החותר אל ההלכה. כי בכדי לברר את סוגיות הש"ס, ולמצות את הדיון בשיטות הפוסקים עד לפסיקת הלכה למעשה, דרושה יגיעה והעמקה מיוחדת².

לאור זאת, היה מקום לומר כי לימוד ההלכה ולמעשה כדי להיות מורה הוראה בישראל הוא לימוד נכון ורצוי, שהרי באופן כזה הלימוד הוא בדרגה גבוהה!

משמיענו התנא ואומר: "אל תבקש גדולה לעצמך". בבואך ללמוד תורה אל תעשה זאת לשם "גדולה" - להיות "מורה הוראה". לימוד תורה באמת הוא לימוד "לשמה", לשם התורה עצמה, ולא לשום מטרה אחרת (ואם נקבע לך משמים תפקיד של מורה הוראה בישראל יזמינו לך זאת מלמעלה).

וכך אפוא מתפרשים דברי המשנה: "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד". כבוד - הוא דבר שלילי, שהרי "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"³, ולכן אל תחמוד אותו אפילו בלבך. "גדולה", לעומת זאת, מותר לרצות. אין כל פסול בשאיפה לגדלות בתורה עד לדרגה שיוכל להורות הלכה, כי על-ידי זה הוא מתעלה בתורה. ובכל זאת "אל תבקש גדולה". אין לרדוף ולחפש אחר גדלות זאת נאולם לכשיציעו לו משרת מורה הוראה יכול לקבלה⁴.

מכיון שאסור לחמוד כבוד ואף גדולה אין לבקש - יכול הלומד לחשוש, שמא יהא לימוד התורה שלו נטול כל "חיות" - כי הנפש הבהמית מקבלת "חיות" רק כאשר יש לה כבוד וגדולה - והרי הלימוד צריך להיות ב"חיות" (גם של) הגוף והנפש הבהמית⁵!

על-כך מוסיפה משנתנו ואומרת, "יותר מלמודך עשה" - "עשה" מלשון כפיה⁶, כלומר, אף אם אין לך "חיות" ותענוג

(1) שהרי הפרק קרוי "קנין תורה", ובהתאם לכך, ההוראות בפרק זה מתייחסות ללימוד התורה. (2) ראה המשך יוסטוב של ר"ה תרס"ו, עמ' ת"כ. וראה ירושלמי בכורים, פרק ג, הלכה ג' ר' זעירא. (3) לעיל פרק ד, משנה כא. (4) ראה ירושלמי בכורים שם. (5) ראה עירובין נד, א. והלכות תלמוד-תורה לרבנו הזקן, פרק ד, הלכה ט' כל המשמיע קולו בשעת תלמודו ותלמודו מתקיים, ונתבאר בתניא פרק לו. (6) ראה בית יוסף יורה-דעה סימן רמח ד"ה ומי שאינו. (7) כאמור בביאור הקודם על המאמר "יותר מלמודך עשה", שהכוונה היא שיש לכפות על עצמו לימוד בקבלת עול, יותר מרגילותו. (8) בחוקתי כו, ג. (9) רש"י שם. (10) ראה גיטין סב, א. (11) ראה תניא תחילת פרק ז. (12) ראה לקוטי-תורה צו יג, ב; אמור לה, ג.

לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:42	05:45	08:31	08:34	09:12	09:14	10:24	10:26	13:21	13:22	19:49	19:47	20:18	20:17	19:28	20:29
חיפה (ק)	05:37	05:41	08:27	08:30	09:09	09:11	10:22	10:24	13:20	13:21	19:55	19:54	20:22	20:20	19:24	20:33
ירושלים (ק)	05:39	05:42	08:28	08:31	09:09	09:11	10:22	10:24	13:19	13:20	19:54	19:52	20:18	20:17	19:13	20:29
תל אביב (ק)	05:40	05:43	08:30	08:32	09:11	09:13	10:24	10:25	13:21	13:22	19:51	19:49	20:21	20:19	19:30	20:31
אוסטריה, וינה (ק)	05:01	05:06	07:46	07:52	08:58	09:01	10:20	10:22	13:39	13:40	20:57	20:54	21:41	21:36	20:36	21:55
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:36	07:34	09:19	09:19	09:58	09:58	10:49	10:49	12:55	12:56	17:15	17:18	17:45	17:48	17:00	18:00
אוקראינה, אודסה (ק)	05:11	05:16	07:59	08:04	09:04	09:07	10:25	10:27	13:41	13:42	20:52	20:49	21:33	21:30	20:32	21:47
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:36	04:41	07:21	07:27	08:33	08:36	09:54	09:56	13:13	13:14	20:30	20:27	21:14	21:09	20:10	21:28
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:45	04:50	07:29	07:35	08:43	08:46	10:05	10:07	13:24	13:25	20:43	20:40	21:27	21:23	20:23	21:42
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:02	05:08	07:37	07:46	09:04	09:07	10:30	10:30	13:51	13:51	21:17	21:14	22:05	22:00	20:56	22:20
אוקראינה, קייב (ק)	04:54	04:59	07:27	07:37	08:56	08:59	10:20	10:22	13:43	13:44	21:11	21:07	21:58	21:53	20:50	22:14
איטליה, מילאנו (ק)	05:41	05:46	08:31	08:35	09:33	09:35	10:52	10:54	14:07	14:07	21:17	21:14	21:54	21:51	20:57	22:07
אקוודור, קיטו (ח)	06:15	06:16	08:44	08:45	09:15	09:16	10:18	10:19	12:49	12:50	18:22	18:23	18:46	18:47	18:05	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	08:01	07:59	09:50	09:50	10:28	10:27	11:19	11:19	13:28	13:29	17:57	18:00	18:26	18:29	17:42	18:40
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	09:11	09:08	10:46	10:46	11:28	11:28	12:17	12:17	14:20	14:21	18:30	18:34	19:02	19:06	18:15	19:19
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:46	05:50	08:37	08:41	09:26	09:29	10:43	10:45	13:48	13:49	20:36	20:34	21:10	21:08	20:16	21:22
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:31	05:35	08:23	08:26	09:14	09:16	10:31	10:32	13:38	13:39	20:30	20:27	21:05	21:02	20:10	21:16
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:31	05:35	08:23	08:26	09:14	09:17	10:31	10:33	13:38	13:39	20:30	20:28	21:06	21:03	20:11	21:17
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:02	06:06	08:53	08:57	09:47	09:50	11:05	11:07	14:15	14:15	21:12	21:09	21:48	21:45	20:52	22:00
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:26	06:29	09:14	09:17	09:54	09:56	11:06	11:08	14:01	14:02	20:27	20:26	20:55	20:53	20:08	21:05
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:47	05:50	08:37	08:40	09:20	09:22	10:33	10:35	13:33	13:33	20:06	20:05	20:37	20:35	19:47	20:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:35	06:37	09:21	09:23	09:58	10:00	11:09	11:10	14:00	14:01	20:17	20:16	20:44	20:43	19:58	20:54
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:25	05:29	08:16	08:20	09:09	09:11	10:26	10:28	13:34	13:35	20:28	20:25	21:03	21:01	20:08	21:15
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:56	06:00	08:47	08:51	09:38	09:41	10:55	10:57	14:02	14:03	20:53	20:51	21:28	21:25	20:33	21:40
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:22	05:26	08:13	08:17	09:06	09:09	10:24	10:26	13:33	13:34	20:28	20:26	21:05	21:02	20:08	21:16
בוליביה, לה-פס (ח)	07:02	07:02	09:16	09:16	09:48	09:48	10:46	10:46	13:07	13:08	18:13	18:15	18:38	18:39	17:56	18:49
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:34	05:40	07:49	08:11	09:39	09:42	11:03	11:05	14:28	14:29	21:59	21:55	22:48	22:43	21:38	23:04
בלגיה, בריסל (ק)	05:36	05:42	08:04	08:17	09:40	09:43	11:03	11:06	14:28	14:29	21:58	21:54	22:46	22:41	21:36	23:02
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:49	06:49	08:55	08:55	09:28	09:29	10:24	10:25	12:41	12:42	17:38	17:40	17:59	18:02	17:22	18:12
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:36	06:36	08:42	08:43	09:16	09:16	10:12	10:12	12:29	12:30	17:23	17:25	17:49	17:51	17:07	18:01
בריטניה, לונדון (ק)	04:51	04:57	07:05	07:24	08:56	08:59	10:20	10:23	13:46	13:47	21:21	21:17	22:09	22:03	21:02	22:25
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:48	04:55	07:14	07:15	08:59	09:02	10:25	10:28	13:56	13:56	21:39	21:34	22:33	22:27	21:20	22:52
גרמניה, ברלין (ק)	04:51	04:58	07:11	07:12	08:59	09:03	10:24	10:27	13:53	13:53	21:32	21:28	22:23	22:17	21:11	22:40
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:23	05:29	07:59	08:08	09:24	09:28	10:48	10:50	14:11	14:11	21:37	21:33	22:24	22:19	21:16	22:39
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:56	06:55	08:57	08:58	09:32	09:32	10:27	10:27	12:42	12:43	17:35	17:38	17:55	17:58	17:20	18:08
הודו, מומבאי (ח)	06:06	06:08	08:48	08:50	09:23	09:24	10:31	10:32	13:16	13:17	19:20	19:20	19:46	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	06:03	06:05	08:45	08:47	09:19	09:21	10:27	10:28	13:12	13:13	19:15	19:15	19:41	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	04:53	04:58	07:40	07:45	08:49	08:52	10:10	10:12	13:28	13:29	20:43	20:40	21:26	21:21	20:22	21:39
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:34	04:38	07:26	07:29	08:18	08:20	09:35	09:37	12:43	12:43	19:36	19:33	20:11	20:08	19:16	20:23
יוון, אתונה (ק)	06:08	06:12	09:00	09:03	09:47	09:49	11:03	11:04	14:07	14:07	20:51	20:49	21:24	21:22	20:31	21:35
מולדובה, קישינב (ק)	05:16	05:21	08:04	08:09	09:11	09:14	10:32	10:34	13:49	13:49	21:02	20:59	21:44	21:40	20:41	21:57

רעא

לוח זמנים לשבוע פרשת פינחס - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:03	06:05	08:45	08:47	09:20	09:21	10:28	10:29	13:14	13:14	19:18	19:18	19:44	19:44	19:00	19:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	08:10	08:07	09:34	09:34	10:20	10:19	11:06	11:06	13:04	13:05	16:59	17:03	17:35	17:39	16:44	17:52
נפאל, קטמנדו (ח)	05:13	05:16	08:00	08:03	08:39	08:40	09:50	09:51	12:43	12:44	19:03	19:02	19:32	19:30	18:45	19:42
סין, בייג'ין (ח)	04:51	04:55	07:43	07:46	08:33	08:35	09:50	09:52	12:56	12:57	19:46	19:44	20:21	20:18	19:24	20:32
סינגפור, סינגפור (ח)	07:03	07:04	09:33	09:34	10:04	10:05	11:07	11:08	13:40	13:41	19:15	19:16	19:39	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	04:22	04:28	06:41	06:42	08:29	08:33	09:54	09:57	13:22	13:23	20:58	20:54	21:50	21:44	20:37	22:07
פרו, לימה (ח)	06:30	06:30	08:48	08:49	09:19	09:20	10:19	10:19	12:43	12:44	17:56	17:58	18:21	18:22	17:40	18:32
צרפת, ליאון (ק)	05:58	06:02	08:47	08:51	09:49	09:52	11:09	11:11	14:24	14:25	21:33	21:30	22:13	22:09	21:12	22:26
צרפת, פריז (ק)	05:54	05:59	08:37	08:43	09:53	09:56	11:15	11:17	14:35	14:36	21:58	21:54	22:41	22:36	21:37	22:55
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:49	05:51	08:22	08:23	08:53	08:54	09:57	09:58	12:32	12:33	18:13	18:13	18:37	18:37	17:55	18:47
קנדה, טורונטו (ק)	05:43	05:47	08:33	08:37	09:30	09:33	10:49	10:51	14:01	14:01	21:05	21:02	21:40	21:36	20:45	21:52
קנדה, מונטריאול (ק)	05:12	05:17	08:02	08:06	09:04	09:06	10:23	10:25	13:38	13:38	20:47	20:44	21:25	21:22	20:26	21:38
קפריסין, לרנקה (ק)	05:37	05:41	08:28	08:31	09:12	09:14	10:26	10:28	13:26	13:27	20:03	20:01	20:34	20:32	19:43	20:45
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:27	04:34	07:01	07:02	08:42	08:45	10:09	10:12	13:44	13:44	21:34	21:29	22:34	22:26	21:12	22:54
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:54	04:01	06:34	06:35	08:12	08:16	09:41	09:43	13:18	13:18	21:18	21:13	22:17	22:09	20:56	22:40
רוסיה, ורסטוב-על-הדון (ח)	04:32	04:37	07:19	07:24	08:27	08:30	09:48	09:50	13:05	13:06	20:19	20:16	21:02	20:58	19:59	21:15
שווייץ, ציריך (ק)	05:36	05:41	08:23	08:28	09:31	09:34	10:52	10:54	14:10	14:11	21:30	21:26	22:07	22:03	21:09	22:21
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:56	05:57	08:34	08:36	09:07	09:08	10:14	10:15	12:55	12:56	18:50	18:50	19:15	19:15	18:32	19:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00740
05/07/2020

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים